TÜRK DİL KURUMU

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar I

DÜNYAYA İKİNCİ GELİŞ
YAHUT
İSTANBUL'DA NELER OLMUŞ

— • —

FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ

— • —

HÜSEYİN FELLÂH

Hazırlayanlar

Kâzım Yetiş - Necat Birinci - M. Fatih Andı

ANKARA, 2000

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI: 750
YENİ TÜRK EDEBİYATI KAYNAK METİNLERİ DİZİSİ: 2

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar I

DÜNYAYA İKİNCİ GELİŞ YAHUT İSTANBUL'DA NELER OLMUŞ
*
FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ
*
HÜSEYİN FELLÂH

Hazırlayanlar
Kâzım Yetiş-Necat Birinci-M. Fatih Andı

ANKARA, 2000

5846 sayılı kanuna göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

Ahmet Mithat

Dünyaya ikinci geliş; yahut İstanbul'da neler olmuş; Felatun bey ile Râkım efendi; Hüseyin Fellâh / Ahmet Mithat; Haz. Kâzım Yetiş, Necat Birinci, M. Fatih Andı. — Ankara : Türk Dil Kurumu, 2000.

619 s. ; 20 cm.– (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları ; 750. Yeni Türk Edebiyatı Kaynak Metinleri Dizisi; 2. Ahmet Mithat Efendi Bütün Eserleri Romanlar: 1)

ISBN 975-16-1284-5

1. Türk Romanı I. Yetiş, Kâzım (haz.) II. Birinci, Necat (haz.) III. Andı, M. Fatih (haz.) IV. k.a V. Eseradı : İstanbul'da Neler Olmuş VI. Eseradı: Felâtun Bey İle Râkım Efendi VII. Eseradı: Hüseyin Fellâh

813.42

İnceleyen : Prof. Dr. İsmail PARLATIR

ISBN : 975-16-1284-5

İÇİNDEKİLER

Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul'da Neler Olmuş 1

Felâtun Bey ile Rakım Efendi 125

Hüseyin Fellâh 275

ÖN SÖZ

Ahmet Midhat Efendi, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren batı etkisinde değişmeye başlayan edebiyatımızın önde gelen şahsiyetlerinden birisidir. Şiir hariç, roman, hikâye, tiyatro, anı, seyahat yazısı, tenkit, deneme, gazete makalesi gibi hemen her çeşit edebî türde eser kaleme almış, batı edebiyatlarından tercüme yahut uyarlamalar yapmış, geniş bir yelpazede küçüklü büyüklü çok sayıda fikrî eserler, küçük çaplı eğitici popüler kitaplar ve ders kitapları yayımlamıştır.

Ahmet Midhat Efendinin basın ve yayın hayatındaki çalışmaları, devrinin hemen her ihtiyacına cevap vermiştir. Çıkardığı dergilerin yanı sıra sahibi ve başyazarı olduğu *Tercümân-ı Hakîkat* gazetesi de XIX. yüzyılın Türk kültür ve siyasî hayatının en önemli yayım organlarından biri olmuştur.

Ahmet Midhat Efendi, yazdıklarıyla bir devri dolduran adamdır. Eserleriyle zamanına ve sonrasına üç beş kitaplık bir külliyat değil, neredeyse hemen her konudaki eserlerinden oluşan bir kütüphane vermiş kültür adamımızdır. Ona, bu yazı faaliyetinin yoğunluğu dolayısıyla devrinde "yazı makinası", bu çalışmalarında halkı bilgilendirmeyi ve eğitmeyi amaç edindiğinden dolayı da bir eserinin adından hareketle "Hâce-i Evvel" (ilk öğretmen) isimleri verilmiştir.

Ahmet Midhat Efendinin en fazla eser verdiği edebî tür romandır. Ona göre roman "cihan içinde bir cihan"dır. Romancı, yaşadığı dünyayı beğenmez. Beğenmediği bu dünyanın önüne, okuyucunun daha çok beğeneceğini ümit ettiği yeni ve yapay bir dünya koymaya çalışır. Bunu yaparken

insanın hayatına dinlenme saati girdi. Okumaya ayrılan saat. İşte cemiyetimize getirdiği şey. Ve onunla küçük insanların hayatı değişti. Küçük ahşap evlerde lâmba başındaki saatler, başka bir mana ve hüviyet kazandılar. Bütün aile, okuma bilenin etrafında toplandı ve okunanı münakaşaya başladı."

Tanpınar'ın bu tespitleri Ahmet Midhat Efendinin romanlarındaki sohbet üslûbunu, sıkmama amacını ve bilgilendirme gayretinin sebebini çok iyi anlatmaktadır.

Ahmet Midhat Efendiye göre başarılı romanlar, birbiri içine girmiş, ancak gelişmeleri ve çözümleri birbirine bağlı olaylardan kuruludur. Okuyucu da böyle kurulmuş romanları sever. Ona göre efsaneler, menakıpnameler ve tarihî olaylar da roman şeklinde yeniden kaleme alınabilir.

Ahmet Midhat Efendinin romanları konuları bakımından büyük bir açılım ve zenginlik taşır. Tarihî olaylardan, aşk, macera, polisiye, fen, ahlâk konularına, Avrupa şehirlerinden Afrika, Güney Amerika içlerine, uzak diyarların insanlarından yerli hayatın ayrıntılarına, imparatorluk şehirlerinin sakin mahalle yaşayışlarından hareketli çarşı pazar hayatına, zamanının genç kız hülyalarından maceraperest delikanlı taşkınlıklarına kadar dağılan bir yelpazeyi alabildiğine zengin ve renkli tonlarla karşımızda açar. Onların bu canlılığı, konu ve ilgi çeşitliliği, bu romanları bugün bizim için de hâlâ okunabilir, alâkamızı üzerine çekebilir kılacak niteliktedir. Öte yandan ise bu eserler, böylesi geniş bir açılımla, hayatla, geçmişle ve gelecekle kurduğu ilişkileri araya giren bir yüzyıldan fazla zaman tortusunun üzerinden atlayarak bize taşımaları ile de bu dönem hakkında yapılacak çok çeşitli disiplinlerdeki çok farklı araştırmalara kaynaklık edecek,

de kurduğu yeni dünyadaki her şeyi kendi anlayışına göre düzenler. Romanı "Hakîkat-i ahvâl-i beşeriyyenin tasviri" olarak gören Ahmet Midhat Efendi, bu yeni dünyanın insana uygun olarak kurulmasını da ister. Romancının çevresine bakmasının yeterli olacağına inanır. Romanlarda hayal ürünü olan olay ve şahıslara da yer verilebileceğine işaret eden yazar, ancak bunların gerçekmiş gibi canlandırılmasını ister. Bu romanlarda okuyucuya hemen kendisini gösteren taraf, gevşek ve rahat bir üslûpla, bir sohbet havası ve yârenlik edasıyla yazılmış olmalarıdır. Bu rahatlık ve yârenlik edasının arkasında ise bir yandan yüzyıllar boyu meddah hikâyeleri dinlemiş bir toplumun önüne, okuması için koyduğu yeni edebî türü yadırgamaması, diğer yandan bütün hayatı boyunca yazma eylemine biçtiği fonksiyon kendisini gösterir. Onun romanları, neredeyse "tıkış tıkış" abartmasına hak verdirecek oranda bilgi yüklüdür. Yazar, romanı bir araç olarak kabul edip okuyucuyu, konunun vardığı her alanda, sözün gittiği her konuda iyi kötü biraz daha bilgilendirmeyi hep birinci plânda tutmaktadır. Ahmet Midhat Efendinin romanı "malûmat-furûş" bir romandır. Cemil Meriç'in, onun bütün eserlerini göz önünde bulundurarak hakkında yaptığı bir niteleme ona son derece uygundur: "Tek kişilik akademi".

Romanlarında Ahmet Midhat Efendinin yapmak istediği bir şey daha vardır ki Ahmet Hamdi Tanpınar *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinde vurucu ve özetleyici bir tespitle dile getirir: "Hakikatte Ahmet Midhat Efendinin bütün eseri bir halk okuma odasıdır." Tanpınar'a göre o, zamanının insanına okuma zevkini vermiş, bunu giderek bir alışkanlığa dönüştürmüştür: "Namık Kemal'de ve benzerlerinde mütalâa bir nevi mücadele idi. Onda dinlenme ve hülyadan gelen sıcaklıkta ısınma oldu. Birdenbire onun kitaplarıyla, çalışan

onlara zengin malzeme sağlayacak, bugünün okuyucusunda da hoş ve meraklı ilgiler uyandıracak bir kültür hazinesidir.

Bu düşüncelerden hareketle, Ahmet Midhat Efendinin romanlarını bir külliyat hâlinde yeni yazıya aktarmış bulunuyoruz.

Bunu yaparken, bu eserlerin edebiyat, dil, sosyoloji sosyopsikoloji ve sosyal tarih ve dil çalışmaları bakımından dönemlerinin birer belgesi olmaları gerçeğini göz önünde bulundurarak, romanların dilinde herhangi bir sadeleştirme ve değiştirmeye gitmedik. Okumayı kolaylaştırmak ve imlâ birliğini sağlamak amacıyla Türk Dil Kurumunun 1996'da basılan İmlâ Klavuzu'nu esas aldık. Romanlardaki yabancı kelime ve terkiplerin İmlâ Klavuzu'ndaki şekillerine bağlı kaldık. İmlâ Klavuzu'nda bulunmayan kelime ve terkipleri aslına uygun olarak çevirdik.

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
YENİ TÜRK EDEBİYATI KAYNAK METİNLERİ DİZİSİ: 2

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar I

DÜNYAYA İKİNCİ GELİŞ
YAHUT
İSTANBUL'DA NELER OLMUŞ

Hazırlayan
Kâzım Yetiş

ANKARA, 2000

Kırk Ambar İlâvesi

-Hikâye Gözü-

DÜNYAYA İKİNCİ GELİŞ
YAHUT
İSTANBUL'DA NELER OLMUŞ

Sahibi
Mehmet Cevdet

İlk defa olarak
Beyoğlu'nda Hacopulo Çarşısı'nda 13 numaralı Şark
Matbaası'nda basılmıştır.

İstanbul
1321

Dünyaya İkinci Geliş
yahut
İstanbul'da Neler Olmuş!!!

Başlangıç

Bektaşî zürefası meyanında bir söz söylenir ki "Dünyaya öbür geliş" derler. Bakılsa bu sözün aklen hüküm götürür yeri yoktur. Fakat bir kere tarihimizi nazar-ı dikkate alıp da İstanbul'da neler olmuş, neler geçmiş idüğine dikkatlice bakarsak dünyaya öbür geliş ve ikinci geliş diye söylenen sözün hükmen medlûlünü bulabiliyoruz. Nasıl ki ben buldum. Tahririne şürû' eylediğim vak'a bir zatın dünyaya ikinci gelişini tasvir edecektir. Mütalâasında devam edilirse sûret-i hüküm herkese malûm olur.

Birinci Bap

Devr-i Selîm-i Hanîde teşebbüs buyurmuş olduğu tanzîmât-ı askeriyyeyi frenk icadıdır diye beğenmeyen bir fırka vardı. Bu fırkanın ser-âmedân-ı a'zâsı müstesna vakitlerin müsâade-i bînihâyesi sayesinde hazinelerini hadde hesaba sığmaz servetle doldurmuş ve ba'd-ezân dünyaca işleri bir kenara çekilerek ferîh ü fahûr yaşayıp vukuât-ı zamâneye seyirci gibi uzaktan bakmaktan ibaret bulunmuş idiyse de bunca vakitten beri devlet metbualarının politikası içine parmak sokup karıştırageldikleri hâlde artık birden bire kûşe-i inzivâya çekilmeyi dahi bir büyük eğlenceden ayrılmak addettikleri cihetle hiç olmazsa icrâât-ı vâkıayı zem ve takbih suretiyle eğlenmeyi kendilerince lâzimeden görmüşlerdi.

Fakat ahvâl-i zamân şu mütemevvillerin bu suretle eğlenmelerinden ibaret değildi. Öte tarafta halk fırka fırka olup kimisi tanzîmât-ı askeriyyenin tesisi tarafını iltizam eder ve kimisi bu tanzimat Yeniçeri Ocağının batırılması maksadına mübteni olduğunu zannederek tanzimatın ref'i fikrinde ısrar eyler ve halbuki şu iki fırkadan birinci fırka erbâb-ı tanzîmâtı mücerret kendi faydaları o yoldan geleceği mütalâasıyla iltizam edip ikinci fırka erbabı dahi mücerret faydaları tanzimat yolunda kaybolacağı cihetle ref'i hususunda musirrane

davranırdı ki birkaç vakit sonra zuhur eden vekayi-i müellime ve vahîmânenin mukaddemâtı daha bu zamanlar baş göstermekte bulunmuştu.

İmdi İstanbul'un karışık zamanında Üsküdar'da Ahmediye semtinde Veysel Efendi namında bir mütemevvil vardı ki gerek helâlinden ve gerek haramından cemeylediği hesapsız hazinesini hüsn-i muhafaza ile ahvâl-i âlemi uzaktan temaşa edenlerden sayılırdı. Efendi-i mumâileyhin Mesut namında bir hadımı olup vukuât-ı kevniyyeyi daima ondan haber alırdı.

Hikâyemizde Mesut'un ehemmiyeti Veysel Efendinin ehemmiyetinden pek çok ziyade olduğu cihetle biraz hadımın ahvalinden bahsetmeyi, efendisinin ahvalini tez geçmek kadar lâzım gördük. Maahaza hadımın hâli görülünce, efendinin ahvaline dahi yakîn hâsıl olur.

Hadım Mesut, bahtım kadar siyah çehreli, orta boylu, şişmanca, gayet vakur, hadîd, mütecessis, seriü'l-intikal bir Arap olup daha küçük bir çocuk iken Veysel Efendinin yanına gelmiş ve efendi-i mumâileyhin ne kadar dostu varsa cümlesiyle muarefe peyda ederek bu sayede ahvâl-i âleme efendisi kadar değil daha ziyade vukuf peyda eylemişti.

Evâil-i hâlinde Veysel Efendiye vekilharçlık, evâsıt hâlinde kethüdalık edip şu iki sûret-i memuriyet onbeş sene kadar devam eylemişti ki bu memuriyetlerine haremce bir hadım ağasının vezâyifi dahi zammolunmak lâzımdır.

Hikâyesine şürû eylediğimiz vakıanın mebâdisinde ise Mesut Ağa, Veysel Efendinin konağına muttasıl ve kendisine mahsus hanesinde ikametle iktiza ettikçe efendisinin umur ve hususâtını rü'yet eder ve sair evkatını dahi kendi kendisini memur eylediği bazı mevâdd-ı gayr-ı muayyeneyi rü'yet yolunda sarf eylerdi.

Mesut Ağanın servetini kimse bilemese yeri vardır. Çünkü Veysel Efendi, eğerçi hazîne-i Karûn'a mümasil bir hazine cem'ine muvaffak olmuş bir adam idiyse de bu hazinenin imsak sayesinde cemmedileceği tabiî olmakla böyle mümsik bir efendiye vekilharçlık ve kethüdalık eden bir hadımın ancak pek ağır zaruretlerden kurtulabilmek derecesinde geçinebileceği vârid-i hâtır olur. Fakat Mesut Ağa kendisince en ağır

zaruretlere dahi katlanmayı göze aldırmış ve zatına mahsus hediyeler, behiyeler eksik olmadığı gibi ileride meydana çıkacak esbaptan dolayı bazı büyücek tarafların ihsanlarına dahi nail olmuş bulunduğundan servet-i gayr-ı müştehiresi başka birisinin elinde bulunsa şöhret olabilecek derecede idi.

Veysel Efendinin havâdis-i rûzgâra ıttılâ merakını anladık ya? Mesut Ağanın muhbirlik vazifesi de malûm. Binaenaleyh Mesut Ağa her kimi görürse havâdis-i âlemden haber sormayı kendisine en büyük vazife ittihaz eylemişti. Günlerde bir gün o zamanlar şöhreti henüz üçüncü dördüncü derece kibarlar meyanında müştehir olan Meddah İsmail bir iane ve ihsan ümidiyle değil mücerret yolu uğramak cihetiyle Mesut Ağanın hanesine geldi. Mevsim şubat olup tarhana çorbası sevildiğinden Mesut Ağayı çorba kâsesinin başında görüp hasbü'l-âde "buyurunuz İsmail Ağa" teklifi üzerine meddah dahi lâübâliyane bir tavırla Mesut Ağanın uşağı Selim'den bir kaşık isteyerek çorbanın başına çöktü..

Bu hâlde Mesut Ağa, sözü nereden başlar? Şüphe yok ki şuradan:

M-Ey ne var ne yok bakalım?

İ-(Sıcak çorbadan ağzı yanarak) Güzellik efendim.

-Güzellikler hep senin olsun, görüp işittiklerinden?

-Bizim gibi adam ne görüp ne işitebilir?

-Yeni bir fıkra, tuhaflık falan? Ama masal istemem. Bilirsin ya?

-Evet efendim. Masal istemezsiniz. Fakat yeni tuhaflıklar da...Ha! bak aklıma geldi. Aman efendim! Masal değil fakat sahih olarak masala rast geldim.

-O nasıl lâkırdı?

-Huda alîm pek tuhaf. Hele şu çorbayı içelim de size nakledeyim. Bakınız ne kadar tuhaf.

-Kör boğazını dolduracağına nakletsen olmaz mı?

-Aman efendim kör boğaz dolmaz ise nasıl naklederim? En evvel bu işi görmeli de....

Meddahın zevzekliği üzerine Mesut Ağa biraz sırıtıp güldükten ve çorba dahi içildikten sonra çubuklar yanar, Mesut

Ağanın emri üzerine Meddah dahi hikâyeye başlar:

-Bizim gibi adamlar nasıl eğlenir malûm ya! Birinci şartı bedava olmaktır. Hin oğlunun birisi bize bedava bir eğlence yolu öğretti. Cübbeyi, kavuğu silip süpürerek Tophane tarafına geçmeli. Doğruca Karabaş'a gitmeli. Karabaş Camiinin karşısında esirci kahvelerine gidip bir kahve ısmarlamalı. Derhal yanınıza ak sakallı, kara sakallı birkaç esirci gelir ve esir almak için mi geldiğinizi sual eder. "Evet" cevabıyla beraber bunlara dahi birer kahve ısmarlamalı. Ba'dehu kalkıp birlikte esir bulunan hanelere gitmeli. Eğer daha âlâ eğlenmek matlup ise kendinizi bir efendi gibi satmayıp âdeta kendiniz dahi bir tellâl olduğunuzdan dem vurmalı. Çünkü o zaman girmedik esirci hanesi kalmaz.

-Tuhaf!

-Ama ne kadar tuhaf ya? Geçen cuma günü ilk defa olarak bu eğlenceye başvurdum. Kibardan birkaç zat için cariye beğenmeye çıkmış bir kibar esirci tellâl sıfatıyla Karabaş'a gittim. Bir, iki, üç esirci etrafımı aldılar. Girmedik hane bırakmadık. Ama ne cariyeler? Terbiye görmüşleri, başka beyazı, esmeri. Mahcubu, aşüftesi, hâsılı besbedava bir eğlence ki! Birkaçını beğenmiş oldum. Ertesi günü adam gönderip filânı filânı satlığa kaldıracağımı söyledim. Derken yanıma ihtiyar bir Çerkez sokulup kulağıma "Şurada bir yerde .bir kız var ki emsalsiz güzel, hem pek ehven alabiliriz. Ama yalnız gitmeliyiz. Başkası görmek olmaz" dedi. Bu gizli haber üzerine merakım arttı. Artık akşam olduğundan semte gideceğimden bahisle yanımdaki heriflerden ayrılıp badehu ihtiyar ile birleşerek götürdüğü yere gittik. Bir murdar dere kenarından geçip bir hayli gittikten sonra bir çıkmaz sokağa girip bir kapıdan girdik. Aman efendim bir kız ki sahihan emsalsiz. Kızı gördük mördük ama gönül yanından ayrılmak istemiyor ki! Artık bende dereden tepeden sualler. Kız ise terbiye görmüş, ağzından bal akarcasına tatlı dilli. Ah o baygın bakışlar! O aşüftegâne tebessümler. Meğer bîçare kızcağız kaçak imiş de ihtiyar onun için beni gizli götürmüş.

-(Ehemmiyet hâli gösterir bir tavırla) Kaçak mı imiş?

-Evet efendim!

-Nereden kaçmış?

-Söylüyor mu ya? Hatta adını sordum. Tebessümle ve çerkezlere mahsus bir şîve-i cemîle ile "Halayık kısmının adı olmaz. Alan efendi ne ad takarsa adı o olur" dedi. Doğrusu ya, zengin olmayıp da züğürt olduğuma bir pişman oldum ki!

Mesut Ağa, meddahın son kelâmını hiç olmazsa bir tebessüm etmek lâzım gelirken güya dünya yıkılmış da kendisi altında kalmış gibi bir düşünmeye varıp bir hayli çatındıktan matındıktan sonra meddaha teveccühle:

-Şu cariyenin simasını tarif edebilir misin?

-Nasıl edemem efendim. Şekli hâlâ karşımda. Fidan gibi boy! Etine dolgun beyaz ten! Uzun, gümrah, kumral saçlar! Az basıkça kaş. Çerkezlere mahsus olan çukurca fakat gayet güzel elâ gözler. Yuvarlakça burun, yuvarlakça çene hatta yumru çenesinin orta yerinde de bir çukur ki tebessüm edip de yüzü buruştuğu zaman güya çenesi çukurun içine gömülüp gidecek gibi bir hâl gösteriyor. Gerdanın sağ cihetinde de çitlenbikten büyük bir siyah ben.

Meddahın son tarifi üzerine Mesut Ağa bir hareket gösterip zulmet-i vechinde gece çakan şimşek gibi bir bârika-i sürûr müşahede olundu.

Şimdi siz dersiniz ki Mesut Ağa bu cariyeyi tanıdı mı? Pek âlâ tanımış olsun. Fakat o aralık Ağanın karşısında el pençe divan duran uşak Selim'e ne oldu? O da tanıdı mı? Çünkü onun yüzünde evvelki hâlden başka birtakım hâller alâmetler görüldü. Bahusus odada artık duramayarak dışarı çıkmaya bir vesile aramak için midir nedir etrafına birkaç kere bakındı. Güya bir şey aradı da bulamadı gibi bir tavırla kendini dışarıya attı. Hatta iki dakika sonra Mesut Ağa çubukları tazeletmek için "Gel"diye nida ettiği hâlde Selim'den bir eser zuhur etmedi. Aradan yarım saatten ziyade vakit geçtikten sonra Selim nefes nefesini takip ederek yine içeriye girip muntazır-ı emir imiş gibi bir vaz' göstermekle Mesut Ağanın işareti üzerine çubukları alarak tazelemeye gitti.

Fakat Selim'in müddet-i gaybûbeti içinde Mesut Ağa ile Meddah İsmail arasında şu muhavere dahi sebkat eylemişti.

M-Bu cariyenin fiatını sormadın mı?

İ-Üç kese akçe istiyorlar.

-Hani ya ehven verilecekmiş ya?

-Ama efendim yine ehvendir. Cariye görülmeye muhtaç.

-Sen bir tarif ettin ki görmüş kadar oldum. Tebessüm ettiği zaman bir büyük gamzesi de ağzının sağ cihetinden belirmez mi?

-Vay siz bu cariyeyi tanıyor musunuz?

-Yok. Fakat senin tarifin üzerine öyle olmak lâzım gelir.

-Evet efendim.

-Öyle ise üç kese çoktur bile. Fakat ne ise. Yarın gidip cariyeyi almalı.

-(Tebessümle) Kimin için efendim?

-Eğleniyor musun?

-Estağfirullah efendim. Sordum.

-Efendi için. Ben cariyeyi ne yaparım? Cariyeyi al! Esircisi buraya gelsin. Cariyeyi getirmesin. Onu biz alırız. Parayı verelim de.

-Ama tuhaf ha! Biz şakadan esirci iken gerçekten tellâl olduk.

-Fena mı? Bundan sonra ne zaman gitsen daha âlâ gezer, eğlenirsin.

-Hay hay efendim! Sayenizde.

-Sayemde zahir!

Selim çubukları getirir. Dereden tepeden biraz lâkırdı daha edilip meddahın çubuğu bitmesi üzerine kalkar gitmeye izin ister. Mesut Ağa dahi cariyenin mübâyaası ve hatta ihmal etmeyip mutlaka ertesi sabah giderek esirciyi getirmesi hakkındaki emri tekrar ve bu işte kendisine dahi birkaç altın tellâliye vereceğini ihtar etikten sonra veda resmi icra olunarak Meddah İsmail gider.

İsmail gittikten sonra Mesut Ağanın hâli nazar-ı dikkati celbedecek bir surette muhavvel oldu. Yüzünün her mesâmâtından ter yerine ferah ve sürur tebahhur eylediği aşikâr görülürdü. Ancak içi içine sığmayıp kâh oturur, kâh kalkar ve derin derin bir şeyler düşünürdü. Hatta bir aralık başındaki kavuk dahi başına ağır gelerek çıkarıp kavukluk

üzerine koydu ve çubuğu eline alıp savura savura içerek oda içinde bir aşağı beş yukarı gezinmeye başladı.

Bu aralık çat çat kapı çalındı. O zaman "Kim o" demeden kapı açmak olmadığı hâlde uşak güya gelen zatın kim olduğunu evvelden biliyormuş gibi olduğu yerden kapının ipini çekti, merdivenden yukarı telâşla biri çıktı. Soluk soluğa yetişemeyerek kapıyı açıp içeriye girdi.

Bu zat Veysel Efendizade Osman Beydir ki on yedi on sekiz yaşında bir delikanlı. Hem o zamanın en güzellerinden madud bir delikanlı olup fakat güya kırk yıl yatakta yatmış da şimdi kefeni yırtarak kalkmış gibi benzi kireç kesilmişti.

Girer girmez selâmdan evvel söze başladı.

O- Aman lala! Bir hayır haber varmış.

M-Hayır ola beyim?

-Bizim Nergis bulunmuş öyle mi?

-Nasıl Nergis?

-Canım hani ya satılığa çıkardığımız zaman müşteriye gittiği yerden firar eden Nergis.

Osman Beyin şu ifadesi üzerine Mesut Ağanın çehresine alâmet-i gazab olarak bir beyazlık gelip fakat hâlinden renk vermek istemeyerek:

-Kim söyledi?

-İşte senin Selim!

-Haltetmiş. Kimden işitmiş?

-Şimdi buraya bir adam gelmiş de o söylemiş.

-Gördünüz mü bir kere ettiğiniz işi. İşte böyle Selim gibi eşeklerin sözüne ehemmiyet verirsiniz de...

-Niçin ya Nergis bulunmadı mı?

-Canım! Şimdi buraya gelen adam Meddah İsmail idi. Herifin ne soytarı olduğunu bilmez misin? Eğlenmek için esir tellâlıyım diyerek Tophane'ye Karabaş'a gitmiş, esirci evlerini gezmiş, türlü türlü cariyeler görmüş, bunu hikâye etti. Demek oluyor ki bizim Selim olacak eşek bu hikâyeden Nergis bulundu anlayıp size haber vermiş.

Mesut Ağanın efkârı üzerine Osman Beye o kadar yeis geldi

ki tarif mümkün değildir. Dizlerinin bağı çözülmüşcesine minder üzerine yığılıverdi. Sualini tekrar tekrar irat edip de Mesut Ağa tarafından yeisten başka cevap almayınca geldiği zaman görülen şevk ve ferahın zıddı bir yeis ve sükûnetle kalkıp hatta "Allah'a ısmarladık" bile demeden çıktı gitti.

Osman Bey gittikten sonra vay Mesut Ağadaki hiddet! Selim'i yanına çağırıp mu'âtebeye başladı.

-Oğlan Nergis'i kim bulmuş?

-Ya o herifin tarif ettiği cariye bizim Nergis değil mi?

-Haltetmişsin köpek! Velev ki Nergis olmuş! Sen burada olan bir lâkırdıyı niçin Osman Beye götürüyorsun. Kalk yıkıl karşımdan. Seni hizmetimde kabul edemem.

Bu mu'âtebe üzerine Mesut Ağa yalnız Selim'i tard etmekle iktifa edemedi. Yol harçlığı verip bir daha İstanbul'a gelirse başının gittiği gün olacağı tehdidi ile Selim'i Anadolu'ya memleketine kadar teb'îd eyledi.

Selim'in gördüğü itabla teb'îd edilmesi üzerinden birkaç gün kadar zaman geçmiş olması farz edilmemelidir. Osman Beyin, Mesut Ağa yanından çıkıp gitmesi üzerinden üç saat mürur etmeksizin Selim dahi Üsküdar menzilhanesinden istîcâr eylediği menzil beygiri ile Üsküdar'dan çıkıp gitti.

Mesut Ağanın pek küçük bir kabahatten dolayı Selim'e bu kadar şiddet göstermesine taaccüp etmek için daha başka bir cihet vardır. Şöyle ki:

Ertesi sabah dünkü verilen emir üzerine Meddah İsmail ve esircinin vüruduna Mesut Ağa bin canla intizar ederek bunlar gelir gelmez aza çoğa bakmayıp hemen pazarlığı keserek meddahın dahi eline birkaç altın sıkıştırdıktan sonra esirci ile beraber Üsküdar'ın büyük iskelesine indi. Mesut Ağayı görür görmez kayıkçı Kulaksız Mehmet kayığı yanaştırıp ikisini de bindirerek Mesut Ağa eline birkaç defa Tophane taraflarına doğru sallamakla o tarafa çekip denize açıldı.

Burada Kulaksız Mehmet hakkında şu kadarcık izahat verelim ki Kulaksız Mehmet'in müşteri alarak bir tarafa götürdüğünü Üsküdar iskelesinde gören bile yoktu. Akşama kadar kayık içinde iskele başında bekleyip eğer Mesut Ağa gelirse onu alır istediği yere götürür ve gelmezse saat birden

sonra kayığını çekip yine kayıkhanede yatartı. Hele çok defa gece yarılarında dahi Mesut Ağa için kayık indirdiği vardır. Parasıyla değil mi? Elbette bu yolda hareket eder. Lâkin şu tarifte görülen ehemmiyet küçük olsun büyük olsun Kulaksız Mehmet için midir? Yoksa Mesut için mi?

Kayık denize açıldıktan sonra aradan bizim Kulaksız Mehmet'in hâlini tarif edecek kadar da zaman geçmeden artık Üsküdar iskelesinde bulunanların gözlerine deniz üzerinde bir mürekkep şişesi kadar görünmeye başlamıştı. Tophane'ye vardılar. Mesut Ağanın, Kulaksız Mehmet'e kendini orada beklemesi hakkında emir vermesine hacet var mı?

Esirci ile beraber gittiler. Aradan yarım saat sonra Mesut Ağa yanında bir cariye ile geldi. Kayığa bindi. Bu defa dahi Marmara denizi tarafını göstermiş idi. Gittiler gittiler. Kadıköyü'nü falanı geçtiler. Moda burnunu dönüp Adalar üzerine saldırdılar. Hayırsız adalardan birisine yanaştılar. Mesut Ağa cariyeyi çıkarıp kendisi dahi çıkarken "Bu kıymetli hınzır sağ kalırsa benim başımın kesildiği gündür, dünyadan vücudu kalkarsa benim de canıma kıydığım gündür" sözünü yalnız Kulaksız Mehmet işitmişti. Kızın kolundan tutup adanın içerlerine doğru yürümeye sevkeyledi. Tophane iskelesinden hareketlerinden beri ağzından harf-i vâhid çıkmayan bîçare kızcağız yalnız Mesut Ağa kolundan tuttuğu zaman "Aman ayaklarını öpeyim canıma kıyma" sözü sadır olup Mesut Ağa dahi "Sana kıymak bana kıymak, sana kıymamak yine bana kıymak demektir yürü bakalım!" hitâb-ı bâ-itâbıyla kızı Kulaksız Mehmet'in gözünden kaybolunca kadar götürdü. Yarım saat kadar zamandan sonra Arap yalnız gelip kayığına binerek Üsküdar'a avdet eyledi.

Taş yürekli Arap! Acaba kızcağıza ne yaptı?

İkinci Bap

Bu kız kimdir?

Şüphemiz yoktur. Osman Beyin almış olduğu haber doğrudur. Bunu biz daha Selim'in ref'inden anladık. Bu kız Osman Beyin aradığı firarî Nergis'tir. Keyfiyet-i firarına bakalım:

Osman Bey, Veysel Efendi'nin dâr-ı dünyâda bir oğludur.

Terbiyesine o kadar ihtimam edilmiştir ki çocuğa "melek" desek her hâlini tarif etmiş oluruz.

Haremde Veysel Efendinin iki odalığından başka iki de cariye vardı. Bunların birisi henüz onüç yaşına varmış olan Nergis ve diğeri dahi on beşini geçmiş bulunan Çeşm-i Âfet idi. Nergis sekiz yaşından beri Osman ile büyümüş olduğundan çocukların birbirini kız karındaş gibi sevdikleri hâlde nev civan oldukları zaman yekdiğerini can ve canan gibi sevdiler.

Nergis için bir şiddetli muhabbet dahi Hadım Veysel Ağanın yüreğinde vardı. Veysel Ağa için bu muhabbeti çok garip görmemelisiniz. Çünkü kendisini hadım ettikleri zaman göğsünün sol tarafını yarıp da yüreğini çıkarmamışlardı. Bu muhabbet iktizasınca Nergis'in Osman Beye gösterdiği meâsir-i aşk ve muhabbete vukuf hâsıl eylediği zaman mustarip olmadı denilemez. Oldu. Fakat Osman Bey dahi kendi elinde evlâdı gibi büyütmüş olduğu ve Nergis'i ne kadar sevmiş olsa bir gûne ümit beslemeyeceğinden bu iki nev-civanın bihakkın muaşakasına müsait bulunmak yoluna giderek Mesut Ağa için takdir edemeyeceğimiz bir telezzüzü mucip olmaya başlamıştı. Hele aradan biraz vakit geçtikten sonra Mesut Ağa velinimetzadesinin Nergis'e gösterdiği muamelât-ı mahsûsa üzerine Nergis hakkındaki eski muhabbetini bütün bütün başka bir surette bulmuş ve çünkü Osman Beye hem evlât, hem velinimet nazarıyla baktığı cihetle Nergis'e dahi şefkatli bir babanın pek sevdiği gelin veyahut sadık bir kölenin pek ziyade hürmet ettiği hanımı hakkında hisseylediği muhabbeti kırk elli kat büyültür isek ne miktara bâliğ olursa işte o nispette bir muhabbetle nazar ederdi.

Güzel ama her kalp kendi hissiyatında hürr-i mutlaktır. Osman Bey ise hissi en az olan kalbin bile meylini celbedecek güzellerdendi. Binaenaleyh Çeşm-i Âfet dahi Osman Beyi çeşm-i âfetine kestirdi. Nergis'ten ziyade âteş-i aşkıyla yanıp tutuşmaya başladı. Osman Beyin, Nergis'e olan muhabbetinin derecesini bittabi keşfetmiş olduğu cihetle kendi hakkında arz-ı hâl etmeye bir müddet muvaffak olamadı.

Güzel ama âşık için seyr-i sükût mümkün müdür? Heyhat!...

Bir gün Çeşm-i Âfet ne olursa olsun göze aldırıp tenhada rast

getirdiği Osman Beye izhar-ı zamîr eyledi. Çocukluktan beri Nergis'e bağlanmış olan bir kalbi çözmek mümkün olur mu? Zaruri ret cevabı aldı. Bu hâlde Çeşm-i Âfet gibi bir âşıkın teşebbüs edeceği şey nedir? Elbette intikam! Biz burada ahvali gayet muhtasar geçtik. Zira ahvâl-i mezkûrenin tafsilâtına kimsenin vukufu yoktu. Hatta Veysel Efendi ile haremi Şehime Hanımın hiçbir şeyden muhtasar olsun haberleri yoktu. İmdi bir sabah Çeşm-i Âfet, Veysel Efendinin kahvesini verip fincanını almak için beklediği zaman ezilerek, büzülerek, yutkunarak, tıkanarak Veysel Efendiye şöyle bir sır keşfetti.

Ç-Efendim size bir şey söyleyeceğim ama korkuyorum.

V-Ne söyleyeceksin? Bir şey söylemek için korkmak nedir?

-Söyleyeceğim ama benden işitmiş olmayınız, çünkü iş büyüktür.

-Kız ne olmuş bakalım? Bir bildiğin, gördüğün mü var?

-Evet efendim! Bizim Nergis'in işini haber vereceğim.

-Nasıl iş?

-Küçük Beyefendiye fena kasdı var.

-(Gözlerini fırlatarak) Ne dedin?

-Evet efendim! Ya zehirlerim, ya başına bir satır vurup...

-(Helecanla) Ha?

-Öyle efendim. Sebebi kıskançlık.

-O nasıl lâkırdı.

-Çünkü Osman Beyi seviyor. Beye birkaç defa hâlini açmış. Bey "Sen benim karındaşımsın öyle şey olmaz" demiş. O da bey, beni seviyor zannetmiş. Şimdi ya beye ya bana kasdedecekmiş. Hatta ne bileyim ama Mesut Ağa dahi...

-Mesut'a ne olmuş?

-O da Nergis'i sever mi imiş? Ne imiş? Hâsılı efendim pek iyi anlayamadım. Fakat Nergis'in niyeti pek fena olduğunu bilirim.

Veysel Efendi Çeşm-i Âfet'ten şu sözleri işittiği zaman ciğerparesi, dâr-ı dünyâda bir evlâdı için nasıl ehemmiyetli davranmış olduğunu tafsil etmek beyhudedir. Konaktan tartına derhal karar verdi.Hatta bu kararını ne zevcesine, ne Mesut

Ağaya açıp "Hanım şayet evlât gibi büyüttüğü Nergis'i konaktan çıkarmamak ister, hele Mesut kızı seviyormuş mütalâasıyla bîçare Nergis'i Bekir nam uşağa terfîkan yakında bulunan bir esirci hanımın evine kaldırdı ve ucuza pahalıya bakmayıp ilk zuhur edecek müşteriye satılmasını dahi tenbih eyledi. Nergis gibi konak içinde âdeta bir kız olarak büyütülmüş bulunan bir kızının meydanda hiçbir sebep olmadığı hâlde bağteten esirciye kaldırılması herkese hayret verip en evvel Şehime Hanımefendi Veysel Efendiye itiraza başlamış ve "Canım Nergis ne yaptı ki kaldırdınız" yollu lâkırdıyı açmış ise de zaten vehhâm olan ve hele Osman Bey için muhalif esen rüzgârdan tevehhüm eden Veysel Efendi, hanımın mülâyimane bir istifsarı üzerine top gibi gürleyip "Senin nene lâzım. Mal benim değil mi istesem kaldırır denize atarım! Muradın cariye ise on tanesini alayım, işime karışmayınız efendim!" diye çıldırmışcasına bir mukabele göstermekle artık kimsenin söz söylemeye iktidarı kalmamış ve yalnız Mesut Ağa gayet kibârane bir tavırla beyân-ı re'y etmek istedikte "Yıkıl Arap karşımdan! Şimdi..." muamele-i hadîdanesiyle kovulup binaenaleyh Osman Bey de babasının karşısına bile çıkmaya takat kalmamıştır. Veysel Efendi, Nergis'i kaldırmış olduğunda ne kadar isabet etmiş zannında bulunduğu muhtâc-ı tafsîl değildir. Zira hanımın müdafaasını, hâlden haberi olmadığına ve Mesut Ağanın şefaatini dahi kızı sevdiği hakkında Çeşm-i Âfet tarafından verilen haberin sihhatini senet ittihaz edip hele Osman Beyin birkaç hafta pederinin yanına girmeye kudret-yâb olamaması ve pederi zorla davet eylediği hâlde dahi kemâl-i havf ve haşyetle girmesi her hâlin, her hareketin sihhat ve isabetini hükmettirmişti.

Osman Bey, Nergis'in konaktan çıkması ruh-ı revânın çıkması gibi bildiğinden hâlini tarife hacet yoktur. Mesut ise evlâdı, mahbubesi, gelini hâsılı dünyada gönlünün bir eğlencesi bulunan Nergis'in bilâ-mucib konaktan çıkarılması üzerine hem müteessif, hem gazab-nâk idiyse de bunun için pek kolay bir tedbir bulabilmekten meyus olup gayesi Nergis'i kendi tarafından mübâyaa ederek bir yerde hıfzetmeyi ve sırran Osman Beyi dahi oraya götürüp şu üç muhibbin içtimaıyla hisseylediği lezâizden mahrum kalmamayı tasavvur ederdi.

Buraya kadar aldığımız malûmata göre Mesut Ağa, Nergis'e ol kadar hışım ve şiddet göstermemek lâzımdır. Nergis'i kendisinin hem evlâdı, hem maşukası, hem gelini hâsılı âlemde bir lezzet duymakta ise onun sebeb-i müstakili iken ne hikmete mebni dünyada Nergis yaşar ise kendi başı kesilecek ve Nergis yaşamaz ise yine kendisi dahi helâk olacakmış. Nergis yaşamazsa kendi helâkı, mezbure hakkında olan bilvücuh muhabbetinden ve Osman Beye olan şiddet-i ihtisâsından neşet edebilir. Fakat kızın hayatı kendisinin mucib-i memâtı olmak neden lâzım gelir?

Bu aralık biraz da Nergis'in hâlini bilmek lâzım geliyor.

Bîçare kızcağızın neye uğradığını bilmeyeceği bedâheten malûmunuz olan bir şeydir. Lâkin neye uğradığını bilmeyen bir kimsenin neye uğradığını mutlaka istihraca çalışması pek tabiîdir. Nergis düşünmüş, taşınmış hatta Çeşm-i Âfet'in rekabeti meselesini gözü önüne getirmiş idiyse de gerek bu imkânı gerek sair mütebâdir-i hâtırı olan her şeyi bir türlü teslim edemeyerek şiddet-i husumetkâranesini yalnız Mesut Ağa hakkında cem eylemişti. Ne kadar düşündü taşındı, karar vermek istediyse de "O yezit Arap bana pek çok takılır idi. Sonra beni Osman Beyin âgûş-ı maşûkasında görüncü tahammül edip renk vermemeye pek çok çalıştı. Ama tahammül edemedi. Mutlaka kıskandığından bizi birbirimizden ayırmak için beni buraya attı" mütalâa ve kararı her şeye galebe etmişti.

Nergis'de bu sû-i zan varken Mesut Ağa tarafından mübayaa edilmesine dahi imkân olmayacağı burada mütalâa olunacak bir şeydir. Fakat bu mütalâaya imkân kalmadı. Bir vak'a vuku buldu ki Nergis, Mesut Ağa'nın gıdâ-yı rûhu iken ve hatta hâlâ ruhu olmakla beraber bâis-i ukûbeti olmaya dahi ramak kalmadı. Şöyle ki:

Nergis satılığa kaldırıldığı zaman esirci hanesinde yalnız bir gece misafir kaldıktan sonra kazaskerlerden bir zatın konağına müşteriye gönderilmişti. Orada ahlâkı, terbiyesi, yiyip içmesi, hatta uykusu falanı tecrübe edilmek için birkaç gün kalacağı zarurîdir.

Bu birkaç günden birisi içinde idi ki kendi oturdukları odanın üstünde bir patırdı, gürültü peyda oldu. Sanki insan

boğuyorlar gibi bir hâl. Biri boğuk boğuk inler, ince ince ve fakat müthiş sesler çıkarır. Halbuki bu patırtı ile hiç kimsede telâş yok. Eğer zannolunduğu gibi bir adam boğuyorlarsa sanki ittifak-âra ve soğuk kanla bir zevk almak için boğuyorlarmış gibi kimsede ne telâş var, ne fütur. Nergis böyle bir şeyi görmemiş olduğu için oradaki cariyelere sorar. Onlardan "Babalı Arap geldi" cevabını alınca, çünkü ömründe Babalı Arap dahi görmemiş ve yalnız ismini işitmiş olduğundan merakı artar, haber aldığı cariyeden yukarıya gidip Babalı Arabı seyretmek için istimzâc eder. Bir gûne beis olmadığı ve yalnız oda içine girmeyip dış kapı perdesiyle iç oda perdesi arasından seyretmek lâzım geleceği cevabını aldığı gibi koşarak gider, seyretmeye başlar.

Babalı Arap marsık gibi zebellâyî bir şey. Beyaz elbise giyinmiş, başına dahi iyi saatte olsun Rüküş Hanımın pek sevdiği kırmızı renkli yemenilerle koca bir hotoz oturtmuş. Bağdaş kurmak vaz'ıyle yere oturup ellerini dizlerine vurarak fır fır döner. Aralıkta bir boğuk boğuk sesler çıkarmakla beraber kâh bir edalı hanım vaz'ını gösterip Rükuş Hanım geldiğini işrâb eder, kâh bir pîr-i fânîyi taklit ederek başka bir peri tarafından teshîr edildiğini ima eyler. Bu aralıklarda ise Kazasker Efendinin validesi makamında bulunan yetmiş beşlik bir dâyesi ile haremi tarafından bir çok sualler sorulur. Arap dahi sorulan suallere cevap verir.

Nergis perde arasına girdiği zaman orada 45-50 yaşında ihtiyarca bir karı dahi Arap harekâtını temaşa eylediğinden Nergis de onun yanında bir yer bulup oturmuş ve en evvel Araba, Daye Hanım tarafından es'ile-i âtiyyenin iradıyla Arabın dahi ecvibe-i âtiyyeyi vermiş olduğunu işitmişti:

D-Bizim efendi şeyhülislâm olacak mı?

A-Olacak ama ne vakit bir büyük kargaşalık olursa.

D-O kargaşalıkta şeyhülislâm olacak mı?

A-Hu!! Daha çok adamlar büyük adamlar olacak.

D-Bu kargaşalık ne vakit olacak?

A-Pek yakın değil. Pek uzak değil.

Arap ile bu suretle mücâvebe eyledikten sonra Daye Kalfa, hanımefendiye dönüp "İşte gördün mü? İş yine Molla Efendinnin

dediği gibidir" fitne çıkmayınca bizim efendi şeyhülislâm olamayacakmış. Hemen Rabbim encâmını hayır eyleye. Çünkü geçen günde Molla Efendinin düşmanları pek çok olduğunu iyi saatte olsun Rükuş Hanım söylemişti" der ve Hanım dahi "Ah a daye, efendinin dost tanıdıkları düşman imiş de onun için pek üzülüyorum" yollu mukabele eyler.

Perde arkasından dinlemekte bulunan kocakarı bu lâkırdıları o kadar can kulağıyla dinlerdi ki tarife sığmaz. Aralıkta bir kere çehresi kaçar. Kâh müstehziyane tebessüm eder, hâsılı o dakikada çehresinde başka bir alâmet müşahede olunurdu. Yine bu aralık kim bilir Arabı hangi peri teshire başladı? Arap o kadar tepindi, o kadar dövündü ki kendisini helâk etmek derecesine vardı. Bir de bu aralık Arabın başındaki koca hotoz düşmesin mi? Hotozun çehresine verdiği teğayyürât zail olduktan sonra Nergis bu Arabın Mesut Ağa olduğunu tanımasın mı?...

Bir kere "Hay!" deyip kızcağız kendisinden geçercesine izhâr-ı hayret eyledi. Odada bulunanlar perde arkasındaki "Hay!" sadası üzerine yine sayyâdın tüfeği sadasından ürken vahşî hayvanlar gibi ürküp kapıya koştular. Ne baksınlar? Müşteriye gelen yeni cariye baygın gibi bir hâlde. Hele Babalı Arap, Nergis'i görünce artık kudurdukça kudurdu, tepindikçe tepindi. Kızın üzerine hücumlar etmek ister idiyse de refiki bulunan ve orada hazır olup tütsüye falan bakan diğer bir Arap menederdi. Nergis, derd-i derûnunu anlatmaya cesaret alabilecek miydi, alamayacak mıydı bilemeyiz. Fakat kemâl-i hayret içinde iken dudakları arasından "Bizim Mesut Ağa!.." kelimeleri fırlayıverdi! Bu söz üzerine Babalı Arabın gazabı son derecenin de fevkine çıktı. Arap dünyayı alt üst edecek ama ta Daye Kalfa Efendiye varıncaya kadar Arabın önüne durup kimisi, "Bu peri bu kızdan hoşlanmadı, kudurdu" diyerek kimisi "İhtimal ki kızın dahi Babalı olmasına haml ile zahir bu gelen peri Mesut Ağa isminde bir peri olmalıdır. Şimdiye kadar geldiği yoktu, ama şiddetle geliyordu." gibi mana vererek nasılsa Nergis'i aşağıya halayık odasına aşırdılar.

Bîçare Nergis neye uğradığını bilemeyen kemal-i hayretle halayık odasında otururken perde arkasında Arabı beraber temaşa ettikleri ihtiyar karı süklüm büklüm odadan içeriye

girdi. Halayıklar "Buyurun Hoca Kadın" diye karşıladılar. Hoca Kadın doğruca Nergis'in yanına varıp "Kızım şayet korktunsa seni okuyayım dedi". Nergis korkup korkmadığını bilmez. Daha hiçbir şey bilmez.. Henüz on dördüne doğru ayak atmış bir çocuk. "Şayet korktum ise ..." diye okunmaya muvafakat gösterince Hoca Kadın diğer cariyelere "Siz biraz dışarı çıkınız da ben bir nefes edeyim. Çünkü peri şerridir. Siz burada oldukça olmaz" dedi. Halayıklar çıkıp Hoca Kadın ile Nergis yalnız kalınca nefes etmek için besmeleden evvel Hoca Kadın şu suretle söze başladı:

H-Sen o Babalı Arabın kim olduğunu tanıdın mı?

N-Tanıdım ya! Bizim Mes...

H-Sus! Sesini çıkarma. O da seni tanıdı. Şimdi sen hemen buradan kaçmalısın.

N-Nereye gideyim ben?

-Canını kurtarmak için nereye gidersen git. Çünkü bu Arabın elinden kurtulmak senin için mümkün değildir. Seni öldürür. Arabın kim olduğunu sen bilsen?

-Bilirim ya! İşte...

-Sus diyorum! Sana acıdığımdan söylüyorum. Bundan sonra senin için dünyada sağ gezmek mümkün değildir. Hemen kalk başını al da nereye gidersen git. Hem buraya geldiğin yere de gitme. Kimsenin bulamayacağı bir yere git.

-Aman hoca nene ben nereye giderim!

-Kız nereye gidersen git diyorum. Öleceksin. Al sana biraz para da vereyim. Şuradan Salacak iskelesine inip bir kayığa bin nereye gidersen git. Seni kim kabul etmez? Herkes eder. Zira bu Arabın elinden sağ kalamazsın.

Hoca Kadın, Nergis'e birkaç kuruş vererek firar için zihnini epeyce kandırdı. Binaenaleyh hemen o gün Nergis dışarıya içeriye girip çıkarken bir eski ferace, bir kalın yaşmak yakalayıp harem tarafından sokağa açılan bir küçük kapıdan çıktı ve soluğunu Salacak iskelesinde aldı.

İhtiyar kayıkçının birisi insan uğramayan o iskelede müşteri zuhurundan meyus olarak bekleyip dururdu. Nergis "Baba beni götür" deyince herif daha nereye, kaç paraya

götüreceğini de sormaksızın kayığı yanaştırdı. O aralık Nergis'in aklına Tophane ve Karabaş geldi ki orada hemşehri birtakım Çerkezler bulacağından emindi. Kayıkçıya Tophane'yi işaret ederek çektirdi. Cami arkası iskelesine yanaşıp bîçare kızcağız cellât elinden kurtulmuş mazlum gibi Karabaş'a can attı. Gideceği yeri bilmez ya? Murdar dereye doğru yürüdü gitti. Orada aksakallı bir ihtiyar Çerkeze rast gelip "Aman baba ben kaçağım, senin malın olayım. Ne olursam olayım. Beni sakla" dedi.

İşte bu ihtiyar Meddah İsmail'i sırran alıp Nergis'in bulunduğu haneye getirmiş olan ihtiyardır ki kendisi fakir bir tellâl olmak münasebetiyle Nergis'ten dehâlet sözünü işitince mal bulmuş mağribiye döndü. Derhal alıp hanesine götürdü. Ve kimseye bu kızın hâlinden bir malûmat vermeyip satılmak üzere bir konaktan çıkmış olduğunu, iktiza ettikçe haber vermek tenbihiyle kızı ihtiyar zevcesine teslim eyledi.

Nergis'in firarı ve Mesut Ağanın Nergis hakkında bittabi beka-yı muhabbet-i kalbiyyesiyle beraber husûmet-i maddiyyenin vechi hakkında ta Nergis'in yine Mesut Ağa tarafından mubayaa olunduğu zamana kadar bize daha ziyade tafsilat verecek hiçbir vak'a sudûr etmemiştir.

Mesut Ağa esirci ihtiyardan Nergis'i mubayaa edip de Karabaş'a giderek ahz ve tesellüm eylediği zaman bîçare kızcağız müşteriye satılmak değil âdeta cellât eline teslim edilmiş demekti. Bir aralık Nergis olanca feryadıyla etraftan istimdâd etmek tedbirini kurdu. Fakat Mesut Ağa cübbesi altında bir hançer ucu gösterip "Nergis, zerre kadar muhalefet edecek olursan vallahi o anda canını alırım, ses çıkarmazsan canına kasdım yoktur, ihtimal ki seni Osman Beye de kavuşturururum" demiş olduğundan bîçare kız sesini çıkaramadı. Fakat şunu da bilmeli ki bu hâl Nergis ile Mesut Ağanın yüz yüze bulundukları bir an içinde vukubulduğu cihetle Çerkez esirci hiç farkına varmamıştır.

Nergis orada Araba hiç ses çıkarmadı dedik. Çıkarmadı. Hatta daha evvelce dahi demiş olduğumuz veçhile ta Hayırsız Ada'ya varıncaya kadar da ses çıkarmadı. Lâkin adaya çıkıp da Mesut Ağa kendisini adanın içeri taraflarına sevketmek

istediği zaman sesini çıkarmıştı.

Ne demişti? "Aman ayaklarını öpeyim canıma kıyma" demişti.

İşte bizim bildiğimiz hâl bundan ibarettir. Ondan sonra Arap kızı nereye götürdü, ne yaptı ve bu kadar şiddeti ne mecburiyet üzerine etti. Öyle Arap Karısı kıyafetine girip de hadımlara mahsus olan tüysüzlükten ve ince sadadan bilistifade Babalı Arap tavrında bir kadıaskerin konağına gitmekten ve orada ahvâl-i devletin en mühim cihetleri üzerine keşf-i istikbâle çalışmadan emeli nedir, buralara dair henüz malûmatımız yoktur.

Üçüncü Bap

1215 senesine doğru İstanbul'un hâli bütün bütün başkalaşmıştı. Tanzîmât-ı askerîye ve ıslahat-ı cedîdeye nazar-ı husûmetle bakan fırka erbabı şiddetlerini artırdıkça artırıp bunların mukabili bulunan taraf dahi ıslahat namına sefahatlarını bir dereceye îsâl etmişlerdi ki dûr-endîşân-ı zamân vehâmet-i âkıbetten pek ziyade korkar idiler. Âsım Merhumun tarihi mütalâa olunursa o zamanlar hâline dair malûmât-ı mufassala ve muvazzaha alınabilir.

Biz burada her türlü tafsilâttan ihtirazla beraber yine şu kadarcık olsun diyelim ki halkın galeyân-ı efkârı kemalde olmakla beraber efkâr-ı umûmiyyenin cereyanı için bir çığır açmak üzere ortada evrâk-ı havâdis dahi bulunmadığından herkes kendi aklının erdiği hezeyanı tefevvüh eder ve hatta icraatın gerek lehinde ve gerek aleyhinde bulunan fırkalar erbabı bile efkârca müttehit olmayıp birbiriyle açtıkları mücadelelerde hem-fikir ve hem-meslek olan arkadaşları yekdiğerinin kanına girecek derecelere gelirdi.

Gîrûdâr-ı umûr-ı cumhûr kendi ellerine müfevvez bulunan zevatın her biri yalnız kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi düşünmeyip sureta birbiriyle dost ve müttefik geçinen zevât-ı ulyâ bile pes perdeden yekdiğerini uçuruma düşürmeye çalışıyordu. Ancak böyle birbirini kaydırmak mecburiyeti celb-i menfaatten ziyade def'-i mazarrat maksadıyla vuku bulurdu. Çünkü hiç kimsenin kimseden emniyeti kalmamış ve baba ile oğul arasında bile emniyetsizlik ber-kemal bulunmuştu.

Her taraf casus ile dolu, her köşe bucak bile fitne ve fesatla memlu idi. Haremlerde kadınlar ağızlardan malûmat almak için yine kadın casuslar gezip hatta bazı ak ağalar, köse herifler filânlar kocakarı kıyafetinde haremleri dolaşıp kadınlardan işittikleri ehemmiyetli sözleri ganimet gibi yakalarlardı.

Bir aralık "Filân efendiye hakaret etti" diye bazı adamların boynunu vurmak veyahut "Ağızdan kelime-i küfür sâdır oldu" diye salb etmek dahi revaç buldu. Halbuki hakikatte bâis-i katl ve idâm olan şey ne hakaret idi ne de kelime-i küfr. Filân efendi Zeyd'in kendi hakkında falan mahalle havadis götürmüş olduğunu haber alarak mücerret şu casusluktan öç almak için Zeyd'in katline kadar yürürdü.

İşte ahvâl-i âlemin gayet tehlike içinde bulunduğu şu sıralarda bir gün bizim Hadım Mesut Ağa kendi hanesinde köşe minderi üzerine çıkıp iki tarafında bulunan yastıklara iki dirseğini dayamış ve çenesini dahi avuçları içine alıp kim bilir ne gibi bir mütalâa ile ol kadar dalmıştı ki başının sıkleti yalnız kolları üzerine binerek eğer vücudunda tevâzün olmasa oturmaya dahi muktedir olamayıp yıkılıverecek kadar kendisinden geçmişti.

Bu anda Mesut Ağa'nın yüreğinden geçen şeyleri kim bilir? Meğer her esrar ve hafâyâya vâkıf olan Cenâb-ı Hak!

Derken oturduğu odanın kapısı açılıp Osman Bey içeriye girdi. Mesut Ağa bu ziyaretten ol kadar bîzar oldu ki âlemde Osman Beyden başka her kim odasına girmiş olsa derhal defedeceği şüphesizdi.

Lâkin Osman Bey, Mesut'un âdeta nûr-ı çeşmi idi. Hiçbir şey için hatırını kırmayı tecvîz edemediğinden mecburi kalkıp istikbal eyledi ise de yerinden kalkması ve beye teveccüh etmesi canlı bir adamın harekâtına benzemeyip güya bir kalıb-ı bî-rûh bazı makineler vasıtasıyla hareket eder gibi hareket ederdi.

Osman Bey'in zekâsına söz istemez. Arabın hâlini görünce kendisini taciz edecek zaman olmadığını teferrüs etmiş ise de taciz etmemek dahi elinde olmadığından şu suretle ifâde-i merâma başladı:

O-Lala! Bu gün hâlini başka görüyorum.

M-Pek başkadır beyim. Yani nefes alacak vaktim yok.

-Sebep?

-Ben de bilmem.

-Hasta mısın?

-Evet keyfim de yerinde değil. Fakat üstümde bir fenalık var. İçim içime sığmıyor.

-Bir şeye mi kızdın? Birisine mi gücendin?

-Beyim. Öyle bir şey yok. Büyülü adamlar gibi bir şey oldum.

-(Biraz teemmülden sonra) İşte bu da benim talihsizliğimdendir.

-Niçin?

-Çünkü şimdi senin yanında dert edecek vakit değil. Fakat ne yapayım lalacığım deli olacağım. Ya çıldıracağım ya öleceğim.

-Yine Nergis belâsı mı?

Mesut Ağa şu sözü söylerken çehre-i zulmet-efzâsından bîçare Osman Beye ümit verecek bir lem'a görünmediği için Osman Bey aralıkta bir düştüğü okyânûs-ı ye'sin ta ka'rına kadar bir daha dalıp sadefçe-i çeşmânından inci tanesi gibi yaşlar akıtarak niyaza başladı.

-Aman lalacığım! Arzındayım! Kölen olayım. Nergis olmadıktan sonra vallahi iflâh olmayacağım.

Mesut- A beyim ben ne yapabilirim? İşte elimden geleni yapmaya hazırım. Sana Nergis'ten güzel on cariye bulayım. Sana bir konak alıp hepsini içine koyayım. Efendi baban bir şey demez.

-Hayır lalacığım bana Nergis'i ver Nergis'i!

-İşte o bende yok.

-Sende var sende. Sendedir benim kıymetli Nergisim. Ben haber aldım. Sen onu Tophane'de bir yerden satın almışsın. Kayığa bindirip bir yere götürmüşsün ama nereye götürdün bilmiyorum. Beni böyle ağlatma lalacığım Allah aşkına söyle nereye götürdün benim Nergis'imi?

Çocuğun gösterdiği sûz u güdâza ve gözlerinden akıttığı

yaşlara lala bir türlü tahammül edemeyerek ağlamaya başlayıp.

-Sana bir şey söyleyim mi beyim? Ben Nergis'i öldürdüm.

-Hayır hayır! Sen Nergis'i öldürmezsin. Onu da benim kadar seversin. Bu lâkırdına mümkün değil inanmam. Sen bunu bana kaç defadır söylüyorsun. Fakat inanmam vallahi canıma kıyarım. Nergis'i isterim.

-Ama inan ki öldürdüm. Ben sana geçenlerde "Sebebini Çeşm-i Âfet'ten sor" demedim miydi?

-Sordum. O yezit kahpe halt ediyor hiç Nergis'im bana kıyar mı?

-Kıyar beyim kıyar

-Kıysın. Bana kıyan Nergis olsun. Ben onun elinde ölmeye razıyım. İsterim Nergis'i!

-Ahirette a beyim, niçin böyle ediyorsun ya? Ben onu tekrar diriltemem.

-Hayır lalacığım Nergis vallahi sağdır, billâhi sağdır. Şu zavallı sana ne yaptı ben sana ne yaptım? Bir kabahatimiz varsa bizi döğ, terbiye et mutlaka isterim Nergis'i. Vallahi billâhi işte sana yemin. Veremeyecek olursan canıma kıyarım.

Çocuğun bu kadar sûz u güdâzı üzerine Arabın yüreği parça parça olduğuna hiç şüphe etmemeli. Şunu da bilmeli ki Osman Beyin bu hâli yalnız bir güne, bir vak'aya mahsus olmayıp Nergis firar edeli üç mahı tecavüz etmiş olduğu hâlde her gün böyle nâle vü figan içinde kaldığı gibi bahusus Meddah İsmail'in verdiği haber üzerine kendisine Selim vasıtasıyla vasıl olalı iki ay kadar olduğu hâlde bu iki ay içinde Mesut Ağanın yanına gelip ağlamadığı ve Nergis'in zahire çıkarılması için yürekler yaralayacak surette niyaz etmediği gün olmamıştır.

Mesut Ağa, Nergis'in kendisine su-i kasdı olduğunu ve hatta inanmazsa Çeşm-i Âfet'e sormasını kaç defalar söylemiş ve Osman Bey dahi Çeşm-i Âfet'e sorup cevâb-ı tasdîk almış idiyse de Nergis gibi kendisinin üzerine canı titreyen bir kızın canına kasdetmeyeceğini pek ra'nâ bildiğinden bir türlü inanmamış ve Mesut Ağa "Ben onu öldürdüm" dediği zaman dahi çünkü

Mesut'un Nergis'i ne kadar sevdiğini bildiği cihetle ona da inanmamakta kendisini mecbur görmüştür.

Mesut Ağa şu zikrettiğimiz ahvali nazar-ı dikkate alıp gözlerini köşe penceresine doğru dikerek bir hayli düşündükten ve kim bilir yüreğinden neler geçirdikten sonra Osman Beye teveccühle:

M-Seni ne kadar sevdiğimi bilir misin beyim?

O-Ben seni ve Nergis'i ne kadar seversem.

-Hayır senin Nergis'i sevdiğin kadar değil. Çünkü senin Nergis'e olan muhabbetin hırsdan, şehvetten neşet etme bir şeydir. Henüz çocuksun da dünyada Nergis'den başka kız olamaz zannederek öyle seviyorsun.

-Ah lalacığım!

-Hayır deme. Ben seni babanın sevdiğinden ziyade severim. Evlâdım olsan belki bu kadar sevmezdim.

-Allah'a emanet ol lalacığım.

-Allah'a sen de emanet ol. Bak beyim! Senin için her fedakârlığı göze aldırabilirim. Yalnız ölmeyi göze aldıramam. Çünkü edeceğim fedakârlıklar senin muhabbetin ile mütelezziz olmak içindir. Öldükten sonra sana olan muhabbetimden ne lezzet alabilirim ki...

-Niçin ölesin lalacığım. Beraber yaşayalım.

-Öyle ise şu Nergis'ten yüreğini soğut.

-İşte yalnız bu mümkün değil. Sana dedim ya? Vallahi canıma kıydığım gündür. Aşk bu lalacığım benim elimde mi?

-Güzel ama beyim Nergis bu dünyada değildir, vallahi değildir, billâhi değildir.

-Sen bu kızı öldürmedin lala. Beni öldürebilirsen Nergis'i de öldürebilirsin.

-Evet! Ben o kızı öldürmedim. Fakat diyorum ya? O da bu dünyada değildir. Sağdır. Ahiret gibi bir yerdedir.

Araptan bu sözü işitince Osman Bey güya Nergis'i almış da kendi koynuna koymuş kadar sevinip çılgın gibi bir tavırla Arabın boğazına sarılıp:

-Ah lalacığım! Aman! Ocağına düştüm merhamet et.

Nergis'i gönderdiğin ahiret neresi ise beni de oraya gönder.

-Sen söylediğim sözü lâtife mi sanıyorsun. Ben Nergis'i ahirete gönderdim, ahirete beyim ahirete. Orada güneş doğmaz, ay doğmaz. Gökyüzü yoktur, yıldızlar görünmez. Bağ, bahçe seyr-i seyrân yoktur. Işık bile yoktur. O ahiret o kadar korkunç bir ahirettir ki insan kendisinden başka vücut, yüreğinin çarpıntısından başka hareket ciğerinden çıkan ah, can-gâhından başka ses sada duymaz.

-Razıyım lalacığım razıyım.

-Orada bir ana yoktur ki insanı bağrına bassın. Bir baba yoktur ti nazar-ı şefkatini senden ayırmayarak nereye gidersen arkandan gezdirsin. Orası ahirettir dedim beyim ahirettir.

Lala! Ahiret değil hatta ahiretteki gayya kuyusu olsa yine beni oraya göndereceksin. Çünkü ben oraya gitmezsem gerçekten ahirete gideceğimi pek âlâ bilmekteyim.

Osman Bey ile Mesut Ağanın müşâfehesi bir dereceye vardı ki bir adam orada bulunsa Osman Beyden ziyade Mesut'un hâline acırdı. Zira Mesut'un Osman Bey'e bakışları aynıyla bir şefkatli babanın sahihan ahirete gitmek üzere bulunan oğluna bakışı gibi bir bakış olup çocuk ise gayret-i aşkla samimî ölmeye hazırlanmıştı.

Lala "Oraya gidersen bir daha bu dünyaya gelemezsin" dedi. Osman Bey, "Nergis'i bu dünyada olmadıktan sonra bu dünya varsın viran kalsın" cevabını verdi. Lala "Anandan babandan ebeden ayrılacaksın" dedi. Osman Bey," Benim âlemde varım yoğum hatta âlem bile Nergis'tir. O nerede ise benim dahi orada bulunmaklığım en büyük saadet içinde bulunmaktır" diye mukabele eyledi. Nihayet olmadı. Çocuğu dahi ahirete Nergis'in yanına göndermekten başka Mesut için çare kalmadı. Zira bu hâl o suretle devam edecek olursa Osman Beyin telef olması mukarrerdi. Bu suret ise kendi telefi olması kadar kendisi için acı idi.

Elhasıl Mesut Ağa çocuğu ahirete göndereceğini vaat ederek fakat bu madde hakkında bir kimseye bir söz söylemeyeceğine dair yemin ettirdi ve akşam saat dört buçuk beşte konaktan hiç kimseye görünmeyerek çıkıp kendi evine gelmesi tenbihi ile çocuğu memnunen, mesruren konağa gönderdi.

Şimdi erbâb-ı mütalâadan merhameti galip olanlar der ki çocuk konağa gittiği zaman kim bilir anasına babasına ne nazarla bakardı. Elbette vedâ-ı ebedîyi ima eder bir nazarla bakardı. Heyhat! Osman gözüne dünya görünmüyor ki bu cihetlere atf-ı fikr eylesin aşk bu! İnsanın yüreğini nasıl cayır cayır yakar. İhtimal ki zavallı çocuk anasına babasına düşman nazarıyla bile bakmaktadır.

İşte böyle bir nazar ve hâl ile yatsıdan sonra halkın yatmasına kadar sabredip badehu ihtiyaten yanına yalnız bir murassa hançer alarak lalasının hanesine can attı. İşte Üsküdar için Osman Beyin kaybolduğu saat o saat oldu.

Ertesi sabah Osman Bey babasının konağında görülmediği gibi lalasının hanesinde de bulunmayınca anasının babasının telâşları kâfi idi. Akşam olup da çocuk konağa yine gelmeyince ve ertesi gün dahi izi belli olmayınca telâş ve helecan arttıkça artıp her tarafta tellâllar nida ettirilerek yine bir ser-rişte alınmadıktan ve bahusus Mesut Ağa tarafından edilen tahkîkat-ı amîka üzerine Osman Bey falan sabah erkenden iskele kahvesi önlerinde görülmüş ve o gün akşam üzeri Kız Kulesi akıntılarında bir insan lâşesi balıkçılar tarafından müşahede olunmuş idügi anlaşılıp çocuğun kendisini denize attığı suretine hüküm verildikten sonra artık konak içinde bir vaveylâdır koptu. Validesi ile pederinin feryadı ve figanları ayyuka çıktı. Konak içinde karalar giyilip haftalarca yas, matem tutuldu. Lâkin ne fayda? Her yerde böyle yaslar, matemler tutulur ama biraz vakit sonra meyuslar teselli bulmaya, yavaş yavaş ıztırâb-ı derûn dahi mündefi olmaya başlar derken yine safa demleri hülûl eder. Müteveffayı yalnız geceleri o da hatırlarına gelirse anmaya başlarlar.

Osman Beyin gaybubeti üzerine uzun kulaktan iki malûmat aldık ki bir dereceye kadar şâyân-ı dikkattir. Birisi şu ki:

Osman Bey pederi hanesinden kaybolduktan beş gün sonra bir sabah erkenden Üsküdar mezarlığı yanında bir ihtiyar Arap karısı ile yanında bir genç kız görülmüş. Oradan mürur eden iki yeniçeri genç kıza sataşmak istemişler. Arap kendilerine ilişilmemesini bunlardan ne kadar rica etmiş ise de fayda vermemiş. Kız dahi bir hayli ricada bulunmuş. Yine fayda

vermeyince Arap "sizi gidi çapkınlar! Ben bir babalı Arabım. Size ettiğim rica makbule geçmez ise ikinizin de kanını içebilirim" diye belinden uzun bir kama çıkarıp yeniçeriler üzerine saldırmış ve yeniçeriler hamamcı olup hamama gitmek üzere bulundukları ve üzerlerinde silâh bulunmadığı cihetle firara mecbur olmuş. Tuhafı şurası ki Arap kamayı çektiği zaman genç kız dahi feracesi altından bir hançer çıkarıp cenge hazırlanmış. Ne ise yeniçerilerin ellerinden kurtularak Selimiye'ye doğru gitmişler.

Yeniçeriler bu vak'ayı Toptaşı hamamında hikâye etmişler imiş. Vak'anın diğeri ise pek gizli olup onu biz nasılsa keşif yollu öğrenebildik. Şöyle ki:

Kuzguncuk tarafında vaki bir bağ içinde bahçıvanlık eder bir Tüysüz Mehmet vardı. Pek de lâyıkıyla malûm değil ama bu bağ Mesut Ağanın malıdır. Tüysüz Mehmet'in ne idügi belirsiz bir adam olup ancak bir rivayete göre Tüysüz Mehmet, Mısır'da Kölemen beylerinden birisinin ak ağası iken meğer ınnîn olmayıp yalnız Tüysüz olduğu muahharan bir cariye ile sebkat eden maceradan anlaşılmış olmasıyla Tüysüz güç belâ ile başını kurtarıp İstanbul'a can atabildi.

İşte mezkur bağda bir cuma günü Mesut Ağa ile Tüysüz Mehmet arasında şöyle bir muhavere vuku bulmuştur.

Mesut- Nasılsa Osman Beyi de ahirete gönderdik,

Mehmet-A! İşte buna acıdım.

-Ne yapalım. Başka çare bulamadık. Kendisi istedi.

-Ben ise sahihan denize atılmış olduğuna inanmıştım, ama yine acıdım.

-Ah domuz köse! Sen vaktiyle Nergis'e dahi acımıştın ya!

-Vallahi efendim, onda benim kusurum yoktur. Ben yalnız o sırrı kimseye söylememesini ve söyler ise öldüğü gün olacağını izhar ettim. O da korkmuş, kaçmış.

-Ben senin ne zayıf yürekli olduğunu bilmez miyim? Senin de canın benim elimdedir ama bakalım ne zaman.

-Hayır efendim! Benim en büyük saadetim sizin ellerinizdedir ama bakalım Allah dünyanın fırıldağını bizim tarafa ne zaman cevirecek.

İşte biz art aradan Osman Bey hakkında şu iki malûmatı alabildik ki birincisi esrardan haberdar olmayanlar için hiçbir şeye yaramaz ve ikincisi dahi bir bağ içinde iki adam arasında cereyan eden muhaverecikten ibaret olmakla ona dahi kimse vukuf peyda edemezdi.

Bizim nemize lâzım? Artık Osman Beyi anası babası dahi unuttuğu hâlde biz mi arkasını arayıp duracağız. Biz kendi eğlencemize bakalım hazır şu gün Mehmet'in hâlinden bahis açmıştım. Ol babta mütevâtir olan bazı şeyleri dinleyerek kendimizi eğlendirelim:

Tüysüz Mehmet'in bahçıvanlık ettiği bağ halk indinde zikri sebkat ettikçe tuhaf bir tebessümü mucip olur garip bir mahal idi. Aralıkta bir ihtiyar karı koltuğu altında bohçalar ile oraya gelir Köse Mehmet'e eşyasını saklatırdı. Bir de Arap karısı vardı ki Köse Mehmet ile gizli bir aşüfteliği olduğu hâlinden alenen görülürdü. Bahçeye girdikçe "Oğlan Köse" hitabıyla söze başlar ve pek sevdiği zamanlar manda pençesi gibi pençeleriyle Mehmet'in ensesine tokat vururdu. Bu Arabın, Köse Mehmet'e ettiği eza ve cefa o kadar ziyade ve Köse Mehmet'in dahi Araba muhabbeti, riayeti, itaatı o kadar fevkalâde idi ki şu hâl Kuzguncuk ahalisi beyninde darb-ı mesel hükmüne girip birisi diğerinin şakasına bilâ-mucip tehammül edecek olsa şaka eden" O! Sen de artık beni Köse Mehmet kendini Arap karısı mı zannettin?" derlerdi.

Köse Mehmet bahçenin mahsulâtından pek az bir miktarını ucuz bir baha ile Üsküdar cuma pazarında satıp mahsulâttan ekserisini Ahmediye'de bir konağa götürüp gerek veresiye ve gerek peşin para ile satartı. Hatta bu dahi halk indinde darb-ı mesel yerine geçip malını satmak kaydında olmayanlara "Herifin Köse Mehmet'in müşterilerinden daha yağlı müşterisi varken malını satmakta kasevet mi çeker?" derlerdi.

Salifü'z-zikr Arap karısının Tüysüz Mehmet'e aralıkta berdevam eden kocakarı ile dahi muamelesi pek lâubâliyane idi. Köse'ye nasıl nazıl nazlı eşek şakaları eder idiyse ihtiyar kadına dahi aynı muamele ederdi. Hatta bazı kere bağ içine kocakarı ile girdiği görüldüğü gibi aralıkta bir iki birlikte çıktıkları olurdu.

Bazı vakitler olurdu ki bu Arap karısı ile kocakarı bahçede şaka ederlerken konudan komşudan adamlar dahi toplanıp bunların seyrine bakar ve edilen nazlardan ve eşek şakalarından dolayı gülmekten kırılırlardı. Fakat bu Arap karısı ile kocakarı şu Tüysüz Mehmet'ten ne umarlardı? Bazı bazı Mehmet'in kulübesinde yattıkları dahi olurdu.

Bakılsa mahalle halkı velev Arap olsun velev ihtiyar olsun bir bekâr herifin bağ kulübesinde kadın misafir yatmasına rıza göstermemek lâzım gelir idiyse de bunlar öyle hatırı sayılır güruhtan olmayıp âdeta pek açık ayak takımından bulundukları cihetle o kadar da kendilerine ehemmiyet vermezlerdi. Hem mahalle halkı niçin bunlara itiraz etsin ki mahallelerinin en büyük eğlencesi bunlardı.

Hatta bazı bazı Tüysüz Mehmet bağdan kaybolduğu ve kendisi bağda olmadığı zamanlar ne Arap karısı ne de kocakarı geldikleri cihetle bağ pek ıssız kaldığından mahalle ahalisi âdeta eğlencesini kaybetmiş mahzun çocuklar gibi kalırdı.

İşte bizim Mehmet böyle bir adamdı. Fakat bu tarifattan kendisini o kadar aşağı bir ayak takımı zannetmeyiniz. Çünkü aralıkta bir Ahmediyeli Mütevelli Veysel Efendinin hadımağası Mesut Ağa dahi Mehmet'in bağına gelip kendisiyle mülâtafa ederdi.

Bir rivayete göre Tüysüz Mehmet'in bağına gelip giden kocakarı Karagümrük semtinde yaşlı Arapların mayanga tabir olunur cemiyetgâhına gelir gider bir Babalı Arap karısının refiki ve delili imiş ki mezbure karı mayangada bulunan Arapların haber verdiklerine göre bir paşa konağından gelir ve nereye ve hangi konağa giderse mezbure kocakarı ile gidermiş. Bakınız bizim Tüysüz Mehmet'in nerelere kadar eli varıyor? Tuhaf bir adam değil miymiş?

Dördüncü Bap

Osman Beyin, Nergis'e nasıl kavuştuğu ve nereye azimet eylediği ve ahirette nasıl yaşadığı hususlarını merak eder misiniz, ne şüphe? Öyle ise bu babta dahi ona dair derdest eylediğimiz malûmatı ita edelim.

Üsküdar mezarlığı yanında iki nefer yeniçerinin tesadüf ederek sıkıştırmış oldukları Arap karısı ile genç kızın bizim

Mesut Ağa ile Osman Bey olduğunu anladınız ya? Hani ya Mesut Ağa uzun kamasını çekip de yeniçerileri tehdit eylediği zaman Osman Bey dahi ihtiyaten yanına almış olduğu murassa hançeri çekip mukabeleye hazırlanmıştı. Fakat şurasını ihtar edelim ki beyin bu hareket-i şecaatkârânesini Mesut Ağa görmemişti. Zira görüp de yanında silâh olduğunu anlayacak olsaydı silâhını elinden alacağına şüphe yoktu. Nasıl şüphe edilebilir ki şayet Osman Bey kıza vasıl olduğu zaman silâhına dahi itimat ederek cebren alıp çıkaracağı ihtiyatı Araba bu sureti mutlaka telkin ederdi.

Bunlar gide gide ta Kadıköyü'ne kadar gittiler. Bir de kayıkçı Kulaksız Mehmet orada ve muntazır bulundu. Arabı görünce eşek herif eşekçesine bir sayha ederek "Hacı Baba bu kızı da oraya mı götüreceğiz?" dedi. Mesut Ağadan yalnız bir baş sallamaktan ibaret bir cevap alabildi.

Kayığa bindiler. Denize açıldılar, Moda burnunu dolaşıp Hayırsız Adaya saldırdılar. Kulaksız Mehmet "Hacı Ağa! Sen bana bir hafta on beş gün oldu ki hamam parası vermiyorsun" demesiyle Mesut Ağa "Sen beni memnun etmiyorsun ki" diye şaka edecek oldu. Fakat herif şaka bilir mi? "Daha ne yaparım a gözüm gece gündüz bekliyorum. Hatta... " diye az kalmıştı ki bazı esrarı bile fâş ede. Mesut Ağa derhal lâkırdıyı değiştirip bahşişi dahi vaat eyledi. Esrar ifşa edecek olsa da bir zararı görülecek degil ya? Çünkü zavallı Osman artık ahirete gidiyor. Dünya ile ne alış verişi kalacak?

Hâsılı Hayırsız Ada'ya vardılar. Kenara çıkıp da yüz, yüz elli adım kadar içeriye doğru gittikten sonra Mesut Ağa "Ey beyim! Dur bakayım, ahirete gitmek usulünü icra edeyim" diye koca bir mavi peştemal ile Osman Beyin gözlerini bağlamaya kalkıştı. Bu hareketten Osman Bey birden bire tevahhuş edip "Lala! Beni öldürecek misin, öldüreceksen saklama söyle. Bari tövbe ve istiğfar ederek iki rekât namaz kılayım" deyince lala hiçbir su-i kasdı olmadığına ağlayarak yemin billâh ile teminat vermiş ve mutlaka çocuğun gözlerini bağlamıştı.

Halbuki Arabın bu kadar ihtiyatı da lüzumsuz bir hamakattan ibaret olduğuna şüphe yoktur.

Gözlerini bağladıktan sonra Osman Bey bir hayli gitti. Ol

kadar gitti ki nispet edilecek olsa adanın bu kadar uzun bir mesâfe-i müstakîmeye müsaadesi yoktu. Bu hâle şaştı. Çünkü adaya çıktığı zaman etrafına bakıp mesafesini medd-i nazar ile ölçmüştü. Lâkin Arabın kendisini müstakimen götürmeyip dolaştırdığını bilemezdi. "Lala ne çok gittik, yorulduk daha gelmedik mi" der idiyse de lalası biraz daha tahammül etmek lüzumunu ihtarla yine giderlerdi. Gittiler gittiler. Bazı bayır aşağı iner gibi dahi gittiler. Nihayet biraz durdular. Mesut Ağa orada biraz ıkındı falan etti badehu biraz daha yürüyerek yine durdular. Osman Beyin gözlerini açtığı gibi, Osman Bey kendisini Mesut Ağanın çehresinden daha karanlık bir yerde buldu.

Ama karanlık karşısındaki Arabın hayalini bile göremezdi "Acaba biz buraya nereden girdik" diye etrafına bakınıp oranın methalini, methalden girmesi tabiî olan ziyadan anlamak için ziya arar dururdu. Fakat hiç bir ziya alâmetini görmeyince şaştı kaldı.

Mesut Ağa çocuğun gözünü açar açmaz "Nergis!" diye nida edip bir uzak yerden Nergis'in avazı gelince Osman Bey secde-i şükre varır gibi yere kapanırcasına bir hareket gösterip Cenabıhakka hamd ü senalar eyledi. Hey gidi aşk! Bir âşık için müştak olduğu mahbubesinin sesi kadar tatlı bir ses olabilir mi? "Gel Nergis'im gel! Sana ben geldim". Osman Bey dahi mukabeleten ses verdi ve verdiği sese mukabil bir "Hay!! Osman Beyin sesi!" avazesinin kendi aşk ve muhabbetiyle dolu bir ciğerden çıkmasıyla orası sanki saadetle dolmuş oldu.

Derken karşı tarafta bir ziya belirdi. Baksın ki Nergis elinde bir şamdan olduğu hâlde geliyor. Hemen o tarafa koştu. Kız şamdanı yere dar koyabilip iki âşık müştak birbirine sarıldılar. Bu aralık Mesut Ağa dahi yanlarına geldi. Üçü mabeyninde şöyle bir muhaverecik sebkat eyledi.

-Mesut-İşte ikinizi birleştirdim. Artık dünya yüzünü bir daha hatırınıza getirmemeli.

Osman-Bana bundan iyi bir cennet daha olamaz. Nergis'im burada mı değil mi? Ben onunla taayyüşe razıyım.

Nergis-Ah! Beyim! Öyle ama burada canınız sıkılır.

Osman-Benim canım sıkılmaz. Sensiz benim dünyada değil

cennette de canım sıkılır. Lâkin sen varken gayya kuyusunda olsam yine canım sıkılmaz.

Nergis-Ah öyle deme. Ben çektiğimi bilirim.

Osman-Sen yalnız idin de onun için.

Nergis-(Mesut Ağaya) Bana ne getirdin ağacığım.

Mesut-İşte Osman Beyi getirdim ya.

Nergis-Ya benim yiyeceğim de tükendi.

Mesut-Şimdilik şunları al da (Diye ceplerinden bir çok peksimet ve pastırma, sucuk çıkarıp kıza verdi. Kız dahi bunları alıp bir tarafa götürdü.)

Osman Bey-Lala! Bu yerde biz hiç güneş görmeyecek miyiz?

Mesut-Hani ya siz her şeyden vazgeçtiniz idi ya?

Osman-Vazgeçtim. Fakat yine soruyorum.

Mesut-Göreceksiniz beyim. Size Nergis güneş dahi gösterir. İşte ben gidiyorum. Fakat size bazı talimat vereceğim. Şu ki şayet buradan çıkmaya çalışacak olursanız biliniz ki gerçekten ahirete gittiğiniz gündür. Zira benim başım gidecek olduktan sonra senin başın daha evvel gideceği tabiîdir. Burada Nergis ile yaşamaya kanaat edersen ben size her şeyi tedarik ederim. Hiçbir şey için sıkıntı çekmezsiniz.

Arap, çocuğa bu talimatı verdi. Allaha ısmarladık der demez gözden nihan oldu. Nereye gitti, kim bilir.

Osman Bey karanlık yerde yapyalnız kaldıktan sonra bir dehşet hissedip "Lala! Lala!" diye çağırdı işe de lalası tarafından hiçbir cevap alamadığından bu kerre dahi "Nergis Nergis nerdesin?" diye çağırdı. Nergis epeyce uzacık bir yerde "Buradayım beyim buradayım" diye mukabele ederek mum ışığını gösterip Osman Bey dahi o tarafa doğru gitti.

Gittiği yer neresi idi? Hatta geldiği yerin bile neresi olduğunu bilmez ki. Fakat bir mağara köşesi olduğu sadadan yahut kubbe mesabesinde olan taşlardan ve duvar makamında olan yerlerden anladı. Bir tarafına büyücek bir kaba hasır serilmiş ve onun üzerine bir güzelce seccade yayılmış ve bir tarafına dahi temizce bir yatak yapılmıştı. Orasının nezâfet-i hâli Nergis'in tab'ında olan temizliğe delâlet edebilirdi. Mahall-i mezkûrun bir cihetinde dahi ocak gibi bir yer olup ya-

nında bir iki tencere, sahın falan gibi kapkacak ve birkaç yüz okka kömür blunurdu.

Osman Bey bu hâlden taaccüp edip en evvel bulunduğu mahal hakkında bazı malûmat-ı ibtidâiyye almak için Nergis ile mücâvebeye başladı,

-Aman Nergis Burası neresidir?

-Vallahi beyim burası neresi olduğunu bilmem. Elimde şamdan birkaç gün her tarafı gezdim, her tarafını şu gördüğün hâlde buldum.

Bir mağara ama ne ucu var ne bucağı. Girmeli çıkmalı. Bazı yerleri dolambaçlı neresini gezsen bazı kerre geldiğin yere çıkarsın. Bazı yerleri sokak gibi o kadar gider ki insan ucunu bulamayacağım zanneder. Varınca nihayetini duvar gibi bir kaya bulur. Hâsılı dedim a! Birkaç gün gezdim ucunu bucağını bulamadım. İşte böyle bir mağara.

-Lalam dedi ki buradan güneş görünürmüş.

-Ha! İşte bak. Şu delikten öyle vakti bazı kere güneş girer.

Osman Bey başını yukarıya kaldırıp bir delik gördü, ama hemen yirmi kulaçtan yüksek bir kuyu gibi görünürdü. Bu âhiret-i sâniyye diye Osman Bey gereği gibi mütevahhiş oldu. Ancak Nergis orada oldukça safa edeceğini yine bilir ve müteselli olurdu.

Vakıa bunların ne kadar şevk ve hahişle mu'ânaka ettiklere tarife muhtaç değildir. Müştak kaldıkları müddetin acısını çıkarmaya çalışmakta kusur etmediler. İlk akşam yemek içmek bile hatırlarına gelmedi. İkinci günü Nergis biraz sucuk kızartmış ve biraz da peksimet ıslatmış olduğundan kurduğu sofraya beyi davet eyledi. Osman Bey oturup birlikte yediler. Vakıa ömründe görmemiş olduğu bu garip sofraya tahammül etmek kendi kârı olmadığını anladı. Ama "Nergisciğim bu yemek yemek değil ise de seninle beraber olduktan sonra bana bunlar baklavadan, börekten âlâdır" diye saadet-i mevcudeyi hem kıza ve hem kendisine temin ederdi.

Beyin mağaraya dühûlünün üçüncü günü delikten giren cüz'î ziyadan anlaşıldığı veçhile öğle vakti Nergis ile diz dize oturup halleşirken mağaranın bir tarafından "Nergis!" diye bir ses işitildi. Bu sadadan Osman Beyin bir kere yüreği oynadı.

Vakıa ses Mesut Ağanın sesi idi ama mağaranın mucip olduğu tanîn yani aksiseda cihetiyle tagayyür etmiş idi.

Nergis "İşte Mesut Ağa geldi" diye ses verdi ve daima yanmakta bulunan şamdanı alıp ses geldiği tarafa gitti. Ziyanın hututu Araba vasıl olunca Arap ol tarafa doğru gelerek evvelâ sırtında olan çuvalı yere bıraktı badehu beyin yanına geldi.

M-Nasıl beyim! Ahirette rahat mısınız?

O-Pek rahatım lalacığım. Bu ahiret sizin dünyanızdan bin kat daha âlâdır.

-Size yiyecek içecek getirdim.

Nergis çuvalı açınca içinden çiroz, sardalye, kaşar peyniri gibi nevalelerden al da kuru bamya, yumurta, söğüş, ekmek, peksimet gibi bir çok da erzak çıkardı. Bu gibi şeylerin henüz Osman Beyin nazarında ol kadar kıymeti yoktu. Osman Bey bunların yiyecek olduğunu gördü ise de lala içecek dahi getirmiş olduğunu haber vermiş olduğundan buna dair bir şeyi göremeyince "Haniya içecek lala?" dedi.

L-İçecek ne istersiniz? Burada içecek şimdilik su var.

O-Ha! Sahih! Burada su için ne yapmalı!

-Vay sana Nergis su yerini göstermedi mi?

-Hayır!

-Burada koca bir ayazma vardır ki buz gibi suyu var. Sonra Nergis ile git deniz.

Osman Beyin Mesut Ağa ile o gün sebkat eden muhaveresi hâlinden hoşnut olduğundan o mahalde kırk yıl daha kalacak olsa canı sıkılmayacağından ibaretti. Bu yoldaki müşâfeheler yarım saat kadar devam eyledikten sonra lala aralıkta bir gelip kendisini göreceğinden bahisle veda ederek üç adım atınca kuyu zulmet içine daldı gitti. Osman Beyin o zamana kadar merak eylediği şey henüz yalnız oraya nereden gidildiğinden ibaret olmakla uzaktan uzağa Arabın arkasına düşmeye say eylemişti ne mümkün? Arap kayboldu gitti. İki karış ilerisini görmek muhal olan bir yerde böyle bir iş görmek mümkün olur mu? Hatta Osman Bey bu hâli Nergis'e açtıkta kız tebessüm edip "A beyim! Birkaç defa Arabın arkasına gitmek istedim. Elimde mum dahi olduğu hâlde yine muvaffak olamadım"

deyince bu hâl beyin epeyce nazar-ı dikkatini celbe etmiştir.

Sözü uzatmasak ne lâzım? Osman Bey tamam on beş gün müddet mağara içinde Nergis'in mesken ittihaz etmiş olduğu yerde karar ile hiçbir tarafı gezip görmeyi merak etmemiştir. Niçin merak etsin? Gönülün eğlencesi yalnız Nergis olmak kifayet etmiyor mu ki, başka bir eğlence aramaya mecbur olsun. Her sabah kalkıp iki âşık, âşıka beraber çalışarak kuşluk taamını hazır eyledikten sonra kuşluğa kadar elde olan vakti musahabe için az bile görürlerdi. Öğleden sonra akşama kadar dahi yine böyle. Hatta Lala Mesut Ağa iki günde bir kere gelip kendilerini ziyaret eyledi ve topu topu yarım saat kadar oturduğu hâlde bu müddet içinde de Arabın huzuru kendisine ağır gelip bir an evvel gitmesine muntazır olurdu.

Maahaza bu müddet zarfında oradaki esbâb-ı râhatı az görerek lalasına emir ile birkaç kaba hasır, güzel bir kilim, birtakım güzel yatak, kapkacak, büyük bir çömlek, sade yağı, un, pirinç, şeker, kahve, şuruplar velhâsıl bir mağara içinde edilebilecek rahatı itmam edecek her şeyi tedarik ettirmişti. Canları ne ister ise âşık maşuka yahut tabir-i âherle karı koca birlikte pişirip yerler vesair vakitlerini zevk ve safa ile geçirirlerdi.

Yirmi gün kadar bu suretle yaşadıktan sonra Osman Bey Ayazma'dan su getirmek hizmeti daima kıza kaldığına razı olmayarak kızdan Ayazma'nın yolunu sordu. İkisi birlikte gittiler. Kâh geniş, kâh dar birtakım yollardan geçerek Ayazma'ya vasıl oldular. Bu Ayazma gayet geniş su hazinesi gibi bir yer olup suyu gayet berrak idi. Osman Bey etrafına bakınmaya başladı. Dikkatinden gusülhane ittihazına sâlih bir yer aradığını Nergis fehmederek ikisinin ittifak-ı re'yi ile bir köşeyi gusülhane ittihaz eylediler.

Mağaraya vüsulü üzerinden bir ay mürur eylediği hâlde Osman Beye mağarayı gezip görmek fikri henüz hulul eylediğinden bir gün Nergis ile beraber mağarayı gezmeye gittiler. İkisinin elinde birer şamdan olduğu hâlde gezmeye başladılar. Mağaranın hâli Osman Beyden sorulacak ve o da şekli hakkında umumî bir yolda malûmat verecek olsa derdi ki bu mağara bir örümcek şeklindedir. Zira ortalık yeri Ayasofya

Camiinin dördü beşi kadar vâsi bir yer olup ondan sonra örümcek ayakları gibi birtakım dar ve ince ve bazı yerleri geniş yollar ve sokaklar her tarafa doğru uzalıp gider ve bu yolların bazıları yine yekdiğerine çıkardı. Osman Bey, Mesut'un girmekte olduğu methali pek çok aradı. Bulmak ihtimali olmadığını görünce vazgeçmek şöyle dursun hatta Arabın bile nasıl bulmakta olduğuna taaccüb etmeye başladı.

Mesut Ağanın vaktiyle Osman Beye demiş olduğu gibi vakıa bu mağaranın içinden gökyüzünü görmek muhal idi. Lâkin gökyüzüne bedel gayet muzlim ve tabiî bir kubbe vardı ki ötesinde berisinde olan deliklerden gündüz güneş semt-i re'se geldiği zaman giren ziya bayağı yıldız keyfini verirdi.

Tuhafı şurasında ki bu mağarada oturan bir adam canı sıkıldığı zaman gezmeye çıktığı vakitler can sıkıntısını def ile eğlenebilecek pek çok şeylere tesadüf edebilirdi. Zira kubbesinin her cihetinde bir başka şekil ve surette yer yer birtakım taşlar görülürdü ki her biri bir hayvan suretine benzetilebilirdi. Kubbenin bazı taraflarından damlayan suyun altında bulunan mermeri delik delik delmesi başkaca bir eğlence idi. Hatta Osman Bey müsellem olan zekâsı muktezasınca bu mermerlerden birisi üzerine damlamakta bulunan suyun vaktiyle mecrası başka tarafta olduğunu aşağıda bulunan mermerin cihât-ı mütehâlifesi delinmiş olmasından keşfederek bu keşifleri Nergis'e dahi gösterirdi. Hele bir yer vardı ki kubbeden bayağı baş parmak kadar akan ve şiddetle ceryan eden duvarın mâil bulunmasından naşi yere düşmeyerek duvardan akıp alt tarafında bulunan daha büyücek bir deliğe girerdi. Osman Bey ile Nergis bu mahalle çağlayan namını vermiş idiler.

İşte Osman Bey canı sıkıldıkça eline bir şamdan alıp mağaranın bu gibi şâyân-ı temâşâ olan yerlerini gezer, görür ve bakiyye-i zamânını ya yemek pişirmek vesair hizmetlere muavenet etmek veyahut mahbubesiyle zevk ve safa eylemek yolunda imrâr eylerdi ki tamam iki ay müddet bu suretle yaşadığı hâlde dünya yüzünü görmek hatırına bile gelmemişti.

Mağaraya vüsulü esnasında iki günde bir ve bir ay kadar sonra üç günde ve ikinci ayın ahirinde artık dört günde bir kere gelmeye başlamış olan lalası Mesut Ağa bir gün yine gelmiş ve

çocuğun hâl ve hatırını sormaya başlamıştı. Osman Bey rahatı yerinde olduğunu beyan ettikten sonra lalasıyla şu yolda sohbete başladı:

O-Lala! Biz buradan ne vakit çıkacağız?

M-Sen artık dünyaya çıkacak mısın ya?

-Vay burada mı kalacağım?

-Kavlimiz öyle değilmi idi? Seni herkes vefat etti biliyorlar, kendini denize attın da boğuldun biliyorlar.

-Canım ben de sana Üsküdar'a gidelim demiyorum ya? Burası ada değil mi? Yukarıya adaya çıkalım biraz dünyayı görelim elverir.

-Bunu kat'an hatırına getirmemelisin.

-Canım bizi kim görür?

-Kimse görmez. Fakat sana diyorum ya? Dünyayı görmeyi heves etmek derhal ölmek demektir.

-Ya biz burada kıyamete kadar mı kalacağız?

-Kim bilir beyim. İnşaallah kalmazsın.

-Ey sen bizi buraya niçin getirdin? Sanki neden korkuyorsun?

-Neden korktuğumu bilmek sana lâzım değil. Senin daha bir eksiğin varsa söyle de getireyim.

-Hayır bir eksiğim yok. Fakat burada canım sıkılmaya başladı.

-Alışmalı efendim alışmalı. Bakalım dünya bizim dediğimiz gibi olursa hem buradan çıkarız hem de vezirler gibi saraylarda, konaklarda ömrümüzü geçiririz. İşte ben gidiyorum.

Arap sözü söyler söylemez dört beş adım atıp hayali dahi kayboldu. Lâkin bu kere Arabın arkasına düşüp çıktığı yeri görmeye merak edecek mahal kalmadı. Başını önüne eğip bu karanlık yerde ne zamana kadar kalacağını mülâhazaya başladı.

Halbuki Mesut Ağa için hâlâ Osman Beyden korkacak bir şey yoktu. Korkusu kuyusu var idiyse yalnız Nergis'ten olması lâzım gelirdi. Zira Osman Bey mağaraya geldiğinden beri henüz ol kadar canı sıkılmamış olduğu gibi yemek pişirmek vesair işleri görmek gibi vazâyif-i rûz-merreden bütün vaktini Nergis

ile üns-i ülfetle geçirdiğinden henüz kızın ne sebebe mebni firar eylediğini ve Mesut Ağanın kendisini o kadar sevdiği hâlde bu mahalle niçin getirdiğini sorup öğrenmeye vakit bulamamıştı.

Şu hâl ispat etmez mi ki Osman Bey bu zindana mücerret Nergis'in şevk-i visâliyle çılgın gibi gelmiştir.

Fakat yukarda sebkat eden muhaverenin vuku bulduğu günden birkaç gün daha mürur eyledikten sonra artık Osman Beyin çenesini bıçaklar açmamaya başladı. Nergis "Canım beyim sana ne oldu?" diye sorar idiyse de hiçbir cevap alamayıp çocuk lâ-yenkatı' düşünürdü. Birkaç gün bu suretle mürur eyledi. Hatta Arap bir iki defa daha geldiği hâlde Osman Bey evvelki gibi şevk ve şetâret göstermeyip çehresi kaçık bir hâlde bulunmuştu. Nihayet bir gün Nergis "Vallahi beyim sen benden usandın, hem bu mezar gibi yer içinde bulunayım hem de seni soğuk göreyim, buna nasıl tahammül edebilirim?" demesi üzerine Osman Bey "Vallahi Nergisciğim ben seninle kıyamete kadar otursam usanmam. Fakat bu murdar yerde artık canım sıkılmaya başladı. Çıkmak istiyorum lalam çıkarmıyor" yollu mukabele eyledi.

Osman Beyin şu cevabı Nergis'in handesini mucip oldu. "Sen bizi öldürmediğine teşekkür etmiyorsun da", diye beye teselli vermeye kalkışıp bey "Vay biz ona ne yaptık?" diye izhâr-ı gazab etmesi üzerine Nergis, Osman Beyin hâlinden bîhaber olduğunu anlayıp keyfiyet-i hâli yana yakıla takrire başladı. Hatta o suretle takrir ederdi ki Osman Beye bir fikr-i intikam gelerek Araptan badehu ne yolda intikam almak lâzım geleceğini düşündüğü hâlde Nergis'in sözlerini dahi can kulağıyla dinlerdi.

Kızın hikâye-i hâli ve Osman Beyin tebeddül-i fikri hikâyemizin ruhu mesabesinde olmakla ayrıca bir baba dercetmek lâzım gelir.

Beşinci Bap

Osman Beyin mahzûziyyet hâli üzerine Nergis şu suretle beyân-ı hâle başladı ki:

-Ah beyim iki gözüm! Ben burada kıyametin son gününe kadar kalsam senin kadar meyus olmam. Zira Arap beni buraya ölüme bedel attı.

-Ey canım sen ona ne yaptın idi?

-Hiçbir şey yapmadım. Bilemem ne sebep üzerine beni konaktan çıkarıp esirci evine naklettiklerinin ertesi günü bir molla konağına götürdüler, oraya bir Babalı Arap geldi. Bir dikkat edeyim ki bizim Mesut Ağa bir Arap karısı kıyafetine girmiş gelmiş. Kendisini tanıyınca ay! diye şaşırmış kalmışım. Oradan beni halayık bir hoca kadın gelip eğer o gün firar etmezsem Mesut Ağanın beni öldüreceğini söyledi. Ben de korktum Karabaşı'nda bir Çerkezin evine kaçtım.

-Vay Mesut Ağa karı kıyafetine mi girmiş?

-Evet!

-Niçin?

-Ne bileyim ben! Sonra biraz vakit orada kaldım. Bir gün evinde bulunduğum ihtiyar Çerkez beni bir Araba sattığını yarın gelip beni alacaklarını söyledi. O saat aklıma Mesut Ağa geldi. Vakıa dediğim gibi çıktı. Ertesi günü gele gele Mesut Ağa gelip beni bir kayığa koyarak bu adaya getirdi. Buraya gözlerim bağlı olarak girdim. Dünyada mıyım ahirette miyim anlayamadım. Ah ben burada neler çektim beyim, neler çektim bir kere mülâhaza etsene! Bu koca yerde bir adam tek başına kalırsa ne olur? Aklını bozmak işten bile değildi. Bir vakitler şayet hırsızlar yahut başka birisi gelir de beni burada bulur diye korktum. Sonra burada cin, peri vardır diye korkmaya başladım. Sonra bir dereceye geldim ki cin olsun, peri olsun, hırsız olsun, çapkın olsun birisi gelmesine razı oldum. Çünkü birisi gelse bana ne yapacak? Öldürse de razı olacağım. Birkaç kereler Araba yalvardım yakardım eline ayağına sarıldım. Yüzümü yerlere sürdüm. Gözümden yaşlar akıtarak bundan kurtulmayı reca eyledim. Kâfirin yüreği taştan katı olmalı ki "Ben seni öldürmediğime dua etmiyorsun da daha kurtulmak istiyorsun", dedi de bir daha demedi.

-Vay hınzır vay! Canım bu herif neden korkuyor?

-Ah zannederim ki öyle Arap karısı kıyafetinde öteye beriye gittiğini şayet bir yerde söyleriz diye korkuyor. Hoca Kadının lâkırdısından böyle anladım.

-Tuhaf! Şu karı kıyafetine girmekten meramı?

-Orasını bilmem beyim. Hâsılı sana dediği gibi bana da bir

gün dedi ki eğer sen bu mağaradan çıkarsan benim dahi öldüğüm gündür. Hiç ben kendi ölümüme razı olur muyum ki seni buradan çıkarayım.

-Ya a Nergis bu herif severdi severdi.

-Evet severdi. Hem seviyor. Sen buraya gelmezden evvel kendisi haftada, on günde bir kere bana yiyecek getirmeye gelirdi. Eğer ben o gün yalvarıp yakarıp tacize başlamazsam beni dizinin yanına alıp okşardı. Evlâdı, kızı, gözünün bebeği ben olurdum. Ya seni ne kadar seviyor gibi görünüyordu. Bilsen. Her zaman senin lâkırdını açardı da bilmem ne için gözlerinden yaş dökerek ah! diye ağlardı.

-Çünkü o zamanlar ben senin için onun başının etini yer bitirirdim. Zira Meddah İsmail isminde bir heriften senin nerede olduğunu öğrenip de seni satın aldığı zaman uşağı Selim bana da haber vermişti. Gittim Karabaş'ta seni ben de aradım. Fakat bulamadım. Senin için ben Nergis'i öldürdüm diye bin defa söyledi. İnanmadım. Zira senin kabahatin güya beni zehirlemekmiş.

-Ne dedin? Seni zehirlemek mi? Allah göstermesin.

-Canım bilmez miyim ya? Bunlar hep beni avutmak için düzülmüş yalandı.

-Hâsılı beyim bu Arabın pek ziyade korktuğu bir şey var. O korkunun ucunda kendi ölümünü görüyor. Şu hâle göre bizi buradan çıkarmayacağını bilirim.

-Ben de öyle anladım. Çünkü beni buraya getirirken Üsküdar'da bir tevatur çıkartıp herkese Osman Bey kendisini denize atmış dedirtti. Bunu yapmaktan muradı artık beni arayan soran olmasın diyedir.

-Gördün mü hınzırı bir kere.

-Lâkin bunun ne zararı var? Ben çıkarsam ona ne yapacağımı bilirim.

-Ah iki gözüm beyim. Buradan nasıl çıkabiliriz.

-Nasıl çıkacağımızı ben bilirim. Sen bunu gördün mü?

Diye konaktan çıkarken ihtiyat olarak yanına almış olduğu hançeri Nergis'e gösterip iktiza ederse bununla Arabı öldürmeye kadar varacağını haber verdi.

Bu iki bîçarenin müzakeresi yalnız şu bir defaya mahsus kalmıştı. Sonra birkaç defa daha müşâfehe ve müzakere eylediler. Hatta Nergis bir defasında "Biz Arabı burada öldürürüz ama sonra ne yaparız? Bu mağara tılsımlı gibi bir şey, tılsımını da Araptan başka kimse bilmiyor. Arap ölürse bir daha buradan çıkmak mümkün olmaz. Aç susuz biz de ölürüz" demişti ki bu hâl dahi Osman Beyin başkaca nazar-ı ehemmiyetini celbederek o zamanlık olmak üzere "Şimdilik sen onu düşünme. Ben yapacağımı bilirim, hele kendisi gelsin de" diye Nergis'e teselli vermişti.

Aradan iki gün mürur eyledikten sonra Arap yine geldi. Her geldiği zaman türlü türlü yemekler, yemişler getirdiği gibi bu defa dahi helvalar, yalancı tulumbalar falanlar getirip " Artık bu gün size büyük ziyafetim var" diye izhâr-ı beşâşet eyledi.

Osman Bey başını önüne eğip hesap etti ki o gün mağaraya girdiği günün tamam üçüncü ayıdır. Lalasının getirdiği eşyaya nazar bile etmeyip hemen ciddî bir tavırla söze başladı:

-Lala biz burada ne vakte kadar kalacağız?

-Onu sorma demedim mi beyim?

-Hayır soracağım. Sen de söyleyeceksin, senin başından korktuğun için biz kıyamete kadar burada kalacak değiliz ya? Söyle bakalım. Bizi ne vakit çıkaracaksın.

-Bunları aklından çıkarmalısın. Ben sana Nergis'i ahirete gönderdim dediğim zaman lâtife söylemediğimi de söylemiştim. Sen kendini telef edecek oldun. Ölüme razı oldun. Ben de seni sevdiğimden, sana acıdığımdan vazgeçirmeye çalıştım. Mümkün olmadı. Bir daha dünya yüzüne çıkamamaya kavl ederek seni buraya getirdim.

-Evet bunların hepsi doğrudur. Hep dediğin gibidir. Lâkin bizi ne vakit çıkaracaksın diyorum. Çıkaracak mısın yoksa ben senin canını çıkarayım mı?

Diye belindeki hançeri çıkarıp davrandı. Arap bu hâli görünce can başına sıçramışcasına korktu mu kıyas edersiniz? Kılını bile kıpırdatmadı. Tavrını dahi değiştirmedi. Zira Mesut Ağa , Osman Bey gibi değil belli başlı kahramanlardan beşine onuna eyvallah eder adam değildi. "Dur beyim birbirimizi iyi anlayıp dinleyelim" diye iki adım geriye atıp ve

hiçbir zamanda yanından ayırmadığı uzun bir Acem kamasını çekip "Muradın mukatele ise ben adamın bir hamlede canını alırım, otur oturduğun yerde. Sen henüz silâh çekecek, hançer vuracak adam olmadın. Benim burnum kanayacak yerdi başkasının gerdanını kanatmak evlâdır. Fakat sen benim hem evlâdım, hem beyim, efendim, hem de sevdiğimsin. Sen de öylesin Nergis de. Mademki buradan kurtulmak için beni öldürmeye kadar göze aldırdın bundan sonra ben de muameleyi değiştirmeliyim" diye çocuğun üzerine salar gibi bir vaz' göstermiş ve Osman Bey ise müddet-i ömründe böyle bir hâl görmediği gibi lalasından hiç beklememiş olmakla çocuk ürktüğü gibi Nergis dahi telâşından bayılmak derecesine geldiği esnada Arap gözden nâ-bedîd olmuştu.

Araptan artık ses seda çıkmaması üzerine Osman Bey aklını başına almış ve Nergis dahi kendisine gelmiş olduğundan yerlerine gidip yine dertleşmeye başladılar. Nergis'in beyan eylediği reyler üzerine bîçare Osman Bey ettiği hareketten nadim ve peşiman oldu. Hatta Arabın bir daha gelmemesinden dahi havf ederek şayet Arap gelmezse ne yapacaklarını ve açlıktan telef olacaklarını düşünmeye başladılar.

İkisinin de tamam yirmi dört saat gözlerine uyku girmedi. Ondan sonra yatıp on saat kadar uykudan uyanmadılar.

Gariptir ki bu uykuda ikisinin dahi gördükleri rüyalar birdi. Uykudan uyandıktan sonra rüyalarını birbirine hikâye ettiklerinden anlaşıldığı veçhile her ikisi şu mağaradan çıkmak mümkün olup olmadığını anlamak için ellerinde şamdanlar olduğu hâlde bir çok gezerek mümkün değil bir mahreç bulamadıklarını görmüşler.

Bu rüya üzerine şu mağaranın methal ve mahrecini mutlaka arayıp bulmak için her biri ikişer mum alıp gezmeye çıktılar. En evvel yerde iz ararlardı. Yalçın kayada iz olur mu? Bazı kumsal yerlerde ayazma izi görürler idiyse de bunlar kimin izi olduğunu lâyıkıyla farkedemedikleri gibi birkaç adım ötede yine kayalığa tesadüf edildiğinden izler kaybolurdu. Maahaza ayakların parmakları hangi taraflara doğru ise o istikametlerin hepsine gittiler.

Ah! Uğramadıkları, girmedikleri hiçbir delik kalmadı.

Bazı kere öyle yerlere girdiler idi ki karanlığından, korkunçluğundan kalplerine dehşet gelirdi.

Hâsılı bir iki üç saat kadar dolaştılar. İhtimali olmadı ki mağaranın kapısı bulunabilsin. Âdeta Arabın malûmu olan bir tılsımın vücuduna kani olmaya yaklaştılar. Nihayet meyus olarak yerlerine avdet eylediler.

O hâlde bu iki bîçarenin hâlleri acınacak bir hâl idi. İkisi dahi gözlerini gayet yüksek bir ocak bacasına benzer ve ordan içeriye güneş giren sâlifü'z-zikr deliğe dikmişlerdi ki çehrelerine pek az bir dikkatle bakıldığı anda o delikten bir meferr aradıkları ve fakat yine bulamadıkları görülürdü. Zira biraz ümit bulacak olsalar yüzlerindeki alâmet yeis içinde derhal bir ümid-i revnakî peyda olmak lâzım gelirdi.

Vak'a-i sâbıka üzerinden dört gün geçtiği hâlde Arabın hâlâ gelmemesi yeislerini son dereceye vardırdı. Vakıa bir aylık kadar erzak mevcut olup idare eyledikleri hâlde bunun iki buçuk üç ay kadar da idare edebileceğini gerek Nergis gerek Osman Bey hesap eder ve bununla birbirini teselli eyler idiyseler de şayet Arap kendilerini terkedecek olursa bu üç ay müddetin dahi gelip geçeceği hesabı meydana çıkınca yüreklerinden kan giderdi.

Oldukları yer bir bina olsa haydi tırnaklarını kazma etsinler de al kanlar aktığına da bakmayarak duvarı kazmaya çalışsınlar. Hiç Allah'ın mağarasında bu hâl mümkün olablir mi? Nergis'in zihnine avazları çıktığı kadar bağırıp şayet yukarda bir adam varsa seslerini işittirmek sureti geldi. Bağırmak değil velev ki top at. Yerin dibinden sath-ı zemîne vardırmak nasıl mümkün olur? Hem bu Hayırsız Adanın üzerine zaten kim gelir ki bunbarın sesini işitmek imkânı tasavvur olunsun.

İşte ölmeden ahrete gitmiş olan şu iki bîçare her ne taraftan câ-yı halâs aradılarsa bulamadılar. Ağlamak istediler. Birbirinden utandılar demek oluyor ki bilkülliye meyus olmalarına henüz meydan var. Zira insan bilkülliye meyus olunca ağlamaktan başka medâr-ı tesellisi olamaz. Henüz ağlamayan adamda yine bir miktar ümit olduğuna hükmedilebilir.

Vak'anın beşinci günü tamam delik ağzına güneş gelmiş olduğundan Nergis ile Osman Bey şu ziyaya karşı oturup meyusane birbirinin yüzüne bakarlardı. Derken mezkur delikten giren şuayı aşağıya kadar pek cüz'î olarak vasıl olabilen deliğin ağzında bir karaltı gördüler. Şayet insandır diye Osman Bey avazı çıktığı kadar bağırdı."Aman yahu ! Sen kimsin?" diye nida etti. Mezkur karaltı kımıldandı ve aşağıya gayet zayıf olarak şöyle ses geldi:

"Lalan Mesut beyim, lalan Mesut"

Osman- Aman lala kulun olayım, zira çıldıracağım.

-Artık bundan sonra aşağıya gelmek bitti.

-Bizi burada öldürecek misin?

-Hayır! Siz benim evlâdım, beyim, efendimsiniz, size erzak getirdim.

-Bu mücâvebe üzerine yukardan aşağıya bir zenbil sarkmaya başladı. İndikçe indi. Hemen on dakika kadar indikten sonra yere vasıl oldu. Evvelce bıçak çektiği lalası ile şimdi aralarında yalnız bir ip vasıta kalmış olduğu hâlde Osman Bey ipi salladıkça lalasının elini tutup da sallıyor gibi bir şey hissederdi. Zenbil içinde yine birtakım yemekler, peynirler, francalalar, balıklar falanlar olup Nergis bunları çıkardı ise de Osman Bey lâ-yenkati' lalasına niyaz edip aşağıya davet ederdi. Lalası tarafından " Bizim muamelemiz çocuk oyuncağı değildir. Biz bir kere bir şeye karar verince o karar üzerinde ölünceye kadar devam ederiz. İnşaallah bir gün olup da siz oradan çıkarsanız görüşürüz" lâkırdısından başka lâkırdı almak mümkün olmadı. Lala boş zenbili çekip deliğin ağzından kayboldu gitti.

Lalanın delik ağzından verdiği cevap vakıa çocuklara bir daha lalanın da yüzünü görmekten yeis vermiş idiyse de hayatlarını temin etmiş olduğundan bu cihet kendilerini müteselli etmeye başlamıştı. Mamafih melül melül birbirinin yüzüne bakıp kaldılar. Gerek Nergis gerek Osman Bey yekdiğerine teselli vermek için söze davranır ve söylemek istedikleri söz boğazlarına tıkanarak bir şey söylemezlerdi.

Mesut Ağanın delik başına geldiği gün üzerinden altı gün geçtiği hâlde hâlâ gelmemesi yine bir dereceye kadar merak

etmelerini müstevcib olduysa da yedinci günü gelip de bu defa lâkırdı falan olmadığı hâlde yalnız zenbilin inmesi Osman Bey için daha başka bir sû-i te'sîri müstevcib oldu kendisi birkaç defa nida eyledi. Lala tarafından hiçbir cevap gelmedi. İşte bu hâl Osman Beyin gözlerinden birkaç damla yaş akmasını mucib oldu. Bîçare Nergis canı, cananı beyin ağladığını görünce bütün bütün boşanıp hüngür hüngür ağladı. Nihayet yine birbirine teselli vermeye başlayarak göz yaşlarını dindirdiler.

Artık ondan sonra lala yalnız yedi günden yedi güne gelir bir zenbil nevale indirirdi. Lâkırdıya gelince pek canı isterse "Canınız başka bir şey ister mi?" derdi ki bu söze mukabil Osman Bey yana yakıla "Aman lalacağım ayaklarını öpeyim senin yüzünü görmek isterim" diyecek olursa hiç sesini çıkarmayıp hemen delik başından savuşurdu.

Efendim bu hâlin üzerinden tamam altı ay mürur eyledi ki üç ay da daha evvel mağaraya girilmiş olduğundan duhulün dokuzuncu ayı idi. Hoş duhulün kaçıncı ayı olduğunu Osman Bey bilmez ya. Çünkü onlar ayların günlerin hesabını da şaşırıp delikte ziya gördükleri zamanı gündüz, oradan ziyanın olmadığı zamanı gece itibar edip bu suretle birinci gün, ikinci, üçüncü gün diye sayarlar, yedinci gün lala zenbili indirince haftaların tamam olduğunu bilip yine birinci gün diye tekrar hesaba başlarlardı. Biz kendimiz diyoruz ki mağaraya duhulün dokuzuncu ayı lalanın vüruduna muntazır oldukları bir gün tamam delik başında karaltı peyda olup da zenbilin nüzulüne intizar üzre iken yukarıdan aşağıya paldır küldür kocaman bir şey düşdüğünü Osman ile Nergis görüp "Aman üzerimize düşmesin" diye bir tarafa kaçtılar.

Acaba lala cenapları aşağıda tamam deliğin hizasında bulundukları malûmu olan çocukları telef etmek için büyük bir taş mı yuvarladı zannedersiniz? Hayır lalanın bunlara sû-i kasdı olsa buna ne hacet? Erzaklarını kestiği gibi matlup hâsıl olur gidir.

Yukardan aşağıya düşen şey koca paçavra bıyıklı bir yeniçeri lâşesi idi ki aşağıya düşer düşmez bir dahası yukardan baş gösterdi. Bu ikinci lâşeyi gerek Osman Bey gerek Nergis derhal tanıdılar. Zira bu herif Mesut Ağayı gece gündüz iskele

başlarında bekleyip hatta hem Osman Beyi hem Nergis'i adaya getirmiş olan kayıkçı Kulaksız Mehmet idi. Herifi gördükleri gibi ikisi dahi "A ! Kayıkçı!" dediler.

O korkunç mağara içinde bulunan çocukların üzerine böyle koca iki insan lâşesi düşmüş olduğu zaman bîçarelerin nasıl ve ne kadar korkacaklarını mülâhaza etmelidir.

Evvelki düşen herifin karnında bir, göğsünde iki, yüreği üzerinde bir kama yarası vardı. Kulaksız Mehmet'in ise kafası kavun gibi ikiye yarılmış olup bundan başka yüreği üzerinde de bir delik vardı. Bu yaraların kama yarası olduğunu kim görse anlar. Onlardan başka yukardan aşağıya düşerken öteye beriye çarpmaktan ve bir şiddetle nüzul etmekten heriflerin her tarafı tuz gibi dağılıp birer torba kemik kalmışlardı.

Osman Bey bu kere kemâl-i dehşetle lala! lala! biz bunlardan korkarız gel buraya diye bağırdı ise de lala tarafından hiçbir cevap gelmeyip yalnız zenbili indirdi ki zenbilin bazı mahallerine kan sıçramış olması bu iki lâşenin kimin tarafından öldürülmüş olduğu hakkında çocuklara epeyce malûmat vermişti. Bîçare çocuklar kalktılar, şamdanları ellerine alıp ikisi birden lâşelerin birisini yakalayıp güç hâl ile sürüye sürüye en uzak bir mahalle kadar götürdükten sonra ötekini dahi götürüp ekmek bıçağı ve et satırı ile kumsal bulunan bir mahalli kazarak gömdüler.

Ne yapsınlar? Gömmemiş olsalar çürüdükleri zaman kokacaklarını bilirlerdi. Burada "Köpeği öldürene sürütürlür" hükmünün aksi vaki oldu. Bu vak'adan sonra mağaranın içini bir de mezarlık dehşeti aldı mı? Artık bîçare çocuklar meskenlerinden yalnız oldukları hâlde uzaklanamamağa dahi başlamışlardı. Nereye gidecek olsalar mutlaka birlikte gitmeye mecbur oldular.

Ya bu gâr-ı belâdan kurtulmak hakkındaki ümitlerin mahvoluşuna ne diyelim? Mesut Ağa selâmı sabahı bütün bütün kesmişti.

Hay merhametsiz Arap hay!.

Altıncı Bap

Bir hayli zamandan beri ahiret âlemi ile uğraşmaktayız. Halbuki bu müddet zarfında dünyaca dahi bazı şeyler vukua

geldi. Geliniz biraz da onları dinleyelim.

Bizim dünyaca daha Osman Bey kendisini denize atmamış olduğu hâlde Nergis'in nerede ise kendisine haber verilmesi için lalasına rica etmeye gittiği gün Mesut Ağayı pek fena bir hâlde bulduğu yukarda okunmuştu.

Vakıa Mesut Ağanın o günkü dalgın dalgın mütalâalarına hiçbir ehemmiyet vermemek lâzımdı. Ancak sonraları bu işin ehemmiyeti meydana çıkmıştır. Zira o sabah Mesut Ağanın ahvâl-i âlemden haber almak hususunda vasıta olarak istihdam eylediği adamlardan birisi gelip şu haberi vermişti.

"Ağa! Ak Ağa bozuntusu bir herif varmış. Kocakarı kıyafetine girip öteye beriye, haremlere girermiş. Bunu haber almışlar. Hatta kocakarı kendi yanısıra bir de Babalı Arap gezdirirmiş. Eğer bu karı ele geçecek olursa hâli yamandır".

Böyle bir haber Mesut Ağayı ne kadar düşündürebilir? İşte Osman Beyin kendi yanına geldiği gün Mesut Ağayı nasıl ve ne kadar düşünce içinde bulmuş idiyse o kadar düşündürebilir.

Aradan bir iki ay kadar daha zaman mürur eyledikten sonra yukarıki haberi getiren adam şöyle bir haber daha getirdi:

"Hani ya geçenlerde bir Ak Ağa için size bazı şeyler söylemiş idim. Dün değil evvelki gün Sülemaniye tarafında bir yerde sırtında bohça bir kocakarı giderken karıyı yakaladıkları gibi götürmüşler. Nereye götürdükleri belli değil ama nereye götürdüler ise söyletmeyip karıyı boğmuşlar. İşte Ak Ağa dediğimiz karı bu imiş. Fakat karıyı yakaladıkları zaman Ak Ağa olmayıp âdeta bir kocakarı olduğu zahire çıkmış. Bugün dahi bundan başka malûmat alamadım."

Bu haber Mesut Ağada bir tebessümü mucip oldu. Alınan haber üzerine Mesut Ağa istifini bile bozmadı. Şu kadar var ki Kuzguncuk'ta Tüysüz Mehmet'in bağına ara sıra gelmekte bulunan kocakarı ile Arabın birkaç günler geldikleri görülememiş ve Mehmet Ağa işiyle meşgul kalmıştı!..

Biraz vakit dahi bunun üzerinden mürur eyledi. Günlerde bir gün Mesut Ağa, Bahçekapısı'ndan geçerken o gün Parmakkapı'da bir karı asılmış olduğunu haber aldı. Birden bire yüreği hopladı.Hemen bir hayvana binip Parmakkapı'ya doğru sürdü. Ne baksın? Tüysüz Mehmet'in bağına devam eden kocakarıdır.

Göğsünde şu yafta vardı:

"Eyüp civarında büyük bir zatın konağına kadın kıyafetine girmiş bir Ak Ağanın hâli budur. İbret-i âlem olmak için salb olundu"

Mesut Ağa bunu gördüğü gibi cihan, nazarında zindan kesilip hemen geriye at teperek Gümrük İskelesine indi. Ve bir kayığa atlayıp Üsküdar'a kendi hanesine vardı.

Orada Ak Ağa hakkında evvelki iki haberi getirmiş bulunan adamı kendisine muntazır buldu. Herif şu haberi verdi:

"Size geçen günler haber verdiğim Ak Ağayı asıl bugün astılar. Şimdi de o karının yanında gezdirdiği bir Babalı Arap arıyorlarmış. Fakat bulmaları memul olunmuyor. Çünkü Arap Karagümrük mayangasına gelirmiş. Mayanga kolbaşısından sormuşlar. Bir paşa konağından geliyormuş ama hangi paşanın konağından geldiğini bilmiyorlarmış."

Mesut Ağa heriften bu haberi aldığı gibi pek cüz'î bir teemmülden sonra sert bir çehre ile "Bu havadisi İstanbul içinde bilmeyen kalmadı. Sen bana böyle adî haberleri getirecek isen nafile hiç getirme" yollu tekdir ederek herifi defeyledi. Ama kendisi bir yerde durup oturmayarak aşağıya yukarya inip çıktıktan ve birkaç kere dahi bahçesine gidip geldikten sonra efendisi Veysel Efendinin yanına gidip biraz da orada eğlendi. Eğlendi ama gönlünü eğlendiremedi. Kalkıp yine kendi hanesine geldi.

Merdivenden çıkıp sofaya varınca elinde yeşil değnek bir çavuşa rast geldi. Selâm verip geçti. Fakat çavuş dahi arkası sıra gelip odaya girdi. Orada ikisi arasında şöyle bir mücâvebe oldu:

Ç-Mesut Ağa sizsiniz. Öyle değil mi efendim?

M-Evet! Ne istersiniz bakalım?

-Kuzguncuk'ta sizin bir bağınız mı varmış ne imiş?

-Evet ama benim bağım değil, bizim bağdır; yani bizim efendinin.

-Ne ise. Onun bir bağcısı varmış. Köse yahut Tüysüz Mehmet

-Evet ama bağcı değildir. Bekçidir.

-Öyle olsun. O herif bugün Parmakkapı'da asıldı.

-(Telâş göstererek) Asıldı mı? Ne yapmış? Birisini mi vurmuş...

-Yok! Eyüp semtinde kibardan bir zatın karı kıyafetinde konağına girmiş.

-Deme! Tüysüz Mehmet ha?

-Evet ama iş yalnız o dağil.

-Ya daha ne yapmış?

-Kendisi değil yanında daima bir Arap karısı gezermiş.

-Kimin Arabı?

-İşte yalnız onu bilmiyoruz, kimin Arabı, belki siz bilirsiniz diye sormaya geldik.

-Ben neden bileyim a gözüm. Bizim efendinin konağında birkaç cariye var ama onlar Mehmet'in yüzünü bile görmemişlerdir. Zaten bizde Mehmet'i kim görür? Kiraya bedel her sabah sebzevâtı getirip aşçıbaşıya teslim eder gider.

-Bu Arap Karısı babalı imiş. Bir paşa konağından çıkıp Karagümrük mayangasındaki Arapların yanına gidermiş.

-İyi ya o Araplara sormadınız mı?

-Sorduk ama bilmiyorlar. Yalnız bir paşa konağından geldiğini biliyorlar.

-Vallahi birader haberim olsa söylerdim. Fakat bağ kiracısının kabahatine aklım ermedi. Köpek zanparalık gibi bir fiil ile mi girmiş?

-Yok yok. Casus imiş casus.

-Ne! Casus mu? Adam sen de!

-Vallahi casus. Biz biliyoruz ya!

-Canım o herif budalanın birisi idi. Kimin casusu olabilir?

-Siz öyle sanıyorsunuz? Kimsenin casusu değil. Umumun casusu. Her taraftan aldığı haberleri yine her tarafa götürür, cihanı birbirine katar bir hınzırmış.

-Ama tuhaf ha! Yahu bir zamandayız ki insan gömleğine emniyet edemeyeceği geliyor.

-Siz ne biliyorsunuz efendim. Her ne ise şu Araptan bir haber veremeyeceksiniz ha?

-Vallahi birader haberim olsa verirdim.

-Öyle ise benim buraya geldiğimi, size bunları sorduğumu kimseye söylemeyeceksiniz anladınız mı efendim? Sonra başınızı kurtaramazsınız. Bağ sizin bağınız olduğu için şayet bir haberiniz vardır diye gelmiştim. Rabbiye emanet olunuz efendim.

-Devlet ve ikbal ile ağam.

Çavuş ile mükâleme ettiği müddet Mesut Ağa hiçbir renk vermemeye pek çok çalışmıştı. Lâkin herifin muhaveresi üzerine o kadar da sıkılmış idi ki eğer çavuş beş dakika kadar daha durup da lâkırdı edecek olsaydı Mesut Ağa için yıkılıp bayılmak işten bile değildi. Herif gittikten sonra "Oh!" diye minder üzerine yıkıldı. Uşağa bir çubuk ısmarladı. Birkaç nefes çekti içemeyeceğini anlayıp bıraktı. Bir kahve ısmarladı. Onu da içemedi. Nihayet büyücek ve limonu ziyadece bir limonata ile harararetini teskin eyledi.

Arap minder üzerine uzanmış yalnız dik dik solur ne uşağa ne de başka kimseye lâkırdı söylemezdi. Bazı an olurdu ki Mesut Ağa hangi ciheti düşüneceğini dahi şaşırıp zihninde yalnız şu madde kalırdı:

"Hey gözüm hey! Lalacığım biz sana ne yaptık bizi bu zindan gibi mağaradan çıkar diyor. Çıkarayım a kuzum ama Parmakkapı var, Parmakkapı var".

Lâkin zihninin böyle teşvîşâtı arasında yalnız bu mütalâaya koyulduğu zaman ân-ı vâhidden ibaret olup bir lemhada bu dahi zihninden kaybolur ve yine nice bir türlü şeyler ile iştigal etmeye başlardı.

Kuzguncuk ahalisinin hiçbir şeyden haberi yok ya? Onlar yalnız Köse Mehmet'in kaybolduğunu bahçeye gelmemesinden anlayıp fakat mahut kocakarı ile Arap karısının da artık bağın semtine bile uğramadıklarına taaccüp ederlerdi.

Kuzguncuk'ta münteşir olan havadise göre Köse Mehmet kaybolduktan sonra ihtisâb ağası tarafından adamlar gelip bağdaki kulübesini aramışlar. Kumaştan yapılmış birtakım bohça ve güzel güzel ceviz çekmeceler bulunup ancak bunların hepsi boşmuş. Bir de görülen pamuklara, tükrük kâğıtlarına falana bakılır ise eşyâ-yı nefîse hıfzetmeye mahsus olan bu kaplar içindeki şeylerin, çalınmış veyahut alınmış olduğu

anlaşılırmış; hatta birkaç kâğıt büküntülerinin biçimi tıpkı büyük büyük çubuk takımları sarılmış olduğunu gösterebilirmiş. Halk bunları aralıkta bir Köse Mehmet'e bohça bohça eşya götüren kocakarının malı idi diye hükmettiler. Güzel ama Mehmet kaybolduktan sonra kocakarı niçin gelip de emanet bıraktığı malı oradan aramadı? Ya acaba bu eşyayı ihtisâbtan evvel kim gelip de kaldırdı? Tüysüz Mehmet'in Eyüp civarında bir konakta kocakarı kıyafetinde tutulup salb olunduğunu muahharan dünya duyunca Kuzguncuk ahalisi dahi duyup hatta bağa bohça bohça eşya getiren kocakarının dahi Tüysüz Mehmet kendisi olduğunu anladılar.Taaccüp ettiler. Lâkin bu aralık bir vak'a daha vukubulmuştu ki o vak'a İstanbul'da şayi olmadığından hiçbir kimse işitmemiş olduğu hâlde biz işittik. Şöyle ki:

Kânunısani içinde bir kış gecesi sabaha iki saat kala Galata'da Şeftali sokağında Pavli'nin meyhanesi açılıp Tophane dayılarından beş on kişi mahmurluk bozmaya gelmişlerdi. Çünkü o zamanlar odalarda geceleri sohpetler olup sabaha karşı dahi mahmurluk bozmak için Pavli'nin meyhanesine gidilmek ve meyhaneden çıktıktan sonra Kapı içindeki işkembe çorbacısından çorba içip badehu civarda kain Yamalı hamama gidilmek dayıların mutadı olmuştu.

İmdi sabaha iki saat kala Pavli'nin meyhanesinde toplanmış dediğimiz yirmi otuz kadar dayıların içinde meşhur Balta Mustafa dahi vardı ki piyade yeniçeri uşaklarından Üsküdar iskelesi kayıkçılarından Kulaksız Mehmet o gece kendisinde misafir olmak hasebiyle onu dahi birlikte meyhaneye getirmişti.

Bunlar bir tarafta bulunan toprak mangal başında yalnız ikisi oturup üç kadeh çaktıktan sonra dereden tepeden söze başladılar. Onların dereden tepeden sözleri ne olur? Ya oğlan lâkırdısı, ya avrat. Bir vâfir ikisi dahi ettikleri hovardalıkları hikâye ettiler. Lâkin bir yandan kadehler dolup boşalmakta. Nihayet Balta Mustafa bir göğüs geçirerek söze başlar.

-Vallahi Kulaksız. Çok zevkler ettim. Ama yalnız bu yakında hâlim yamandır. Hiçbir taraftan yeni bir şey estiği

yok.

-Birader var bir iki şey ama ne bileyim.

-Nasıl ne bileyim. Varsa hemen haydi.

-Var ama öyle başka varlara benzemiyor.

-Niçin? Bak sana hikâye edeyim. Bizim bir Arap müşteri var. Adını söylemek lâzım mı ya? Hacı Ağa vesselâm. Arapların hepsi hacıdır. Bu hacı şurada Hayırsız adaların birine iki kız aşırdı. Ama görmeli kızları ha! Birisini Tophane'den bindirdi. Birisini Kadıköyü'nden.

-Oğlan ne zaman?

-O! Çok eski, bir seneye yakın zaman geçti.

-A be ahmak! Bir senelik şeyi bugün var diye hikâye etmek olur mu?

-Sen patlama biraz sabret. Kızlar hâlâ orada. Şimdi Arap her hafta koca zenbil yem, yemiş tedarik edip oraya gider bir iki saat kadar kızlarla cünbüş eder.

-Deme ya Kulaksız.

-Vallahi bıçağım hakkı için böyle.

-Demek oluyor ki sen de boynuzları takınıyorsun.

-Yok benim neme lâzım. O kendisi gider ben iskele de kalırım. Hani ya demek istiyorum ki yeni bir eğlence ararsak şu kızları bulalım. Arabın götürdüğü yemekler kâfidir. Dolması da var helvası da. Biz de seninle bir beylik rakı yakalar âlâ bir zevk ederiz.

-Öyle ama Arap razı olur mu bakalım?

-Razı olmak olmamak onun elinde mi? (Bıçağı gösterip) Bunlar ne gün için duruyor?

-Sahih iyi diyorsun be. Yapar mıyız?

-Yaparız.

-Fakat Arap ne zaman gidecek?

-Cuma günü.

-Oğlan cuma işte bugün!

-Ha! Sahih be. İşte ben güneş doğarken Üsküdar iskelesinde bulunacağım. Arabı alıp götüreceğim. Çünkü kavlimiz öyledir. Şayet güneş doğarken bulunmazsam öğle ezanı okunurken

bulunacağım.

-İyi ama ben nasıl giderim ya?

-Bizim kayığın kıç altına girebilir misin?

-Vızır vızır.

-Hem bizim kıç altı biraz genişçedir. Oraya girmeli ama hiç ses çıkarmamalı, patlasan bile haber etmemeli.

-Canım biz kendimiz gitsek olmaz mı? Arap gelmeyiversin. Onun yemekleri nemize lâzım?

-Yok olmaz, kızların nerede olduklarını ben bilmiyorum! Arap kendisi daima yalnız gider. Biz uzaktan uzağa Arabın peşine düşmeliyiz. Nereye gederse varıp bastırmalıyız.

-Öyle olsun.

Bunlar şu suretle sözü pişirdikten sonra kalkarlar. Tophane iskelesinde bir kayıkhanede bulunan kayığı Kulaksız çıkarır, hazırlar. Balta Mustafa dahi koca bir beylik rakı yakalamış olduğu hâlde gelir, beyliği baş altına yerleştirirler. Kayığa binip Üsküdar'a çekilirler ki Üsküdar iskelesine vardıkları zaman ortalık henüz gereği gibi açılmıştı. Bu aralık şöyle bir karar verilir.

Mehmet- Sen kayıkta otur. Fakat anbarın içinde otur ki dışarıdan yalnız başın görünsün. Ben şuraya kahve önlerine gideyim. Uzaktan Arabı görünce sana elimi sallarım. Sen hemen kıç altına girersin. Ben Araptan evvel kayığa gelip kıç altının kapağını kaparım.

-Bu ne için ya?

-Arap gelinceye kadar kıç altında bunalmak lâzım değil de onun için.

-Pekâlâ.

Bu karar verildikten sonra Kulaksız kahvelerin önüne doğru gider. Balta Mustafa kayık içinde üşümeye başladığından "Isınayım" diye kalkar baş altındaki beyliği yakalayıp diker. Yüz dirhem kadarını yuvarlayıp yerine gelir. Derken arası çok geçmeyip Mehmet eliyle işaret eder. Mustafa dahi kıç altına girip yatar ama eğer kıç altına girmemiş olsa olduğu yere yatacağı bedîhî idi. Rakı üzerine ısınmak değil âdeta gök kandil olmuştu.

Ne ise Arap gelir. Kulaksız elinden zenbili alıp baş oturağa kendi oturarak tahtasının arasına koyar. Arap dahi binerek boyna ile dürtüp denize açılırlar.

O gün hava epeyce keskin poyraz idi. Deniz dalga olduğu gibi sular dahi aşağıya doğru aktığından ve kayıkçı ile Arap yelken yerine geçtiklerinden bu kadar müsaadâtın yardımıyla beraber Mehmet dahi kızların aşkıyla küreğe dayanıp kuş gibi uçmaya başlarlar.

Şemsi Paşa, Kız Kulesi, Saray Burnu , Harem İskelesi, Selimiye falan kendilerini bırakıp bırakıp yukarıya doğru kaçarlardı. Yarım saatten evvel Moda burnunu döndüler, adalar üzerine saldırdılar.

Bu aralık kış altından Kulaksız Mehmet'in yalnız bir delikten ibaret kalmış olan kulağına (Çünkü bir Moskof muharebesinde esir düştüğü zaman Moskoflar kulaklarını kesmişlerdi) kış altından doğru dik dik nefesler ve göğüs hışırtıları gelmeye başlamıştı. Bereket versin ki Arap, soğuk poyrazın icbarıyla arkasındaki kürkü cübbesiyle beraber başından aşırıp kulaklarını kapamış olduğundan işitmezdi.

Ne ise bir hâl ile matlupları olan adaya vardılar. Mehmet kanca ile kayığı zaptedip Arabı çıkardı. Badehu zenbili dahi çıkarıp Arabın sırtına yüklendi. Arap yüz adım kadar ayrıldıktan sonra kış altının kapağını açıp baksın ki Balta Mustafa sızmış. Perçeminden çekerek uyandırdı ama Mustafa "Benden ne istersin be kahpe nalı" diye kalkmasını istemez. Oraya niçin geldiklerini ihtarla nasılsa kaldırabilip anbara kadar çıkarır. Bu vakte kadar Arap yüz elli adımdan ziyade yol alıp taşlar arasında hemen hemen kaybolmaya yaklaşmıştı.

Derken Balta Mustafa kendini toplayıp dışarıya çıkar, Mehmet beyliği eline alıp ikisi birden Arabın arkası sıra koşarlar. Arabı gördükleri gibi sür'atlerini azaltarak Mesut Ağa arkasına bakmayıp gittiği cihetle yavaş yavaş kendisini takip ederler. Arap gide gide bir yerde durur ve bir viran kuyudan aşağı bakıyormuş gibi eğilip bakmaya başlar. Bunun üzerine de yeniçeriler koşup yanına yaklaşırlar. Arap bunları görünce kan başına sıçrayıp:

Arap- Sizin burada ne işiniz var?

Balta- (Sarhoşluktan lâkırdısını toplayamayarak) Sana misafir geldik Hacı Baba! Şu kızlar ile bu güncük de birlikte eğlenelim.

Arap-(Gazapla) Ne halt eder?

Kulaksız- Bu kadar vakittir seni buraya getiriyorum a Hacı Baba. Bir gün de beraber eğlenelim. Ne darılıyorsun? Senin yemeğin varsa işte bizim de rakımız var!

Bu anda Mesut Ağanın kadıaskerin konağında Nergis'in kendisini gördüğünden al da ta Tüysüz Mehmet salb olunduktan sonra çavuşun kendi hanesine gelerek Babalı Arap karısını aradığına kadar sebkat eden vukuat ve o müddet zarfında çektiği gönül azabı hepsi birden zihnine hücum edip o günün kendisi için ya son gün olacağını veyahut bu iki yeniçeri budalasının ecelleri gelmiş bulunacağını ân-ı vâhidde muhakeme ederek kararlarını dahi vermesiyle beraber yanında ayırmamakta olduğu uzun kamayı çekip en evvel ayıkça bulunan Mehmet'in yüreği üzerine sokar, bir de baltalama kafasına indirir. Bu hâl üzerine Balta Mustafa bıçağa sarılır ise de ayakta duramayacak kadar sarhoş olduğundan onun dahi göğsünün ve karnının birkaç yerinden delip hele yüreği üzerine rast getirdiği şiddetli darbe ile Mustafa'yı da yere serer.

İşte bu galebe ile şu belâdan kurtulduktan başka kendisine bir hâl olursa açlıkla telef olmaları mukarrer bulunan mağaradaki Nergis ve Osman Beyi dahi kurtarmış olur ise de mezkur lâşelerin meydanda kalması şayet hükûmet tarafından taharriyât-ı şedîdeyi mucip olur da sonra ya mağaradakileri ziyarete gelemeyeceği veyahut gelir ise tutulacağı mülâhazâtıyla kaldırıp iki lâşeyi yanındaki delikten mağaraya atar.

Demek oluyor ki bir gün mağaraya düşen iki lâşeden Nergis ile Osman Beyin tanıdıkları Kulaksız Mehmet'ten evvel inen palabıyıklı yeniçeri Balta Mustafa imiş.

Arap, lâşelerden sonra zembili dahi aşağıya indirip her ne kadar derinden derinden Osman Beyin yine "Aman lala!" diye bağırdığını işitir ise de artık o gün böyle birtakım vızıltılara kulak asacak vakti olmadığı için hemen kayığın yanına varıp binerek karşı karaya kadar güç hâl ile kürek çekebilip yanaşır

ve karaya çıktığı zaman kayığın içine taş yığmaya başlayıp doldura doldura batırır. Badehu Kadıköyü yolunu tutup o havada, o soğukta Kadıköyü'ne kadar gelir. Oradan bir kayığa binerek Üsküdar'a çıkar.

Zannederiz ki bu vak'a Tüysüz Mehmet'in karı kıyafetinde görülerek salb edilmesi vak'asından daha mühim ve daha gariptir. Lâkin bunu bir Allah bilirdi, bir Arap, bir de biz. Hatta mağaradaki Osman Bey ile Nergis yalnız kayıkçı kendilerini oralara götüren kayıkçı olduğunu tanıyıp bir de zenbilin kanla mülemma olmasından bu işi Lala Mesut görmüş olması ihtimalinden başka malûmat alamadılar.

Biz de ama tuhaf söylüyoruz ha! Zavallı çocuklar! Nereden malûmat alabilsinler?

Şimdi burada düşünülecek bir şey vardır. Kulaksız Mehmet'in ahirete hem de gerçekten azimetinden sonra Mesut Ağa cenapları adaya ne vasıta ile devam etmeye başlamıştır? Öyle ya! Çocukları orada terk edecek midir? Mümkün değil.

Bakınız ki baht, talih, felek hâsılı takallûsbât-ı âleme hangi kuvvet parmak sokmakta ise işte o bizim Mesut Ağa gibi dünyanın bacaklarına ip takıp da sürümeye çalışanlara her işin kolayı cihetini gösterivermektedir. Mesut Ağa topu topu vak'a-i hâileden sonra bir defacık bir bayağı kayıkçı ile adaya gitmişti. Ondan sonra "Kayıkçılığa yaramaz diye Arnavutköyü iskelesinden tart edilmiş ve şayet Kuzguncuk bağında bahçıvan gibi istihdam eder diye Mesut Ağaya tavsiye olunmuş bulunan bir lâzı kendisine mahsus kayıkçı edindi. Bu lâz dilsiz idi ki dilsizlerin kulağı dahi işitmediğinden müşterinin nereye gideceği ve kaç paraya götüreceği hususunda sıkıntı çekiliyor diye lonca odası tarafından tart edilmeye dahi sebebiyet göstermişti.

Halbuki kürek çekmekten ibaret olan bir kayıkçılık için delil ve kulak ne lâzım? Bahusus sebkat eden vak'adan dolayı bunların Mesut Ağa için hiç lâzım olmadığı dahi derkâr idi. Bu herifin adı ne olduğunu bilmeyiz. Çünkü Mesut Ağa dahi bilmezdi. Hatta herif kendisi bile bilmezdi. Onun ismi ya arkasına el ile dokunmaktan yahut gözleri önünde el sallayıp dikkatini davet etmekten ibaretti. Zaten isim denilen şeyin

başka ne lüzumu var? Bir adam adı Ali olmuş, Veli olmuş efendisine bundan ne? Ali! diye çağırmak için değil mi? Dilsizi çağırmakta bu suretin hiçbir faydası yoktur. Hâsılı Mesut Ağa yine kayıkçısından pek memnundu.

İşte bu aralık dünya vukuatından haber vereceğimiz şeyler şundan ibarettir. Daha başka malûmat isterseniz ortalığın fenalığı arttıkça arttığını haber vermek lâzım gelir ki Tüysüz Mehmet'in salb olunması maddesi size bu hâli dahi tercüme edivermiştir.

Yedinci Bap

Aman Allahı severseniz şu mağaradaki çocukların hâli ne oldu ona bakalım. Çünkü delikten düşen iki lâşeyi defnettiklerinden yani mağaranın içini mezar dehşeti gibi bir dehşet aldıktan sonra bîçare çocuklar bütün bütün korkunç bir hâle girmişlerdi. Bunların sonra ne olduklarını elbette merak ederiz.

Lâşeleri defnettikten sonra vakıa çocuklar pek fena bir hâle girdiler. O zamana kadar yalnız yekdiğerinin hafız ve mahfuzu ve âşık ve maşuku olan iki gençten maada derununda kimse olmadığından dolayı bunlar ses çıkarmazlar ise başka hiçbir ses sada çıkmayıp çın çın öten koca mağara ba'd-ezân güm güm öter gibi ikisinin dahi kulaklarına birtakım sadalar gelir zannederlerdi. Aralıkta bir Nergis "Aman beyim şu tarafa baksana birisi geçti" diye izhâr-ı havf eder ve halbuki bey tarafından "Bir şey yok ne korkuyorsun?" cevabını alınca itimadı artıp gördüm zannettiği kimsenin hayalât olduğuna kendisini inandırırdı. Fakat aralıkta bir bu gibi hayalâtı Osman Bey dahi görürdü. Hem Osman Bey gördüğü hayalâtın kim olduğunu dahi anlar yani kâh cehennem zebanisi gibi simsiyah lalasını elinde uzun kaması olduğu hâlde kendi üzerine yürümek kasdında olduğunu ve kâh lâşeleri defnolunan iki yeniçerinin birbirini kesmekte olduklarını müşahede ederdi.

Ya gördükleri rüyalar? Güya birkaç silâhlı adamlar kendilerini mağaranın bir tarafına sıkıştırıp öldüreceklermiş, yok bunlar bir gün lalanın dahi delikten aşağıya düşdüklerini görerek "Aman üzerimize düşmesin" diye kaçarlarmış, hele şu rüyalarında mağaradan çıktıklarını ve Veysel Efendinin

konağına gitmiş olduklarını pek çok defa görmüşler idiyse de lâşelerin defninden sonra, Veysel Efendinin konağına gittikten sonra dahi kâh lalanın kendi üzerlerine saldırdığını ve kâh kayıkçının kellesi koltuğunda geldiğini dahi görüp yine perişanhatır olurlardı.

Lâkin bu hâl bir ay kadar ancak devam edebildi. Çünkü günde bin kere ölüm derecesinde korkar bir adam gide gide ölümden bir derece aşağıda kalan korkulara kulak vermeyeceği gibi biraz sonra âlemde ölüm derecesinde korkunun dahi hiçbir şey demek olmadığını teslim ederek artık ikisi dahi her çi bâd âbâdî göze aldırdılar.

Lala Mesut Ağa yedi günde bir kere gelip her nevi et'ıma ve eşribeyi getirdiği gibi çocukların talebi birkaç nevi elbise dahi getirmiş olduğundan âşık ve maşuka ve aralıkta bir giyinip kuşanır ve her gün istediklerini yerler ve içerlerdi. Lâkin ne kadar yeseler ve içseler, ne kadar giyinseler kuşansalar dünya yüzünde ve hâl ve hareketlerinde iktisab eyledikleri lezzeti bulmak mümkün müdür? Böyle bir mahalde halâs ümidinden başka bihakkın lezzet verecek hiçbir şey olmayıp yemek içmek, giyinip kuşanmak gibi şeyler ancak fikir meşguliyetlerini tahfif edecek haricî bir meşguliyetten ibaret kalacağı ehl-i hâl ve erbâb-ı tecrübeden bulunanlara malûmdur.

Günlerde bir gün Nergis ile Osman Bey karşı karşıya oturup hasbihal ederken sözleri şu cihete mütehavvil oldu:

O-Canım Nergis! Bu yakında sana bir hâl oldu.

N-Ne oldu beyim?

-Bilmem günden güne sararıp soluyorsun.

-(Tebessümle) Ya biz az korkular mı geçirdik.

-Tuhaf hâlâ korkuyor musun ya! İşte dünyada korku denilen şeylerin hepsi boş olduğunu anladık.

-Canım...

-Diyeceğini biliyorum. Her korku hayalden ibaret midir? Bazı sahih korkular dahi vardır diyeceksin. Bak sana söyleyeyim. Eğer maddî olarak gelen korku beni öldürecek ise ölür giderim. Hiçbir acı hissetmem. Yok eğer beni öldürmeyecek ise defolup gittikten sonra o korku dahi ayniyle hayalâttan

ibaret kalır. Biz seninle bunu tecrübe ettik ise ettik. Yok eğer başka bir derdin varsa söyle.

Nergis, Osman Beyin verdiği teminat üzerine emniyet göstermekle beraber gayet tatlı bir tebessümle:

-Hiç ne korkum var ne morkum beyim. Ben tamam beş aylık gebeyim.

-Nesin? Nesin?

-Beş aylık gebeyim dedim. Karnımdaki gümbür gümbür oynuyor.

-Ey sonra biz ne yapacağız?

-Ne yapacağız? Allah ne ederse öyle yapacağız. Ebe yok bir şey yok. Doğururken vefat edersem kurtulmuş oluruz. Vefat etmez de sağ salim kurtulursam şimdi çekeceğim korkuları dahi unutmuş oluruz. Sen şimdi öyle demedin mi ya?

-Öyle dedim ama seni nasıl doğurtabiliriz? Ne yaparız? Elimizden ne gelir?

-Hiçbir yapacağımız yok Allahın merhametine iltica ederiz.

-Ah Nergis şimdi biz babamın konağında olaydık senin için ne güzel bir loğusa düğünü yapardık.

-Ne yapalım beyim. Allah kısmet ederse yine yaparız. Lâkin şimdi bu gibi saadetleri düşünüp de mahrum olduğumuzu hatıra getirerek yüreğimizi üzmek iyi değildir. Tut ki dünya denilen şey yalnız bu mağaradan ibarettir. Eğer bu mağaradan başka yer bilmez olsaydık ne yapardık?

Şu masumane ve meyusane müşafehe eğerçi Osman Bey ile Nergis'i ağlatmamış idiyse de orada bir başka adam bulunmuş olsaydı mutlaka gözlerinin yaşını menedemezdi. Osman Bey dünyanın ne germini ne serdini görmüş fakat bir seneye karîb müddetten beri sert ve germi pek çok yürekleri ya titretmiş ya yakmış olan dünya yüzünü görmeyerek artık bu belâ-yı tâkatgüdâzdan kurtulmak için her fedakârlığı göze aldırmış bir civan, bir yiğit olduğundan Nergis'in gebe olduğunu beyan etmesi üzerine ilk evlâdının rahm-i mâdere kadar geldiğini haber alan bir baba ne kadar sevinecek ise o kadar sevinmeye hazırlanmış idiyse de kendisi öyle zevcesinin gebeliği haberinden memnun

olacak bir baba olmadığını ve gâr-ı belâ içinde dertli iki iken bir de kendilerinden daha masum bir üçüncü insan yavrusunu bu belâ içinde görmekte hiçbir safa olmayacağını der-hatır edince çehresi yeis ve füturunu dahi saklayamamıştı. Nergis ise dünya yüzünde iken herkesi hayran eden gül çehresi gül gibi ve mukaddemleri yüzüne bakanların yüreklerini nâr-ı aşkıyle yakmakta iken bu kere nâire-i merhamet ve şefkatle yakmakta bulunmuş olduğundan bîçare kız Osman Beyi üzmek ve sıkmak istemeye istemeye hâlini beyan ederken Osman Bey dahi ne arz-ı fütûr edercesine yüz göstermek ve ne de hiçbir iş göremeyecek olan elinden bu babta olsun bir iş gelebileceği gibi bir ümit ile kızcağızı ümit-vâr eder yolda bulunmak suretlerine muvaffak olabilirdi.

Aradan birkaç gün geçip de lalası yine delik başına gelince bîçare Osman Bey şayet kızın gebeliğine merhameten olsun yanına gelir ümidiyle "Aman lala bari Nergis'in karnındaki bîçare çocuğa acı da artık yanımıza gel işte Nergis beş aylık gebedir" diye bağırmış idiyse de lala tarafından hiçbir cevap alamayınca artık yüreğinden bütün bütün bir fenalık his ve zavallı bey bilâ-ihtiyar hüngür hüngür ağlamaya başlamıştır.

Nergis yanına gelerek kendisine teselli vermeye çalıştı. Ve "A beyim niçin böyle kendini üzüyorsun" diye kendisini üzmemeyi tavsiye etmeye başladı ise de Osman Beyin kemâl-i ye'sle "Bırak Allahı seversen Nergis artık bu kadar da taş yürekli bir fellâhın elinde kalınca ağlamaz da ne yaparım? Biz ne yaptık o hınzıra? Kendisini öldürmüş olsak bile ahirette olsun bizimle barışırdı. İşte biz burada ahiretteyiz" diye kızı defetmişti.

İşte mağarada eskidikçe çocukların hâli fenalaşmakta bir nisbet-i murabbada devam etmekte idi. Nihayet günler geçe geçe Nergis'in müddet-i hamli dolarak bir gün veca'lar baş gösterdi. Zavallı kızcağız. Kıvrım kıvrım kıvranır idiyse de kimden ne yolda istimdat etsin. Osman Bey boynunu büküp karşısında mahzun mahzun durur. Nergis ağrıları pek ziyade zahmet verdikçe yalnız bir "Aman beyim!" der başka bir şey de söyleyemez. Kâh kâh gözlerinden fındık tanesi gibi yaşlar akıtır. Lâkin Osman Bey görüp de üzülmesin diye göz yaşlarının en çoğunu yutkuna yutkuna tıkanmak ve boğulmak derecesine

gelirdi. Bu acıklı hâl üç dört saat devam eyledi. Kızcağızın takati bütün bütün tak olup yatağına yatmakta muztar kaldı. Ağrılar artık tahammül edilemeyecek dereceye varınca zavallı Nergis hayatından bütün bütün ümidini kesip "Ah beyim ben vefat edersem kendime acımayacağım lâkin benden sonra burada sen ne yaparsın diye düşünüyorum" dedikçe Osman Bey şiddet-i hiddetinden o koca mağaraya sığamazdı.

Bu aralık Nergis'in üzerinde bulunan yorgan kımıldanmaya başladı. Kızın yorgan altından bir şeyler yaptığı anlaşılırdı. Ama ne yaptığına Osman Bey dikkat edemezdi. Aradan on dakika bir çeyrek daha geçince Nergis "Aman beyim bayılıyorum yoksa ölüyor muyum?" derken yorgan altından bir çocuk feryadı işitilmesiyle Osman Bey "Aman Nergis doğurdun mu?" diye üzerine hücum ve kız dahi "Ah çok şükür beyim kurtuldum" diye teşekkür ederek artık ebelik hizmeti Osman Beye kalmakla tuz kutusunu yakaladı. Çocuğu tuzladı. Meğer Nergis daha birkaç ay evvel bez pörçük her şey hazırlamıştı.Yerlerini Osman Beye söyledi. Bey getirdi. Çocuğu sardılar. Kahve güğümündeki sıcak suya biraz soğuk su daha katıp onunla da Nergis'i yıkadı. Filân etti. Belini sardı. Yatağa yatırdı.

İşte size bir loğusa cemiyeti. Fakat dünya üzerinde olduğu gibi şerbet yok. Çalgı çağanak yok. Hatır soran kimse yok. Hiçbir şey yok. Yalnız nur topu gibi bir erkek çocuk Nergis'in sağ tarafında yatartı ki loğusa olduğu bundan belli olurdu.

Nergis gebe olduğu zaman gerek kendisi gerek Osman Bey ne kadar meyus olmuş idiyse çocuk doğduktan sonra yeisler o nisbette teselliye münkalib olmuştu. Zira mağaraya en evvel girdikleri zamanki tatlı ülfetlerden artık bıkkınlık gelmiş olduğu cihetle iş zamanlarından başka zamanlarını yalnız meyusane hayallerle geçirmekte iken bu kere çocuğun ağlaması, gülmesi, yıkanması, beslenmesi hâsılı her hizmeti kendileri için büyük bir eğlence yerine geçerdi.

Çocuk bir yandan büyümekte ve anasının babasının yüzüne gerek bilihtiyar ve gerek bilâ-ihtiyar fakat sık sık gülmekte bulunmuştu. Bir gün lala Mesut Ağa yine delik başına gelip bermutat zenbili indirdiği sırada çocuk zenbile doğru ellerini

kaldırıp gülmeye başlayınca Osman Bey "Ah bîçare sen şimdi dünya yüzünde ola idin çemenler üzerinde bulunurdun" lalasına hitaben "Canım lala! Allah aşkına aşağıya gel! Oğlum Güngörmez'i gör" diye bağırdı. Çünkü çocuğun ismini Güngörmez koymuştu. Ettiği hitaba cevaben Arap tarafından muvafık bir cevap alırım ümidinde iken "İşte adını Güngörmez koymuşsun ya pek muvafık, Allah mübarek eylesin" den başka hiçbir cevap alamayap "Canım Lala Allah aşkına diyorum ki gel de sen çocuğu gör ben de seni göreyim burada dayanamayacağım artık. Beni affetmen için eline ayağına sarılacağım" diye bağırdı ise de bey bu sözleri söylerken Arap ihtimal ki kayığa kadar varmıştı. Osman Bey şayet Arap tarafından bir cevap gelir diye on dakika kadar muntazır olduktan sonra hiçbir eser göremeyince ne kadar mahzun oldu bilir misiniz?

Biz sözü uzatmayalım. Güngörmez Efendi dört ayak emekledi. Yürüdü. Mamayı, buvayı öğrendikten sonra yarım yamalak değil âdeta saldır saldır lâkırdı dahi söylemeye başladı. Hatta üç yaşını dört yaşını geçti. Bu zavallılar hâlâ mağara içinde. Arap hâlâ yanlarına gelmez. Artık dünya ışığına hasretleri, iştiyakları bir dereceye vardı ki Osman Bey kalkıp çocuğunu, Nergis'i öldürerek şu belâdan kurtartıktan sonra bir bıçak dahi kendi midesi üzerine vurmayı tasavvur ederdi. Ancak ne kadar olsa can tatlı olduğu gibi artık Güngörmez mini mini aklı ile babasına teselli dahi vermeye başladığından bir türlü cesaret edemezdi. Hatta bir gün baba ile oğul arasında şöyle bir muhavere sebkat etmiştir:

Çocuk: Babacığım niçin düşünüyorsun? Vay hem sen ağlıyorsun da.

Osman-Ah oğlum, burada olduğumuzu düşünüyorum.

-Nasıl burada!

-İşte bu mağarada.

-Burası mağara mıdır?

-Evet mağaradır ya. Bunun yukarısı var ki dünyadır. Haniya sen deliğe güneş geldiği zaman bu nedir diye sormaz mı idin! İşte dünyanın her tarafı aydınlıktır.

-Ey haydı oraya gidelim. Ben aydınlığı severim. Mum yandığı zaman ben ne kadar sevinirim. Haydi baba, haydi

oraya gidelim.

-Evlâdım! Biz kuş gibi uçamayız ya?

-Ne dedin baba?

-Kuş gibi uçamayız diyorum oğlum.

-Kuş nedir?

-Gördün mü bir kere. Kuş da bilmezsin. Haniya sinek yok mu sinek? İşte kuşlar şöyle somun kadar büyük sinektir. Onun gibi uçar.

-Aman baba o ne kadar büyük sinek somun kadar.

-Oğlum onun daha büyükleri de vardır. Senin kadar da bile vardır.

-Ah babacığım! Onları görsek.

Ey buradan çıkmak mümkün değil ki.

-Hiç mümkün değil öyle mi?

-Öyle oğlum öyle. Hiç mümkün değil.

-Öyle ise ne yapalım babacığım. Biz de burada otururuz. Benim canım sıkılmaz ama sen ağlarsan sonra ben de ağlarım. Bak sen ağladığın zaman anam bile ağlıyor.

Çocuğun bu yoldaki sözleri Osman Beyin yüreğini yakar idiyse de yanında Güngörmez gibi bir dert ortağı bulunduğundan biraz müteselli olurdu.

Bu aralık bir gün Arap yine gelip zenbili indirdikten sonra "Beyim artık sen sağ ol baban sizlere ömür" demesin mi? Osman Bey derhal düştü bayıldı. Nergis ise gözlerinden sel gibi yaşlar akarak beyin yüzüne su serpip gözünü açtıkça teselliye müsâraat eder ve bîçare masum Güngörmez bu gibi hâllerin ne olduğunu bilmediğinden hayran hayran bakınır, koşar, oturur yine kalkardı.

Taaccüp olunur ki her zaman geldikçe Osman Beyin ciğerleri paralayan ricalarına kulak bile vermeyen taş yürekli Arap o gün gitmeyip bir kara karga gibi delik başında görülürdü. Osman Bey biraz aklını başına alıp da Arabı orada görünce ağlamaktan tıkana tıkana "Aman lalacığım Allah aşkına! İşte babam da gitmiş. Artık beni bu belâdan kurtarmayacak mısın?" diye nida edince Arap "Beyim nafile kendini üzme seni buradan çıkarmak kendimi dar ağacına çıkarmak demektir. Fakat merak etme

efendi öldü ise ben sağ kaldıkça yine sana hizmet ederim" dedi. Bu cevap artık gözlerini âteş-i gazab bürümüş olan Osman Beyin bütün bütün sinirlerine dokunup "Allahın hışmına uğra hınzır fellâh biz sana ne yaptık? Yere geç Yezit inşaallah buradan çıkarsam ilk işim senin kanını dökmektir" diye tekdire kalkıştı ve Güngörmez beyceğiz dahi pederini taklit ile "Yere geç fellâh!" diye ne dediğini kendisi dahi bilmediği hâlde bağırdı ise de Arap daha Osman Beyin ilk lâkırdıları üzerine çekilip gitmiş olmasıyla bîçare Osman Beyin hışmı yalnız Nergis hakkında sû-i te'sîri mucip olmuştu.

Pederinin vefatı üzerine Osman Beyin şiddet-i esefi gayet ağır bir hastalığı mucip olarak kafayı yere vurdu. Tamam beş gün yattı. Bu beş gün müddet bîçare Nergis için beş sene mağara hapsinden ziyade âlâmı müstevcib olmuştur. Çünkü mağarada bey vefat ederse ne kadar mazlum ve dünyasına doymadan vefat edeceği mütalâasından ve ondan sonra kendisinin yalnızlıkla ne hâle gireceği tasavvurundan başka şayet o günkü şetm ve tekdir üzerine Arap bir daha gelmezse ikisinin dahi açlıktan vefat edecekleri ve hele bîçare Güngörmez hiç bir şeyden haberdar olmadığı hâlde top uğruna gideceği tahayyülü bütün bütün zihnini perişan ederdi.

Hele yedinci günü Arap yine zenbili indirince Nergis, Arabın yine darılmamış olduğunu ve ondan sonra dahi darılmayacağını anlayıp badehu Osman Beye yalnız teselliyâttan başka vereceği ilâç olmadığından ve halbuki Osman Beyin hastalığına bu ilâçtan başka deva dahi olamayacağı, ilâc-ı mezkûr ile sık sık bittedavi on iki günde beyi iyi etmişti.

Osman Beyin mağaradaki hâlini beyan hususunda pek ziyade ihtisarı iltizam eyledik ise de babası iyi olduktan sonra Güngörmez'in babasıyla ettiği bir mücâvebeyi yazmaya gerçekten mecbur olduk.

Şöyle ki:

Babası yataktan ilk defa olarak kalkmış olduğu gün çocuk sevine sevine, koşa koşa gelip:

Baba sen kalktın ha?

-Kalktım oğlum.

-Sen niçin bu kadar çok yattın ya?

-Ben hastaydım oğlum hasta.

-Hasta ne demek babacığım.

-İnsan kısmı hasta olmaz mı ya. Her tarafı ağrır yerinden kalkamaz.

-Ya! Ey niçin hasta oldun?

-Benim de babam vardı. Ölmüş.

-Senin de mi bir baban vardı? Nerede idi senin baban?

-Vardı oğlum herkesin bir babası bir anası olur. Benim babam dünya yüzünde idi.

-Çok şey! Herkesin babası olur mu? Demek oluyor ki senin baban haniya şu aydınlık yerde idi.

-Orada idi ama şimdi değil. Çünkü öldü gitti.

-Öldü ne demek babacığım?

-Canı çıktı oğlum gitti.

-Ya senin canın neye çıkmıyor?

Şunu bilmeli ki bîçare Güngörmez dünyada anasıyla babasından başka hiç kimse görmemiş, onların lâkırdısından başka lâkırdı işitmemiş olduğundan her şeyin, her hâlin cahili olup hatta zarurî kelimelerden başka lisan dahi bilmezdi. Pederiyle olan müşâfehesinde her söylediği söz biz gibi Osman Beyin yüreğine batar idiyse de çocuğun garip garip sualleri bir dereceye kadar inkılâp fikrine medar olduğundan her sorduğuna cevap vermek mültezemi idi. Binaenaleyh çocuğun son suali meyusane bir tebessümü mucip olarak:

Osman-Ben de öleceğim yavrum, benim de canım çıkacak. Eğer canım çıkarsa artık beni bir daha görmezsin.

Çocuk-Niçin görmem ya?

-Görmezsin. Çünkü ben kaybolur giderim.

-Yok! Kaybolma. Haniya benim güzel çakıl taşım vardı, kayboldu da ben ne kadar ağladım. Sen kaybolma babacığım, senin baban niçin kayboldu? Demek ki sen de onun için bu kadar ağladın haydi baba buradan çıkalım. Güneşli yere gidelim.

İşte baba oğul müşâfehesi dahi bundan ibaretti.

Aradan biraz vakit daha mürur eyledikten sonra bir gün Arap yine gelmiş pederinden kalan vâriyetin hiçbirisi

kaybolmayacağını ve hiçbir şey için merak etmemesini ve inşaallah yakın vakitte dünya yüzüne çıkmak müyesser olacağını anlatarak birkaç vakit kendilerini ziyarete gelemeyeceğinden bahisle zenbili yedi sekiz defa indirip çıkardıktan sonra yağ, pirinç, şeker, mum, tuz, un velhasıl her nevi erzak ve eşyadan dört beş aylık zahire indirdi. Ve bunların israf edilmeyip hüsn-i idâresiyle hiç olmaz ise de altı ay idare etmelerini tavsiye eyledi. Bu hâl Nergis ile Osman Beyin nazarı dikkatini celbederek sebebini Araptan sordular. Arap yalnız "Bu hâl dünya adamlarının hâlidir sizin gibi ahiret adamlarının bilmesi lâzım gelmez" diye çekilmiş gitmişti.

Arap bu kadar eşyayı nasıl getirebildiğine taaccüp mü ediyorsunuz?

Buna şaşmak iktiza etmez. Çünkü dört beş seneden beri kendisine hizmet eden dilsiz Lâzdan söz çıkmayacağı derkâr olmakla onun dahi yardımıyla bir kayık eşyayı oraya kadar getirmek işten bile değildir. Gayeti bîçare dilsiz dese dese lisânı hâl ile "Acaba bu Arap divane mi oldu ki bunlara bir evin koca bir kışlık zahiresini tutup da kuyuya atıyor?" diyebilir. Varsın o da öyle söylesin.

Arap evvelce haber vermiş olacağı veçhile vakıa altı ay gelmeyeceğini aradan iki ay kadar müddet geçmiş olduğu hâlde hiç gelmemiş olmasıyla çocuklar nazarında ispat eylemişti. Nergis ise Osman Bey, Araba silâh çektiği ve sonra söğüp saydığı hâlde yine Mesut Ağa darılmamış olduğundan kendilerini mutlaka terk etmeyeceğinden emin idiyse de acaba Arap bir daha gelmeye muvaffak olamaz ise hâlleri neye müncer olacağı mütalâasından bir türlü vazgeçmezdi. Şu kadar var ki derunundan geçen şeyleri Osman Beye haber vermeyip pazarlığını daima içinden ederdi.

Hesabımızı unutmayalım. Arap altı ay müddet gelemeyeceğini beyan eylediği gün çocukların mağaraya duhulünün tamam altıncı senesi idi ki Güngörmez Bey çocuklar mağaraya girdikten altı ay sonra rahm-i mâdere düşmüş olduğundan dört buçuk yaşını geçmişti. Eğer murat eder de sene-i hicretin hangi senesi olduğunu sual eylerseniz deriz ki o sene hicretin 1221 senesi idi!

Bu 1221 senesi hangi senedir bilir misiniz? Bizim buraca dünyadan dört seneden beri haber aldığımız bir senedir ki ehli indinde ve İstanbul halkı meyanında 1222 senesi gibi yürek heyecanı ile yad edilmek lâzım gelen bir senenin mukaddime-i hülûludur. Hem Mesut Ağanın altı ay müddet çocukları ziyarete gelemeyeceği kaziyyesi bu senenin ehemmiyetini müvâzeneye yardım eder. Haydi öyle ise dünya yüzüne çıkalım. Bakalım dört seneden beri neler olmuş ve şimdi neler var?

Sekizinci Bap

Dört seneden beri İstanbul'un perîşânî-i hâli artık derece-i lâzimesini bulmuştu. Vaz ve tertip olunan Nizâm-ı Cedîd, yeniçeriler tarafından bir nazar-ı nefretle görüldüğü hâlde hükûmet-i seniyye a'dâsı bulunan ecnebilere talimli askerden başka hiçbir şey ile mukabele mümkün olmadığı fikr-i sevabında sebat göstererek sene-be-sene muntazam askeri tezyit eyledikçe yeniçerilerin dahi o nisbette şiddetleri munzam olurdu. İki asker beyninde o kadar zıddiyet vardı ki yeniçerilerden birinin bir münazara esnasında tehevvürle "Haşa Moskof olurum da Nizâm-ı Cedîd olmam" dediği tevârîhde mukayyetttir.

Nizâm-ı Cedîd'in adedi ve yeniçerilerin şiddeti artmasından ahvâl-i âlemin dahi iki suretle sür'at-i inkılâbı görülürdü. Birisi Nizâm-ı Cedîd kuvvet buldukça bazı eski Nizâm-ı Cedîd hilâf-gîrlerinin dahi o tarafa dönmesi ve yeniçeri şiddeti arttıkça bazı Nizâm-ı Cedîd taraftarânının dahi yeniçerilere yaranmaya çalışma suretini iltizama mecbur olmasıydı. Zira birinci sınıf o zamanlar hazine doldurmak Nizâm-ı Cedîd taraftarı olup o sayede büyücek ve dolambaçlı bir iş yakalamakla daha tez müyesser olacağını hesap eder ve ikinci sınıf ise yeniçerinin bu defa can damarına dokunulmasından bir büyük fesat çıkar ise bu fesadın her zamanki fesatlara benzemeyeceğini derk ederek daha şimdiden ihtiyatı ele almak lüzumunu tahmin eylerdi. Demek oluyor idi ki evvelleri yeniçeri tarafgîrânı başka ve Nizâm-ı Cedîd tarafgîrânı başka iken şimdi onlarda birtakımı ve bunlardan birtakımı onlara karışmakla eski dostlardan birtakımı yekdiğerine düşman ve eski düşmanlardan birtakımı yekdiğerine dost olmuş idiler.

Bu hâl ne kadar büyük bir karışıklık demektir mülâhaza buyurulur ya?

Ortalık kaynayıp karıştıkça casusa ihtiyaç artar ve halbuki casusluk dahi günden güne güçleşirdi. Zira bir hizmet görmek isteyen yadigârlardan pek çoğu işlerini yüzlerine gözlerine bulaştırıp aralıkta kendi başlarından da olurlar.

Buraya kadar verdiğimiz malûmat âlemin ahvâl-i zâhiriyyesi demek olup daha ziyade tafsili murat edenler isterlerse Cevdet Tarihi'ne, isterlerse Âsım'a müracaat ederek nâil-i emel olurlar.

Biz şimdi bu devrin ahvâl-i bâtıniyyesine bakalım.

Bu aralık "Oyacı Karısı" diye bir Ermeni karısı şöhret buldu ki yaptığı oyaların nefâsetiyle beraber ucuzluğu haremler meyanında karının şöhretini pek çabuk ayyuka çıkardı.

Bilemeyiz Ermenilere bu isim nereden gelmiş, bu oyacı karının ismi Cangöz ve semti dahi Langa idi.

Bir de bir aralık bu karı müslüman olmasın mı? İsmini Hatice koyup Süleymaniye'de bir ev tuttu. Kendisi güzelce bir şey olduğu için birkaç kişi nikâhla almak istediler ise de karı varmadı. Yalnız bir Arap cariyesi olup onunla oturur, yaptığı oyaları satarak kârıyla geçinirdi.

Lâkin yahu bu karı ne çok oya yapardı? Çünkü her gün oya satmaya çıkar akşama kadar on beş yirmi konağa girer. Üç konakta bir oya satsa günde beş oya satması lâzım gelip halbuki bunun sattığı oyaların her biri beş günde ancak yapılabilirdi. Kahpe fabrika mı idi? Karı niçin müslüman oldu bilir misiniz? Bilmek değil ihtimal ki bir mana bile veremezsiniz. Size biz söyleyelim. Mutlaka Süleymaniye'ye gelmek için. Acayip! Süleymaniye'ye gelmekten istifadesi? Hem Süleymaniye'ye, Şehzadebaşı'na, Ayasofya'ya, Sultan Ahmet'e falana gelmek için mutlaka müslüman olmak mı lâzım?

Evet! O zaman Süleymaniye'ye, Şehzadebaşı'na, Ayasofya'ya, Sultan Ahmet'e falana gelmek için mutlaka Müslüman olmak lâzım idi. İstifadesi cihetine gelince:

Bu karının Ağa kapısı civeleklerinden birisine alâkası vardır. Civelek dediğimiz çocuk vaktin en güzeli Seydi namında Galatalı bir çocuk olup Ağa Kapısı memurlarının ve hatta bütün

yeniçeri zabitânının gözü gibi idi. Çocuğu her akşam iki yeniçeri alıp Galata'da çeşme meydanındaki hanesine getirirler ve sabahleyin yine gidip hanesinden alırlardı. Ancak bu kadar külfet her zaman ihtiyar edilemediği için muahharan Süleymaniye tarafında Seydi'yi, bir hane tutarak validesi ve bir hemşiresiyle beraber oraya koydular. İşte bizim oyacı Hatice Hanımın Süleymaniye'ye gelmesi Seydi hakkında olan alâkasından istifade içindi.

Her akşam iki yeniçerinin Seydi'yi hanesine getirip her sabah yine hanesinden alarak Ağa Kapısına getirmeleri kaidesi hâlâ devam ede dursun aralıkta bazı gece ve fakat haftada herhalde iki defadan aşağı kalmamak üzre yatsı mahalleri bir Arap yeniçeri gelip çocuğu alarak "Oda ihtiyarı Süleyman Ağanın hanesine götürüyorum" diyerek götürürdü ki bu söz yalan olup hakikatte çocuğu oyacı karının hanesine getirir ve çocuk bir iki saat orada kaldıktan sonra yine bu Arap kendisini alıp hanesine getirerek teslim ederdi.

Bu arada şu fıkrayı dahi sıkıştıralım ki bir gece Arap, Seydi'yi kendi hanesinden alıp Süleyman Ağanın hanesi dibi Cangöz Hatice Hanımın hanesine götürürken yolda çocuk ile şöyle bir muhaveresi vuku buldu:

Çocuk-Nusret Ağa niçin senin sesin böyle kadın sesi gibi incedir?

Nusret-(Arabın adıdır) Çocukluğumdan beri böyledir.

-Ya senin sakalın, bıyığın da yok.

-Araplar cins cins değil midir ya? Bizim cinsin sakalı, bıyığı olmaz.

-Sizin cinsin sesi de böyle ince mi olur?

-Evet çoğunun sesi böyledir.

-Galiba Hatice Hanımın evindeki Arap Fedayi de sizin cinsden olmalı. Çünkü onun da sesi senin gibi ince.

-Pek de hemşehri sayılmaz..O aftodur. Fakat karı değil mi? Her cinsin karısının sesi ince olur.

Seydi'nin Hatice Hanımla olan sûret-i muaşakasını da yazmak lâzım gelir ise de böyle âşık maşuk arasında ceryan eden her şeyi yazmak bir muharrire elvermez hem de bunların

muaşakası öyle sair âşık maşuk muaşakalarına benzemez idi ki! Saatlerce konuşurlar yeniçeri vukuatından başka bir şeyden bahsetmezlerdi.

Çünkü Hatice Hanım yeniçeri hikâyelerini pek sever ve bahusus zorbaların ahvalini kemâl-i lezzetle dinlerdi. Seydi ise ileride bir yeniçeri dayısı olacağı cihetle şimdilik hikâyelerini pek ziyade hâhişle nakleder ve Hatice'ye "Sen görürsün biz Nizâm-ı Cedîd taraftarlarını ne yapacağız. İnşaallah her birini bin lokma edeceğiz , bir Bekir Efendi ile bir Memiş Efendi var imiş ki bunları diri diri yaksak azdır görürsünüz. Dedim a Vasfi Efendi dedikleri nâ-bekârın konağında yirmi tane Çerkez köle bulunsa biz onu çoktan içine oynatırdık. Ama ne yapalım ki yezidin muhafazası iyi" gibi o zaman Nizâm-ı Cedîd'i şiddetle muhafaza eden Vasfı Efendi, Memiş Efendi, Bekir Efendi gibi erkân-ı devlet aleyhinde yeniçeri ocağınca ne fikirler var ise cümlesini haber verirdi.

Bu üç zatın nasıl adamlar olduklarını size üç kelime ile tarif ederek tevârîhe müracaattan sizi kurtaralım.

İşte bunlar o adamlardır ki vak'a-i Selimiyye yalnız bunların yüzünden vuku buldu. Zira her biri hazîne-i Karûn'a malik idi. Biri Sultan Selim merhumun müsteşâr-ı hâsı gibi idi. Fakat her biri de gerek mutaassıbîn-i halkın ve gerek yeniçerilerin gözlerinde birer dikendi. Çünkü tekebbür ve taazzumlarından geçilmezdi.

Bir gece Arap Nusret Seydi'yi Cangöz Hatice Hanımın hanesine götürmüş ve orada hanım ve Seydi ve bir de Arap cariye Fedayi üçü birlikte oturup konuşmakta bulunmuştu. Aşağıdan yukarıdan söz söylendikten ve çocuğun önü eşilip yeniçerilik gayreti galeyana getirildikten sonra Seydi "Siz göreceksiniz dedim a! Şu İstanbul içinde dize kadar kan akıtmazsak bizim pirimize yuf olsun! Şimdi bize hakaret edenler o zaman görürler. Ha sahih aklıma geldi. İşte birisi de Üsküdarlı Veysel Efendi değil mi? Yarın işitirsiniz" demesiyle buna Hatice Hanım hiç bir ehemmiyet vermedi ise de cariye Fedayi fevka'l-memul bir ehemmiyet verip "Ona ne olacak?" diye sordu ve Seydi dahi "Evvelleri o bizdendi. Aralıkta bir kere bizim Ağa Kapısına gelip-Ben yeniçeri taraflısıyım- diye

neler söylerdi. Şimdi değişmiş. Bizim ne kadar esrarımız varsa Vasfi Efendiye haber veriyormuş. Sanki bizim casuslarımız yok mu? Hepsini haber aldık. İşte bu gece iki dayı Mora Urumu kıyafetinde olarak herifin canını almaya gittiler. Yarın cenaze namazını kılacaklardır" dedi.

Bir adam o anda Fedayi'nin sahtiyan gibi suratına dikkatle bakmış olsa idi âdeta Fransız gâv-sâlesi kadar ağarmış olduğunu görebilirdi. Lâkin Hatice farkında olamadığı gibi Seydi dahi dikkat bile etmedi.

Arap bunları yalnız bırakıp taşra çıktı. Hoş Hatice ile Seydi yalnız kaldıklarına daha ziyade memnun oldular ya! Ancak daha sonra Fedayi lâzım olup da çağırdıkları zaman Fedayi'yi bulamadılar. Tekrar tekrar çağırdılar. Fedayi'den eser yok. Çocuğun gitmek zamanı geldi. Aşağıya indi. Nusret Ağayı çağırdı. O da yok. "Nusret Ağa nereye gitti?" diye hanıma sordu hanım kül gibi bir çehre ile kekeleyerek "Belki Fedayi ile beraber bir yere gitmiştir" cevabını verebildi ama çocuk biraz daha istisfâr edecek olsa başka bir cevap bulup veremeyeceği derkâr idi. Lâkin çocuk "Varsın gitsin ben korkar mıyım ki? Bu vakit sokakta kim bulunur? Kendim giderim" diye kalktı gitti.

Şunu da bilmeli ki Hatice Hanımın cevap verirken kekelemesi yalnız çocuğu defedinceye kadardı. Yoksa kendisi ne zaman Nusret Ağa bir yere gider ise Fedayi'nin dahi kaybolduğunu veyahut Fedayi bir yere giderse Nusret Ağanın vücudu ortadan kalktığını ra'nâ bilirdi.

Malûmdur ki şimdi siz Veysel Efendi için merak edersiniz. Çünkü bu Veysel Efendi bizim bîçare Osman Beyin babası olduğunu ve vefatı haberi geldiği zaman bunca vakitten beri dünya yüzüne ve babasına hasret bulunan o bîçarenin ne kadar ağladığını da bilirsiniz. Binaenaleyh "Acaba Moralı kıyafetinde olan o iki yeniçeriler sahihan bir mazarrat edebildiler mi? Dünyanın her hâlinden haberi olan Mesut Ağanın bu hâlden haberi olarak efendisine imdat edemedi mi?" dersiniz.

Eyvah eyvah ki Moralı kıyafetindeki yeniçeriler hırsız gibi kimsenin haberi olmadan bir ip merdiven ile Veysel

Efendinin konağına girip zavallı adamı sansarların tavuk boğuşu gibi boğmuşlardı. Mesut Ağa bu sû-i kasddan haber aldı ama geç haber aldı. Çünkü o gece kendisi efendisine gelip "Bu gece dahi İstanbul'daki hemşireme gideceğim" diye haber vererek Süleymaniye'de bir hanımın yanında bulunan hemşiresine gitmişti. Orada mı haber almış ne olmuş? Gece yarısı kayık da nereden bulmuş? Koştu geldi ise de işi işten geçmiş buldu. Geldiği zaman konağın içi vaveyla ile dolmuştu. Herkesin ağzında "Moralı gâvurlar Moralı gâvurlar" lâkırdısı vardı.

Ha! Şunu da bilmeli ki Mesut Ağanın Süleymaniye'de bir hanımın yanında hemşiresi zuhur eylediğini konak halkından herkes haber almış ve hatta hemşiresi Fedayi bir kere mi iki kere mi konağa dahi gelip herkes kendisini tıpkı Mesut Ağaya benzetmiş ise de öyle haftada bir iki gece Süleymaniye'ye gittiğini ve bahusus hangi gece oraya gideceğini herkes bilmezdi. Zira Mesut Ağa nerelerde gezdiğini kimselere bildirmemeyi iltizam etmiş bir adamdı. Binaenaleyh konak içinde efendinin boğulması gibi bir vak'a-i feciiyye üzerine Mesut Ağa geldiği zaman Şehime Hanım " A Mesut Ağa yanıbaşında efendini boğsunlar da sen nasıl haber alamayasın?" diye ta'zire kalkışınca Mesut Ağa ağlayarak nasılsa haber alamadığı cevabını vermişti.

Bakınız bîçare Osman Beyin pederi nasıl fâci' bir suretle vefat eyledi.

O gece konak içindeki telâşı vasfetmek lâzım değil a! Ertesi sabah cenazeyi kaldırdılar. Ertesi akşam dahi ol suretle devredip üçüncü günü hanımefendi köşeyi bucağı, efendisinin mahzende gömülü sandıklarını falanı yoklasın ki her taraf bomboş. Moralı Rumlar her tarafı soymuş. Baha eden bir gümüş zarf bile bırakmamış. Halbuki Rumlar ancak bîçare efendinin kârını itmam etmeye vakit bulabilip badehu edilen vaveyla üzerine her taraftan adamlar hücum edince kaçmışlardı. Hem de mal ve eşyanın nerede olduğunu efendiden, hanımdan bir de Mesut Ağadan gayrı kimseler bilmez. Mesut Ağa ise geç gelmişti. Bu hâller Mesut Ağayı büyük bir şüphe altında bıraktı ama hanımefendinin henüz telâşı olmak mülâbesesiyle beş on gün şüpheyi büyütmeye vakit bulamadı.

Sonra büyüttü. Hükûmete haber verip şüphesi Mesut Ağadan olduğunu bildirdi. Mesut Ağanın evini bastılar. Aradılar taradılar. Hanesinin arsasını, bahçeyi bir adam boyu kadar kazıp her tarafı aradıkları hâlde bir şey bulamadılar. Mesut Ağanın bu işte methali yoktu. Veysel Efendinin malı Mesut Ağanın hanesine girmedi vesselâm.

Vay Veysel Efendinin bunca variyetini Moralı kıyafetindeki yeniçeriler aldılar gittiler mi?

Yok yok. Bunu merak etmemeli. Mesut Ağa mağarada Osman Beye pederinin variyeti için merak etmemesini tavsiye etmedi mi ya? Yalnız geç kaldığı için efendisini kurtaramamıştı.

Kocası vefat eden bir kadın kaç gün ağlar? Kocalar ister ki kıyamete kadar ağlasın. Hem de bunu dünyada her koca ister. Hatta bazıları karısının sahihan kıyamete kadar ağlayacağına dahi inanır. Ancak şunu ra'nâ bilmeli ki bir kocanın karısı vefat ettiği zaman koca ne kadar ağlarsa karı dahi ancak o kadar ağlar. Yalnız bir istisna vardır. Eğer karı kırkını geçmiş ve fakir bir hâlde bulunup da kocasını kaybetmiş ise biraz ziyadece ağlar. İhtimal ki ta bir diğer koca bulabilinceye kadar ağlar.

Osman Beyin validesi Şehime Hanım , Veysel Efendiye pek genç âdeta on üç on dört yaşında bir çocuk iken varmış ve kocasıyla yirmi dört ve yirmi beş sene yaşadığı hâlde kocasını kaybeylemişti. Herhalde henüz kırkını geçmeyip eğerçi efendi merhumun variyetini hanımın itikadınca Rumlar ve hakikat-ı hâlde Osman Bey hesabına Mesut Ağa nâ-bedîd etmiş idiyse de meydanda kalan kırık dökük ile mülk bulunan konak yine Şehime Hanım için bir hayli variyet sayılırdı. Binaenaleyh kendisi için pek çabuk bir koca zuhur eyledi. Hatta Mesut Ağanın efkârına göre kocayı hanımefendi kendisi bulmuş ve ihtimal ki daha efendinin sağlığında iken derununda peylemişti. Zira Veysel Efendi yetmiş altısında vefat etmiş ve yetmiş altı yaşında olan bir adamın kırk yaşına varmayan zevcesi için yürekten bir şeyler düşünmesi tabiî bulunmuştur. Hatta Mesut Ağa eşyâ-yı mevcûdeyi mahzâ hanımın sonradan zuhur edecek kocalar elinde telef olmaması itikadıyla kaldırmış olması dahi bu itikatları teyit eder.

Elhasıl hanımefendi bakiyye-i vârı ile şeyhülislâm kapısı

zabıt kâtiplerinden yirmi beş otuz yaşında bir genç adama vardı. Bunların bir hoşca teayyüş edecekleri şüphesizdir. Lâkin artık dairenin, debdebenin küçülmesi tabiî lâzım gelmekle Ahmediye'deki konağı sattılar. O vaktin hesabınca konak seksen kese akçeye satılmıştı ki haylice para demektir. Konağı Meddah İsmail Ağa vekâleti ile Cezayirli dayızade Memiş Bey namında bir zat almış oldu ki Memiş Bey her ne kadar İstanbul'a hiç gelmemiş ve hâlâ Cezayir'de ikamet etmekte bulunmuş idiyse de kendisi pek zengin bir bey olduğu cihetle şayet bir gün İstanbul'a gelirse ikameti için fazla olarak mubayaa kılınmıştı.

Zenginlik bu! Şakaya gelir mi? Fakat şu Meddah İsmail Cezayirli Memiş Beyi nereden bilir? Doğrusunu ister misiniz? İsmail, Memiş Beyi rüyada bile görmemiştir. Cezayir dayılarından birisinin İstanbul'da humbaracı sınıfında bir süt karındaşı vardı. Bu zat Cezayir'den süt karındaşı tarafından bir mektup ile Cezayirli Memiş Bey için İstanbul'da bir konak mübâyaasına ve akçesini dahi Kuzguncuk'ta sarraf Yahudi Nesim'den almasına memur olmuştu. Bu haber nasılsa Mesut Ağanın kulağına gider. Mesut Ağa dahi Meddah İsmail'i bulur. "Bir Cezayir Beyi için konak arıyorlarmış hazır şu bizim hanımefendi konağı satacak bari şuna çakıverelim" der İsmail sâlifü'z-zikr humbaracıya gönderir. Herif birkaç kese dellâllık vermeyi de vaat ederek konağı çakarlar. Sarraf Nesim'den akçesi alnıp mahsubu icra edilir.

Bakınız dört beş seneden beri dünya yüzünde neler oluyor? Fakat dahası var.

Veysel Efendinin ihnâkı maddesi üzerinden dört beş ay kadar vakit geçtikten sonra bir gece oyacı Hatice Hanım ve Civelek Seydi, Arap cariye Fedayi bermutat konuşurlardı. Nasıl olduğunu biz bilemeyiz. Şu kadarını biliriz ki o akşam Arap Nusret Dayı, Seydi'yi getirirken yolda Seydi demişti ki "Nusret Ağa sana bir şey söyleyeceğim, senin yiğitliğine acıdığım için söylüyorum sen bu gece burada bulunma. Zira başından korkulur." İşte Civelek'in bu lâkırdısı üzerine ne hâlde bulunması lâzım geleceğini siz mülâhaza ediniz. Cariye Fedayi, Civelek'in hâli başka olduğunu mülâhaza eylemişti. Mülâhaza eylemişti ki saat dört buçuktan sonra sokak kapısının bir maymuncuk ile kurcalandığından farkına varabildi. Hiç

kimseye renk vermeyip oda kapısından çıktı. Fakat oda kapısı açık olduğundan gerek Hatice Hanım, gerek Seydi gördüler ki Fedayi karşıdaki abdesthaneye girdi.

Fedayi tamam abdesthaneye girmişti. Bir de üç kişi fakat hırsız değil. Âdeta üç kişi paldır küldür merdivenden yukarıya çıkmaya başlar. Bunların çehre-i cellâdânelerini Hatice Hanım görünce Ermeni yaygarasını koparmaya hazırlanmıştı.

Herifler parmaklarını dudaklarına götürüp "sus" işareti verdiler. Karıya bir alıklık gelerek sustu. Üç herif odaya girip en evvel Fedayi'yi sordular. Hem de Civelek'e sorup "O Arap nereye gitti" dediler. Abdesthaneye girdiği cevabını alınca hemen kapıya dayanıp arkasına dayadılar. Ne fayda? İçeride kimse yoktu. Öteye bakındılar beriye bakındılar bir de abdesthane penceresine iki çengel takılmış olduğunu görüp muayene ettiklerinde yere kadar indirilmiş ipten merdiven olduğunu anladılar. Abdesthane musluğunun altında bir dolap olur ya. Bu merdivenin oradan çıkmış olduğunu taşradan çekilirken birlikte çıkarmış olduğu örümceklerden, tozdan, topraktan anlaşıldı. Hâsılı Fedayi'nin sırra kadem basmış olduğu görüldü.

Herifler Fedayi'den ümidi kestikten sonra Cangöz Hatice'yi ortaya aldılar. Bu Fedayi kimin cariyesi olduğundan suale başladılar. Hatice evvelemirde kendi cariyesi olduğundan ısrar eyledi ise de akçe etmedi. Kendi hakkında bir sû-i kasdları olmadığından ve Fedayi hakkında yine malûmatı varsa verdiği hâlde kılına bile ilişmeyeceklerinden bahisle eğer söylememek hususunda inat eder ise o zaman kendi ölümüne kendisi sebep olacağını anlattılar.

Karı biraz doğruca cevap vermeye başladı ise de yine aralıkta bir kem küm eder ve herifler tekrar edince karı sözünü tashih eylerdi. Hâsıl-ı kelâm Hatice Hanımın en doğru olmak üzere verdiği malûmat şudur ki bundan ziyade ve bundan doğru malûmat almak imkânı olamamıştı:

"Ben bu Arabın kimin Arabı olduğunu tanımam. Ben Langa'da kendi hâlimde bir kadın idim. En evvel bu Arap, Nusret Dayı ismiyle erkek kıyafetinde bana tebelleş oldu. Bana para verirdi. Ermeni karılarının yaptıkları oyaları alıp yirmi

kuruşa aldığımız oyayı on beşe vermek üzere beni dellâl gibi konaktan konağa gezdirirdi. Her nerede lâkırdı olur idiyse kendisine haber vermeye mecburdum. Yavaş yavaş meramını epeyce anlattı. Ben de işi anladım. Hatta bu Civelek Seydi'yi de bana kendisi getirip alıştırdı. Beni Müslüman edip buraya getirdi. Burada evin içinde karı kıyafetinde gezer ve sokağa daima erkek kıyafetinde çıkardı. Civelek'i getirmekten meramı Ağa Kapısı vesair yeniçeri kışlalaları hakkında malûmat almaktı. İşte benim bildiğim, gördüğüm budur. Başka bir şey bilmem. İsterseniz beni öldürünüz."

Nusret Dayı'nın Fedayi ve Fedayi'nin Nusret Dayı olması fıkrası herkesin istiğrâbını mucip olmuş idiyse de Seydi'nin istiğrâbını mucib olduğu kadar kimseye hayret vermedi. "Ben anlamıştım ya! Sesleri birbirine pek benzerdi. Lâkin bu kadar cesareti ummazdım" dedi.

Yeniçeriler "Bu Arap iki kıyafette gezdiği hâlde erkek mi idi yoksa kadın mı" diye Hatice'den sual eylediler. Hatice bilmem diye yemin eyledi. Fakat bunca vakittir birlikte oldukları hâlde Hatice'ye asla sarkıntılık etmemiş olmasından Arabın kadın olmasına hükmolundu. Hatice dedi ki "Vakıa erkeğin kıyafetine girdiği zaman erkekten hiçbir farkı olmazdı. Ama buraca, içerice her hâli kadın hâli gibi idi". Yeniçeriler Fedayi hakkında Hatice'nin vermiş olduğu malûmatın sihhatini zaten bu Fedayi'den ettikleri şüphe üzerine teslim eyledikleri gibi mezburenin abdesthane penceresinden merdiven kurup kaçmış olduğu dahi işi bütün bütün tasdik etmekle birbirine "Bu Ermeni karısının elinde ne var ki? Her iş Fedayi'nin elinde imiş. Onu bulmalıyız. Arap kısmının erkeği dişisi hep birbirine benzer. Biraz güç bulunur ama Yezit Arap yerin dibinde olsa yine başını elimizden kurtaramaz" dediler ve bir daha oraya gelir ise el altından Ağa Kapısına bir haber uçurabilmeyi karıya tenbih etmek istediler ise de artık böyle bir gürültü üzerine Arabın bir daha oraya gelmeyeceği derkâr olmakla Civelek'i dahi alarak yıkılıp gittiler.

Yıkılıp gittiler dedik ya. Heriflerin ayak patırdısı dahi kesildiği gibi bunların gürültülerini anlamak için pencereye birikmiş olan komşular dahi bir bir çekilmeğe başlamışlardı.

Bunlar çekilinceye kadar biz işin şu cihetini de anlayalım.

Meğer yeniçeri esrarının daima faş olması üzerine ağalar, ihtiyarlar içlerinde casus bulunduğunu anlayıp her şüphe ettikleri adamları def eyledikleri sırada genç olmak hasebiyle Seydi'nin dahi bazı yerlerde ağzından söz kaçırıp kaçırmadığı sorulmuş. Dayılardan bazıları "Adam Seydi'nin nereye gittiği var kendi evine bile adam ile gidip adam ile gelir" demiş ise de Seydi yalan söylemekten korkar bir çocuk olduğundan "Hayır ağalar ben başımdan korkarım. Delikanlılık hâliyle benim başımda şöyle bir hâl vardır" diye oyacı Hatice'nin hanesine gittiğini ve orada ne gibi sohpetlerde bulunduğunu birer birer söyler. O aralık ağalardan birtakmı bu işe hiç ehemmiyet vermez ise de oyacı Cangöz Hatice her konağa girmesi üzerine hiç olmaz ise bir kere zorlayıp ağzından birkaç söz alabilmeye karar verirler. İşte bu karar üzerine o gece güya sırran Hatice'nin hanesi basılır. Lâkin Seydi'nin şüphesi en ziyade Fedayi'den olup "Benim ağzımı en çok Fedayi arardı" demiş olduğundan heriflerin en büyük emeli Fedayi olmasıyla beraber onu yakalayamamışlar idiyse de Hatice'nin yalana mecali kalmayarak hepsini olduğu bittiği gibi söylemesi üzerine bu emel dahi hâsıl olmuş sayılır. Ondan sonra yeniçerilerin kararı nedir? Bir daha Oyacı Hatice'nin hanesine ayak basmaması hakkında Seydi'ye te'kitli, tehditli tenbih ile beraber her gün çocuğu bir iki adam ile tebdile çıkarıp Arabı nerede görür ve tanır ise öldürmek. Zira yeniçerilerin o zamanlar azgınlığı artık derece-i nihâyeye varmış olduğundan böyle aralıkta bir katl vuku buldukça katilini arayıp bulmak, ceza etmek, fitne hudûsuna sebep olacağı aşikâr idi ki onlar dahi bu hâle istinaden bir Arabı öldürmekten hiç çekinmezlerdi.

Hâsılı herifler bu karar ile gide dursunlar. Bir aralık dahi konu komşu pencereden çekildi. Hatice Hanım, Arap Fedayi'nin aklına uyup da mütecâsir olduğu işler üzerine âkibet-i hâlini düşünmeye başladı. Derken yeni bir şey zuhur eyledi.

Dokuzuncu Bap

Yeni bir şey zuhur eyledi dedik. Gecikmeyip hemen hikâye edelim:

Yeniçeriler defolduktan ve konu komşu pencereden

savuştuktan ve Hatice Hanım dahi düşünmeye daldıktan sonra oturduğu odanın kapısı açıldığı gibi içinden Arap Nusret yeniçeri kıyafetiyle çıkmasın mı?

Hatice Hanım hemen çığlığı koparmak için davrandı ise de Arap yatağanı sıyırıp "Sus zira şimdi seni ikiye biçerim" diye üstüne yürümesiyle karı neye uğradığını, ne olduğunu bilemeyip şaşırdı kaldı. Arap "Şimdiye kadar dost idik de bir gece üç çapkın seni tehdit edince mi düşman olduk ki haykırıp da beni ele vereceksin?" yollu söze başlayıp Hatice'ye biraz ümit verdi.

Hatice- Sen nereden çıktın?

Arap- Görmedin mi? İşte yükten çıktım.

-Abdesthane penceresinden ip merdivenle kaçmadın mı idi?

-Öyle üç eşek herifin nesinden korkayım ki kaçayam! İşte onları böyle aldatırlar.

-Ya buraya yüke nasıl girdin?

-Gel bak!

Deyip Arap Hatice'yi yükün içine çekti. Yükün tavanında bir baca kapısı olup hatta Hatice'nin o zamana kadar hiç görmemiş olduğu gayet narin bir duvar merdiveni dahi dayanmıştı.

Arap - İşte bu merdiven daima şurada dururdu.

Diye ekseriya yol yanına tesadüf eden hücrelerin yük içine doğru çıkmış olan umkuyla yükün duvarı arasındaki aralığı gösterdi ve merdiveni bacadan kaldırıp oraya tamamı tamamına gelip mahsusen dikkat edilmeyince görülmeyecek bir hâle getirdi. Ondan sonra merdiveni yine bacaya dayayıp tavan arasına çıktılar. Biraz öteye gidince bir baca daha bulup onun yerli merdiveni olmakla aşağıya indiler. Daracık yerlerden ve alçacık bir kapıdan güç hâl ile geçtiler. Bir de abdesthane önüne çıkınca Hatice şaştı kaldı.

Arap-Bizim başladığımız işe cesaret eden bir adamın hanesi böyle olmalıdır. Şu merdiven gibi birkaç merdiveni bulunmalıdır.

-Hatice- Senin elinden illallah! Fakat sen yeniçerilerin elinden yakayı nasıl kurtaracaksın? Söyledikleri lâkırdıları işittin mi?

-Zati onları işitmek için yükün içine geldim.

-Ne yapacaksın?

-Orası senin vazifen değil. Senin gibi boşboğaz bir karıya sır vermek olmaz. Sen burada kadın kadıncık otur. Yine oya yap! Sat!

-Ne ile yapayım? Sen olmayınca... parayı...

-Senin vazifen değil dedim a ! Para gelir seni bulur. Fakat gittiğin yerlerde senden şüphe edecek olurlarsa oraya bir daha gitme. Bizden olan konaklara gitmekte bir beis yoktur.

Şayet bizden olanlar beni sorarlar ise "Fedayi kaçtı" deyiver. Çünkü hem ben onlara hizmet eder, paralarını, hediyelerini alırım hem de onlar benim hâlâ kim olduğumu bilmezler. İhtimal ki sen orada Fedayi kaçtı dediğin zaman beni yine karşında görürsün. Fakat sakın ha renk vermeyesin! Vallahi canını aldığım saat o saat olur.

Aman sesimi bile çıkarmam. Vallahi Nusret Dayı bu gece canımdan bütün bütün ümidimi kestim de onun için...

-Onun zararı yok. Bundan sonra dediklerimi güzelce icra etmeli. Bu sıkıntılar, bu azaplar daha çok sürmez. Yakın bir zamanda kurtulur, artık ölüp ölünceye kadar beylerden, paşalardan ziyade rahat ederiz.

İnşallah Nusret Dayı!

-İşte ben şimdi gidiyorum. Zannederim ki beni bir daha bu odada göremezsin. Nusret Dayı yahut Fedayi hâsılı Arap mahut merdiveni aldığı yerden kaldırıp yine abdesthane altına koymayı Hatice'ye merdivenden inerken tavsiye ederek sokak kapısından çıkıp gitti.

Biz geçelim Üsküdar'a:

Bir akşam müteveffa Veysel Efendinin hadımı Mesut Ağa Tophane tarafına gidip o gece gelmeyeceğini ve arayan olursa böyle cevap vermelerini uşaklara tenbih ederek saat on sularında hanesinden çıkmıştı. Çünkü Veysel Efendi vefat edip de hanım dahi kocaya varıp konağı da satarak Üsküdar'dan çıkarak adı sanı kaybolduktan sonra artık Mesut Ağanın ne Veysel Efendi kethüdalığı ve ne de harem ağalığı işi kalmamış olduğundan haftada bir iki gece kendi hanesinde ancak oturabi-

lip kusûr vakitlerini şurada, burada, işinde, düşünde geçirirdi. O akşam dahi Tophane niyetiyle hanesinden çıkarak bir de sabaha karşı erkenden yine hanesine geldi. İşleri yoksa uşaklar şaşsınlar kalsınlar. Fakat ne kadar şaşıp kalsalar ellerinden ne gelir? Zaten uşağın birisi bizim mahut dilsiz lâz olup Mesut Ağanın yanından ayrılmaz. Gece gündüz, vakitli vakitsiz ağa kayıkla gitsin, kayıksız gitsin dilsiz yanında olup ağadan hem korktuğu fakat ölüm korkusuyla korktuğu hem de ağayı pek ziyade sevdiği fakat ihya olmak sevdasıyla sevdiği cihetle sır vermek imkânı olmadığı gibi, vermeye iktidarı dahi yoktu. Hem dilsiz hem de koltuğu altında bir bohça alarak ağası nerede durup beklemesini emrederse orada durup beklediği cihetle Mesut Ağanın hangi esrarına vâkıf olurdu? Bir tarikini bulsun da bir kimseye anlatabilsin! Onun bildiği şey yalnız ağasının kayık içinde kâh bir yeniçeri kıyafetine girmesi ve kâh yine Mesut Ağa suretini almasıydı! Arada bir kere dahi Arap karısı kıyafetine girer idi ki başına ya pembe yahut açık mavi hotozu kondurup üzerine yaşmak dahi koyunca yalnız bu zaman dilsiz genzini çekip hırıldayarak bir tebessüm ederdi ve Mesut Ağa dahi buna ilişik etmezdi.

Öteki uşaklar ise Mesut Ağanın deli divane gibi hiçbir yerde durup oturmasına ve kâh gece yarıları sokağa çıkıp kâh sabaha karşı gelmesine taaccüp etmekten başka bir şey bilmezlerdi.

Hâsılıkelâm o gece Mesut Ağa gece yarısından sonra sabaha karşı Üsküdar'da hanesine girdi ve her zamanki âdeti veçhile odasına kapanıp tek başına düşünmeye başladı. Düşündü taşındı. Kim bilir neler düşündü. Daha henüz sabah olmamış iken hanesinde kalacak olan uşaklardan birisini çağırıp "Ben tebdîl-i havâ için Bursa'ya gidiyorum arayanlara öyle söylersiniz" dedi. Yanına yine yalnız dilsizi alıp çıktı.

O gün bir perşembe günü idi. Ertesi cuma günü Kireçkapısı iskelesine geldi. Bir mâh mukaddem müceddeden ve istediği gibi yaptırmış ve Kireçkapısı'nda muhafaza ettirmekte bulunmuş olduğu Lâtin yelkenli büyücek bir filikaya yalnız dilsiz ile beraber binip evvelâ Eminönü'ne gelerek iskele başında hazır bulunan yedi sekiz çuvalı aldıktan ve Hayırsız adaya yelken açıp çuvallar içinde bulunan altı aylık erzakı oraya bıraktıktan sonra Bursa için Gemlik veyahut Mudanya tarafına gitmek

lâzım iken Mesut Ağa gün doğusu rüzgârıyla Karadeniz boğazına doğru tevcîh-i sükkân-ı azîmet eylemiştir.

Nereye gitti onu kimse bilmez. Fakat filika herhalde Kavaklar'ı geçmiş idi. Şu kadar var ki Mesut Ağa dümende oturup dilsiz dahi yelken altında bulunarak kâh yelkene ve kâh denize ve aralıkta bir Karadeniz tarafına işaretle elini işaretinden bir uzak yeri meselâ Trabzon kadar uzak bir mahalli gösterip yanaklarını şişirmesinden ve iki elleriyle güya havadan iskemle kadar bir küre-i hevâiyyeyi avuçları içine almış gibi vaz'lar gösterip bu işareti dahi sandala ve yelkene mahsus etmesinden uzak yerde büyük gemiler hakkında bir şey tarif etmek istediği anlaşılırdı. Ama ne demek isterdi. Kendisinin gemici olduğunu mu tarife çalışıyordu. Orasını kim bilir?

Lâkin Mesut Ağanın istihrâcât-ı dûr-endîşânesine ne dersiniz? Bursa'ya azimetin haftası olmamıştı ki bir gece yatsı mahalli Boğaziçi topçuları oldukları yine kendi takrirlerinden malûm olan dört kişi nâgehân Mesut Ağanın hanesine girdiler. "Ağanız nerede?" diye uşaklara sordular. Bir haftadan beri Bursa'ya gittiği cevabını aldılar ise de kani olmadılar. Her tarafı aramaya başladılar. Uşaklar mümânaat edecek oldu. Bıçakları sıyırıp tehdit eylediler. Ta harem dairesini bile aradılar ki Mesut Ağanın bittabi haremi olmadığından boş idi. Hâsılı aramadık yer bırakmadılar. Mesut Ağa yok vesselâm. Ondan sonra herifler zî-kıymet eşya aramaya kalkıştılar. Orta yerde birkaç tombak zarflar ile bakırdan çakırdan başka bir şey bulamayınca Mesut Ağanın malı nerede olduğunu meydana çıkarmak için herifleri sıkıştırmaya başladılar. Bıçak ucuyla birkaçını dürtmeye kadar varmışlardı. Ancak hiçbir şeyden haberleri olmayan uşaklar bunlara ne haber verebilirler? Nihayet o gece geldiklerine dair kimseye bir söz seylerler ise ertesi gece gelip hepsini öldürecekleri hakkında tehdidâtla birbirine "Bursa'ya kadar gidip fellâhı ararız" diyerek çıktılar gittiler.

Vak'a-i Selimiyye gibi bir büyük ihtilâlin takarrüp etmiş olduğu zamanlarda böyle dört kabadayının bir Arap Mesut'un hanesine girmiş olmaları hükûmete haber verilse bile hükûmetin ne yapmak elinden gelir. Böyle cüzi'yyât makulesi

şeyler için hemen alevlenmek üzere bulunan teessüre, fesada fitil mi versin?

O gece bu dört kabadayının Mesut Ağadan ne alıp veremeyerek gelmiş olduklarını güç belâ anlayabildik. Yani biz burada zikreylediğimiz vekayi daima kolay haber almakta bulunduğumuzdan güçlükle vukuf peyda ettiğimiz madde bu oldu.

Kabadayıların Mesut Ağa hanesine gelmeleri kararı ne zamandan beri verilegelmiş bilir misiniz? Haniya altı sene evvel Üsküdar mezarlığında bir Arap karısıyla bir genç kıza iki yeniçeri rastgelmiş idi de Arap bunlara silâh çekmişti. Bu vak'a az bir vak'a mıdır? Bir Arabın iki yeniçeriye silâh çekip korkutması! Ondan sonra Kuzguncuk'ta bağcı Köse Mehmet'in karı kıyafetinde gezdiği zaman yanında bir de Babalı Arap karısı geziyordu. Malûm a! Tüysüz Mehmet böyle kocakarı kıyafetinde gezdiği için salb olunmuştu. Şu hâlde bulunan bir adamın refiki olan Arap karısı ne kadar belâlı bir karıdır! Daha sonra Ağa Kapısı civeleklerinden Seydi'yi Ermeni'den dönme bir karının evine götürüp orada çocuğun ağzından lâf almakta bulunan bir Arap karısı daha vardı. O da az belâlı bir karı demek midir? Ya üç suretle baş gösteren şu Arap karısı hakikatte bir Arap karısı olmak mümkün değil midir? Bundan da başka Tüysüz Mehmet'in bağına aralıkta bir Veysel Efendinin hadımı Mesut Ağa gelrdi. Bu Mesut Ağa o Mesut Ağadır ki iki Moralı Veysel Efendiyi boğduktan sonra malı menalı iç edildiği zaman şüphe altına girip hanesi basılmıştır. Alelhusus muahharan Şehime Hanımın ötede beride ifâde-i sergüzeşt eylediği esnada o akşam Mesut Ağa vukuatı işitilmemiş olduğunu söylemesiyle yanıbaşında adam boğulduğu hâlde işitememek mümkün olmadığını dermiyan ettikleri zaman " Kim bilir Süleymaniye'de bir yerde olan kız karındaşı Fedayi Kalfanın yanına mı gitmişti!" yollu söylediği söz ağızdan ağıza, casustan casusa ta Fedayi'yi aramakta bulunan yeniçerilere kadar gidip Fedayi Mesut Ağanın kız karındaşı değil belki Mesut Ağanın ta kendisi olduğunu herifler Cangöz Hatice'nin "Fedayi bazı kere Nusret Dayı kıyafetine dahi girerdi" demiş olmasından ve tahkik olundukta yeniçeri ocağında öyle Nusret Dayı isminde Arap olmadığı anlaşıldığından işte şu kadar ahvalin delâletiyle her işi gören Mesut Ağa olduğu meydana çıkmıştır.

Pekâlâ! Mesut Ağa nerede? Bursa'da değil. Çünkü dayılar ta Bursa'ya kadar gidip aradılar, bulamadılar. Ya nerede? Kim bilir! Fakat nereye gitmiş olsa yakayı ele verecekti. Zira İstanbul'un her tarafında bulunan yeniçeri zorbalarına bu keyfiyet pasaparola edilmiş olduğu gibi taşralara gidip gelenler ile dahi etraf, civara bildirilip şu kabilde bir Arap görülürse hemen tutulması ve teslim olmaz ise öldürülmesi için yeminler ile kasemler ile mukavele edilmişti.

Tuhafı neresi? Birkaç taraftan üç Arap tutulup Ağa Kapısına gönderildi. Birkaç da Arap kafası geldi. Fakat hepsini Civelek Seydi'ye gösterirlerdi. Hiçbirisi de Fedayi değildi. Bakınız bizim himmetimize ki Mesut Ağanın ne tarafa gittiğini hiçbir kimse öğrenemediği hâlde biz öğrendik. Mesut Ağa İstanbul'dan pek uzak gitmemişti. Bartın'a kadar gitmişti. Kasabanın haricinde ve deniz kenarında bir fakirin haneciği yanına yanaşıp orada imrâr-ı vakt ederdi. Fakat Bartın'a kim gelmişti? Trabzon'a fındık alıp yükletmeye giden ve yolda yüzünde çıbanlar çıkararak davul gibi şişip hastalanan bir yemişçi Arap. Vay Mesut Ağaya ne oldu? Hiçbir şey olmadı. Kendi hesabınca artık İstanbul'a girebilecek yüzü kalmadığından eski yüzünü değiştirmek lâzım gelmişti. Bunun için İstanbul Boğazı'ndan çıkınca cebinden bir keskin çakı çıkardı. Eline bir ayna aldı, yüzünü ekseri Araplarlarda görülen çizgili yüzler gibi çizmeye başladı ama öyle her yanağında üçer dörder çizgi ile iktifa edemedi. Yol yol ayırıp bıraktı. Hatta alt dudağından bir parçayı da kopardı.

Mesut Ağa bu ameliyatı icra ederken dilsiz men yollu kıyametleri koparırdı. Ancak Mesut Ağa kâh gazab-nâk bir surat kâh mülâyim çehre gösterip bu ameliyattan kendisine bir zarar gelmeyeceğini ve bu işi dahi hiç kimseye söylememek lâzım olduğunu tefhim eyledi. İşte bu ameliyattan dolayı yemişçi Arabın yüzü gözü şişmiş olup kulübesinin önüne yanaşmış olduğu fakir adam merhem falan tedarik ederek tedaviye çalışıyordu.

Bir gün dahi Yemişçi Arap çubuk içerken tamam tütünlerinin her tarafı yanmış olan lüleyi kaldırıp yanağına yapıştırmasın mı? Yanağı cayır cayır yandı. Dilsizin yine içinden kan gitti. Âdeta Arabın cinnetine hükmeyledi. Misafir olduğu fakir adam

tîz kına ve sirke gibi yanık ilâçları tedarik ederek o yarayı dahi tedaviye çalıştı. Dilsizin dili yok ki anlatsın. Arap ise fakire lülenin üzerine düşüp yanağına rast geldiğini haber vermişti.

Arabın yüzü iyi olduktan sonra Bartın'dan bir de Türk bulup filikaya aldı. Kendisi ise artık ayağına yelken bezinden Karadeniz dizliğini bu bezden salta gibi bir şey giymiş başına bir gemici sarığı sarmış aynaya bakınca kendisini kendi dahi tanıyamayacak bir hâle girmişti. Sermaye Yemişçi Araptan olmak üzere bunlar fındık almaya Trabzon'a gittiler ve oradan fındık alıp kıyı sıra ta Beykoz'a kadar inerek sattılar. Yemişçi Arap Anadolu Hisarı'na kadar inmişti. Fakat daha aşağıya inmeyip yine Trabzon'a doğru yol verdi. İkinci defasında beş bin kıyye kadar fındık ile Yemiş İskelesine yanaştı. Elhasıl fındık ticareti kârlı mı geldi ne oldu? Bu seferi birkaç defa tekrar eylemişti.

Böyle tebdîl-i câme ve kıyafet ve tahvil-i meslek ve tarikat ile gezip duran Mesut Ağayı kim bilir?

İşte dünya yüzünün hâli buraya kadar zikreylediğimiz suretten ibaret olup yeniçeri ortaları ise bir taraftan karıştıkça karışmakta idiler. Haydi biz yine ahiret tarafına tevcîh-i nazar edelim:

Onuncu Bap

Lala Mesut Ağanın altı aya kadar gelemeyeceği beyanıyla altı aylık zahire bırakıp gitmesi Nergis'in kemaliyle nazar-ı dikkatini celbederek fakat bundan dolayı Osman Beye renk vermemeyi iltizam eylemiş olduğu malûmdur. Vakıa kız kalbinden geçen şeyleri Osman Beye bildirmezdi. Ama buna hacet kalmamıştı. Zira Arabın müfârakatından üç ay kadar zaman mürur eyledikten sonra eğer Arap bir daha gelmeyecek olursa hâllerinin neye müncer olacağını erzâk-ı mevcûdenin günden güne tükenmekte bulunması ihtar eylerdi.

Bir gün Nergis ve Osman Bey ve Güngörmez üçü saç ayağı vari oturup Osman Bey ile Nergis kendi kendilerine düşünür ve mini mini Güngörmez dahi bir kere kaybeylediği hâlde bulduğuna pek ziyade sevinmiş olduğu bir çakıl taşından ibaret oyuncağı ile oynarken çocuk gözlerini aralıkta bir güneş giren

deliğe doğru çevirip "Baba! Haniye bu delikten bir zenbil girerdi niçin şimdi girmiyor?" diye sordu ve babası "Oğlum artık o zenbil gelmeyecek" deyince çocuk" Öyle ama o zenbilin içinden mamalar çıkardı sonra biz ne yaparız?" yollu beyân-ı re'y eyledi.

Çocuğun reyi üzerine Nergis ile Osman Bey birbirine bakıştılar. Gerek Osman Bey gerek Nergis birbirinin çehresini pek uçmuş gördüklerinden her biri diğeri için "Vah! zavallı, şayet Arap gelmezse hâlimiz ne olacak diye düşünüyor" yollu bir mütalâada bulundular.

Fakat bu gibi mütalâat dahi pek az müddetcik devam edip badehu yüreklerin hissiyatı meydana atıldı:

-Nergis-Çocuğun sözü pek de yabana atılmaz beyim.

-Osman-Ben de onu düşünüyorum.

-Öyle ya Arap gelmediği hâlde ne yapacağız?

-Ne bileyim ben ne yapacağız? Zaten ne yapmak mümkün ki yapalım?

-Evet vaktiyle her tarafı aradık. Çıkacak bir yer bulamadık.

-Şimdiki hâlde bu bacadan başka çıkılmasını akıl kesecek hiçbir yer yok ne yapalım? Yezit Arabı bir kere ele geçirecek olsam ne edeceğimi ben bilir ama!

-Ah beyim. Ölür isem de seninle beraber öleceğim için hiç gam yemeyebilirim. Lâkin ölmeyip de dünyaya çıkarak birbirimizi severek yaşasak daha âlâ olacağını hesap ettikçe yüreğim cız cız cızlıyor.

-Ben de o mütalâadayım. Fakat ne yapalım a Nergis, yapacak hiçbir şey yok.

-Haydi güneş deliğe geldiği zaman şu mağaranın kapısını bir daha arayalım.

Osman Bey kızın bu teklifi üzerine meyusane bir tebessüm ederek "Evet olur" dedi ve üç dört saat sonra güneş deliğe gelerek harice çıkmak için mağaranın bir methali varsa oradan içeriye ziya gireceği zaman hülûl edince ikisi dahi kalkıp şamdanları aldılar. Dolaşmaya başladılar. Mini mini Güngörmez dahi bunların arkasına düşmüştü. Dolaştılar, gezdiler, girmedikleri

hiçbir delik kalmadı. Mümkün değil hiçbir delikte bir ziya eseri bile belirmedi. Ol kadar gezdiler ki ikisinin dahi tâb ü tüvânı kesildi. Hele Güngörmez artık yürümeye muktedir olamayarak ağlamaya başladı. Babası çocuğu kucağına aldı. Kemâl-ı taab ve meşakkatle meskenlerine geldiler.

İşte bu gün Nergis'in ümidi bütün bütün münkatı' olduğu gün olduğundan kendisine bir iş bularak Osman Beyden uzaklaşıp bol bol, rahat rahat ağladı. Fakat avdet eylediği zaman gözlerinin kızarmış olduğunu Osman Bey görünce o dahi artık hicabı kaldırıp gözünden elmas taneleri gibi yaşlar akıtarak ağlamaya başladı.

Demek oldu ki bunlar gerçekten bütün bütün meyus olmuş idiler. Zira biz yukarda bilmünasebe demiştik ki insan bilkülliye meyus olmayınca ağlamaz ve ağlar ise bilkülliye meyus olduğu anlaşılır.

Vah bîçare çocuklar. Vah talihsiz çocuklar. Siz meyusiyetin en büyüğüne daha tesadüf etmediniz.

Vakıa etmediler ya! Zira bu meyusiyyet Arabın vüruduna muntazır oldukları müddetin ancak nısfı kadar zaman mürur eyledikten sonraki bir meyusiyet idi. Halbuki ayların dördüncü, beşincisi dahi geçti Arap yine görünmedi. Altıncı ay girdi. Dikkat isterim altıncı ay! Altıncı ay ki bıraktığı erzakın bu kadar müddet devam etmesi ol babta himmet ve tasarruf etmeye muhtaç olduğunu söylemişti.

Altıncı ayın bir haftası mürur eyledi. Erzak dahi nihayeti buldu. Osman Bey "Aman Nergis yiyecek bitti ne yapalım?" deyince Nergis "Ah! beyim ne yapacağız bende daha bir haftalık kadar erzak var ama ondan sonrasını düşünüyorum. Fakat o zamana kadar da Allah kerim belki lala gelir" diye biraz öte tarafa gidip elinde bir torba olduğu hâlde geldi ve içinden yarı bitmiş birtakım peksimetler ve ekmek kırıntıları çıktı.

-Osman-Bunları nerede buldun?

-Nergis-Ben saklamıştım efendim.

-Niçin?

-Çünkü bir gün bunları bedava gibi bulup sevineceğimizi

bilirdim. O gün yediğim ekmeğin fazlasını atmaz saklardım.

Sözün kısası bu torbanın içindeki ekmekleri yedikten sonra meskenlerinin etrafını arayıp tarayıp vaktiyle atmış oldukları ekmek parçalarını dahi bulup yemeğe başlamışlardı.

İşte çocukların asıl yeis ve halecan günleri bu günlerdi. İkisinin de gözleri delikten ayrılmayıp gökyüzünde rüzgârların sevkiyle geçen bulutlardan delik ağzına gölge düştükçe güya mağaradan halâs ümidi kendilerini istikbal etmesini müteakip yine hiçbir şey zuhur etmeyince o nisbette bir yeis yerine kaim olurdu.

Nergis ile Osman birbirinin ve ikisi birden çocuğun ve çocuk dahi bunların yüzüne baktıklarını bir adam görse yüreği parça parça olacağından şüphe edilemez. İdamına hükmolunan birkaç adamlar birbirine ol surette bakamazlar. Bu bakış ikisi dahi telef-i nefse yaklaşmış olan bir âşık ile bir maşukun bakışı ve bunların dahi muâşaka-i mukaddeseleri semeresi olan bir ciğerparesine nevmidîyle nazar edişleri idi.

Mamafih bir müddet daha deliğe baktılar. Baka baka boyunları ağrıyıp ümitlerini dahi bütün bütün kesmiş olduklarına mebni "Of artık ne olacak isek olalım" diye gözlerini delikten ayırdılar.

Bir de bu aralık çocuk "Baba! baba bak bak" diye eliyle bir tarafı işaret edince bir mum ışığı gözlerine görünmesin mi? Nergis Osman Beyden daha hazımlı, ihtiyatlı belki de dirayetli bir şey olduğundan derhal kendi mumlarını söndürüp çocuğa dahi "Sus, sesini çıkarma onlar umacıdır seni yerler" diye çocuğu susturdu. Nergis'i işleri ile meşgul iken Osman Bey hançerini arayıp buldu.

Osman-Ey Nergis şimdi ne yapacağız?

-Nergis-Sus beyim sus! Bu korkulacak bir şey değildir. Bizim için Allah'ın bir inayetidir.

-Hayır korkmuyorum. Bunlar herhalde insan değil mi? İşte buraya da dışardan girdiler. Bu fırsatı kaybetmeyelim diyorum.

-Öyle ya! Öyle ya! İşte ben de onu düşünüyorum. Sen burada çocuk ile kal sesini çıkartma. Ben gidip heriflerin arkasına düşeyim. Nereden çıkarlarsa belleyim.

-O nasıl lâkırdı. Bu iş karı işi midir? Ben giderim ben. Sen burada kal.

-Aman beyim sana bir hâl olursa!

-Ya sana bir hâl olursa.

-Hayır ben hiç kendimi göstermem. Uzaktan uzağa gözlerim. Yalnız yolu öğrenirim. Sen ise şayet kendini gösterirsen.

-Yok yok! Ben de kendimi göstermem. Deli mi oldum?

-Şayet lala gelmiş ise üzerine hücum edersin.

-Etmem canım. Hiç kendimi göstermem.

-Aman beyim. Her kim ise hiç kendini gösterme. Onlar bize hiçbir şey yapamazlar. Hatta bizi aramaya gelmiş olsalar bile biz karanlık yerlere kaçarız, bizi bulamazlar.

-Canım ne telâş ediyorsun. Velev ki bulsunlar öldürsünler. Şimdi ölüme razı olmadık mı? Hem bırak beni gideyim çünkü mum uzaklaştı.

-Ölüme razı olma. Şimdi ümit zamanıdır. Haydi beyim Allah'a emanet.

Osman Bey koşa koşa mumun gittiği yere doğru gitti. Muma yaklaştığı gibi uzaktan altı kişi saydı. İhtimal ki herifler iki yahut üç olsa idiler Osman Bey bir nara atıp üzerlerine hücum ederdi. Zira seneye karib bir zamandan beri insan yüzü görmeyen Osman Bey böyle altı kişiyi bir yerde görünce ihtiyarı elden gitti. Derhal Nergis'in nasihatı aklına gelerek sabır ve sükûtu vacip gördü.

Heriflerin ikisi ellerindeki kazmalar ile yeri kazarlar, ikisi küreklere dayanıp dururlar, ikisi dahi onlara birtakım lâkırdılar söylerdi. Galiba bunlar o yere bir cenaze gömmeye çalışır idiler. Çünkü yerde dahi uzaktan biaynihi tabut gibi bir şey görünürdü. Osman Bey yavaş yavaş yaklaşır idiyse de kendisini heriflere göstermemek için elinden gelse yüreğini avuçları üstünde sıkarak patlatacaktı.

Herifler mezarı kazdılar. İki adam tabutu kaldırdılar. Mezara koydular derhal üzerini örttüler. Birisi "Ah artık işimiz bitti ya? Haydi artık Vasfi Efendiye gidelim" dedi. Heriflerin birisi iki kazmayı ve diğeri iki küreği omuzlayıp birisi dahi ayrı bir balmumundan ibaret bulunan mumu alıp Osman Beye

doğru yürümeye başladılar. Osman Bey gerisine geri kaçtı. Ve durup arkasına baktı. Yine yaklaşmış görünce yine gerilerdi. Herifler daima ilerleyerek âdeta Nergis'in meskenine elli adım kadar yaklaştılar. Bu hâlde Osman Bey meskene elli adım kadar yaklaştı ve hatta oradan Nergis ile ve boğuk bir ses ile iki üç kelime teâti bile etmişti. Denilebilir ki herifler dikkat ile bakmış olsalar meskeni görebilirlerdi.

Ancak ondan sonra mum uzaklaşmaya başlayınca bu kere Osman Bey mumun arkasına düştü. Bir müddet gittikten sonra arkasından bir el kendisini çektiği gibi hemen silâhına sarılıp eğer Nergis "Beyim ben de geldim" diye ses vermemiş olsaydı derhal göğsüne vuracaktı. Zira Osman Bey gibi nefes almaya ihtiraz eden bir adam için böyle habersizce arkasından kendisini çeken adama edilecek başka bir mukabele olamaz. Nergis "Çocuğu bağladım ses çıkarmamasını da tenbih ettim. Beraber dikkat edelim" demesiyle Osman Bey alnından akan soğuk teri silerek mumun arkasına beraber düştüler. Oradan pek çok daha gitmedikleri hâlde mumun gittikçe alçalmaya başladığını görmeleriyle daha ziyade sür'atle gidip mumu gözlerinden kaybetmemeye himmet eylediler. Mum birden bire gözlerinden kaybolmasın mı? Bunlar daha ziyade koştular ki karşılarına bir dirsek gelip bu dirsek birden bire sağ tarafa bükülür ve halbuki yalnız bükülmeyip gayet küçük ve üç rub' daire kadar bir kavis çevirerek âdeta geriye doğru dönerdi. Hele mumu yine görebildiler. Meğer bîçare çocuklar mağaradan bir mahreç aradıkları zaman ta bu dirseğe kadar gelmişlerdi. Ancak zaten orası en karanlık bir yerden daha karanlık olduğu için önlerini bir duvar bulmalarıyla meyus olarak avdet etmiş idiler. Ne ise mumun arkasını bırakmayıp yine gittiler. Bir de mumun yukarıya doğru çıktığını görünce mutlaka gözden kaybetmemeye himmetle koştular. Fakat mum yine kayboldu.

Ama ne zararı var çünkü üst taraftan sağ cihete doğru bir büküntü arkasından yedi seneden beri müştak oldukları gayet lâtif gündüz vaat eden ziyayı gördüler.

Tabanı kaldırdılar. O büküntüyü dahi dönüp uzaktan masmavi denizi ve onun üzerinde bulutsuz gayet safi semayı görünce bîçare çocuklar birbirine sarılıp öpüştükten sonra secde-i

şükre vardılar.

Sabah dedikleri zaman niçin herkes indinde en güzel, en sevimli bir zamandır? Çünkü sekiz dokuz saat gecenin zulmeti kulûbe kasvet verdiği için küre-i şemsin bu zulmetten sıyrılıp çıkması ve âlemi tenvir etmesi kulûbü dahi tenvir eder öyle değil mi? Halbuki bu zavallı çocukların tutuldukları karanlık gece tamam altı sene ve yedi ay mümted olmuştu. Bu kadar uzun bir gecenin sabahı ne kadar lâtif olmak lâzım gelir? Öyle bir sabâh-ı ümîd ve saadete vasıl olan ne kadar sevinir?

Ne kadar sevinecek? İşte Osman Bey ile Nergis kadar sevinir ve sevincinden öpüşerek yerlere kapanır.

Çocuklar yavaş yavaş deliğin ağzına kadar vardılar. Âdeta kapı kadar büyük bir delikti. Etrafa bakındılar ki mağaradan çıkan altı adamın ikisi gayet temiz giyinmiş efendi ve dördü uşak makulesi oldukları ve sahile yanaşmış iki kayığa binmek üzere bulundukları uzaktan görünürdü.

"Aman bizi görmesinler" diye içeriye çekildiler. Çıktıkları yere tekrar baktılar. Bu kapıdan elli adım kadar mesafesi yani çıkılır iken sağ tarafa bükülen yere kadar mahalli üzerinde bez parçaları, eski papuçlar falan bulunduğundan oraya kadar mağaranın methalinde pek çok kuzu başları yenmiş olduğu anlaşılır ve bükünttüden ötesi girilir ve gidilir yer olmadığından kimse girmeye cesaret edemediği hükmolunurdu.

Osman Bey ile Nergis tekrar mağaranın kapısına çıktılar. Etraf ve eknâfı doya doya temaşa eylediler. Bu temaşa sahihan karınlarını doyurmuştu. Doyurmuş değil açlıklarını unutturmuştu. Bu aralık ikisi beyninde şöyle bir muhavere vuku buldu:

Nergis-Bu herifler buraya niçin gelmişler analayabildin mi?

Osman-Bir tabut gömdüler.

Nergis-Tabut mu?

-Hayır! Buraya tabut getirecek ne zorları var? Burası mezarlık değil a? Haydi gidelim bakalım.

-Adam! Nene lâzım? Haniya şu iki herif bacadan düştüğü zaman ne kadar korkmuştuk?

-Yok a beyim! Onlar mutlaka tabut gömmediler. Başka bir şey gömdüler. Gidelim bakalım.

-Sen bilirsin. Haydi gidelim. Bu lâkırdı üzerine mağaraya girmeye başladılar. Melun mağaraya öyle girilirdi ki elli adım kadar yer gidildikten yani girerken sol tarafa bükülüp de otuz adım kadar daha aşağıya inildikten sonra insan kendisini mezar karanlığı kadar karanlık bir yerde bulur ve ondan sonra dahi yüz elli adım kadar daha gidip güç belâ ile kavisvari büküntüye gelinirdi. Oraya gelince Nergis cebinden bir yarım mum çıkarıp çakmak çakarak ve bu vasıta ile kipriti tutuşturarak mumu yaktı ve oraya bir yere dikti. Osman sebebini sual eyledikte "bizim yerimizden burası ne tarafa düştüğüne bakacağım, ya bu yolu yine kaybedersek" dedi ise de ondan öteye gelirlerken inmiş oldukları yokuştan çıkılmak lâzım geldiği için bunun faydası olmayacağını Osman Bey ihtar ederek Nergis dahi mumu kaldırıp ta kendi mekânlarından görülebilecek yere dikti.

Oradan Osman Beyin delâletiyle tabutu gömmüş oldukları yere varmak istediler ise de pek karanlık ve göz gözü görmek muhal olduğu için gidip işaret olarak diktekleri mumu almaya mecbur oldular. Mumu alıp öyle gittiler. Mezarın başına vardılar. Mezarın toprağı yeni örtülmüş olduğu için elleriyle kolayca açabildiler. Açа açа çıkardıkları tabutun sarı kabaralı küçürek bir yeşil sandık olduğu görülünce Nergis "Gördün mü beyim? Ben sana demedim mi? Haydi şimdi bunu yerimize götürelim " dedi.Ve Osman Bey Nergis'in fikrinden hâlâ bir şey anlayamadığı için muvafakat etmek istemedi ise de Nergis "Sana lâkırdı anlatmak mümkün olmayacak, sen sonra görürsün ben kendim götürürüm" diye sandığa saldırdı ise de kaldıramadığından Osman Bey mücerret kıza muavenet olmak için sandığın bir halkasına yapıştı. Fakat mahall-i mezkûru yine örtmek kızın aklına geldiği için evvelâ mezarı örtüp badehu sandığı yakalayarak meskenlerine kadar getirdiler. Nergis et baltasını alıp sandığın tahtası üzerine tulânî vurduğu gibi tahta yarıldı. Bir daha yanıbaşına vurdu. Yine yarıldığı gibi dört parmak kadar bir parça tahta fırladı. Altından ne zuhur eyledi? Biraz pamuk!

Osman Bey bunu görünce bir kahkaha-i istihzâ ile gülüp

"Sandık içinden ne çıktı?" dedi. Fakat Nergis buna cevap vermeye mecbur olmadı. Zira eliyle pamukları kaldırdığı gibi altından birtakım mahfazalar, çıkınlar falanlar zuhur edip Osman Bey lâl oldu kaldı. Bu hâlde kapağı bütün bütün kırmaya kendisi dahi yardım ederek kapağı kaldırdılar. Altından çıkan mahfazalar, çelenkler, iğneler, hançerler, inciler falanlar ile dopdolu idi.

Osman Bey ile Nergis karşı karşıya oturup hayrete başladılar. Validesinin bağlamış olduğu yerde Güngörmez bu eşyayı görünce "Baba! Bunlar ne? Bu cicilerden bana versene " diye bağırmaya başladı. Zavallı Nergis! Ciğerparesinin sesini işitince "Vah evlâdım! Dünya malına tamah ettik de seni unuttuk, hepsi senin olsun " diye çocuğu çözmüş, cicilerin yanına getirmiştir.

Güngörmez'in bu hazineyi nasıl karıştırdığı görmeye muhtaç idi. Tamahkârca bir adamın hemen aklını başından alacak olan bu servetin çocuk nazarında gayeti kendi çakıl taşına nisbetle biraz daha itibarı olabilirdi.

Çocuk bir yandan bunları karıştırarak bazılarının iğneleri veyahut sivri tarafları eline battıkça onları hiç beğenmeyerek matlubuna muvafık olanları ayıra dursun öte tarafta Nergis ile Osman Bey konuşmaya başladılar.

Osman-Ey Nergis! Şimdi ne yapacağız?

Nergis-Yalnız Cenabıhakka teşekkürler edeceğiz. Zira Allah bize hem halâs yolunu gösterdi hem de dünyada rahat rahat yaşamak esbabını da ihsan eyledi.

Güzel ama buradan yani adadan nasıl çıkacağız.

-A şimdi de onu düşüneceğiz ya! Şuraya kenara çıkıp bir kayık geçerken çağırır biner gideriz.

Ey! Kayıkçı bize siz burada ne arıyordunuz der ise?

-Ah a canım. Pek sıkılır isek başımıza gelenleri söyleriz. Kimden korkumuz var. Arap altı aydır gelmedi. Hem gelmeyecek.

Ya nereye gideriz? Hele Üsküdar'a gidemeyiz. Çünkü Üsküdar'da beni denize düşmüş, boğulmuş biliyorlar.

-Öyle ise başka bir yere gideriz. Neresini gözümüz görür ise

oraya gideriz. Tophane'de Karabaş'ta Çerkezler çok!

Osman Bey ile Nergis tamam bu müşâfahada iken bir de yukardan zenbil inmeye başlamasın mı?

Çocuklar şaştılar kaldılar. Nergis Osman Beye rica yollu bir tavırla "Aman beyim sakın ha Arabı kızdırma! Buraya çağır rica et, yalvar ki bizi o çıkarsın. Eğer intikamın varsa sonra almak mümkündür. Çünkü o yezit sağ iken biz kendimiz çıksak bile rahat olamayız " dedi. Osman Beyden muvafakat cevabını alınca dahi yüreği rahat edemeyerek bir de yemin verdirip o zaman rahat buldu.

Arap ise zenbili indirmekle beraber başını delikten içeriye sokup söze başladı:

Arap -Beyim nasılsın, ne hâldesin?

Osman- Aman lalacığım pek fena bir hâldeyim. Allah aşkına, Muhammet aşkına artık merhamet et.

-Ne için? Dünyaya çıkmak için mi? Yoksa aşağıya geleyim diye mi?

-Lalacığım. Merhametin neyi icap ederse onu yap.

-Aşağıya gelirim ama bana bir kastın olmayacağına ve bahusus ne söylersem, ne emredersem dinleyeceğine yemin eder misin?

-Vallahi, tallahi, billâhi daha nasıl yeminler istersen.

-Pekiyi öyleyse gelirim.

Araptan bu lâkırdıyı işitince Nergis "Aman beyim bunları görmesin, sen de haber verme ha" diye tenbih ederek yemin dahi verdirdikten sonra derhal hazineyi sandığa doldurup sandığı dahi göz görünmeyecek kadar uzağa götürdü. Aradan biraz vakit sonra Arap dahi geldi çattı.

En evvel Osman Bey ile Nergis'in hayretlerini anlayalım. Çünkü gerek bey, gerek evvelki gibi kürkler, çukabinişler içinde vüruduna muntazır oldukları Lala Mesut Ağayı ayağında bir sivri burunlu yemeni, baldırlar çıplak, daha üst tarafında yağ ve kir içinde yelken bezinden bir dizlik üzerinde bir camadan, kafasında büzülmüş bir fes, üstünde fare kuyruğu kadar kalmış bir püskül ile gördüler. Ya yüz, surat? Bartın'da çizmiş olduğu çizgiler, yakmış olduğu mahal, dudağındaki noksan çehresini ol

kadar tebdil eylemiştir ki Arap evvelce kendisini haber vermemiş olsa çocukların tanıyamayacakları derkâr idi.

Güngörmez Bey, Arabı görünce korktu. "Baba! Umacı?" diye babasının kucağına kaçtı. Arap ise muhabbetlerinin kalbinde hâlâ ber-kemal olduğunu hissederek baş korkusundan naşi altı senededen beri yüzlerini görmemiş olduğu Osman Bey ve Nergis'ten kat'-ı nazar bu müddet zarfında doğup büyüyüp koskocaman olan ve fakat eyvah ki henüz dünyasını görmemiş bulunan Güngörmez Beyi görünce bilâ-ihtiyar gözlerinden sel gibi yaşlar akarak Osman Beye özürler dilemeye başlamıştı.

Aradan her ciheti bir levha tersimi için mahir ressamlara fikir verecek birçok hâller geçtikten sonra Osman Beyin ilk suali şu oldu:

-Lala bu kıyafet ne?

-Zarurîdir beyim zarurîdir. Başımı kurtarmak içindir. Fakat servetimizden bir şey zayi oldu zannetme.

Göngörmez-Baba bu nasıl şey? Bu ana mıdır, baba mıdır?

Arap-Hem anadır hem babadır beyim. Gelsene bana?

Güngörmez-Ben sana gelmem, sen karanlıksın!

Osman-Anam da vefat etti mi lalacığım, ondan bir haber alamadım.

Arap-Vallahi beyim ben de onu kaybettim. Pederinin vefatından sonra Şeyhülislâm kapısı kâtiplerinden birine varıp bir daha ne olduğunu anlayamadım.

Osman-Ah sen ne merhametsiz, ne vefasızsın!

Nergis-(Telâşla) A beyim baksana kendisi ne hâle girmiş. Demek oluyor ki Mesut Ağayı mazur görmeli.

Arap-Ah Nergisim, senin hâlini, hatırını soramadım yavrum. Affet. Zihnim perişan olmuştu.

Nergis-Çok şükür. Ağacığım beyim sağ ya! Ben de iyiyim.

Bu muhavere bir saatten ziyade sürdü. Osman Bey artık kendilerinin affı için Arabın eline ayağına sarıldı. Arap babasının ne yolda vefat etmiş bulunduğunu hikâye ederek eğer şimdi çıkarlarsa yeniçerilerin elinden yakalarını kurtarmak mümkün olmadığını söyledi. Gerek Osman, gerek Nergis Veysel Efendinin mağduren ve mazlumen vefat etmiş bulunduğuna pek

çok ağladılar. Nihayet Arap Osman Beye"Cezayirli Dayızade Memiş Bey" namıyla dünya yüzüne çıkarabileceğini ve hatta babasının konağı dahi bu isme olarak validesinden satın alınmış olduğunu haber verdi. Ama bu tavrı bozmayacağına ve konakta oturduğu müddet hiç kimse ile görüşmeyip pek mütekebbir bir bey tavrıyla yaşayacağına dair Osman Beyden pek çok teminat aldığı hâlde pek güç inanabildi.

Bîçare Bey dünya yüzüne çıkıp Arabın dahi şerrinden emin olarak yaşabilmek için her şeye razı oldu. Binaenaleyh vereceği talimatın hiçbirisine muhalefet etmeyeceği ve muhalefet ederse ölüme razı olacağı hakkında gerek Osman Beyden, gerek Nergis'ten bir çok yeminler daha aldıktan sonra konak hazırlanıncaya kadar bir hafta daha mağarada kalmalarını tenbih ederek Arap çıktı gitti.

İhtimal ki erbâb-ı mütalâadan bazıları şimdi Osman Bey ile Nergis için en ziyade tahammül olunamayacak müddet konak hazır oluncaya kadar bekleyecekleri bir hafta müddet olur zannederler. Fakat bu zan hatadır. Hatta çocuklar bu bir hafta müddet içinde "Adam! bu mağara o kadar can sıkacak yer değilmiş. Ne âlâ kışın sıcak, yazın serin bir yer" diye yaşadılar. Zira ehl-i hâl ve erbâb-ı tecrübeye hafi değildir ki insanı meyus eden şey mahbusiyyet belâsı olup bir adam mahpus olduktan sonra âli bir kasırda mahpus olsa yine meyustur. Her ferah, her inbisat hürriyete mahsus olduğu için insan hür olduktan sonra mağara dahi kendisine saray makamına geçer.

On Birinci Bap

Lala Mesut Ağa ile verilen karar üzerine Osman Bey ile Nergis'in nasıl bir neşat ve memnuniyet ile emrâr-ı evkat etmekte olduklarını anladık. Fakat o bir hafta müddeti yalnız bir neşat ve sürur-ı dâimî ile geçirmediler. Bu aralık bazı hâller dahi vuku buldu ki buraca kayıt ve tahrire şayandır.

Evvelâ Arabın gelip gittiği günün ertesi gün Nergis tarafından Osman Beye şöyle bir ihtar vuku buldu:

-Beyim şimdi biz bu sandığı ne yapacağız?

-Ne yapalım dersin? Nergis bunların hepsi senin olsun. Sen ne dersen öyle yapalım.

-Onların hepsi benim olduktan sonra ben dahi onlarla

beraber senin olayım. Lâkin şimdi bu sandığı şöyle göze görünmeyecek bir yere defnedeceğiz. Sonra çıkarması güç bir şey değil a?

-Sen bilirsin. Haydi gömelim.

İşte Nergis'in şu ihtar ve kararı üzerine ikisi de kalkıp mağaranın asla insan ayağı basmayacağı bir yerde et baltasıyla bir yeni mezar kazdılar. Ve mahut sandığı defnederek oraya müselles şekilde üç taş dahi nişan olmak üzere vaz eylediler.

Yine o gün dünya yüzünü görmeye hevesleri artmış olduğundan bu kere Güngörmez Beyi dahi beraber alıp çıktılar. Ne dersiniz ki mağaranın methalini öğrenmiş oldukları hâlde dahi az kalmıştı ki bulamasınlar. Zira methale çıkan yol gibi o cihette birkaç yol daha vardı. İlk girdikleri yolların çıkmadığını görünce Nergis'in aklı başından gitti. "Aman beyim yolu yine mi kaybettik?" dedi. Hele mezkur yolun sağ cihetinde bir yola daha girerek matlup olan yolun bu yol olduğunu anlamalarıyla memnunen çıktılar. Ah ! O gün Güngörmez Beyin gün görmesi görmeye muhtaç bir hâl idi. Bîçare yavrucuk denizi ve semayı görünce havf ederek bağıra bağıra ağlaya ağlaya mağara içine kaçtı. Babası "gel oğlum korkma gel" diye tutup getirmek istediği hâlde dahi "Orası fena ben onu istemem diye gözlerini kapayıp açmaya ihtimal bırakmamıştı.

Nergis ile Osman Bey dışarıya ilk çıktıkları gün nice senelerden beri dünya ışığı görmemiş olan gözlerini güç hâl ile kamaşmaktan menedebilmiş oldukları hâlde henüz ziyâ-ı şemse alışmamış olan bir çocuğun ne kadar müstarip olacağı mülâhazaya muhtaçtır. Binaenaleyh babası ne kadar ibrâm eder idiyse çocuk "Orası fena ben korkarım" demekten başka cevap bulamayarak mümkün değil gözlerini açmamıştır.

Bereket versin ki açmamış ve açmak için ne kadar zorlamışlar ise de yine açmamış. Zira maazallah kör olmak ihtimali dahi hazırdır. Anası babası çocuğun derdinden mağara kapısında oturamadılar.

Kırk elli adım kadar içeride bulunan büküntüye kadar gelip oranın zulmet ve ziyası mutedil olmakla çocuğun orada gözlerini açtırabilerek oturdular. Daha ertesi gün yavaş yavaş çocuğu dışarıya kadar çıkarabilmişlerdi. Çocuk gün yüzünü, denizi, arzı

görünce o kadar şaştı ki tarif olunmaz. "Baba bunlar niçin bizim yerimizde yok?" diye sual ederdi. Hele otuz kırk adım kadar bir mesafeye konmuş olan kargaları görünce çırpınarak "Baba! Baba! İşte bak hani ya senin bana söylediğin somun kadar sineklere!" diye birkaç sene evvel babasının kuşlar hakkında "Somun kadar sinektir" diye vermiş olduğu malûmatı unutmamış olduğunu göstermesi câ-yı istiğrâbtır. Aralıkta bir semayı ve denizi gösterip "Baba oraya gidelim, oraya" der ve babası oğlum biz oraya gidemeyiz. Şu yükseğe gök derler. Şu alçağa deniz" diye meram anlatmaya çalışır idiyse de çocuk gök nedir, deniz nedir bilmediğinden o yerler var ve mevcut iken ne sebebe mebni gidemeyeceklerini hükmedemeyerek mutlaka gitmeye çalışırdı. Babası" Yavrum yarın gideriz" dedi. Çocuk ise yarın ne olduğunu, hatta sabah ne demektir bilmediği cihetle anlayamadığından babası "Güneş deliğe geldiği zaman gideriz" diye meram anlatabildi. Çünkü Güngörmez Beyin bu dünyada mikdârı eyyâm için bildiği hesap güneşin delikten içeri bir arşın kadar yere isabetinden ibaret idi.

Hele bir gün çocuk yerde çimenleri görüp "Baba bunlar nedir?" diye sordu ki onların ne olduğunu çocuğa anlatmak mümkün değildi. "Bunlar ottur" dedi olmadı. "Bunları kuzular yer" dedi, çocuk kuzuları da bilmediği için hiçbir şey anlamadı. Nihayet Nergis "Oğlum babanın sakalı yok mu? İşte bunlar da yerin sakalıdır" diye aldatabildi.

Elhasıl Güngörmez Bey müddet-i ömründü görmemiş olduğu bir yere çıkınca o kadar müteaccip oldu ki Nergis ile Osman Bey müddet-i ömürlerinde görmemiş oldukları bir yere girdikleri zaman bu kadar müteaccip olmamışlardı!..

Osman Bey ile Nergis her gün mağaranın kapısı önüne çıkarlardı. Fakat pek de uzağa kadar ayrılmayı "Şayet bir kimse görür "mütalâasına yediremediklerinden etraf ve civarda gezinirlerdi. Bir gün Güngörmez Bey ada civarından geçen büyük bir gemiyi görünce "Baba bu nedir" diye suale ve sualiyle âdeta tacize başladı. Şimdi çocuğa bunun ne olduğunu nasıl anlatmalı. "Oğlum bu bir evdir" dediler. Evi de bilmediği için anlayamadı. "Bununla deniz içinde giderler, başka türlü denizde gidilmez" dediler yine olmadı. Haydi bakalım siz olunuz da deniz nedir, dünya nedir asla haberi olmayan bir adama gemi ne demek

olduğunu anlatınız.

İhtisâr-ı kelâm Mesut Ağanın istediği bir hafta müddeti bir şetaret ile geçirmelerine en büyük bir sebep dahi Güngörmez Beyin anası ile babasını istintak etmesi olurdu.

Bunlar adada şu suretle emrâr-ı eyyâm etmekte olsunlar, Üsküdar'da Kuzguncuklu Yahudi sarraf Nesim Cezayir'de bulunan efendisi Dayızade Memiş Bey İstanbul'a geleceği cihetle mîr-i mumâ ileyh için mubayaa etmiş olduğu Ahmediye'de kaim müteveffa, mütevelli Veysel Efendi konağını bir yandan tamire bir yandan da tefrişe müsâraat eylemişti. Öteki beriki "Hay koca Veysel Efendi hay!" Hak rahmet eylesin. Gözünü aç da konağını gör. Yahu bu yalan dünyaya inan olmaz. Kim yapar kime mesken olur? Kim kazanır kim yer? Bîçarenin hazinesi iki Moralı gâvura kısmet oldu. Şimdi konağı da bir Cezayirli hayduta mesken oluyor" diye hikmetten dem vurur ve vaktiyle Veysel Efendinin inâyet ve ihsanını görenler bu mütalâatı gözleri yaşıyla dolu olduğu hâlde ederdi.

Konak bir döşendi dayandı ki sahihan herkes gıbta-bahş oldu. Aradan üç dört gün mürurundan sonra Üsküdar iskelesine iki direkli güzel bir Akdeniz gemisi demir attı. Sarraf Nesim'in iskele başındaki telâşından herkes anladı ki Cezayirli Dayızade Memiş Beydir.

Memiş Bey gerçi yirmi üç yirmi dört yaşında genç bir adam idiyse de Cezayir âdeti iktizasından mıdır nedir yoksa neslinde Yahudi mi var ne var taze sakalı göğsü üzerine doğru sarkmış, inmişti. Başında ağabaniden değirmen taşı kadar bir sarık. Hem de ön tarafına doğru dayıvari eğdirmiş olduğu için gözleri üzerine düşmüş. Önü düğmeli sıkı bir yelek üzerinde yine sıkı bir salta marka. Belinde bir top lâhurî şal. Püskürme şalvar. Ayağında sakız gibi pamuk çoraplar. Sivri burunlu yüzsüz merkûb. Boğazında bir altın takımlı pala var ki kaytanı hemen kol kalınlığında safi sırmadan yapılmış olup topuzlarında ve püsküllerinde bizim görmekte olduğumuz mercanlara bedel lâl taşları kondurulmuş. Belinde safi altın üzerine elmas oturtma kundaklı bir çift tabanca. Onların yanı başında bir de murassa hançer. Bir Dayızade ki asalet, şecaat kalıbından kıyafetinden

akıp gitmekte.

Yanında bir de haremi var. Bu kadının yüzünde bir peçesinden ve arkasında Halep kârı bir cârdan ve ayağında sarı mest papuçtan başka hiçbir şey görünmez.

Dayızade'nin bir de mahdumu var. Çocuğun birinci derecede nazar-ı dikkati çarpan şeyi kâğıt gibi yani kâfurî beyaz olmasıdır. Şu hâl iskele başına biriken halk için kîl ü kali mucip oldu. Zira cemaattan en çoğu "Cezayirli" namı üzerine bunların Arap evlâdı olmasına muntazır idi. Sonra Cezayir'de evlâd-ı Türkten pek çok adam bulunduğu mütevâtir olması üzerine "Türktür, Araptır, Arapta da ne beyazlar olur ki ..." gibi sözleri ihtimal ki Dayızade'nin kulağına kadar isal eylediler.

Aman çocuğun kıyafetini görmeli idi. Başında onun dahi âbânîden bir büyücek sarık, gümüş düğmeli bir camadan. Sırmasız fakat kahverengi çûka üzerine fındıkî bükme ile işlenmiş bir salta. Ayağında yine bu örnek fakat Mısır biçimi bir çakşır. Baldırları çakşırın tozluk paçası içinde sımsıkı iliklenmiş. Dizlerinde turuncu diz bağı. Ayağında güzel bir çift sarı değil âdeta turuncu yemeni. Boğazına da mini mini bir pala asmamışlar mı ya.

Dayızade Memiş Beyin yanında bir de Arap kölesi var. İşte bu köle ucube-i zaman ıtlakına şayan idi. Halk bunu görünce bir kahkahadır koptu. Zuhurî kolunda pîşekârın en tuhaf bir maskaralığı üzerine de bu kadar kahkaha olamazdı. Nasıl gülmesinler ya? Arap sahihan ucube. Kendisi zindan kadar siyah. Yüzü gözü balta ile mi yoksa yatağan bıçağı ile mi yapılmış ne olmuş şerha şerha ayrılıp çeteleye dönmüş ve vücudunun bir tarafını yakmak Arapların âdeti olduğu malûmdur. Bu dahi bir yanağını boylu boyuna yakmış.

Başında ciğer gibi kırmızı bir fes bu çehreyi ne kadar açar? Fes ama içi üç okka Trabzon fındığı alır bir fes. Üzerinde hemen bir buçuk okka mavi ham ipekten bir püskül. O çehreye o fes ne kadar yaraşır ise bu püskül ondan aşağı mı yaraşır?

Arkasında bir beyaz camadan. Onun üzerinde karpuz çuhadan hem de fevkalâde olarak som sırma içinde bir salta. Belinde bir top denilemeyip üç top denilecek kadar bir Trablus kuşağı. Ayağında beyaz humayun bezinden dize kadar koca bir

şalvar. O kadar da kabarmış ki zamanımızda Hristiyan matmazellerinin giydiği fistanlar bu kadar kabarmaz. Şimdi bir şairin ucu kehribarlı abanoz bir sigaralığa teşbih edeceği baldırlar ki ayağında da sarı merkûblar!

Ya ne kadar maskara şey! Efendisi, hanımı, küçük beyi ile beraber kayıktan karaya çıkınca cem olan halka bakıp halkın kahkahalarına karşı bembeyaz dişlerini ve kıpkırmızı dilini çıkararak gülmeye başlamasın mı?

Her ne hâl ise Sarraf Nesim, Cezayirli familyanın önünde olduğu ve evvelce iç ağalığından harice çıkarılmış olduğu hâl, sarraf tarafından tutulan bir ağa dahi beraber olduğu hâlde caddeyi önlerine katıp Ahmediye'ye vardılar. Konağa vasıl oldular.

Ne dersiniz? Halkın nazarı mı değdi ne oldu? Gerek Dayızade Memiş Bey, gerek haremi konak kapısından girerlerken üzerlerine bir fenalık gelerek bayılmasınlar mı? Arap ise maskara maskara gülerdi. Çocuk çadır altında mı büyümüş ne olmuş, ömründe konak görmemiş mi nedir? Konağı görünce "A baba burası nedir? Bizim karanlık yere benzemiyor." demiş şu havadis Üsküdar ahalisi meyanında münteşir olunca halk o Cezayirli Memiş Beyin bu konakta oturamayacağına hükmeyledi. Öyle ya! Bu şeametli konak. Şeametli konak ki onun içerisinde Veysel Efendinin oğlunu bir cariye zehirlemeyi kurmuştu. Onun içinde iki Moralı Rum Veysel Efendiyi boğmuştu. Onun içinde konak sahibinin hazinesi zayi oldu. Onun kapısından Memiş Bey girdiği anda kendisinin ve zevcesinin üzerine bir fenalık gelerek bayılmışlardı.Böyle bir konakta Memiş Beyin afiyetle oturabileceği ümit olunabilir mi?

Her ne hâl ise o akşam konaktan ses sada çıkmadı. Ertesi gün konudan komşudan birtakım hanımlar hareme, efendiler selâmlığa gelip tebrîk-i kudûm eylediler. Bîçare Nergis, Şehîme Hanımın ve Osman Bey dahi babası Veysel Efendinin yerine geçmiş olması bize kalsa ol kadar rikkatlerini mucip olmamak lâzım idiyse de bunların ziyadesiyle rikkatlerini mucip olmuştu. Her ikisinin göz pınarlarında birer damla yaş eksik olmazdı. Binaenaleyh Üsküdar halkı bunlara türlü türlü kusurlar buldukları sırada ikisine dahi "paşal" lâkabını verdiler. Hele

çocuk yani Güngörmez ne görürse bu nedir diye güya ömründe hiçbir şey görmemiş fakir çocuğu yahut aç gözlü, hoppa bir kibarzade gibi sorduğundan "Aman ne kadar arsız çocuk!" diye herkes bîçareyi tayip eylediler. Arap ise komşulardan kat'-ı nazar hatta Yahudi Nesim'in tutmuş olduğu ağanın bile eğlencesi olarak herkesten evvel uşak Arabın şalvarını, kulağını falan çeker Arap maskara maskara soytarılıklar ettikçe kahkahalar ile gülerdi.

Bu uşağın hiçbir kabahati olmadığı hâlde üçüncü günü kendisine izin verildi. Sebebi olsun ne idi? Kim bilir? Fakat uşağın kovulduğu akşam Mesut Ağa eline bir fener alıp Nergis ile Osman Beyin önüne düşerek aşağıya, ev altına indiler. Mutfakta sarnıç kapağı gibi bir kapak vardı ki Osman Bey bu hane içinde doğmuş olduğu hâlde o kapağı hâlâ eski bir sarnıç kapağı diye tanırdı. Arap kapağı açıp feneri ince bir ipe bağlayarak aşağıya salıverdi. İki üç kulaç indiği gibi fener sarnıcın dibini buldu. Ve içinin her tarafı hatta bir cihetinde bir de kapı göründü. Badehu Arap mutfağın bacası içine girip bir adam ancak yetişebilecek kadar bir irtifadan parmakları ucuna basa basa bir şey indirdi. İndirdiği şeyin alt ucu yere değince bir merdiven olduğu görüldü. Bu merdiveni sarnıca indirdi ki tulü tamam sarnıcın umkuyla müsaviydi. "Buyurunuz beyim " dedi. Osman Bey kim bilir bir ikinci hapisten havf ettiğine mi mebnidir nedir tereddüt gösterince Arap işi anlayıp evvelce kendisi girdi. Osman Bey arkası sıra girerken evvelce belini yoklayıp üzerine almış bulunduğu hançerin yerinde olduğuna itimat hâsıl eyledi. O da indi. Arkası sıra Nergis dahi indi. Sarnıcın içine varınca görülen kapının önünden Arap yeri kazıp bir anahtar çıkardı. Anahtarı kapıya sokup açtı. Badehu feneri eline alıp öne düştü. Arkası sıra Osman Bey ile Nergis dahi girdiler. Bu kapıdan içeriye Merkez Efendinin havzu yolu gibi bir yol ile gidilirdi. Yirmi adım kadar gittiler. İlerisi bir duvar olduğu görüldü. Arap "İşte beyim bunun daha ötesi yoktur" diye yine geriye döndü. Mezkur yolun tamam vasatını bulup durdu. Orasını eliyle eşmeye başladı. Eşti, eşti. Bir tahta buldu. Etrafını dahi eşti. Tahtanın bir ucunu bulup Osman Beyin yardımıyla kaldırdı. Onun da altından biri büyük, birisi küçük iki varil göründü. Bu varillerin küçüğünü Arap güç belâ ile kaldırıp sarnıcın içine kadar götürdü.

Büyüğünü yalnız kendisi kaldıramadı. Hatta Osman Bey yardım ettiği hâlde kaldıramadı. Kız dahi yardım ederek zor ile kaldırdılar. Onu da sarnıca getirdiler.

Arap bunları kendi eliyle açtı. Küçük sandıktan zuhur eden mücevherat ve altın ve gümüş âvâni ve müzeyyenât Osman ile Nergis'in mağaraya gömdükleri sandık mevcudundan pek çok ziyade idi. Büyük varil içindeki eşya ise bu küçük varilin eşyasından miktarca dört kat ziyade olduğu gibi pahaca ihtimal ki on kat ziyade idi. Çünkü küçük varilin içindeki bir altın zarfa bedel büyük varilden bir murassa zarf çıkar ve evvelkiden zuhur eden bir Felemenk taşlı yüzüğe mukabil büyükten bir pırlanta zuhur ederdi.

Eşyâ-yı mezkûreye Nergis ile Osman Bey hayretle baktılar ise de Mesut dahi hiç olmazsa taaccüp ile bakardı. Çünkü bir yandan malını yayıp müşteriye seyrettiren tüccar gibi eşyayı yayar, diğer taraftan dahi burnundan soluyarak başını sallardı.

Osman Bey ile Nergis eşyayı hayretle temaşa ettikten ve Arap dahi güya "Bunları görüyor musunuz? Miktarını güzel tahmin etmeli" gibi bir mana ile alnından akan terleri silerek çocukların yüzüne baktıktan sonra söze başladı.

Şimdi beni dinleyiniz beyim. Mütevelli Veysel Efendi diye halkın nazarında Karun kadar zengin zannolunan pederinizin variyeti işte şu küçük varildir. Ben ise babanızın beş yüz kuruşa mübâyaa eylediği bir hadım köle iken ve hususiyle para kazanmaya on sekiz yaşımdan sonra başladığım hâlde işte şu büyük varilin içindeki hazineyi kazandım. Sizi altı buçuk sene mahpus bıraktığım yalnız bunu kazanmak için değildi. Çünkü bunları himmetle, hizmetle kazandım. Fakat kazanıncaya kadar himmetime balta vurmak isteyenlerden sekiz kadar adamı ahirete göndermiştim. Sizin gittiğiniz ahiret gibi ahiret değil. Gerçekten ahirete. Eğer o vakitler sizi çıkarmış ola idim ben dahi onların yanına giderdim. Siz ihtimal ki bana gülersiniz. Lâkin varınız gülünüz. İşte ben bunları sizin için cemettim. Evvelleri bu kararım yoktu ama sizi mağaraya koyduktan sonra bu karar geldi. Bakınız şu varilin dibinde size bir mektup vardır. Bunu mahsus yazdım. Çünkü şayet yakayı ele verirsem Yahudi Nesim sizi mağaradan çıkaracak ve elinize bir

mektup verecek idi ki siz Yahudinin bu hizmeti için kendisine bin filori verecek ve ona mukabil bu hazineyi bulacak ve o zaman bu mektubu dahi okuyacaktınız.

Diye Osman Beyin eline bir mektup verdi. Bey mektubu okudu ki hulâsa-i hükmü Arabın takrîr-i şifâhîsinden ibaret olup "yalnız bu anda ben ahiretteyim yahut bir daha sizin yüzünüzü göremeyecek bir yerdeyim. Size verdiğim zahmete mukabil bu hazineyi kabul ederek kusurumu affediniz" ibaresi dahi vardı.

Osman Bey mektubu bitirdikten sonra derin bir mülâhazaya vardı. Kim bilir neler düşündü. Lâkin çehresinin hâline de bakılırsa kalbinden lâ-akal yüz defa "Hay kâfir Arap hay!" demiş olduğu anlaşılırdı.

Badehu Arap, Nergis'e dahi kendine yardım etmeyi emr ile eşyayı yine varillere koydular. Badehu Mesut "Şimdi bunların yeri burası değildir. Zira iktiza ederse en evvel burası nazar-ı şüpheyi davet eder" diye varilleri inleye inleye merdivenden yukarı çıkardı. Doğruca bahçeye götürdü. Bahçede büyük bir dut ağacı vardı ki kökünü dört adam kucaklayamazdı. Orada hazır bulunan kazmayı yakalayıp ağacın dibini kazdı. Bir arşın kadar kazdıktan sonra ağacın bir kovuğu zuhur eyledi ki bu kovuk toprak altında kaldığından hariçten ağaç sağlam görünürdü. "Bunların yeri evvelleri dahi burası idi. Benim evimi aradılar ama burasını aramak şeytanın bile aklına gelmezdi" diye varilleri oraya yerleştirdi, toprağı örtüp işi bitirdi.

Nihayet üçü birden yukarıya çıktılar. Arap ba'd-ezân ömürleri oldukça bu hazineyi afiyetlerle yiyecekleri hakkında nice teminat ve kendisi dahi sayelerinde mesuden yaşayacağına dair nice ümitlerle yerli yerine yattılar.

Fakat Osman Bey ile Nergis'in gözlerine uyku girer mi? Yatakları içinde fısıldamaya başladılar. Arap hakkında ne yolda muamele edeceklerini düşünürlerdi. Nergis "Bu yezidi o sarnıç içindeki mahzene hapsetmeli de dünya ışığından mahrum kalarak muazzep olmayı öğrensin" dedi. Osman Bey "Pek âlâ ama biz Arabı oraya nasıl indirip hapsederiz" dedikte Nergis, "Ben onu daha aşağıda düşünüp kolayını bile buldum. İstersen şimdi kalkıp yalnız başıma Arabı hapsedeyim" dedi. Osman

Bey Nergis'ten öteden beri aldığı doğru reyleri daima taaccüple telâkki eylediği gibi bunda dahi istiğrâba şayan bir muvaffakiyeti görüleceğine hiç şüphe etmeyip müsaade verdi. Nergis "Sen uyumuş ol. Ben yalnız başıma işi görebilirim" diye kalktı dışarıya çıktı.

Lala! Lala! diye seslendi. Arap ses vermemişti. Elbette rahat rahat uyumuştu. Ama rahat bir rüya görmekte bulunduğu zannolunamaz. Nihayet Arap uyanıp ses verdi. Nergis "Canım lalacığım kulağımdaki küpenin birisi düşmüş galiba bahçede yahut eski sarnıçta düştü. İhtimal sarnıçta sana yardım ederken düşmüştür. Kalk da şunu bulalım" dedi. Mesut Ağaya gece yarısı bu emir ağır gelmiş olduğundan "Canım sabaha kalsın" demek istedi ise de Nergis kendisine mahsus bir şîve-i ifâde ile naz edince dayanamayıp kalktı. Aşağıya indiler. Evvelâ bahçeye ev altına, mutfağa falana bakıp bulamayınca sarnıç içine indiler. Orada dahi yoktu. Mesut iç kapıdan girip yerde dikkatle araya araya öte başa doğru giderdi. Tamam yarı yere vasıl olunca Nergis kemâl-i sür'at ve maharetle demir kapıyı kapayıp koca demir rezesini taktıktan maada orada gözüne ilişen bir değnek parçasını dahi deliğine sokmuştu. Arap bu hâle iki dakika sonra dikkat edebildi "Kız kapıyı aç şaka mı ediyorsun?" dedi ise de Nergis anahtarı dahi üç defa çevirerek "Sen kendi başını kurtarmak için nasıl ki bizi yer altına hapsettin ise biz de hem bu intikamı almak hem de rahatca yaşamak için seni buraya attık. Sen bize temin etmiş olduğun veçhile biz de sana temin ederiz ki açlıktan ölmezsin" deyince Araba bir beht gelip Nergis sarnıçtan çıkarak merdiveni dahi çekip çıkarırken Arabın gayet derinden bir âh-ı cân-gâhını işitti ki şiddet-i teessüründen yüreği ürperdi.

On İkinci Bap

Nergis, Arabı hapseyledikten sonra sûret-i habsi Osman Beye hikâye eylediği zaman Osman Bey hayretinden lâl olup kalmıştı. Hatta "O zaman Nergis senin bu dünyada yapmayacağın yok. Bundan sonra senin reyin olmayınca hiçbir şeyi yapmayacağıma yemin ederim" dedi. Ertesi gün Nergis mahalle bekçisine bir haber gönderip çağırtarak onun vasıtasıyla Üsküdar çarşısından bir çilingir-i Ermeni celbeyledi.. Osman Bey, Ermeni ile beraber sarnıca inip demir

kapıya el girecek kadar bir delik açmasını sipariş eyledi. Ermeni matkap istimaliyle matlup olan deliği açtı. Delik açılınca iç taraftan Arabın cam gibi gözleri ve Osman Beye karşı gıcırdattığı beyaz dişleri parlardı. Osman Bey ise kendisine nazar-ı hışımla baktığından hınzır Arap müddet-i ömründe ettiklerini gözü önüne alıp kendisi bu cezaya seza olduğunu derkettiğinden midir nedir her ne ise nutku tutuldu. Ricaya, niyaza ağzı varmadı. Ermeni ise yetmiş beşlik bir bunak olduğundan açtığı deliğin içi ne olduğuna merak edip bakmamıştı bile. Fakat bu hâl Ermeninin yalnız bunaklığından neşet etmemiş olduğu sonra tebeyyün eyledi. İşi bitirdikten sonra "Beyim biz dünyanın nelerini görmüş adamlarız. Bizden ses çıkmaz, yüreğin rahat olsun" demesinden o zamanlar böyle yer altında bir demir kapıya delik açmakta olan ehemmiyeti takdir etmiş olduğunu ve fakat böyle bir sırrı kimseye ifşa etmeyeceğini Osman Beye anlatmıştı. Pek âlâ! İşin ehemmiyetini anladı da neye hükmetti. Burada medfun bir hazine olduğuna mı? Öyle ise pir olsun.

O gün bir emirleri olup olmadığını sual etmek için Sarraf Nesim bezirgân konağa uğradı. Osman Bey kendisi için bazı emirleri olduğundan bahisle Yahudiyi yukarıya alıp söze başladı:

Osman- Nesimacı Bezirgân! Seni bize kim tavsiye eyledi?

Nesim- Bilmiyor musunuz efendim.

-Orasını sormuyorum. Benim sualime cevap vermelisin. Senin gibi akil bir sarrafın bana daima lüzumu vardır ve olacaktır. Sadakatini ileride hizmetinle ispat edeceğin gib şimdi sözünle de ispat etmelisin.

Osman Beyin bu sözü üzerine Yahudi etrafına bakınmaya başladı. Bey, bezirgânın muradını anlayıp:

-Hiç merak etme burada kimse yok.

-Sizi bana kimse tavsiye etmedi. Ben sizin babanızdan kalma bir bendenizim.

-Ne demek?

-Evet! Haniya Mesut Ağa nerede?

-Hangi Mesut Ağa?

-Allah Allah! Ben size sırrı açmaya korkmadım da şimdi siz bu sırrı kabul etmeye çekiniyorsunuz? Babanızın ve sizin en sadık adamınız Mesut Ağadır. Veysel Efendi pederiniz işte oturduğumuz şu odada boğuldu. Eğer Mesut Ağanın yarım saat daha evvel haberi olsaydı boğulmak şöyle dursun belki Moralı Rumlar kıyafetinde gelen iki yeniçeriyi bahçeye gömmüştü.

Yahudi bu sözleri söylerken Osman Beyin benzi ağardı, saçları dikildi, nefesi sertlşti, oturduğu yerde bayılmak derecelerine vardı. Yahudi yine sözünde devam ederdi:

-Beyim on iki sene pederinize hizmet ettim. Kuzguncuk'ta çerçi bir Yahudi iken yalnız pederinizin ve Mesut Ağanın sayesinde bu gün büyük bir sarraf oldum. Hatta sair sarrafların itibarları servetinden ziyadedir. Benim servetim itibarımdan dört kat ziyade ise de pek kolay kazanılmış bir servet olduğu için meydana çıkaramam.

-Ey! Şimdi bu sırrı halka ifşa edecek misin?

Yahudi sözünün sırasını asla bozmayıp güya yukardan doğru hep bir bahiste devam ediyormuş gibi:

-Hangi sırrı efendim. Ortada sır var mı ya? Cezayir'de pederinizin sarraflığını etmiş bulunan ortağım Salamon tarafından aldığım emir üzerine size bu konağı satın aldım ve kabul ederseniz hizmetinizde devam dahi edeceğim.

-Canım Veysel Efendi. Mesut Ağa...

-Ben o adamları ne tanıdım ne gördüm. Yalnız birkaç defa isimlerini işitmişim. Bak bunu inkâr edemeem.

Osman Bey Yahudide gördüğü maharet üzerine tebessüm ederek:

-Boğazını kesseler sözün bu sözdür öyle değil mi?

-Sizin yedi sene yattığınız mağaraya atıp açlıktan, susuzluktan öldürseler sözüm bu sözdür efendim. Yahudilere hain derler, vakıa sahihtir. Lâkin Yahudiler yalnız sadakat vaat ettikleri adamın husemâsına haindirler.

-Aferin Nesimacı böyle olmalı. Lâkin bizim Mesut Ağa ne oldu?

-Ne oldu?

-İki günden beri bize geldiği yok. Dün akşam mektubu geldi.

Bilemem nereden geldi. Hatta ne demek istediğini de anlayamadım.

-(Benzi atarak) Ne diyor?

-Sizih için cemeylediğim hazineyi afiyetle yersiniz. Nesimacı size sadık sarraf olur. Beni bu dünyada aramayınız diyor.

-Bu haber üzerine Nesimacının benzi kireç kesildi. Bir müddet dalgın dalgın hem de meyusane düşündü. Nihayet titrek bir sesle:

-Vay!! Demek oluyor ki korktuğu başına geleceğini anladı.

-Başına ne gelecekti?

-Ah efendim. Mesut Ağa çok işler yaptı. Şu kadar diyebilirim ki İstanbul'u çorba gibi karıştırdı. Yarın öbür gün büyük bir kıyamet kopacaktır. Bu kıyamette işitilecek korkunç gürültülerin en çoğu Mesut Ağanın davulunun sesidir. Altı aydan beri kaçaktı. Ama şimdi İstanbul'da ben bile kendisini görmemiştim. O zaman belâyı atlattı ama şimdi atlatamayacağını anlamış demektir.

Ah o benim sözümü dinlemezdi. Bir adam ya yalnız bir tarafın sadığı olup o sadakatte devam etmeli yahut âlemde hiçbir işe karışmayıp bir köşede yan gelmeli. Mesut Ağa ise her tarafa hem hizmet etmiştir hem hıyanet. İnşaallah yine gelir ama ne bileyim!

Yahudi sözü buradan başlayıp Osman Bey önünü eşeledikçe rivayette devam ile bu kitabın mebdeinden beri hikâye ettiğimiz hâllerin cümlesini Osman Beye nakleyledi. Bîçare Osman Bey hayretten durup oturacak yer bulamazdı. En nihayet "Beyim siz benden nasihat bekler iseniz kendinizi kimseye bildirmeyip Cezayirli Dayızade Memiş Bey namıyla yaşarsınız. Çünkü zamanın hâli pek acayiptir. Eğer zaman meydana çıkmanıza müsait olursa o zaman size ben ihtar ederim. Maahaza meydana çıkmak ne lâzım? Mutlaka Veysel Efendizade ismine muhtaç mısınız? Babanızın tevliyetine de ihtiyacınız yoktur. Elinizdeki hazine kâfidir. Ben yerini bilmem. Fakat miktarını tahmin etmişimdir. İşte size Mesut Ağanın bir mektubu hazineyi bununla bulacaksınız" diye Mesut Ağanın mektubunu verdi.

Bey mektubu alıp mukaddemâtını çabuk çabuk okuduktan sonra nihayetine doğru gözüne ilişen bir fıkra güya şimşekle yazılmış da beyin gözlerini kamaştırmış zannolundu. Derhal mektubu elinden bırakıp "Sana bin filori borcum varmış, borcumdur veririm" dedi ve konak için bir işçi, Arap cariye, iki beyaz halayık, bir de uşak tedarikini sipariş ederek Yahudiye izin verdi. Yahudi gittikten sonra Osman Bey Nergis'in yanına gelip Arap hakkında sarraftan işittiği şeyleri tamamıyla nakledince Nergis kemâl-i hayretle "Vay hınzır vay! Demek oluyor ki ona ettiğimiz ceza yalnız bize ettiği değil imiş. Kâinatın intikamını biz alıvermişiz. Cenabıhakka çok şükür ki bize yalnız halâs değil şu intikam lezzetini de tattırıyor" dedi. Badehu bey mektubu okudu. Beyin gözlerini kamaştırmış dediğimiz fıkra Nergis'e dahi hayret ender hayret verdi. Zira bu fıkra mahzenden çıkan varillerin yalnız mücevherât ve muhaşşelât demek olduğunu ve halbuki altın ve gümüşe müteallik meskûkâtın mutfak içinde ocağın döşeme taşları kaldırılır ise altından zuhur edecek bir demir halkanın merbut olduğu kapağın altında bulunan derin su kuyusunun içinde bulunduğunu mübeyyin ve miktarı ise mücevherât miktarından dört kat ziyade olduğunu mübeşşirdi.

Meğer çocuklar önce Arabı hapsetmekte acele etmişler. Meğer Arap hazinelerin miktarı birden bire çocuklara dehşet vermesin diye o gecelik yalnız mücevherâtı göstermiş. Eğer Yahudi mektubu vermemiş olsaydı bu hazine meydana çıkmayacaktı. Ancak Yahudi için mektubu vermemek olamaz. Zira Mesut Ağa ahirete kadar gitmiş olsa kıyametten evvel bir gün çıkıp Yahudinin mezarda bulunan fındık kadar kemiğini olsun ateşlere yakacağını ra'nâ bilirdi.

Binaenaleyh yine Nergis tarafından verilen rey üzerine sarnıç kapağının ve kuyunun bulunduğu mutfağın kapısını duvar ile ördüler. Mutfak üzerinde bulunan odadan oraya küçük ve gizli bir merdiven yaptılar. Bundan maksat yalnız hazineyi hüsn-i muhafazaya bir kat daha dikkat değildi. Sipariş eyledikleri cariyelerin yer altındaki Mesut Ağaya vukuf peyda edememeleri idi. Başka yere bir mutfak yapıldı. Ba'd-zân eski mutfak üzerindeki oda bey ile Nergis Hanımın yatak odası oldu ve beyefendi her gece yemek yediği için her akşam iki sahın

yemek yatak odasına bırakılmak kanun ittihaz edildi.

Şimdi erbâb-ı mütalâa kuyu içindeki hazinenin mikdâr-ı sahihini sorarlar. Halbuki miktarını kimse bilmiyordu. Çünkü her hâlde Nergis tarafından verilen rey üzerine Osman Bey ocağı açıp da kuyuyu teftiş etmedi. Arabın sıdk-ı ifâdesine inanmamak için elde bir mecburiyet yoktu. İşte miktarı, mücevherât kıymetinin miktarından dört kat ziyade olduğunu Arap kendisi haber veriyor ya.

Osman Bey validesini aramak hususunda ettiği himmet kadar ihtimal ki mağara içinde bir mahreç aramak için de edememiştir. Yahudi Nesim'den sual eyledikte yalnız mağarada Mesut Ağanın kendisine haber verdiği kadar bir mahkeme kâtibine vardığından başka havadis alamadı. Çünkü kadıncağız mahkeme kâtibine vardıktan sonra bir daha Üsküdar'da görünmemişti. El altından İstanbul'u bütün bütün arattı. Yalnız mezkur mahkeme kâtibinin naiplikle taşraya bir yere gittiğine dair pek de sıhhati malûm olamayacak bir haber-i zaîf alabilmişlerdir.

Biz gelelim Cezayirli Dayızade Memiş Beye: Bu Memiş Bey o kadar zengin bir adamdı ki Üsküdar içinde şayi olan havadise göre her üç aydan üç aya Cezayir'de bulunan çiftlikleri iradından olmak üzere bilmem kaç bin altını gelirdi. Fakat pis kâtip gibi zengin değildi. Vakıa konağından çıkıp bir yere gitmez gitse gitse haremiyle bazı mesirelere gidip orada dahi kimsenin yanında değil yakınında bile oturmaz idiyse de o kadar ihsanı bol, vergisi mebzul bir adamdı ki cumadan cumaya kim bilir kaç kuruş fukara sadakalarından başka bekâr odalarına, yeniçeri ocaklarına!!, sekbanlara, kavaslara filânlara ihsanlar, bohçalıklar giderdi.

Bir adamın ihtiyacı ziyade olup da daha ziyade ihsana muhtaç ise konağına gitmeli ve bir arz-ı hâl vermeli. Bey mutlaka kendisi huzuruna kabul eder ve ihtiyacı neden ibaret olduğunu sorardı. Lâkin o zaman işin içine yalan katmayıp hakîkat-i hâli ve sergüzeşt-i ahvâli gayet etrafıyla anlatmalı. Eğer bu hâlde o kimsenin ihtiyacı tebeyyün ederse tesviye etmemek beyin şanından değildi. Hatta elli kese akçeye kadar ihsan almış adamlar vardı ki bu bîçareler vaktiyle yüzlerce ke-

seye sahip iken ya evi, dükkânı yanmış veyahut malı müsadere olunmuş bulunmakla hâl-i fakra düşmüş adamlardandı. En tuhafı şurası ki kimse ile ülfet etmemeyi iltizam edinmiş olan beyefendi bir felâket-zedenin sergüzeşt-i hâlini dinlemek için sabahtan akşama kadar tahammül edebilirdi. Üç ayda bir kere on, on beş, yirmi, otuz fukara çocuğunu sünnet etmek ve yine üç ayda bir kere yedi, sekiz öksüz kızı cihazıyla, çimeniyle kocaya vermek Cezayirlizade Memiş Bey için âdet hükmüne girmişti. Şunu da bilelim ki bu masârif kâmilen Lala Mesut Ağanın kendi hesabına cemetmiş olduğu hazinenin yavaş yavaş tahvil eylediği eshâmın ve zeâmetlerin iradından tesviye edilirdi ki bunlar hep Sarraf Nesim'in gerçekten sadıkane himetiyle idare olunup Nergis'in emri ve reyi mucibince bir akçesi konak meaarifine sarf edilmezdi.

Yalnız muamelât-ı câriyyenin yüzde biri nisbetinde Nesim'e bir sarrafiye verilirdi. Hem Nesim hain olsa bile hıyanet etmek mümkün mü? Ya bir gün olup da Mesut Ağa meydana çıkarsa! Nesim ki Mesut Ağayı cümleden ziyade tanır onun şerrinden korkmaz mı? Böyle olacağına sadıkane bir çok kâr etmeyi bir Yahudi aklı kestiremez mi?

Bir de efendim bu aralık vak'a-i hâile-i Selimiyye baş gösterdi. Boğaz eşkiyası Tophane'ye doğru gelerek geldikçe cemiyetleri büyüyerek badehu İstanbul'a geçip tanzîmat-ı cedîde-i askeriyye hakkında gösterdikleri nümayişin muahharan Nizâm-ı Cedîd lağv olunduğu ilân edilmesi üzerine ne suretlere mütehavvil olduğu tevarihte münderiçtir. Bu heyecân-ı umûmî arasında ve ondan sonra Sultan Mustafa devrinde ser-âmeden-i memurîn-i devr-i sâbıkdan birtakım kimselerin emvali müsadere olunduğu gibi Cezayirli Dayızade Memiş Beye dahi diş bileyenler olmuştu.

Bir rivayete göre devr-i Mustafa ihtiyacât-ı maliyyesi dahi bir hevese düşmüştü. Ancak iki hâl vardı ki Memiş Beye hem resmî ve hem de gayr-ı resmî ve zarurî bu müsadereden muhafaza eylemişti. Birisi kendisi Cezayir'de en zengin, en muteber bir dayızade olduğu için hakkında bir muamele-i gayr-ı lâyıka vukuu şayet bir mesele açacağı mülâhazası ve diğeri dahi bir seneye karîb zamandan beri bunca ihsanlarını almış olan ocaklıların "Memiş Beyin kılına dokunan olursa kafası

gider, kılı düştüğü yerde kelle düşürürüz" yollu himâye-i maddiyye ve maneviyyesi idi.

Naklederler ki Üsküdar'da Büyük Karakol'da oturan sekban neferâtından ikisi âlemin yeniçeri zoru altında ezildiği zamandan istifade için bir gece karakol önüne iskemleleri atıp şu Cezayirli Memiş Beyin konağına girmekte ne güçlük olabileceğini müzakere ederlerdi. Bir üçüncü nefer gelip sûret-i müzakerelerini sordu. Onların ise ketmde pervâları olmadığı için söylediler. Herif "A be siz ne utanmaz ne de ahmak heriflersiniz. Utanmazsınız çünkü şimdiye kadar herifin bu kadar parasını, hediyesini aldınız. Ahmaksınız zira şimdi gidip arz-ı hâl etseniz çalacağınız miktartan ziyade yine ihsanını alırsınız" demiştir.

Kezalik naklederler ki Çamlıca bağcılarından bir Hırvat mı, Boşnak mı her ne ise ki üç refikini sirkat için bir gece Memiş Beyin hanesine girmeye davet eder. İkisi razı olur. Üçüncüsü der ki sakın ha! Üçünüzü birer bıçakta ben çıkaramaz isem mutlaka karakolluğa haber veririm. Zira benim elimden bir kaza çıkıp siyaseten başımı keseceklerdi. Maktulün veresesine iki kat diyet vererek beni ölümden kurtaran Memiş Beydir. Bu can onun ihsanı olarak bende baki kaldı. Yine onun yolunda çıkarsa çok değildir.

Kezalik naklederler ki bir gece Arpacılar içindeki kahvede Memiş Beyin lâkırdısı oluyordu. Paşalılardan bir zat Memiş Beyi istihfaf etmek istedi. Babayiğit bir adam kalkıp "Ağa ağa! Sen Memiş Beyin kim olduğunu bilir misin? İşte bu kahvede yirmi müteehhil delikanlı varsa hiç olmazsa altımız Memiş Beyin çırak ettiği öksüz kızları almış ve onun sayesinde ev bark olmuşuz" diyerek badehu "Memiş Beyden çırak olan kim ise elini kaldırsın" demesiyle sekiz kişi elini kaldırmıştır.

Memiş Beyin de hâlini nakletmeye bu kitap müsait midir? Bir adam ki İstanbul'a gelmesi üzerinden henüz iki sene geçmediği hâlde Üsküdar iskelesi kayıkçıları meyanında kayığı eskiyip yahut kırılıp bir daha almaya muktedir olamayarak medâr-ı taayyüşünü kaybetmiş olan lâ-akal yirmi kayık ve bu kabil yirmi beygir hamalına hayvan ve en az iki yüz kişiye biner kuruştan ekall olmamak üzre sermaye vermiş ve hiç olmazsa yüz kadar dul kadına ayda yüzer kuruştan aşağı

olmamak üzre maaş vermekte bulunmuştur. Fakat Memiş Beyin ihsanına nail olmak için bir şart var. O da ihtiyacını anlatmak ve sergüzeşt-i hâlini pek tafsilli hikâye etmektir.

Bu suretle dinlediği hikâyeler içinde daha vaktiyle pederinden ve daha sonraları Mesut Ağadan dahi birtakım şikâyetler işitmiş olması gariptir denilemez. Belki işitmemiş olsa istiğrâb olunur idi. Ancak bu gibi hikâyelerde Memiş yalnız bir saniye kadar çehresi kaçıp yine dinlemekte kusur etmezdi.

İşte Memiş Bey bu derece uluvv-i cenâbı, keremi, sehâsı sayesinde devr-i Mustafa'nın korkulu müddet-i saltanatında hiçbir fenalık görmeyip konağında yalnız üç nefer uşağı olduğu hâlde emniyet-i kalble oturmuş keyfine bakmış da hele devr-i Mahmut Han şeref-hulûl eylediği zaman ortalıktan eski emniyetsizlik dahi bertaraf olmakla bütün bütün zevkinde safasında kalmıştır.

Haydi bu aralık şunu da kaydedelim ki Nergis her sabah aşağıya inip hiçbir kelime telâffuz etmediği hâlde Mesut'un yemeğini verir ve Mesut "Aman Allah aşkına beyi gönder beyi gönder de hâlimi arz edeyim" diye yalvardığı hâlde Osman Bey semtine bile uğramazdı. Bu da Nergis'in reyidir. Zira Osman Bey gibi kalbi zayıf bir adamın Mesut yanına gönderilmesi tehlikeden hali değildir.

İyi ya! Mesut hakkında bu dereceye kadar da merhametsizliğin sebebi nedir? Onu biz bilmeyiz. Biz vak'ayı işittiğimiz gibi yazmaktayız.

On Üçüncü Bap

Memiş Beye gelip hâlini arzla ihsan alanların içinde birkaç kimse vardır ki sergüzeşt-i hâlleri garipçe olduğundan muhtasaran olsun zikri münasip görüldü.

Bunlardan birisi bir bîçare kadın idi ki iki gelinlik kızı olup devlet düşkünü olduğundan bahisle Memiş Beyden isti'tâf eyledi. Bîçare kadıncağız sergüzeşt-i hâlinde der ki:

"Evlâdım ben senden ihsan isteyerek taciz edecek kadın değildim. Benim kocam Bursa mollası idi. Oradan azl olduk, İstanbul'a geldik. Hâlimiz, vaktimiz yerinde değil, arzumuzdan bile âlâ idi. Kadınım, erkekelerin işine karışmam ya! Efendi kim bilir dışarda erkekler ile ne yaparmış! Bir de günlerde bir

gün paldır küldür bizim efendiyi Midilli'ye sürmesinler mi? Konağımız içinde ne var ne yok ise cümlesini de müsadere ettiler. Efendi Midilli'de vefat etti. Meğer kabahati bazı büyük işlere parmak soktuğu imiş. Ben ise bunu yalnız bir Arap karısı vardı ki babalı olduğu için bizim konakta başa gelirdi de efendi için bazı şeyler sorar idim. Ondan bilirim. Zira sonradan öğrendim. Meğer o yezidin yanında kadın kıyafetinde gezer bir erkek varmış oda bize gelirdi.

Hatice Hoca diye koyacak yer bulamazdık. Bunların ikisi de tebdil imiş. Hiç unutmam ki evimiz müsadere olunurken bizim Hatice Hoca erkek kıyafetinde temiz pak giyinip müsedereye gelenler ile beraberdi. Her taraftan her şeyi kaldırdıkları sırada benim başımda bulunan bir pat iğneyi namaz bezinin altından görüp de alan o herifti. İşte evlâdım ondan sonra bir daha kendimizi bulamadık".

Babalı Arap fıkrası, ihtiyar hoca kadın hikâyesi Nergis tarafından Osman Beye mağarada nakledilmiş olduğundan kadıncağız bu hikâyeyi söylerken Memiş Beyin yüreği cızlayıp bu kadına otuz kese iane vermiştir. O gece bu keyfiyeti Nergis'e hikâye eyledikte Nergis bîçare kadına ne kadar acımış ise Arap hakkında da şiddetini o kadar zammeylemiştir.

Bir gün dahi on dört on beş yaşında bir çocuk geldi. Bu çocuk bir validesi, iki kız oğlan kız hemşiresi, bir büyük validesi ve bir de kendinden küçük biraderi ile bir parasız, bir pulsuz kalmış olduğundan bahisle şu veçhile nakl-i sergüzeşt eyledi:

"Ben Safi Efendi namında bir zatın oğluyum. Babam beğlikçi idi. Ne kadar akıllı, ne kadar namuslu bir adam olduğunu bütün İstanbul bilir. Bundan altı ay evvel Sultan Selim vak'asında yeniçeriler tarafından mazlumen katlolundu ve konakta ne kadar malımız varsa yağma edildi. Bir gün babamın sadık uşaklarından birisi gelip daha babam sağken adalarda bir mağaraya gerek kendisinin ve gerek bir dostunun bir sandık içinde mücevherâtını defneylediklerini haber verdi. Gittik. Defnettikleri yeri aradık bir şey bulamadık. Şimdiki hâlde akşam taamına muntacız". Memiş Bey çocuğun bu sergüzeşt-i hâlini o kadar ehemmiyetle dinledi ki tarif kabul etmez. Huzurda bir uşak vardı. Onu dışarıya çıkardıktan sonra çocuk ile

sırran konuşmaya başladı.

Memiş- Babanla beraber birisi daha eşyasını mağaraya gömmüş diyorsun o kimdir?

Çocuk- Şakir Bey isminde bir zattır ki o dahi babam gibi mazlumen katlolunmuştur.

-Onun çoluğu çocuğu yok mu?

-Var. Onların da hâli bizden fena. Çünkü cümlemiz bir hâle duçar olduk.

-Güzel ama şimdi siz o sandığı bulacak olsanız bile içindeki eşyanın hangisi sizin hangisi onların olduğunu neden bileceksiniz?

-Şakir Bey daha sağken babamla beraber defterini yapmışlar. Babamda olan defter gürültü arasında kayboldu. Onların defteri mevcut.

-Ben size o sandığı bulursam ne yaparsınız?

Çocuk bu söz üzerine Memiş Beyin ayaklarına kapanıp "Aman efendim iki ev halkını ihya etmiş olursunuz" dedi.

Memiş- Pek kolay. Fakat bu sırrı dışarıya çıkaracak olursanız bilir misiniz hâliniz ne olur?

-Ah onu kim bilmez!

-Öyle ise git valideni buraya gönder. Şakir Beyin haremi mi var kimi varsa onu da beraber getirsin.

Bu muhavere üzerine ertesi günü çocuğun validesiyle Şakir Beyin haremi geldi. Halbuki o gece Osman Bey bu fıkrayı Nergis'e açmış ve Nergis kemal derece şaşmakla beraber malı yerli yerine teslim etmeyi pek muvafık bulmuştu. Ertesi gün kadınlar gelince Osman Bey bunları hareme alıp Nergis ile beraber bu sırrı kimseye faş etmeyeceklerine ve ber-mucib defter pay edip aralarında nizâ' dahi çıkarmayacaklarına yemin ettirdikten sonra Osman Bey ile Nergis sandık mağaranın neresinde olduğunu etrafıyla talim ve derunundan bir habbesi eksilmediğini tefhim eylediler.

Hiç bu bîçarelerden sır çıkar mı? Bizim kendi tahkikatımıza göre işin en garibi şurası ki o gün mağaraya sandığı defneden dört uşaktan birisi vefat etmiş ve ikisi efendilerinin idamıyla beraber gidip sandığı daha vereseden

evvel aramış ve yalnız birisi asıl sadık çıkarak keyfiyeti çocuğa haber vermişti. Bu dört uşak ki efendileri sağken uğurlarında can feda etmeye kadar temin eylemişlerdi. Meğer Allah hem malın hüsn-i muhafazasını hem de Nergis ile Osman Beyin tervîhini murat etmiş de o gün heriflerin mumunu Güngörmez Beye göstermiş. Şunu da bilmeli ki maktüllerin helâl denilebilecek malın yalnız bu sandık içindeki mal olmasında büyük tesir vardır.

Bir gün ihtiyar bir kadın ile bir de genç kızcağız geldi. Kadın kızının kocaya verilmesini istid'â etmekle beraber sergüzeştini şu yolda hikâye eyledi ki:

"Beyim, evlâdım! Ben bir kayıkçı karısı idim. Kocam hem kayıkçı hem de yeniçeri idi. Fakat hâlimiz, vaktimiz pek yolunda idi. Öyle başka kayıkçılar gibi bir kuruşa Üsküdar'dan İstanbul'a müşteri götürmek için bekleyen kayıkçılardan değildi. Allah size ömürler versin bu konağın evvelki sahibi Veysel Efendi merhumun kethüdası Mesut Ağa onun gedikli müşterisi idi.

Kadın hikâyeyi buraya getirdiği gibi Memiş Beyin gözleri göz evine sığmayacak kadar büyüdü. ise de koca karı dikkat etmeye kendisini mecbur bilmediğinden farkında olamadı. Memiş Bey sordu ki:

-Senin kocanın adına ne derlerdi?

-Kulaksız Mehmet Ağa derlerdi beyim. Moskof muharebesinde esir olmuştu da kâfirler kulaklarını kesmişlerdi. Rahmetli hizmetinde kusur eder adam değildi. Akşam sabah, gece gündüz ne zaman isteseler istedikleri yerde hazır bulurlardı.

-Ey nihayet ne oldu?

-Ne olduğunu bilen var mı evlâdım. Kayboldu gitti. Bir akşam Tophane'ye bir sohpete gitmişti. O sohpetten artık geriye gelmedi. Üsküdar kahvesinde bulunan birkaç kişi sohpete gittiği gecenin sabahısı kendisini Üsküdar iskelesinde görmüşler. Galiba yine Mesut Ağa kayığa binip Şemsipaşa'ya doğru gitmişler. Artık kayık mı battı ne oldu bir haber alamadım.

-Mesut Ağa dediğin adama sordun mu?

-Sordum beyim. O gün Mehmet Ağayı görmediğini, kayığa

binmediğini söyledi.

-Canım işte Üsküdar iskelesinde kayığa bindiğini görmüşler diyorsun. Ya bunu Mesut Ağaya söylemedin mi?

-Söyledim a beyim söyledim. Söyledim ama lâkırdı söylenir mi? Onlar büyük adamlar, kibar efendiler. Beni yanından kovdu. Hâsılı beyim işte yetişmiş bir kızımla fülûs-ı ahmere muhtaç kaldım. Bir şeyden korkmuyorum. Kızımın gençliğinden korkuyorum beyim. Malûm ya gençtir. Canı her şeyi ister. Esvap ister, cihaz ister, ister oğlu ister. Bende bir lokma ekmek alacak para yok. İmaret aşı ile ölmeyecek kadar geçiniyorum.

Memiş Bey bu kadının hâline ziyadesiyle acıyıp hatta gözlerinden bir damla yaş dahi aktı. Kızının ismini bir tarafa kaydedip karıya ve kıza yüzer kuruş aylık bağladı. Üç hafta sonra ise diğer dört kız ile beraber bu kızı dahi gelin eyledi.

Bu gibi hâlât ve vukuâtı Osman Beyin her akşam Nergis'e nakil ve hikâye eylediği malûm a! Nergis ise her hikâyeyi dinledikçe Arap hakkında şiddet-i gazabını arttırır ve beş vakit namazda fazla olarak bir secde dahi Cenabıhakka şükür için edip "Ya Rabbi sen ne kadar adilsin! Kendi intikamımızı yine kendimizin almasına müsaade buyurduktan başka halkın intikamını dahi bize aldırmakla bizi bahtiyar ediyorsun" yollu tahdîs-i nimette bulunurdu. Evet! Cenabıhakkın bu kadar adil olduğuna hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Lâkin bizim gibi nakıs mütalâalılar hikmet-i bî-nihâye-i rubûbiyyeti bilemedikleri için "Sonradan intikamını aldırmaktan ise daha evvelden Araba bu kadar kudret ve muvaffakiyet vermese idi'! deriz ki ne kadar cehlimiz, ne kadar hakkımız olduğu işte bununla dahi sabit olur.

Memiş Beyin konağına nakl-i sergüzeşt için gelen bîçaregân içinde bir gün dahi bir kadın gelmişti. Bu kadının daha konak kapısından girerken gösterdiği ihtirazlardan kendisinin bu gibi mahallere gelip yüz suyu dökmeyi nefsine kolay kolay yedirecek takımdan olmadığı anlaşılıyordu.

Taşlıktan merdivene doğru gelirken güya bîçare kadını bir şeddetli sıtma yakalamış gibi ağzında bakiyye-i mevcûdu olan beş altı diş zangır zangır birbirine vurur idiler.

Merdivenden yukarıya çıkarken dizlerinin bağı çözülüp sahanlığa yıkılmasına hiçbir şey kalmamıştı. Titreye titreye dehlizi tuta tuta sofaya kadar çıktı. Orada bir beyaz cariye kendisini karşılayıp "Hanım ne istersiniz?" diye sordu. İşte kızın bu hareketi büyük bir küstahlıktı. Arkasında lime lime bir ferace, ayağında ökçesi ve burnu kalmamış bir çorap, başında paçavra ittihazına salih olmayan bir yaşmak ile ve bahusus o kadar ihtiraz ile gelen bir bîçare Memiş Bey gibi ihsanla şöhret almış bir adamın konağına niçin gelir? "Memiş Beyefendiyi görmeye geldim kızım!" dedi. Ama bu lâkırdının her kelimesini tıkana tıkana dörder beşer defa tekrar ede ede söyledi.

Cariye kocakarıyı Memiş Beyin odasına götürdü. Odaya girerken kadıncağızın üzerine bir baygınlık gelip "Aman kızım bir bardak su!" diyebildi. Memiş Beyin ne kadar şefkatli bir adam olduğunu burada tekrar tekrar uzun uzadıya tarif mi ister? Hemen kendisi kalkıp çiçeklik üzerinde bulunan surahiden bir bardak doldurdu kocakarıya verdi. Kocakarı dediğimize bakıp da muşmula gibi bir şey zannetmemeli. Kadıncağız elli yaşında kadar ancak var idiyse de dert ve mihnet belini bükmüş olduğu safha-i rûyunda görülürdü.

Memiş Bey herkese ettiği gibi kadına dahi kahve emretti. Kadın ise "Aklım başıma gelsin" diye bir de çubuk istedi. Getirdiler. İçtikten sonra "Evlâdım! Senin cömertliğin bütün İstanbul'da duyuldu. Ben de onun için geldim. Fakat rica ederim sana benim dertlerimi sorma. Zira dertlerim söylemekle tükenmez" dedi. Fakat Memiş Beyin bir hâli daha var ki derdini söylemeyene derman olmamaktadır. Bu kaideyi kadına anlattı. "İstersen sana şimdilik birkaç altın vereyim. Ne zaman aklın başına gelirse o zaman gel derdini söyle de derdine göre derman bulayım" dedi. Zavallı kadın razı oldu. Memiş Bey beş altın verip "Sakın buraya gelmekten sıkılmamalı. Kaidemiz öyledir, ne yapalım hanımefendi. Şayet sen bin kuruşa muhtaç isen derdini anlatmadığın zaman beş yüz kuruş vermekle kalırız ki sana zulmetmiş oluruz. Başına ne gelmiş ise söylemeli, biz de ona göre ikram edelim. Ben her gün buradayım. Ne zaman istersen gelip beni görebilirsin deyince kadın dualar ederek çıktı gitti.

Bu kadının me'yûsiyyet-i hâli Memiş Beye ziyadesiyle tesir

eylediğinden ertesi gün "Ah şu kadın gelse de dertlerini söylese bakalım ne imiş" diye kadına pek çok muntazır olduysa da kadın gelmemişti. Yalnız ertesi gün değil daha ertesi günlerde değil tamam bir ay geçti kadın henüz gelmedi.

Nihayet bir gün yine geldi. Feraceyi, yaşmağı yenilemiş, ayağına bir çift çedik papuç giymişti. Ama ihtirâz-ı teessürü evvelkinden az değildi. Kim bilir kadıncağız "Gördün mü eline beş on para geçti de derhal süse verdi derler" mütalâasında mı idi ne idi? Her ne ise Memiş Beyin odasına aldılar.

Memiş- Ey valide hanım! Bugün derdini söyleyecek misin?

Kadın- Söyleyeceğim. Ah sen benim dertlerimi nasıl dinleyeceksin? Dertlerim yürekler yaralayan dertlerdendir.

-Ben kendim de dertliyim valide. Onun için dertlileri dinlemekten usanmam. Hatta sana şunu da söyleyeyim ki herkesin derdini dinlemekten muradım kendi derdimden büyük dertli bulursam müteselli olmaktır.

Memiş Beyin bu sözü üzerine kadıncağız ağlamak tesirâtından olarak burnunu çeke çeke ve aralıkta bir yaşmak altından gözlerini sile sile hikâye-i sergüzeşt-i ahvâle başladı:

-Ah evlâdım! Sana hangi taraftan derdimi dökmeye başlayım. Evvelâ şunu söyleyim ki bu konak bir vakit benimdi.

Kadının ağzından bu söz çıkar çıkmaz Memiş Bey bir kere yerinden fırladı. Hemen kadının boğazına sarılacağı geldi. Ayağa kadar kalkmıştı. Lâkin aklına Nergis'in bir sözü gelip yüreğini mengeneler arasında sıkarak sabır ve teenniyi vacip gördü. Zira Nergis kendisine demişti ki" Beyim her işte gayet teenni et. İşin sonuna kadar hiç renk verme. Bir kere anla dinle de yapacağını sonra yap. Hatta valideni bulsan bile acele etme!" demişti. Binaenaleyh Memiş Bey yalnız çehresindeki bin türlü tebeddülâtı saklayamayarak:

-Bu konak senin mi idi? Sen Veysel Efendi merhumun haremi misin?

-Evet evlâdım. Bir gün bu konak içinde hüküm ve hükûmet benim elimde idi.

Memiş Bey validesinin sergüzeşt-i hâlini yalnız dinlemeye tahammül edemeyeceğini anlayıp "Sen burada dur valide hanım

ben şimdi gelirim" diye kalktı bir başka odaya gitti. Derhal Nergis'i yanına çağırıp "Aman Nergis anacağımı, anacığımı buldum. İşte içeriki odada" diyebilerek düştü bayıldı. Nergis envâ-ı muâlecât ile tedavi ederek aklını başına iâde edince "A beyim! Niçin bu kadar zayıf davranırsın, korkarım validene kendini bildirdin" demesiyle "Hayır daha bildirmedim. O da beni tanımıyor. Fakat Veysel Efendinin karısı olduğunu söyledi. Ben onu yalnız dinleyemeyeceğim haydi beraber gidelim" cevabını verdi. İmdi Nergis "Hiç renk vermeyeceksin. Bir kere gözlerinin önüne getirsene ki sen yani Osman Bey kendini denize atmışsın, ölmüş gitmişsin. Şimdi öyle kolay kolay bu dünyaya tekrar gelebilir misin? Ayaklarını öpeyim beyim bu işte benim reyimden dışarıya çıkma" diye bin nasihat vererek bey ile beraber odaya kadının yanına geldi.

Kadının gözlerinden akan yaşlar kar gibi yaşmağı iki yanağı hizasından cüz'î penbece bir renkli mayi ile ıslatmış olduğu görüldü. Zavallı kadıncağız Nergis'i dibalar içinde samur kürkler içinde mükellef giyinmiş başını elmas çekmemekte bulunmuş görünce konağın şimdiki hanımı olduğunu anlayıp kıyamla, ihtiram gösterdi. Nergis ise hiçbir kimseden dirîğ etmediği fevkalâde tevazuun daha üst tarafını bu kadına gösterip kendisi kapı yanına oturmuş iken kaldırıp erkân şiltesi üzerine oturtmayı teklif eyledi. Ancak kadın bu teklifi mümkün değil kabul etmedi. Ah! rahmetliyi burada...diye tıkana tıkana bir söz söylemeye çalışıp söyleyemeyerek fakat orada oturmaya razı olmadı.

Nergis kemâl-i hilm ve şefkatle "Evet hanım bu konağın eski sahibi olduğunuzu Memiş Beyefendi haber verdi. Vakıa güce gider ama ne yapmalı, sabretmeli efendim sabretmeli, sabrın sonu selâmettir" diye teselli vermek isteyince bir aralık kadına bir durgunluk gelip "Hayır efendim söyleyecek derdim yoktur, hamdolsun ihtiyacım da yoktur, izin veriniz de gideyim" diye kalkıp gitmeye çalıştı. Ancak Nergis "Yok hanım madem ki bir kere bu konağa ayak attınız emeliniz ne ise nail olmadan gitmek hiç mümkün değildir. Âdeta bize hakarettir. Biz sizin derdinize ortak olmak istiyoruz" yollu sözlerle kadını meneyledi.

Elhasıl Nergis tertibiyle birer bardak ekşice limonata içilip

hanıma bir de çubuk emrolunduktan sonra kadıncağız sözü evvelce Memiş Beye bırakmış olduğu yerden başlayıp:

-Beyim bir vakit bu konakta hüküm süren bendim. Kul, halayık yerinde idi. Bir oğlum vardı ki Osman Bey diye güzellikte, akılda, fikirde, Üsküdar içinde birdi.

Nergis-Şimdi bu oğlun nerededir?

-Onu söyleyeceğim ya a hanımım onu söyleyeceğim. Ah derdimin başlangıcı odur. Konağımızdaki cariyelerden Nergis namında bir kız oğluma göz kaçırmış. Halbuki oğlum Çeşm-i Âfet isminde diğer bir cariyeyi seviyormuş.

Memiş Bey ile Nergis birbirine bakışıp Memiş Bey Nergis'in dudaklarıyla göz kuyruklarında hissolunamayacak bir mertebede bir tebessüm emmareleri gördü. Nergis ise Memiş Beyin dudaklarında ciğer rengi gibi bir renk ile gözünde baygınlık emmarelerini aşikâr müşahede eyledi. Kadın ise yine sözünde devem ederdi:

-O Nergis dedikleri aşüfte oğlumu Çeşm-i Âfet'ten kıskanmış da ne yapsa iyi? Evlâdımın canına kasdetmesin mi?

Nergis- Vay öldürmüş mü?

-Hayır hanımım! Zehirlemek istemiş. Bunu da Çeşm-i Âfet anlamış, babası rahmetliye haber vermiş. Nergis'i derhal esirciye kaldırdık.

Memiş Bey- Ey sonra?

-Sonrası beyim aradan çok vakit geçmedi. İki yahut üç ay geçti. Bir sabah oğlum konaktan kayboldu. Gidişi o gidiş oldu.

Nergis-Nereye gitmiş acaba?

-Ah! Canım kızım nereye gittiğini kim bilir? Fakat o gün iskele başında falanda görmüşler. Galiba kendisini denize atmış!

Memiş-Sebep ne imiş?

-Sebep ne olduğunu bilmiyoruz efendim. Belki kara sevdaya uğramış.

Memiş-Ey daha sonra?

-Evlâdım beyim! İşte ilk felâketim bu oldu. Ondan sonra konağımızın tadı tuzu kalmadı. Aradan bir hayli vakit daha geçti. Lâkin seneler geçti. Bir gece ah!... İşte...bu odada.. idik.

Efendi...şurada...yatıyordu. Bir de şu pencereler çatır çatır kırılıp içeriye iki Mora gâvuru girdi!... Efendinin boğazına kement atıp boğ...

Kocakarıya baygınlık geldiğinden Nergis hemen lâkırdısının o cihetini kapatarak:

-Onları işittik hanım işittik! Orasını geçiver.

-Ah! Kızım ah! O felâket yetişmedi gibi bir hadım ağamız olacak Mesut isminde bir hain efendinin nesi var nesi yoksa aşırmasın mı?

Nergis-Nereye aşırmış?

-Kim bilir a kızım.

Nergis-Aramadınız mı?

-Aradık. Evini bastık. Elekler ile eledik. Bir şey bulamadık. Ondan sonra ben koca konağın içinde yapyalnız kaldım. Konak büyük, benim elimde bir şeyler yok. Düşündüm taşındım, hazır gençliğim de elde iken bir kocaya varmaya mecbur oldum. Şeyhülislâm kapısı kâtiplerinden bir adama vardım. Konağımı sattım. Onunla kalktım Sofya'ya naip olup gittik. Orada altı ay geçince kocam vefat eyledi.

Ah! En büyük derdi o zaman çektim. Kimsem yok. Herif borçlu olarak vefat etti. Elimde avucumda bir şey kalmadı. Yerine gelen naip bana merhamet etti de bir araba tutup İstanbul'a kadar gönderdi. Nereye gideceğimi düşündüm. Gidecek hiçbir yerim yoktu. Ah evlâdım sokaklarda kaldım. Tophane'de bir dul hatun beni yanına aldı. Çünkü o da yapyalnız imiş. Evlâdım artık beni söyletme. Dilenircesine şimdiye kadar geçindik. Sonra siz efendimizi haber verdiler. İhsan ümidiyle kalktım, hatta ilk geldiğim zaman kayık parasını o akşam ekmek parası olarak elimizde bulunan paradan verdim. Sizden aldığım beş altını harç edip bitirinceye kadar buraya gelmeye yüzüm olmadı. İşte dertlerimin hulâsası bu ama evlâdım. Ben sözü kısa kestim. Uzatsam nelerim var nelerim.

Memiş-Anacığ..

Nergis-(Lâkırdıyı beyin ağzından alarak) Hanımefendi bütün bütün müsterih olunuz. Bizim Memiş Beyin bir âdeti vardır

ki her dertliye derdi kadar deva verir. Şimdi sizin derdinizi anladık. Bunun devası şu bizim konakta kalıp yine kendi konağınız gibi her emri her hükmü sizin vermenizdir.

-A hanım kızım. Ben kethüdalık edemem ki şayet sizi gücendiririm.

Nergis-Estağfirullah efendim. Muradımız sizi kethüda kadın gibi görmek değildir. Yine evvelki gibi bir konağın sahibi olmanızdır. Bize her zaman bir valide lâzım.Validemiz gibi olursunuz. Yok kabul etmezseniz o başka.

-Aman kızım! Nasıl kabul etmem. Fakat bu ihsanınızı liyakatımdan ziyade görüyorum.

Diye kalkıp gerek Memiş Beyin gerek Nergis Hanımın eteklerini öpmeye saldırır. Bu aralık Memiş Bey zangır zangır titremeye başlar ise de Nergis'in gözleri sabır ve sükût ve metanet emreylediğinden Memiş Bey Nergis'e ittibâen kadının etek öpmesine mahal bırakmayarak derhal onun elini öperler. Ve ikisi birden "İşte biz sizi kendimize ana ettik madem ki bu konak vaktiyle sizin imiş yine kendi malınız gibi idare ediniz. Biz sizin kadar dertliye ancak bu kadar deva verebiliriz" deyince zavallı Şehime Hanımın bu kerre dahi gözlerinden sürur ve mahmedet yaşları boşanmaya başladı.

On Dördüncü Bap

Şehime Hanım konakta kethüda kadının daha üst tarafı bir rütbe ile iki ay kadar kaldı. Bu iki ay zarfında Memiş Bey hakkında hiçbir şüphede bulunamadı. Zira ciğerparesi Osman Beyin filvaki kendisi denize atmış olduğuna iyi kani olmuştu.. Lâkin Nergis hakkında şüphe eylemişti. Zira bir kere Nergis'in kendisine gösterdiği riayeti fevkalâde ve lüzum ve mecburiyetten ziyade bulduğu gibi Memiş Bey dahi bu kıza hâlâ Nergis diye nida ederdi. Bundan dolayı kızın satıla satıla Cezayir'e kadar gitmiş olduğunu hükmeyledi. Ancak ta Nergis kendisini bildirmeyince Şehime Hanım, Nergis'e bir şey soramamakta mecburdu.

Zira bugüne bugün Nergis konağın gerçekten hanımı idi. Bundan başka konağa kabulünün üçüncü günü Nergis, Şehime Hanımı çağırıp kendisi Şehime Hanım olduğunu kimseye bildirmemesi lüzum ve vücubunu kat'iyyen beyan eylemişti.

Fakat her gece bir hâl olur idi ki Şehime Hanımın bu Nergis mutlaka kendi cariyesi olduğu zannına değil belki hükmüne kuvvet verirdi.

Nihayet bir gece yine Nergis'in talimi üzerine Osman Bey, Nergis ve Şehime Hanım, beyin yatak odası içindeki gizli merdivenden aşağıya eski mutfağa indiler. Eski sarnıç kapağını açıp da Nergis merdiveni dayadığı gibi Şehime Hanımı kireç gibi bir beniz kapladı. "Ah beyim vaktiyle kocamın hazinesi bunun içinde idi" dedi. Osman Bey ise "Sabret hanım sabret. Senden yarım saat mühlet isteriz, diye üçü birden aşağıya indiler. Bunlar aşağıya inerken Arap Mesut, Nergis'ten başka birisinin daha indiğini görünce bunun mutlaka Osman Bey olduğunu anlayıp "Aman beyim! Ben ettim ise sen etme! Kulun köpeğin olayım" diye bağırmaya başlamıştı. Şehime Hanım bu sesin kendi hadımı Mesut'un sesi olduğunu anladığı gibi zaten Nergis dahi tanımış olduğundan denize atılıp boğuldu zanneylediği dâr-ı dünyada bir evlâdının elan yanında olduğuna hükmederek " Ah evlâdım gözüm nuru!" diye hemen boynuna sarıldı.

İşte artık bu sarnıç âlemi bir âlem oldu ki ana oğul birbirinin boğazına sarıldıklarını gören Nergis derhal Şehime Hanımın ayaklarına kapanıp Arap ise cam gibi gözlerini demir kapının deliğinden parlatarak "Allah aşkına olsun hanım, Şehime Hanımefendi evlâdın başı için olsun artık bu köleni de azat et" diye haykırırdı.

Lâkin bu hâlde Nergis kıyam edip "Hınzır fellâh! Sen yalnız kendi başından korktuğun için bizi yedi sene yer altında çürüttün, sen ki âlemin canını yakmışsın. Hâlâ fırsat bulsan yine yakacaksın. Biz kâinatın canı korkusundan seni burada ne vakte kadar hapsetsek azdır" kelâmıyla Arabı meyus eyledi.

Bu vak'a üzerine gerek Nergis gerek Osman Bey sergüzeşt-i hâllerini hanıma naklederek fakat ba'd-ezîn halka Osman Bey namıyla görünmek mümkün olmadığını dahi dermiyanla ilâ âhirü'l-ömr oldukları hâlde yani Osman Bey , Cezayirli Dayızade Memiş Bey namı ve Nergis, zevcesi unvanı ve Şehime Hanım dahi analıkları suretiyle yaşadılar.

Demek oluyor ki Şehime Hanım evlâdının iki defa olarak

dünyaya geldiğini gördü.

Ya Arap ne oldu?

Ha! Arap mı? Arap, Şehime Hanımı dahi konakta gördükten ve halâs ümidini bütün bütün hatırdan çıkardıktan sonra ömrüne hatime çekmek isteyip ancak başka yolunu bulamadığı cihetle kafasını duvara vura vura nefsini helâk etmiştir.

Hatime

Her hikâyeden bir hikmet beklerler. Siz de bizden bu hikâyeden bir hikmet beklerseniz şunu biliniz ki bir adam kendi menfaatini gayrın helâk derecesindeki mazarratından bekler ise o menfaatten mümkün değil hayır göremez. Görse görse Mesut görür ve Mesut olurdu ki bir hilekârın yapabileceği hilelerin cümlesini bir mahâret-i kâmile ile yapmıştı!...

İntiha

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
YENİ TÜRK EDEBİYATI KAYNAK METİNLERİ DİZİSİ: 2

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar I

FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ

Hazırlayan

Necat Birinci

ANKARA, 2000

Kırk Ambar İlâvesi

Hikâye

FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ

Sahibi
Mehmed Cevdet

Fiyatı 2 kuruş

İlk defa olarak Babıali Caddesi'nde 28 numaralı Kırk Ambar Matbaası'nda basılmıştır.

İstanbul 1292

Birinci Bap

Felâtun Bey'i tanır mısınız? Hani ya şu Mustafa Merakî Efendizade Felâtun Bey! Galiba tanıyamadınız. Fakat tanınacak bir çocuktur.

Mustafa Merakî Efendi Tophane'nin Beyoğlu'na civarca bir mahallesinde oturur. Mahallesinin semtini haber vermek olamaz. Semtini anladınız ya? Bu kadarıyla iktifa ediniz.

Kendisi kırk beşlik bir adamdır. Fakat babası bir çocuğu genç evlendirirse ise yüzü gözü açılmadan dünya evine girmiş olacağından ırz ve edebini güzel muhafaza eder efkârında olmasıyla Mustafa Merakî Efendi'yi on altı yaşında iken evlendirmişti. Bu sebebe mebnî idi ki Mustafa Merakî Efendi henüz kırk beş yaşında olduğu hâlde yirmi yedi yaşında bir oğlu bulunup o dahi Felâtun Bey'dir. Fakat Mustafa Merakî Efendi'nin evlâdı yalnız Felâtun Bey'den ibaret değildir. Bir de kızı vardır ki, ismi Mihriban Hanım'dır. Mustafa Merakî Efendi kırk beş yaşında olduğu zaman bu kız dahi on beş yaşındaydı.

İnsan kırk beş yaşındayken böyle yirmi yedi yaşında bir oğul ile on beş yaşında bir kıza malik olmak ne büyük saadettir. Lâkin size derhâl şunu da ihtar edelim ki, böyle saadet ekseriya bababalara mahsus olup valideler için bu saadet musibet addolunur. Nasıl ki Mustafa Merakî Efendi'nin zevcesi için dahi öyle olmuştu. Zira Mustafa Merakî Efendi on altı yaşındayken pederi tarafından evlendirildiği zaman on iki yaşında bir kız ile tezviç edilmişti. Öyle ya! Karı kocasından dört beş yaş küçük olmak lâzım gelmez mi?.. Vakıa on iki yaşındaki kızcağız on beş yaşında dünyaya çocuk getirdi. Ancak ondan sonra kaç defa gebe kaldıysa da çocuğunu rahminde barındıramayıp düşürürdü. Hekimler işin aslını tetkik etmediklerinden hanımın rahminde tedavi ve tamiri nâ-kabil bir ihtilâl olduğunu hükmederek el çektiler. İş ebelere kaldı. Onlar sargılar ile filânlar ile Mihriban Hanımı düşürtmeyip muhafaza edebildilerse de, bîçare validesi bu kızı doğurduktan sonra loğusa yatağındayken şehiden vefat eyledi...

Mevlâ rahmet eylesin! Böyle şeyler olağandır!.. Başka ne diyelim ya? Mustafa Merakî Efendi zevcesinden ayrıldığı zaman elinde on üç yaşında bir oğul ile kundakta bir kız bulunduğundan bir müddet zarurî teehhül edemedi. Halbuki asr-ı ahîrin terakkiyât-ı medeniyyesi İstanbul'da bir adamın bekâr olarak yaşayabilmesine müsait olduğundan bir müddet bekâr kaldıktan sonra Mustafa Merakî Efendi bir daha teehhüle dahi lüzum göremedi. Kızına dâyelik etmek için geçkince cariye alıp o cariye çocuklara bakar, bir ihtiyarca Rum karısı yukarı hizmetini görür bir de Ermeni karısı aşçılık ederdi.

Nasıl? Hanesinin idâre-i dâhiliyyesini garipçe mi gördünüz? Bizim Mustafa Merakî Efendi alafranga meşrep bir adamdı. Hem de hangi alafranga meşreplerden biliyor musunuz? Hani ya bundan on beş yirmi sene evvel İstanbul'da alafranga meşrepler yok muydu? İşte onlardan. Hâl ve vakti pek yolunda hem de ziyadece yolunda olduğundan kendisi zaten Üsküdarlı olduğu ve orada güzel konağı, bağı bahçesi dahi bulunduğu hâlde mücerret alafranga yani rahat yaşamak için cümlesini ucuza pahalıya bakmayarak satıp gelmiş Tophane'nin Beyoğlu'na civar bir mahallesinde müceddeden güzel bir hane inşa ettirip sakin olmuştu. Alafrangaya olan merakın derecesini şundan anlayınız ki, yaptırdığı hane mutlaka alafranga olmak için kâgir olarak yaptırılmıştı. Şimdi böyle bir semtte böyle bir hanede bu kadar alafranga olan bir adam artık hanesine arap çorap doldurur mu? Bahusus ki, aralıkta bir alafranga dostları dahi gelmekte olduğundan bunlar meyanında hizmet etmek için Rum ve Ermeni hizmetçilere ihtiyacı derkârdır.

Bizim asıl maksadımız Felâtun Bey'i haber vermek yani erbâb-ı mütâlaaya tanıtmak olduğuna göre pederi Mustafa Merakî Efendi hakkında böyle malûmat-ı atîka vermeğe lüzum yoktur zannetmeyiniz. Felâtun Bey'i güzelce tanımak için kendisinin menşeini görmek elbet lâzımdır. Böyle bir menşeden neşet eden zatın hâl ve tavrı daha kolay anlaşılabilir.

Felâtun Bey'in çocukluk zamanını nasıl geçirmiş olduğunu anlatmak için tafsile ihtiyacımız yoktur. Mustafa Merakî Efendi kemal derece alaturkalıktan yine kemal derece alafrangalığa birden bire sıçramış bir adam olduğu ve bu tahavvül ise yalnız kendi telezzüzât-ı maddiyye ve maneviyyesi o yüzden

hasıl olmaktan neşet eylediği cihetle böyle bir adamın hem de öksüz kalan evlâdı nasıl bir terbiye altında büyüyeceğini her kim düşünse bulabilir. Vakıa çocuk Mekteb-i Rüşdiye'ye verilmiş olduğundan her gün çantası elinde gider gelirdi. Bundan başka bir de Fransız hocası vardı ki haftada iki defa gelir giderdi. Lâkin Mustafa Merakî Efendi öyle tahsil görmüş bir adam olmadığı gibi çocuğunun tahsiline nezarete dahi vakti olmadığından oğlunun mektebe gidip gelmesini ve Fransız hocasının dahi eve gelip gitmesini bir çocuğun terbiyesi için kâfi görürdü.

Oğlunun gördüğü terbiye bu yolda olduktan sonra kızının terbiyesi ne hâlde kaldığını da istihraç edebilirsiniz.

Fakat şunu da ihtardan geri durmayalım ki bu çocukların giyinmesi kuşanması elhak söz götürmezdi. Beyoğlu'nda çocuk kisvesi olarak her ne ki moda olmak üzere şüyu bulur idiyse, Merakî Efendi cümleden evvel onu alıp çocuklarına giydirmeğe mecburdu.

Ha! Bak biz şunu ihtar etmeği unuttuk. Bizim Mustafa Merakî Efendi'nin ismi yalnız Mustafa Efendi'dir. Merakî lâkabı kendisine sonradan verilmiştir. Zira bu adamın bazı garâib-i ahvâli olup meselâ kendi hanesinde mükemmel taamı dururken bazı akşamlar gidip Beyoğlu'nda bir bakkal dükkânında çiroz ve zeytin gibi şeylerle akşam taamı etmesine ahbabı itiraz ettikçe "Ne yapalım merakımdır!" ve meselâ bazı geceler Naum'un tiyatrosuna bedel Elmadağ'ında balıkçı ve kuşbaz takımının gittikleri yerlere gitmesine bir mana veremiyenlere "Merak bu ya!" gibi mukabelelerde bulunduğundan "merakımdır", "merak bu ya" "merakıma dokundu", "merakıma elvermez" sözleri kendisine "Merakî" lâkabını itaya sebep olmuştu.

Buraya kadar söylediğimiz sözlerden bizim Felâtun Bey'in evâil-i hâli hakkında alınacak malûmatla peyda edilecek fikir kâfidir. Şimdi nazarlarımızı Mustafa Merakî Efendi'nin kırk beş yaşında bulunduğu zaman oğlu Felâtun Bey'in yirmi yedi ve kızı Mihriban Hanım'ın dahi on dört yaşlarındaki hâllerine atfedelim:

Bu esnada Felâtun Bey büyücek kalemlerin birisinde me-

murdu. Lâkin hani ya kalemlerde bazı efendiler vardır ki, elhak ileride devletinin en büyük makamâtını tutabilmek tedarikatıyla kâtiplik zamanını gece gündüz çalışmak ve içinde bulunduğu dairenin değil belki devletin kâffe-i şuabât-ı umûruna vukufunu şamil etmek için iğne iplik olarak bezl-i himmet eder. Böyle erbâb-ı gayreti tanırsınız ya! Bizim Felâtun Beyefendi bunlardan değildi. Nesine lâzım? Ayda lâakal yirmi bin kuruş iradı olan bir babanın bir tek oğlu olup kendisi ise muhâkemât-ı feylesofânesini gerçekten Eflâtunlardan daha dakik bulmakla âlemde yirmi bin kuruş iradı olan adamın başka hiçbir şeye ihtiyacı kalmayacağını hükmetmiş ve fazl ü kemalini ise kendisi beğenmiş olduğundan cuma günü mutlaka bir seyir mahalline gidip cumartesi ise dünkü yorgunluğu çıkarır ve pazar günü seyir mahalleri daha alafranga olduğundan gitmemezlik edemez. Pazarın yorgunluğunu dahi pazartesi çıkarır. Salı günü kaleme gitmeğe hazırlanıyorsa da havayı muvafık görünce Beyoğlu'nun bazı ziyaret mahallerini, baba dostlarını, ahbabı vesaireyi ziyaret arzusu o günü dahi tatil ettirir. Çarşamba günü kaleme gidecek olursa saat altıdan dokuza kadar olan vakti ancak o haftanın vukuatını hikâyeye bölebilip akşam için mutlaka iki dalkavukla gelir. Bunlar dahi kendisi gibi genç olacaklarından ve bahusus Felâtun Beyefendi Beyoğlu'nda oturmak münasebetiyle ahbabını alafranga bir yolda eğlendirmek lâzım geleceğinden perşembe gecesini alafranga eğlence mahallerinde geçirir. O gece sabahlandığı cihetle perşembe günü akşama kadar uyunur. Nihayet yine cuma gelir ve işte şu bir haftalık meşguliyet nasılsa diğer haftaların meşguliyetleri dahi yine nev-ummâ onu andırır.

Ya böyle haftada üç saat kaleme giderek onu da nakl-i hikâyâtla geçiren bir delikanlı ne öğrenebilir?

Nasıl ne öğrenebilir? İşte Felâtun Bey öğrenmiş ya! Yazısı var, okuması var, Fransızcası var. Zeki, fatin, cerbezeli, hususiyle ayda babasının yirmi bin kuruş da iradı var! Dünyada bir adamın öğreneceği daha ne kaldı?

Bak Allah için söyleyelim: Felâtun Bey'in matbuât-ı cedîdeye merakı pek ziyadedir. "Canım böyle bir hikâye basılmış" dediler mi? Felâtun Bey için "Onu görmedim" demek muhaldi. Herhangi kitap çıkarsa çıksın satıcılardan kendisine daima ki-

tap götürmeğe alışmış olan en evvel müvezzi Felâtun Bey'in kitabını götürüp Beyoğlu'nda mücellit Gulam'a teslim eder ve dahi âlâ alafranga olarak bitteclit arkasına altın yaldız ile A, P harflerini dahi bastıkdan sonra götürüp Felâtun Bey'in uşağına verir ve akşam bey geldikde kitabı görüp gayet muntazam kütüphanesine vazederdi.

Fransızca bu iki harfi tanırsınız ya? Birisi medli elif, birisi "P" harfleridir. Evvelkisi Ahmet Felâtun Bey'in isminin ilk harfi ve ikincisi Felâtun lügazının Fransızcası olan Platon kelimesinin birinci harfidir. Alafrangada bir adamın isminin yahut isimlerinin böyle ilk harfi yahut harfleri konulmak vardır ki, buna o adamın "markası" denilir.

Meramımız burada Felâtun Bey'i zemmetmek olmayıp kendi hâl ve tavrını erbâb-ı mütalâaya lâyıklıca tanıtmaktır. Binâenaleyh şunu da ilâve edelim ki:

Bizim Felâtun Bey bu kadar zengin olduğuna ve kendi hakkında hüsn-i itimadı -bazı ıstılâh-ı avamca- kibri dahi ber-kemal bulunduğuna göre tavrından, azametinden geçilmemek lâzım gelirse de, Felâtun Bey'in hâli bunun aksineydi. Alafrangalık hâli malûm a! Herkese tevazu göstermeğe, herkesin yüzüne gülmeğe insan mecburdur. Hatta bazı kere Felâtun Bey'in yanında bulunan uşağı kendi beyini bir adam ile gayet tatlı ve nazikâne ve tazimkârâne konuşuyor gördükte, "Bu efendi bizim beyin pek dostu olmalıdır" itikadına düşerdi. Lâkin o adamdan ayrıldıktan sonra beyefendinin hiddetinden çıldırmak derecesine geldiğini ve hatta söğüp saydığını görünce ve işitince uşak şaştığından ne düşüneceğini dahi bilemezdi. Vakıa efkâr-ı atîka erbabı sonra arkasından söğüp sayacağı bir adamın yüzüne karşı böyle nezaket göstermeği kendilerinin dava eyledikleri mertliğe muvafık bulamazlarsa da alafranga olanlar dahi , mertlik âdeta hamakatten ibarettir diye hükmederler.

Burada Felâtun Bey'in uşağını zikreyledik de, hâlini birazıcık olsun söylemedik. Bu Mehmetcik "Gâstangalı'dan" hemicek gelmiş daha dünyayı öğrenmemiş ayda yüz kuruşun meftunu ensesine muhabbet ve aferin makamında bir tokat vurulmasının mecburu bir adam olup, hizmet ettiği efendinin bir oğlu ile bir kızı olduğunu öğrenmeğe muvaffak olmuş ve hatta oğlunun ismi "Pantolon Bey" ve kızının ismi dahi "Merdüvan Hanım" oldu-

ğunu bellemişti.

Ne zannettiniz ya? Felâtun isminden "Pantolon" lâfzını ve Mihriban isminden dahi "Merdüvan" kelimesine intikal edebilmek haylice dirayete mütevakkıftır. Mehmetçik asıl büyük efendiye dahi "Meraklı" Efendi der idiyse de, efendisinin isminde "lâm" olmadığı için bunu doğru söylememekte olduğunu anlayarak mahçup olurdu. Hem bizim Mehmet memleketimizdeyken gam cüzüne kadar okumağa dahi muvaffak olmuştu!

Merakî Efendi'nin alafrangalığıyla beraber böyle bir Mehmetçiği konağına kabul etmiş olmasına şaşmayınız. Onu terbiye edecekti. Hatta terbiye etmeğe başladı bile. Bir gün "Mehmet, Beyefendi ne yapıyor?" deyip de Mehmetten "Çorba içiyor" cevabını alınca "Oğlan öyle söyleme ona alafrangada supe yiyor derler" demiş ve Mehmet "Hayır efendim! Allah göstermesin! Sopa yediği yok çorba içiyor" dediği hâlde dahi Merakî Efendi meraklanmayıp "Oğlum! alafrangada çorbanın ismi supedir, bunları birer birer öğrenmeli" diye bir nasihat vermişti. İşte anlayınız ki Mehmet dahi yavaş yavaş alafranga olacaktır.

Nasıl olmasın ya? Olmamak mümkün mü? Büyük efendi ne ise ne amma küçük bey Fransızcadan başka söz söylemiyor ki! Sütlü kahve istiyeceği zaman "kefe ole" diyor Mehmet ise "bunu kavala"dan başlayıp evvelce öğrenmiş olduğu "karyola" kelimesine kadar tatbik ede ede ister istemez belliyor.

Felâtun Bey'in kıyafetini sorarsanız tariften izhâr-ı acz ederiz. Şu kadar diyelim ki, hani ya Beyoğlu'nda elbiseci ve terzi dükkânlarında modaları göstermek için mukavvalar üzerinde birçok resimler vardır ya? İşte bunlardan birkaç yüz tanesi Felâtun Bey'de mevcut olup elinde resim, endam aynasının karşısına geçer ve kendini resme benzetinceye kadar mutlaka çalışırdı. Binaenaleyh kendisini iki gün bir kıyafette gören olmazdı ki "Felâtun Bey'in kıyafeti şudur" demek mümkün olsun.

Bak şeklini simasını pek kısaca tarif edebiliriz. Ortaca boy, nahifçe endam, sarıca beniz sahibi bir delikanlı olup, kaşları gözleri siyah, saçları ağzı burnu filânı hep bir karının "elverişli" diyeceği kadar letafet tasvir ederdi.

Madem ki Felâtun Bey hakkında bu kadar malûmat aldık, Biraz da Mihriban Hanım hakkında malûmat alalım:

Bu kız her şeyce olduğu gibi şekil ve simaca dahi Felâtun Bey'in kardeşi olduğu görülürdü. Lâkin kız çehresinde mutlaka ve behemehâl letafet daha ziyade olacağı başkaca mülâhaza edilecek bir şeydir.

Sair kızlar gibi Mihriban Hanım oya yapmasını bilmez. Zira alafrangalarda oya yoktur. Kese, çorap vesaire örmesini dahi bilmez. Çünkü onları modist kızları örer. Nakışı dahi onlar işler. Yapma çiçekler Beyoğlu'nda çok! Bunları yapmak için neye zahmete girsin? Çamaşır yıkamak, ütülemek hizmetkârların ve yemek pişirmek dahi aşçının işidir. Hatta kendi başını taramak bile alafrangada olmayıp mahsusan perükâr karı gelir tarar.

Alafrangada kızlar için okumak yazmak tahsili lâzım idiyse de biçare kızcağız öksüz büyüdüğünden muvaffak olamadı. Babası muzika talimi için âlâ bir piyanocu madam getirmişti. Lâkin madam kendisi çalıp babası dinlediği cihetle Mihriban Hanım "taş altında bir yılan, kaşları durur divan" şarkısından başka bir şey öğrenemedi.

Bununla beraber kızcağız hoppa mı hoppa mı hoppa mı? Şen mi şen mi şen mi! Zıp zıp sıçrar! Ter ter tepinir! Kendisi yetişmiş çatmış olduğu cihetle birkaç yerden görücüye gelmişlerdi. Bahusus pederinin servet-i müştehiresi her servet heveskârını celbederdi. Ancak görücülere Mihriban Hanım oğullarının neci olduğunu sorar. "Kâtip" cevabını alınca "Oh! Cebi delik!" der, "asker" cevabını alınca "Yarım kunduralı" der, "hoca" cevabını alınca "sarmısak başlı" der. Hasılı herbiri için bir kulp uydurup maazallah eğer görücüler "A hanım kızım niçin böyle söylüyorsun? Oğlumuz şöyledir böyledir" diyecek olursa bir püsküllü kahkaha koyverip "Oh, kalmış kalmışım da, sizin oğlunuza mı kalmışım. Hanım, oğlunuza başka yerden kız arayınız" diye kalkar yürüyüverirdi.

Nasıl Mihriban Hanım'ın bu kadar serbestliğine taaccüp mü ediyorsunuz? Taaccüp etmeyiniz. Zira kızcağız bir evin hanımı olarak büyümüş olduğundan gelen görücülere gelin makamında dahi kendisi çıkardı. Kayınvalide makamında da kendisi, gö-

rücü hanımlara verdiği cevabı ise bir kayınvalide sıfatıyla verirdi. İşte taaccüp edecekseniz bu serbestçe kayınvalideye taaccüp ediniz.

Eğer şu Felâtun Bey ve Mustafa Merakî Efendi ve Mihriban Hanım'ın tasvir-i ahvâlinden size usanç geldiyse affınızı istid'â ile beraber hâtime-i hâlleri olarak şunu dahi arz etmekliğime müsaade buyurmanızı rica ederim:

İşbu baba ve oğul ve kız yahut hemşire üçü bir yerde bulundukları zaman baba oğul şayet Mihriban Hanım'ın bir çiçeğini veya eldiven giyişini beğenmeyecek olsalar kızcağızın üç gün üç gece ağlayacağını bildikleri cihetle başına bir çiçek değil saksıyı giymiş olsa bile pek ziyade yakışık aldığına yemin etmeğe mecburdurlar. Felâtun Bey ise bir fikrini babası teslim etmediği zaman herifin cehalet hâlini ortaya koymaktan çekinmediği cihetle biçare adamcağız mahdum-ı Felâtun-mevsûmu yanında hacil kalmamak için beyefendi her ne rey ve efkâr arz etse Mustafa Merakî Efendi güya kırk yıldan beri o fikirde, o reyde bulunuyormuş gibi tasdike müsâraat göstermeğe mecburdu. Hatta bir gün baba ile oğul miyanında günlerin uzanıp kısalması ne hikmete müstenit olduğuna dair bir bahis açılmıştı. Mustafa Merakî Efendi bu bapta kendi reyini söylemekten hazer ile oğlunun efkâr-ı hikemiyyesine dîdedûz-ı intizâr oldu. Hele çocuk "kış mevsiminde havalar bulutlu olduğu için bulutlar güneşin ziyasını bize sür'at-i vusûlden men ile tehir eder" dediği zaman pederi "maşallah maşallah! Gerçekten Eflâtunlar aciz kalacak. Vallahi ben dahi öyle mütalâa ediyorum ama bir kere de sizin fikrinizi anlamak isteridim" demişti.

Ama inanınız ki herifcioğlunun bu fikrini mahz-ı hikmet olarak kabul eyledi. Hatta oğluna rica ile minnet ile bu meseleyi kaleme dahi aldırıp zamanımızda çıkan fünûn mecmualarından birisine derc edilmek üzere matbaasına götürdüyse de kabul ettiremediğine hiddetle avdet etti.

İkinci Bap

Bâb-ı sâbık bize hikâyemizi kendi isimlerine nispet eylediğimiz iki zattan birisinin ahvâl-i husûsiyesini epeyce öğretti. Burada dahi yine böyle mücmelen olsun Râkım

Efendi'nin ahvâl-i husûsiyesini görmeğe muhtacız.

Râkım Efendi dediğimiz çocuk eski Tophane kavaslarından birisinin oğlu olup bundan yirmi dört sene evvel pederi vefat eyledikte validesi elinde bir yaşında yetim olarak kalmıştı. Bir kavas evlâdına ne bırakabilir? Bizim Râkım Efendi'nin babası ise Salıpazarı tarafında üç odalı bir çürük kümes ve bir de Arap cariyeden başka mal ıtlakına seza hemen hiçbir şey bırakmamıştı.

Validesi gayet kadın ve Fedayi nam Arap cariye ise validesinden belki de daha kadın olduğundan kocasının nâire-i firâkı oldukça müntefi olup da aklını başına aldıktan sonra validesi "Fedayi! Artık aramızda hanımlık halayıklık kalmadı! İkimiz de çalışıp kendimizi ve bir de şu yavrucağı beslemekten başka çaremiz yoktur" dediğinde sadık Arap "Ah hanımcığım! Sen niye çalışacaksın. Ben çalışırım hem seni, hem küçük beyimi, evlâdımı beslerim" diye bütün idareyi kendi üzerine almağa kadar göze aldırmıştı. Maahaza validesi bâr-ı himmeti yalnız Fedayi üzerinde bırakmadı. Kendisi el dikişi diker, oya yapar, çevre, uçkur işler ve bunları Salıpazarı'nda Fedayi'ye sattırır, sair günler ise Fedayi'yi büyücek yerlere çamaşıra, tahtaya gönderir, arada bir, kendisi de gider, hasılı ellerinin emekleriyle kimseye muhtaç olmadan geçinebilirdi.

Râkım büyüdü. Beş yaşında Salıpazarı'ndaki Taş Mekteb'e verilip on bir yaşında İstanbul tarafında Valide Rüşdiye Mektebi'ne alındı. On altısında oradan çıkıp Hariciye Kalemi'ne kendisini kabul ettirmeğe yol buldu.

Aman bu çocuk ne kadar çalışıyordu. Hani ya "Gece gündüz çalışıyor" derler ya! İşte gece gündüz gerçekten çalışan buydu. Tamam evlâdını bu boya getirdikten sonra validesi vefat etmesin mi!

Amma bu dahi hakkında bir nimetti. "Ah! Râkım'cığım bir kere insan içine karıştığını görsem hiç gözüm arkada kalmazdı" derdi ve işte arzu eylediği bu nimete nail oldu.

Râkım'da henüz aylık yıllık yok. Sadık Fedayi hâlâ dikiş diker, mendil, çevre işler, kahve torbası diker, çamaşıra, tahta silmeğe gider. Aldığı paradan hanesinin idâre-i zarûriyyesini bittefrik küsurunu "Delikanlıdır parasız kalmasın" diye tama-

men Râkım'a verirdi. Fakat Râkım'ın cep harçlığına o kadar ihtiyacı yoktu. Sabahleyin Süleymaniye'ye medreseye gidip saat dörtte oradan çıktıktan sonra kaleme, bade, kalemde aldığı Fransızca dersini takviye ile beraber bu esnada bir kat daha ileriye gitmek için Galata'da bir hekime giderek akşam saat birde hanesine gelen ve bade't-taam Kazancılar mahallesinden Beyoğlu'na çıkıp yine Hariciye Kalemi'nde refiki bulunan bir Ermeni'ye Türkçe okutmak ve bu hizmete mukabil onun birçok Fransızca kitaplarını karıştırmak ile vakit geçiren bir çocuğa paranın ne lüzumu kalır?

Hatta cumaları bile Râkım sâlifü'z-zikr Ermeni refikinin kütüphanesinden çıkmazdı. O kadar ki hane halkınca ve familyaca Râkım'a emniyet-i kâmile hasıl olmuş bulunduğundan pazar günleri Hariciye Kalemi tatil olarak Râkım yine refikinin hanesine gidip de eğer o gün familyaca bir yere gidilecek ise Râkım'ı kütüphane odasına kaparlar öyle giderlerdi. Râkım için böyle bir gün ne mesut gündü.

Bizim Râkım Efendi bu suretle tamam dört sene müddet daha tahsilde devam eyledi. Koca Fedayi dadı halk mutfaklarında kömür olarak hanımın kendisine emanet bırakmış olduğu nûr-ı dîdeyi hâr u hakir bırakmak şöyle dursun, âdeta hali vakti yolunda bir adam evlâdı gibi iaşeye muvaffak olurdu. Lâkin Râkım Efendi'nin aldığı terbiye ve gördüğü tahsil öyle her hâl ü vakti yolunda adam evlâdına müyesser olamaz. Kendi hâhişi ve dadısının sevk ve teşviki sayesinde Arabîden sarf u nahiv filandan mada Risâle-i Erbaa'yı, şerhleriyle beraber lâyıkıyla gördü. Hele mantık cihetini tasdîkat-ı hitâmına kadar pek kuvvetli tahsil eyledi. İlm-i hadis ve tefsirde oldukça behre kazandı. Fıkhı dahi gözden geçirdi. Farisîden Gülistan ve Baharistan ve Büstan ve Pend-i Attâr ve Hâfız ve Sâib'i tekmil etmekten kat-ı nazar en münteha parçalarını ezber dahi eyledi. Fransızcaya gelince: Bir kere lisanda rüsûh peyda eyledi. Bade Galata'daki dostundan hikmet-i tabiiye, kimya, teşrih-i menâfiü'l-azayı oldukça tahsil edip Beyoğlu'ndaki Ermeni dostunun kütüphanesinde dahi coğrafya, tarih, hukuk ve muahedât-ı düveliyyeye dair lüzum derecesinin fevkinde dahi malûmat topladı. Hele okuduğu Fransız romanlarının ve tiyatro namelerinin ve eş'âr ve edebiyatının âdeta nihayeti yok

gibiydi. İki gece kendisinde kalmak üzere bir kitabı hanesine götürmek için müsaade alabilecek olsa onu yalnız okumakla iktifa etmeyerek en güzel parçalarını istinsah dahi ederdi. İşte Râkım Efendi'nin evâ'il-i hâli bundan ibaretti. Parasızlık ise âdeta yirmi yaşına kadar devam eylemişti. O zamana kadar kalemce nail olduğu maaş yüz elliye kadar varmış idiyse de yirmi yaşında bir hariciye hulefası için bu paranın, para bile demek olmadığı müsellemdir.

Bir gün Râkım Efendi'nin ehibbâsından bir matbaacı kendisine Fransızca bir kitap getirdi. Bunu Türkçeye tercüme ederse yirmi altın kadar verebileceğini arz eyledi. Kitap yüz elli, iki yüz büyücek sahifeli bir şey olduğundan koca Râkım bunu bir haftada çevirmek cesaretiyle kabul eyledi. Vakıa bir hafta değil ama on iki günde kitabı bitirip götürdü. Matbaacı dahi yekten yirmi lirayı verdi.

Haydi bakalım bu parayı aldığı zaman şu Râkım Efendi'nin ne kadar sevinmiş olduğunu kim hesep edebilir?

Nafile kimse hesap edemiz. Bîçare Râkım o zamana kadar bu miktar parayı Galata'da sarraf kutularından başka bir yerde görmemişti. Hele bir gün olup da kendisinin hem de sa'y-ı desti olarak bu miktar paraya sahip olabileceği ihtimalini -vakıa arzu eder idiyse de- hiç hükmedemezdi Şimdi bu serveti, bu hazineyi avucu içinde görünce hâlâ kendisinin olduğuna inanamayıp bir hayli teemmülden sonra bu hazineye malik olduğuna inandığı zaman gözlerinden dolu taneleri gibi şirişk-i sürûru cereyanından men edememiştir.

Ne o? Şaşırdınız mı? Hey kardeşim hey! İçinizde Râkım hâlinde büyümüş adam varsa düşünsün baksın sa'y-ı dest olarak ilk kazandığı paraya ne kadar sevinmiştir, der-hâtır etsin. "Bir adamın yirmi lirası olamaz mı?" diye düşünmek nâbecâdır. İşte ömründe yirmi lirayı görmemiş ve insan olmak için ne lâzımsa istihsâl-i ömründe sa'ydan geri durmamış olduğu hâlde ilk defa olarak bu parayı kazanmış olan zat bizim Râkım Efendi'dir.

Bîçare oğlan paraları alınca hemen hanesine koşup sadık dadısının önüne koydu. Ne dersiniz? Karıcık bunları görünce fevkalhad bozulup "aman beyim! bunları nereden buldun? Sakın ..." diye âdeta bir büyük sû-i fikrini tercüme etmeğe yaklaşmış

idiyse de, Râkım akçenin mevridini dadıya anlatarak onu kendisinden daha ziyade memnun eylemiş ve "Ah! validen sağ olsaydı da, senin böyle dört kese akçeyi birden kazandığını göreydi! Mevlâ rahmet eylesin" dediği zaman kendi kendisini tutamayıp ağlamaya başladığı misüllü, Râkım dahi ikinci defa olarak yine ağlamıştır.

Bade şu ilk servetin sarfını düşünmeğe başladılar. Zira biz Râkım'ın bu kadar paraya ilk defa olarak malik olduğunu söyledikse kendisine aç gözlülük isnat etmemiştik. Bilâkis Râkım fakr içinde tok gözlü olduğu hâlde büyümüş olduğundan eline para geçtiği zaman onu ketm etmeği mümkün değil tecviz etmeyerek akçeyi saadet-medârı bilir ve binaenaleyh husûl-i saadet yolunda sarfetmek için para kazanmığı severdi. Kendi dadısı "Beyim! bana kalsa bu para ile birkaç kat elbise alırdık da halk içinde temiz temiz gezerdik" dediyse de Râkım "Hayır dadıcığım! Benim üstüm başım bana yeter, birinci iş seni artık halka hizmet etmekten kurtarmaktır. Zira sen artık ihtiyar oldun" diye paranın nısfını ayda ikişer yüz elli kuruş harcetmek üzere dört aylık ihtiyatları olarak bertaraf ve nısf-ı diğeriyle dahi pek ziyade haraplaşmağa başlamış olan hanelerini tamir ettirdiler.

Her başlangıçta, her siftahta bir bereket olduğu erbabı indinde mu'tekaddır. Bu itikadı bizim Râkım Efendi de tevlit edecek haller dahi gecikmedi. Kendisi Bab-ı Âli'ye vürûdu eksik olmayan ecnebi gazetelerini baştan aşağı süzerek aldığı malûmat üzerine diplomatlığa dahi vüs'at vermiş olmakla aralıkta bir bazı evrâk-ı havadise bendler yazmağa başladı. Bu hizmeti bir aralık meccanen görüverir idiyse de matbaacılar kendisini hizmet-i tahrirde devam etmeğe mecbur eylemek için haftada, on beş günde Râkım'ın eline birer ikişer lira kıstırmağa başladılar. Hatta bu varidata sonraları daha ziyade revaç geldi. O kadar ki Râkım haftada iki lira kadar mütemadiyen gelmekte olduğunu görünce kalemi dahi terke mecbur oldu.

Biz bu infisâle teessüf ettik. Zira koca Râkım kalemde kalmış olsaydı feyz alacağına şüphe edilemezdi.

Râkım bir aralık Frenk dostları çoğalttı. Bunların çoğalması kendisine bir alafranga arzuhâlcilik ve tercümanlık yolu açıp ecnebilerden Türkçe bir nota, lâyıha, protesto, arzuhâl filân

yazdırmak isteyenler işlerini Râkım'a havale ederlerdi.

Sözü uzatmağa neden mecbur olalım? Râkım birkaç sene bu yola devam eyledikten sonra ayda yirmi otuz liraya kadar kazanmağa başlayıp fakat bîçare çocuk bu parayı kazanabilmek için yirmi dört saat gününden yalnız yedi saat kadarını uyku ve istirahate ve yemeğe içmeğe sarf ederek on yedi saatini hemen mütemadiyen işlemek ile geçirirdi.

Salıpazarı'ndaki evceğizini müceddet suretiyle tamir eyledi. Pek güzel ve tabiatça döşetti dayattı. Kendisine bir kütüphane tedarik etmeğe başlayıp Türkçe ve Fransızca en mutena âsârı toplardı. Bu kadar masrafla beraber yine Râkım'ın kesesinde para eksik olmazdı.

Dadısı birkaç defa Râkım'ı evlendirmeğe kalkıştı. Râkım kendisinin teehhüle ihtiyacı olmadığını dermiyan ederdi. Sadık Fedayi hane içine bir gelin gelmesini yalnız Râkım için istemeyip ihtiyarlık zamanında kendisinin dahi bir can yoldaşına ihtiyacını arz eyledikde Râkım işin bu cihetini münasip görerek bir cariye mubayaasına karar verdi.

Dadısı bazı tanıdığı esircilere sipariş etmiş olduğu cihetle öteden, beriden birkaç Arap cariye geldiyse de Fedayi bunları bir, nihayet iki gün tecrübe eder, beğenmez, yine iade eylerdi. Bir gün Râkım Efendi Tophane'den Beyoğlu'na çıkmak için Kumbaracı Yokuşu'na kestirmeden varmak üzere Karabaş'tan geçer. Mahut dere üzerinde ihtiyar, ak sakallı bir çerkezin yanında bir kız olduğu hâlde bir kapıyı çaldığını gördü. Kıza dikkatle baktı. Baktığı anda yüreği kıza aktıysa da "adam neme lâzım? Dadım beyaz istemiyor Arap istiyor, bu bizim işimize elvermez" diye alıp yürüyüvermişti. Zira ak sakallı ihtiyarın yanında bulunan kız beyaz, hem de güzelce bir çerkezdi.

Râkım alıp yürüyüverdi ama bir türlü ayakları ileri gitmez ki! Ne için olduğunu kendisi de bilmez. "Canım bir kere görür sorarsın almağa borçlu olacak değilim a?" diye geriye dönüp ihtiyar ve kız kapıyı açtırıp ve bade kapatmış olduklarından bu kere kapıyı kendisi çalmağa mecbur oldu.

Açtılar. Râkım ihtiyarı çağırdı, geldi. Kızın cariye ve satılık olup olmadığını sordu. Cariye satılıkmış. Görmek istedi.

Gösterdiler. Uzun boylu, kara gözlü, kara kaşlı, ufacak ağızlı, güzel burunlu, hasılı mütenâsibü'l-âzâ bir şey idiyse de gayet zayıf ve hastalıklı, on dört yaşında olduğundan öyle olur olmaz müşterinin beğeneceği gibi birşey değildi. Fakat neydi kızda o baygın bakışlar? Neydi mahzunane tebessümler?

Râkım kızın elini kimbilir ne için fakat pek ihtimale karîb ki adeta şaşkınlığıyla kendi eline almış bulunduğundan sonra dahi bırakmak hatırına gelmemişti. Heriften fiyatını sordu. Yüz altın demesin mi?

Herif kızın değerinden bahseder. Ya Râkım ne yapar? Râkım çocuk gibi ağlar! Ay kıza ne oldu? Zira o da Râkım'a karşı ağlamağa başladı!

İhtiyar ne mana vereceğini bilemez. Bir kimsesine mi benzettiğini Râkım'dan sorar, bir cevap alamaz.

Hayır Râkım kızı kimsesine benzetmemişti. Size biz haber verelim: Râkım adeta Cenab-ı Hakk'ın kendisi gibi bir öksüze böyle beyaz cariye mubayaasına kadar inayetini bîdiriğ buyurduğunu nazar-ı şükrana almış olduğundan sürurla ağlardı. Evet! Râkım bu kadar hassas ve mütehassis bir çocuktu. İhtiyara "bu kızın değeri var mı, yok mu diye sormuyorum. Satılan şey bunun hürriyetidir. Hürriyetin cihanlar değeceğini teslim ederim. Lâkin benim seksen altından başka param yoktur. Bu paraya mukabil kızı verirsen alayım" demiş ve ihtiyar Râkım'ın bükâsına mağruren hatta yüz elli altın dahi istemediğine izhâr-ı nedâmetle bir para aşağıya veremiyeceğini dermeyan edince "öyle olsun, bana yirmi altın için bir ay müsaade verirsen alırım" demesiyle ve ihtiyar dahi: -Zaten kızda ince hastalık hissetmekte bulunduğundan bir ayak evvel elinden çıkarmak için- muvafakat göstermesiyle hemen teslim ve tesellüm kaidesi icra edilmiştir.

Ne dersiniz? Râkım kızın elini eline almamış mıydı? Ta kız kendisine mal olduktan sonraya kadar elini elinden bırakmadı!

Bade Beyoğlu seferinden vazgeçerek ihtiyar ile beraber Salıpazarı'na geldiler. Kızı kapıdan içeriye salıverip kendisi dadısından akçesini istedi. Seksen altını esirciye saydıktan sonra yirmi altın için dahi bir senet yazıp Tophane'de kendisini

tanıyanlardan dört beş adamı şahit ikamesiyle esirciyi yerine gönderdi.

Bu işleri görüp de hanesine avdet ederken esnâ-yı râhta "acaba dadım bu işe ne diyecek? Gördün mü bir kere çocukluk ettim! Bir kere de anam makamında dadıcığıma danışmalı değil miydim?" diye bir vesvese-i mâsumâne ve bir nedâmet-i mutîâne etrafını almıştı. Hanesine geldikte dadısı kendisini istikbâl ederek "Aman beyim! Ne kadar isabet ettin, ne de can sevecek bir kız! Sen bana bunu can yoldaşı diye almadın mı? Adı Canan olsun" diye izhâr-ı hoşnûdî edince bîçare Râkım her şeyden ziyade dadısını memnun edebilmiş olduğuna sevinerek ismi dahi kabul eyledi.

Şurasını bilmelidir ki Râkım bir beyaz cariye aldığı için işinden geri kalacak adamlardan değildi. O gün ise Beyoğlu'nca iki mühim işi olup bu işleri behemehâl görmek üzere kalktı bu defa Kazancılar cihetinden Beyoğlu'na çıktı. İki mühim işinden birisi Ermeni milletinden "G" Bey'i görmekti. Zira daha bir akşam evvel mîr-i mûmaileyh, hizmetkârını gönderip kendisini behemehâl çağırmıştı. Hanesi Ağa Hamamı'nda bulunmakla, vardı, kendisini hanesinde buldu. Silistre eyaleti ağnâm rüsûmunu "G" Bey yeni alıp oraya gönderecek adamı ile Silistre valisine bir ariza yazdıracakmış. Râkım bu arizayı bir çeyrek içinde tesvit ve tebyiz ederek beye temhir ettirmekle beraber üzerini dahi temhir ve beyin yanındaki çekmece üzerine vazeyledi. Daha bir emri olup olmadığını istifsar zımnında muntazır oldukda bey, yazıcısını çağırıp Râkım'ın görülecek hesabı varsa görmesini emreyledi. Bu emri verince Râkım mahcup olarak "Ben sair bir emriniz var mı diye beklemiştim" dediyse de bey Osmanlı bir adam olduğundan "Verdiğim emir de, emir değil midir? Bu emrin icrası dahi matluptur" diye bir lâtife edip biraz sonra yazıcı elinde Râkım'ın üç aydan beri yazdığı evrakı şâmil bir pusula olduğu hâlde içeriye girdi.

Bey pusulayı alıp okumağa başladı. Bursa eyaletinin... senesi ağnâm bakayâsının tahsili iltimasına dair Bursa Valisine ariza kıt'a on, bunun cevabına cevap on, Varna sancağı öşür ve ağnâmının bir senelik tedkîk-i muhâsebatı zımnında Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne, zira lâyıhalı bir defter ki, altı sahife üzerine yazılmıştır. Bu defter mazmûnunca bir de mufassal lâ-

yıha, parakende mektuplar kıt'a sekiz.

Bey pusulayı bu suretle okuduktan sonra yine inbisât tarikiyla "Bunların hiçbirisi için bir para vermeyeceğim. Yalnız Bursa bakayâsı bence ümitsiz parayken mücerret iltiması güzel etmiş olduğundan tamamiyle tahsil edildi. İşte onun için beş on para gözden çıkarabileceğim" diye Râkım'a otuz lira verilmesini yazıcısına emreyledi.

Vay Râkım'da sürûr! Vay Râkım'da teşekkür! Hem de mîzanü'l-havâssı demek olan gözlerine yaş ile dolarak bir teşekkür ama kime? Kendisi gibi bir öksüze bir tarîk-ı tevfîki açmış olan Cenab-ı Hüdâ-yı Keremkâr'a!

Hakkını aldıktan sonra ikinci işine gitti. Bu ikinci iş İngiltere'den yeni gelerek Asmalı Mescit Sokağı'nda bir haneye yerleşmiş olan, oldukça kibar bir İngiliz familyası nezdinde görülecek işti. Lâkin iş ne olduğunu Râkım bilmezdi. Yalnız bir dostu kendisi için oraca görülecek bir iş olduğunu haber vermiş olduğundan ale'l-ımmıyâ gitmişti. Vardı dostunu dahi orada buldu. Meğer iş denilen şey İngilizin iki nefer kızına haftada birer gün Türkçe ders vermekmiş.

Hiç Râkım için iş bulunur da kabul edilmemek mümkün olur mu? Herif iş makinesi! Bunu da maalmennuniye kabul eyledi. Kendisi aylık, haftalık filânlık için şık şaka etmemiş olduğu halde dostu her defası için birer İngiliz lirası ayak teri takdim olunacağını arzla kabulü için İngiliz tarafından rica eyledi. Râkım hem hicabından morarıp hem de Cenâb-ı Hakk'ın bu lütfuna dahi teşekkür hasebiyle kızarıp işe karar verince dört yol ağzından Kumbaracı Yokuşu'na doğru ayakları sanki yere basmayarak indi. Tophane'ye, Karabaş'a varıp esirciler kahvesinde çerkeze rast gelmekle "gel baba gel ben borçtan hoşlanmam. İşte paranı tedarik ettim. Bin kere şükür olsun. Cenâb-ı Hakk hiç ummadığım yerden gönderdi" diye yirmi altın borcunu vererek senedini kurtardı. Hatta lüzumu bile olmadığı hâlde keyfiyeti şahitlere dahi haber verip bakıyye-i serveti olarak on altını cebinde olduğu halde hanesine can attı.

Bu haberi dahi sadık dadısına tebşir eylediği zaman vay Fedayi'deki sevinç! Kıza muhabbeti bir kat daha arttı. Vermiş olduğu Canan ismine "meymenetli" mahlasını dahi ilâve

eyledi.

İşte hikâyemizi kendi namlarına nispet eylediğimiz iki zatın ikincisi dahi budur.

Üçüncü Bap

Râkım Efendi ile dadısı Cenâb-ı Hakk'ın tamâmî-i lütf u ihsânı olmak üzere telâkkî eyledikleri Canan'ı talim ve terbiyeye başladılar. Bîçare kızcağızda filvaki bazı hastalıklar varmış. Geldiğinin ikinci günü Râkım Galata'daki hekim dostuna koşup keyfiyeti anlatarak bîçare Canan hakkında hekimi değil belki merhamet ve şefkat-i tammesini davet ve celp eyledi. Birer sürücü hayvanına râkiben geldiler. Tabip kızı etrafiyle muayeneden ve hâl ü şânını istintaktan sonra "kızda korkulacak birşey yok. Bu hastalığın mebdei Kafkasya imiş. O soğuk memleketten İstanbul gibi sıcak memlekete nakl-i mekân eyledikten sonra kendi kendisine şifayâb olur. Şimdi ben bir hap tertip edeceğim, onu yutmalı. Siz dahi her sabah kalktığı gibi yüz elli dirhem kadar halis inek sütünü kaynatıp sıcak sıcak içirmelisiniz. Tozlu topraklı yerlerde gezmemeli, şarkı çağırmak filân için sadrını incitmemeli. Aralıkta bir geniş yerlere götürüp ve deniz üzerine çıkarıp hava aldırmalı. Sık sık nefes almağa mecbur olacak kadar yormamalı. Biiznillâhi teâlâ bir şey kalmaz. Zaten bir şey yok a! Bunları dahi ihtiyat olarak ediyoruz. Güzel kızcağızdır, Allah'a emanet" dedi.

Dadı kalfa bu tertibatın nasıl bir hastalık tertibatı olduğunu anlayamamış idiyse de, Râkım işin farkına varmıştı. Tabibi teşekkürlerle iade ve tarifât-ı mezkûreye bihakkın itina edilmesini tekrar dadısına ifade eyledi. Bîçare Fedayi için böyle gurebaya edilecek hizmeti ihtara hacet mi vardır? Arapçık, kızı kendi rahatı için getirmiş olmadı, güya kendi rahat ve huzurunun bütün bütün insilâbıyla kızın rahatı için oraya getirmiş oldu. Bu Arapların iyileri ne kadar iyi olur.

Canan bir tarafta tımar ve terbiye ediledursun, biz hikâyemizin şu cihetine bakalım:

Asmalı Mescit'teki İngiliz'in kızlarına verilecek ders için cuma günleri tefrik edilmiş olduğundan cuma geldikde Râkım öğleden sonra saat yedide kalktı, oraya gitti.

Bu İngilizlere kibardan demiştik. Hikâyemizin başlıca azasından birisi dahi bu İngiliz olduğundan ahvali hakkında biraz malûmat almalıyız:

Evet İngiliz oldukça kibardandır. Kibardandır ama öyle lord, dük filân gibi zadegândan değil. Kâğıt ahz u itasıyla nakd-i mevcudunu beş yüz bin İngiliz lirasına iblâğ eyledikten sonra terk-i ticaret ederek bakiyye-i ömrünü rahatla geçirmek için İstanbul'a gelmiştir. Zira herifin evlâd-ı zükûru olmayıp familyası halkı bir zevcesiyle iki de kızından ibaret olduğuna ve bu kadar servetle kızlarını herkes alabileceği gibi zevcesi dahi bunlar arasında saadetle yaşayacağını hesap eylediğine mebni artık İngiliz rahat rahat yaşamaktan hiçbir iş, hiçbir fikir, hiçbir mülâhaza menedememişti.

Ecdadından zaten kendisine intikal eden isim Ziklas olup zevcesi bittabi Mister Ziklas tesmiye olunurdu. Kızları dahi bu ismi alabilirler idiyse de hanesi içinde büyük kıza "Can" ve küçüğüne dahi "Margrit" namıyla nida olunurdu. Bu familya Kanterburi şehir halkından olup civariyetten başka ticaretleri hasebiyle dahi Fransızlar ile ziyade ihtilât etmiş olduklarından her azası pek güzel Fransızca söylerdi... Binaenaleyh Râkım kendileriyle ifâde-i merama muktedir olacağından ders hakkında dahi muvaffak olacağını anladı.

Can ile Margrit hani ya şu "elmanın yarısı o, yarısı dahi bu" demezler mi? İşte bu sözün mâvaka'aleyhâsı idiler. İkisinde dahi fidan gibi boy, nahif endam fakat kıpkırmızı çehre, masmavi gözler, beyaza yakın açık lepiska saçlar! İngiliz kızları vesselâm.

Vakıa tarifimizden bunların yüzlerine bakılmakla kalbe pek de inşirah gelmeyeceği zannolunur. Lâkin bu zanda acele edilmemelidir. Her güzelin kendisine mahsus bir güzelliği olup her güzel dahi o kendisine mahsus olan güzelliği rağbet edenlere beğendirip sevdirebileceği erbâb-ı tecrübe indinde müsellemdir.

Elhasıl Râkım bir tabaka âlâ İngiliz kâğıdı üzerine kalın kalem ile "elif, be, pe, te, se, cim, çe, ha, hı, dal, zel, rı, ze, je ... ilâ âhire" hurûf-ı hecâyı çizip isimlerini dahi belletti ve bir hafta müddet içinde bunların şekillerini zihinlerinde teşkil etmeleri tenbihiyle kalktı geldi.

Vay muharrir efendi! Yalnız bu kadar mı oldu? Aralarında söz filân... Hiç olmazsa babalarıyla analarıyla dereden tepeden...

Hayır! O gün iş yalnız bundan ibaret kaldı. Hanesinde dadısı ile Canan'ı merak eylediğinden hemen Kumbaracı Yokuşu'ndan Tophane'ye inip -nakdinin müsaadesine mebnî- bir sürücü beygirine binerek Salıpazarı'nda hanesine geldi.

Vay! Artık yaya yürümemeğe de mi başladı?

Estağfurullah! Kendisine her ders için bir İngiliz lirası ayak teri hayvan kirası namıyla veriyorlardı. Mademki Cenâb-ı Hallâk-ı Kerîm bu varidatı dahi Râkım Efendi'ye şu nam ile verdi. Artık Râkım Efendi'nin bu nimete şükrane olarak ders günleri Beyoğlu'na hayvanla gidip gelmesi lâzım geldi. Hatta sabahleyin dahi niçin bir hayvana binmemiş olduğuna da teessüf eyledi. İşte bizim Râkım'ın Allah ile pazarlığı böyle bambaşkaydı!..

Her vakit hanesine geldikçe kendisini dadısı istikbal ederdir. O akşam kendisini istikbal eden Canan idüğünü ve kızın hâli günden güne değişip dadı kalfanın kadınlığı sayesinde üstü başı düzelmiş hatta çehresine dahi renk gelmiş olduğunu gördüyse de dadı kalfanın mutadı değiştirmiş olduğuna bir mana veremeyerek istizana mecbur oldu.

Râkım – Dadı ben her akşam geldikçe en evvel senin yüzünü görmeğe alışmıştım. Bu akşam bu âdeti değişmiş gördüm.

Fedayi – Evlâdım beyim! Allah bize bir güzel cariye vermiş olduğu halde artık akşam gelir gelmez benim siyah yüzümü görmekte ne mana kalır? Ben tenbih ettim.

Râkım – (koşup dadısının kucağına atılarak ve boynuna sarılıp şapır şapır öperek) Yok dadıcığım yok! Senin yüzün bana valide çehresi kadar tatlıdır. Cennetten huri çıksa da gelse bana senden güzel olamaz. Ben her akşam senin mübarek yüzünü görmeliyim. Sonra Vallahi Canan'ı buradan defetmeğe beni mecbur edersin. Hem ona bu tenbihleri verme. Çocuktur. İhtimâl ki bazı ümitlere düşer. Bende ise o gibi ümitlerin eseri bile yoktur.

Fedayi – A beyim, canım, niçin böyle?...

Râkım – Sana dedim ya işte! Sen beni evlâdın gibi seviyor-

san benim arzum vechiyle hareket edersin.

Koca Râkım dadısına bu hutbeyi okuduktan sonra "Hazır İngiliz kızlarını bugün başlattık ya! Dur bakalım şu çerkezi de başlatalım. Bu mu onları geçer yoksa onlar mı bunu" diye Canan'ı yanına çağırıp ona dahi hurûf-ı hecâyı tersim eyledi. Vay kızcağızdaki sevinç! Evet Çerkez kısmı okumağa pek haris olduğundan bu çerkeze okutmak kadar ibraz-ı muhabbet olamaz.

Şu kadar var ki Canan'ın İngiliz kızlarını geçeceği daha ilk haftasında anlaşıldı. Zira Râkım her gece Canan'ın yanında bulunup kız ise lâyıkıyla öğrenmiş olduğu dersin tecdidi istidasında bulunduğundan zaruri tecdide mecbur olurdu.

Öte tarafta İngiliz kızlarına dahi devamı bir aya varmış ve bu bir ayda îta eylediği dört ders ile kızlara yalnız "elif, be" gibi hurûf-ı hecâyı değil "elif, be, be, be, ilâ âhire" envaı hurûf-ı hecâyı bellettikten ve bunların hangisi kelimatın vasatına ve hangisi sağa ve sola geleceğini anlattıktan sonra fazla "elif, vav, he, ye" dahi hareke oldukaların ve bunların memuriyetlerini bittefhim "baba, kuzu, küpe, tûtî" gibi kelimatı imlâ dahi ettirmeğe başlamıştı. Lâkin Canan bunlara kıyas edilmez. Bir ay müddet içinde Canan dört beş heceden ibaret kelimeleri yazabildikten maada bunları "benim, senin, onun, bizim, sizin, onların" edat-ı izafetleriyle dahi birleştirebilirdi.

Demek oluyor ki, Râkım usul-i tedris için kendisince bir yol açmıştı.

Evet öyleydi.

Bir cuma günü Râkım bermutat Mister Ziklas'ın hanesine gidince kime tesadüf etse beğenirsiniz? Felâtun Bey'e rastgelse beğenirsiniz a! İşte ona rastgeldi. Felâtun Bey'i kızlar ile validesi ve pederi yanında bulup o gün ders günü olmakla muallim efendinin vürûduna intizar üzere bulunduğundan Felâtun Bey dahi kızların derslerini imtihan ederdi. Râkım Efendi'yi görünce İngilizlere dahi anlatabilmek için Fransızca olarak ve bir dihke peyrev ederek:

Felâtun – Ha ha hay! Sen miydin birader hanımların hocası?

Râkım – (mahzunane) Evet Efendim, bendenizdim beyim!

Mister Ziklas – Vay demek oluyor ki muarefeniz vardır!

Felâtun – (vakurane) Evet! kendi haklarında muhabbetim berkemâldir. O da beni sever zannederim.

Râkım – Dünyada benim sevmediğim adam mı vardır? Ben ki herkesin hüsn-i teveccühüne eşedd-i ihtiyaçla muhtacım. Herkesi sevmeğe bu cihetle dahi mecburum.

Felâtun – (Râkım'a) Mister Ziklas ve Misters Ziklas ile muarefe peyda edeli iki ay oldu. Sizin de buraya intisabınız bir ayı geçmiş ama nasılsa tesadüf edilememiştir.

Râkım – Kısmet bugün içinmiş efendim.

Felâtun – Muarefemiz peder efendi vasıtasıyla oldu. Kendilerini benden evvel tanımak şerefine nail olmuşlar. Sonra beni de getirip Mister Ziklas ile kerimelerine takdim ettiler!

Misters – Evet! Bu inayetlerinden dolayı peder efendi hazretlerine nasıl teşekkür edeceğimizi bilememekteyiz.

Felâtun – (vakar içine tevazu katmış bir tavırla) O sizin nezaketiniz iktizasıdır efendim.

Aradan bazı havayi sözler geçtikten sonra:

Râkım – Beyimiz müsaade buyur musunuz? Biraz da derse bakalım mı?

Felâtun – (hâlâ mübarek tebessüm dudakları üzerinde teceddüt ederek) Hay hay! Hatta ben şimdi hanımları imtihan ediyordum.

Râkım – Nasıl bari epeyce buldunuz mu?

Felâtun – (hâlâ o mübarek tebessümle) Hanımların zekâvet ve dirayetlerine söz ister mi? Fakat birader ben bu derslerin içinde bazı şeyler görüyorum da bir mana veremiyorum. Ezcümle şu elif-bada, bu pe, çe, je harfleri var mı ya? Biz mektepteyken elif, be, te, se, cim, ha, hı, dal, zal, rı, ze, sin, şın diye okuduk. Bunları görmedik. Bunlara ne isim vermeli?

Can – Evet muallim efendi! Felâtun Efendi öyle söyledi. Bizim zihnimiz şaşırdı.

Râkım – Hayır Efendim! Bunda zihin şaşıracak birşey yok. Felâtun Beyefendi ra'nâ bilirler ama birdenbire zihinlerine gelmedi. Vakıa beyim, mektepte biz buyurduğunuz gibi okuduk. Ama bizim okuduğumuz elifba yalnız Arapça içindir. Türkçe içinse ondan fazla birkaç harfe ihtiyacımız vardır. Meselâ

"paşa, çavuş, müjde" yazacağımız zaman nasıl yazarız! Elbette bu harflere muhtaç olmaz mıyız?

Meğer Felâtun Bey evvelce bu harfleri görüp de eski elifbada mevcut olmadığını düşündüğü zaman hazır acemi İngilizlere Felâtunluk satmak için muallim bulunan zatın asla Türkçe bilmediğini ve böyle adamlara müracaat olunursa kızların hiçbir şey öğrenemiyeceklerini filânı dermeyanla henüz kim olduğunu bilmediği muallimi bir âlâ tezyif ve istihza etmiş imiş. Bu kere işi anlayınca suratına garip bir kırmızılık gelerek:

Felâtun – Evet evet! Hakkınız var. Anladım!

Misters – Ben dahi öyle düşünmekteyim. Bizde Türkçe huruf öğrenmek için bir risale vardır, onda harfler mevcuttur.

Felâtun – Benim de aklıma geldi efendim. Bir şüphem daha var ama arzetmek için muallim efendi hazretlerinin müsaadelerini isterim.

Râkım – Estağfurullah efendim! Murat hanımların istifadesidir. Şayet taraf-ı âlînizden kabil-i istifade bazı vesâyâya nail olursak istifade...

Felâtun – Estağfurullah efendim! Hatırıma gelen şu ki biz şu (be) yi görmüşsek de böyle (be be be) ler görmemişizdir. Hani ya demek isterim ki efendim böyle dağdağalı şeyler ile hanımların zihni bozulmasa daha âlâ olurdu.

Margrit – Öyle ama bu harfleri öğrenmemiş olsak harfleri birbirine nasıl bitiştirebiliriz? İşte pederimin demincek haber verdiği risale bizim yanımızdadır. Biz hoca efendinin verdiği dersleri o risaleye muvafık değil, ondan daha âlâ bulmaktayız diye kız risaleyi açıp hurûf-ı mezkûreyi gösterdiyse de, Râkım ona hacet bırakmayıp bir kalem alarak "Efendim! faraza -Mustafa- yazacak olsak -mim, sad, tı, fe, ye- diye yazmayız. Bunları mutlaka birbirine rabt ile yazarız" deyince Felâtun bunun dahi farkına varmış ve fakat bu defaki hicabı, evvelki hicabını geçmiştir.

Amma yaptınız ha! Artık Eflâtun hurûf-ı hecâyı da bilmesin olur mu?

Bilmiyor değildi. Fakat hani ya bazı adamlar vardır ki kendi bildikleri şeyleri nasıl öğrenmiş olduklarını bilmezler. Bahusus ki memleketimizde bilenlerin en çoğu bildiklerini nasıl

öğrenmiş olduklarını bilmezler. İşte Felâtun Bey dahi bildiği şeyi nasıl öğrenmiş olduğunu bilmeyenlerdendi. Pek taaccüp etmeyiniz. Biz bir efendi gördük ki gerçekten kâtip ve hüsn-i hat sahibiyken, divanî kırması olarak cümlesi bir yerde ve birbirine mülâsık surette yazdığı "bulunduğundan" kelimesinin o hey'et-i müttehide miyanında her tarafını irâe ve tariften aciz kaldı.

Felâtun Bey duçar olduğu mahcubiyet üzerine daha ziyade ârâm edemeyip biraz sonra kalktı gitti. Râkım ise bey gittikten sonra ne fazlı ne de cehli hakkında bir harf söylemeyip yalnız kendi işiyle meşğul olmuştu. Fakat akşam üzeri giderken kızlar ve pederi ve validesi hazır olduğu hâlde "Efendim böyle haftada bir ders hanımlar için az ve bana ettiğiniz lutfu ise hizmetime nispetle çok görüyorum. Rica ederim dersleri haftada iki defaya iblağ etmeğe müsaade buyurunuz" demiş ve bu ricası maalmemnuniye kabul olunmuştu.

Bir ay müddet zarfında Râkım Efendi'nin Mister Ziklas hanesine peyda eylediği hususiyetin derecesini sorar mısınız? O kadar ki, mumaileyh familya meyanında yalnız hoca sıfatıyla kabul edilmezdi. Belki familya dostu ehl-i ırz, edip, mahçup, âlim, kâmil bir zat olmak üzere kabul edilip hakkında ona göre riayet edilirdi.

O akşam Râkım hanesine biraz erkence geldi ve hanesinde fevkalade bir şey gördü. Gördüğü şey ise Canan'ın orada bulunmaması idi.

Râkım – Dadı! Canan nerede?

Fedayi – Buradadır beyim!

Râkım – Buranın neresinde? İşte evimiz üç oda bir sofadan ibaret, Her yere baktım yok.

Fedayi – (biraz bozularak) Buradadır beyim. Şimdi gelir.

Râkım – Canım neredeyse söyle. Söylenmeyecek bir yerdeyse onu da söyle. Benden saklı bir işiniz var diye mi itikat edeyim?

Fedayi – Vallahi beyim biz bu işi senden saklı görmeğe karar vermiştik ama hata etmişiz.

Râkım – (telâşla) Ne oldu canım?

Fedayi – Birşey olduğu yok. Komşumuz... Beyefendi cariye-

leri için piyano öğretmek üzere bir madama tayin etmiş. Biz de heves ettik. Sana söylemiş olsak şayet ruhsat vermezsin diye korktuk da...

Râkım – (biraz tehevvürle) Evet dadıcığım! Ruhsat vermezdim. Hâlâ da ruhsatım yoktur. Canan piyano öğrenmek hevesine düşmüşse hiçbir arzumuzun husulüne mümânaat göstermeyen Cenâb-ı Hak bu arzunun husulünü dahi teshil eder. Sana fikrimi doğrudan doğruya söyleyeyim mi? Sen yanında olmadıktan sonra Canan'ın sokak kapısından dışarı çıktığına razı değilim. Sen yanında olduktan sonra nereye istersen al götür. Dünyanın hâli acayiptir. Sonra kıza verdiğimiz terbiyeyi kabul ettiremezsek yazık etmiş oluruz.

Bîçare Râkım bu sözleri öyle bir tavr-ı edîbâne ile söyledi ki dadısına anlattırmak istediği fikri Fedayi maaziyade anladı. Aradan yarım saat kadar zaman mürurundan sonra Canan dahi geldi. Beyi eve gelmiş bulunca huzuruna çıktı. Ama haşyetinden titreyerek çıktı. Yani Râkım bir sert söz söyleyecek olsa kıza adeta bir fenalık geleceğini hâlinden anlamıştı. Binaenaleyh:

Râkım – Gel bakalım Canan. Gel korkma yavrum. İşte ben dadıma tenbih ettim. Bundan sonra nereye gitmek isterseniz beraber gitmeğe mezunsunuz. Fakat dadım olmayınca kapıdan dışarıya çıkmağa rızam yoktur. Sen piyanoya mı heves ettin kuzum? Ben sana piyano alırım. Ben de buraya senin için muallime celb edebilirim.

Zavallı kızcağız efendisi kendisini tekdir etmedikten sonra piyano alacağını dahi vadeylediğini işitince sevincinden efendinin boynuna sarılacağı geldi. Bu inayete teşekkür edecek oldu. Lâkin Türkçeyi daha lâyıkıyla beceremekte olduğundan söyleyeceği söz dahi ağzında kaldı.

Bundan sonra artık Râkım'da bir piyano ile bir de piyanocu arzuları başgösterdi. Her akşam hanesine gelip de Canan'ın yüzünü görünce güya kızın çehresi "hani ya vaadin?" diye sual ediyormuş zannederek mahzun olurdu. O aralık nakd-i mevcûdu yirmi beş otuz lira verip de bir piyano almağa müsait değil idiyse de bu uğurda bir borca girmeği göze aldırmak Râkım için işten bile değildi. Fakat asıl mesele usta kazıyyesiydi ki, ayda

dört beş lira usta ücreti vermek Râkım için güçtü.

Bir gün Râkım yine Beyoğlu'nda Mathev Angel nam bir Fransız dostunun hanesinde bulundu. Salonda bulunan dört beş kadın piyano çalarlardı ki bunların birkaçı dahi Mathev'in zevce ve hemşire gibi akrabasıydı. Râkım'ı herkes sevdiği misüllü bu familya dahi pek sevdiğinden o gün orada huzuru, huzzâr için başkaca bir memnuniyeti mucip oldu. Hatta Râkım tarafından bilvekâle edilen rica üzerine bir esmer ve güzel madam piyano başına geçip "O dökülen kumral saç" ile "Hüsnünde var iken" gibi birkaç alaturka havalar dahi çalmıştı. Huzzâr bu havaların Râkım'ı memnun edeceğini hesap eyledikleri hâlde bilâkis gamnâk eylediğini görerek taaccüp eylediler. O kadar ki sebebini sormağa dahi mecbur oldular. Râkım "Adam bende olan çocuklukları bilmez misiniz?" diye müdâfaa göstermek istediyse de, kimisi Râkım'ın bir aşk ateşiyle sûznâk olduğuna, kimisi başka bir şeye hamleylediğinden Râkım: "Hayır efendim hayır! gönlüm vakıa pek hassastır. Ancak henüz bir kayıtla mukayyet olmayıp hürr-i mutlaktır. İşin içinde başka iş var. Bir cariyem vardır ki piyano çalmayı merak ederek... Bey'in hanesine gelen bir muallimeden sair cariyelerle beraber ders almağa gidermiş. Henüz acemi, henüz âlemde bir şey değil. Âlemin var olduğunu da bilmeyen bir kızı öyle her yere göndermek merakıma elvermediğinden men eyledim. Kendisine piyano alacağımı da vadettimse de aklıma yine o geldi de ..." diye beyân-ı hâl eyledi. Derken mahut esmer madam kıyam ederek "Evet efendim! Siz benim en müstait şakirdimi elimden aldınız. Ben öteki aşüftelere bir şey öğretemiyorum. Beş hafta oldu ki o kızı dersinden men ettiniz. Şimdiye kadar daha ileriye giderdi" deyince, Râkım bu tesadüfe taaccüp ederek:

Râkım – Demek oluyor ki muallimesi sizdiniz madam.

Madam – Evet efendim, o şerefle müşerreftim.

Râkım – Estağfurullah! fakat...

Madam – Yok kızı ahlâkı için men eyledinizse mazursunuz. Zira refikleri pek şeytan şeylerdi.

Mathev – Güzel ama şimdi bunun çaresi?

Râkım – Vallahi efendim çaresi madama bizim kız için rica etmektir ama...

Mathev – Evet işte o aması fena... Ben de bilirim ki fena... Zira bizim baba Râkım öyle bir liraya filana muallime götürtemez ki!

Esmer madam – Bahusus ki ben Râkım Efendi'ye bir liraya da gitmem! Daha çok bir şey için gitmek isterim.

Huzzârın cümlesi – Nedir bakalım o çok şey?

Esmer madam – Büyüktür efendim büyük. Râkım Efendi'nin dostluğu! Eğer beni dostluğu ile tediye ederse her hafta... Bey'den çıkınca onun cariyesine dahi giderim.

Esmer madamın adı Jozefino'dur. Madam Jozefino Râkım hakkında bu lütfu vadetmesi üzerine yalnız Râkım'ı değil, bütün cemiyet halkını memnun eylemişti.

Jozefino – Bak yalnız bir şey var ki o olmazsa olmaz. Bir âlâ piyano isterim. Öyle olur olmaz piyanoya ben parmaklarımı dokundurmam. Lâakal sekiz yüz frangı gözden çıkarmalı.

Huzzâr – Öyle ya!

Râkım – Olur olmaz piyanoya parmak dokundurmanızı ben dahi tecviz etmem. Lâkin piyanoyu intihap edebilmekte acizim. Hangi piyanoyu beğenmişseniz emrediniz şimdi alayım.

Jozefino – Buradan çıkınca beraber gideriz.

Râkım Jozefino'nun bu lütfuna dahi teşekkür eylemişti. Vakıa Jozefino şu mürüvveti Râkım'dan ziyade Canan'ın hatırı için dirig ettiğini dahi dermeyan eylemiş idiyse de biz meselenin asıl iç yüzünü biliyoruz. O ... Bey'in cariyeleri pek havayi meşrep şeyler olduğundan hiçbir şey öğrenemezlerdi. Canan ise kendisine bir kere gösterilen meşki derhal ahzeylediğinden ileride ... Bey cariyelerinin "İşte filân kızcağıza dahi onlara verdiğim dersi verdim, o pek âlâ öğrendi, bunlarsa himmet etmedikleri için öğrenemediler" demek için işi bu surete dökmüştü. Nemize lâzım? Râkım'ın ihtiyacı bir muallimeyeydi. İstediğinden âlâsını hem de bedava olarak buldu.

Mathev'in hanesinden çıktıktan sonra gittiler. Kulekapısı'nda bir mızıkacı dükkânına girip Jozefino'nun intihap eylediği gayet âlâ bir piyanoyu yedi yüz franga mübayaa eylediler. Râkım dört yüz frangını peşin verdi. Küsuru için dahi yine Jozefino'nun tavsiyesi üzerine bir ay mühlet alıp piyanoyu

sırık hammalına yüklettiği gibi hanesine aşırdı.

Vay Canan'daki sevinç! Kız çıldıracak be! Öteki odada dadısının boynuna sarılmış yüzünü gözünü öper! Bu hâli Râkım dahi gördü. Canım ne kadar da mütehassis ya? Kızın bu kadar sevinci dahi Râkım'ın hissiyatını gıcıklayıp gözleri yaşla dolmakla beraber bu eltâf ve inâyâtın mevridi bulunan Cenâb-ı Vâhibü'l-Atâyâ tarafına kalben teveccüh ederek bir bîçare kızcağızı bu kadar sevindirmiş olduğu için arz-ı teşekkür eyledi.

Üç odadan ibaret bulunan haneyi üç nefer sekenesi beyinlerinde taksim ederek bir de misafir kabul edecek yer olmak üzere salonlarını döşemişlerdi. Madem sözü bu kadar açtık. Geliniz şu hanenin dahiline bir göz gezdirelim:

Evceğiz bir katlıydı. Zeminde mutfak, kiler, odunluk ve ev altı olup merdivenden çıkıldıkta ufak bir gezintiye varılır ve karşı gelen camlı kapı açılınca salona girilir. Eski hâlindeyken üç odanın üç kapısıyla bir de helâ kapısı salona açılır idiyse de muahheren gördüğü tamir esnasında Râkım birisi karşısına ve ikisi dahi sağ tarafa isabet eden oda kapılarının önüne bir buçuk arşın mesafeden bir bağdadî duvar çektirip şu suretle kapılar bir koridorun içinde kalmışlardı. Helâ ise karşıya gelen odanın sol cihetinde kalır ve bu hâlde gerek odalara ve gerek helâya yol veren koridorun yalnız bir kapısı sağ cihetten tamam salonun ortasına açılırdı. Salonun sağ ciheti dediğimiz taraf sokak üzeri tarafıdır ki bu vaziyet iktizasınca odalar ziyasını sokak tarafından alırlardı. Salonun ise sol cihete üç penceresi olup bunların vasatta bulunanı onun mukabilinde kalan kapıya mütenâsip olmak için "yırık pencere" denilen camlı kapı gibi bir şey olup yanı başlarında bulunan diğer ikisi dahi adeta birer pencereydi. Bu pencerelerin açıldığı taraf dört yüz arşın kadar ufacık bir bahçe olup zemini sokak zemininden yüksek olmakla salonun camlı kapısından üç ayak bir merdivenle bahçeye inilebilir.

Hanenin şekli ve taksimatını anladınız ya! Şimdi bunun içini güzelce boyayınız, kâğıtlayınız, yerlere âlâ kilimler döşeyiniz, salonun içine yarım takım kanepe ve bir ayna ve bir konsol koyunuz. Aynanın iki tarafına iki güzel resim dahi asınız. İşte Râkım'ın salonunu teşkil etmiş olursunuz. Hele merdiven yanındaki camlı kapıya karşı duvara piyano dahi konulduktan sonra

o mini mini salon ne kadar güzel olur!

Râkım'ın odası sağ cihetinden en başta bulunan odadır. Kapısından girerseniz bittabi karşınıza pencereler isabet eder. Odanın sağ tarafı kütüphanedir. Sol tarafında Râkım'ın karyolası görülür. Kapıdan girildiği zaman iki tarafında kalan boşlukta dahi birer dolap vardır ki içinde antikaya ve tuhaf şeylere dair birçok hırdavat doludur.

Bu odanın yanındaki oda Canan'a tahsis edilmiş. Vakıa Canan'ın kendisine kapı bir komşu olmamasını Râkım emel etmiş idiyse de, bu odanın yükü olmadığından dadı burada rahat edemiyeceğini dermeyan ederek orasını mutlaka Canan'a tayin eylemişti. Odaya girildiği zaman yine sol tarafında bir karyola, sağ tarafında ufak bir konsol üzerinde bir güzel ayna, yanında iki çiçeklik, kapı semtinde bir tuvalet takımı, pencereler semtinde dahi bir küçük masa üzerinde dikiş filân edevatı görülürdü.

Bu aralık şunu da ihtar edelim ki, Râkım'ın topu bir tuvalet takımı olup o dahi Canan'ın odasında bulunduğundan sabahları tuvaletini orada icra ederdi.

Öteki dıl' üzerinde dadının odasına gelince: Bu odanın penceresi olmayıp koridorun oradaki müntehasında bulunan bir pencerenin bahçeden aldığı ziya ile Fedayi'nin odası dahi yarım yamalak ziyalanırdı. Bu oda eski zaman odaları gibi yüklü dolaplı bir şey olup, dadı kalfa karyolada yatmadığından alaturka yatak takımı yükünde dururdu. Halbuki hanenin sandık odası dahi bu odaydı. Gerek Râkım'ın, gerek Canan'ın sandıkları dahi yük altında bulunan mahall-i mahsuslarında bulunurdu.

Jozefino derslerini perşembe günlerine tahsis etmiş olduğundan ilk defaki perşembe günü Râkım Efendi dahi hanesinde bulunup saat on üzerleri madam geldi çattı. Canan gelen hocanın kendi hocası olduğunu görünce madamı kucaklayıp yarı Çerkezce, yarı Türkçe bir yolda beyân-ı memnûniyyet eylemişse de, Jozefino bir kelime Türkçe anlamadığından o dahi kızı kucaklayıp öperek Râkım'a "Mösyü Râkım, şu çocuğun lisanını anlamam ya! Fakat bunun gözleri ve hâl ü tavrı ne demek istediğini pek âlâ bana anlatıyor" dedi. Râkım Jozefino'nun

Canan hakkında gösterdiği muhabbete dahi memnun ve müteşekkir olup bu bîçare kızcağızı şakirtliğe değil, kızkardeşliğe kabul etmesini dahi tavsiye eyledi.

Jozefino, Râkım'ın salonunu pek güzel buldu. Hele salondan bahçeye nazar edip tımar ve terbiyesi pek yolunda olduğunu görünce daha ziyade memnun olup:

Jozefino – Mösyö Râkım, evinizi pek beğendim. Ne tabiat sahibi imişsiniz! Vallahi kutu gibi bir saloncuk. Lâkin odalarınızı da görmek isterim.

Râkım – Madam, bundan başka yerlerimiz yalnız yatak odalarından ibarettir.

Jozefino – Çocuk olmayınız da! Biz dost olacak değil miyiz? Yatak olsun göreceğim. Serbest adamlarda bu mülâhazaya şaşılır.

Bu lâkırdı üzerine Râkım odaları dahi Madam Jozefino'ya gösterdi. Canan'ın istidâd-ı tabîiyyesini artık uzun uzadıya tarif lâzım mı ya? Jozefino odaları tertemiz bir hâlde buldu. Herşey yerinde, her şey intizamında. O kadar memnun oldu ki, böyle bir haneye, böyle bir cariyeye malik olmak saadet idüğünü bin defa tekrar eyledi. Râkım dadısı bulunan Fedayi'yi dahi takdim ve validesi makamında olduğunu tefhim edince Jozefino onun dahi iltifatlarına müstağrak oldu.

Bugün Canan'ın Râkım Efendi hanesine vürudunun üçüncü ayı olup bâ-husus Jozefino bir aydan beri Canan'ı görmemiş olduğuna ve bu müddet zarfında Canan'ın tımar ve tezyininde devam edilerek kıza renk ve semen gelmiş ve hüsnü artmış bulunduğuna mebni Jozefino yarım saat içinde Canan'ın dersini verip bitirdikten sonra Râkım ile Canan hakkında şu bir iki kelimatı teatiye mecbur oldu:

Jozefino – Uzatmayınız Mösyö Râkım! Cariyeniz pek güzel, pek zeki, pek fatin!

Râkım – Daha yavaş yavaş açılır madam!

Jozefino – Onu demek istemiyorum! Siz de gençsiniz, o da! İki genç bir yerde, fena âlem değildir ha!

Râkım – Yok işte bu fikriniz yanlıştır.

Jozefino – Niçin sanki, ayıp bir şey mi?

Râkım – Ne ayıp olacak? Hususen cariyemdir.

Jozefino – Öyle ise ne...

Râkım – Ama ben kendisini hemşire gibi seversem, daha ziyade mütelezziz olacağım.

Jozefino – Durunuz bakalım, o sizi kardeş gibi sevecek mi?

Râkım – Benden kardeşlikten başka bir şey görmezse ne yapacak? Elbet o da beni kardeş gibi sevecek.

Jozefino – Onlar bugünkü lâkırdıdır kuzum. Durunuz bakalım, biraz daha zaman geçsin de... siz de melek misiniz sanki? Bir güzelden istifade etmeği protesto mu ettiniz?

Râkım – Yok, hatta bu istifade için fedakârlık bile ederim ama Canan'ı o yolda terbiye etmek istemem.

Jozefino – Ne ise sizi tebrik ederim dedim a!

Jozefino bu sözleri bitirdikten sonra saat on bir buçuğa gelmiş olduğundan Râkım'a Canan'a ve Fedayi'ye veda ederek çıktı gitti.

Bu Canan'ın ne emel üzerine mubayaa edilmiş olduğu hatırınızda duruyor ya. Güya ihtiyar Fedayi'yi rahat ettirmek için alınmıştı. Öyle değil mi? Halbuki bîçare Fedayi hâlâ mutfaktan çıkamamıştı. Canan'ın kendisine yardımı yalnız yukarı hizmetini deruhte etmiş bulunmasından ibaret olup haftada bir gün dahi çamaşıra soyunur vesair vakitlerini ise giyinmiş kuşanmış olduğu hâlde dersiyle, dikişiyle geçirir. Hele piyano geldikten sonra artık bir dakikasını boş geçirmemeğe başladı. Dersten usansa piyanoya, piyanodan usansa dikişe oturup sadık Fedayi ise kızcağız ne kadar kendisini eğlendirirse, o kadar memnun olurdu.

Fedayi'nin bu kızı Râkım'dan kıskanmadığına taaccüp edecek misiniz? Ne mümkün Fedayi'nin elinden gelse kızı hemen kaptığı gibi Râkım'ın koynuna koyacağı derkâr idi. Hatta "Benim beyim melek midir nedir? Karşısında huri gibi kız gezdiği hâlde asla bir alıcı göz ile baktığı yok" diye canı dahi sıkılıyordu. Her ne zaman bir moda kumaş çıksa dadı kalfa Râkım'a rica ederek "Gençtir, giyinsin kuşansın, karşında temiz gezsin" diye mutlaka aldırır ve aldırdığı anda nerede güzel biçki biçen bir hanım varsa götürüp rica minnet en yeni moda olarak biçtirir ve kızın kendisine diktirip giydirirdi. Sonra Canan biçmek için

dahi kimseye muhtaç olmadı ya! Hangi entari kendisine daha ziyade yakışık olursa onu söker ve onun üzerinden yenisini biçip, bade ikisini dikerek matluba vasıl olurdu. Bîçare kızcağız endam düşkünü hüsn ü cemal züğürdü değildi ki, giydiği kendisine yakışmasın. Ne giyerse kaşık gibi yakıştırırdı.

Erbâb-ı Mütâlaa meyanında bu kadar saadeti Râkım için çok görenler varsa zulmetmiş olduklarını kendilerine ihtar ederiz. Bir adam ki yedi sekiz sene, gece gündüz demeyerek göz nuru döküp tahsîl-i kemâlâta himmet eyledikten sonra bu kadar mükâfata dahi nail olmazsa talim ve tefennünün ne meziyeti kalır?

Tahsilde Canan nasıl bir sür'at-i seyr ile giderse, İngiliz kızları dahi o nispette sur'atle gitmektedir. Bunlar her ders günleri hocalarından kırk elli kadar Türkçe kelimatı sorarak ve bir deftere kaydederek ezber ederdi ki, şu hâlde çatara patara lisan dahi tekellüm etmeğe başlamışlardı. Hele kıraat ve kitabet hususunda başkalarının başka hocalardan bir senede öğrenemeyecekleri miktarı bunlar öğrenmişlerdi.

Râkım hakkında familyaca olan hürmet ve riayete munzam olan ziyade bir muhabbet iktizasınca Râkım bazı kere akşam taamı için dahi bunların hanesinde kalmağa başladı. Hele bir Pazar günü familyaca Kâğıthane'ye gidilmiş ve Râkım'ın sûret-i refakatinden cümlesi için memnuniyet hasıl olmuştu. Lâkin münasebet ve muhabbet yalnız bu derecede kalmadı. Mister Ziklas'ın sair her İngilizler gibi denize merakı olduğundan ve Râkım'dan dahi bu merak Ziklas'tan aşağı kalmadığından Ziklas'ın mubayaa ve tedarik eylediği iki çifte bir âlâ sandalı Salıpazarı limanına Râkım'ın muhafaza ve nezareti altına verdiler. Bazı Pazar günleri Râkım sandalı Tophane iskelesine celbederek İngilizlerle orada birleşip binerler, Kadıköy'üne, Adalar'a doğru çıkıp yelken kullanarak voltalar ederlerdi. Lâkin bu sandal seyahati başkaca tarife seza bir şey olmakla onun için dahi birkaç satırı diriğ etmeyelim.

Can ile Margrit sandal ile seyahate çıkıldığı zaman kendilerine mahsus bahriye kisvesini giymeleri mutatlarıydı. Bu kisve başta ruganları, gemici şapkaları ki etrafını bir mavi kurdele kuşanmış ve yine bir mavi kurdele çene altından sağındırıkvari geçmiştir. Saçlar toplanıp ve kuru kuruya taranıp omuzlar üzerine salıverilmiş. Arkada bir beyaz frenk gömleği ki

yakaları mavi olup devrik yerinde birer beyaz çapa resmi vardır. Gömleğinin kolları dahi mavidir. Bu gömlek üzerinde şinelvari kısa bir yağmurluk. Lâkin bunu lüzumuna göre üzerlerine dahi alırlardı. Ayakta dizden yukarıya kısa ve beyaz bir fistan. Bu dahi mavi kurdeleden askılar omuzlarına raptedilmiş, fistanın üzerinde birer mai kuşak. Adeta yün kuşaktır. Ayakta dizden yukarı ta butlara kadar birer beyaz çorap. Bunun üzerine baldırlara kadar yüksek birer çift mavi potin. İşte bir de yarım değirmi mavi canfesten bir boyunbağı bu kisveyi itmam ederdi.

İş bu iki genç tayfa kürek oturaklarına oturdukları zaman Ziklas dümen yekesini ele alır ve Râkım ile Misters Ziklas dahi karşı karşıya otururdu. Yelken fora etmek, yelken sarmak iki nefer genç tayfaların hizmeti olup şayet kürek çekmek icap ederse o zaman dümen yekesini Misters Ziklas eline alıp kocası ile Râkım ve iki güzel nefer tayfalar dahi küreğe geçerlerdi. Sandalın içinde çerezlenecek ufak tefek her şey bulunduğu gibi âlâ İngiliz arpa suları dahi eksik olmadığından bu sandal seyahatinde edilen zevke sefaya Râkım doyamazdı. Hele hava düşüp de kürek çekilmek lâzım geldiği zaman büyük kız pruva tarafından birinci hamlada, Râkım ikincide, küçük kız üçüncüde babaları dahi dördüncü hamlada bulunduğundan ve İngiliz gemicelerivarî küreklere eğilerek asıldıkları gibi ta arka üzerine yatıncaya kadar dahi yaslandıklarından her ne kadar biraz yan tarafta kalır idiyse de her hâlde Râkım kendisini büyük kızın kucağına yaslanmış ve küçüğü dahi kendi kucağına dayanmış görürdü ki her şeyden ziyade lezzet aldığı hâl buydu. Lâkin validelerine ve yahut pederlerine bir suizan verir miydi zannedersiniz?

Vay! Râkım'da böyle hevesler de vardı ha!

Niçin olmasın? Size Râkım'ı yemezler içmezler, erkeklik ve dişilik onlarda yoktur diye mi tavsiye ettiler? Maahaza Râkım'ın aldığı lezzet bütün bütün hissî ve vicdanî bir şey olup bu lezzet-i vicdâniyyenin maddiyata tatbikini zinhar hatırına bile getirmediği için analarına babalarına serrişte-i şüphe vermezdi.

Sandal seyahati dedik de hatırımıza geldi. Bir gün Felâtun Bey dahi Ziklas familyasıyla sandal seyahatine çıkmıştı. O

gün hava biraz lodos olup Adalar açıklarında dahi biraz büyücek dalgalar teşkil eylediğinden ve volta vurdukları esnada denizin sandalı karpuz gibi kaldırıp da yere vurması İngilizler için en ziyade zevki mucip olduğu hâlde, Felâtun Bey'in canını başına sıçratmış ve hele bir defasında "anacığım anacığım" diye bağırmıştı. Vakıa İngilizler bu lâkırdıdan bir şey anlıyamadılarsa da beyin hâl ü şanından havful-haşyetini istidlâl eyledikleri cihetle o günden sonra birkaç vakit dahi bu hâl ile eğlenmişler ve bunu Râkım'ın kulağına kadar îsal eylemişlerdi.

Söz yine Felâtun Bey'e mi intikal eyledi?

Öyle ise haber verilecek ufak tefek birkaç şey daha olduğundan şu sırada onları dahi îrad ediverelim:

Dördüncü Bap

Kış gelmiş ve günleri kısaltmış olduğu cihetle Râkım Efendi İngiliz kızlarının derslerini akşam saat ikiden üç buçuğa kadar zamana tayin eylemişti. Vakıa kendisi evkatına dikkatle âdeta bir İngiliz kadar ihtimam eylediğinden her zaman tamam saat ikiye birkaç dakika kalarak gelir ve ikide derse başlar idiyse de gerek kızlar ve gerek valideleri ve pederleri ders akşamları saat yarımda gelerek taamını dahi birlikte etmelerini Râkım'dan pek çok rica etmiş bulundukları cihetle bir akşam Râkım yemeği dahi bunların hanesinde yemek için Beyoğlu'na erkence çıkmak lüzûmunu gördü ve yola düştü.

O akşam, Tophane'den Boğazkesen caddesiyle Firuzağa üzerinden Taksim'e çıkmağı kurmuş olduğundan tamam Bozahanebaşı'na geldikte Felâtun Bey'e tesadüf eyledi ki yarı belinden aşağısı ya boza ve yahut salep gibi bir şeye bulanmış olduğu hâlde telâşla Bozahane'ye girerdi. Bunu o hâlde görünce:

Râkım – Vay beyimiz! Bu hâl ne? Üzerinize boza dökülmüş desem bozahaneye henüz giriyorsunuz?

Felâtun – Vallahi birader sorma. Şurada bir aşçı dükkânından geçiyordum. Herif camın iç tarafına bir koca tabak içinde olarak mayonezli balık koymuş. Nasılsa ayağım sendeledi. Güya cama dokunmamak istedim, beceremedim. İşte mayonez tabağını üzerime giydim.

Râkım – Allah Allah! Çok şükür ki cam bir yerinizi sakatlamamış!

Felâtun – İşte ben de ona teşekkür ediyorum a! Hem demek oluyor ki bu akşam Beyoğlu'ndasın.

Râkım – Evet efendim. Bizim Misters Ziklas'tayım.

Felâtun – Allah versin birader, Allah versin. Artık hususiyeti artırdınız.

Râkım – Ne yapalım efendim! Çalışmalı!

Felâtun – (müstehziyane) Canım çalışmalı ya! Şu madmazeller için söylüyorum. Seni ağızlarından düşürmüyorlar da! Karılara çatmak da sana mahsus bir muvaffakiyet. Canına yandığım! Ben ne yapsam yaranamayacağım vesselâm.

Râkım – Öyle ise ben size bir akıl öğreteyim.

Felâtun – Vallahi lütfetmiş olurdunuz.

Râkım – Ben kadınlara asla yaranmak hevesinde bulunmadığım için beni seviyorlar. Eğer siz bu hâlde olsanız dahi ziyade muvaffakiyete mazhar olmanız lâzım gelecek.

Felâtun – Deyinizdi bakayım beni aldatabilir miydiniz? Ben sizin ne saman altından su yürüttüğünüzü bilmez miyim?

Râkım – Ne saman altından su yürüttüğümü bendeniz bilemiyorum. Eğer bunu bendenize gösterirseniz gerçekten siz bana lütfetmiş olursunuz.

Felâtun – Ne ise! Başka vakit görüşür konuşuruz. Müsaadenizle şu üstümü başımı biraz temizleyeyim. Zira buraya kadar bu hâlde geldim.

Zaten Râkım dahi saat yarımda İngilizin hanesinde bulunmak için acele eylediğinden, bunlar sözü burada kesip birbirinden ayrıldılar. Fakat Râkım böyle aşçı dükkânındaki mayonez tabağını üstüne başına giymiş olmağa hiçbir mana veremiyerek giderdi. Nihayet İngilizlerin hanesine vardı. Hane halkını yemek için kendisine muntazır bulmakla hemen sofraya oturuldu. Çorbalar içilir içilmez, Ziklas "Aman! Bugün bizim uşak bir âlâ balık almış ben de mayonezli balığı pek sevdiğim için öyle pişirmesini aşçıya sipariş eyledim. Seversiniz ya Râkım Efendi?" diye orada sofra hizmetinde dahi besleme kıza muavenet eden aşçı karıya mayonezi getirmesini

emreyledi.

Karı durdu. Ziklas emrini tekrar edince karı yalnız durmakla kalmayıp çehresinde bir de durgunluk görüldü. Ziklas bir daha tekit eyledikte durgunluk dahi artıp karı bütün bütün bozularak âdeta kekeleye kekeleye mayonezin dökülmüş olduğunu bildirdi. Ziklas'ta hiddet! Râkım'da istiğrâb!... Ziklas "Canım birisi döküldüyse bir dahasını yapmak lâzım değil miydi?" dedikte aşçı karı daha ziyade ve âdeta fevkalâde bozularak mayonezin pek geç vakitte döküldüğünü ve bir dahasını yapmak için yumurta ve limon tedarikine vakit kalmadığını bildirdi.

Ziklas – Bereket versin ki Felâtun Bey gelmedi! Gelseydi o Râkım Efendi'ye de kıyas kabul etmez. Her hâlde misafir sayılır âdeta utanırdık!

Râkım – (mütecessisâne) Vay! Felâtun Beyefendi dahi gelecekler miydi?

Ziklas – Evet! Bu gün kendisini gördüm. Gelmesini rica eyledim "Alaturka on ikiye kadar gelirsem gelirim" diye söz verdi. Karanlık oldu, gece geldi hâlâ kendisi gelmediği için biz de sofraya oturduk.

Râkım – (müteaccibâne ve mütebessimâne) Madem ki şimdiye kadar gelmediler. Efendim demek oluyor ki bundan sonra dahi gelmezler.

Uşak – (an-asl rum olup yarım yamalak bir Fransızca ile) Ya ben Felâtun Bey'i dört gözle yol ağzında gördüm ki buraya teveccüh ediyordu.

Ziklas – Ne vakit?

Uşak – Güneş hemen hemen batmak üzereydi.

Ziklas – Ben de şimdi zannettim. Artık gelmez ya Râkım Efendi!

Râkım – Efendim saat alaturka on ikide söz verdiği ve kendisini hizmetkârınız gurûb-ı şems üzeri buraya teveccüh etmiş gördüğü hâlde henüz gelmeyişine bakılırsa mutlaka fevkalâde bir şey zuhuruyla kendisini menetmiştir!...

Râkım Misters Ziklas'a bu cevabı verirken göz kuyruğuyla aşçı karıya bakıp da karıyı havuç gibi kızarmış görünce, zihninden geçmekte bulunan şübehâtın cümlesini tasdik ederek kalbi

nev-umma tatmin oldu.

Acaba bu şübühât neydi?

Şimdilik malûm olan derecesini haber verirdik. Lâkin aradan üç gün geçmeyip iş kemâliyle sıhhat bulduğunda üç gün sonra doğrusu görülecek bir iş için bugün zan derecesinde kalan ahvalle teksîr-i sevâda vaktimiz yoktur. Her ne hâl ise, güle oynaya yemek yenildi. Yemekten sonra derse başlanıp bir saat içinde derse dahi hitam verildi. Türkçeye başlanalı altı ayı tecavüz etmiş bu müddet zarfında kızlar okuyup yazmakla kalmayarak âdeta ufak ufak cümleleri ve kelâmları dahi yanlışsızca terkip edebilirler ve gayet açık ibareli bir şey olursa mealini dahi istihraç ederlerdi.

Dersten sonra Râkım artık avdetine müsaade edilip edilemeyeceğini sual tarzında muntazır olduğu zaman Mister Ziklas "Mösyö Râkım1 işiniz yoksa biraz kalsanız, eğlenebilirdiniz. Madmazeller bize biraz mızıka çalarlar, birkaç şarkı okurlar! demiş olduğundan Râkım maatteşekkür kalıp kızlar dahi ikisi birlikte piyano başına oturarak dört el ile ahenk tutmağa başladılar.

Râkım bir köşeye dayanmış can kulağıyla dinler. Birkaç hava alafranga çalıp birkaç da şarkı söyledikten sonra o zamanların pek moda olan "Ey sabâ esme nigârım uykuda" şarkısını piyano ile çalmağa başlayınca Râkım'ın havassı gıcıklanmağa başladı. Derken Misters Ziklas bu şarkıyı ağzı ile çağırmasını dahi Râkım'dan rica etmesin mi? Alafrangada bir delikanlıdan veya kızdan böyle bir şarkı rica eyledikleri zaman diriğ etmekle ayıp olduğundan ve Râkım'dan ise bu dereceye kadar tabiat-ı mûsikiye dahi bulunduğundan pes perdeden başlayıp yavaş yavaş tizleşe tizleşe piyano ahengine kadar çıkarak şarkıyı tekmil eyledi.

Filvaki güzel çağırmış olduğu için İngilizler dahi beğendiler. Lâkin kızlar bade şarkının güftesini yazdırmak ve Türkçesini mısra mısra Fransızcaya dahi tercüme ettirmek için Râkım'ı işgale başladılar. O güzel şarkının her biri bir sihir ıtlakına elhak şayan olan mısraları Fransızcaya tercüme eyledikçe letafetine yalnız kızlar değil, valide ve pederleri dahi hayran olurlardı. Kızlar tercümeyi dahi bitirdikten sonra

yine Râkım'ın dahi inzimâm-ı makamâtın altına yazdılar. Bade oturup şarkıyı Türkçe olarak meşk etmeğe dahi başladılar. Vakıa ilk defasında uyduramadılarsa da yavaş yavaş yoluna koyacakları derkârdır.

Râkım saat dörtten sonra İngilizlerin yanından kalkıp bir hayvana binerek hanesine doğrulduysa da esnâ-yı râhda zihnini işgal eden şey Felâtun Bey'in mayonez meselesinden başka hiçbir şey değildi. Kendisinin dahi o akşam Ziklas'ın hanesine med'uv bulunması ve tamam Asmalı Mescit Sokağı'na girmiş olduğunu uşak gördüğü hâlde cemiyette isbât-ı vücûd edememesi üstü başı mayoneze gark olduğunu Râkım bizzat gördüğü gibi sofrada dahi mayonezin geç vakitte dökülmüş olduğunun rivayet kılınması hep umumiyet üzere mütalâa olundukça Felâtun Bey'e şeref verecek bir hüküm çıkarılamazdı. Hanesine vasıl oldukta dadısını ihtiyarlık hasebiyle uyumuş ve yalnız Canan'ın kendisini beklemekte olduğunu görmüştü. Aman ya Rab! Bu Canan kız dahi günden güne ne kadar güzelleşiyordu. Ne kadar nazik, tatlı dilli şen bir kız çıktı. Yüzünü gördükçe tab'a neşât gelmemek muhâldi. Vakıa Türkçeyi geregi gibi de değil, lâyıkıyla dahi öğrenmişti. Ancak Çerkezlere mahsus olan şîve-i ifade ile söz söyledikçe insanın içini tatlı tatlı gıcıklardı.

İşte bu fikirler Râkım'a geldi. Geldi ama Canan hakkındaki efkârı bütün bütün başka olduğundan yalnız bir içini çekerek hissiyatını yendi. Vakit geç olduğundan yalnız Canan kendisini soyunduruncaya kadar derslerine filâna dair birkaç şey sorarak bade kendisi yatağına girdi. Canan dahi kendi odasına çekildi. Yattılar.

Ertesi ve daha ertesi günler Râkım'ı işgal eden şey hep mayonez fıkrasıydı. Bir de ikinci konu akşam üzeri hanesine geldikte Canan kendisine bir mektup verip "Hani ya o her zaman frenkten pusula getiren uşak yok mu? İşte o getirdi" dedi. Râkım mektubu açtı baktı ki Can ile Margrit tarafından yazılmış. Sûret-i mütercemesi şudur.

Aziz hocamız!

Bu gün pederimiz Felâtun Bey'i görmüş. Geçen akşam bize teşrif etmediği için pek çok sitemler edip yarın akşam behemehâl gelmesini rica eylemiş. O dahi söz vermiş. Biz ise onun mu-

hâdarasından, sizin muhâdarınız kadar mütelezziz olamadığımızdan yemek vaktinden evvelce teşrifinizi mutlaka rica ederiz. Zannederiz ki, sevdiğiniz iki şakirdinizi iç sıkıntısından kurtarmak için bu ricamızı kabul edersiniz.

Margrit-Can

Râkım mektubun reviş-i eş'ârına ziyadece taaccüp eyledi.

"Acaip" Kızlar Felâtun Bey'in muhâdarasından mütelezziz olmuyorlar mı? Sebebi ben onlara kendimi sevdirecek hiçbir muamelede bulunmadım. Vazifemi ifadan başka da hiçbir şey düşünmedim. Acaba Felâtun Bey kendisinden nefret ettirecek ne muamelede bulunmuş olmalı? Sakın mayonez fıkrasından bir şüpheye düşmüş olmasınlar? O hem daha yeni hem de kimsenin anlayamamış olması lâzım gelen bir vak'a. Sevdiğimiz iki şakirdimizi sıkıntıdan kurtaracağımızı ümit ediyorlarmış! Benim onları sevdiğimi ne anlamışlar? İşin içinde bazı garâbetler vardır ama bakalım sonra anlarız" diye birçok mülâhazâta dahi varmıştı.

O gün perşembe olduğundan saat on buçuk sularında piyano muallimesi Jozefino geldi. Râkım'ı orada bulunca memnun olmakla beraber sebebü'l-muhibbe, tatlı bir takdire başladı:

Jozefino – Vay Mösyö Râkım! Sizi buralarda rast getirebilir mi? Siz de buralara gelir misiniz?

Râkım – Bir adam hanesine gelmez mi madam?

Jozefino – Her adam hanesine gelir ama sizi öyle göremedim işte. Aylar geçti ki, henüz sizi hiç göremedim.

Râkım – Vakıa meşguliyetin kesreti bize bu kusuru ettirdi.

Jozefino – Ben orasını bilmem. Bizim pazarlığımız neydi? Bir hocanın hakkını vermezlerse, o hoca dahi hizmetini tert etmekte haklıdır.

Râkım – Evet! Orası öyle madam. Fakat sizin mürüvvetiniz benim bu kabahatimin affına dahi sizi icbar eder.

Jozefino – Edemeyecek. Zira meşguliyetiniz hani ya şu sizi benim musahabetimden mülâkatımdan meneden meşguliyetinizin ne olduğunu biliyorum. Galiba o domates gibi kırmızı İngiliz kızları gözlerinize pek parlak görünüyor da, bizim gibi

sizi gerçekten seven dostları hiç göremiyorsunuz.

Râkım – Estağfurullah madam! Vallahi dediğiniz şey hatırıma bile gelmiyor. Siz beni biliyorsunuz ya!

Jozefino – İşte bildiğim için söylüyorum ya! Tekdirlerimde pek haklıyım. Zira haftada iki defa Beyoğlu'na geldiğiniz ve gelmekte mecbur dahi olduğunuz hâlde Jozefino dostunuzun hanesine dahi bir selâm bırakmak mürüvvet şânından iken...

Râkım – İşte şimdi bir büyük kabahatimi daha hisseyledim. O da henüz evinizin semtini tahkik etmediğimdir. Vallahi madam tekdire hakkınız var. Ediniz. Hatta pek de isterseniz bir baston vereyim de beni döğünüz. Lâkin ne ceza edecekseniz şimdi ediniz de yine şimdi kendimi affedilmiş göreyim.

Jozefino – Ne ceza edeceksem edeyim mi?

Râkım – Evet efendim!

Jozefino – Edeceğim cezayı kararlaştırdım. Zamanını bulur da ederim.

Râkım – Ben dahi yarın akşamdan bed' ile her Beyoğlu'na çıkışımda hâk-i pâyinize arz-ı hulûs etmek vazifesine halel vermem.

Şu müşâfehe edilip bittikten sonra Jozefino orada hazır olup kendi emrine muntazır bulunan Canan'a hitaben:

– Vojons. Ma petite! As - tu appris ta leçon?

(Bakalım mini miniciğim! Dersini öğrendin mi?)

– Oui madame.

(Evet hanımım)

Râkım – O ne, Bizim Canan Fransızca da mı öğreniyor?

Jozefino – Fransızca öğrenmezse biz kendisiyle nasıl konuşabiliriz ya? O Fransızca öğrenmesin de ben mi Türçe öğrenmeğe mecbur olayım?

Canan – (hicapla) Evet efendim! Madam beni zorluyor da...

Râkım – Ne kızarıp yanıyorsun ya? Sanki bir kabahat mi ediyorsun? İşte pek âlâ! Fakat öyle ağızdan Fransızca öğrenilmez. Onu...

Canan – Ben de ağızdan öğrenmiyorum efendim. Yazıyorum.

Râkım – Nasıl yazıyorsun bakayım?

Canan gidip bir defter getirdi. O defterde Türkçe yazı ile birçok Fransıza kelimat yazılmış olduğunu gördüyse de böylelikle Fransızca öğrenmek mümkün olamayacağından, ona bir de Fransızca ders vereceğini vatetti. Garibi şunda ki, Canan Fransız lisanını öğreneceğine sevinmedi. Bu karara Canan'dan ziyade Jozefino memnun oldu.

Evet! Canan Fransızca öğrenmekten memnun değildi. Ancak zaten hilkatinde ifrât-ı zekâsı olmakla beraber o zamana kadar hâl-i tevakkufta kalan bu zekâ-yı müfrite için sevmediği bir şeyi dahi sevip bayılanlardan daha çabuk öğrenmek Canan için iş midir? Kızın zekâsı o kadardı ki, Jozefino bir kere tarif eylediği dersi bir daha tarife lüzum kalmayarak kızın kemaliyle ahzeylediğini gördükçe âdeta mütehayyir kalır ve binaenaleyh zavallı kızcağıza muhabbetini arttırdıkça arttırdı. Yani demek isteriz ki, Râkım'ın o akşamdan bed' ile vermeğe başladığı Fransızca dersi dahi Türkçe ve çalgı dersleri gibi sürat ve maharetle ahz u telâkki ederdi.

Ha! Canan'ın Türkçesinden bir hayli zamandan beri malûmat vermedik. Canan adeta olur olmaz şeyleri kendisi kaleme almağa ve hemen her yeni kitabı okuyup anlamağa başladı. Hatta Râkım kendisine bir kestirme yoldan Arabî, Farisî dahi göstermeğe başlamıştı.

Ertesi gün Râkım hem Jozefino'ya, hem de Ziklas hanesine gideceği için erkence, yani saat, on birde Beyoğlu'nda bulundu ve Jozefino'nun Posta sokağında haber almış olduğu hanesine vardı.

Jozefino hanesinde Râkım'a muntazırdı. Bonjur madam ve bonjur mösyöden ve hâl ü hatırdan sonra dereden tepeden dahi konuşmağa başladılar. Bahusus Canan hakkında pekçok sözler söylediler. Jozefino kızın fart-ı zekâsına hayran olup hüsnünü dahi zararsız bulur ve yanı başında bir kız yattığı hem de kendi malı olduğu hâlde Râkım'ın bundan mütehassıs olmamakta bulunmasına şaşardı.

Lâkin neydi o Jozefino'daki iç sıkıntısı? Evet güzel güzel konuşursa da güya zihninde başka bir şey varmış da onu bir türlü söyleyemiyormuş gibi davranırdı. Derken yeni bir bahis daha açıldı:

Jozefino – Mastika içer misiniz Mösyö Râkım?

Râkım – Vallahi madam ne içerim diyebilirim, ne de içmem. Bazı bazı içtiğim vardır. Fakat mübtelâsı da değilim.

Jozefino – Vallahi efendim sizin memleketinizin en güzel şeylerinden birisi de mastikadır. Ben pek seviyorum. Hem size bu sırrımı dahi açayım ki âdeta her akşam Türkler gibi ben de mastika içiyorum ama az, üç dört kadeh kadar.

Râkım – Fena etmiyorsunuz efendim. Az içilirse güzel şeydir.

Jozefino – Ismarlayım mı?

Râkım – Siz bilirsiniz efendim.

Jozefino hizmetçisi Mari'yi çağırdı, rakıyı ısmarladı. Zaten hazır bulunduğu için Mari derhâl getirip odanın orta yerindeki masa üzerine koydu. Madem iki kadehe birer parça şey koyup "sıhhatinize" diye Râkım ile toka ederek içtiler. Odanın bir tarafında piyano bulunduğundan, Râkım gözlerini piyanodan ayıramamakta olduğuna Jozefino dikkat eder:

Jozefino – Size biraz kitara çalsam birkaç da romans denilen şarkılardan çağırsam memnun olmaz mısınız?

Râkım – Sevincimden çıldırırım bile.

Bu aralık birer daha çakılıp Jozefino dahi kitarasını ele aldı. Evvel emirde bir mukaddime başladıysa da, ondan sonra birer daha teklif eylemiş ve Râkım kendisi bu kadar çabuk gidemiyeceğini arz ile Jozefino bilâkis mastikanın buharını birdenbire tebhir etmek arzusuna düştüğünden ve böyle bir yerde herkes serbest olacağından bahisle bir daha hem de doluca yürümüş olduğu cihetle çalgının ve şarkının sonlarını pek lâtif ve hazin icra eylemiştir.

Tamam faslı bitirdiği zaman Râkım işret mutadı olmadığı cihetle kadehini yarıdan aşağı doldurup Jozefino'nun arz-ı hâhiş etmesi üzerine dahi ötekini tamam doldurarak bir daha uyuşturdular. Artık Jozefino'da gözler başkalaşmış ve fakat iç sıkıntısı daha ziyade artıp içi içine sığmamağa başlamıştı. Bir de bu aralık Râkım "Sohbetimize devam etmemiş olduğum ne kadar büyük bir kabahat ve belki de hamakat olduğunu şimdi anlıyorum. Lâkin bundan sonrası için devamda kusur etmek şöyle dursun tasdîe bile cesaret edeceğim" deyince, Jozefino ayağa kalkarak "Gerçek bak siz aklıma getirdiniz hani ya ben size ceza

edecektim" diye Râkım'a takarrüp eyledi:

Râkım – Artık cezaya mahal kaldı mı efendim? Bu kadar iltifatınıza beni müzahhar eyledikten sonra nasıl ceza edeceksiniz?

Jozefino – Elbette edeceğim. Eski kabahatinizin cezasından mümkün değil vazgeçmem!

Diyerek Râkım'dan müştakane bir buse almağa cesaret eyledi...

Bu vak'a-i nâgehânî Râkım'a taaccüp vermedi. Zira o zamana kadar Râkım madamın tetkik eylediği ahvalinden işin nerelere müncer olacağını anlamıştı. Bir saat kadar daha sohbet eyledikten sonra, saat yarıma yaklaştığı cihetle Jozefino'ya veda ederek Ziklas'ın hanesine teveccüh eylediyse de talih ve nasibinin bukalemun gibi böyle her mevkide başka bir renk göstermekte olduğuna şaşardı.

İhtimal ki erbâb-ı mütâlaadan bazıları vak'a-i mezkûr üzerinden mürur eden bir saat müddette nasıl sohbet edilmiş olduğunu sorarlar. Lâkin hikâye usulünde mesailin şu cihetleri söylenmez yazılmaz da. O cihetler ferasetle teyakkun edilir. Biz yalnız şu kadarını haber verelim ki, Râkım Jozefino'dan ayrılırken, Jozefino kendisine "Sana bu suretle keşf-i râz ve arz-ı muhabbet edişim filvaki sevilecek bir adam olduğun gibi her tarafça hüsn-i ahlâk ve arz u edeple şöhret buluşundan neşet etmiştir. Benim dahi familyalar meyanında bu yoldaki şöhretimin muhafazası lüzumunu da bilirsin, artık bu sırrı ne kadar ketmetmek lâzım geleceğini anlamalı" demiş ve Râkım böyle bir ricayı kendisi edeceği hâlde onun tarafından edilmiş olmasına başkaca teşekkür ederek çıkmış gitmiş.

Vay öyleyse bizim Râkım Efendi Felâtun Bey'in dediği gibi saman altından su yürüten idi.

Evet efendim! Biz burada bir meleğin ahvalini tasvir etmiyoruz dedik. Namusunun muhafazasını bilir insan gibi yaşar gerçekten alafranga ve alelhusuus zamanımızda yaşayan bir genç adamın hakîkat-ı ahvâlini tasvir ediyoruz. O akşam Râkım'ın bulunduğu mevkide bulunup da perhizkârlık edebilecek bize bir delikanlı daha gösterebilirseniz, bu hikâyeye onu derc ederiz. Saman altından su yürütmek ve karda gezip de izini belli etme-

mek Râkım kadar aklı başında delikanlıların kârı olup bu hâllerin aksi bir hâl ararsanız onun misâlini dahi Felâtun Bey'de bulacaksınız.

Canım hani ya şu ahlâk nokta-i nazarından bakıldıkça.... iyi ya! Zamanımız gençlerinin ahvâl-i umûmiyyelerinden işte size iki numûne-yi ahlâk! Fikriniz hangi sureti tercih etmekte ise onu tasdikte hürdür. Hiçbirisini beğenmemekte yine hürdür ya!

Bizim Râkım Efendi geç kalmak havfıyla sıkıca yürüyerek Asmalı Mescit'e vardı ve gerek telâşlıca gelmiş olmasından ve gerek kendi ahvâl-i husûsiyesine yine kendisi ziyadece kuvvetle vurdu. Saat bayağı yarıma gelmiş ve ortalık -o akşam havanın dahi kapanık bulunmasından nâşi- gereği gibi karanlık olmuştu. Kapı açılıp da içeriye girdiği zaman Râkım'ın nasıl bir hâle tesâdüf etmiş olmasını tasavvur eyler misiniz? Bakınız nasıl bir hâl:

İçeriye girer girmez iri bir karı Râkım'ın boynuna sarılıp, kolları arasında sıkıştırarak Fransız lisanıyla "Zâlim ne geç kaldın? Gözlerim yollarda kaldı, bu akşam da mayonezi üstüne başına dökecek misin?" demişti.

Bu karının aşçı bir karı olduğunu ve mayonez meselesinin sûret-i vukûunu anladınız mı?

Râkım hiç ses çıkarmadı. Çıkarmadı ama karı işi anladı. Derhâl Râkım'a özürler dilemeğe başladıysa da Râkım mayonez meselesini karıya dahi itiraf ettirmek için biraz nazlıca davranıp nihayet söyletti.

Bu karı iri yapılı devanası gibi bir Fransız olup meğer Felâtun Bey aşçı hanımdan hoşlanmış ve o da onun gerek kendisinden ve gerek parasından hoşlanıp hemen hemen mercimeği fırına vermek derecesine gelmiş imişler. İki akşam evvel Felâtun Bey mutfağı ziyaret ve aşçı hanım ile dîk muâşakayı kaynatmağa mubâderet eyledikte raf üzerinde bulunan mayonez çanağını devirip şu hâl ile yukarıya çıkmak ihtimali kalmadığını görünce sıvışıp gitmiş imiş.

Aşçı bu malûmatı vermekle beraber Râkım'a bu sırrı faş etmemeği pek ziyade rica etmiş bulunmakla o dahi kendisinden emin olabileceğini bittemin yukarıya çıktı.

Felâtun Bey henüz gelmemiş ve Ziklas familyasından başka ahbaptan birkaç kadın ile bir iki erkek dahi Râkım ile Felâtun'a muntazır bulunmuştu.

Aradan on dakika kadar ancak vakit geçip Felâtun Bey dahi zuhur eyledi: Bu akşam da ahbabı bekletmiş olduğuna dair Ziklas birkaç söz söyleyecek olduysa da Felâtun Bey pederinin pek ziyadece hasta olması bu mümânaatı eylediğini dermeyanla özürünü kabul ettirebildi.

Cümlece sofraya oturuldu. Çorba içildi.

Ziklas – (aşçıya) İnşaallah bu akşam mayonez dökülmemiştir.

Bu sözü işittiği anda Felâtun Bey telâşla gâh Ziklas'ın, gâh Râkım'ın, ve gâh aşçının yüzüne baktıysa da aşçıdan maada hiçbirisinin çehresinde kendi şüphelerini tasdik eder emare bulamayınca kalbi müsterih oldu.

Râkım – Artık bir daha dikkat ederler de, efendim mayonezi dökmezler.

Felâtun – (def'-i hicâba medar olmak üzere) Ne olmuş efendim? Bir akşam mayonez mi dökülmüş?

Ziklas – Evet! Geçen akşam geç vakit mayonezi dökmüş de balığımızı yalnız haşlama olarak yedik.

İşte mayonez hakkında söylenen sözler bu kadar oldu ve araya başka sözler girerek halkça o bahse hitam verildi ise de Felâtun Bey aşçıyı gördükçe mayonez aklıma gelerek tecdîd-i hicâb eder.

Sofrada edilen lâkırdılar içinde bulunan izahata lüzum görülecek gibi birşey yoktur. Yalnız Lisân-ı Osmânî'nin bu kadar dakik ve leziz bir lisan olduğuna ve fakat suhûlet-i tahsili için bir yol bulunmadığına dair bahis açıldığı sırada Can ile Margrit "Ey sabâ esme nigârım" şarkısının Râkım tarafından edilen tercümesini huzzâra naklederek herkesin tahsinini kazandılar. Bu arada Felâtun Bey cemiyet içinde Râkım'ın cehlini bir daha ispat ederek mayonez meselesinden dolayı kendisine ârız olan hicaptan büyük bir hicaba dahi Râkım'ı düşürmek için bu şarkının ilk mısraı (Ey sabâ esme nigârım" diye başlamadığını ve "Ey saba esmer nigârım" diye başladığını arz ve hatta esmer demek Fransızca "blonde" demek olduğunu dahi beyan eyledi.

Râkım bu itiraza hiç ses çıkarmayıp yalnız garipçe bir tebessümle iktifa eylemişti. Ancak o cemiyette bir baron "T" vardı ki Osmanlı Lisânı'na vukufu kâfi olduğundan Felâtun Bey'e mukabeleye o ibtidâr ve şarkının evvelki mısraı "Ey saba esme nigârım uykuda" diye başlamak lâzım geleceğini isbat eyledi.

Margrit – Bir de efendim Fransıza "blonde" demek, esmer demek midir ya? Bu kelimeyi bize hocamız "kumral" diye tercüme eylemişti. Sakın bunda da bir sehv olmasın?

Baron T. – Hayır kızım! Pek güzel tercüme eylemiş "Blonde" demek, Türkçe kumral ve sarışın demektir. Esmer dahi "ebrun" lâfzının tercümesi olabilir.

İşte bu söz dahi ortaya çıkınca Felâtun Bey'in hicabı katmerleştiyse de, Râkım araya başka lâkırdılar sokuşturarak kendisini yine muhafazaya himmet eyledi.

Sofradan kalkıldıkta huzzârın ricası üzerine Margrit ile Can piyano başına oturup dört elle piyano çalarak ikisi birden: "Ey sabâ" çağırmağa başladılar. Şarkıyı üç gündenberi beş on kere meşk etmiş oldukları cihetle o kadar güzel çağırdılar ki, Felâtun Bey dahi çarnaçar beğendi.

Bir aralık polka havaları dahi çalmağa başladıklarından huzzârın bazıları kadın erkek çift çift kalkıp polka ederlerdi. Zira böyle hususî cemiyetlerin zevki böyle çıkacağı alafranga âleminde yaşayanlara malûmdur. Misters Ziklas niçin dans etmediğini Râkım'dan sual eyledikte kadril, lânsiye filân gibi oyunları yapabilmekteyse de polka ve vals oyunlarında başı döndüğünü arzla özür diledi. Felâtun ise beş dakikadan beri Margrit'e bir defacık oynamak için yalvarıyordu. Nasılsa Margrit beyin hatırından çıkamayarak kalktı. Piyano başında yalnız Can kaldığı hâlde yine tempoları idare edebilirdi. Vakıa Felâtun'un dans edişine söz yoktur. Zaten ayağında bombar gibi bir pantolon olup, pantolonun dahi adem-i müsaadesine mebnî asla eğilmeyerek mum gibi dans ederdi. Ancak oyun arasında nasılsa kazaen Margrit'in ayağına basmakla beraber derhâl kendisini toplamak için bir hareket etmesini müteakip arka tarafında bir cayırtıdır hissolundu.

Süizanna düşmeyiniz! Başka bir şey değildir. Gayet dar ve siyah olmasından dolayı çürük bulunan pantolonun kıçı boylu bo-

yuna ayrılmış olmaktan başka bir şey değildi. Arkasındaki gayet kısa ceket tesettür için kâfi olmadığı cihetle pantolonun düzlüğü bozulmamak için böyle bir büyücek yere geldiği zaman pantolonu donsuz giymek -Zira alafrangalığın gayeti budur itikadındaydı- mutadı olduğundan eğer yine bu âdete riayet etmiş olsaydı, işin içindeki en büyük sakatlık o zaman meydana vururdu.

Vakıa yolsuz ettiler ama, huzzâr bu hâli görünce kahkahalarını bir türlü menedemediler. Felâtun ise "adyö" demeğe dahi vakit bulamayarak hemen payandayı çözdü, savuştu.

Bu akşamın vukuatına dair haber verecek başka birşey yoktur. Şu kadar var ki, bir aralık Râkım şakirtleri bulunan Can ve Margrit ile bir kenarda yalnız kalınca, kendileri tarafından almış olduğu pusulada Felâtun Bey hakkında göstermiş oldukları hoşnutsuzluğu bu akşam Margrit'in onunla oynamağa naz etmesi daha ziyade kuvvetlendirmiş olduğundan bahisle bu hoşnutsuzluğun menşeini sormuştu.

Can – Felâtun Bey salon adamı değildir.

Margrit – Kahvehanede bulunacak olsa tab'an en muvafık olan adam kendisi olurdu.

Râkım – Niçin böyle hükmediyorsunuz efendim? Gençtir, zekidir, fatindir, âlimdir.

Margrit – Amma yaptınız ha! Lisanının hurûf-ı hecâsı üzerine isti'mâl-i efkâr etmemiş, bir şarkının iftitahında yanlışı meydana çıkmış olan adam genç olmuş, güzel olmuş ne fayda!

Can – Asıl mesele o değil efendim. Ben salon adamı değildir dedim. Onu ispat etmek için şunu da ilâve edeyim ki kendisi Margrit'in dediği gibi kahve adamı olduğundan bir salon içinde gördüğü kızı dahi kahvehanede gördüğü kızlar gibi zannediyor.

Râkım – Çocuktur.

Margrit – Sizden daha yaşlı bir çocuktur.

Beşinci Bap

Koca Râkım! Felâtun Bey kendisini mutlaka bir cihetten mahcup etmeğe çalıştığını gördüğü hâlde, çevirmek istediği fırıldak üzerine yine kendisinin mahçup kaldığına memnun olmak lâzım geldiği hâlde, bilâkis teessüf ede ede hanesine kadar

-hayvanla- geldi. Felâtun'un hâl-i hicâbını mülâhazadan ibaret bulunan dalgınlıktan kendisini uyandıran şey tamam hanesinin penceresi altına geldiği zaman Canan'ın piyanosu tıngırtısını işitmesiydi. "O bîçare kızcağız hâlâ bekliyor. Şimdi yüzünü gördüm mü yine his damarlarım açılacak. Canım bu kızın bana olan tesirâtı nedir? Kendisini nasıl seviyorum bilmem ki Jozefino'nun dediği gibi değil. Benim dediğim gibi de değil, yani ne kardeşim gibi, ne de cananım gibi! Bu da bir âlemdir. Bir sûret-i muhabbet de bu olsun" diye beygirciyi savarak kapıyı çaldı. Derhâl piyanonun tıngırtısı kesilip koşa koşa yürümekte olan Canan'ın ayakları patırtısı işitildi. Kapı açıldı.

Râkım – Daha yatmadın ha! Canan.

Canan – Sizi bekledim efendim. Dadı kalfa yattı.

Râkım – Ya kendisini niçin piyano ile rahatsız ettin.

Canan – Kendisi izin verdi efendim, kendisi istedi.

Râkım – Sana hocandan selâm var. Bu akşam kendisini gördüm.

Canan – Oh! ne kadar memnun oldum. Size güceniyordu.

Râkım – Artık gücenmez!

Bu sözü söylerken, Râkım'ı bir hicap, bir nedamet, bir şevk, bir muhabbet, bir havf, bir dehşet, hasılı birbirine uymaz nice bin şeyler bürümüştü. Mamafih hepsini yüreği içinde sıkıştırıp odasına çıktı. Canan kendisini soyundurdu.

Râkım – Ey hocanı seviyor musun Canan?

Canan – Vallahi efendim pek seviyorum. Ne kadar akıllı, marifetli karıdır.

Râkım – O da seni pek seviyor. Hatta bu dersi benden ziyade senin hatırın için veriyor.

Canan – Allah'a emanet olsunlar.

O gün vaktini nasıl geçirmiş olduğuna vesaireye dair Canan'a birkaç söz daha söyledikten sonra lâkırdı şu süretle müncer oldu:

Râkım – Yok! Hani gezmek istiyor musun diyorum,

Canan – Ben ne bilirim efendim? Siz bilirsiniz, dadı kalfa bilir.

Râkım – Eğer senin canın istemiş olsa da dadı kalfaya

söylesen götürmez mi?

Canan – Götürür efendim. Niçin götürmesin. Ama benim canım da istemiyor. Hatta dadı kalfa götürmek teklif ettiği zaman bile ben istemiyorum. Neme lâzım? Eğlenecek bin şeyim var. Kitaplarım var, yazım var, piyanom var. Ben pek rahatım beyim. Lale bahçem de var. Bana dadı kalfa Salıpazarı'ndan küçücek kazma aldı. Küçük ber teneke bahçe kovası aldı. Bahçeyi de kazıyonum. Eğleniyorum.

Râkım – Aferim Canan.

Diye eliyle kızım arkasını sıvamıştı. Ne dersiniz? Kız elektiriklenmiş gibi bir şeyler hissetmesin mi? Eseri yalnız yüzünde bir kırmızılık olarak görüldü. Görünürdü ki, Râkım kızı odasına göndermek istemedi. İhtimal ki, kız dahi gitmek istemezdi. Ancak artık vakit dahi gecikmiş olduğundan zarurî herkes yerli yerine çekilip yattılar. İhtimal ki ikisi dahi pek geç vakte kadar ancak uyuyabildiler.

Vak'aıa sûret-i hikâyemizden dahi anlaşılmış olacağı vechile ta bu zamanlara kadar Râkım'ın zihnini hiçbir hiss-i manevî gıcıklamamış olduğu hâlde, bu kere bir taraftan Jozefino'nun en şiddetli, ve bir taraftan Canan'ın ikinci mertebede bir tesirle ve diğer taraftan dahi İngiliz kızlarının hemen hissolunamıyacak bir mertebe havassını uyandırmağa başlamış olmaları, kendisini çalışmaktan menetmeğe başlamış zannedilmemelidir. Râkım evvelki sa'y ü himmetine asla fütur getirmemişti. Yine yazılarını yazdığı büyücek yerlere devam eder. Cenâb-ı Hakk'ın takdir ettiği kadar kazancını kazanıyordu. Şu kadar var ki bahl ü imsâk dedikleri şey Râkım'ın zihninden bile geçmemiş olduğu cihetle her ne kazanırsa, evine ve dadısına ve Canan'a sarfeder ve fakat varidatı pek fazla olduğu zaman, israfı dahi tecvîz etmediğinden, bilâkis artan miktarını dadı kalfa kendi sandığında hıfz eylerdi.

Râkım'ın taayyüşü ne surette olduğunu anlamak isterseniz Canan'ın sûret-i taayyüşüne bakınız.

Bundan evvel dahi demiş olduğumuz veçhile İstanbul'da moda olarak ne çıkarsa en evvel yapılanların birisi Canan olurdu. Bundan başka Canan'ın dolabında en âlâ yapma çiçekler mevcut olup çekmecesinde bir iki elmas iğnesi, küpesi, yüzüğü

dahi eksik değildi. Hafta geçmezdi ki, Râkım Canan'ın kendisine mahsus olmak üzere en güzel çil paralardan altın gümüş seksen yüz kuruş vermesin. Ancak Canan parayı ne yapacak? Sokağa çıkmaz hiçbir şeye ihtiyaç görmez ki sarfetsin. Tamamen dadı kalfasına verip, kalfa dahi bunları ayrıca biriktirir ve biraz kümelendikten sonra yine Râkım Efendi vasıtasıyla kıza bir yüzük veya bir saat, bir kordon hasılı muhaşşelâttan bir şey aldırırdı. Sözü uzatmak ne lâzım? Bir kibar karısı diyemeyiz ama -çünkü Canan'ın kocası yoktu- bir kibar kızından daha âlâ yaşamak zavallı Canan'a müyesser olmuştu.

Buna mukabil Râkım'ın sûret-i maîşetini sormak lâzım gelmez. Zira artık Râkım'ın sûret-i maîşetini tanıdık. Haftada iki defa Beyoğlu'na ders vermeğe gittiği zaman Jozefino'yu dahi ziyaret ederek bade kemâl-i arz ve edebiyle gider derslerini verir ve haftada bir defa Jozefino kendi hanesine gelip de şayet Râkım'ı dahi orada bulursa dereden tepeden sözler lâtifeler, şakalarla vakit geçirilirdi. İşte ta ilkbahara kadar ahval hep böyle mürur eyledi. Ancak sair cihetlerce hikâyesi lâzım gelen bazı şeyler vardır ki, burada onları hikâyeye mecburuz.

Ezcümle:

Felâtun Bey'in pederi Mustafa Merakî Efendi oğlunun haber vermiş olduğu hastalığı onbeş gün çektikten sonra hulûl-ı eceliyle irtihâl eyledi. Mevlâ rahmet eylesin. Oğlu Felâtun Bey ne kadar olsa erkek olduğundan başının çaresini görebilirse de, kerimesi Mihriban Hanım kısa ayaklı olduğu için işte o bîçareye acınır.

Adam sende! Şehrî yirmi bin kuruş iradı olan bir familyanın öksüzleri, öksüz mü sayılır?

Böyle demeyiniz efendim. Ne kadar olsa acınıyor.

Yine ahvâl-i mezkûre cümlesindendir ki: Felâtun Bey Mister Ziklas'ın hanesinde görünmez oldu. Hatta aşçı Fransız karısı dahi tebdil edilmiş. Sebebi? Sebebini Râkım Efendi kızlardan öğrendi. Şöyle ki:

Bir gece dersten sonra kızların valideleri ve pederleri dahi hazır olduğu hâlde konuşulurdu. Nasılsa Râkım sözü Felâtun Bey üzerine getirip bir hayli vakittir kendisini görememekte olduğunu dermeyan eyledi.

Misters Ziklas – Râkım Efendi! Burada o zatın artık ism-i şerîfini yâd etmekten sizi ve çocuklarımı menetmek isterim. Çocuklar zaten menoldular ya!

Râkım – (fena hâlde bozularak) Sebebini sorabilir miyim efendim.

Kocası Ziklas – Hayır efendim soramazsınız? Hatta bu yakında kendisini görmemekte olduğunuzu beyan edişinize dahi teşekkür ederim. Demek oluyor ki, siz kendisini yalnız burada görürmüşsünüz.

Râkım – Evet efendim.

Mister Ziklas – Tamam! Allah için sizin ırzınızdan, edebinizden, ahlâkınızdan pek memnunuz. İlminizden memnun olduğumuz kadar memnunuz.

Râkım – Hüsn-i teveccühünüze teşekkür ederim efendim.

Peder ve valide ve hoca arasında bu söz tekevvün ederken kızlar önlerine bakıp gözlerinin kuyruğunu bile kaldırmazlardı. Söz bitti. Vakit geldi. Râkım dahi hanesine avdet eyledi. Meselenin mutlaka mahut mayonez meselesine bir taallûku olduğu Râkım aşçının dahi indifâından anlamıştı ise de hakîkat-i emre muttalî olmak için ilerdeki ders gününü bir an evvel getirmeğe gayretten başka çare kalmamıştı.

Nihayet o gün geldi. Râkım vaktinden daha evvelce Ziklas'ın hanesine gelip derse başlamazdan evvel kızlara merakını hallettirmeğe müsâraat gösterdi. Hem de bu müşâfehe Türkçe edilirdi. Zira kızların Türkçesi artık böyle bir müşâfeheye müsaade edecek mertebeye gelmişti.

Râkım – Allah aşkına hanımlar meraktan çatlayacağım. Felâtun Bey'e ne oldu?

Can – Ben size salon adamı değildir demedim miydi?

Margrit – Ben de size kahvehane adamıdır demedim mi?

Râkım – Canım neyse şu bu defaki hâli öğrenmek isterim.

Margrit – O kadar ayıp bir şey ki, söylemeğe benim dilim varmayacak.

Can – Benim de.

Râkım – Hayır efendim mümkün değil beni bu hâle âgâh edeceksiniz. Sizin bu kadar sırdaşınız olmadım ise teessüf ede-

rim.

Margrit – Terbiyeli bir lisandan çıkacak söz değil ama ricanızı reddedmediğimden maal-hicâb söyleyeceğim. Geçenlerde bir gece yine burada yemeğe kalmıştı. Burada misafir olmayıp biz dahi kendisiyle eğlenemediğimizden dersimiz ile iştigal ederdik. Nasıl olmuş bilmem, bir aralık dışarıdan içeriye girerken koridor üzerinde valideme tesadüf etmiş. Kendisini tanımayarak ve sözün daha doğrusu validemi bizim aşçı karı zannederek kucaklayıp "A tatlım, mayonezi bir daha üstüme dökecek misin? Az kalmıştı ki beni Râkım vesaire huzurunda rezil edecektin" demiş. Validem bu hâli görünce "Hay! diye haykırmış ve o dahi işi anlayınca hatta salona gelip fesini ve paltosunu almağa vakit bulamıyarak hicabından kalkmış kaçmış. Validem derhâl salona girdi. Hiddetle onun fesini ve paltosunu alıp pencereden sokağa attı. Hikâyeyi babama da anlattı. Meğer mayonezin dökülmüş olduğu akşam...

Râkım – Anladım efendim anladım! Âdeta ayıp etmiş. Artık lâkırdıyı keselim, zira şayet valideniz veyahut pederiniz hakkınmızda bir şüpheye düşer.

Can – Hayır efendim! Sizin hakkınızda hiçbir şüpheye düşmezler. Size emniyetleri berkemâldir.

İşte mayonez meselesinin asıl hatimesi bu suretle müşkînhitâma resîde olmuştur.

Vakıa Can'ın dediği gibi gerek Mister ve gerek Misters Ziklas'ın Râkım hakkındaki emniyetleri berkemâldi. İkisi de Râkım'ı oğulları veyahut kardeşleri gibi severlerdi. Çünkü Râkım o hanede her nevi kadın, her nevi erkek görmüş ve hatta gördüğü kadınlar meyanında pek serbest Fransız kadınlarına dahi tesadüf eylemiş olduğu hâlde hiçbirisi huzurunda edebin zerre kadar haricinde bir hâl ve hareketi görülmemişti.

Delikanlıların hâli ekseriya tiyatroda malum olur. Felâtun Bey'i tiyatroda görenler, familyadan addolunan kadınlar locasına girip de bir kimseye merhaba dediğine tesadüf etmemiştir ve daima sahipsiz veyahut herkesi kendisine sahip tanıyan karıların localarında kahkahalarla, kihkihlerle meşgul bulmuşlardı. Baba Râkım ise, yalnız bir duhuliye bileti alarak tiyatrodan içeri girer ve ondan sonra localarda mevcut

huzzârı lede't-tahkîk, meselâ "G" Bey ve emsâl-i kibârın localarına uğrayarak hangisine selâm verecek olsa "Maşallah Râkım Efendi oğlumuz buyurunuz bakalım, sizin için de yerimiz vardır" diye kendisine makarr ittihaz eyledikten sonra perde aralarında sair localarda bulunan familyaları dahi merhaba demek için bilistizan gittiği zaman kendi bulunduğu loca halkı gıyabında "Lâkin şu çocuk ne kadar kendi hâlinde bir şeydir. İşreti yok, kumarı yok, bir vukuatı yok! Allah için kız gibi bir delikanlıdır" derlerdi. Hatta tiyatrodan çıkıldıktan sonra ertesi ve daha ertesi günler familyalar arasında söz geçip de Râkım'ın o gece kendi localarında bulunduğu bahsolundukça, oralarda dahi yine hakkında bu gibi sözler söylenirdi. Hani ya demek isteriz ki, gerek Mister Ziklas ve gerek karısı Misters Ziklas Râkım hakkında böyle pek çok sözleri işitmiş ve söylemiş olan takımdandır.

Mevsim-i bahara kadar vuku bulan ahval cümlesinden birisi dahi şu vak'adır ki:

Tamam artık kışın dahi sonu addolunacak bir zaman Râkım yine bir ders akşamı Jozefino'yu ziyarete gitmişti. Artık beynlerinde hiçbir teklif ve tekellüf kalmamış olduğu cihetle Jozefino Râkım'ı görünce sevincinden sıçramağa başladı. Keyiflerin nasıl gelip nasıl gittiği sual edildikten vesaireden sonra Jozefino mahzunane bir çehre ile şöyle bir söz açtı:

Jozefino – Mösyö Râkım, ben senin dostun olduğuma şüphen var mıdır?

Râkım – Nasıl olur ki şüphem olsun?

Jozefino – Yok amma lâtife etmiyorum. Beni kendine âdeta bir metres gibi mi tanıyacaksın?

Râkım – Canım bu sözler neden neşet ediyor?

Jozefino – Neden neşet eylediğini anlarsın. Evvelâ temin etmeli ki biz öyle yalnız bir muhabbet-i âşıkane ile birbirimizi sevmiyoruz, gerçekten dost olarak sevişiyoruz. Yani senin menfaatin benim ve benim menfaatim senin olarak.

Râkım – Anladık ya a canım. Şu meseleyi anlayalım bakalım. Ben kendimi sana öyle bir dost addediyorum. Sen de bana öyle bir dost olursan ne devlet.

Jozefino – Pek âlâ söyleyeyim, ama dur bakayım şu yüzden

söyleyeyim de senin nasıl davranacağını göreyim. Meselâ şimdi Canan'a bir müşteri çıksa.

Râkım – Çıkabilir ya!

Jozefino – Hem de nasıl müşteri bilsen?

Râkım – Yağlı demek istersin, öyle değil mi?

Jozefino – Yek tahtadan bin beş yüz Osmanlı lirası vermeği göze aldırmış. Bilirsin ki bu para otuz dört bin beş yüz frank eder. Haylice paradır.

Râkım – Evet! Bin beş yüz ile yirmi üçü darbedecek kadar ilm-i hesapta malûmatım vardır. Fakat, şu müşteri kimmiş bakalım?

Jozefino – İşte bizim.... Bey. Nasıl bu paraya heves edecek misin?

Râkım – .... Bey bizim cariyeyi nereden haber almış?

Jozefino – Benden. Kendi cariyelerini dahi Canan'la beraber yedi sekiz aydır talim eylediğim hâlde hiçbir şey öğrenemediler. Geçen gün bey beni âdeta tekdire başladı. Ben de Canan'ı haber verdim. "Sekiz ay içinde öğrendiği Türkçeyi, Fransızcayı, çalgıyı, okumayı, yazmayı, sizinkiler sekiz senede öğrenirlerse memnun olunuz? dedim. O da ertesi sabah kendi hazinedarını göndermiş. Canan'ı el altından imtihan ettirmiş. Dediğimden fazla bile bulmuş. Dün akşam gittiğimde beni tasdikle beraber maahaza Fransızcası ile çalgısı için pek ziyade heves eyledi. Hasılı bin beş yüz liraya kadar olmak için senin ağzını yoklamayı bana sipariş eyledi.

Râkım – Fena alış veriş değil ha! Yüz altına aldığın bir cariyeyi senesi geçmeden bin beş yüze sat.

Jozefino – En ziyade hüsnünü beğenmiş. Hatta hazinedar kalfası demiş ki 'Efendim o cariye değil, o âdeta kerli ferli bir hanım". Neyse, Canan'ı satmağı göze aldırıyor musun?

Râkım – Onu ben bilmem.

Jozefino – Ya kim bilir?

Râkım – Canan kendisi bilir.

Jozefino – O nasıl lâkırdı?

Râkım – O şöyle bir lâkırdıdır ki, Canan hâlâ bana odalık veyahut karı olmak için bir ümit almadı. Karı değil mi? Elbet

kendisine bir koca dahi ister. Eğer ileride kendisini benden başka bir efendiye odalık olarak kabul ettirebilmek ümidinde, emelindeyse satarım. Zati kendisinin takımı filânı olarak bir hayli serveti olmalıdır. Bir de üzerine bin beş yüz lirayı ilâve eder de, Canan'ı iki bin liralık bir hanım edebilirsek fena mı olur?

Jozefino – Ay! bin beş yüz lirayı yine Canan'a mı vereceksin?

Râkım – Ya kendi cebime mi koyacağım? Sen beni o kadar aç gözlü, o kadar gaddar mı zannediyorsun? Ben bir adamın hürriyeti bedeli olan parayı nasıl yiyebilirim?

Jozefino –Demek oluyor ki sen kendin satmak fikrinde değilsin.

Râkım – İşte fikrimi söyledim a!

Jozefino – Yani bin beş yüz lira seni Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değil mi demek istersin?

Râkım – Beni Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değildir. Eğer Canan'ı benden ayıracak kadar hevesli ise, ona diyeceğim yoktur.

Jozefino – Aferin Râkım! Aferin delikanlı! Vallahi ben bu kadara kadar ümit etmezdim (diye kalkıp Râkım'ın boynuna sarılarak gözlerinden, alnından, yanaklarından öptü). Ben de seni temin ederim ki, bu para Canan'ı dahi senden ayıracak kadar hevesli bir şey olamaz. Çünkü kızda senin için büyük bir muhabbet görmekteyim. O kadar büyük muhabbet ki, ben bu nevi muhabbeti hiç kimsede görmedim. Aralıkta bir ağzını ararım bakarım kızcağızın göğüsçüğü senin muhabbetinle doludur.

Râkım – Sen beni böyle memul etmez miydin?

Jozefino – Doğrusu ya etmezdim.

Râkım – Öyleyse doğrusu ya, ben de seni memul etmezdim.

Jozefino – Niçin?

Râkım – Çünkü seni Canan aleyhine rekabet eder kıyas eylerdim.

Jozefino – (lâtife yollu) Ahmak sen de!

Râkım – Niçin? Sen beni sevmiyorsun diye mi inanayım?

Jozefino – Bari yine tekrar edeyim: Ahmak!

Râkım – Niçin? Allah'ı seversen vallahi mahzun oluyorum. Ben seni, beni sever itikadıyla...

Jozefino – Seni kim sevmez a deli? Ben sana kendimi sevdirmek ile kendimi bahtiyar addetmeliyim. Fakat ben senin ömrüne ortak olmağa lâyık karı mıyım? Ben kırkıma gidiyorum, sen henüz yirmi beş yaşında bir delikanlı çocuksun. Sizin memleketinizde olup da on beş yaşında kocaya varmış olsaydım, şimdi senin kadar oğlum olurdu.

Râkım – Hayır ben seni kendi liyakatimden fazla bile...

Jozefino – Sus! Ben öyle olmayacak lâkırdıları dinlemem. Olacaksan benim dostum ol. Sana lâyık karı bu âlemde Canan'dan başkası olamaz. Zavallı kızcağız, ne kadar da sevimli, o mahzun çehre, o hazin tavır. Râkım! sen beni gerçekten tiyatro kaltakları mı zannettin? Bende yürek vardır, yürek? İçerisi de his doludur. Ben Canan'ı senin sevdiğin kadardan ziyade severim. Sevmesem bile Allah için hak sözü söylemekten çekinmem. Bu kızı eğer mahzun bırakırsan, seni vallahi adam yerine koymam.

Râkım – (istiğrapla) Vallahi tuhaf be! Hiç de senin gibi kadın görmedim.

Jozefino – İşte şimdi gör. Önümüzdeki defa... Bey'e gidince retle cevap götüreceğim. Öyle değil mi?

Râkım – Bencesi öyle.

Jozefino – Canan'cası dahi öyledir. Ben sevgili Canancığımı mesut görürsem, kendi mesudiyetim kadar memnun olurum.

Râkım Jozefino'da gördüğü hâl ve tavra hiçbir mana veremeyerek şaşkın şaşkın Posta Sokağı'ndan çıktı. Asmalı Mescit'e kadar geldi. Her ne kadar hiçbir mana veremediyse de mamafih Yozefino'nun muamelâtı içinde bir büyük insaniyet, hakkaniyet ve gerek kendisine ve gerek Canan'a samimî muhabbet görmüştü. Hasılı Asmalı Mescit'e ve Ziklas'ın hanesine vardı. Kapıyı çalıp içeriye girdikte, kendisini iki kız kardeş istikbal edip meydanda validelerini, pederlerini göremeyince, Râkım istifsâra mecbur oldu:

Râkım – Valideniz Misters ile pederiniz Misteri göremiyorum.

Margrit – Onlar bu akşam yokturlar.

Râkım – Acaip! Siz yalnızsınız ha. Gittikleri yere sizi niçin götürmediler?

Margrit ve Can – Siz geleceksiniz diye götürmediler.

Râkım – İşte ben buna teessüf ettim. Ben yarın akşam gelir, dersinizi verebilirdim. Niçin kendinizi mahrum ettiniz.

Can – Biz sizinle de pek âlâ eğlenebiliriz.

Râkım – Eğlenebilir ama, validenizin yanında bulunursanız daha başka olurdu.

Margrit – Onlar burada Mösyö... nin suaresindedirler. İsterseniz yemekten sonra gidebiliriz de. Lâkin burada kalsak daha âlâ olur.

Râkım – Siz bilirsiniz.

Can – (manalı bir tavırla) Yok siz bizden hoşlanmaz, o halde....

Râkım – Ben mi? Maşaallah! Ben sizi hemşirelerim gibi severim.

Margrit – Vallahi biz de sizi kardeşimiz gibi severiz.

Râkım – Teşekkürler ederim hanımlarım. Ben sizinle bir gece, bir yıl değil, bir ömür müddeti birlikte yaşasam doyamam. Siz beni daha tanıyamadınız mı?

Can – Bizim ikimiz de sizin hakkınızda öyle düşünmekteyiz.

Bunlar oturdular, yemeklerini yediler. Yemekten kalktıktan sonra bir müddetten ziyade hep dersle meşgul oldularsa da o geceki ders yalnız şarkılar tercümesiyle bazı âşıkane eş'âra münhasır kaldı.

Bu kızların Osmanlı eş'ârından aldıkları lezzete Râkım şaşırdı. Bahusus bir şiiri güzelce ezberledikten sonra o kadar şairane ve hatta âşıkane bir tavırla okurlardı ki, dinleyenlere dahi tesiri bedahaten görülürdü. Şiir hakkında o gece dahi söz açıldı.

Can – İngilizce eş'âr insana hiçbir ateş vermez. Ben Fransız eş'ârını daha ziyade severdim, ama artık Türkçe öğrendikten sonra artık Fransız eş'ârından dahi vazgeçtim.

Margrit – Ben de öyle. Eş'âr insanı yakmadıktan sonra ne işe

yarar?

Râkım – O ne ya? Ben bu akşam sizden hiç işitmediğim lâkırdıları işitiyorum.

Margrit – Hangi işitmediğiniz lâkırdılar?

Râkım – Şu eş'ârın insanı yakması filânı. Size bu hisleri kim verdi?

Can – Tuhaf söylüyorsun Râkım Efendi! Ya biz odundan mı yaratıldık?

Râkım – İyi ama her şeyin bir vakti vardır kuzum. Ben sizin mualliminiz olduğum için zannederim ki sizin için daha bu gibi mütalâatın vakti değildir diye ihtara hakkım vardır.

Can – Evet, bu hakkınızı teslim ederiz.

Margrit – Hem bunu rica ederiz, hem de bu müsaadeyi asla suistimal etmeyeceğimizi size temin edebiliriz.

Râkım – (biraz mülâhazadan sonra cüz'ice bittebessüm) Suistimal etmeyeceğinizi mi?

Car – Niçin güldünüz? Allah'ı sevêrseniz.

Râkım – Hiç!

Can – Hiç değil! Mutlaka bir fikir ile güldünüz, ama bizden fikrinizi saklamayınız. Kardeş gibi görüşmüyor muyuz ya?

Râkım – Ben de öyle kıyas ediyorum, fakat.

Margrit – Ey! Fakat!

Râkım – Madem ki eş'âra hevesiniz ziyadedir. Size bazı Farisî şiirleri dahi verirdim ve eş'âr-ı Osmaniyye'nin daha parlaklarını da tercüme ederdim, ama bu kadar serbestiyeti suistimal etmenizden pek havf ederim.

Kızlar Râkım'dan şu müsaadeyi görünce hocalarını kucaklayacak kadar sevinç tavırları gösterip, bade:

Can – Bizim hüsn-i ahlâkımıza itimadınız yok mudur?

Râkım – Yerden göğe kadar!

Margrit – Size yeniden teminat vermeğe mecbur mu olacağız?

Râkım – Hayır ben sizin hüsn-i ahlâkınızdan eminim. Lâkin şiire ziyadece heveskâr olan kızlar hiss-i şâiranenin galeyanına pek de tahammül edemezler.

Can – Biz hâlimizden ferd-i vâhide renk vermemeği size temin edebiliriz.

Râkım – Öyle ise dinleyiniz.

diye Hâfız'ın şu:

اي فروغ رويت روشن چراغ بده
مانند چشم مثنت چشم جهان نه ديده.
همچو تونا هيهي سرتاپا لطفت
كيتي نشان نه ديده ايز دنيا فريده
بر قصد خون عشاق ابرو و چشم مثتت
كاه اين كمين كشاده كان آن كمان كشيده
ازسوز سينه هر دم دودم بسر براید
چون عود چند باشم در آتش ارميده
كر بر لبم نهي لب يابم حيات باقي
آن دم كه جان شيرين باشد بلب رسيد

Hoca Hâfız'ın bu gazeli ezberlerinde olanlar anlarlar ki, Râkım gazel-i mezkûrun birkaç beytini eksik okumuştur. Bundan muradı ne olduğunu bilemeyiz. İhtimal ki o beyitler ezberinde kalmamış veyahut ihtimal ki onları hâl ü mevkie göre o kadar letafetli bulmamış. Ancak gazelden bu miktarını tamam şîve-i ehl-i Şîrâz üzre Farisîye âdeta şeker çiğner gibi çiğneyerek bir okuyuş okudu ki, kızlar henüz manasını anlamadıkları hâlde, yalnız telâffuzda olan ve şekerlere de benzemeyen halâvete hayran oldular. Bade Râkım bunu tercümeye başlayıp da manasını dahi anlattıktan sonra, zaten havâss-ı âşıkaneleri yeni uyanmağa başlamış olan kızlar, gerçekten mest oldular.

Bizim Râkım mezkûr gazele ne yolda mana vermiş olduğuna muahharan vukuf peyda eylediğimizden o babta erbâb-ı mütâlaaca dahi bir fikr-i mahsus olmak içtin verdiği manayı ber vech-i âtî aynen derc ederiz.:

(Görmüyor musun ki gözlerim, ferah ve sürûr ve inbisât-ı mevfûr ile parıl parıl parlamaktadır. Ama bunun sebebini başka bir şeye hamletme. Çerâğ-ı dîdenin bu kadar ruşen olmaklığı ancak senin rûy-ı rahşânın fürûğundan mün'akis bir ruşendir. Hiç

aynayı eline alıp da kendi hüsnünü kendin temaşa ettin ve bahusus gözlerinin letafetine dikkat eylediğin var mıdır? Senin mestane gözlerin gibi gözleri, cihanın gözleri görmemiştir. Kendi gözlerinin kendinde olan letafeti görmekten aciz ise sana ben haber vereyim. Senin gibi baştan ayağa kadar lâtif bir nazenini dünyanın hiçbir tarafında haber veremediler. Zira Allah dahi öyle bir vücut daha yaratmadı. Bizim seni temaşadan ettiğimiz tesiratımızı sormuyor musun? Biz senin kaşların ve gözlerin karşısında tir tir titremekteyiz. Zira uşağın kanına ve canına kastta, kâh senin çeşm-i mestin kemîn kurmuş ve kâh ebrû-yı gaddârın dahi keman çekmiştir. Vakıa sen bizim böyle mahzun mahzun ah edişlerimizden ve ağlayarak niyazlarda bulunmamızdan mütelezziz oluyorsun. Ancak cayır cayır yanan sîne-i sûzânımızın dumanı her dem başımızı bürümekte olup bu dûd-ı müşkînin râyiha-i tayyîbesi için bir öd ağacı gibi nice bir ateşler üzerinde yanıp kalalım. Senin derd-i aşkınla mariz oldum. Döşeklere döşendim. İşte beka-yı hayatımdan da ümit kalmadı. Eğer tatlı canımın dudaklarıma kadar gelmiş olduğu şu anda, sen dudaklarını, dudaklarım üzerine koyarsan hayât-ı bâkî bulurum. Yoksa böyle kıvrana kıvrana can verir giderim...)

Tamam Râkım bu manayı bitirmiş ve kızlar dahi Fransızca irad olunan ma'nâ-yı mezkûru kâğıt üzerine almıştılar ki, valide ve pederleri dahi zuhur eyledi. Mister Ziklas bunları yazı masası başında görünce ziyade memnun olarak:

Ziklas – İşte oğlum, kadri bilen terbiyeli adamların muamelesi böyledir. Demek oluyor ki akşamdan beri üç dört saat vaktinizi hep bu yolda geçirdiniz.

Can ve Margrit – Evet babacığımız.

Misters Ziklas – Doğrusu Râkım, aramakla bulunur zatlardan değildir.

Râkım – Hüsn-i teveccühünüzle beni ihya ediyorsunuz efendim.

Ziklas – Ey! birer punç içelim mi?

Râkım – Artık bana müsaade buyursanız fena olmaz efendim. Zira gideceğim yer biraz uzaktır. Salıpazarı, malûm ya efendim.

Ziklas – Evet Salıpazarı'ndasınız. Vakıa biraz uzakçadır

canım Râkım Efendi. Siz bizi hanenize hiç davet etmediniz. Biz henüz bir alaturka hane görmedik.

Kızlar – Vallahi babacığım Râkım Efendi'nin hanesini biz de görmeği pek arzu ederdik. Kim bilir ne kadar kitapları vardır.

Misters Ziklas – Bu kızların da merakları kitap.

Ziklas – Öyle ya karıcığım, öyle ya! Onlara bu fikir de Râkım Efendi'den geldi. Sahih Râkım Efendi, bir gün bizi evinize götürünüz.

Râkım – Baş üstüne efendim, beni ihya etmiş olursunuz. Ne zaman isterseniz. Lâkin birkaç vakit daha sabretseniz de bari bahar gelse. Bir küçük bahçem var, onun da güzel mevsimini görmüş olursunuz.

Kızlar – Bak bak! Bahçesi de varmış!

Misters Ziklas – Siz ne zaman tensip ederseniz o zaman olsun.

Ziklas – Râkım Efendi'nin tensibi becâdır. Orada da bir sandal seyahati yaparız.

Cümlesi – Münasip.

Bu söze dahi hitam verildikten sonra, Râkım kalktı cümleye veda ederek o akşam mehtap olduğu cihetle bu letafetten istifade için hanesine kadar yaya yürümeğe karar verdi ve Kumbaracı Yokuşu'nu inmeğe başladı.

Altıncı Bap

Yukarıdaki beşinci babın nihayetinde mevsim-i bahara kadar güzeranı haber verilen bazı ahval bitti mi?

Ne gezer. Hatta Râkım için bu garip gecenin bile ahvâl-i vâkıası henüz bitmedi. Jozefino'dan gördüğü muâmele-i garîbe, kızlarda gördüğü âşıkane bir takım etvar ile birleşip yolda Râkım'ı o kadar işgal ederdi ki, Tophane'den doğru gele gele kendi hanesini değil, hatta Fındıklı'yı dahi geçip âdeta Kabataş'a yaklaşmış olduğu hâlde aklını güç hâl ile başına almıştı.

Acayip! Bu kadar dalgınlığa sebep!

Söyledik ya işte! Jozefino'nun hâliyle, İngiliz kızlarının et-

varı arasında Canan meselesinin dahi inzimamıydı. Râkım vakıa Jozefino'yu pek insaniyetli, terbiyeli, nazik bir kadın olmak üzere tanımıştı. Ancak aralarında cereyan eden muâmele-i âşıkane iktizasınca Jozefino'nun Canan hakkında gösterdiği fikirde bulunmaması lâzım geleceğini hesap ederdi. Vakıa bir aralık "Adam karının hakkı var ya, bizim muamelemiz bir nevi tesviye-i ihtiyaçtan ibaretti" demiş ise de, "Yok ama bu karı beni severdi, ben de onu severdim. İdi, idim değil, beni hâlâ sever, ben de onu severim. Jozefino kırklık bir karı olmakla beraber atılacak güzellerden değildir. O halâvet-i endâmıyla, o terbiyesi, o kibar tavrıyla herkes kendisini sevebilir, iyi ama... yok... mutlaka..." diye mutlaka bu karının muamelesine bir hükm-i kat'î veremezdi.

İngiliz kızlarına gelince, o baygın mavi gözleri gittikçe başka bir hâl bulmakta olduğu gibi, hele bu akşam Hâfız'ın sâlifü'z-zikr gazelini okurken, kızlarda gözlerin bütün bütün süzülüp gittiğini, göğüsleri şişip, nefeslerinin sadırlarına sığmayarak birbirini takip etmekte olduklarını görmüştü. "Şüphe yok ki bu kızlarda havass-ı âşıkane uyanmış, bunlar sevmek sevilmek ihtiyacını duymağa başlamış ama, acaba o göğüs geçirişler kimin içindi? Ah bunların sırdaşı olmağı pek isterim. Bilsem kimin için göğüs geçirirler. Ah! o sevdikleri adamlar ile bunları bir yerde görsem. Bir âşık ve âşıkayı, muaşaka ederlerken görmek ne büyük lezzet, ne saadettir." diye mesele içindeki bu cihet-i mestûreyi dahi keşfetmeğe zihnini icbar ederdi. Hele aklına Canan geldikçe var ya!...

Kabataş yanında aklını başına alarak avdet eyledikten sonra kapısı yanına varıp dakkeyledi. Canan'ın biraz gecikmiş olmasına bakılırsa bîçare kızcağızın uyumuş olduğu anlaşılır. Vakıa kız gecikti. Maahaza kapıyı bir daha çaldırmağa meydan bırakmayıp koştu, geldi, açtı. Elindeki şamdanın ziyası gözlerini hâlâ kamaştırmakta olduğu gibi, uyku mahmurluğu dahi gözlerinde olduğundan, o kadar lâtif ve müessir bir hâldeydi ki, tarif edilemez. Râkım âdeta kendisini kaybederek yatak hâliyle açık saçık bulunan göğsüne başını sokup, bir şeyler koklamak hevesine kadar varmıştı. Yine derhal aklını başına toplayıp, temkinini ele aldı.

Yukarıya çıktılar. Râkım soyunup kanepesi üzerine uzandı.

Kız dahi rubalarını devşirmekle meşguldü. Derken Râkım ihtizazlı bir sesle söze başladı.

Râkım – Ey koca Canan! Senin galiba hiç hayrın yok.

Canan – (heyecanından yüreği oynayarak) Neden efendim?

Râkım – Neden mi? Sana müşteri çıktı, a kuzum.

Vah zavallı kızcağız? İnsan böyle güzelleri ne kadar, hem de nasıl sever bilir misiniz? Yüreği acıya acıya sever.

İşte bir adamı tatlı tatlı ağlatan, bu kabil kızların şefkatle karışık olan muhabbetidir. Bîçare Canan, efendisinden bu sözü işitince elindeki elbise kalıp, şaşırarak kesik kesik:

Canan – Müş...teri... mi çıktı efendim?

Râkım – Evet hem de müşterinin yağlısı. Senin için bin beş yüz altın veriyorlar.

Bu sözü söylerken Râkım'ın gözleri sulandı ama şiddetle kırparak yaşlarını kuruttu.

Canan – (heyecanından dayanamayarak) Çok para değil mi efendim.

Râkım – Çok para zahir.

Canan – (kemâl-i füturla) Satacak mısınız efendim?

Râkım – Sen ne dersin?

Canan – (mosmor kesilerek) Ben sizin malınızım efendim. Siz bilirsiniz.

Râkım – (içinden doğru kabarıp gelen bir hiss-i fecîi yutmağa çalışarak) Yok sen ne diyeceksin. Ben onu bilmek isterim.

Canan – (gözleri dolup burnu kızararak ve dudakları tir tir titreyerek) Ben ne diyebilirim efendim. Size para lâzım, bin beş yüz altınınız olursa benim gibi tamam on beş tane Canan satın alabilirsiniz.

Kızın bu lâkırdısı üzerine Râkım içinden kabarıp gelen hissiyatı yutayım derken, muvaffak olamayıp gözlerinden boşalttı. Kız bu hâli görünce o dahi artık şiddetli bir seyl-i sirişki göz pınarlarında zaptedemeyip taşırdı. Bu hâlin bîçare Canan için pek acıklı bir hâl olduğu zahir hâlinde görülürdü. Vakıa Râkım için dahi acıklıydı ama, bu acının içinde bir de büyük lezzet vardı. Bu lezzeti herkes takdir edemez. Ehl-i hâl olanlar takdir eder. Ömrünü odun gibi geçirmeyip de, beş on defalar tatlı tatlı

ağlamış ve hem de ağlayışının lezzetine doyamaya doyamaya ağlamış olanlar o hâlde Râkım'ın tattığı tadı takdir edebilirler. Maahaza Râkım yine sözde devam eyledi:

Râkım – Hayır sen beni yanlış tanımışsın. Canan.

Canan – (çehresinde birdenbire birçok alâyim-i sürûr görünerek) Beni satmayacak mısınız efendim?

Râkım – Satacağım, satmak istiyorum.

Canan – (evvelkinden besbeter bir hâl-i ıztıraba düşerek) Siz bilirsiniz efendim.

Râkım – Ama nasıl satacağım? Senin için verecekliri bin beş yüz altını ve burada ne kadar elbisen, elmasın filânın varsa hepsini sana vereceğim. Sen bunlarla zengin bir hanım olacaksın. Nasıl razı mısın?

Canan bu sözü işitir işitmez, daha sözün bidayetindeyken elinde bulunup şaşkınlığından dolayı hâlâ elinde bulunan elbiseyi fırlatıp atarak kendisini dahi efendisinin kolları arasına atar. "Ben ne bin beş yüz altın isterim, ne esvap isterim, ne elmas isterim! Ben sizi isterim efendim, sizi isterim. Sizin esiriniz, kulunuz olayım. Bana o saadet yetişir" diye Râkım'ın ayaklarını öpmeğe başladı.

Râkım – (kendisini muhafaza ederek) Öyle ama Canancığım, sen hep böyle kalacak değilsin ya. Gençsin, güzelsin, zekisin, marifetlisin, gidecek yerde mutlaka seni odalık ederler. Hazır zengin olacaksın, sana benden ne fayda...

Canan – (hüngür hüngür ve hıçkıra hıçkıra ağlamağa başlayıp) İstemem efendim istemem, bana ne odalık olmak lâzım, ne de zengin olmak. Ben sizin kapınızda kul olayım, ocağınızda kul olayım. İsterseniz öleyim.

Râkım – Hayır sen benim hemşirem ol. Lâkin...

Canan – Ben şimdiye kadar sizin kapınızda sürdüğüm saadetin şükrünü ifadan acizim. Başka hiçbir şey istemem.

Râkım – Ama sen benim sözüme dikkat etmedin. Yine tekrar edeyim, hemşirem ol diyorum...

Canan – Dikkat ettim efendim. Meramınızı anladım. Ne yalan söyliyeyim, hemşireniz olmam!

Râkım – Hemşirem olmaz mısın?

Canan – Olmam efendim.

Râkım – Kız niçin?

Canan – (rengi ne al, ne mor, ne siyah hasılı hiçbir şeye benzemiyerek) Olmam efendim. Hemşireniz olmam. Hemşireniz olmak, bana esiriniz olmak kadar lezzet vermez. Ben şimdiye kadar devam eden hâlimden memnunum diyorum. Mürüvvet edecek ve istifade-i nakdiyeniz için beni satmayacaksanız ayaklarınızı öpeyim, kurbanınız olayım efendim. Beni yine eski hâlimde bırakınız. Siz yine "Canan" dedikçe dünyalar benim oluyor. "Hemşirem" diyecek olsanız ben yüreğimde hisseylediğim lezzeti bulamam. Artık beni daha ziyade söyletmeyiniz efendim, işte dedim ya! Eğer satacaksanız sizi bir sene içinde bin dört yüz altın temettudan menetmeğe yüreğim razı olmaz.

Artık söz bu dereceye geldikten sonra Râkım her taraftan beynine hücum eden hayalât ve muhakemâtın hiçbirisine galebe edemiyerek kemâl-i mağlûbiyyetiyle kıza sarılıp:

Râkım – Satmam seni Canan'ım, satmam. Sen bana dünya varından daha kıymetlisin. Onların milyonlarca altınları yine onların olsun. Sen bana kâfisin. Lâkin arzettiğin kardeşliği kabul etmediğine canım sıkıldı.

Canan – (efendisinin kolları arasında olduğu hâlde dahi edep ve vakarına asla halel vermeyip, bade yavaşça kendisini sıyırıp çıkarak) Kardeşliğinizi kabul etmem dedim. Şimdiye kadar geçirdiğim ömürden memnunum dedim. Bu teminatı vermeniz üzerine daha ziyade memnun oldum. Ben bir saat evvel sizin için nasıl bir Canan idiysem, şimdi yine o Canan'ım. Her zaman için vuku bulacak her türlü emriniz bana en büyük şereftir. Var olunuz efendiciğim, sağ olunuz da ben sizin uyurken olsun yüzünüzü görmekle kanaat ederim. Hem artık bana müsaade buyurunuz, odama çekilip kapanayım!

Kız bu sözleri söyledi ve efendisinde cevap olarak bir derin sükût gördüğü cihetle yavaşça odasına çekilip, kendisini yatağa attı.

Ey! Râkım o geceyi nasıl geçirdi?

İşte burası câ-yı mülâhazadır. Gâh yarım saat kadar çılgıncasına istiğraktan sonra fırlayıp "Acayip, bana kim mâni

olabilir? Malım olması lâzım değil. İşte kız benim hemşirem olmasını kabul etmeyip..." diye bir azm-i müştakaneye düşer idiyse de bu hâl ve tavır üzerindeyken dahi, kendisini diğer bir istiğraka kaptırarak "Hayır teennî lâzım teennî, acele ne? İşte yanımda yatıyor, ne vakit olsa benim değil mi? Acele işin nedameti sonra tamir kabul etmiyecek kadar büyüktür" diye bir ye's-i garîb ile yatağına girdi. İşte bu hâl-i ıztırâb içinde âdeta sabahı buldu.

Siz bu hâle cinnet mi dersiniz, hamakat mi?

Hele biz ikisinden de hiçbirisine ihtimal veremeyiz. Aşkın bir de böyle visal içinde hicran köşesi vardır ki, bunun erbabı biraz nadirce bulunursa da, o erbâb-ı nadiresi bunun zevkini dahi emsali pek nadir zevklerden bulur.

Size kendisini ram ve hatta mal eden bir kızı, yanıbaşınıza almış olduğunuz hâlde nefsinizi menederek, o mahrumiyetin, o hicranın lezzetini tattığınız var mıdır? Varsa Râkım'a ne divane dersiniz, ne de ahmak. Yoksa divane demekte de mazursunuz, ahmak demekte de.

O şehvet denilen şey yok mu? Pek murdardır. Ama gerçekten murdardır. Rûh-ı aşk denilen zât-ı muhayyelin, dâmen-i pâki, şehvet-i murdar ile mülevves olunca zevki kaçar. Lâkin o zaman hırsvâr insanın gözlerine perde çektiği için, adam o lekeyi göremez.

Efendim, hicran ve hıramandaki, hem de visal içinde bulunan mehcuriyet ve mahrumiyetteki hayalâtın lezzetinde görülen o devam ne devamdır? Bir gaşy ve bîhuşîden ibaret olup, devamı dahi birkaç saniyeden ibaret olan bir nevi hastalıktan, marazdan başka bir tâbir-i muvâfık olmayan şehvetperestlikteki sür'at-i zeval hesaba katılacak bir şeydir. İnsan kırk yıl müştak kalsa aşktan muntazır olan lezzet, kırk yıl devam eder. Eğer müştakıyla kırk yıl visal üzre devam edecek olsa hasıl olacak gınâ-yı kâmil insanı soğutur, söndürür, ihtiyâ eder.

Güzel ama dört saat evvel Jozefino ile sine sineye naf-be-naf olan molla Râkım hakkında da bu ince muhakematın hükmü vaki olacak mı?

Onun hakkında vaki olmayacak olsa ya kimin hakkında

vaki olacak? Dört saat evvelini güzel düşünmelisiniz. O zaman Râkım'da sultân-ı aşkın dört saat sonraki tecelliyâtı var mıydı? Bir de ertesi gününe bakalım.

Vay ertesi günü ne olmuş.

Ne olacak? Sabahleyin erkenden koca Râkım kalktı. Soluğu Beyoğlu'nda alıp Jozefino'yu yatağından henüz kalkmış buldu. Daha selâm vermeden:

Râkım – Madam, siz bu akşam bana ne diyordunuz?

Jozefino – Ne diyordum, ne bileyim ben. Sana bir lâkırdı söyledim.

Râkım – "Beni bir metres gibi tanıma, dost gibi tanı" demedin miydi?

Jozefino – Evet öyle demiştim.

Râkım – Öyle ise, işte emin olunuz ki bundan sonra sizi dost gibi, hemşire gibi, ana gibi, ne gibi isterseniz o gibi tanıyacağım.

Jozefino – (sevinci kedere katarak) Korkarım dediğim oldu.

Râkım – Bu akşam Canan beni cayır cayır yaktı.

Diye hikâye-i hâle başlayıp, ancak meseleyi o kadar yanık bir yolda hikâye eyledi ki, hatta Jozefino'nun dahi yüreği kabardı.

Jozefino – Pek memnun oldum amma demek oluyor ki, kendi istifademi kendim baltaladım.

Râkım – (karının dizlerine kapanarak) Seninle sürdüğüm ömrün lezzetini mezara kadar değil, mezarda dahi unutmayacağıma yemin ederim. Hele dostluğum ilâ-kıyâmü's-sâa devam edecektir. Rica ederim, beni şu, bu gece almağa başladığım lezzetten de mahrum etme.

Jozefino – Delisin, divanesin, zalimsin, hainsin!

Râkım – Bu kadar tekdire sebep?

Jozefino –İki başlı istifadeye muktedir olmadığın için.

Râkım – Ama Jozefino! Bana merhamet et! Bu kadarına kadar havsalam tahammül edemeyecek.

Jozefino – Şimdi üzerine varmam. Ateşini pek keskin, pek şiddetli görüyorum. Sonra sen yine Jozefino'nun kolları arasında ezilirsin. Maahaza sana tebşir ederim ki, bîçare Canan'ı bu gece

ihya ettin. Onun dahi gözlerinden akan yaşların her biri, bir lezzet-i mahsûsa ile çıkmış olduğuna inan. Zavallı kızcağız! Sen benim elimden Râkım'ı değil, canımı alsan acımam. Bahusus ki, Râkım senin hakkındır. Sana benden ziyade lâyıktır.

Şu aşağıki vak'ayı da zikredersek, mevsim-i bahara kadar güzeran eden ahvali bitirmiş oluruz. Şöyle ki:

Canan'ın satılmak istenilişi meselesi üzerinden ancak bir hafta kadar zaman geçmişti ki, bir gün Râkım Taksim önlerinde Felâtun Bey'e tesadüf eyledi. Eski muarefe zayi olur mu hiç?

Râkım – (safdilâne) Vay beyim keyifler.

Felâtun – Hiç sorma birader. Hele şu "devil," yani yastan kurtulduğuma bir teşekkür ediyorum ki, malûm a, pederin vefatı üzerine yas tutmak alafrangada vardır. Her tarafım gece karanlığı gibi simsiyah kesilmişti.

Râkım – Evet alafrangada vardır, ama biz yani Türkler bu kaideye riayete mecbur değiliz. Cuma geceleri bir Yâsin-i Şerif ile mevtalarımızı anmak...

Felâtun – Öyle ama, beni kendi hâlime bırakıyorlar mı ya?

Râkım – Size kim karışır?

Felâtun – Kim mi karışır? Pes birader hey, hiç sorma, başım bir belâya çattı ki!

Râkım – Aman!

Felâtun – Belâ ama tatlı belâ! Gönlüm mini mini bir aktrisin (tiyatro oyuncusu) muhabbetiyle meşguldür.

Râkım – Yası dahi bu mini mini aktris mi cebreyledi?

Felâtun – Evet, zavallı kızcağız! Pederin vefatına benden ziyade yandı, tutuştu.

Râkım – Acaip!

Felâtun – Evet, pek acaip kızdır. Ama ne yas. Yemek tabaklarına varıncaya kadar siyahlanmış tabak aldırdı. Kendisi tiyatroda bile siyahtan başka bir şey giymez. Elinden gelse güneşin ve gökteki yıldızların dahi üzerine bir siyal tül çekecekti.

Râkım – Doğrusu ya taaccüp olunur.

Felâtun – Kendisini görmek istemez misin?

Râkım – Müsaade ederseniz niçin istemem. Fakat bu kadar muhabbetiniz olan bir kızı ağyara...

Felâtun – Bah! Adam sen de, hâlâ kaba Türklük ediyorsun be! Alafrangada öyle şeyler var mıdır?

Râkım – Ben nasılsa bir türlü alafrangaya kendimi sınaştıramadım da.

Bunlar şu lâkırdı üzerine aktrisi görmek için aşağıya dört yol ağzına doğru bükülürler. Fakat Râkım böyle sevdiğinin babasının vefatına bu kadar teessüf eden ve ta yemek tabaklarına varıncaya kadar mahsus ye's tabakları tedarik ettiren kadının pek usta ve maharetli bir aktris olacağını düşünürdü.

Felâtun – Yine ne daldın be? Sen hep böyle dalgın gezersin.

Râkım – Hayır birader bir şey yok. Birisinin bir işi vardı da...

Felâtun – (muhakkirane bir tavırla) İş, iş, iş bu kadar iş ne? Ne vakit bitireceksin be adam? Elverir artık kazandığın para! Biraz da kazandıklarını yemeğe bak.

Râkım – Ne yapalım birader. Bizim bağımız yok, tarlamız yok, gelirimiz yok, giderimiz yok. Çalışmazsak ne yeriz?

Felâtun – Bu gençlik ele girmez yahu! Yarın sakalına kır düştükten sonra paran olsa bile karılar yüzüne bakmaz. Biraz da gençlikte yaşamağa bakmalı. Sen de bizim peder gibi olacaksın galiba. Bîçare adamcağız kazandı, biriktirdi, rahat rahat yemeği ömrü kifayet etmedi. Bunlardan ibret almalı değil mi?

Râkım – Allah rahmet eylesin.

Lâkin Felâtun Bey'in hikemiyyât-ı efkârı, Râkım nazarında şâyân-ı tasdik görülmedi. Biraz daha sükûtla gittiler.

Râkım – Haberiniz var mı birader? Bizim Reyhan Efendi Anadolu'da bir yere kaymakam olmuş. Bir memnun oldum ki. Geçen gün birisi bana söylemişti.

Felâtun – Vallah haberim yok! Pederin vefatından beri kaleme ayak atmadım ki. Efendim, bu acaip karı bizi fena sardı. Gündüz akşama kadar yanından bir yere ayırmaz. Gece dahi mutlaka tiyatroya kadar "akkampanye" refakat etmeli. Belâsı nerede? Sonra da bekleyip yine evine kadar getirmeli. Artık evine kadar gelince bırakıp gitmek de olamaz ya... Geceyi de

orada geçirmeli. Bir dert ki!

Râkım – Dert ama, tatlı dert değil mi?

Felâtun – Sorar mısın ya? Ses bülbül, piyano emsalsiz! Hele "elökans" edâ-yı kelâm! Ağzından ballar akar. Racine, Molieré gibi şuarâ-yı benâmın âsârından birisini eline alır mı; insanı gaşyeder. Ben böyle okuyuş da görmedim ki. Hiç Fransızca bilmemiş olsan, yine anlarsın. Karı lisanıyla okuduğunu, vücuduyla da "deklame" eda ve tefhim ediyor. Tiyatrocu bu, malûm a. Bana en ziyade tesir eden şey, karının kendi okuyuşundan, kendisi dahi müteessir olarak hüngür hüngür ağlaması ve o halde boynuma sarılıp ve beni kucaklayıp göz yaşları içinde gark etmesidir. Bu kadar da "sentimentale" hassas karı görmedim ki.

Şu sözleri hem söyleyerek hem giderek varacakları yere dahi vardılar. Lâkin Râkım bir tiyatrocu karıda ağlamak istediği zaman ağlayabilmek mahareti dahi olduğunu bilirdi. Vardıkları yer (C) oteli idi ki, bu otelde herkes yaşamayarak, oraya kesesine güvenenler gidebilir. Zira orada bir sütlü kahve beş frank, yani yirmi beş kuruştur. Hele burada kuruşun ismi malûm değildir a. Gide gide bir daire-i mahsûsaya girdiler ki, yan yana iki oda, bir de küçük salondan ibarettir. Felâtun'u divane eden madmazel Fransız işvebazlarına mahsus olan tavırla sıçrayarak geldi boynuna sarıldı, öptü.

– je te presente mon....

[Sana takdim ederim, benim....]

Diye Felâtun Râkım'ı takdim etmek istemişti.

– Pas besoin je ne suis pas une inbecile, on conçoit tout de suite que monsieur est un de tes amis.

[Lüzumu yok, ben eşek değilim a. Derhal anlaşılabilir ki, bu efendi senin dostlarından birisidir.]

Diye mukabele eyledi. Bunun üzerine Râkım:

– j'ai l' honneur ma...

[İftihar ederim ki benim...]

Diye alafrangadan olduğu üzere "sizinle müşerref olduğuma iftihar ederim" yollu bir söz söylemek istemiş ise de, karı ona dahi meydan bırakmıyarak:

– Assez monsieur, assez, ici entre jeunes gens on ne fait pas ces bêtises là ony tu toit tout bonnement.

[Elverir efendim elverir. Burada gençler meyanında bu hayvanlıkları etmezler. Burada doğrudan doğruya senli benli konuşurlar.]

Diye Râkım'ın dahi lâyık olmadığı mukabeleyi etmişti.

Felâtun – (Râkım'a) Görüyorsun ya birader, ne serbesttir. Hiç böyle bir karı insanı sıkar mı? Efendim, nedir o seromoniler, fasonlar! (Yani usûl-i tekellüfât).

Râkım – Öyle efendim öyle! Allah için pek lâtif.

Bu muhaverenin bundan sonrası hep Fransızca olarak cereyan eylemiştir.

Karı – Hey, bana bak Felâtun! Bir dostu buraya getirirler de, hiçbir şey ikram etmezler mi?

Felâtun – Gerçek be iyi söyledi. Polini (Karının adı Polini imiş)

Polini – Bir şampanya filân!

Râkım – Hayır dostum, ben o kadar işret erbabı değilim. Bir kahve içerim.

Polini – Oh! ne hayvanlık!

Bu müşâfehenin sûret-i cereyânı mütalâaya belki garip gelirse de, alafranga âlemini gezmiş, tozmuş olanlar teslim ederler ki müşâfehenin sûret-i tasvirinde asla mübalâğa etmiyoruz. Fransız âşüftegânın en işvebazâne muhabbeti böyle olur. Hele tiyatro mallarının....

Râkım – (Polini'ye cevaben) Hakkınız var dostum. Lâkin ben "bonvivor" îrâdıyla yaşayan değilim. İşimle, gücümle yaşarım. Şimdi buradan çıkınca yine işime gideceğim.

Polini – Demek oluyor ki "ouvrier" amelesin.

Felâtun – Evet, kalemle işler ameledir.

Polini – Bravo, gazeteci misin efendi?

Râkım – Her şey, ufak tefek roman yapar, tiyatro yapar, gazete yazar bir ameleyim.

Polini – Ne âlâ, demek oluyor ki, âdeta bizden, yani sanayi-i nefîse erbabı.

Felâtun – Şairdir de!

Râkım – Estağfurullah!

Polini – Elbette öyle olacak. Öyle ama efendi, birkaç şampanyacık senin gibi fikir adamlarının fikrini kızdırır. (Felâtun'a) Bizim aşk erbanının dahi aşkını kızdırır. Öyle değil mi? Maymun, şebek, tavşan!

Felâtun – (yılışarak) Vallahi bence öyle.

Râkım – Herkes fikrini serbestçe söyleyecek mi?

Polini – Şüphesiz!

Râkım – Öyleyse bence öyle değil. Şarapla kızışan efkâr-ı şairiyeti nereme sokayım. Şarapla kızışan aşk-ı muhabbet ne işe yarar?

Polini – "O lâlâ" O, o! bu efendi salt feylesofmuğ ya! Felâtun adını buna vermeliydi. (Felâtun'a) Ey suda haşlanmış sümsük hindi! Bak efendi sen gibi değil. Sana dünyada kaç şey lâzımdı? Hani diyordun. Şarap, karı bir de mızıka öyle mi?

Felâtun – Bana bu fikri senin aşkın verdi.

Polini – Hele bak şu sarı tahta kehlesine. Hâlâ yerinden kımıldanmağa canı istemiyor. İşte misafirin geldi. Şimdi gidip...

Felâtun – Ha! Pardon. Bu çıngırağın ipini de henüz yapmadılar ki, şimdi ta "apartman" daire kapısına kadar gidip büyük çıngırağı çekmeli, (diye çıkar).

Polini – Efendi! Sana memnuniyetlerimi arz ederim. Yalnız bir eksik var. Muharrir kısmı biraz serbest olur. Sen ise benden ziyade mahcup bulunuyorsun.

Râkım – Her şeyde mutavassıt bulunmak iyi değil midir?

Polini – Bizim bu istakoz Felâtun pek yılışık şey. Ne dümeni var, ne pusulası. Okyanus-ı muhabbette yolunu şaşırmış, çalkanıp gidiyor. Anlıyorsun a. Yine tınmamalı. Severim de külhaniyi be!

Felâtun – (emirlerini vermiş, işini bitirmiş, gelir) Bir âlâ çay ısmarladım. Rom da beraber, canı isteyen...

Polini – Gördün mü bir kere? İşte ömründe bir dirayet sarf etinse o da budur. Canı isteyen punç içer. Canı isteyen çay içer.

Cümlece oturup punçlarını içtiler. Dereden tepeden bin lâ-

kırdı söylenip, Felâtun Bey ezcümle şöyle bir yaşayış, bir alaturka âleminde mümkün olamayacağını dermeyanla, alafranga âleminin nice akıllara gelmedik hasenâtından dem vururdu. Meselâ derdi ki:

– Neye yarar o Türk karısı ki, tavrından, azametinden geçilmez. Güya nîm handesiyle, insanı ihyâ edecekmiş gibi, bunu dahi ketm ü imsâk ederek çehresinden düşen bin parça olur. Hanıma kendini yarandırmak mümkün olamaz. Nazı çekilmez. Şakası lezzetsiz. Bilirsin ya a kardeş, bilirsin ya!.... Ama bir cariye al. Artık bizim gibi serbest, hür adamlar bir esirden ne lezzet alabilir? Kim bilir gönlü kimdedir! Esirin olduğu için sana râm olmağa mecburdur.

Râkım bu sözleri işittikçe Felâtun'un almış olduğu fikre nasıl şaşacağını dahi bilemedi. O dahi zihninde bir Osmanlı hanımının vakar ve azameti olduğu hâlde insana izâka eylediği lezâiz mukabilinde şu Fransızın kahrını çekmekte ne hikmet olduğunu düşünür ve bir adam bu karıdan işittiği hakaretâmiz sözleri başka birisinden işitse, kafasını kıracağı derkâr iken buna niçin katlanmağa mecbur olduğunu bulamazdı. Hele Felâtun, bahsi esirden açınca az kalmıştı ki Râkım bir kahkaha koparsın. Ama hazırlanmış olan kahkahayı yine menederek "Hey şaşkın, esirde yürek yok mudur? Beş on kuruşa bir kızın hürriyetini satın almak işten bile değildir. Onun yüreğini satın al da bak sana ne kadar yâr olur. Ah benim Canan'cığım, zavallı kızcağız!..." diye kendi içinden pazarlığını kurarak, zahiren Felâtun'a şakşafa etmemişti.

Elhâsıl bir saatten ziyade müddet bu alafranga âşık, âşıkanın yanında kalıp, bade kalktı. İkisini de veda ederek kapıdan çıktıysa da Felâtun resm-i teşyîi dahi icradan geri durmadı.

Otelin büyük salonuna vardıklarında Felâtun Râkım'ın fikrini anlamak için:

Felâtun – Ey nasıl buldun bizimkini bakayım?

Râkım – Âlâ (tebessümle) Hiç olmazsa insanın üstüne mayonez dökmüyor ya!

Felâtun – Bırak Allah'ı seversen şu eşek İngilizleri! Ayda dört lira için senin de onların kahrını çekdiğine şaşarım.

Râkım – Ne yapalım birader, para da lâzım.

Felâtun – Aman, bu oğlanın paraya olan aşkından aman! Gel be, gel sana ayda dört lirayı ben vereyim.

Râkım – Teşekkür ederim birader. Benim yaşayışım pek âlâdır.

Felâtun – Kibrine dokunmasın. Vallahi gerçek söylüyorum. Sanki sana ayda dört İngiliz lirası vermeğe kudretim yok mudur?

Râkım – Estağfurullah birader. Sana öyle lâkırdı söyleyen var mı? Lâkin ben Ziklas familyasından memnun olduğum için söylüyorum.

Felâtun – Şu havuç gibi İngiliz kızlarından ne lezzet alıyorsun? Oğlan vallahi yaşamanın yolunu bilmezsin be. Kudretin de yok değildir. Bir ayağın da daima Beyoğlu'nda. Şöyle hâline göre bir apartmanın olsa da, mini mini bir metresçik edinmiş olsan fena mı olur?

Râkım – (aklına derhal Jozefino gelmiş idiyse de, o bapta ağzına harf-i vâhid almak, ketm-i râz kaidesine mugâyir düşeceğinden) İyi olur ama birader, ben kendim için değil, hâlâ sizin için bile israfın bu derecesini hayırlı görmüyorum.

Felâtun – (müstehziyane) Ne, israf mı? Pir ol be. Sen Felâtun'u o kadar eşek mi zannediyorsun? Hesap edecek olsam, şu üç ay zarfında kazandığım, sarf ettiğimden ziyade olmazsa bile başa baş gelir.

Râkım – (memnuniyetle) Bak öyleyse söyleyecek söz bulamam. Bu yaşayış kazançla ise âlâdır kardeşim. Bir adam kazandığı kadar yaşayabilir. Elbette hemşireniz de rahattadır. Zira birinci derecede düşünülecek şey, malûm a!

Felâtun – Bizim feylesof Râkım yine hikmetten dem vurmağa başladı. Müsterih ol birader, müsterih ol. Kazancım yolunda ve taliim pek müsaittir.

Râkım – Ne yola sülûk ettiniz bakalım. Ticaret filan mı?

Felâtun – Bizim gibi adamların ticareti nasıl olur, bilmez misin?

Râkım – Ne bileyim ben!

Felâtun – Akşam oldu mu cebine kırk elli lira koyarsın, oyun salonuna gidersin...

Râkım – (abus bir çehre ile) Vay!...

Felâtun – Dur ama acele etme. Başlarsın oynamağa, eğer zar işlerse kırk elli liracık büyür kalkarsın.

Râkım – Oynamağa başlayalı mutlaka ancak bir ay kadar olmuştur.

Felâtun – Neden bildin?

Râkım – Çünkü böyle zarar etmeğe başlayınca kalkmak ve kırk elli liracık büyüdükten sonra yine kalkmak, henüz bir aylık kumarbazların ihtiyatıdır. Birkaç ay sonra eskidikçe bu ihtiyat kalkar.

Felâtun – Sen benim için korkma.

Râkım – Ben sizin için korkmam. Çünkü kumarda sizi esir almazlar. Ayda onbeş yirmi bin kuruşluk irat için korkarım. Siz pek âlâ bilirsiniz ki, yirmi otuz bin lira birkaç ay içinde kumara verilebilir servetlerdendir.

Felâtun – Ey, artık bana ders-i hikmet mi vereceksin?

Râkım – Hayır. Şimdilik adyö!

Felâtun – Adyö monşer!

Size taaccüp edecek bir şey söyleyelim mi? Bu iki refik, ikisi birbirinden ayrıldıktan sonra, ikisi dahi birbirinin aleyhine bir sûifikirle ayrılırlar. Felâtun , Râkım için "kendisinde bu servet yok, böyle bir metresle (C) oteli gibi otelde ömür sürdüğü yok da, kıskandığından böyle söylüyor. Eğer onun da elinde on beş bin lira bulunsa, o zaman benim yaşayışım tam insanca, kibarca bir yaşayış olduğunu teslim ederdi demiş ve Râkım dahi Felâtun için "kendisi Ziklas hanesinden kovuldu ya, şimdi ayda dört lirayı kendisi vermek üzere beni de oradan mahrum etmek istiyor. Kaça alırım ben böyle dört liraları? Kendim kazanamıyor muyum? Bir mirasyedinin gayr-ı müstekar servetine ancak dalkavuklar itibar ederler. Varsın beyim yaşasın. Biz bunların çoğunu gördük, çoğunu da işittik ki, işittiklerimizden dahi, gördüklerimiz kadar ibret aldık" demişti.

Siz bu iki fikrin hangisini tasvip edersiniz? Hele biz Râkım'ı tasvip ederiz. Zira mirasyedinin ve hususiyle Felâtun Bey tavrında bulunan mirasyedinin serveti, servet-i müstakara

olduğu bin kadar tecariple sûret-i subûta varmış bir hakikattir. İşte mevsim-i bahara kadar güzeran etmiş olan ahvâl-i müteferrika şunlardan ibaret idi ki, zikrettik bitirdik.

Yedinci Bap

Hasılı mevsim-i bahar, ferâh-bahşâ-yı kulûb-ı sıgâr u kibâr oldu. Bu mevsimin bizce hikâyeye şayan olan ilk vak'ası Râkım'ın icra eylediği bir Kâğıthane âlemidir. Şöyle ki:

Yine haftanın ders günlerinden birisinde Râkım -hâlâ ve fakat halisane ve dostane bir suretle devam etmekte olduğu- Jozefino'yu ziyarete gitmişti. O günkü sohbet Kâğıthane mesiresi hakkındaydı. Jozefino geçen günler... Bey'in haremi takımıyla Kâğıthane'ye gitmişlerse de Pazar gününe müsadif olduğundan arabalar içinde mahpus kalınıp, kıra çıkıldığına göre, kır görülmediğini ve araba etrafında hırsız gibi dolaşmakta bulunan zenperestânla herkes eğlenmişse de kendisi bunların hiçbir zevkini çıkaramadığını söyledi.

Râkım – Kâğıthane vakıa dünyanın en güzel yerlerinden birisidir. Lâkin oranın zevki Cuma ve Pazar günleri çıkmaz. Oraya başka türlü gidilir.

Jozefino – Nasıl gidilir?

Râkım – Gider misin?

Jozefino – Yalnız mı gideceğim?

Râkım – Yok, benimle beraber.

Jozefino – (sevinerek) Seninle mi? Elbet giderim. Hem pek ziyade eğleneceğimizi de teslim ederim.

Râkım – Canan'ı da alırız. İstersen Dadı Kalfayı da.

Jozefino – Vallahi pek âlâ olur.

Râkım – Bir Salı yahut Çarşamba günü gideriz. O güzel sahralar, çayırlar tenhadır. Bize her güzelliklerini arz ederler. Başka günlerse oraları at ve araba panayırına döner.

Jozefino – Aman ne kadar safa ederiz.

Râkım – Hem Kâğıthane'ye böyle bizim gibi gidenler, yiyeceklerini, içeceklerini de beraber götürüp öyle eğlenirler.

Jozefino – (gayet mahzuziyetle) Gördün mü bir kere eğlencenin asıl alaturkasını? İşte insanın kıra, sahraya çıktığına dahi

değer.

Râkım – Karar verdinse söyle de ben tedarikata bakayım.

Jozefino – Ne gün gidilecekse yalnız akşamdan bana bir haber uçurt ki, ertesi sabah için ben de başka bir işe başlamayayım.

Râkım – Baş üstüne.

Jozefino, yanında şu karar verildikten ve Râkım gidip derslerini dahi verdikten sonra gece saat üç mahalli hanesine avdet eyledi.

Kendisini artık kim istikbal eder? Elbet Canan. Hem artık Râkım kendini Canan'ın istikbal eylediğine darılmıyor da. Dadı kalfa ise Râkım'ın bu darılmayışına ziyadesiyle memnun oluyor. Lâkin şurasını lâyıkıyla biliniz ki, bundan mukaddem Canan'a müşteri zuhuru meselesinden dolayı kızcağızın arz u izhâr-ı hâl edişi olsa olsa Râkım huzurundaki şenliğini, şetaretini biraz daha arttırmağa medar olabilmişti. Yoksa aralarındaki halisane muhabbet sırma gümüşü gibi safî olarak devam edip hariçten bunları birisi görecek olsa kendilerini âdeta kardeş, kızkardeş zannederdi.

Dadı kalfa dahi henüz yatmamış olduğu cihetle üçü birden salonda oturdular. Canan efendisine hem de canı gibi sevdiği efendisine bir kahve pişirip getirdi. Râkım kahveyi içerken:

Râkım – Dadı, niçin aralıkta bir gezmeğe gitmezsiniz?

Fedayi – Gidiyoruz ya işte efendim!

Râkım – Nereye gittiğiniz var ya?

Fedayi – Canan nereye isterse gidiyoruz.

Canan – (Fedayi hakkında muhabbet-i mahsûsa ima eder bir tavırla) Dadı kalfa beni her yere götürüyor efendim.

Râkım – Nereye götürüyor bakayım?

Canan – Salıpazarı'na...

Râkım – Salıpazarı işte kapımızın önüdür.

Fedayi – Tophane'ye kadar bile gidiyoruz efendim.

Râkım – Yok a dadıcığım. Şöyle seyir yerine, meselâ Ihlamur'a filâna.

Fedayi – Oraya geçen yaz götürmüştüm. Ama Canan öyle yerleri sevmedi.

Râkım – Belki şimdi sever.

Canan – Oraları fena efendim. Kadınlar, erkekler çok fena. İnsan rahatsız oluyor. Evimiz daha iyi.

Fedayi – Bir kere de Küçük Çiftlik'e götürmüştüm. O gün, günün gayri olduğu için tenha idi de, güzel eğlenmiştik.

Canan – Sahih dadı kalfacığım! O gün ne kadar eğlenmiştik, kırlar ne güzeldi. Ağaçlar, o havuz. Aman ne kadar güzeldi!

Râkım – (kız sevindikçe memnun olarak) İyi ya, yine gitmeli değil mi?

Fedayi – Yaz gelsin de yine gideriz. Ben kızımı, Canan'ımı sıkmak istemem.

Râkım – Bilmez miyim dadıcığım?

Canan – Dadı kalfacığım beni kızı gibi sever. Ben de onu validem gibi severim (diye koşup, Fedayi'nin o sadık, o merhametli, o kadın Fedayi'nin boynuna sarılıp öpmeğe başlar.)

Râkım – (bu temaşadan tarifi kabil olamayacak kadar mütelezziz olup) Yok ama, benim dadıcığımı böyle karşımda öpmeyeceksin. Ben âdeta kıskanırım.

Diye o dahi kalkar kendisini dadısının kucağına atıp, öpmeğe başlar. Bîçare Fedayi, bir kucağında Canan, birisinde Râkım kendisini kucaklamakta olduklarını görünce gözlerinden yaş boşanarak:

Fedayi – Ah hanımcığım iki gözümün nuru hanımcığım! Mezarında bizim şu hâlimizi görüyor musun?

Râkım – (gözleri dolarak) İşte dadıcığım seni anamız yerine koyduk. Anacığımın yanakları çürümüş ise senin yanakların hamdolsun sağ sağlam.

Bu lâkırdı Canan'ın dahi dikkatini mucip olarak, fakat temâşâ-yı mezkûr çok sürmeyip yine herkes yerli yerine geldiler.

Bade:

Râkım – Ey dadıcığım bizi önümüzdeki çarşamba günü Kâğıthane'ye götürür müsün?

Fedayi – Seni de mi?

Râkım – İsterim ya?

Canan – (sevincinden çıldırasıya) Siz de mi bizimle beraber

gideceksiniz efendim?

Râkım – Hay hay!

Canan – Öyle ama Kâğıthane'de siz bizimle oturamazsınız ki!

Râkım – Çarşamba günü orada kimse yoktur. Koca çayırlarda biz yalnız kalacağız.

Canan – (daha ziyade sevinerek) Ya! öyle mi? Aman canım dadıcığım bizi götür.

Fedayi – Götürürüm kızım, niçin götürmeyeyim?

Râkım – Hatta ustan Jozefino dahi gelecek.

Canan – (nihayetsiz sevinerek) Öyle mi? Aman ya Rab! Dadı kalfacığım, Jozefino dahi gelecek.

Fedayi – Daha âlâ ya işte. Hep biz bizeyiz demek.

Râkım – Çarşamba günü sabahleyin erkenden gideceğiz. Ama pek erken ha!

Fedayi – Jozefino o kadar erken gelebilir mi?

Râkım – Jozefino daha akşamdan buraya gelip gece burada kalacak.

Fedayi – Siz öyle mi karar verdiniz?

Râkım – Hayır, biz değil ben kendim öyle karar verdim. Jozefino ile söylediğimiz söz, yalnız bir gün Kâğıthane'ye gitmekten ibarettir.

Fedayi – İyi ama beyim burada biz Jozefino'yu nerede yatırırız?

Râkım – Ben onun yolunu buldum da, onun için karar verdim. Sen beni bir gece odana misafir alırsın. Jozefino benim odamda yatar. Canan dahi odasında yatar.

Fedayi – Sen bilirsin oğlum.

Râkım – Yok dadıcığım sen bilirsin. İşte yatak için ise...

Fedayi – Niçin münasip olmasın? İşte yatak için çare bulduk ya!

Artık bu gece Canan'ın sevincini mümkün değil tarif edemeyiz. Bîçare kızcağız dadı kalfa ile efendisinin kendisine evlât gibi kardeş gibi, her ne gibi olursa olsun, gösterdikleri muhabbete mi sevinsin? Çarşamba günü Kâğıthane'ye gidilecek,

ona mı sevinsin? Jozefino beraber gidecek, ona mı memnun olsun? Bahusus Jozefino bir gece kendi hanelerinde yatacak, ona mı çıldırsın? Zira Jozefino Canan'ı ne kadar sever idiyse, Canan dahi Jozefino'yu o kadar sever.

Kahveyi içtikten ve verilecek kararı verdikten sonra Râkım yazacak bir miktar yazısı olduğundan bahisle odasına çekildi. Dadı kalfa dahi uykusu geldiğinden bahisle yatağına girdi. Canan ne yapsın? Uykusu yok ki yatsın. Zihni yerinde değil ki, sevincinden vakit yok ki, gitsin o da bir kitap filân okusun. O da kalktı, efendisinin yanına gidip karşısında oturdu. Râkım yazı yazar, o dahi önüne tütün tenekesini almış efendisi için hazır sigara yapardı.

Râkım – Niçin yatmıyorsun Canan?

Canan – Uykum yok efendim. Sizi rahatsız ediyorsam odama gideyim de orada sigaraları yapayım.

Râkım – (bir tatlı sıtma kırgınlıkları hissederek) Yok kuzum yok, hiç sen bana sıkıntı verir misin? Hiç sen beni rahatsız eder misin?

Canan – Ben sizi rahatsız etmez miyim efendim?

Râkım – Etmezsin ya! Ben seni ne kadar görsem, göre göre doymam. Şayet sen rahatsız olursan diye söyledim.

Canan – (müteşekkirâne gözlerini semaya dikerek) Ne saadet!

Kızın şu hâl ve tavrı Râkım'ın hissiyatına bir kat daha vüs'at vererek:

Râkım – Canan!

Canan – Efendim.!

Râkım – .... Bir şey yok!

Canan – Bir şey söyleyecektiniz efendim... Siz bilirsiniz.

Râkım – (kalemi elinden bırakıp) Diyecek idim ki... Canan!

Canan – Efendim!

Râkım – Benim seni sevdiğimi bilir misin kuzum?

Canan – Nasıl bilmem efendim, bilirim ya! Hem siz kendiniz söylemediniz mi? "Seni hemşirem gibi severim" demediniz

mi?

Râkım – (ayağa kalkarak) Of Canan of! Ben seni hemşirem gibi sevmiyorum.

Canan – (gayet lâtif bir pembelik çehresini ta memeleri üzerine kadar istilâ ederek) Malınız değil miyim efendim?

Râkım – (hiddetle) Öyle deme be! Sen kimsenin malı değilsin, kendi kendine sahipsin... Of kuzum Canan Allah aşkına, sen de beni seviyor musun? Doğru söyle.

Canan – (o dahi ayağa kalkmış bulunduğundan, efendisi ona, o efendisine yaklaşıp birbiriyle kucaklaşarak) Nasıl söyleyim a efendiciğim. Hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsunuz.

Râkım – Of a Canan, sen benim hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsun. Beni seviyorsan "Seni seviyorum" de. Ağzından bu lâkırdının çıktığını kulağım işitsin. Bu lâkırdı beni ihya eder. Âlemde bana en lezzetli söz, bu sözdür.

Canan – Seviyorum efendiciğim. Vallahi seviyorum. Ah, ben sizi sevmez de ne yaparım. Nasıl sevmemezlik edebilirim. Sevmemek elimde mi?

Kızın bu sözleri söylemesi değil, söylerken gösterdiği tavr-ı âşıkane Râkım'ın hissiyatını tevsi ettikçe ederek âdeta aşkın müntehasında olan cinnet daha aşkının mukaddimesinde baş göstermişçesine bir hâl ile:

Râkım – Ah. Canan'ım Canan'ım! Beni sevdiğine vallahi gönlüm inanıyor. Lâkin sabaha kadar bana bu sözü söylesen dinleyeceğim...

Râkım'ın sözleri Canan'ı dahi eritmek derecesinde müteessir ederek kız zaten kolları arasında bulunan efendisinin gözleri üzerine ateş gibi hararetli dudaklırı ile bir buse bıraktı. Râkım dahi mukabele bir buse almağa davrandı ise de, yine o anda bir ürkeklik göstererek:

Râkım – Canan, ah Canan! Seni vallahi kendimden kıskanıyorum. Aman ya Rab, çıldıracak mıyım ne olacağım?

Vakıa Râkım çıldıracak mıydı, ne olacaktı? Anlaşılamayacak bir hâle geldi. O kadar ki, Canan dahi korkarak nasılsa efendisini kanepe üzerine oturtup kendisi dahi yanı başında oturdu. Aradan bir müddet sükût ile geçip yalnız ikisi

birbirinin yüzüne bakarlardı. İkisinin dahi yürekleri taş gibi kaskatı kesilmiş olduğundan tıkanıp boğulacaklar zannolunurdu.

Bu aralık Râkım'ın aklına Felâtun'un userâ hakkındaki reyi gelip ancak uzun uzadıya muhakemâta zihninde kuvvet kalmamış olduğundan "Haydi oradan hey çılgın sen âlemin lezzeti nerede olduğunu nasıl istifa edilebileceğini ne bilirsin. Var bir çapkın tiyatrocu kız yanında kendin esirmişsin gibi ömür sür" diye o hatırayı derhal defetmiştir.

Koca Râkım, kanepe üzerinde Canan'ın yüzüne baka baka bir iki saatten sonra daldı, gitti. Canan bir aralık kendisini yatağa kaldırmak istemiştir. Ancak tamam henüz dalabildiği halde uyandırmayı bir türlü kıyamadığından ve kanepe üzeri dahi oldukça rahat edilebilecek yer olduğundan bu kere dahi kendisi bir müddet efendisi, kardeşi, âşıkı, muhibbi artık hatıra ne gelirse, osu olan, zaten yüzünü doya doya veyahut doyamaya doyamaya temaşa ederek, bade o da kalktı, yüreğinde bin hissiyat dolu olduğu hâlde yatağına gitti.

Ertesi sabah Râkım gözlerini açtıkta kendisini kanepe üzerinde ve Canan'ı karşısında buldu. Kızın vakar ve temkininde asla bir tebeddül yok. Koca Canan hâlâ, o Canan. Hâlâ o temkin, hâlâ o vakar.

Ne zannettiniz ya? Rica ederiz, Canan'ı öyle bir yılışık, aşüfte zannetmeyiniz. Canan sapına kadar kadın, afif, edip, terbiyeli, nazik fatin bir kızdır. Şu kadar var ki, dadı kalfa Râkım'ın yanına geldiği zaman pek güleç bir yüzle gelmiş olduğundan Râkım geceki maceradan dadının haberi olmuş idüğünü anlamıştı. Evet dadının haberi olmuştur. Lâkin zannetmeyiniz dadı kalfa bunları gözlemiş yahut dinlemiş. Hayır efendim hayır! Dadı kalfa böyle bir alçaklığı kabul eder karı değildir. Canan kendisi haber verdi. Zira dünyada Canan'ın validesi, sırdaşı, herşeyi dadı kalfa idi. Efendisiyle olan maceraların hepsini dadı kalfaya haber verip, efendisi mukabilinde ne hâl ü harekette bulunacağına dair mezbûreden aldığı talimata harfbeharf riayet ederdi. Zaten Râkım'ı bu kadar deli divane edecek terbiye ve tavrın menşei ne idi ya? Dadı kalfa elinde büyütmüş olduğu çocuğun her hâlini, her ahlâkını lâyıkıyla bildiği cihetle Canan için öyle bir suret-i hareket tayin ederdi ki, Râkım kızı hiç sevmeyecek olsa bile çarnaçar sevmeğe mecbur

olacaktı.

Vakıa Râkım geceki vak'adan dadı kalfanın haberi olmuş idiğünü anladı ama, dadı kalfa ona dair harf-i vâhid söylemedi ki, Râkım dahi bir şey söyleyebilsin. Yalnız o gün pazartesi olup eğer Kâğıthane'ye gidilecekse daha o günden tedarikata bakılmak lâzım geldiğini ihtar etmiş olduğundan, Râkım dahi tasdik eylemekle dadı kalfa işine gitti.

O gün Râkım yine işleriyle meşgul olarak, akşam hanesine avdet eylediği zaman dahi, bazı tercüme işleriyle ziyadece iştigal ederek bir gece evvelki iltihap gibi bir ateşe kendisini bütün bütün kaptırmadan geceyi geçirebildi.

Ertesi salı günü Jozefino'nun geleceği akşamın günü olduğundan Râkım kendisine dahi bazı tedarikatı gördükten ve işlerine taalluku olan mahallere baş vurduktan sonra saat dokuz mahalleri Beyoğlu'na gidip Jozefino'yu hanesinde buldu.

– Çünkü Jozefino yalnız ders günleri şakirtlerine gidip ders günü olmayan günler ise hanesinden dışarı çıkmazdı.–

Râkım – Bonjur dostum!

Jozefino – Bonjur Râkım!

Râkım – Haydi bakalım!

Jozefino – Nereye?

Râkım – Bize! Kâğıthaneye gitmeyecek miydik ya?

Jozefino – Ey Kâğıthane'ye sizden mi gidilir?

Râkım – Bu akşamı bizde geçireceğiz. Bizde kalacağız. Yarın sabah erkenden hatta güneş doğmadan evvel deniz üzerinde bulunacağız. Bir şey olduktan sonra bari tamam olsun. Tulûu ve gurubu görmeyince natamam kalmaz mı? Mevsim tamam her ikisini görmeğe müsait.

Jozefino – Vallah fena değil ama, senin beni yatıracak yerin yoktur, a deli çocuk.

Râkım – Canım senin nene lâzım. Ben her şeyi hazırladım.

Jozefino – Pek âlâ, pek âlâ sen biraz otur. Ben kalkıp giyineyim.

Jozefino kalktı, bir diğer odaya gidip giyinmeğe başladı. Râkım ise piyanoyu bilir bilmez tıkırdatıp Jozefino tamam giyindikten sonra kalktılar. Posta Sokağı'ndan aşağı

Postahanebaşı'ya inip, bade Tophane caddesi tarikiyle yavaş yavaş Salıpazarı'na vardılar. Kapıdan içeriye girdikleri zaman Canan Jozefino'yu görünce kollarını açarak üzerine koştu. Öpüştüler. Jozefino dadı kalfa ile dahi merhabalaşıp Râkım, Jozefino ve Canan salonda oturdular. Dadı kalfa ise levazımı tehiyye ile meşgul olurdu.

Saat onbire vardıkta Canan -O zamana kadar Râkım'ın hanesinde ilk defa olmak üzere- rakı takımını salondaki konsolun üzerine koydu. Râkım ilk kadehi Jozefino'ya takdim eylediği zaman, karı yine İstanbul'un rakısı âlemde en sevilecek işretlerden olduğuna ve kendisinin buna şaraptan ziyade meyli ve rağbeti bulunduğuna dair bir hayli söz söyleyip ahz u nûş eyledi. Râkım dahi Jozefino'ya peyrev olurdu. Bunlar müdâveleye başladıkları esnada Canan piyano başına geçip en âlâ bildiği havaları kemâl-i mahâretle çalmağa başladı. Râkım o zamana kadar Canan'ın eni konu piyano çaldığına tesadüf etmemiş olduğu cihetle bu sanattaki maharetini pek ziyade buldu. Hatta Râkım Canan'ın eni konu "Fransızca söylediğini dahi, ders verdiği sırada anlayamamışken bu akşam kızın Jozefino ile mükâlemesinde gösterdiği mümareseye dahi şaşardı.

Kızın piyanosu bir müddet dinlendikten sonra Jozefino'nun dahi neşesi artmış bulunmakla bu kere çalgı başına kendisi geçti. Aman ya Rab, bu akşam karının piyanoda gösterdiği mahareti muhayyerü'l-ukûl idi. İnsan hesap edecek olsa iki ellerinde on parmağı olan bir adamın bir anda seksen, yüz kadar sedaya dokunabilmesine ihtimal veremediği hâlde, karı bu ihtimali icra eylediğinden güya dört eli olup da beherinde dahi onar parmağı bulunduğu zannolunmak istenilirdi.

Koca Canan, sanki kırk yıldan beri sarhoş meclisinde sakilik edermiş gibi, meclis-i işretin usülünde isbât-ı vukuf ederek sakilik hizmetinde kusur etmezdi. Jozefino'nun birkaç damladan ibaret gıdasını daima piyanosu yanına götürür ve bu hizmeti efendisine dahi eda eder ve efendisi ise Canan elinden aldığı badeyi âdeta ateş içer gibi içerdi.

Bir bizim işretin sûret-i güzerânına dikkat ettiğiniz var mıdır? Varsa görmüşsünüzdür ki, bu meclislerde kafalar lâyıkıyla germ olduktan sonra, erbabı daima birbirine ibraz ve temin-i muhabbete başlarlar. Şu hâl bu gece Râkım'ın meclisinde dahi ol-

muş idiyse de Râkım ile Jozefino'nun yekdiğerine olan muhabbetleri zaten tasdik külfetinden azade ve Canan ise buhâr-ı mestîden vareste olduğundan yalnız Jozefino Canan hakkında olan muhabbetini bir türlü anlatıp tüketemezdi.

Elhâsıl yemek vakti geldi. Yine bu salonda sofra kuruldu. Mâhazarı kâmilen masa üzerinde cem ederek sofraya cümlece oturdular. Dadı kalfa hanelerinde böyle bir cemiyetin in'ikadından pek ziyade memnun olur idiyse de, yalnız arada işret bulunması biraz canını sıkardı. Lâkin hiç gözü gibi sevdiği oğlu, efendisi, beyi, paşası yani Râkım'ı kendisinin bu adem-i hoşnudîsinden haberdar eder mi? Dadı kalfa zaten büyücek yerlerde ziyafetler savmış bir kadın olduğundan pişirmiş olduğu yemekler Jozefino'nun nazar-ı rağbetine mazhar olmuştu. Kemâl-i iştiha ile yenildi, içildi. Badettaam Canan kahveyi dahi sofraya getirmekle, kahveler dahi orada içildi. Nihayet bir saata kadar zaman dahi sofra başında tek tük yemiş yemek ve dereden tepeden söyleşmek meşguliyetleriyle geçiştirilip, bade Jozefino kendisi için hazırlanmış olan Râkım'ın yatağına ve Râkım dahi dadısının odasında serilmiş olan yatağa gitti.

Elbette Canan dahi kendi odasına gitmiştir.

İşte burası musaddak değil.

Vay ne oldu?

İşte şu oldu:

Canan Jozefino'yu soyundurup yatağına yatırıncaya kadar yanından ayrılmayacağı derkâr değil midir ya? Jozefino hâl ve tavrında olan, yani Râkım ile mâcerâ-yı sâbıkından kat'-i nazar edebilecek olduğu hâlde Canan'ı dahi canı gibi seven bir karı böyle bir hengâmede ondan bir şey sormadan rahat edebilir mi? Binaenaleyh hem soyunur, hem de kız ile mücâvebe ederdi.

Jozefino – Kız Canan.

Canan – Efendim.

Jozefino – Sen efendiyi de böyle soyundurursun değil mi?

Canan – Efendim değil mi? Elbet soyunduracağım.

Jozefino – Bari uslu uslu soyunur mu?

Canan – A! Çocuk mu ki uslu uslu soyunmasın?

Jozefino – Onlar çocuktan beterdir. Çocuklar soyunurken ter

ter tepinir. Böyle bıyıklı çocuklar dahi insanın boynuna sarılır.

Canan – (hicapla) Aman ustacığım! Söylediğin şu lâkırdıya bak!

Jozefino – Ne söylüyorum? Ayıp bir şey mi söylüyorum?

Canan – Ayıp ya!

Jozefino – Vay demek oluyor ki mutlaka uslu uslu soyunmuyor? Soyunsa sen bu lâkırdıda hiçbir ayıp görmezdin.

Canan – Canım ustacığım, bana öyle lâkırdılar söyleme.

Jozefino – A deli! Kız ne utanıyorsun? O senin efendin değil mi? Ayıp mı zannediyorsun? Siz ikiniz de gençsiniz, güzelsiniz. Eğer uslu uslu soyunmuş olsa o zaman ayıp sayılır.

Canan – Hayır, bizim efendi pek usludur, mahçuptur.

Jozefino – De bakayım, beni aldatabilir misin? Sanki benim haberim yoktur. Vah çocuk vah! Efendi bana hepsini söyledi. O benden hiçbir sırrını saklamaz. Geçen gece ne kadar ağlamışsınız?

Canan, Jozefino'nun şu son lâkırdısı üzerine bir kere işe ehemmiyet vererek az kalmıştı ki, râzını ibraz etsin. Lâkin efendisiyle Jozefino arasındaki maceraları bilmediğinden ve kendisi efendisiyle olan muamelesinin dadı kalfadan başka ferd-i âferîdeye açılması pek büyük ayıp olduğunu itikat eylediğinden, şayet Jozefino kendi ağzını arıyor mütalâasıyla ketm-i râz etmekte yine sebat gösterdi. Evet, bizim Canan bu kadar ketum bir kız. Dedi ki:

Canan – Efendi beni kızkardeşi gibi seviyor. Bana hiç sataştığı yoktur. Sana ne demişse demiş. Ben sana ne dediğini ne bilirim?

Jozefino – Ah hâlinden kimseyi âgâh etmemek gayretinde bulunan âşık Canan'cığım. Zararı yok kızım, zararı yok. Kaide-i muâşakayı bilmeyen sizin gibi çocukların hâli hep böyledir. Bununla beraber hem seni, hem Râkım'ı tebrik ederim. Allah için ikiniz de birbirinize pek lâyık çocuklarsınız. Allah yine ikinizi birbirinize bağışlasın. Anladın mı kızım beni? Râkım içli bir çocuktur. Onu sen idare etmelisin. Hüsn-i idare edersen, kendine pek kolay bende edebilirsin.

İşte Jozefino bu suretle Canan'ı istintâk eyledikten sonra ya-

tağına girip, biraz da yatak içinde konuşarak, bade kızı yerine gönderdi. Gönderdi ama bîçare Canan'ı yine penç gece evvelki havass-ı kemâliyle uyanmış olduğu hâlde göndermiş oldu.

Herkes uykuya dalmış, uykusunu gereği gibi almış olduktan sonra bir de bir aralık sokak kapısı "çat, çat" diye çalınmasın mı? En evvel dadı kalfa uyandı. Râkım'ı dahi uyandırdı. Meğer kayıkçı Osman amca gelmiş. Saatleri baktılar, saat on. Râkım "Tamam vaktidir, yavaş yavaş hazırlanmalı" diye kalkıp dadısıyla beraber aşağıya inerek kayığa yerleştirilecek eşyayı Osman amcaya verdikten sonra Canan'ı uyandırmağa gitti. Ah, bu aşk insanı nasıl ihya eder bir histir. Serpilip yatmış olan Canan'ı bir hayli temaşadan sonra sağ elini kızın yüreği üzerine koyarak, bade ses verdi ve kendisinden evvel yüreği uyanmış olduğuna dikkat eyledi. Hiç dikkat ettiğiniz var mıdır? Ah bizim dikkat ettiğimiz vardır. Onun için biliriz ki, pek lezzetli bir tedkiktir. Zira kalp uyku hâlinde iken pek muntazam ve hafif vurmakta olup uyandığı anda, evvelki hâl-i intizamının aksine olarak heyecanla uyanmağa başlar. Tecrübe ediniz de bakınız. Hele Canan'ın kalbi gibi bir âşık kalbi olursa var ya!

Canan uyanıp da gece vakti hafif hafif yanmakta bulunan kandilin baygın ziyaları arasında efendisini görünce birden bire ürktü. "Nedir efendim, ne istersiniz?..." diyebildi. Râkım "Kâğıthane'ye gideceğimizi unuttun mu? Kalk bakalım, ateşi, filânı yak. Jozefino'yu da kaldır da bir sabah keyfi yapalım. Yavaş yavaş da hazırlanırız" demesiyle Canan fırladı, kalktı.

Ne yalan söyleyeyim. Doğrusunu söylemek her hâlde daha evlâdır. Ayıp değil a! Biçare kızcağız kalkarken efendisinin boynuna sarılıp da öyle kalktı. Siz isterseniz bu hareketi küstahlığa hamlediniz. Efendisi kendisini mazur görmüştü.

Yarım saat geçmedi, evin içinde herkes kalktı. Henüz ateş sevildiği cihetle Canan'ın hazırlayıp salona getirmiş olduğu koca bir mangal uzaktan nazar edenlere keyif verirdi.

Mangalın bir tarafına kahve güğümü, bir tarafına çay güğümü, bir tarafına akşam gelmiş olan taze inek sütü tenceresi sürüldü. Sigaralar yandı.

Jozefino her ne kadar giyinmeden bir erkek huzuruna çıkmak alafrangada olmadığını nazar-ı dikkate almış idiyse

de, Râkım dahi giyinmeden yalnız arkasında bir ince tabum kürk olduğu hâlde salona çıkmış ve ol babta Jozefino'ya söylenmesi lâzım gelen sözleri dahi söylemiş olduğundan herkes gecelik hâliyle ve bir hâl-i mahmuriyetle bulunurdu. Kahve pişti. Evvelâ birer şekerli kahve içilmek ve bade her kimin canı sütlü ve sütsüz kahve ve çay isterse zevkinde muhtar olmak üzere karar verildi ve mucibince hareket olundu.

Jozefino – (Osmanlıların şu sabah sefasını pek beğenip) Lâkin ne âlâ şey.

Râkım – Ne?

Jozefino – Böyle sabahleyin erken kalkıp da şu keyfi yetiştirmek.

Râkım – Hoşunuza mı gitti madam?

Jozefino – Vallahi pek âlâ! Ben hemen diyebilirim ki, müddetü'l-ömr, sabahtan evvel kalkmamışımdır. Ne hoş biz biliyoruz ki, şimdi bir saat sonra sabah açılacak ve biz de onu göreceğiz. Öyle değil mi?

Râkım – Hem de deniz üzerinde göreceğiz.

Jozefino – Üşümez miyiz ya?

Râkım – Kürkler var, ihramlar var, şallar var, paltolar var. Ne üşüyeceğiz. Bahusus ki, rom dahi var.

Jozefino – Vallahi pek hoşuma gidiyor. Râkım sana doğrusunu söyliyeyim mi? Türklerin her hâli, Avrupa'nın her hâlinden iyi.

Râkım – Yok madam pek de öyle değil a! Vakıa bizde kış mevsiminde her sabah böyle bir zevk etmek olur ama Avrupa'nın da zevkleri fena mıdır ya?

Jozefino – Yalan söylemiyorum. Râkım, vallahi ciddî söylüyorum. Vakıa Avrupa'nın dahi eğlencesi çoktur ama "monoton" daima bir siyak üzeredir. Bir kere kış geceleri uzun olduğu zaman alafranga saat on ikiden yani gece yarısından evvel yatılmaz. Hele saat ikiye kadar da oturulduğu olur ya! Bu hâlde uyandığımız zaman yine ortalığı gündüz olmuş buluruz. Yani demek isterim ki, biz tabiatın yalnız bir akşam letafetinden müstefit oluruz. Sabahı o sabah ki tabiatın uykudan uyanması demektir, o güzel sabahı temaşadan hemen daimî suretle mahrum kalırız.

Râkım – Orası öyledir.

Jozefino – Ben hakkımı bilirim de dava ederim. Ben sözümü bilirim de söylerim. Bir kere Türklerdeki şu misafirperverlik Avrupa'da bulunmaz. Muradım onlar birbirine gitmezler demek değildir. Lâkin sofraları, baloları hep resmî şeylerdir. Herkes hanesine geldi mi, yine kendi familyası halkıyla kalır. Aralıkta bir familya içine misafir gelmiş görülmesi veyahut insanın kendisini başka bir familya içinde görmesi bir büyük teceddüt demektir.

Jozefino dünyasından bihakkın istifadeyi sever bir kadın olduğu için tab'a halâvet-bahş olan şeylere pek ziyade dikkat ederdi. Binaenaleyh Avrupa'nın zemâyimine dair ne söylediyse hakkını ispat eyledi ve Osmanlılar için o kadar mütenevvî ve çok zemâyime dair şeyler bulamadı.

İşbu mangal başı âlemi yarım saatten ziyade sürmüştür.

Sabahtan evvel deniz üzerinde bulunulmağa karar verilmiş olduğundan herkes giyinmeğe kalktı ve mevsim mart evahiri olup sabah on ikiden evvelce olmakta bulunmasıyla alelâcele giyinip, iskele başına varıldı.

Osman amcanın kayığı iki çifte, yeni, geniş, güzel bir kayıktı. Jozefino ile dadı kalfayı arkaya oturtarak Râkım dahi Canan'ı ile beraber ön tarafa oturdular. Herkes arkasına birer kürk giymiş ve dizleri üzerine dahi ihram almış olduklarından, sabahın serinliğinden bir gûne şikayet edilmeğe mahal yoktu.

Salıpazarı iskelesinden avara ettiler. Ortalık yere açıldıkları zaman Üsküdar üzerinden şafak yeri dahi ağarmağa başlamıştı. Bunlar yavaş yavaş çektirerek maahaza henüz güneşin eşi'a-i mütekaddimesi ufuk altından cevv-i âsumâna doğru fırlarken, bunlar iki köprüyü dahi geçip kendilerini Tersane Körfezi'nde buldular. Hele güneşin ilk şuaı, bu saadet ve bahtiyarî ile yüklü bulunan kayığı ta Sütlüce önlerinde yakalayabilmişti.

Vay o sabahın letafeti ne letafetti. Vay o letafet Jozefino'yu ne memnun eylemişti. Ya Canan'ı, ya Canan'ı! Koca Râkım, Salıpazarı'ndan çıktı çıkalı belki Canan kendisine birkaç yüz sual sormuş olduğu hâlde, her sualine cevap vermekten geri durmayarak kızı hoşnut eder ve alelhusus cevabını dahi

"canım!.... yavrum!... kuzum!...." gibi muhabbet temin eden kelimatla karıştırarak verdikçe yalnız Canan'ı değil, dadı kalfayı ve Jozefino'yu dahi ihya etmiş olurdu.

Jozefino – Vallahi Râkım, tabiat sahibi bir çocuksun. İnsansın, bahtiyarsın, mesutsun.

Râkım – Hamdolsun bahtiyarım, mesudum. Lâkin insaniyetimi böyle iftihar ile ortaya koyacak kadar bulamıyorum.

Jozefino – Hâl-i saâdetinden, insaniyetin daha büyüktür, daha çoktur. Bahusus ki, saadet insan içindir. Tabiat sahibi olan içindir.

Râkım – İltifat yine çoğaldı. Lâkin sebebi?

Jozefino – Sebebi şu ki, böyle bir seyahat lezzeti, Avrupa'nın hiçbir tarafında tanınmamış olduğunu daya edebilirim. İstanbul ahalisinin içinde de yüzde birisi bu seyahati düşünememiştir, zannederim.

Râkım – Pek doğrudur. Lâkin bunda bizi bu kadar methe bir değer göremiyorum. Sabahı Allah teşkil ediyor, bu denizi, bu mevkii de o yaratmış. İnsanların terakkiyât-ı medeniyyesi seyahatimiz için şöyle bir de kayık vücuda getirmiş. Bunların hepsi kadri bilinecek nimetlerdir. Bundan sonra kendimizi düşünelim. Bana senin gibi bir dost, Canan gibi bir arkadaş, dadı kalfa gibi bir de valide vermiş. Bu nimetlere dahi zamime olmak üzere bu gün, şu âlemi, şu seyahati, şu sefayı icra etmek neye mütevakkıf ise onu iki saatte kazanabilecek kuvvet de verdi. Artık bu kadar nimetler elde olup zevkini çıkarmazsa beni adam yerine bile koymamalıdır.

Jozefino – İşte bu muvaffakiyetinden dolayı seni tebrik ederim ya! Hele bu muhakemen yok muu? Vallahi Râkım kayıkçılardan utanmamış olsam kalkıp seni ağzından öperdim.

Canan, Jozefino'dan bu sözü işitince birdenbire karının yüzüne baktıysa da, yine derhal kendisini toplayıp renk vermedi. Lâkin Râkım'ın sûret-i muhâkemesi üzerine onun dahi efendisine muhabbeti birkaç kat daha artmış ve muhabbetinden ötürü Râkım'a sokula sokula kucağına çıkmak mertebesine gelip, binaenaleyh kayığın dengi bozulmuş olduğundan, Osman amca "Küçük hanım, küçük hanım! Sen biraz arkana dayanır mısın?" diye Canan'ın muvazenesini doğrultmuştu.

Sabahleyin esen nesim etrafın misk gibi kokusunu getirdiği esnada bizim cemaat dahi Çoban Çeşmesi'ne varmışlardı. Orada Râkım'ın aklına ne gelse iyi? Bakınız ne geldi. Jozefino'ya:

Râkım – Hey, bana bak! Sabahleyin seyahate çıkmamış hanım, İstanbul'un zevkini tatmamış hanım, aklıma ne geldi bilir misin?

Jozefino – Mutlaka yine iyi bir şey gelmiştir.

Râkım – Bence iyi ama, sizcesini bilmem.

Jozefino – Ne geldi bakalım?

Râkım – Benim canım henüz sağılmış taze koyun sütü içmek istiyor. Yapar mısınız?

Jozefino – Mümkün mü ya.

Râkım – Niye mümkün olamayacak? Senin canın da istiyor mu? Sen onu söyle!

Jozefino – Niye istemez?

Râkım – (kayıkçıya) Osman amca, benim aklıma ne geldi biliyor musun?

Osman amca – Ne geldi efendim?

Râkım – Şu civarda hani ya demek istiyorum ki, ötede Alibey Deresi boyunda mı olur, nerede olur bir mandıra bulsak da taze süt içsek.

Şu teklif kayıkçının canını sıkmış zannedersiniz ya! Artık Çoban Çeşmesi'ne geldikten sonra geriye dönmek vakıa can sıkar bir şeydir. Ancak Osman amcanın canını sıkmaz, bahusus Râkım'ın komşusu olup, çocuğun her hâlini âlâ bilir. Binaenaleyh Osman amca bilâ-tereddüt:

Osman amca – Pek âlâ olur efendim, niçin olmasın? Kayık altımızda değil mi? Kolda da kuvvet çok. Dolaşır dolaşır da canımız sıkılırsa, Eyüp Sultan'a kadar gideriz.

Râkım – Âferin Osman amca!

Osman amca – Sen Osman amcanın sakalında kır görüp de ihtiyar olmuş mu zannediyorsun? Buradan başlasam, soluğu Beykoz'da alırım.

Râkım – Koluna kuvvet Osman amca.

Herif hem şu lâkırdıyı söylemeğe, hem de sol kürekleri

siya ederek, sağ küreklerle üstüne alarga başlayıp kayığı çevirdi. Alibey Köyü'nün deresi ağzında bir mandıraya rast geldiler ki, koyunları henüz sağılmış oldukları cihetle, sürü dahi hâlâ oradaydı.

Canan ile Jozefino koyunları ve kuzuları uzaktan seve seve bir kaldılar. Râkım mandıracıyı çağırıp birkaç çanak taze süt getirtti. Kana kana içtiler. Kayıkçıların her biri, iki üç adamın içeceği kadar içtiğini mülâhazadan uzak tutmamalıdır.

İşte ondan sonra tekrar yola düzülüp, bu kere Çoban Çeşmesi'ni dahi geçerek âdeta çağlayanlar yanına kadar sokuldular. Eşyayı karaya çıkarıp bir ağacın altına şilteleri yaydılar.

Şimdi biz Kâğıthane âleminin bundan ötesini "Akşama kadar pek âlâ eğlenip avdet eylediler" diye kesebiliriz. Lâkin nemize lâzım? Her şeyi kısa kesecek olduktan sonra koca bir ciltten ibaret hikâyeyi bir sahifede dahi zikredebilirdik. Bahusus ki, böyle sabahtan gidip de akşama kadar Kâğıthane'de oturanlar öyle akşama kadar zevk edivermekle ömür geçiremezler.

Osman amca biraz tiryakice olduğu için hemen bir ateş şenlendirmişti. Bu ateş bizim cemaata dahi lâzımdı ya. Kahveler sürüldü, pişti, içildi. Bade Râkım ve Jozefino koca Canan'ı dahi yanlarına alarak sıra ağaçlar altından çayırı yukarıya doğru gezmeğe çıktılar. Zavallı Canan ne kadar olsa çocuk değil mi? Kendisini bir şairin hayali kadar geniş çayır içinde görünce şevk ve şetareti dahi o nispette tevassü ederek sıçramak koşmak hevesine düşmüştü. Hatta bazı bahanelerle aralıkta bir bu çocukluk muktezasını icra dahi ederdi. Jozefino kızda olan bu hevesin farkına vararak:

Jozefino – Canan sen beni tutabilir misin?

Canan – (sevinerek) Tutarım zâhir.

Râkım – (işin farkına varıp) Hayır tutamazsın. Haydi bakalım koşunuz.

Jozefino koşmağa başladı. Canan arkasından koştu. Yılankavî yanıltmacalar, şaşırtmalarla kızı bir hayli koşturdu. O kadar ki, ikisinin dahi nefesi nefesini takip etmeğe başlayıp yüzleri kıpkırmızı oldu. Bade Râkım'ın yanına gelip üçü birleştiği zaman Jozefino yavaşça "Çocuğu eğlendirdim ama kendimi

de yordum" dedi.

Şu çayır seyahati şüphesiz bir saat kadar devam eyledi. Ondan sonra yerlerine geldiler. Saat ikiyi bulmuştu. Zaten erkence kalktıkları cihetle içleri bayıldığından birer miktar kahvaltı ettiler. Kâğıthane mevkiinin güzelliğine ve sabahı denizde ettikleri isabet olduğuna dair sözler kahvaltıdan sonraya kadar devam eylediği gibi, ondan sonra dahi Canan'ın temin-i memnuniyyet yolunda söylediği sözler dinlenmiştir.

O gün Kâğıthane'de hemen hiç kimse yoktu. Saat beşe vardığı halde yalnız bir ermeni familyası takımı gelmiş olup, bu dahi ta çayırın üst başında mesken tutmuştu. Jozefino kitarasını beraber getirmediğine izhâr-ı nedâmet eyledi. Ağzından bazı şeyler okudu ise, kitara olmadıktan sonra bir zevkini çıkaramayıp, öyle yerde ise mevkiin letafeti derkâr olduğu ve insan etrafı bihakkın temaşaya himmet edecek olsa kendisini akşama kadar değil, hatta bir hafta bile işgal edecek güzellikler bulacağı derkâr iken insanın yine tekrar eğlence araması cibilliyet-i insaniyye muktezasından bulunduğu cihetle bizim cemaat dahi eğlence aramağa başladılar. İlk eğlence, artık oldukları yeri istilâ eden güneş kızdırmağa başlamış olduğundan ağacın öbür tarafına tebdîl-i mekân etmek oldu. Dadı kalfanın ihtarı üzerine her biri bir şeyin ucuna yapışarak eşyayı naklettiler. Gölge altına geldikten sonra bulunan eğlence ise Canan'a bazı Fransızca şarkıların güftelerini ezberletmek oldu. Ne zekâ! On beş yirmi beyit bir şarkıyı, kız onbeş yirmi dakikada -hem de bir daha unutmamak üzere- ezber ederdi.

Bu eğlence dahi bir saat kadar devam edip, saat altı buçukta kuşluk taamını yemeğe davrandılar. Râkım'ın ihtarı ile Jozefino'nun kabulü üzerine taam altına ikişer kadeh rakı çekildi. Bade dadı kalfanın hazırlamış olduğu söğüş ve yalancı dolma ve helva ve kuru köfte ortaya çıkıp kayıkçıların hissesi dahi ayrıldı. Güle oynaya yenilen yemek bir saat kadar mümted olmuştu. Bunlar yemekteyken bir kayık halkı daha önlerinden geçip Çağlayanlar yanında kayıktan çıkarak çayırın ta ortalık yerine kadar gittiler. Orada süknâ ittihaz ettiler.

Badettaam havanın dahi ısınması üzerine galebe etmeğe başlayan uyku, nihayet galip gelerek dadı kalfadan maada üçü oldukları yeri dahi basmış olan güneşten kaçıp ağacın diğer

tarafındaki gölgesine tebdîl-i mekân eyledikten sonra şilteler üzerine uzandılar, uyudular. Koca dadı kalfa, onun için âlemde Râkım Efendi'nin eğlenebilmesinden büyük zevk mi olur? Çocukların sabahtan beri sürmüş oldukları ömür, kendi canına dahi can katmıştı.

O uykudan kalktıkları zaman saati on olmuş buldular. Çayır içine doğru bir seyahat daha tertip ederek beri tarafta dadı kalfa eşyayı kayığa yerleştirmişti. On birde avdet eyledikleri zaman kayığı dahi amade buldular.

Bindiler. Gayet ağır kürek çekmek üzere on bir buçukta Azabkapı'sına yanaşıp Jozefino'yu oraya çıkardılar. Zira Râkım o gece dahi kendilerinde kalmasını rica etmiş idiyse de, Jozefino ertesi gün için işi olduğundan bahisle itizar eylemişti. Onlar ise ezana on dakika kalarak tamam Tophane önlerinde bulunup güneşin son ziyaları Üsküdar'ın ne kadar camı varsa cümlesini nûr-ı zerrîne gark etmiş olması sûret-i lâtifesini dahi temaşa ederek tamam ezanı çeyrek geçiyor idi ki, bunlar hanelere vasıl oldular.

Sekizinci Bap

Râkım'ın icra eylediği Kâğıthane âlemini beğendiniz mi? Şu sualimizi abes görmeyiniz. Zira bu suretle edilen teferrüçleri çok kimseler beğenmez. İnsanoğlunun ahvâl-i mahsûsasını tetkik ve muayene etmişseniz sözümüzü tasdik ve kabul edersiniz. Cibillet-i beşeriyye iktizasındandır ki, insan kendi saadet hâlinden yalnız kendisi haberdar olmasıyla kanaat etmez. Herkesi dahi haberdar etmek ister. Hatta bir adam fi'n-nefsi'l-emr mesut değilse bile, halka kendi saadet hâlini inandırmak için hilekârlığı ve yalancılığı dahi irtikâp eder. Cibillet-i beşeriyyenin bu iktizası âdeta umumî gibi bir şey olduğundan o kadar nazar-ı ehemmiyyete çarpmaz ise de beş liralık bir saate, yirmi beş liralık veyahut daha ziyade bir paha etmek üzere elmaslı kordon takmak gibi nümayişler, bu cibilletin en adi mertebesinin icabatındandır. Haydi bakalım düşünelim:

Vakıa saat insan için lüzumlu bir âlettir. Köstek neye lâzımdır. Saati muhafazaya lâzım olduğuna göre bu işi bir kaytan dahi görebilir. Hayır iş öyle değil. İnsanoğlu ister ki, kendisinde

yalnız saatini muhafaza için istimal edeceği kaytanın yirmi beş altın kıymeti olacak kadar servet bulunduğunu âlem görsün. Ya bu gösterişten meram!

İşte dedik ya! Lezzeti o yolda olduğu içindir. Şimdi siz şu en aşağı dereceden bed' eyleyiniz de kendisini Karunzâde göstermek için bilâ-mucip türlü türlü kizb ve dürûğlara mecburiyet görmek derecelerine kadar hep birer birer gözünüz diriniz. Biz işin şu cihetine de bir nazar atfedelim. Şu cibilletin bir muktezası demek değil midir ki, umum indinde seyrangâha gitmekten maksat kırı, sahrayı, açıklığı, çimenleri, çiçekleri görmek olmaktan ziyade, halkı görmek yahut daha doğrusu halka kendisini göstermek matlup olduğundan bir seyir mahallinde an-akal yirmi bin nüfus bulunur. Beş altı yüz, belki bin arabanın tozu toprağı içinde boğulmaktan ziyade bir ağaç altında oturulmaktansa, on adım buud ile etrafında bulunanlara kendisini teşhir etmekten ne zevk hâsıl olacağı etraflıca düşünülecek olsa insanın seyir mahallerine buğz edeceği gelir. Lâkin bu sûret-i tenezzühün erbabı öyle değildir. Onlar seyir mahalline gittikleri zaman mevkiin letafetini filânını düşünmezler ve birbiriyle o bapta mücâvebe eyledikleri zaman dahi bunu söylemezler. Seyir mahallini pek ziyade beğendikleri gün "Aman geçen gün Kâğıthane'yi görmeliydi Mahşarullah! Kavim, kavim, kimler yok!" diye izhâr-ı hayret ederler.

İşte ahvâl-i umûmiyye şundan ibaret olduğu cihetle, Râkım'ın icra eylediği Kâğıthane âlemi beğenilip, beğenilmediğini sual eyledik. Eğer onu beğenmedinizse şu suretle icra edilmiş olan bir Kâğıthane âlemini olsun bakalım beğenir misiniz?

Bir cuma günü hem de Kâğıthane'nin en kalabalık olduğu cuma günlerinden birisi idi ki, Kâğıthane çayırı üzerinde birkaç bin gözün eşîa-i enzârı bir nokta üzerinde cem olmuştu.

O noktada ne vardı?

Gayet mükellef iki atlı bir kupa. İçinde de gayet mükellef bir madam. Ama mükellef dediğinize dikkat lâzımdır. Öyle sair madamlar gibi mükellef değil. Sair madamlarla elmas, inci filân gibi ziynetler biraz seyrekçe görülür. Bu madam elmas ve inci içine gark olmuştu. Arabanın önünde birisi ulah mızıkası, diğeri dahi yerli ince çalgı olmak üzere iki takım çalgı ki, beheri

ikişer üçer takımının ittihadından teşekkül eylemiş olduğu, beherinin on beşer yirmişer kişiden mürettep olmasıyla anlaşılırdı.

Bu temaşagâhın bir tarafında dahi beş altı kadar efendiler iskemlelere oturmuş, dondurmalar, kurabiyeler neler neler tepsi tepsi gelir ve evvel emirde arabaya uğrayıp oranın hissesini bıraktıktan sonra, beylere takdim olunurdu. Çalgıların çalacakları makamat alaturka ise beyler tarafından ve alafranga ise araba canibinden kumanda edilip emrolunan hava ber vech-i matlûb icra edilmişse havadan bir lira uçar ve tamam çalgıcıların ortasına düşerdi ki, bu hâlde yakın bulunan hutût-ı şuâ'-ı enzâr dahi liranın cevv-i hevâda çevirdiği kavise tebâiyetle tekavvüs ederdi.

Arabadan etrafa şaşa'a-endâz-ı letâfet olan handelere mukabil beyler tarafından dahi lâtif ahlar pervâz eyler ve işte şu suretle sâha-i âlemde nâm ü şân bırakılırdı. Bu hâl bir buçuk iki saat kadar devam eyledikten sonra madam arabasını yürütüp arkası sıra dahi gayet güzel, genç, süslü, bir bey âlâ bir ata binerek revan oldu ve herkesin nazarı bunları bir hayli mesafeye kadar teşyî eyledikten sonra beylerin bakiyyesi aşkolsun herif avuç avuç lira saçıyor, ama prensvarî eğleniyor a" dediler.

Nasıl bu âlem matluba tevafuk eyledi mi? İşte bunu yapan dahi bizim Felâtun Bey idi. Bu teferrücün menşeini dahi size haber verelim mi?

Bir gece nasılsa Felâtun Bey'in oyunda zarı müsaade etmez. Zira beş on gün vardı ki, zarı hep müsait giderdi. Maşukası matmazel Polini ibrâm ve ilhâh etmemiş olsaydı belki birkaç günler için oyuna fasıla verirdi. Lâkin madmazel Polini mutlaka oyun salonunda bulunup -lisanından sâdır olduğu vechile- Felâtun Bey'in metresi olmak iftiharını herkese göstermek istediğinden onun ibramı üzerine devama mecburiyet görürdü. Zarı müsaade etmediğini haber verdiğimiz gece ise filvaki asla müsaade etmeyip ancak Polini tarafından edilen teşvikat üzerine avuç avuç altın basmaktan yine geri durmazdı.

İhtisâr-ı kelâm o gece yedi yüz lira kadar ziyan gördü. Bu zararın acısı burnunu zırlatmış olduğundan daire-i mahsusalarına geldikleri zaman Felâtun maşukasına bayağı çehreyi astı

ve bu ziyana kendisi sebep olduğunu işrâb eder sözler dahi söyledi.

Polini – Bak şu maymuna bir kere, işmizâzlı şebek!... Kazandığın geceler kendi maharetinle kazanıyordun. Kaybettiğin gecelerin ziyanını da yine kendi talihsizliğine niçin hamletmiyorsun?

Felâtun – İyi ama canım, bir haftadan beri ziyan iki bin liraya vardı.

Polini – Bak şu para canlı, aç gözlü musibete! Vardı ise benim cebime girmedi ya! Sen Baden Baden'de (Almanya'da pek çok kumar oynanmakla meşhur bir yerdir) olsan ne yapacaksın? Zarar, kârın öz kardeşidir. Bugün kaybettinse, yarın kazanırsın.

Felâtun – Ben sana kazanamam demiyorum. Fakat benim tedbirimi bozan sensin. Sen beni kendi hâlime bırak. Ben oyunun zamanını suretini bilirim.

Polini – (gayet hiddetle) Ya, seni ben mi iğfal ediyorum? Pek âlâ, pek âlâ! Bundan sonra seni benim gibi muğfel bir karı iğfal etmesin. Kendine başka bir ev ara efendim. Ben de kendisini iğfal etmiyeceğim derecede kendime bir eş bulabilirim.

Karı bu sözü söyleyip, başını pencere tarafına çevirmiş ve kendi aşkıyla çıldırmak derecesine gelen Felâtun derhâl ettiğine nedametle amana düşmüşse de kabahatini, kusurunu, küstahlığını, edepsizliğini nihayet eşekliğini itiraf eylediği hâlde dahi madmazel Polini hazretlerinin nazar-ı merhamet ve şefkatlerini celp edebilmeğe muvaffak olamamıştır.

Acaip, bu kadara kadar ha!

Evet, eğer alafranga âleminin bu gibi ahvâlinden malûmatınız yoksa size o malûmatı da verelim:

Efendim bir alafranga adam bir frenk kızıyla muaşakayı kızıştırıp karı herifi lâyıkıyla bend ettiğini görünce araya böyle bir dargınlık sokar. Zira aşkı bir kat daha kızıştırmak ve zımnında edilecek istifadeyi bihakkın etmek için yol budur. Madmazel Polini dahi Felâtun'u bu dereceye getirmiş bulunduğundan eğer oyunda zarar meselesi meydana çıkmamış olsaydı bile Polini başka türlü esbap ve vesâil araştırılıp bulup bu dargınlığı ika edecekti.

Ya hiçbir sebep, vesile bulamazsa ne yapacaktı?

Amma soruyorsunuz ha! Bir vesile bulunamazsa iftira edilmek dahi muhal midir? Hiç olmazsa "Sen bir karıyı seviyormuşsun. Bana yakînen haber verdiler. Var bundan sonra o karı ile yaşa. Beni kendi hâl-i hürriyyetime terk et." diye bir dargınlık çıkarmak yolu yok mudur? Biz biliriz, biz tanırız bir bîçare alafranga beyi ki, işte aynı böyle bir vesile ile yalnız tardedilmek değil, fazla olarak bir de sille yemişti.

Bîçare Felâtun karıyı ırza etmek mümkün olamayacağını anladıktan sonra boynunu bükerek taşra çıkıp başka bir oda isticar ile o geceyi imrar eylemiş ve ertesi günü karının hâk-ı pây-i merhametine yüz sürmek için yine dairesine gitmişse de karı kendisini odasına kabul etmediğini görünce bu kere daha ziyade bir yeis ve füturla ricat eylemiştir. Bir aralık "Adam! Şu kaltağa ne yalvarıp duruyorum? Param ile değil mi? Hınzırı ihya ettim, elmaslara gark eyledim de onun için yaranamıyorum. Bin tanesi daha var* diye tarîk-i reşâdın, gözleri önünde açılmış olduğunu görmüş idiyse de derhâl zihnine bir inkılâp daha gelerek "Ah o gözleri başka nerede bulmalı? O letafet, o şakalar, o cilveler olmayacak. Ne yapmalı, yapmalı mutlaka barışmalı! Hem halk duysa ne der? Dosta düşmana karşı rezil mi olmalı?" mütalâatı olanca aklını dahi başından alıp kavganın ikinci günüydü ki, köpek gibi yalvara yalvara ve âdeta karının dizlerine kapanarak bir hayli elmas daha alıvermek mukavelesiyle!... akd-ı musâlâhaya muvaffak olabildi.

İşte yukarıda zikreylediğimiz şanlı, şerefli Kâğıthane âlemi bu dargınlıktan barışmaklığın şükranesi olarak icra edilmişti!..

Mihriban Hanım'ı hiç hatırınıza getirdiğiniz var mı? Ne dersiniz yahu! Mihriban Hanım kadın bir karı çıktı be! Pederinin vefatından sonra Felâtun Bey artık eve barka uğramamağa başlayınca, konu komşu kıza nasihat vermeğe başlayarak, otuz yaşında, aklı başında, mektepten çıkmış, âlemin her köşe ve bucağını öğrenmiş bir asker yüzbaşısına varıp, kocası evvel emirde kızcağızı pek hoppa bularak sevmemiş ve beğenmemiş idiyse de, terbiye kabul etmeğe istidadını görünce bu bîçare kızı terketmek, terbiyesini himmet eylemek kadar mertlik olmadığını hükümle kıza nice baba nasihatları, nice kardeş tavsiyeleri

ne kadar sadık bir koca irşatları arzederek hoppalığı bütün bütün bertaraf ettikten mada, kendisini dahi bir yâr-i sâdık olmak üzere kıza sevdirmiştir. Şimdi Mihriban Hanım babasından kendi hissesine isabet eden ve kocasının idaresi altında bulunan servete tamamiyle sahip olarak kadın kadıncık yaşamaktadır.

Evet, kızların, karıların hâli daima başkadır. Hoppa karılar ekseriya âkil kocalarının verdikleri terbiyeyi kabul ederek akıllarını başlarına alabilirler. Dert şunda ki, hoppa kocalar âkil karılarının vesâyâsını ağlep kabul edemeyerek ta hanımlarını berbat edinceye kadar varırlar.

Şimdi kıyas ediniz Felâtun Bey'in hâlini ki, hoppolığını kemâliyle beraber Polini gibi kendisinin zevaliyle müstefit olacağı bir karının eline düşmüştür. Ama bir dost çıkıp da Felâtun Bey'e nasihat verecek olsa faidesi görülecek mi dersiniz? Ne mümkün! Pederinden kalma serveti bu yolda çürütüp bitirmiş ne kadar delikanlı istersiniz? Bunların her birine az nasihatlar mı verilmiştir? Hiçbirisinin faidesi görülmüş müdür? Hatta daha ziyade iştidâd-ı sefâhatlerine hizmet etmiştir.

Ne hacet! Bizim Felâtun Bey dahi nasihatsız kalmadı. Polini ile olan macera, o Kâğıthane âlemi koca Râkım'ın malumu olunca "Hah, işte dediğimiz çıkmağa başladı. Vakıa o bizi çok tahkir etti. Pek çok defalar benim mahcubiyetimle fahretmeğe çalıştı. Ancak biz bu gibi ufak tefek şeylere ehemmiyet verecek olursak, her halde merhaba demiş olduğumuz bir adamın helâkine razı olmuş olacağız. Bu ise nâmertliktir. Şunu irşat etmeli" diye bir gün sûret-i mahsûsada kendisini bulup görüşüp "Birader, zevkine, sefana mani olmağa gönlüm razı olmaz. Sana nasihat vermeğe de hacet yoktur. Bu alafranga denilen âlemin batak köşelerini sen benden âlâ bilirsin. Bu kadar Fransız romanları okumuşsundur. Bir tiyatro aktrisine alâka edip de feyz almış bir kimsenin sergüzeştini okudun mu? Bu hikâyelerin filvaki vuku bulmuş olması lâzım değildir. Muharrirler daima ihtimalâttan bahsederler. Onları okuyarak hem lezzet almalı, hem de mütenebbih olmalı. Hiç yabanın bir kaltağı, sana yâr olur mu?" diye gayet dostane ve delikanlıca, hatta hovardaca bile bir mukaddime ile söze başlamış ve söylemediği söz kalmamış idiyse de, Felâtun bu

lâkırdıların bir dost ağzından çıktığına bir türlü inanamayarak mutlaka Râkım benim saadet hâlimi kıskanıyor mütalâasıyla hiçbirisini gûş-ı kabûle mengûş etmemiştir. Yalnız bu kadarla mı kalmıştır ya? Râkım'ın babayâne sözlerini birer birer red için deliller, senetler dahi bulup îrat eylemiştir. Polini onun için tiyatrosunu, ticaretini terk etmiş, kendi rivayetine göre her gece otuz kırk lira kazanırken bu sanat mücerret Felâtun'un muhabbeti uğruna feda eylemiş imiş! Râkım bu aşk-ı sevâd denilen âlemin köşesini, bucağını tanımazmış! Dünyada küs kütük yaşadıktan sonra âlemin ne zevki olabilirmiş? Gençlik her zaman ele girmezmiş. Bilmem ne imiş, bilmem ne imiş!....

Ah! İnsan kısmı böyledir. Bahusus genç kısmı böyledir. İnsan sairlerinin ettikleri tecrübelere itimat edemiyerek itimat etmek için ise mücerrebâtı dahi bizzat tecrübe etmek ister ve halbuki bu tecrübeden nedametten başka bir şey hasıl olmaz.

Ömrümüz o kadar azdır ki, bu âlemde eşedd-i ihtiyâçla muhtaç olduğumuz tecaribi bizzat ifa ile onlardan edilecek istifadeyi etmeğe vüs'ati mütehammil değildir. Sairlerinin tecârib-i vâkıasını nazar-ı kabûl ve ehemmiyette tutarsak belki rahatça, serbestçe namuskârane yaşayabilmeğe muvaffak oluruz.

Ne ise, murat erbâb-ı mütâlaaya hikmet dersi vermek değil a! Biz zevkimize bakalım. Bahusus bir hayli vakit oldu ki, Ziklas familyasına dair malûmat alamadık.

Râkım'ın haftada iki defa îfâ-yı vezâif-i ta'lim ve tedrîs için İngiliz kızlarına etmekte olduğu devama asla halel vermemiş olduğu, ihtara muhtaç değildir a! Bahusus kızların Türkçede kuvvetleri arttıkça kendi ağızlarına ve kendi şîve-i ifadelerine yakışık aldırarak söyledikleri sözler zaten Cânan'ın aşkıyla kâffe-i havâss-ı şâirâne ve âşıkanesine, derece-i nihayette vüs'at gelmiş olan Râkım'ın kulağına akla, fikre sığmaz, tarif kabil olmaz bir letafet vermekte olduğundan, Râkım haftada iki defa değil, elinden gelse her gün Ziklas'ın hanesinden çıkmazdı. Mister ve Misters Ziklas ise Râkım'ın kadrini günden güne daha ziyade takdir etmeğe başladılar. Zira kızları bir dereceye gelmiş idiler ki, artık balo ve tiyatro gibi eğlencelerden dahi bir lezzet alamıyarak hemen sokak kapılarından dışarı çıkmaz oldular. Babaları, anaları bazı cemiyetlere davet edilseler, kızlar itizar ederek gitmezlerdi.

Cemiyet yerlerinde Can ile Margrit'ten haber sordukları zaman peder ve valide "Onlar hocalarından başka hiçbir şeyle meşgul değildirler. Ellerine Türkçe veyahut Acemce bir kitap veriniz de yemek içmek dahi istemezler" derler ve şu hâli takdir edenler buna hiçbir mana veremeyenlerden ekser olurdu.

Bu hâle hiçbir mana veremeyenlerden birisi bir defasında Mister Ziklas'a dedi ki:

– Canım şu kızları Müslüman mı edeceksiniz?

Ziklas – Yok!

– Ey, bu kadar Türkçeye icbar etmekte mana ne?

– Onları icbar eden yok. Kendileri mecbur oluyorlar.

– Güzel ama bu kızlar hiçbir cemiyette görünmez oldular. Bunları yarın birer Acem'e yahut Türk'e tezvîc edecekseniz başka.

– Vallahi ben size bir şey söyliyeyim mi? Korkuyorum ki, bizim kızlar katolik rahibeleri gibi kocasız kalmasınlar.

– Gördünüz mü bir kere!

– Ama zararı yok. Kendileri daha gençtirler. Bahusus birkaç tane amcazadeleri, halazadeleri vardır ki, elbette bunların birisine de varacaklardır. Onların dahi kimisi Hindistan'da, kimisi Arabistan'da, hasılı her biri Şark'ın bir memleketindedir. Bizim kızların Türkçe öğrenmelerinden mutlaka müstefît ve memnun olur.

– Merakımın bir ciheti dahi, siz böyle cemiyetlerde bulundukça iki genç kızın bir genç hoca ile bir evde yalnız kalmalarıdır.

– Yok! İşte bu suizannınıza mahal veremem. Allah için Râkım Efendi bizim kızlardan daha mahçup çocuktur. Kendisine yalnız benim değil, bütün Beyoğlu'nun yerden göğe kadar kefaletleri vardır.

İşin buralarını hikâye etmekten muradımız, Râkım hakkında Ziklas familyasınca hâlâ yevmen-feyevmen artmakta bulunan muhabbet ve itimadın derecesini göstermektir. Hele kızlar Râkım'dan başka kimseyi düşünmeyip ellerinden filvâki Türkçe kitaplar düşmezdi. Hâfız'ın salifüzzikr gazelini kendilerine verdikten sonra, her ders hitamında rica minnet Dîvân-ı

Hâfız'dan birkaç gazel daha okuturlar ve en beğendikleri beyitleri tercümeleriyle beraber mecmualarına kaydederlerdi. Nihayet Râkım bunların bir ricaları üzerine dahi Dîvân-ı Hâfız'ı kendilerine baştan aşağıya kadar okutmağı vaadeyledi. Bu vaadin sûret-i îfâsını erbâb-ı mütalâaya arzetmek istersek de, merakımız burada Hâfız'ın Dîvânı'nı nasıl okunduğunu göstermek isteriz. Bunu irat edersek ve erbâb-ı mütâlaa dahi kızların hangi beyitleri intihap ve Râkım'ın ebyât-ı mezkûreyi nasıl ve ne yolda tercüme eylemiş olduğuna dikkat ederlerse, bunlar arasındaki münasebete dahi yakîn hasıl olmuş olur. Şöyle ki:

Râkım illâ-eyyühe's-sâkî'den bed' ile ilk gazeli tamamen okuyup tercüme eylediğinde, kızlar bunda intihâba şayan bir beyit bile bulamadılar. Zira kendilerinde tasavvufa dair hiçbir maya bulunmadığından âlem-i maneviyyece alınacak lezâizden bunların dimağı mahrumdu. İkinci gazele geldikleri zaman:

كي دهر دست اين عزض يارب كي هم دستان ستوند

خاطر مجموع مازلف پريشان مثما

Beytini Râkım "Gönül ister ki, ben seni zülüflerin perişan bir hâl-i letafet-iştimal içinde göreyim ancak ah çi faide ki, ne zaman senin zülüflerin perişan olursa, benim de zihnim perişan olur. Yâ Rab bu emel ne zaman elverip hasıl olacak ki, sizin zülf-i perişânınızla benim mecmûiyet-i hâtırım bir anda cem olalar?" diye tercüme etmiş olduğundan Can ile Margrit hemen kaleme sarılarak bu beyti ve bu manayı kaydeylediler. Ondan sonra:

عزم ديدار تودار دجان برلب آمده

بازكر ددیا بر آید چیست فرنان ستما

Beytini kemâl-i rağbet ve hâhişle dinleyip tercümesiyle kaydeylediler ki, Râkım bu beyti dahi şu suretle tercüme eylemişti:

"Derd-i muhabbetinle eridim. Bakıyye-i hayâtımdan ümidim kalmadı. Şimdi ise dudaklarım üzerine gelmiş olan cân-ı şîrînim seni görmek ister. Fırlayıp çıksın mı, yoksa yerine ricat eylesin mi, fermanınız nedir?"

Bu mana kızların o kadar rağbetine mazhar olmuştu ki, az kaldı evvelki beytin kaydını terkîn etsinler. Lâkin beyt-i ânî

daha ziyade hayretlerini mucip olduğundan kemâl-i istiğrabla onu dahi kaydeylediler ki, beyit ve sûret-i tercümesi şudur:

دوردار از خاك و خون دامن چو بر مابكزدي

كاندرين ره كشته بسيار ند قربان سثما

"Melâhat-i cemâlin, kemâlin âleme fitne oldu. Herkes senin uğrunda can vermeği nimet tanıdı. Şimdi ahvâl-i uşşâkı görmek için bizim semtimizden geçtiğin vakit eteğini kandan, topraktan daha doğrusu kanla yoğrulmuş bu korkunç çamurdan vikayeten yukarıya kaldır. Zira bu yol üzerinde sana kurban olarak kanını akıtmış, canını teslim etmiş olanlar çoktur."

Bu gazelden başka bir beyti intihap edemediler. Sâkî benûr bâde gazeliyle, Sûfî beyâ gazelinden ve Sâkiyâ ber hayzdan hiçbir beyti intihap edemediler. Hele Dil mîrûzûdezd-i sitem gazelini âdeta anlaşılmaz bir mana zannedip revnâk-i ahd-i şebâbest gazelinde kayda şayan bir iki mazmun buldularsa da, yukarıki beyitler derecesinde olmadığı için kaydından sarf-ı nazar ettiler. "Eğer ân türk-i Şîrazî" gazeline geldiklerinde:

بدم كفتي و خر سندم عفاك الله بيكو كفتي

جواب تلخ في ريبد لب لعل شكي خارا

Beytini pek zengin ve rengîn bulmuşlardı. Zira bunu Râkım dahi ber-vech-i âtî pek nazikâne bir suretle tercüme eylemişti.

"Heva ve hevesin mucip olduğu perişanî bende ne zihin bıraktı, ne şuur. Binaenaleyh her hâl ü kâlde bin küstahlık etmekteyim. Nihayet perişânî-i güftârımdan dilgîr olarak bana fena söz söyledin, beni tekdir ettin. Lâkin ben bu tekdiri pek beğendim. O lâl gibi dudaklara, şeker çiğneyip şeker akıtan ağıza acı söz yakışır mı? Elbette o gül-femden çıkan her söz benim için tatlıdır."

بعده صبا بلطف بكو و دوش از مجتر

gazelleri okunup bunlar için kayıt ve tahrire şayan bir şey bulunamadı. Be-molla-i zaman-ı sultan gazeliyle Salâhkâr-ı gücâ gazeli dahi öyle geçti. Yalnız Maber fetîm gazelinde şu beyit makbul oldu:

بسرت کر همه عالم بسرم بیخ زیید

نتوان برد هواي ثو برون از سرما

Râkım bu cüretli beyti yine şu cüretli surette tercüme eylemişti.

"Sen ne zannediyorsun, Allah'ı seversen? Halkın lisân-ı ta'n ve teşnî'ine düştüm diye beni korkak mı, senin muhabbetinden vazgeçer mi zannediyorsun? Senin başına yemin ederim ki, cümle âlem aleyhime kıyam ederek başıma kılıç vururlarsa bile senin heva ve hevesini benim başımdan dışarıya çıkaramazlar. Kanımı akıtsalar kanımdan tebahhur eden buhar hep senin heva ve aşkının buharıdır."

Kızlar o gece kaydedebilmiş oldukalır şu beş beyti bir büyük ganimet bilerek kaydeylediler ki, ondan sonra birkaç günler hep bunları tekrar etmekle uğraşmışlardı. Râkım'a en büyük lezzet veren şey kızların kendilerinde olan İngiliz şîve-i ifadesiyle Farisî okumaları idiyse de, bununla beraber beyitleri güzel okuyabilmelerine dahi merakı olmak hasebiyle her beyti verdikçe beş on günler onun sûret-i telâffuz ve kıraatini tashih için uğraşırdı. Binaenaleyh kızların bir Farisî beyit okumaları sahihen insanın yüreğine ihtizaz verecek kadar lâtifti.

Hatırınıza gelir mi ki, geçen kış içinde Mister Ziklas Râkım'dan alaturka bir ziyafet numunesini görmek istemişti. Eğer bu meseleyi siz unutmuşsanız bile Mister Ziklas unutmamıştır. Binaenaleyh bir gün eski vaadi Râkım'a ihtar eyledi.

Râkım – Baş üstüne efendim! Fakat işin içinde bir küçük müşkülât vardır.

Ziklas – Nedir o müşkülât?

Râkım – Şu ki, biz Müslüman olduğumuzdan, bizim karılar erkeklerden kaçar.

Ziklas – Bilirim ya! Fakat siz müteehhil değilsiniz zannederim.

Râkım – Değilim ama evimde yine kadın eksik olmaz. Yani demek isterim ki, alaturka bir ziyafet görmek isterseniz, o ziyafette kadınlar bulunamaz. Yok eğer ziyafet yalnız zevceniz Misters ile kızlarınız için olacaksa, onlar alaturka ziyafetin ta-

mamiyetini görebilirler.

Ziklas – Ben zati bu ziyafeti ancak onlar için istiyordum. Onlar görsünler bana naklederler.

Râkım – Fakat işin bir ciheti daha var ki, o dahi alaturkanın tamamiyetidir.

Ziklas – O hangisi bakalım?

Râkım – O da Türkler miyanında karı erkek familyaca olan ziyafetlerin numunesini görmek.

Ziklas – Daha iyi ya arkadaş, daha iyi ya!

Râkım – Ama o halde hiçbir kadın göremezsiniz. Yalnız oda kapısı tarafından bir siyah arap kolunun içeriye bir sahan uzattığını görürsünüz.

Ziklas – Benim familyam da benden kaçar mı?

Râkım – Sizden kaçmaz ama, benden kaçar ya!

Ziklas – Ha anladım. Alaturkada öyle olacak. İşte biz yalnız burasını tashih ve tadil ederiz, iş olur biter.

Râkım – O zaman da tamam alaturka olmaz.

Ziklas – Aman Allah'ı seversen, tamam alaturka olsun da, şu işi bir göreyim.

Râkım – Pekâlâ!

Deyip ilerki cuma günü için davete karar verilir. Kendi hanesine gelip de keyfiyeti dadı kalfaya açtıkta, bîçare Fedayi böyle ziyafete taaccüp ederek maahaza Râkım Efendi için bu zahmeti dahi memnunen ihtiyar eder. Hele bir iyisi ki bu ziyafette gece gürültüsü olmayıp, misafirler yalnız kuşluk taamına geleceklerdi.

Zati cumaya kaç gün var? Kaç gün varsa, o günler dahi geçip cuma gelir. Râkım hanesinde her şeyi hazır, her şeyi yolunda gördüğü cihetle memnunen erkenden kalkıp soluğu Beyoğlu'nda alır. "Ey gidecek miyiz?" "Gideceğiz" sözleri söylenip iki tane araba hazırlanarak birisine Mister Ziklas ile büyük kız ve diğerine validesi Misters Ziklas ile küçük kız ve bir de Râkım binerek Azapkapısı ve Galata ve Tophane tarikiyle Salıpazarı'na varırlar. Râkım içeriye girerken "kimse olmasın" nidasını bastırıp, bu nidanın ne demek olduğunu, niçin edildiğini Ziklas'a anlatır. Evvel emirde Ziklas'ı salona sokup, salon görüldükten

ve Ziklas Râkım'ın hüsn-i tabiatını tasdik eyledikten sonra kendisini -karyolasını kaldırmış ve daha genişçe bulunmuş olduğu cihetle- Canan'ın odasına aşırır. "İşte siz şimdi burada mahpussunuz" diye onu orada bırakıp, bade valide ile kızları salona alır.

Misters – Bizim Mister Ziklas nerede ya?

Râkım – Efendim şimdi siz onunla ihtilâttan memnû'sunuz.

Misters – Bu oldu mu ya?

Râkım – Alaturka istemiyor musunuz?

Canan salonda misafirlerin karşısına çıkıp Râkım'ın mezbûreyi misafirlere takdim etmesi lâzım gelirse de "hemşirem" deyip uyduramadığı ve "Canan" diye kısa kestiği hâlde dahi muhataplara sahih sükût-ı ifâde edemediği cihetle nihayet "cariyem, esirim" diye takdime mecbur oldu. Kendisi derhâl yine Mösyö Ziklas'ın yanına gitmişti. Salonda valide ile kızlar Canan'a şaşmağa başlarlar. Onlar esir denilen şey Amerika'da olduğu misillü âdeta behâyim gibi tavlaya bağlanır zannında bulunduklarından bu esirin nasıl bir esir olduğuna şaşmakla mazurdular. Bir de Canan oldukça galatsız bir Fransizca ile bunların hâlini hatırını sormağa başlayınca taaccüpleri daha ziyade artarsa da istîzâh-ı meseleye muvaffak olacakları için memnun olurlar.

İngilizlerin hâli malûmdur ya! Bir mesele hakkında malûmat almağı merak ettiler mi, etrafıyla sormaktan, soruşturmaktan çekinmezler. Binaberîn Canan'ın esir olup olmadığını, ne vakitten beri nasıl esir olduğunu sorduktan başka fiyatı kaç olduğunu dahi sual etmişlerdi. Kızdan "Efenddim beni yüz liraya aldı" cevabını alınca kendilerini bütün bütün hayret istilâ eyledi. Birbirine İngilizce "Canım hiç böyle bir güzel kızı yüz liraya verirler mi?" diye soruşurlardı. Zira Canan'ın üzerinde yalnız üç beş yüz liralık elmas bulunması bunlara şu istiğrâbı verirdi. Nihayet bunu da sordular. "Bu elmeslar sizin mi?" Canan dahi bu meraklı misafirlerin sıkılmadan, çekinmeden bu dereceye kadar sual etmelerine şaşarak ve biraz da utanarak mücevherât-ı mezkûreyi efendisi kendisine ihsan etmiş olduğu cevabını verdi.

Vakıa Misters Ziklas Canan'ın hüsn-i terbiyesini pek beğe-

nerek kızcağızı sevmişti. Evet kızlar dahi edep ve terbiyesini takdir eylediler. Niçin? Kimbilir! Birbirinin kulağına İngilizce olarak "Yüz liraya alınmış olan bir esire böyle beş altı yüz liralık elmas ihsan olunması ne demektir?" diye hasbıhâl ederlerdi!...

Salonda bu işler cereyan eylediği müddet, Râkım öte tarafta Ziklas'a dahi böyle bir alaturka ziyafetin usûl ve âdâtını anlatırdı. Ziklas bir iki saat zevcesi ve çocuklarıyla ihtilattan memnû'iyete razı olamayarak şu alaturkanın içine biraz da alafranga katmak ve onları kendi yanına koyuvermek suretini Râkım'a ihtira eyledi. Râkım bu keyfiyeti zevcesiyle kızlara haber verdikte onlar dahi münasip görerek bir aralık üçü birden Ziklas'ın yanına geldiler. Râkım'ın hanesinde ne görseler bunların nazar-ı istiğrâblarını celb ederdi. Hatta Canan'ı dahi herife haber verdiler. Margrit "Baba benden güzel bir kızı yüz liraya satın alıyorlarmış" deyip de babası dahi taaccüp edince Râkım "Hayır efendim, o satın alındığı zaman ancak yüz lira ederdi. Şimdi ise bin beş yüz, iki bin lira kıymeti vardır" dedi. Bu lâkırdı dahi Ziklas'ın istiğrâbını mucip olup "Vallahi tuhaf, insan için de kıymet var ha, ne âlâ. Ben kızlar ile bacıyı satarım. İkişer bin liradan altı bin lira, az para değildir." dedi.

Râkım – Hay hay, satmalı ya! Hazır hanımlar Türkçe dahi öğrendiler. Âlâ bir Türk ve Osmanlı hanımı olurlar.

Margrit – Fena mı sanki?

Can – Mahpus gibi evin içinde kapalı oturmasam, Türk hanımı olmağa razı olurdum.

Râkım – Türk hanımı değil a! İşte Canan gibi bir esir bile evin içinde mahpus olmuyor, her istediği yere gezmeğe gidiyor.

Margrit – Hem baba, kızın üzerinde birkaç bin şilinlik elmas var.

Râkım – Gördünüz mü bir kere, ne kadar âlâ şey. İşte sizin de öyle birkaç bin liralık elmasınız olur.

Ziklas – Lâkin Râkım Efendi! Esareti bir vasfediyorsunuz ki, benim bile köle olarak satılmağa heves edeceğim geliyor.

Bu lâkırdı üzerine biraz gülüştüler mülüştüler. Lâkin kızlar Canan'ı bir daha görmeği merak eylediklerinden, babalarının

yanında duramayıp yine Canan'ın yanına, salona gittiler.

Canan bunlara bahçeyi gezdirdi. Çiçeklerini, güvercinlerini, kuşlarını, iki güzel tavuğuyla, bir horozunu, bir kuzusunu, her şeyini gösterdi. Hayvanât-ı mezkûreyi kızları ziyade sevip kendileri bu kadar zengin oldukları hâlde böyle güzel şeylere malik olmadıklarına teessüf eylediler. Ondan sonra Râkım'ın kendi odasına girdiler. Kütüphaneyi görünce karıştırmağa başladılar. Her kitabı açıp birkaç kelimesini gözden geçirirlerdi. Canan bunların Türkçe okuduklarını gördüğü zaman o kadar taaccüp etmedi. Zira keyfiyeti efendisinden haber almıştı. Kızlar numunehaneyi dahi ziyaret eylediler. Bade Râkım'ın derdest-i telifi bulunan bir roman müsevvidâtını karıştırmağa başlayıp ancak sür'at-i kalemden naşi biraz okunmazca yazılmış olan el yazısını okuyamadılar. Nihayet her biri bir yere oturup söze başlandı.

Margrit – Bu hanenin başka odası yok mudur?

Canan – Şu tarafta bir odası daha var ki, onda dadı kalfa yatar.

Can – Dadı kalfa ne demek?

Canan – Dadı kalfa bir araptır ki, efendiyi kucağında büyütmüştür.

Margrit – Arap mı? Şimdi nerededir o?

Canan – Aşağıda tedarikât görüyor.

Margrit – Bu oda Râkım Éfendi'ye mahsus oda mıdır?

Canan – Evet!

Can – Ya siz nerede yatarsınız?

Canan – Benim odam içeriki odadır. Hani ya pederinizin oturduğu oda.

Margrit – Yok yok, orası yatak odası değil. Orada yatak yok!

Canan – Siz geleceksiniz diye kaldırdık.

Can – Hiç öyle değil.

Canan – Niçin öyle olmasın?

Can – Siz Râkım Efendi'nin karısısınız.

Canan – (pancar gibi kesilerek) Hayır madmazel, ben onun

esiriyim.

Margrit – Yok yok, öyle de değil. Siz onun "konküben" hani ya şu ne derler, odalık... ben bilirim Osmanlalırda hep odalık var.

Canan – (daha ziyade bozularak) Hayır, hayır! Bizim efendi öyle şey bilmez.

Can – Yoksa sizi sevmez mi? Ama sevmemiş olsa size bu kadar elmas vermezdi. Siz bizden saklıyorsunuz.

Canan – (bu kızların ta bu dereceye kadar serbestliğine canı sıkılarak) Sever ama odalık gibi değil, kardeş gibi sever.

Margrit – Nafile, nafile! Hiç kardeş gibi sevmek mümkün olur mu? Siz varınız yine bizden saklayınız. Biz sizi tebrik ederiz. Râkım Efendi çok güzel, çok akıllı, çok kâmil!

Lâkırdı bu dereceye geldikte İngiliz kızlarının ikisinde de tavır değişti. Bunların çehresini bir ehl-i dikkat görecek olsa âdeta Canan'ı ziyadesiyle kıskandıklarına dair yüzlerinde yüzlerce alâmet görürdü. Vakıa kendileri bu hâlin farkında olmazlar idiyse de, Canan işi oldukça teyakkun ederek ve halbuki kızların kendisinden alıp veremedikleri ne olduğunu ahi anlayamayarak maamafih o dahi hâl ve tavrıyla kızlara arz-ı husumet ederdi.

Bir aralık Canan bazı işleri için taşraya çıktı. Bu kere kızlar kendi aralarında konuşmağa başladılar.

Can –Senin hakkın vardır Margrit. Bu kız Râkım Efendi'nin odalığıdır.

Margrit – Onu bilmeyecek ne var? Dikkat etmedin mi, nasıl kıpkırmızı oluyordu.

Can – Lâkin güzel kız değil mi?

Margrit – Oh, neresi güzel?

Can – Yok yok güzeldir ama...

Margrit – Aması nedir bakalım?

Can – Ben demek isterim ki, Râkım Efendi'ye lâyık değildir.

Margrit – Güzel dedikten sonra niçin lâyık değildir diyorsun?

Can – Güzelliği için lâyıktır. Fakat ne kadar olsa esir! Ama

ne zararı var? Varsın esir olsun. Esir ama bak ne kadar mesut. Râkım Efendi'nin odalığı olmuş. O güzel, Râkım Efendi güzel. Hem güzel, hem kâmil...

Margrit – Sen de galiba kıskanıyorsun.

Can – Ne kıskanayım?

Margrit – Vallahi hülya bu ya! Böylece bir esir olmayı benim dahi canım isterdi. Ben Râkım Efendi'nin odalığı olsam gece gündüz ona Farisî eş'âr okutur dinlerdim.

Can – Bakalım bu zavallı esire bize istediği kadar riayet ediyor mu? Biz kim ? O...

Margrit – Ben sana bir şey söyleyeyim mi Can? Râkım Efendi bu esiri mutlaka pek seviyor. Bize dediği gibi Türkçe okuttuktan başka bak Fransızca da okumuş.

Can – Hem dışarıdaki piyanoyu gördün mü?

Margrit – Gördüm, ama bakalım onu kız mı çalıyor?

Can – Ya kim çalacak! Râkım Efendi piyano çalmasını bilmez.

Margrit – Gördün mü ? Bir kere demek oluyor ki hoca bulmuş ona piyano da öğretmiş. Demincek ne diyordu. Bu kız alındığı zaman yüz lira ancak ederdi. Şimdi iki bin lira eder diyordu. İşte onu böyle talim ve terbiye ettiği için, bu kadar kıymet buluyor demektir.

Biz hikâyemizce asıl Can ve Margrit ve Canan meyanında cereyan eden sözlere muhtaç olduğumuzdan, ona dair biraz tafsilat verdik. Öteki odada Râkım ve karı koca Ziklaslar arasında cereyan eden sözlerse hep havayî şeylerdi. Bade kızlar dahi salona çıkarak Canan da yanlarında olduğu halde piyanoya oturdular. Artık Ziklas'ta keyifler katmerleşmeğe başladı. Gâh alafranga, gâh alaturka havalar çaldılar. Bahusus en sevdikleri "Ey sabâ esme nigârım" şarkısını iki defa çaldılar. Nihayet taam vakti gelmekle Râkım müdevver sofra iskemlesi, pirinç sini, sofra bezi, uzun peşkir elinde olduğu halde Ziklas'ın bulunduğu odaya girip kaşıklık kesesi, ekmek sepeti, tuzluk, biberlik, erkân minderleri hasılı tamam alaturka bir sofranın kâffe-i levâzımını Ziklas'a gösterdi. Deli İngiliz bunları alıp birer birer bakar ve her biri hakkında malûmat-ı mufassala alıp her

aldığı malûmata dahi başka başka şaşardı.

Hepsi sofraya oturdular. Ber-vech-i usûl çorbayı içtiler. bade mukaddema kendisine haber vermiş olduğu bir Arap eli yahni sahanını kapı arasından uzattı. Ziklas bunu görünce o kadar taaccüp eyledi ki, merakından kalkıp Arap'a bakacağı geldi. Hatta kızlar yerlerinden davranmışlardı bile. Valideleri menetmesiyle oturdular.

Henüz alafranga sofrada yemek yememiş olan bir Türk'ün alafranga usulüyle yemek yediğini görmek vakıa insanı güldürür. Ezcümle önünde tabak içinde bulunan eti bıçakla keserek çatalla yemeyi beceremeyenler elleriyle kopardıktan sonra çatala saplayıp aldıkları görülür ki, bu acemilik insanın pek hoşuna gider. Lâkin hiç alaturka yemek yememiş bir İngiliz'in alaturka yemek yemesi insanı katılıncaya kadar güldürecek bir şeydir. Hele bu günkü misafirlerin yemek yemeleri kendilerini dahi güldürtmekteydi ya! Meselâ yahni sıcak sıcak gelmiş olduğundan Ziklas acele ile parmaklarını sahanın ta umkuna kadar daldırdığı anca can acısıyla kolunu yıldırım gibi bir süratle geriye çekerken yanında bulunan zevcesine bir dirsek vurup bîçare karıyı devirmesi az buz kahkahalarla gülünecek seyirlerden değildi.

Her ne hâl ise, taam dahi edildi. İkindi üzeriydi ki, misafirler avdet eylediler. Ancak Mister ve Misters Ziklas birkaç gün evvel madam Jozefino'nun Râkım'ın hanesinde alaturka yaşayıştan aldığı lezzeti alarak gittiler. Kızlarsa hatta oraya geldiklerine dahi pişman olarak gittiler.

Niçin?

Kim bilir? Şu kadar var ki, bunlar Canan'da her ne görmüşlerse cümlesine kıskanarak gitmişlerdi. Bunu dahi ister çocukluklarına veriniz, ister...

Dokuzuncu Bap

Ahval yine bildiğimiz üzere gitmeğe başladı. Yani Râkım her suretle mütercimlik, muharrirlik ve muallimlik hizmetlerini hüsn-i ifâda devam ederdi. Ahvalde görülen cüz'î inkılâp varsa o da kızların Râkım'a mukabil olan muamelelerinin biraz tarz-ı âhire tebeddül etmesiydi.

Meselâ davetten birkaç ve belki beş on gün sonraya kadar Râkım bunlarla üç dört defa daha buluşmuş ve birleşmiş olduğu hâlde kızların ikisi dahi hele büyüğü yani Can o sevgili muallimlerine âdeta kin, buğz ve husumeti işrap eder bir takım evzâ' ve etvâr gösterdiler. Hem de bu evzâ' ve etvâr öyle farkına varılamayacak ve anlaşılamayacak şeyler değildi. Hatta Râkım bu hâlleri âdeta kendisinin oraca badezân lüzumu kalmamış olmak gibi bir manaya hamletmeğe başladı. Binaenaleyh bir gece bililtizam dersi terkeylemişti! Fakat ertesi defa gittiğinde kızlar dersi niçin terkeylediğini ve ne mani olduğunu ve gelmediği için canları pek ziyade sıkıldığını dermeyanla Can "Bilmez misiniz ki, ders bizim için en büyük bir eğlence oluyor. Biz yürek sıkıntılarımızı hep bu dersle defediyoruz" dedi. Hazır söz bu kadar açılmışken Râkım biraz daha açarak şüphesini hâlletmek istedi. Ancak "Söz sözü açar, açılan sözler istenilmeyen sözlere kadar varır" mütalâasıyla yine sözü kısa kesmeğe lüzum gördü.

Ondan sonra kızların tavrı daha başka bir surete mütehavvil oldu. Ders bittikten sonra edilen sözler Canan'ın tahkîk-i ahvâlinden başka bir şey değildi. Bu istintaklarda ise Can küçük hemşiresine müsabakat gösterirdi. Canan'ın ne yolda talim ve terbiye edilmiş olduğundan bed' ile ta elhâlet-i hazıhı hanesinde ne hizmet ve emel üzere bulundurulmakta olduğuna kadar soruldu!... Râkım bu suallerin menşeini bulmak için pekçok sarf-ı zihin etmeğe muhtaç değil idiyse de, bulunduğu menşeleri beğenmediğinden zihnine gelen her şüpheyi bertaraf eder ve her suale bir muvafık cevap bulup mesela kızın elhâlet-i hazıhı o da ne hizmet ve emel üzerine bulunmakta olduğuna dahi "Dadı kalfa pek yalnızdır. Zaten yukarı hizmeti için de bir adam lâzım değil mi? İşte Canan evin içinde yukarı hizmetine mahsus bir kızdır" demişti. Ancak Can'da tecessüs bir derecedeydi ki, öyle olur olmaz cevaplarla kanaat etmiyor. Canan hakkında aldığı şu cevaba dahi hiç olmazsa "acaip" fam de şambr "yukarı hizmetçisi bu kadar genç, güzel, süslü bir kız olsun! Yukarı hizmetçisinin üzerinde üç beş şüz liralık elmas bulunsun" diye bir istiğrap olsun gösterir ve bu istiğrapla Râkım'ın zihnine hücum eden şüphelere begâyet kuvvet verirdi.

Hâsılıkelâm İngilizlere verilen davetten üç ay kadar za-

man daha mürûr eyledi. Bu müddet içinde Canan'ın efendisi huzurundaki hürriyeti biraz daha vüs'at bulup meselâ dadı kalfanın gözleri aralıkta bir salon içinde filânda Râkım'ın kolları Canan'ın boynunda olduğu suretine ilişir oldu. Eğer dadı kalfa mütecessis bir kadın olsaydı ihtimal ki, daha lâtif temaşalara dahi muvaffak olabilirdi. Lâkin oğlunun, efendisinin velhasıl âlemde varı bulunan Râkım'ın saadet hâline dair aramadığı hâlde bulduğu ber-minvâl-i muharrer delâil ona kâfi olup bunun alt tarafını dahi Canan kendisinden ketmetmeyerek haber verirdi.

Aman Allah'ı severseniz ne gibi vukuatın vukuunu haber verirdi?

Vallahi doğrusunu isterseniz haber verdiği vukuat içinde hakayıktan pek çok mektumât bulunabilirdi. Kızın verdiği malûmata göre geceleri efendisi Canan'ı huzuruna çağırıp birkaç saatler hâlleşirler, dilleşirlermiş. Lâkin aralıkta bir Canan'ın yüzünde gerdanında filânında görülen siyahlıklar Canan gibi bir cariye ve Canan mevkiinde bulunan bir karı için yüz karası addolunacak alâmâttan madut olamayıp bilâkis yüz aklığına delâlet edebilirlerdi.

Aferin Râkım, gerçekten mesuttu hâ! idi ha!

Evet öyleydi. Lâkin Râkım için her saadet biraz göz yaşı ile karışık olarak akıp gelmek nasibi olduğu cihetle bu kadarcık bir saadet dahi bir hayli göz yaşları mukabilinde hasıl olmuştu. Şöyle ki:

Efendisinin her haftada iki gece ders vermek için hanelerine giderek gece yarılarına kadar kaldığı şakirtler nasıl şeyler olduklarını Canan gördükten sonra birçok vesveseler içini yiyip bitirmeğe başlamıştı. Geceleri Râkım hanesine geldikçe kızın gözlerini kıpkırmızı bulur ve hatta bazı kere dahi kirpikleri hâlâ yaş ve sesi hâlâ ihtizazlı ve nefesi dar ve göğsü dolu olduğu hâlde rast getirirdi. Bîçare Canan'dan ıztırâb-ı hâli defetmeğe Râkım hasbe'l-muhibbe mecbur değil midir ya? Ey bir âşık, âşıkasının bu gibi teessüratını ne ile def eder? Elbet iltifatını, hususiyetini, muhabbetini, sadakatini temin ile. İşte bu temin-i muhabbet suretinin nişane-i bâhireleri idi ki, Canan'ın yüzünde, gerdanında, merdanında görülürdü.

Felâtun Bey'i hatırda tutuyor musunuz?...

Adam bırak şu hoppa zevzeği!...

Yok ama, bu hikâyenin nısfı dahi ona mahsustur. Şu üç ay müddet içinde onun ahvali dahi ne dereceye vardığını bilmeğe mecbursunuz.

Hotel C'nin fiatla masarifi filânı artık kendisine ağır gelmeğe ve fahiş görünmeğe başlamıştı.

Vay, demek oluyor ki, aklını başına almağa başladı ha!

Evet, zira akçe ile akıl ikisi bir yerde pek de imtizaç edemezmiş. Bu hükmün en büyük kuvveti Felâtun Bey üzerinde görünmekteydi. Ettiği sefahatler yolunda servetinin üç rub'u kadarı elden gittikten sonra onun yerine ister istemez o miktar akıl gelmiş olduğundan güya az masrafla yaşamak için mevsimin dahi icabına tatbîk-i hareketle Büyükdere'de bir hane isticâr eylemiş ve madamasını dahi oraya nakletmişti.

Biz şimdilik İngiliz kızlarına bakalım, İngiliz kızlarına. Zira onların hâli zihnimizi gıcıklamağa başladı.

Evet öyle oldu. Lâkin ne fayda ki, bîçare büyük kız yani Can bir hastalığa müptelâ oldu. Bu hastalık nedir kimse bilmez. Ortada hastalığın vücudu yok ki! Başlangıcı azim bir iç sıkıntısı oldu. Kızcağız bir yerde oturamaz. O kadar sevdiği ve elinden düşürmediği Türkçe kitaplar dahi artık kendisini eğlendirememeğe başladı. Peder ve validesi bu hâle ziyadesiyle merak ederek hekimlerin dahi tensibiyle her gün kızcağızı arabaya bindirip Taksim'den aşağı kırlara kadar götürür, dolaştırır, eğlendirirdi. Ancak kız bununla dahi eğlenemez oldu. Babası "Haydi kızım işte arabamız hazır. Biraz gezmeğe gidelim" dediği zaman kızı âdeta füturla muvafakat gösterip pederi "Ey! Bu gün de nereye gidelim?" dedikçe kız "Siz neresini isterseniz oraya gidelim. Benim için her yer birdir" der ve babası kızı kıra değil a, cennete götürse eğlendiremediğini görürdü.

Böyle bir hastalığa duçar olan kimse ne olur bilirsiniz ya. Günden güne solar, sararır, zayıflar. İşte Can dahi öyle oldu. Felâtun Bey'in dahi demiş olduğu vechile havuç ve hatta pancar gibi olan o gürbüz İngiliz kızı, ayva gibi değil de, belki patates kadar renksiz oldu kaldı. Dudakları dertli koyunların ak ciğerleri gibi olmuştu. O mavi gözler çukurlaşıp köhne firuzeye dön-

müştü.

Kızcağızın bu hâle girişine Râkım dahi acırdı. Nerede bir hâzık tabibe rast gelse bu hastalığın âlâmetini zikredip hekimin fikrini sorar idiyse de, hekim biraz düşünüp taşındıktan ve bu hasta kimin nesi olduğunu sorup da Râkım'ın dahi kendisine müteallik pek aziz bir kız olduğu cevabını aldıktan sonra sözünü çehresi tasdik etmeye etmeye "Zararı yok geçer!" deyip başka bir şey söylemezdi.

Bir aralık Türkçe dersi dahi tatil eylediler. Bir aralık kızı Kadıköy'ünde bulunan dostlarının hanesine tebdilihavaya gönderdiler. Lâkin bîçarenin can sıkıntısı orada bir kat daha arttı. Hanesine mektup yazıp kenarına "Râkım Efendi aralıkta bir kendisini yoklamağa gelirse memnun olacağı dahi" hâmiş olarak yazmıştı. Kız mecmuayı göndermekle beraber hâmişi dahi babasına gösterdi. Hiç dünyada Can'ı memnun edecek bir şey olur da, babası ondan dirîg eder mi? Derhâl Râkım'a adam gönderip o akşam fevkalâde olarak Râkım Ziklas'ın hanesinde bulundu.

Ziklas – Canım Râkım Efendi, size bir şey rica edeceğim. Bizim Can diyor ki, siz aralıkta bir kendisini ziyaret ederseniz memnun olacakmış. Vakıa bu hizmet sizi kendi temettuunuza hizmetten menederse de, korkmayınız ben mütekeffilim.

Râkım – Estağfurullah Mister Ziklas, menfaatin bu cihet-i dakîkaısına kadar düşünmek belki Avrupalılarda varsa bile, Osmanlılarda yoktur. Baş üstüne, yarın giderim.

Ziklas – Bu akşam gitseniz. Vakıa vapurlar yoktur ama bir kayık tutarsınız.

Râkım – Gece vakti nasıl olur ya! Sonra hane sahiplerine tacizlik vermiş olurum.

Ziklas – Of, evet öyle! Şu kıza bir yüreğim acıyor ki.

Râkım – Kimin yüreği acımıyor?

Ertesi sabah erkenden Râkım kendisini Kadıköy'ünde buldu. Can, hocasını görünce biraz güler yüz gösterdi ki, şu hâl hane halkınca dahi mûcib-i sürûr olarak derhâl keyfiyeti pederine ve validesine yazdılar. Ah babalık, ah analık! Öğle üzeriydi ki, bunlar yanlarında Margrit dahi olduğu halde Kadıköy'üne damladılar. Zira Can'ın güler yüz göstermesi kendileri için pek büyük nimetti.

Margrit hemşiresini Hâfız Divanı elinde olduğu hâlde buldu!... Can dahi validesini ve pederini görünce daha ziyade bir ibtisam gösterdi ki, cümlesi Can'ın bu inbisat hâlinden memnun kaldılar. O gün akşama kadar oturup akşam üzeri Can dahi birlikte gitmeğe iştiyak göstermekle buna dahi ziyadesiyle memnun olarak cümlesi birlikte avdet eylediler.

Ey, bari kız ondan sonra...

Evet ondan sonra daha beter oldu. Hanelerine girdiğinin üçüncü günüydü ki, kızın tavrı bütün bütün bozulup âdeta yatağa düştü.

O zamana kadar kendisini tedavi etmekte bulunan doktar Z dahi kızın hastalığı ne olduğunu bir türlü teşhis edemeyip verem olmasında karar kılar idiyse de, bu marazın alâmetini dahi tamamiyle göremezdi. Nihayet bir gece Tarih-i Atîk'i okurken bir fıkraya tesadüf edip, ertesi gün o fıkra mucibince hareket etmeğe karar verdi.

O fıkra neydi?

Fıkra nenize lâzım? Ettiği harekete bakınız da, işi anlarsınız. Ertesi sabah Ziklas'ın hanesine gidip kızın aleddevam kimlerle görüşmekte bulunduğunu sual eyledi. Ziklas kendi familyası halkı ile Râkım'dan, uşaklardan madâ ancak iki üç adam sayabildi. Tabip Z o gün ikindiye doğru bu adamların cümlesini orada hazır bulunmasını talep edip fakat hiçbirisi hastanın yanına sokulmayarak başka bir odada alıkonulmasını tavsiye eyledi.

İkindi vakti tabip bu adamları istediği gibi bir odada hazır buldu. Misters Ziklas'a bu adamların birisini içeriye sokup o çıktıktan sonra diğerini göndermesini tenbih ederek kendisi Mister Ziklas ile beraber hastanın yanına girdi. Bîçare kızcağız derece-i gayette bir zaaf içerisindeydi. Tabip ile babası ellerini kızın yüreği üzerine koyup kalbinin gayet zayıf olarak vurmakta bulunduğuna dikkat ettiler. En evvel içeriye giren komşu çocuğu bir İtalyandı, Kız kendisini görünce bîçare kendi derdini bırakıp "Nasılsınız Mösyö Sirano, iyi misiniz?" diye çocuğun hâl ve hatırını sual eyledi. Sirano gelip hastanın elini tuttuğu ve dahi hâl hatır sorduğu hâlde Can'ın yüreğindeki harekette hiçbir arıza gelmeyip kalbin kemaliyle müsterih

olduğu görülürdü. Tabip tarafından vuku bulan işaret üzerine çıkıp ikinci defasında yine komşulardan müteehhil bir Rum girmişti. Kalpte hâlâ fevkalâde bir hareket yok. Ondan sonra arabacı Fransız girip yine bir tebüddül görülemeyerek dördüncü nöbette içeriye Râkım girdi ve daha kapıdan girerken kalp uykudan uyanır gibi silkinip şiddetle vurmağa başladı!...

Tabip derhâl Ziklas'ın kolunu dirseğiyle dürttü. Ziklas dahi "anladım" makamında gözlerini kapadı.

Halbuki Râkım'ın duhulü üzerine kızda görülen tebeddül yalnız bu kadar da değildi. Çehresinde bir takım beşaşet, sürur, sevinç alâmetleri de görüldü. Hocasıyla herkesten ziyade hâl ve hatır soruştu. Âdeta kalkıp yatağı içinde oturmak istedi. Oturdu ya! Tabipse artık sair mevcudu imtihana hacet görmediğinden tekmil huzzârın dahi gelip birlikte oturmasına müsaade etmişti.

Huzzar hastanın odasında bulundukları esnada diğer bir odada tabiple Ziklas arasında şöyle bir muhavere sebkat eyledi:

Tabip – Hocası girdiği zaman yüreğin harekâtında olan tebeddülü anladınız mı?

Ziklas – Onu kim anlamaz? Elimin altındaki yüreğin sadrını yarıp fırlayacağından korktum bile. Ah zayıf sadrın!

Tabip – Efendim söylemesi ayıp zannolunmasın. Bu kızın hastalığı, muhabbet-i sevdâ hastalığıdır.

Ziklas – Öyleyse bu muhabbet de Râkım Efendi'ye olacak. Öyle değil mi?

Tabip – Benim söylemekliğime hacet bırakmadınız.

Ziklas – Ey, bunun ilâcı?

Tabip – Bunun ilâcı yoktur efendim.

Ziklas – Sonra bu kız ne olacak?

Tabip – Vakıa siz baba olduğunuz için size bu kadarını söylemek icap etmezse de, artık işin sallanacak yeri kalmadı da söylerim. Bu kız şu hâliyle daha iki ay yaşıyamaz.

Ziklas – Aman Mösyö Z!

Tabip – Amanı zamanı bu! Vakıa buna bir ilâç var. Var amma zannıma göre yapılamayacak bir ilâç.

Ziklas – Ben yaparım!

Tabip – Kızınızı Mösyö Râkım'a verebilir misiniz?

Ziklas – (nihayetsiz bir heyecana düşüp bir müddet sükûttan sonra) Kızı öldürmeğe mi razı olayım? Bana kalırsa ben veririm.

Tabip – Olabilir ya, sizin bileceğiniz şey! İsterseniz hoca efendiyi kızın yanına girmekten menederiz.

Ziklas – Bir faydası olur mu?

Tabip – Hayır! Belki bir hafta evvel vefat eder de kurtuluruz. Siz bunu daha evvelden düşünmeliydiniz. Böyle genç bir hocayı kızların yanına sokmamalıydınız.

Ziklas – Siz Râkım Efendi'yi tanımıyorsunuz?

Tabip – Aşka, alâkaya dair delâlet eder hiçbir tebeddül, hiçbir iz göremedim. Âdeta kıza biraderane acımaktaydı.

Ziklas – Ben de böyle tanır ve Râkım hakkındaki hüsn-i itikadım üzerine yemin dahi edebilirim. Yani bu güne kadar Râkım kıza böyle bir ümit verecek hiçbir söz söylememiştir, hiçbir tavır göstermemiştir derim.

Tabip – Ben de sizinle beraberim. Lâkin bir kızın, bir erkeği sevmesi için, erkek tarafından ona bir söz söylenmek icap etmez. Size dahasını mı söyleyeyim? Eğer bunlar Râkım Efendi ile sevişerek, halleşerek sevişmiş olsaydılar kerimenizde bu hastalık vaki olmazdı. Gayeti bu hastalığa bedel bir ahlâksız hastalığı gelirdi. Halbuki...

Ziklas – Vallahi Mösyö Z, pek doğru söylüyorsunuz. Ben Râkım'da böyle bir fikir olduğunu mümkün değil teslim edemem. Bîçare kızcağızım kendi kendisine etmiş, kendi kendisine kıymıştır. Bakalım validesini, kızı Râkım'ı ırzâ edersem ben bu kızı, Râkım'a veririm. Öldürmektense...

Tabip – Eğer öyle bir şey olursa, belki ümitler kuvvetleşir.

İşte o günkü muayene bu suretle icra olunup ancak bu muayene esrarından ne kızların, ne Râkım'ın, ne de hatta Madam Ziklas'ın asla haberleri yotu. O Akşam Misters Ziklas gündüzkü muayene esrarını karısına açtı ve kızın derdine ilâç ancak kendisini Râkım'a vermek olduğunu dahi söyledi. Vay Madam Ziklas'taki telâş, teessüf-i şedîde! İtiraz kat'iyen

reddeyledi. Kızın bu kadar amcazadeleri, dayızadeleri filânları varken başkasına ve bahusus bir Türk'e ve bahusus kendi hocasına vermek arını nasıl hazmedebileceğini kocasına sorarak ölümüne razı olmak lâzım geleceğini hükmeyledi...

Vah bîçara Misters Ziklas! Yüreğinin tasdik etmeyeceği bir hükmü vermişti. Hiçbir valide kızının ölümüne razı olabilir mi? Bir iki saat sonra evvelce vermiş olduğu reyin sehafetini anlayıp ağlayarak o dahi kocasıyla hemrey oldu. O günkü muayene esrarından Râkım'ın hiçbir haberi olmadığını söylemiştik.

Acaba kızın hastalığı kendi aşkından ibaret olduğunu olsun bilir miydi? Hayır! Can bîçare Canan için kendisini istintak eylediği zamanlar Canan'ı kıskandığını anlamış idiyse de, bu hasedin mevrid ve menşei yürek altındaki gizli olan bir aşk u heva olması ihtimâlini bulmamıştı. Binaenaleyh hastaya ne kadar ziyade acırsa bu telehhüf hep Can hakkında olan muhabbet-i mahsûsa-i hâlisesinden neşet ederdi. Hatta muayene günü akşam üzeri kendi hanesine avdet eyledikte yüzü gözü sarkık bir meyusiyet-i azîme içinde gelmiş ve bunun sebebini gerek dadı kalfa ve gerek Canan sual eylediği zaman Can'ın ölüm hâlinde hasta olmasına şefkat-i cibilliyesi hasebiyle izhâr-ı teessüf eylediği hâlde kendisinin Can hakkında bu kadar irtibatını dahi sormağa cesaret eylemişti.

Râkım – Allah, Allah de bakayım şimdi şüpheye bir kat daha kuvvet ver!

Canan – (bir haşyet-i mahsûsa ile) Hayır efendiciğim şüpheden değil! Sizi pek müteessif görürüm de onun için...

Râkım – Nasıl teessüf etmem ya? Dağ gibi bir genç kız ölüm yatağında bulunsun da acımamak mümkün müdür?

İşte görüyorsunuz ya Râkım'ın Can hakkındaki muhabbeti insaniyet ve şefkat icabından başka hiçbir şey değildir. Bununla beraber Canan'ın Râkım nezdinde cür'eti ne kadar artabilmiş olduğunu dahi görüyor musunuz?

Ertesi sabah Mister Ziklas'ın adamı yine gelip Râkım'ı davet eyledi. Râkım cümleden evvel Can'ın hâlini sormuşsa da gelen adam ne malûmat verecek? "Bu gün daha ziyade iyicedir" sözü bu babta basmakalıp bir söz değil midir?

Kalktı. Artık başka bir işe bakmayıp doğruca Beyoğlu'na gitti. Mister Ziklas'ı tabip Mösyö Z ile beraber bir odada bulup o dahi bittabi bunların yanına girdi.

Hastanın hâlini sorduktan ve iyi kötü bir cevap aldıktan ve dereden tepeden birkaç söz dahi teati eyledikten sonra:

Tabip – Ey delikanlı! Biz sizi bugün niçin çağırdık bilir misin?

Râkım – Hayrola Mösyö Z!

Tabip – Bizim hastanın sebeb-i marazı sizmişsiniz.

Râkım – (lâkırdının farkına varamadıysa da her hâlde telâşını ketmedemeyerek) Neden Mösyö Z?

Tabip – Hem sebeb-i marazı sizmişsiniz, hem biz şimdi şifasını sizden bekliyoruz.

Râkım – (ayakları suya ererek fevkalgaye bozulup) Aman Mösyö Z! Benim hiç düşünmemiş olduğum şeyler mi ihtar edeceksiniz?

Ziklas – (ağlayarak) Zararı yok Mösyö Râkım, zararı yok. Biz hiç sizin düşünmemiş olduğunuz şeyi ihtar edeceğiz. O şeyi ki, siz hiç düşünmemiş olduğunuz hâlde, Can pek çoktan beri düşünmektedir.

Râkım – (bet beniz kireç kesilip buz gibi dondu kaldı.)

Tabip – Dostum, bu kızın hastalığı, aşk hastalığıdır, muhabbet hastalığıdır ve bu aşk, bu muhabbet dahi sizedir. Dünkü muayene bu keyfiyeti ispat eyledi.

Râkım – Mister Ziklas! Mösyö Z! Sizi her ne suretle isterseniz temin için her nasıl yemin isterseniz edeyim ki, ben bu söylediğiniz lâkırdıdan şu saate kadar haberdar olmadığım gibi hâlâ dahi buna inanamayacağım geliyor.

Ziklas ve Tabip – Biliyoruz.

Râkım – (sözünü kesmeyerek) Zira yüreğimi yokluyorum, yokluyorum da vallahi içinde böyle bir his bulamıyorum. Vakıa Can'ı sevdim. Biliftihar söylerim ki, severim. Margrit'i dahi severim. Lâkin evlâdım gibi, kardeşim gibi, halis dostum gibi severim.

Ziklas – Ben eminim a çocuk.

Râkım – (sözünü kesmeyerek) Onlar da beni severler ama

dinim, namusum başıma yemin ederim ki, şimdiye kadar ben kendilerinden bu sizin sözlerinizi tasdik ve teyit edecek harf-i vahit işitmedim, hareket-i vahide görmedim.

Tabip – Buraları bizce, yani familyaca musaddaktır, dostum. Sizden şüphemiz yoktur. Fakat size dediğim gibi bu kızın derdi aşktır. Bu aşk, sizin aşkınızdır. Bu kız şu hâlde kalırsa ölecektir. Eğer sizden istediğimiz şifayı diriğ etmezseniz, belki biraz ümit yolu açılır.

Râkım – Benim elimden ne gelir?

Tabip – Bizi tayip etmemenizi en evvel rica ederiz. Zira görüyorsunuz ki, bir nevcivan kızı ölümün kara pençesinden kurtarmak için çalışıyoruz. Şimdi sizi Mister Ziklas kendisine damat etmek istiyor.

Râkım – (heyecan ve helecanla) Kimi? Beni mi?

Ziklas – (ağlayarak) Evet oğlum sizi! Ne yapayım? Bu işte ne sizin, ne bizim kabahatimiz olmadığı gibi sanki kızın da kabahati yoktur. Sizin gibi bir meleği kim sevmez oğlum? Hüsnünüz, kemaliniz, ilminiz, irfanınız, salâh haliniz, bekâr tavrınız hep bir kızı meftun edecek hâllerdir.

Râkım – (daha ziyade telâşla) Aman Mister Ziklas!...

Tabip – İşte böyle olacak. Sizin dininizin müsaadesi de vardır zannederim. Mister Ziklas ise serbest bir adamdır.

Ziklas – Ne diyorsunuz Allah'ı severseniz? Ben kızımın Müslüman olmasına da razı olurum. İslâmiyet fena mıdır? Hep bir Allah'a tapmıyor muyuz? Akayidimiz arasında ne kadar fark var ki! İsa ve Meryem dahi bir kızı helâktan kurtarmak için İslâm olmak suretinde tebdil-i mezhep etmesine cevaz gösterir.

Râkım – Efendim oraları hep kolay. Lâkin...

Tabip – Artık lâkin, makin lâzım değil. Bize bu fedakârlığı etmeli. Fakat ben zannederim ki, Mister Ziklas'a damat olmak sizin için fedakârlık değil, bilâkis şereftir. Menfaattir bile!...

Râkım – Canım orası müsellem. Ben de kendimde bu şerefe liyakat göremiyorum. Lâkin işin içinde başka şey var. Şu ki, ben müteehhilim.

Ziklas – Müteehhil mi?

Râkım – Evet, işte haber aldığınız cariye benim zevcemdir.

Ziklas – Şu lâkırdınıza inanmak için bana müsaade buyurmanızı rica ederim Mösyö Râkım.

Râkım – Hayır efendim, inanmanızı rica ederim.

Ziklas – Râkım Efendi, Râkım Efendi! Ben bu iş için size servetimin yarısını arzetmekteyim. Çünkü mâ-melekim iki kızımındır. Başka kimsenin değildir. Eğer bu defa kızı, şu elini uzatmakta bulunan ölümden kurtarırsan, size karabet gibi bir dostluğumdan da kat-ı nazar üç yüz bin İngiliz lirası derecesinde bir servet arzederim.

(Canan'ın kulakları çınlasın...)

Tabip – Ne saadet!

Ziklas – Zati o kız, o cariye olsa olsa sizin bir odalığınız olabilir.

Tabip – Hatta menkûhesi olsa bile ne mani var? Osmanlılar menkûhelerinden kolayca ayrılıp, bir diğerine daha nikâh olabilirler.

Râkım – (bu sözleri kemâl-i hayretle dinledikten sonra) Mister Ziklas, ben fakir bir çocuğum. Halka arzuhâl ve evrâk-ı sâire yazarak, ders vererek ekmek paramı kazanmakta, yani demek isterim ki, benim gibi bir çocuğa ettiğiniz şu teklif ihya demektir. Hususuyla dostluğunuzu milyonlara değiştirmem! Lâkin ben gönlümü Canan'a vermişimdir. O kız bir bîvâye esirken, ben onu mesut ettim itikadını gözlerim önüne alarak bu itikatla dahi kendimi mesut etmişimdir. Nasıl mümkün olur ki, ben para için veya başka bir ümit için Canan'ı ağlatayım. Rica ederim efendim, ellenizi öpeyim, beni bu tekliften af buyurunuz. Emrederseniz bir daha konağınıza da gelmem...

Râkım'ın şu sözüne gerek Ziklas, gerek hekim ne kadar şaştılar biliyor musunuz? Hele hekim âdeta Râkım'ın bu kadar tok gözlülüğünü eşekliğine hamletmek istedi. "A budala ce'lî olsun bari şu Ziklas'ın teklifini kabul et de, sonra sen yine Canan'la zevk et" gibi manalar dahi hekimin zihnine geldi.

Bu işe siz de taaccüp eder misiniz? Öyleyse istiğrabınıza şunu dahi katınız ki, bu fikir Mister Ziklas'a da vürut eyledi. O da "Değil şu kızımı al da var kıza duyurmadan gizlice Canan'a olan aşkını yine muhafaza et" dedi. Lâkin isterseniz daha zi-

yade istiğrap ediniz. Pek isterseniz siz de Râkım'ın eşekliğine kail olunuz. İşte Râkım bunu da kabul edemedi. "Mister Ziklas, bana bir şey teklif ediyorsunuz ki, bu teklifi sizi ve beni ve bütün dostları muztarip eden vec'-i elîmle etmemiş olsanız âdeta beni tahkir ediyorsunuz diye size güceneceğim gelirdi. Zira ben hilekârlığı, yalancılığı bütün dünya mükâfatına mukabil kabul edemem. Nasıl olur ki, ah nasıl olur ki, ben Canan'a -Seni seviyorum- diye yalan söyleyebilirim?" dedi.

Râkım bu sözü söylediği zaman gözlerinden damlayan yaşlar sözünün pek ciddî olduğunu ispat ederdi. Ziklas ile Tabip Mösyö Z bir müddet meyusane düşündüler. Her biri her ne düşünmekteyse imkânına kendisinin de kail olmadığını çehreleri ima ederdi. Bir aralık cümlece ayağa kalkıp gezinmeğe başlandı. Nihayet Râkım "Mister Ziklas, eğer bir küstahlık ettimse affetmenizi rica ederim. Emrederseniz artık gideyim" diye sükût-ı hâli tağyir eylemişti. Ziklas Râkım'ı kucaklıyarak "Nereye gideceksin oğlum, nereye gideceksin? Küstahlığı sen etmedin, biz ettik! Sen bize hüsn-i ahlâkından, tok gözlülüğünden, iffet ve sadakatinden, mertliğinden, mürüvvetinden, büyüklükten başka hiçbir şey göstermedin. Benim âlemde en büyük dostum da sen olacaksın ve sensin" diye öpmeğe başladı. İhtiyarın şu hâlinden tabip dahi rikkate gelmişti. Nihayet yine tabip hatırına gelen başka bir şeyi dahi arzederek ortalığın bu hâlini tağyir eyledi.

Tabip – Şimdi öyleyse bir çare kaldı.

Ziklas – Nedir Mösyö Z nedir?

Tabip – Bilmem buna Mösyö Râkım ne diyecek.

Râkım – (gayet ıztırapla) Buyurunuz mösyö doktor.

Tabip – Gidelim kıza sizin dahi onu sevdiğinizi tebşir edelim. Hatta pederi ile şöyle bir müzakereniz olduğunu dahi haber vererek eğer biraz vakte kadar kendisini toplarsa, nikâhınızı kıyacağını dahi anlatalım. Zira gördüğüm ahvale nazaran bu kızı en ziyade şu hâle koyan şey derdini hiçbir kimseye haber vermemesidir. Eğer işi meydana atarsak cür'etini, ümidini dahi arttırmış oluruz.

Ziklas – Buna ne dersiniz Râkım Efendi?

Râkım – Bana sorarsanız ben buna da cevaz vermem. Lâkin bu tedbirle bir fayda kazanılacaksa, muhalefet dahi etmem.

Tabip – Sizin muhalefet etmemeniz lâzımdır. Kazanılacak faydayı biz biliriz.

Tabibin bu reyi üzerine Ziklas yanlarında olmadığı hâlde yalnız hekimle Râkım kalktılar kızın yanına gittiler. Her zaman olduğu gibi kızda Râkım'ı görünce yine bir insibat, yine bir sevinç görüldü.

Hâl hatır istifsâr edildi. Hatta Can, Canan'ın dahi hâlini hatırını sordu. Râkım içeri odada cereyan eden sözler üzerine kıza yolunda cevap vermiş mi zannedersiniz? Eğer Canan'a olan aşkından Can'a bir serrişte vermiş zannederseniz, hata etmiş olursunuz. Kemâl-i safvet-i kalple kızın sıhhatte, afiyette olduğunu arzeyledi. Derken tabip efendi tavrında bir büyük safvet, bir büyük mertlik göstererek söze başladı.

Tabip – Matmazel Can! Size bir şey arzedeceğim, ama istiğrap etmeyeceksiniz.

Can – (cüz'ice levni atarak) Nedir mösyö doktor?

Tabip – Mösyö Râkım bana bir sırrını arzeyledi. Bilirsiniz ki, hekimlerle papazlar her sırra vakıf olurlar ama, ketm-i esrara dahi...

Can – (çehresi daha ziyade tegayyür ederek) Bu sözlerini anlayamıyorum doktor efendi.

Tabip – Delikanlılık bu, ayıp değil a! Râkım Efendi'nin size....

Can – (bütün bütün başkalaşarak) Anladım, fakat taaccüp ederim. Râkım Efendi beni kardeş...

Tabip – Hayır efendim, âşıkane muhabbet, kardeşlik muhabbetinden daha kuvvetlidir. Öyle değil mi Mösyö Râkım?

Râkım – (zarurî bir davranışla) Ah! Öyle doktor efendi, öyle! Söylemeğe dilim varmıyor ki, söz söyleyeyim, hâlimi kendim arzedeyim. Bari siz söyleyiniz. Ben kendisini böyle yatak içinde gördükçe ne hallere girdiğime dikkat etmiyorsa, siz nazar-ı dikkatini celb ediniz.

Can – Acayip! Râkım Efendi. Gerçek mi söylüyorsunuz?

Râkım – Pek gerçek efendim!

Can – Şimdiye kadar sizde ben böyle bir hastalık olduğunu zan bile etmemiştim.

Tabip – Evet efendim? Sizin böyle yatağa girdiğiniz günden beri derecesi bir kat daha artmaktadır. Fakat bizim asıl arzedeceğimiz şey, bu da değildir matmazel.

Can – (bayağı dermanını toplayıp) Dahası mı var?

Tabip – Dahası var efendim. Biz dün bu hâli pederinize açtık.

Can – (evvelkinden ziyade bozularak) Pederime mi?

Râkım – Evet efendim!

Tabip – Râkım Efendi'nin icbarıyla ben açtım. Müslüman dininde sizi kendi dininizde olduğunuz hâlde nikâh edebilmeğe müsaade vardır. Pederiniz bu işe razı oldu. Hatta gelip size kendisi teklîf-i izdivaç edecekti, ama babalık hâli malumunuzdur ya, şayet siz utanırsanız, o hicap eder diye. Zaten benim bu sırra vukufuma itimaden bu hizmet-i müftehireyi bana havale eyledi.

Can – (yürekleri eritecek kadar acı bir tebessümle) Acayip! Fakat siz bu işlere nasıl itimat verdiniz?

Tabip – Korkarım Râkım Efendi'yi kabul etmemek fikrindesiniz.

Can – Hele siz babamı çağırınız!

Râkım hemen dışarı çıkıp Ziklas'ı çağırdı. Onlar gelinceye kadar doktor "Gerçek söylüyorum matmazel, bu çocuk sizin aşkınızla çıldıracaktır. Pederiniz onun hâline merhamet ederek izdivacınıza muvafakat ediyor. İş yalnız sizin emrinize kaldı" sözlerini tekmil edebildi. Ziklas ve Râkım dahi geldiler.

Can – (acayip bir hicap hâliyle) Babacığım, doktor efendi bir şeyler söylüyor!

Ziklas – Evet kızım. Siz de ne söyleyecekseniz söyleyiniz. Burada bir yabancımız yoktur.

Râkım – İsterseniz ben de dışarıya çıkarım.

Can – (yine acı bir tebessümle) Ne hacet? Kendi kendisine:

نهان كي مانند آن رازي كرزسازند محفلها

Râkım bu beyti işitince keyfiyetini takdir edemediği bir teessürle titredi.

Can – (sözünde devamla) Evet babacığım! Doktor efendi

söylemek lâzım olan sözleri söyledi. Ben bu işin imkânına hüküm veremedim. Sonra da bana Râkım Efendi'yi sevip sevmediğimi sordu. Halbuki onun beni pek sevdiğini, benim için çıldıracağını da Râkım Efendi dışarıya çıktığı zaman söyledi.

Ziklas – İyi ya kızım! Sen ne cevap vereceksin?

Can – Ah, işte benim cevabım da budur: Ben Râkım'ı seviyorum. O da beni seviyor. Seviyor ama onun beni sevişi, benim onu sevişim gibi değildir. O beni kardeş gibi seviyor. Onun cariyesi Canan onu nasıl seviyorsa, ben de öyle seviyorum. Seviyorum ama ah, ne fayda....

Kızcağız bu sözü söylerken gözleri dolmakla beraber babası ve doktor ve Râkım'ın dahi gözleri doldu.

Can – Râkım, Râkım!

گر بر لبم نهي لب يابم حيات باقي

آن دم كه خان شيرين باشد بلب رسيده

Bu beyit üzerine Râkım bütün bütün boşanıp, âdeta hüngür hüngür ağlamağa başladı. İhtiyar peder dahi Râkım'ı görerek ağlardı. Doktorsa mermer gibi kaskatı ve buz kesildi.

Can – Babacığım verdiğiniz kararda bir imkânı olsa ben şimdi dirilir, kalkardım. Sana ne diyorum? Râkım beni, benim onu sevdiğim gibi sevmez. Hemşiresi gibi sever. Eğer benim onu sevdiğim gibi sevmiş olsaydı, şimdiye kadar mutlaka bir eserini gösterirdi. Kızlar, kızlarla bu kadar mahremana konuşsalar, elbette birbirine yüzlerini kızartacak gibi sözler söyliyebilirlerse de Râkım bizim yanımızda bir kızın ağzına alabileceği sözü dahi almamıştır. Onu bu hâlde gördükçe, ben de ona harf-i vâhit söylemedim. Yalnız kendi kendime derdim ki:

بادل سنكينت آيا هيچ در كيردشي

آه آتشبار و سوز و سينهء شبكيرما

Ziklas – Güzel ya a kızım. İşte Râkım dahi böyle senin gibi, seni sevdiği hâlde bir kelimecik söylemezmiş. Öyle değil mi Râkım Efendi?

Râkım'da cevap vermeğe iktidar kalmamıştı ki, cevap versin.

Can – Nafile babacığım! Orta yerde onun cariyesi Canan varken ne yapsanız nafile. Hattâ Râkım bana acıdığından ötürü sizin dediğinize razı olacak olsa bile, ben razı olmam. Zira vefat edersem, ben edeyim. Kendi saadetim için bir bîçare kızcağızın helâkine razı olamam.

Ortalığın hâli başkalaştı. Zira, doktor bile artık hıçkıra hıçkıra ağlamağa başlamıştı. Bereket versin ki, kızın validesi orada mevcut değildi. Eğer mevcut olsaydı, daha başka hâller daha zuhur edeceğine şüphe yoktu. Can ise artık ağlamağı filânı da kaybederek Râkım'a nazarla:

Can –

عزم دیدار تودارد جان بر لب آمده

باز کرد ریا بر آید چیست فرمان ستما

Elhâsıl babacığım, benim için gösterdiğiniz merhamete teşekkürler ederim. Size de ederim mösyö doktor. Sana da teşekkürler ederim Râkım Efendi. Zîra sen bu kadarcık bir hileye rıza göstermek için dahi, gönlünle büyük bir cenk etmişsindir. Bu fedakârlık senin tarafından benim için büyük bir fedakârlıktır... Ah şu saatimde senden bir buse almak için her ayıbı göze aldırırdım. Lâkin kararım ahirete kadar senin bir busene dahi müştak ve hasret olarak gitmektir. Allah'ın merhametini bu suretle kazanabileceğim ümidindeyim...

Meclisin bundan ziyade imtidadına tahammül için kimsede kuvvet kalmamıştı. En evvel doktor zaaf göstererek dışarıya çıktı. Arkası sıra da Râkım çıkıp, bîçare babası bir müddet mahzun, mahzun kızın yüzüne baktıktan sonra, o dahi çıkıp validesiyle küçük hemşiresini hastanın yanına gönderdi.

Pekâlâ bunlar dışarıya çıktılar da, başka bir müzakereye filâna mı başladılar? Ne mümkün! Üçü dahi dilsizlerin birbirine bakışıp, kaşla, gözle ifade-i merama çalıştıkları gibi birbirinin yüzüne baka kalmışlar ve her biri yeislerini birbirine anlatmak için yekdiğerine kaş ve göz işaretleriyle kalıp, diğer harf-i vahit söylememişlerdi. Kızın yanında validesiyle, küçük hemşiresi ne söyleştiler?

İşte onu biz bilmiyoruz. Bizim bildiğimiz kadarı şu ki, Râkım artık bu matemli hanede ikamet lâzım gelmeyeceğini an-

layarak bir aralık sıvıştı, çıktı. Ve Can'ın ıztırâb-ı hâline ağlamak derecesinde teessüfler ederek boynunu büküp Kumbaracı Yokuşu'ndan aşağı inmeğe başladı.

Onuncu Bap

Can bîçaresinin Râkım'a mucip olduğu tesirat gerçekten fevkalâdeydi. O kadar ki, o zamana kadar Râkım'da Can için bir aşk yokduysa bile, ondan sonrası için hasıl olabilmek istidatları dahi başgöstermiş denilebilir. "O bîçare kızcağız ne hâllere girmiş, ahiret insanı suretini almış. Vallahi sevilmeyecek kız da değildir. Farisî okumak da ona mahsustu. Ah, işte onu bu hâllere koyan hoca Hâfız'ın Dîvan'ı değil midir? Ben bu dereceye kadar tesiri olacağını hesap edememiştim. En yanık beyitleri ne kadar bir sûz-ı derûnla dinler ve alırdı. Meğer kendisini zehirlemek içinmiş. Vah bîçare Can, vah! Eğer kıza bir hâl olursa vallahi yanarım" diye Hendekbaşı'na kadar indi.

Orada kime rast gelse iyi? Felâtun Bey'e!

Adam bırak şu sefihi be!

Nasıl bırakırız. Hikâyemizin nısfına müşterek olan bir zatı nasıl terkederiz?

O hoppayı bu hikâyeye hiç bile katmamalıydı.

Öyle lâzımdı ama, nasılsa katmış bulunduk. Hem Felâtun Bey'e bu buğz neden iktiza etti? Yoksa herifin şu alafrangalığını çekemez mi oldunuz? Eğer Felâtun Bey olmamış olsaydı, mayonez meselesi meydana çıkar mıydı? Ya Hotel C öyle bir zengin alafranga Osmanlıyı görebilir miydi? Kâğıthane'de madamın arabası önünde çifte mızıka çalınır mıydı?

Batasıya gittikten sonra neye yarar?

Zararı yok! İşte sizi temin ederiz ki, bundan sonra batasıya gitmeyecek. Gidemiyecek ki, gitsin.

Korkarız paralar....

Korkacağınıza dinleyiniz:

Felâtun – O, birader! Allah versin, Allah versin! Kibarlık başka şey! Eski dostları göremez olurlar.

Râkım – (ıztırabından ne söylediğini dahi bilemiyerek) Estağfurullah birader! Bu gün zihnim pek perişandır. Şu

Ziklas'ın kızı yok mu? Büyüğü, hani ya şu Can!

Felâtun – Evet, insanın canına sokacağı gelen Can değil mi? Canına yandığım, validesini karanlıkta kucaklamak sehvi vaki olmamış olsaydı...

Râkım – Bırak Allah'ı seversen! Kızcağız can üzerinde.

Felâtun – Ne için?

Râkım – Bilir miyim ben, ne için? Galiba verem olmuş, Hekimler aşk hâlidir diyorlar.

Felâtun – İşte gördün mü? Senin gibi feylesofların yapacağı iş bu kadar olur. İffeti muhafaza edelim, edebi muhafaza edelim diye böyle körpecik kızları verem ederler, bırakırlar. Bana alâka etmiş olsaydı da, bak hiç böyle verem olur muydu? Turp gibi yaşardı, turp!

Râkım – (füturla) Adam, bırakalım artık şu acıklı meseleyi. Kızcağız bugün, yarın yolcudur. Sen ne hâldesin bakalım sen? Polini ile rahat edebiliyor musun?

Felâtun – Madem sen bana Can'ın lâkırdısını bıraktırdın, ben de sana Polini'nin lâkırdısını bırakmayı teklif ederim.

Râkım – O ne için ya?

Felâtun – Şunun için ki, artık kendisinden ayrıldım.

Râkım – (telâşla) Sebep?

Felâtun – Bırak şu kaltağı, Allah'ı seversen!

Râkım – Canım, o nazlı Polini şimdi kaltak mı oldu?

Felâtun – Hınzır kahpe, beni yolup kül ettikten sonra yüz çeviriverdi.

Râkım – Yolduktan sonra mı?

Felâtun – Ah, öyle ya!

Râkım – Bari malî birkaç bin liraya oldu mu?

Felâtun – Birkaç bin mi? On altı bin diyemiyor musun?

Râkım – (daha ziyade telâşla) Ne dedin? Zati senin servetin ne kadar ki?

Felâtun – (gözleri dolarak) İşte ne kadarsa hepsini yoldu!... Ah birader, sen bana pek doğrusunu söylemiştin ama ne fayda. O zaman şimdiki aklım olsaydı, ne yapacağımı ben biliyordum.

Râkım – Ey şimdi?

Felâtun – Şimdi taşlarla döğünmekteyim ama fayda yok. Eniştemle de bozuştuk. Dünyanın hâlini şimdi anladım diyorum ya! Parasız kayını enişteler, parasız biraderi hemşireler de kabul etmiyormuş. (Gözlerinin yaşı daha ziyade arttı).

Râkım – Bu iş böyle kalacak değil a! Elbet bir çaresini düşünmüşsündür.

Felâtun – Dünyada bir dostum varmış. Vaktiyle ettiğim bunca iyiliklerin bir semeresi hasıl olmuş. Bizim... Beyefendi'yi bilirsin ya!

Râkım – Evet!

Felâtun – İşte şimdi onun sâye-i merhametine sığındım. Bize bir mutasarrıflık yakalıyabilecek. Kaviyyen memûl ediyorum. Çünkü beni kaviyyen temin ediyor.

Râkım – Allah versin birader! Vallahi memnun oluruz. Bizim de eğer elimizden bir şey gelse dirîğ etmeyiz ama...

Râkım bu lâkırdıyı söyler söylemez Felâtun bir kere Râkım'ın yüzüne bakıp ve acı bir tebessüm edip bade veda dahi etmeden aldı yürüyüverdi. Şimdi bu da bîçare Râkım için bir dert oldu mu? Artık alt tarafını sormayınız.

Bu Râkım için niye bir dert olacak? Vaktiyle gözlerini açmalıydı da, elindeki serveti bir kaltağa kaptırmamalıydı. Evvelleri Râkım'ı beğenmiyordu ya!

Evet, bu lâkırdıda haklısınaz. Lâkin Râkım gibi bir çocuk kimsenin zâl ü inkırâziyle, teşeffî-i sadr etmez. Hasmının böyle bir hâl-i inkırâza duçar olmasından dahi müteellim olur.

İşte Râkım dahi böyle bir... değil, Can'ın hastalığından naşi iki nevi elem içinde olarak hanesine geldi ki, o akşam çenelerini bıçak açmıyarak, hatta yemek dahi yemeğe muktedir olamazdı. Efendisinin şu ıztırâb-ı hâli Canan'ı dahi nihayet derecede muztarip eylemişti. Ancak bu geceki hâl her zamanki ahvale mukyes olmadığından zavallı kızcağız şakşafa etmeğe muktedir olamayıp Râkım'ın karşısında boyuncuğunu büktü, kaldı. O gece Râkım'ın sigara ve kahve vesaire hakkında Canan'a verdiği emirler âdeta şimdi bir mazlumun kanını dökerek henüz bıçağını silmekte bulunan yeniçeri zorbasının ağzından çıkıyormuşçasına bir tehevvürle çıkardı. Binaenaleyh, Canan bu hâl-i fevkalâdeye ağlamak veyahut ağlamamak lâzım gelece-

ğinde dahi şaşırıp da herkes yattıktan sonra, kendi yatağı içinde rahat rahat ve bol bol ve kana kana ağlamağa muvaffak olabildi.

Hani ya o işine, gücüne asla halel vermeyip kronometre saat gibi işlemekte olan Râkım, ertesi günü nereye gideceğini, ne edeceğini şaşırakak "Şimdi giyinirim, şimdi kalkarım, şimdi giderim. Fakat nereye gitmeli, ne iş görmeli?" diye ikindiyi hanesinde edip binaenaleyh akşamı dahi orada çıkarmağa mecbur oldu. Saat onu geçtikten sonra Jozefino'nun ziyafeti akşamından kalma yarım beylik rakıdan biraz rakı çıkartıp içmeğe başladı. Canan'ı dahi piyanoya oturtmuş idiyse de, kızcağız efendisinde neşat göremeyince kendisi dahi neşatlanamayıp, çaldığından öyle lezzet almazdı.

Derken Jozefino gelmesin mi! Meğer o gün, ders günüymüş. Râkım kendisini istikbal eyledi. Karı gayet şen ve hatta şuh meşrep olduğundan bin tebessümler, bin inbisatlarla gerek Râkım'a ve gerek Canan'a selâm vermişti. İkisi de Jozefino'nun selâmını pek soğuk bir muamele ile aldılar. Jozefino şaştı kaldı. Bu muamele-i bârideye hiçbir mana veremedi.

Jozefino – O ne? Ben bu saadetle memlû olan haneyi bu akşam bir kederle dolu görüyorum. Hayırdır inşallah!

Râkım – Hayır, hamdolsun hiçbir kederimiz yoktur.

Jozefino –Lisanınız, yüreğinizdeki şeyi söylemiyor. Korkarım Canan senin canını sıktı.

Canan – (korkusundan titreyerek) Hayır madam, ben hiçbir şey yapmadım.

Râkım – Hiç Canan benim canımı sıkar mı? Bu lâkırdıyı ben söylemiş olsam, sen inanmamalısın.

Jozefino – Öyle olmak lâzım geleceğini bilirim. Fakat bugün sizde mutlaka bir hâl var!

Râkım – Yok değil, var! hani ya Mister Ziklas yok mu, işte onun büyük kızı ölüm hâlinde hasta da, ona pek acıyorum. Bir genç kızın gürleyip gitmesi insanı yakmaz mı a madam?

Jozefino – Vakıa acınacak bir şey. Hastalığı ne imiş?

Râkım – Gençlerin hastalığı ne olur? Malûm a ince hastalık!

Jozefino – Vah zavallı kızcağız vah? Vallahi acıdım.

Râkım – Hele benim ne kadar acıdığımı mümkün değil tasavvur edemezsizin. Âdeta kızcağızla kardeş gibi geçinirdik.

Jozefino – Canım daha şimdiden kızı vefat etmiş addedip de yanmak lâzım gelmez a! İnşaallah bir şey olmaz da, kalkar!

Râkım – Evet, babasına böyle teselliyatı biz de verdik. Her neyse bizim bu günkü âlâmın birisi işte bu. Birisi de bizim Felâtun Bey meselesi.

Jozefino – O Felâtun Bey kimdir ki, meselesi ne olduğunu anlayalım.

Râkım – Vay sen Felâtun Bey'in kim olduğunu bilmiyor musun?

Jozefino – Sen ona dair bana hiçbir şey söylemedin.

Râkım – Söylemeğe lüzum görmedim de onun için. Zira Felâtun Bey'i Beyoğlu'nda tanımayan kalmamıştır ki.

Jozefino – Ha! Anladım, anladım. Şu Platon Bey değil mi?

Râkım – Evet! İşte o! Onun Türkçe ismi Felâtun, frenkçesi Platon'dur.

Jozefino – O bir tiyatrocu nazende ile Hotel C'de prenslik taslamaktaydı. Hatta kendi familyası Üronüs sülâlesinden indiğinden bahisle asılzadelik dava ederdi.

Râkım – Asılzadelik dava ettiğini bilmem. Velev ki etsin. Bizim memlekette hamdolsun bu esaret yoktur.

Jozefino – Ey, o beyefendinin nesine acıyorsun?

Râkım – Paraları tüketmiş de onun için!

Jozefino – Vah benim çocuk Râkım'cığım vah! A oğlum, dünyanın her budalasına acımak senin vazifen mi? Platon Bey çocuk değildi ya! Halbuki Beyoğlu'nda onun paraları tüketeceğini çocuklar dahi anlamıştı.

Râkım – Ama ben ona acırım Jozefino, acırım. Zîra ne kadar olsa refikimdi.

Jozefino – Ben inanmam ki, o adam senin refikin olsun. Zira senin refikin olsaydı, mutlaka senin akıl ve hikmetinden müstefid olurdu. Biz haber almaktaydık ya! Matmazel Polini yalnız kendi hesabına olarak Fransa'ya elli bin franktan ziyade poliçe göndermiş. Kendi âşıkını oyunda yendirip paralara ortak olan

kont veyahut baron diye Plâton'a takdim eder, derhal kumara sevk eyler ve bunlar kendi âşıkından ne kazanırsa hanımefendi dahi ortak olurdu.

Râkım – (kemâl-i füturla) Sana bir şey söyliyeyim mi, Jozefino? Sizin bu Avrupa'nın fenaları, iyilerinden pekçok ziyade!

Jozefino – Ona şüple mi ister? Lâkin şunu da bil ki, sizin bu İstanbul'un da budalaları, akıllılarından pekçok ziyade. İşittiğime göre o Plâton Bey'in üç dört yüz bin frank sermayesi varmış! Bu sermayenin iradıyla üç dört yüz bin sene ömrü olsa, yine bir bey olarak yaşayabilirdi. Bu parayı kendisine babası bırakmış. O dahi kendisini harcetmeğe memur eylemiş. Bakalım beyefendimizin üç dört yüz kuruş kazanmak kudreti var mıydı?

Râkım – Ne gezer!

Jozefino – Gördün mü bir kere? İnsan para harceder ama para kazanmağa kudreti olur ve daha âlâsı para kazanmağa başlar da, öyle harceder. Para kazanmağa başlar da harceder dediğimin sebebi şudur ki, bazı adamlar kendilerinin para kazanmağa muktedir bir hünerver olduğunu zannederlerse de, bu zan ellerindeki servetin bitmeyeceği hakkında olan zanları gibidir. Sen de gençsin. Hem senin hünerin, senin marifetin kazandırıyordu. Sen niçin onun gibi yapmadın?

Râkım – (garip bir tebessümle yavaşça) Beni de sen baştan çıkarmadın mı?

Jozefino – Bak şu dadı çocuğuna bir kere. Bak şu beşik bebeğine! Ah, isterdim senin de yakanı Matmazel (Bu aralık Canan, efendisinin Jozefino'nun kulağına fısıltı ettiğini görünce dışarıya çıkar) Polini gibi birisi yakalamış olsaydı da, seni de görseydim.

Râkım – Benim nemi alacak?

Jozefino – Hiç olmazsa seni işten, güçten men edip, perişan eylerdi ya. Zalim, ben sana validelik ettim. Pek de validelik demeyelim ama, hemşirelik ettim. Daha doğrusu dostluk ettim.

Râkım – Canım, bilmiyor muyum ya, lâtife ediyorum.

Jozefino – Ha şöyle! Kendi iradesine kudreti olmayan ve halbuki dünyasında kendisinden başka bir kimseyi beğenmeyen derbederlerin hâline acıyıp da mesut haneni âlâm ile doldur-

makta ne mana var? Biraz da lâtife et zahir. Hele şu mastikadan bir yudum da bana ver bakayım. Jozefino rakı içiyormuş diye büyük madamların kulağına gidecek olsa, dünyada benden daha fena karı olmazdı. Fakat Jozefino rakı içer amma, Râkım'ın yanında içer. Erkek sevdi ve sever ama, Râkım'ı sevdi ve onu sever! Zira ertesi günü Beyoğlu'nda ilân olunmayacağını bilir. Ah benim akıllı Râkım'cığım! Şu kâfir Canan seni benim âguşumdan aldı ama, vallahi kızcağıza darılmam! Ondan başka birisi almış olsaydı, sen beni dahi yataklara serilmiş görürdün. Lâkin Canan nereye gitti?

Râkım – Çağıralım. Canan! Canan!

Canan – (dışardan) Buyur efendim!

Efendisinin kendisini çağırması üzerine kızcağız sevine, sevine geldi. Gerek Jozefino'ya ve gerek efendisine bâde sunar. Jozefino'nun sözleri Râkım'ın âlâmını dağıtmış olduğu cihetle canı mızıka ister. Jozefino bizzat kalkar, gayet müferrih havalarla ortalığın evvelki ağız tadını tecdit eyler. Ondan sonra Canan dahi piyanoya oturup hem şarkı okur, hem piyanoya dokunur. Ta saat on bir buçuğa, on ikiye gelir.

Jozefino – Râkım!

Râkım – Ne var?

Jozefino – Bu akşam beni misafir kabul eder misin?

Râkım – (bilâ-tereddüt) Hay hay! Canıma minnet! Hem kabul ederim, hem de sen bana bu kadar tekellüfsüz bulunduğun için sana bir de teşekkür ederim.

Jozefino – Ama bir şartı var.

Râkım – Nedir bakalım o şart?

Jozefino – Sen yerinden kımıldanmayıp her geceki rahatını bozmayacaksın. Ben Canan'la beraber yatarım.

Jozefino'nun o gece dahi orada kalacağı ve kendisiyle beraber yatacağı Canan'ın çehresinde yeni bir takım sürûr alâmetleri peyda etti.

Râkım – Hayır! İşte yalnız bu olmaz. Sen benim rahatımı istemiyor musun? Ben dadımın odasında pekâlâ rahat ederim. Şimdi Canan kalkar, benim yatağımın çarşaflarını değiştirir. Haydi Canan bakalım (Canan sevine sevine gider)

Jozefino – Vay, hani ya teklifsiz, tekellüfsüz bulunacaktık ya! İşte sen rahatsız oldun.

Râkım – Hiç, asla!

Jozefino – Hem çarşaflarını niçin değiştiriyorsun?

Râkım – (tebessümle) Şayet istikrah edersen diye.

Jozefino – Ben şimdi seni döveceğim! Vaktiyle ben senden, sen benden istikrah ettik mi? İşte ben bu gece senin misk gibi kokunu koklayarak yatağında yatar, rahat ederim.

Râkım – Şimdi bu lâtifeleri bırakalım da, dadımdan yemeğimizi sual edelim.

Jozefino – Vallahi istediğim gibi olmadı. Siz yine tekellüfata kalkıştınız.

Râkım – Bre canım, teklifsiz olalım diye aç mı kalalım? Hazır daha vaktimiz var. Eğer bir şeye ihtiyacımız varsa derhâl tesviye ederiz. Dadı, dadıcığım!

Fedayi – (aşağıdan) Buyur oğlum!

Râkım – Biraz buraya gelsene!

Jozefino – İşte şimdi dadıyı da darıltacağız.

Râkım – Dadıyı mı? Amma anlamışsın ha!

Fedayi geldiğinde Râkım akşama yiyecek ne olduğunu sorar. Mevsim patlıcan mevsimi olduğu için dadı bir âlâ patlıcanı kebap, bir de âlâ oturtma ve bir patlıcan dolması ve bir de pilâv olduğunu söylemekle beraber.

Fedayi – Korkarım bu akşam kokanayı bizde alıkoyacaksın?

Râkım – Evet, Yemeğimiz de kifayet eder ya?

Fedayi – (fevkalgaye bir memnuniyet tavrıyla) Eder efendim, eder. Bizim sahanlarımız büyüktür. Sor kokanaya da, eğer canı başka bir şey daha istiyorsa, hemen yapıvereyim. Yağımız var, şekerimiz var, pirincimiz var, hamdolsun her şeyimiz var.

Jozefino, dadı kalfanın tavr-ı memnunânesini görünce onun dahi kendisini hüsn-i kabul etmiş olduğunu anlamıştı. Bir de Râkım yemekleri tadat ve tarif edince şen Jozefino çocuk gibi sevinerek:

Jozefino – Daha ne isteriz ki, bu kadar yemek çoktur bile.

Teşekkür ederim dadı kalfaya ki, beni seviyor!

Râkım – (bu sözleri dadı kalfaya tercüme ve onun dahi cevabını Jozefino'ya tefhim eyledikten ve dadı kalfa gittikten sonra) Sen ne zannediyorsun Allah'ı seversen? Bizim dadı kalfa sevilecek insanları benden daha âlâ bilir. Sen burada altı ay misafir olsan dadı kalfanın bu geceki memnuniyetini altı ay müddet daha temdit etmiş olursun.

Jozefino – Mesutsun Râkım, vallahi mesutsun. Yüzünü yerlere sürerek Cenâb-ı Hakk'a dua ve teşekkür et.

Râkım – Evet Cenâb-ı Hakk'ın, hakkımda olan bunca lütuf ve ihsanını takdir etmeyecek kadar değilim madam. Benim gibi öksüz çocuğu bu kadar nimete gark etmek! Bana senin gibi dostlar vermek...

Canan dahi işini bitirmiş olduğu cihetle geldi. Artık devr-i akdaha revaç verildi. Mızıkalar, şarkılarla yemek vaktine kadar vakit geçirildi. Sofra kurmak vakti geldiğinde cümlesi işe yardım edip Jozefino bizzat sofrayı kurmuş, Râkım dadı kalfaya zahmet olmamak için aşağıdan yemekleri getirivermişti. Hepsi beraber sofraya oturup yemeği yediler. Bunların o geceki hâlini birisi görseydi, Jozefino'yu ya Râkım'ın validesi zannederdi, yahut ablası! Zira bu dereceye kadar beynlerinde tekellüf olmayıp, âdeta Râkım Jozefino'dan bir sigara yakıvermesini rica ederdi. Bu muhabbet, bu ülfet saat üçe kadar devam eyledi. Ondan sonra Jozefino Râkım'ın yatağına, Râkım dadısının odasına ve Canan dahi yerine çekilmek üzere salon tahliye edildi.

Geçen defa olduğu gibi mutlaka bu defa dahi Jozefino Canan'ı istintak eder.

Aferin, iyi bildiniz.

Hem de mutlaka bu defa Canan dahi kendisine bazı esrar keşfeyler.

Hay, hay! Çünkü Kâğıthane seyahati ve gece misafirliğinin ikinci defa olmasıyla beraber, üç dört aydan beri dostluğun dahi biraz daha vüs'at vermiş olması kızcağıza bu cüreti verebileceği hesap olunur.

Acaba gerçekten vermiş mi ki?

Vermiş ya! İşte size hikâye edelim de bakınız:

Canan misafir soyundurmak için yanına gidip de, Jozefino soyunmağa başladığı anda, istintaka dahi mübaşeret eyledi.

Jozefino – Ey, söyle bakalım Canan Hanım, efendi seni hâlâ sevmiyor mu?

Canan – (cüz'ice bir hicapla) Efendi beni niçin sevmesin? İşte gördünüz ya, bu günkü dargınlığı da bana değilmiş.

Jozefino – Hayır, muradım o değil. Seni hâlâ kardeş gibi mi seviyor demek isterim.

Canan – (çarnaçar o mübarek humret yüzünü istilâ ederek) Kardeş gibi de seviyor, kızı gibi de seviyor.

Jozefino – Kızarma da! Daha ne gibi seviyor ben hepsini bilirim ya! Sana da söylemek istiyorum. Çünkü böyle şeyler bana lezzet verir.

Canan – (ezilerek) Her türlü seviyor!

Jozefino – Söyle diyorum!

Canan – Söyledim ya işte!

Jozefino – Söylemiyorsun ki. Hiç bu odada, bu yatakta beraber yattığınız var mı?

Canan – (muztarip olarak) Of, ustacığım, ama artık çok soruyorsunuz!

Jozefino – Soracağım! Evet sormağa hakkım var. Ben senin validen gibi değil miyim?

Canan – Öylesiniz ustacığım.

Jozefino – İyi ya işte! Benden validenden sırrını saklamamalı. Doğru söyle bakayım, efendi seni odalık etti mi?

Ustasının bu derece ibramı üzerine Canan'ın malûmumuz olan gayet-i hicabı yine baş göstererek Jozefino'yu bırakıp kaçmak ister ama, Jozefino kendisini zaptederek tazyikatında devam edince:

Canan – (çarnaçar) Etti ustacığım!

Jozefino – Yalan!

Canan – Vallahi etti! İki ay oluyor.

Jozefino – (derinden bir göğüs geçirmekle beraber fevkalgaye memnun olarak) Aferin Canan, aferin! Oh işte, şimdi tamamiyle müsterih oldum.

Canan – (biraz daha cesaret bularak) Niçin ustacığım.

Jozefino – Ben bilirim niçin!

Canan – Yok ama ben sizden sırrımı saklamadım ya. Siz de bildiğinizi benden saklamayınız.

Bîçare Canan'ın Jozefino gibi hem efendisinin hâlini bilen, hem de kendisi için dadı kalfadan sonra ikinci sırdaş olan bir kadının halledeceği bir hayli müşkilâtı olmasıyla kendisi ustasına esrarını keşfeylediği gibi, onun dahi kendisine keşf-i esrar etmesinden ısrar ederek:

Canan – Ben hâlâ dadı kalfaya bile söylememiş olduğum bu sırrı size söyledim de, siz bana...

Jozefino – Vay daha dadı kalfa bilmiyor mu?

Canan – Hayır ustacığım, söylemedim.

Jozefino – Niçin söylemedin? Ondan bir korkun var mı?

Canan – Yok!

Jozefino – Hele hele, korkun yoksa niçin söylemiyorsun?

Canan – Söylesem dadı kalfa memnun bile olur ama...

Jozefino – Öyle olduktan sonra, söylememekte mana ne?

Canan – Nasıl söyleyeyim ya? Utanıyorum!...

Kızcağız şu "utanıyorum" sözünü o kadar bir hicap içinde söylemişti ki, başka bir kız olsa göğsünü gere gere biliftihar söyleyeceği derkâr olun bu sözü dadı kalfaya bile söylemekten utanan Canan hakkında Jozefino'nun halisane muhabbeti bir kat daha müzdad oldu. Binaenaleyh kızın kendisine göstermiş olduğu emniyete mukabil:

Jozefino – Evet, müsterih oldum. Şunun için müsterih oldum ki, Râkım her ne kadar gayet âkil, kâmil bir çocuk ise de, gönlü henüz bir yere kemaliyle bağlanmamış olduğundan kendisini perişan edecek bir yere gönül bağlarsa gerek kendisinin, gerek sizin perişan olduğunuzdan havf ederdim. İşte yine onun gibi bir delikanlının yüz binlerce frank servetini elden gidererek şimdi perişan olmuş idüğünü bu akşam kendisi söyledi. Vakıa seni satın aldığı zamandan beri seviyordu. Lâkin senin de dediğin vechile güya bir hemşire gibi seviyordu. Böyle hemşire, kardeş muhabbetleri ise insanın gönlünü bağlamaz. Gönül yine kendisi için bağlanacak bir yer arar. İşte şimdi sana bağlanmış. Artık Râkım'ın

hiçbir tarafa göz ucuyla bile bakmayacağından ben emin olabilirim. Sen de emin ol.

Canan – Canım ustacığım! Size bir şey soracağım.

Jozefino – (safvet-i kalple) Sor kızım.

Canan – Hani ya, şu bizim efendinin okuttuğu kızlar yok mu!

Jozefino – Evet! İşte onların büyüğü elyevm ölüm hâlinde keyifsizmiş.

Canan – Ben de asıl onu soracağım ya! Bizim efendi o kız için pekçok düşünmektedir de...

Jozefino – Sen de bunu pek merak ediyorsun öyle mi?

Canan – Bencesi değil! Efendinin bu kadar düşünmesini istemiyorum ustacığım.

Jozefino – Çocukluk etme! Sana demincek demedim mi? Eğer efendi seni odalık etmeden olsaydı ne kadar düşünsen yeri vardır. Bundan sonra ise cennetten huri çıksa fayda yok. Ben Râkım Efendi'yi senden çok ve sendan âlâ tanırım!...

Canan – (Jozefino'yu kucaklayıp öperek) Ah benim ustacığım! Vallahi yüreğime rahatlık verdin.

Jozefino – (o dahi kızcağızı öperek) Bak kahpeye bir kere! Ne vakit Râkım'a sahip olmuş, ne vakit de kıskanmağa başlamış. Seni yaramaz kızcağız seni!

İşte bu gece Canan'ın Jozefino'ya keşfeylediği esrar şu müşafeheden malûm olacak şeyler olup bunları henüz dadı kalfa dahi bilmediği cihetle gerçekten esrardan addolunacakları derkârdır.

Müşâfehe-i mezkûreden sonra Jozefino yatağına girmiş olduğu cihetle Canan dahi odasına geldi. Geldi amma, odasını hâlî ve tenha bulmadı. Yarım saatten beri kendisine muntazır olan koca Râkım, Canan'ın Jozefino ile etmiş olduğu lâkırdıları hemen tamamen dinlemişti. Kız efendisini böyle nâgehanî denilecek bir suretle odasında görünce ve Jozefino ile sırren söyleşmiş olduğu şeyleri işitmiş olacağını dahi hükmedince bir aralık korkarak benzi atmıştı. Lâkin Râkım'ın çehresinde kendi havfının artmasını mucip olacak alâmât göremediğine ve gündüzki hâllerin bütün bütün zail olmuş idüğünü müşâhade eylediğine mebni müsterih olduğu misüllü, efendisi sükût emreder yolda salavat

parmağını dudağı üzerine koymuş bulunduğu cihetle ses dahi çıkaramadı.

Bundan sonra bir fısıltı dahi Canan'ın odasında başladı. Zira Jozefino ile aralarında yalnız bir bağdadî duvar bulunduğu cihetle cehren konuşmağa mahal yoktu. Fakat bu fısıltıya kulak verecek olsa yine Jozefino'nun Canan'a vermiş olduğu teminatı teyit eder şeylerden başka bir şey değildi. Biz burada hep o teminatı tekrarla niçin teksir-i sevâd edelim? Yalnız Râkım'ın şu lâkırdısını yazmış olsak kâfidir.

– Dadı uyudu! Beni uyku tutmadı da, onun için geldim Canan!

Bir çeyrek, yirmi dakika sonra bu fısıltı dahi bitip, bir sükût-ı umumi hane içinde herkesin hâb-ı şîrîne varmış olduğuna delâlet eylemişti. Mevsim yaz olmak ve Canan zaten talimatlı bulunmak hasebiyle sabah erkenden ve fakat ne kadar erkenden olsa nihayet saat onda efendisini!... hayır, efendiciğini uyandırmış ve o dahi güya dadı kalfaya duyurmamak için onun odasındaki yatağına nakl-i mekân için kalkıp karanlık odaya gelmişse de, dadı kalfa yatağında olmayıp aşağıda tencereleri, sahanları tıkırdatmakta olduğunu görünce "Desen ki, dadı kalfaya da işi anlattık! Zararı yok, hep arzu ettiği şey bu değil miydi? İşte varsın buna da memnun olsun" Diye masumane bir hülya ile yatağına girip uyumuştu.

Saat on ikide herkes uyandığı cihetle Râkım dahi tekrar uyandı. Sabah keyfinin en âlâsı kışa mahsus olduğunan Jozefino yazın bahçeye karşı edilen sabah keyfini o kadar lezzetli bulamayarak maahaza saat bire kadar keyifler yetiştirildikten sonra kalktı, giyindi, Râkım'a veda ederek çıktı, işine gitti.

Hani ya Râkım saat onda karanlık odaya tebdîl-i mekân ettiği zaman "Varsın dadı kalfa dahi memnun olsun" filân dememiş miydi? Bu zannının kemaliyle aksini müşahede ederse, taaccüp eyler misiniz? Dadı kalfada bir yüz, bir surat, bir çehre ki, maazallah! Hatta o gün çarşıdan alınacak büyük bir şey varsa haber vermesi hakkında Râkım kendisinden emir istedikde hiçbir şeye lüzum olmadığı cevabının her harfini birer taş gibi fırlatıp, Râkım'ın kafasına vurmuştu.

Çok şey! Bizim dadı kalfa ha!

Evet! İşte Râkım'ı evlâdı gibi sevip, Canan'ı dahi kızı gibi severek ikisini baş göz etmeği kendisi için en büyük fahr addeden bizim dadı kalfada, bu kadar hiddet ve surat vardı!

Râkım gittikten sonra Canan dadı kalfanın yanına gelip müteşekkirane ve memnunane bir tavırla eğer Jozefino gelmemiş olsaydı, efendinin dünkü teellümü hâlâ devam edeceğini ve o iyi karıcık gelip de efendinin âlâmını defeylediği için pek memnun kaldığını dadı kalfaya anlattıkta:

Fedayi – (hiddetinden ağlayacak kadar bir teessürle) Bundan sonra o karı bir daha bu eve girerse, efendinin âlâmını bir daha def eylesin!

Canan – Ne oldu ya, a dadı kalfacığım?

Fedayi – Ne olduğunu ben bilirim. Zavallı kızcağız! Ne olduğunu ben bilirim.

Canan – (korkarak) Vallahi dadı kalfacığım, ne olduğunu ben de bilmek isterim. Ne oldu Allah'ı seversen.

Fedayi – Ne olduğunu sen de bilirsin, sen de benim gibi o karıyı bir daha bu eve koymadıktan başka efendiye dahi onunla bir daha görüşmeyeceği için yemin verdirmekte benimle beraber olursun.

Canan – Ben zati her şeyde seninle beraber değil miydim dadı kalfacığım? Fakat ne oldu Allah'ı seversen dadı kalfacığım? Seni bu kadar hiddetlendiren nedir?

Fedayi – Böyle şeyleri sana söylemek iyi değildir ama pek esmam yandığı için artık dayanamayıp söyleyeceğim.

Canan – Söyle dadı kalfacığım, Allah'ı seversen söyle.

Fedayi – Söyliyeceğim şu ki, bu gece efendi beni uyumuş zannedip de, yatağından firar etmişse beğenir misin?

Canan – (kıpkırmızı olarak) Ey!

Fedayi – İyisi, daha anlayamadın mı?

Canan – Anlayamadım dadı kalfacığım!

Fedayi – Ahmak sen de! Senin dünyadan haberin yok. Seni efendiye beğendiremediğimizin sebebi işte buymuş. Bu gece benim odamdan kalkıp doğruca o frenk kokanasının odasına... Ta sabahleyin saat ondan sonra yavaş yavaş geldiğini ben buradan mutfaktan duydum. Artık ben buna nasıl razı olabilirim?

Dadı kalfanın şu yoldaki şübehâtı Canan'dan başka bir kız için belki de müstehziyane bir tebessümü mucip olur idiyse de Canan bîçare için bir müddet tereddüdü ve izdiyâd-ı hicâbı mucip oldu. Lâkin dadı kalfanın asılsız bir süizan için efendisine bu kadar hiddet etmiş olmasına bir türlü razı olamayarak zaten efendinin elemli bulunduğu cihetle şu aralık dadı kalfa dahi kendisine bir sert lâkırdı söylerse ortada mücerret sehviyattan dolayı bir fenalık çıkabileceğini hesap ederek:

Canan – Şey, dadı kalfacığım, ben sana bir şey söyleyeyim mi?

Fedayi – Ne söyleyeceksin bakayım?

Canan – Ben böyle şeyi ne efendiden ümit edebilirim, ne de Jozefino'dan

Fedayi – Haydi hey çocuk sen de! Senin dünyadan haberin yok dedim.

Canan – Var dadı kalfacığım var!

Fedayi – (Canan'ın çehresi mosmor olduğunu görünce derhal şüphesi mütehavvil olarak) Kız korkarım!

Canan – (boynunu bükerek) Evet dadı kalfacığım.

Fedayi – Senin yanında mıydı?

Canan – (artık hicaba dahi mahal kalmadığını görünce koşup dadı kalfanın boynuna sarılarak ve öperek) Ben senin kızın değil miyim dadı kalfacığım? Sen benim anam değil misin ya?

Fedayi – (Canan'dan ziyade bir memnuniyetle o dahi onu öperek) Vay öyle mi? Oh, evet, sen benim kızımdın şimdi daha büyük kızım oldun. Oh elhamdülillah! Zavallı kokana, zavallı Râkım, beyhude günahınıza girdim. Elbette helâllik dilerim ya!....

Sadık Arabın bir dakika evvelki gazap ve hiddeti, bir dakika sonra yine o nisbette bir memnuniyet ve şetarete münkalib olarak Canan'a birçok talimat daha verdi. Hele Canan Jozefino'nun gerek efendi ve gerek kendisi için ne kadar sadık-ı muhib dost bir karı olduğunu dadıya lâyıkıyla tefhim eyledikten sonra Arabın Jozefino hakkındaki eski muhabbeti dahi birkaç kat arttı. O akşam Râkım hanesine gelince Fedayi bir türlü memnuniyetini ketmedemeyerek keyfiyeti efendisine açtı.

Râkım dahi Canan'ı istifraş değil âdeta izdivaç etmiş olduğunu inkâr değil, biliftihar ikrar ederek yakında şer'an nikâhını kıyacağını dahi söyledi. Aman dadı kalfadaki sevinç! Râkım da kucağında, Canan da, onu da öper, onu da!

İlerki ders günü Jozefino geldikte dadı kalfa "Karının murdar günahı üzerimde kalmasın" diye Canan'ın tercümanlığı vasıtasıyla meseleyi Jozefino'ya anlattı ve kusurunun affını rica eyledi. Jozefino bir kahkaha ile gülüp!... ve bu kahkahasıyla birçok manalar işrab edip "Bugün zannederim ki, Râkım'ın ve Canan'ın benden daha sadık dostları ancak sen olabilirsin. Ben bilirim ki, Canan'ın Râkım'la tezevvücünü emel ederek o bapta çok sa'ya bulundun. Lâkin sen yalnız Canan'ı sevkederdin. Râkım'ı sevk hizmetini dahi ben deruhte eylemiştim. İnanmazsanız Râkım'a sorunuz. O mert çocuktur, inkâr etmez." dedi. Vakıa akşam olup da Râkım geldiği zaman Canan'ın muhabbetine Jozefino'nun kendisini ne kadar sevketmiş olduğunu inkâr etmeyerek âlemde kendisini seven bir dadı kalfa varsa, bir de Jozefino olduğunu müteşekkirane ikrar eyledi.

Onbirinci Bap

Doktor mösyö Z ile Râkım'ın ve pederinin bîçare matmazel Can huzurunda oynamak istedikleri oyunu beceremeyip de kızcağız keşf-i esrar eylediğinden sonra hastalığı bir sür'at-i acele ile iştidâd bulmağa başladığından Ziklas diğer kızı Margrit için dahi korkup, onu bazı iğfâlât ve mevâid ile İskenderiye'ye aşırmıştı. Mezbûreyi götürecek olan vapura kadar teşcî için yine mezbure tarafından vuku bulan talep üzerine Ziklas Râkım'ı bâtezkere davet eyledi.

Peder ve valide ve kızla beraber Râkım dahi Kurşunlu Mahzen'den sandala binerek vapura kadar gittiler. Ziklas kerimesini kaptana tevdi eylemiş olduğundan birinci kamarada kaptan bunlara çay ve kahve ikramıyla hatırlarını aldı. Oturacakları kadar oturup, ayrıldıkları zaman valide ve pederle Margrit resm-i veda icra ederken Türkçe ve yavaşça kulağına "Ey Râkım! Seni üç parça edebilmek mümkün olsaydı, ben de bir parçana sahabet gayretinden bir türlü vaz geçmezdim. Bir de hemşiremin sana alâkasını haber aldığım için artık benim kasr-ı yed eylemekliğim lâzım gelir. Eğer haber almamış

olsaydım şimdi bir yatakta beni görürdünüz! Ne ettim ettim, yüreğim üzerine taş bağladım, kendimi senin aşkın namı verilen ölümün pençesinden kurtarabildim. Canan'a mahsus selâm söyle. Hemşiremin katili kendisi olduğunu bilsin! Fakat bu katlde kemaliyle mazur olduğuna dahi emin olsun" dedi.

Acayip!

Evet, işte burası biraz acayiptir. Daha acayibini ister misiniz? Cezayir-i Bahr-ı Sefîd'den birisinin mutasarrıflığına hamilen Dersaadet'ten hareket eden Felâtun Bey'i dahi bu vapur götürmekteydi. Güverte üzerinde Râkım ona tesadüf eyledi.

Râkım – Vay beyim! Rabb'im selâmetler versin.

Felâtun – İstanbul'un zevkini size bıraktık birader... Adası'na mutasarrıf oldum, gidiyorum. Artık Madmazel Ziklas ile enine boyuna zevk ediniz.

Râkım – (şiddetle göğüs geçirerek) Birisini bu gün, yarın mezara götüreceğiz. İşte birisini sizin bindiğiniz şu vapur İskenderiye'ye götürüyor. İstanbul'un zevkini süren varsa, o da sizsiniz.

Felâtun – (Râkım Efendi'den ziyade şiddetle içini çekerek) Evet, hakkın var. Babamdan kalanı cem'an yekûn yedikten sonra, yüz elli bin kuruş kadar da açık borç etmeşimdir. Fena zevk değildir doğrusu.

Râkım – Zararı yok birader. İnsanın aklı sonradan başına gelir. Bundan sonra yapmazsınız.

Felâtun – Bundan sonra alacağım maaştan kendimi besledikten sonra arttıracağım miktarla bin beş yüz lira borcu ödemeğe ömrüm kifayet ederse belki doksan yaşında iken yine sefahate vakit bulabilirim.

Râkım – Adam sen de, ödenmeyecek borç mu olur?

Felâtun – Yok birader! Sefahat ettim, çocukluk ettim. Her haltı ettim. Ama memur olduğum yerde maaşımla kanaat ederek sıdk u ihlâs ile çalışacağıma emin olmanı rica ederim.

Râkım – Allah için birader, bu emniyet bende var. Hemen Rabbim tevfik-i selâmet versin. Benim muradım inşallah bundan böyle mansıbın daha ziyade büyür de, borcunu ödedikten başka

bundan sonra dahi kesb-i destinle zevk etmeğe fırsat bulursun demekti.

Felâtun – Sadakatle hizmet ettikten sonra bu böylediğin şey husul bulmaz değildir.

Râkım – Hah işte memuriyete bu fikir ve itikat ile girmeni isterim. Bu fikir ve itikat kimlerde olursa mutlaka tevfik-i ilâhîye mazhar olur. Allah selâmet versin birader. Bizi gönülden çıkarmazsın ya. Aralıkta bir mektuplaşırız.

Felâtun – Hay, hay, adiyo monşer!

Râkım – Bon vuayaj mon ami!

İngiliz kinine ne dersiniz yahu? Mayonez meselesinden sonra Ziklas ile Felâtun arasında hasıl olan münâferet hâlâ kemal-i germî ile devam etmekteydi. Zira Felâtun'un Râkım ile veda eylediğini karı koca gördükleri hâlde çocuğa merhaba bile demediler. Ama hakları da yok mudur ya?

Bunlar yine geldikleri sandala râkiben Kurşunlu Mahzen'e çıktılar. Râkım hanesince bazı umuru olduğundan bahisle kendi hanesine avdet eyledi. Ziklas ile karısı dahi gidip esir-i firâş olan bîçare Can ile meşgul olmağa başladılar. Zira artık hekimler kızcağızla iştigali terk etmiş olduklarından validesi ve pederi dahi bugün, yarın vefatına intizaren her istediği şeyi verirdiler. O gün ise kızın canı bir et istemiş. Aşçıyı çağırıp gayet kuvvetli olması tenbihatıyla beraber bir âlâ et suyu ısmarlamış. Validesi ve pederi kendisini et suyu içine (bisküi) peksimet doğrayarak yemekte olduğu halde buldular. Böyle bir hâle çoktan beri tesadüf edemedikleri cihetle şaşırmışlardı. Kızcağız taamını yedikten sonra yatmayıp yatağı içinde oturdu ve tabip mösyö Z'yi çağırmalarını emreyledi.

Bir saat sonra tabip geldi. Kız sadrından şimdiye kadar asla hissetmemiş olduğu lâtif bir kaşınmak nevinden bir şey hisseylediğini haber verdi.

Tabip – Hâlâ kan gelir mi?

Can – İki gündenberi yoktur.

Tabip – Ya balgam?

Can – İki gün evveli kanlı balgam ve pıhtılar tükürmekteydim. İki günden beri hiçbir şey geldiği yoktur.

Tabip – Pekâlâ, pekâlâ, demek oluyor ki, rahat ediyorsunuz. Artık bu rahatınız üzerine yeniden bir şey tertibine hacet de yoktur. Besleyecek şeyler yemeli. Soğuktan kendinizi muhafaza etmeli.

Doktor efendi şu emirleri vermiş idiyse de, yüreği "Demek oluyor ki, iki gün sonra bütün bütün rahat edeceksiniz. Zira bu hastalık insanın son günlerinde birkaç gün böyle müsaitçe davranır" demekte bulunmuştu. Fakat doktorun yüreğinde olan manadan valide ve pederin ne haberi olabilir? Onlar doktorun "Pek âlâ, pek âlâ!" demesi üzerine kızlarını gerçekten pek âlâ zannetmişlerdi.

Yahu! Bu zalim hastalık son günlerinde insanın midesini de mi açıyor, ne oluyor? Can'ın midesine bayağı bir kuvvet geldi. Hem gayet kuvvetli et suları göğsünü dahi yumuşattığından öksürüğü bütün bütün kesilmiş ve binaenaleyh kan ve balgamları dahi unutulmuştu. Garibi şunda ki, tabibin vazifesinden sonra iki değil, beş gün geçti, kız hâlâ vefat etmedi! Vefat etmedikten başka etmek istemediği dahi görülmeğe başladı.

Binaenaleyh tabip tekrar celb olunarak kızı etrafıyla muayene eyledikte, marazın bu dereceye kadar tebeddülüne bir mana veremeyip, ihtiyaten ne faydası olacak ve ne de zarar verecek bir su tertibiyle yine güzelce beslenmesini ve soğuktan ve rutubetten ve tozdan, topraktan muhafaza edilmesini tavsiye ile kalktı, gitti.

Tabibin bu defa verdiği mualece ne tesirliymiş! Kız midesinde gittikçe kuvvet bulmakta. İkinci gün tabip efendi bir daha celb olunarak yine o ilâçtan ve fakat biraz daha kuvvetlicesinden talep olundu. Herif kendi ilâcında böyle bir tesir olmadığını bildiği hâlde, ilâcı hakkında hasıl olan hüsn-i zanna halel vermeyip, güya daha kuvvetlisini tertip eyledi.

Evet! İlâcın bu defaki tesiri daha ziyade oldu ya! Yatağında kımıldanamıyan hasta oda içinde gezinmeğe bile başladı. Ey şimdi Molière'in tabipler hakkında söylediği söz yalan mıdır? Tabipliğin en fennî ciheti bir hastanın vefat etmiş olduğunu anlamak olup, yoksa bir hastalığın birçok envaı olduğundan hangi nevinden olmasını hükmedememektedirler. Teverrüm hakkında teşbih-i maraz kitaplarına derc edilmiş

olan sahifelerde yazar ki, bu illete müptelâ olanlar için ilâç olmayıp, verilen ilâçlarsa henüz derdest-i tecrübe olan şeylerdir. Lâkin en altında ihtiyat olarak iki satır daha yazılmış. Denilmiş ki "Bu hastalıktan bazı kere kendi kendisine iyi olanlar dahi vardır". Şimdi bizim doktor Z dahi bîçare Can'ın yeniden can kazandığını görünce "Patoloji kitabının şu son ihtarı doğruymuş be!" diye kendi kendisine taaccüp ederek artık kızın iyi olacağını yakînen gördükten sonra herif bütün bütün lokman kesildi, gitti ki bundan sonra kayınvalidemi dahi getirsem, o da hiç olmazsa Hipokrat kesilebilirdi.

Latife değil, kız gereği gibi kendisini toplamıştı. Hatta yataktan bütün bütün çıktı. Gündüzün elbisesini dahi giydi. Ziklas iki günde bir kere kızın tebeddül hâlini Râkım'a yazar idiyse de "İşte oğul size malumât-ı lâzımeyi verdim. Fakat evime gelir de, kızı ziyaret ederseniz korkarım ki, hastalığı nükseder" zeylini hiçbir mektubunda eksik etmezdi.

Derken kızcağıza sıhhat geldikçe canı dahi sıkılmağa başlıyarak hocasını istemesin mi? Doktor Z'den evvel babası itiraz ederek marazının nüksünü mucip olacağı dahi dermiyan edilmiş idiyse de kızı ikna etmek mümkün olamayıp, bilâkis kız artık Râkım için yüreğinde aşka benzer bir şey hissedememekte olduğunu temin eylediğine ve bahusus pederi İzmir'de bulunup öteden beri kendisiyle izdivaca can atan bir dayızadesiyle artık izdivacını teklif eyledikte, kız buna dahi razı olduğuna mebnî Râkım'a mahsusen uşak gönderilerek celb edildi.

Koca Râkım, kızı hayatta görünce sevincinden çıldıracağı geldi. Can ise Râkım'ı görünce vücudunda daha ziyade bir rahat bir sohbet bularak "Be-seret ger heme-i âlem be-serem tîg zenend Ne-tevân bered evâ-yı tû bîrûn ez-sermâ" beytini okumuş idiyse de, Râkım kendisini bu hâle koyanlar işte bu beyitler olduğundan bahisle badezin bu gibi hayalât-ı şâirâneye ehemmiyet vermemesini tavsiye ve kız dahi artık yeniden kazandığı hayatı muhafazaya himmet edeceğini temin eylediğinden her tarafın memnuniyeti derece-i nihâyete vardı.

Râkım o kadar memnun oldu ki, yutkunup durmasından bir şey söylemek istediği hâlde söyleyemediğini gerek Can ve gerek peder ve validesi anlamışlardı. Binaenaleyh Can'ın istizâh-ı merâm etmesi üzerine Râkım "Efendim, söyleyeceğim lâkırdı

yalnız pederinize mahsustur" diye onu bir tarafa çekip "Gördünüz mü Mösyö Ziklas!... Cenâb-ı Hak işte hem üç yüz bin lira servetinizi ve hem de nur gibi kerimenizi size tekrar ihsan eyledi" demiştir ki, Ziklas o tok gözlü mert, sadık Râkım'dan bu sözleri işitince, oğlanı bir kat daha sevip, yüreğine sokacağı geldi.

Artık bundan sonra sözü uzatmakta lezzet yoktur. Kısa keserek tatlısına bağlayalım:

Ziklas yazacağı kâğıtları yazıp, edeceği muhaberâtı ettikten sonra işin üzerinden iki buçuk, üç ay kadar zaman mürur eylemişt ki, Margrit İskenderiye'den ve Can'ın yavuklusu İzmir'den ve Margrit ile tezvici yine bu aralık kararlaştırılan bir yeğeni dahi Halep'ten gelip Kasım üzeri bunların izdivacı için verilen baloda ömründe ilk defa olarak Râkım dahi polka oynadı.

Hele ertesi gün kendi hanesine geldikte dadı kalfa, Canan'ın can evinde bir ciğerparesinin canlanıp oynamakta bulunduğunu haber verdi ki, bu haber Râkım'ı her şeyden ziyade memnun eyledi.

İşte biz dahi altı ay sonra Râkım'ın Jozefino kucağına nur topu gibi bir erkek evlât kundağını koymak şartıyla o sadık dostu dahi memnun eylemiş olmasını ihtarla hatm-i güftâr ederiz.

Nihayet.

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
YENİ TÜRK EDEBİYATI KAYNAK METİNLERİ DİZİSİ: 2

AHMET MİDHAT EFENDİ

BÜTÜN ESERLERİ

Romanlar I

HÜSEYİN FELLÂH

Hazırlayan

M. Fatih Andı

ANKARA, 2000

Kırk Ambar İlâvesi
-Hikâye Gözü-

HÜSEYİN FELLÂH

Sahibi
Mehmed Cevdet

Mühr-i mahsûsu olmayan nüshalar sahte olacağından basan ve satan nizâmen mes'ul olur.

İlk defa olarak
Babıali Caddesi'nde 27 numaralı Kırk Ambar Matbaası'nda basılmıştır.

İstanbul
1292

Birinci Kitap

Birinci Bap

Galata tarafında Çubukçular çarşısını bilir misiniz? Haniya tütün istimali beş yaşındaki çocuklara varıncaya kadar taammum etmiş olan şu asırda sanatlarınca bir derece daha terakki etmeleri lâzım geldiği halde "Biz babamızdan böyle gördük." dâvâ-yı bâtılıyla batmış olan Çubukçular esnafının çarşısını? Yine kendileriyle hemhâl olan Lüleciler esnafı dahi bunların arkasındadır.

Bu çarşıdan Beyoğlu tarafına doğru yürüyen adam Hendek başına yani Bitpazarı denilen mahalle geldiği zaman önünde yol ikileşiyor. Bunun birisi Kumbaracı Yokuşu olup Beyoğlu'na, dört yol ağzına çıkar. Diğeri ise Hendek caddesidir ki Kulekapısı'na varır.

Kumbaracı Yokuşu hâlâ eski hâliyle kalmış ve birbirinin sırtına binen ahşap haneler kulûba kasvet vermekte bulunmuştur. Fakat Hendek caddesi? Ona söz yoktur ya? O geniş yol! Öbür sırada kârgir binalar!

Bir kere de şu güzel Hendek caddesinin eski hâlini göz önüne getirmeli. Ama eski hâli dediğimiz zaman Parislere, Londralara rekabet etmeğe çalışan Beyoğlu'nun kupkuru bir dağ olduğu zamana kadar zihniniz varmalıdır.

Acayip! Muharrir efendi! Beyoğlu!... O süslü Beyoğlu kupkuru bir dağ mıydı?

Ne taaccup ediyorsunuz? Bir zaman yok muydu ki tekmil İstanbul bir lâtif ormandan ibaretti?

Kalûbelâya kadar gidecek isek öyleydi!

Hayır efendim! Zaten İstanbul'un bir ormandan ibaret olduğunu görmek için kalûbelâya kadar gitmek lâzım değildir ki, hatta Kumbaracı Yokuşu'nun bir lâtif dağ olduğunu görmek için o zamana kadar gidelim. Babalarımız İstanbul'u fethetmeğe geldikleri vakit şimdiki Beyoğlu dağının tepesine boylu boyuna ordu kurdular. Kantarlarca gülle atan muhasara topları

Kulekapısı ve Kasımpaşa taraflarına tabya edilmiş olduklarından oradan İstanbul üzerine ateş ve mermi kusarlardı. O zaman Ortaköy ayrıca bir köyceğiz olup Galata'dan oraya gitmek için Salıpazarı ve Fındıklı semtlerinde vaki gayet lâtif bir ormandan geçmek lâzım gelirdi. Hele şimdiki Hendek caddesini sorarsanız daha çok denilecek kadar da zaman yoktur ki caddenin sol tarafı hizasında vaki Galata kulesi burçlarından atılan oklar veyahut toplar, tüfenkler Beyoğlu'na doğru Kumbaracı Yokuşu'nu çalkarlar giderlerdi.

Sormak ayıp olmasın ama muharrir efendi, İstanbul tarih-i atîki mi yazıyorsunuz?

Yok! Hikâye söyleyeceğiz.

Ya Cenevizliler zamanına kadar geriye gitmeğe mana ne?

Hayır! Cenevizliler zamanına kadar geriye gitmeyeceğiz. O zamandan bu zamana doğru zihnimizi derip toplayıp getireceğiz. Efendim! Demek istiyoruz ki bundan yüz sene kadar mukaddem bir adam Hendek başına gelince o mahûf Galata kalesinin müthiş burçlarını görürdü. Vakıa zamanımıza gelinceye kadar da bunlar görülürdü. Lâkin zamanımızda Hendek içlerinde ip ve halat büken sanatkârlar insan kanıyla yoğrulan çamurların badehu katılaşıp kalmasından ibaret bulunan zemini oldukça tesviye etmiş ve burçların bazıları dahi bazı kimseler tarafından mesken edilmiş, hasılı mahall-i mezkûrun eski heyeti eski dehşeti bayağı zail olmuştu.

Yüz sene evvelisi geçilmiş olsaydı kale bedeni üzerinde kan lekeleri ve kuruyup ağaç kökü damarları gibi değnek kesilmiş insan bağırsakları ve hele birçok kol ve bacak ve kafa kemikleri görülürdü. Nasıl ki muahharen tesviye esnasında birçok kemikler zuhur etmiştir de...

Şimdi bizim Hendek caddesi dediğimiz yer yok mu? İşte o cadde tamam Galata kalesinin şu sahrası idi. Bu caddenin selefi olan incecik bir yol dahi yine şu sahranın üzerinden gider idiyse de o zamanın terakkiyât-ı medeniyyesi âsârından olarak astar bedeni biraz yükseltilmiş bulunmakla yoldan geçenler hendek içini göremezlerdi. Yüz sene evvelisi ise bu duvar olmadığından o müthiş hendek herkesin gözüne çarpardı.

Haydi Lüleciler Çarşısı semtinden şu hendek içine bir girelim de seyredelim:

Vaktiyle kökleri insan kanıyla sulanmış ve o zamana kadar âdeta ağaçlaşmış olan dikenler, çalılar mürûru hayliden hayli tas'îb ederler. Buna zamîmeten hendek içinde bir takım yarıklar ve çukurlar da vardır ki her biri nazarlarımızda yeni açılmış mezarları andırır. Vaktiyle beden içine atlayan düşman efradının saplanıp kalması için çakılmış olan ucu sivri şarampol kazığı gibi kazıkların bakiyyesi de hâlâ mevcut. Kalenin astar bedenine bakınız! Şu fırın kapısı gibi görünen kemerler yok mu? Bunlar ileriye doğru giden sıçan yollarının ağızlarıdır. İşte bunlara mukabil kale bedenlerinde de yürüyüş kapıları var. Mürûr-ı zaman münasebetiyle her ne kadar şimdi yarıya kadar toprağa gömülmüşler ise de vaktiyle bunlar çok defa açılıp kapanmış olan kapılardır.

Biraz daha ileriye gidelim mi?

Lâkin biraz daha ötede tehlike olduğunu bilmelisiniz. Zira ipten kaçmış, kazıktan kurtulmuş olan takımın ihtifâ eyledikleri yer işte bu hendeğin daha ötesidir. Hele daha ötede şu murabbau'ş-şekl burcu görüyor musunuz? Haniya hendek tarafından delinerek kapı gibi birşey de açılmış? Onun ismine "Kanlıburç" derler. Yeniçeri dayıları Galata ve kapı içinden aşırdıkları gerek müzekker, gerek müennes aşırmaları ve kaçırmaları oraya götürürler, orada canlarını ya ırzları veyahut malları bahasına kurtaramayanlar mallarını ve canlarını kanları bahasına kurtardıkları için bu burca "Kanlıburç" denilmiştir.

Acayip! Burası bir kanara mıdır?

Sözümüz bundan yüz sene evvelisi için olduğuna göre bu sualinize "Evet" cevabını vermiş olsak ne zararı olur?

Şunu muhakkak bilmeli ki o zamanlar Beyoğlu'na doğru Kumbaracı Yokuşu'ndan bir günde iki yolcu geçmezdi. Artık Hendek yolunun ne kadar işlek bir yol olduğunu siz hesap ediniz.

Hendek içinde uzaktan gördüğümüz Kanlıburc'un harici murabbau'ş-şekl olduğu gibi dahili dahi murabba olacağı derkârdır. Murabbaın dört köşesinden bir köşesine iki büyücek taşı ocakvâri koymuşlardı ki bu taşların arası kül ile dolmuş olduğu

gibi taşlar arasında yanan ateş o köşeyi tavana kadar karartıp kurumlatmış olduğundan âdeta ocak bacalarının içine benzerdi. Bir tarafında ise Çubukçulariçi mezarlığının hayratı olan tabutluktan bir teneşir getirilip yere yatırılmıştı.

Acaba burada cenaze mi yıkarlardı?

Hayır! Hendek içinin nasıl bir yer olduğunu anlatamadık mı yoksa? Hiç böyle yerde cenaze yıkamak mümkün olur mu? Bu teneşir karyolalık ve kerevitlik etmek için konulmuştu. Üzerinde yatanlar kimler olduğunu da anlarsınız ya? Yeniçeri sohbetçileri! Hatta teneşirin altında birkaç boş veyahut kırık şişe ve çanak gibi şeyler de bulunurdu. Bu korkunç karyolanın mukabilindeki duvarın üzerine birkaç çivi mıhlanmış görülürdü ki bu çiviler üzerine burçta müsaferete gelenlerin silâh veya sair eşyalarını asacakları vaziyetlerinden anlaşılabilirdi.

Bu saydığınız şeyler her zaman bu hâlde miydi? Oraya her giren bunları mı görürdü?

Her zaman bu hâlde değildir, ama farkı da pekçok değildir. Ya bir tarafında bir de kaba hasır bulunur, ya bir hasır iskemle fazla olarak görülürdü. Bu iskemle kahvecilerin yalnız dört ayaktan ibaret arkasız iskemlelerinden olduğu için orada bulunduğu gece iskemle hizmetini değil belki masa işini görürdü. Eğer duvarda çiviler üzerine bir eski aba yağmurluk asılmış görülür ise orada durmayıp kaçmak lâzım gelir idi. Zira yağmurluk hayra alâmet olmayıp oraya mutlaka bir yeniçeri gözü ve bir de tabancasının ağzı açık olduğuna delâlet ederdi.

Hendeğin biraz daha ilerisine mi gidelim dediniz? Hayır! Meramımız size bu Kanlıburc'u ihtar etmekti. Zira bundan yüz sene kadar evvelki İstanbul'un Hendekbaşı'sında ve şu Kanlıburc'un içinde bir gece bir vaka sebkat eylemiştir ki onu hikâye edeceğiz. Hendeğin orta tarafında bir işimiz yoktur ki gidelim.

İkinci Bap

Bir gece vukuunu haber verdiğimiz vakanın mahall-i vukuu nasıl bir yer olduğunu haber verdik. Ya zaman-ı vukuu nasıl bir zamandı?

Bir kere mevsim haziran idi. İstanbul'un haziran mevsi-

minde havaların ne hâlde gittiği İstanbul'da bulunanlar için muhtac-ı izah değilse de bu şehr-i cesîmi bilmeyenler için muhtac-ı izahtır.

Akdeniz'in kısm-ı cenûbîsinde ve Arabistan semtlerinde yazın küre-i nesîmin gözü bile yaşarmadığı hâlde İstanbul'da küre-i mezkûrenin her mesâmmâtından ateşler saçılır, sular çağlar. Bu hâl cenup taraflarınca teşrinievvelden marta kadar devam edip o müddet zarfında ise İstanbul üzerinde bulunan bulutlar ya sessiz sedasız yağmurlar yağdırır ya pamuk gibi kar ile zemini ferş eder.

Vakamızın vuku bulduğu gece ise İstanbulca emsali nadir görülür gecelerdendi. Akşam ile yatsı arasında o şehr-i mübarekin üzerini bir bulut istilâ eylemiş idi ki sair geceler güya kendi güzelliklerine kendileri de hayran ve kendi suretlerinin temaşasına kendileri de hasretkeş imişler de bir musaffa ve mücella aynaya müştâkâne bakınarak def-i hasret ediyorlarmış zannolunan yıldızlar bahtım kadar siyah bir zulmet içine dalmışlar, boğulmuşlar gitmişlerdi. Çünkü bunların âyine-i mücellâ ve musaffâsı demek olan ol nâdirü'l-emsâl İstanbul denizi dahi mucib-i humûm ve gumûm olur bir bahr-i zulmet kesilmişti.

Ya ne kadar da bir rüzgâr vardı? Ol kadar ki Beyoğlu mezarlığı vesair bunun gibi bir sürü servistandan geçilecek olsa güya her serv bir tâziyâne imiş de bir dest-i kaviyy-i manevî onları insanın üzerine sallıyormuş gibi her biri kılıçvâri büküldüklerinden insanın bunları görüp de ürkmemesi korkmaması mümteniâttan idi. Bu derece şiddetli olan bir rüzgârın sâlifü'z-zikr sehâb-ı belâyı ref' ve itâreden aciz kalması bulutun azametini ve binaenaleyh dehşetini muvazeneye medar olabilir.

Dehşet bundan ibaret olsa can feda! Ya o her çaktıkça cehennemlerin ağzı açılıp da ateşleri âleme saçılır zannolunan berk? Ya o her gürledikçe gökyüzü denilen kubbe-i azîme-i fîrûze-fâm paldır küldür başımıza yıkılıyor zannolunan ra'd?

Aman ya Rab! Şimşek çaktıkça denize bakmak mümkün değildi. Zira bu gece çakan şimşek her vakitki şimşekler gibi cevv-i âsumânda çatlar bir âteşîn kamçı olmayıp âdeta sâlifü'l-beyân sehâb-ı dehşet-i bîhesab kâmilen yekpare bir ateş kesildiğinden bu ateş dahi yukarıda bahr-i zulmet diye tabir eylediğimiz de-

nize aksedince, deniz sanki cehennemin Veyl deresi imiş gibi ateş kesilir giderdi.

Böyle bir gecede bizim mahud hendek içinin ne hâlde olacağını tasavvur ediyor musunuz?

Zaten cehennem kadar muzlim olan ortalığın zulmet-i hevlnâkinden daha muzlim ve daha hevl-nâk olan beden ve astar bedeninin zulmet-i müctemiası dahi hendek içine dolmuş olduğundan orası sair mahallerden üç kat daha karanlıktı.

Zaten her taraf karanlık olduktan sonra hendek içi de ne kadar karanlık olursa olsun. Zulmetin de böyle katmerlisini hiç işitmemiştik.

Evet! Asıl maksadımız da size bu hikâye hiç işitmediğiniz şeyleri işittirmek değil midir? Bildiğiniz şeyleri söyleyecek olursak neye yarar? Hâsılı tahsile çalışmak sa'y-i abestir. Mantık okumadınız mı yoksa?

Zulmetin katmerlisini görmediniz ve işitmediniz ise önünüzdeki masanın üç yerine üç mum koyunuz. Badehu yekdiğeri mukabiline iki cisim vaz' ediniz. Bunların gölgeleri yekdiğerini tekatu' eylediği yere bakınız. Üç taraftan gelen ziyaların hasıl eyledikleri gölgelerin mahall-i ictimaı ne kadar koyu siyah olduğunu görürsünüz.

Üç kat karanlığın hendek için mucip olduğu hevl yalnız orasını sair yerlerden daha ziyade zulmetâbâd etmekten de ibaret değildi. Kara bulut arasından çıkan alevler sair yerlerde bulunan gözleri ne kadar kamaştırmakta idiyse hendek içinde bulunan ve daha doğrusu bulunacak olan gözleri üç kat ziyade kamaştıracağı derkârdır. Bunun için de ispat mı istersiniz? Karanlıktan aydınlık yere girenlerin gözleri ne nispette kamaştığına dikkat edebilirsiniz.

Hendek içinde bulunan veyahut bulunacak olan bir insana bütün bütün dehşeti mucip olacak şey gök gürültüsünün duvarlardan ikinci defa olarak akseden gürültüsü idi. Ama ne gürültü? Hariçte bulunanların kulaklarını sağır edecek olan bu gürültünün hendek içinde kuvveti bilictimâ kulakları doldururdu. Eğer sedanın ictimâını da inkâr ederseniz bir mızıkanın bahçede çalmasıyla bir de divanhane gibi bir dar yerde çalması hâlinde seda-

nın intişar ve ictimâ edişine dikkat buyurunuz.

Herkesin "Ve yüsebbihü'r-ra'd" ayet-i kerimesini okuyarak Cenâb-ı Bâri'den istimdad etmekle meşgul olduğu ve kapıdan çıkmağa değil hatta pencereden bakmağa cesaret edemediği böyle bir gecede Lüleciler çarşısı tarafından hendek içine iki insan heyulâsı girdi. Şimşek çaktıkça hasıl olan ziyalar arasında bu heyulâlara bakan olsa ikisinin dahi birer karı olduğunu zahir hâllerinden anlayabilirdi. Ya böyle bir gecede karılar belâlarını mı aramağa çıktılar?

Hayır! Bunların telâşlarına, hafakanlarına dikkat etmek ihtimali olsaydı, bir belâdan kaçıp kurtulmak için oraya geldikleri anlaşılırdı.

Ya bu belâlı yerde bir belâya daha çatarlar ise?

Çatmayacakları ne malûm? Bir kere belâ ile muarefe peyda eden adam nereye gitse belânın takip edegitmesi felek dediğimiz yadigârın koyduğu kavânîn-i tabîiyye ahkâmındandır. Saadet dahi böyle değil midir ya? İş ki insan bir kere mesut doğmuş olsun. Denize düşse kulağı ile uskumru tutar!

Bu iki bîçare kadıncağızlar zulmet bastıkça basacakları yeri göremedikleri ve şimşek çaktıkça nur-ı çeşmleri münhatıf olduğu cihetle yerlerinden kımıldanabilmekte pek büyük müşkilât görürlerdi. Henüz yağmur başlamamış olduğu cihetle bari bu müşkilâttan beriler iken o aralık bir şiddetli şimşek ve bir azim gök gürültüsünü takiben yağmur dahi boşalmasıyla artık çareleri bütün bütün kesildiğinden iki karının birisi azim ve gayrete gelip refikini kolundan yakaladı. Şimşek çaktıkça yolun ilerisini bittahmin, kapandıkça dahi diğer eliyle ilerisini yoklaya yoklaya nice bin müşkilât ve metâible ilerlemeğe başladılar.

Canım muharrir efendi! Muradınızı anladık. Siz şu karıları mahud Kanlıburc'a sokacaksınız. Bir ayak evvel sokunuz da hikâyenin alt tarafına bakalım.

Öyle ama, zemini gayr-i muntazam ve mürûru dikenler ve çalılar cihetiyle müşkil olan hendek içinden o belâ-yı âsumânî esnasında geçip de Kanlıburc'a kadar varabilmek iki bîçare kadın için ne kadar meşakkatli, ne kadar müşkil olduğunu tasavvur edebilecek misiniz?

Edeceğiz!

Öyleyse işte karılar o tasavvur edebileceğiniz meşâk ve müşkilâtı görerek güç hâl ile Kanlıburc'a vasıl olabildiler. İçeriye girdiklerinde ortalığı zulmet-ender-zulmet görmeleriyle irkilip kalmışlardı. İlk defa şimşek çakınca kapıdan giren ziya birkaç saniye için ortalığı ruz-ı ruşenden daha aydınlık ederek karılar etrafını görebildiler. Keşke görmemiş olsaydılar!

Vay ne gördüler?

Ne görecekler? Hatırınızdan çıkardınız mı? Bir kurumlu köşe, bir kaba hasır, bir de!... Teneşir! Şu adı soğuk şey yok mu? İşte o!

Birisi -Aman kızım! Burada bir de teneşir var!

Diğeri -Gerçek! Korkma anacığım korkma!

Ana -Sen korkma kızım! Ben neden korkayım?

Kız -Ben neden korkayım anacığım? Keşke bir tarafında da bir Azrail bulunsa! Öyle değil mi anacağım? Canımıza minnet değil mi?!

Of! Muharir efendi of! Bunlar ana ile kızmış ha? Hem de pek dertli şeyler olmalı. Baksanız a, Azrail'i istiyorlar. Vallahi muharrir efendi, ne yalan söyleyelim, biz böyle bir gecenin yarısında hendekler Kanlıburç'lar içinde gezen iki karıyı hayırlı takımından zannetmemiştik.

Bunları hayırlı takımından zannetmemekte acele etmişsiniz. Şimdi dahi hayırlı takımından zannetmekte acele ediyorsunuz. Bu gibi şeylerde işin aslına varmadan hükmetmek gayet tehlikelidir.

Evet! Zahir hâllerine bakılırsa bunların pek dertli bir ana ile kız oldukları görülürdü. Bîçareler şimşeği takiben yine ortalığı istilâ eden zulmeti güya elleriyle bertaraf ederlerse öte tarafta bir aydınlığa vasıl olacaklarmış gibi hareketler ile ilerlediler. O korkunç iskemle üzerine oturdular. Aradan bir müddet sükûtla geçtikten sonra aralarında şöyle bir söz açıldı:

Kız -Ee anacığım! Buraya da geldik.

Ana -Geldik kızım.

Kız -Sanki biz buraya niçin gelmiştik?

Ana -Niçin geleceğiz, başka gidecek bir yerimiz ve edecek bir çaremiz mi var? Yoksa senin aklına bir şey mi geliyor kızım?

Kız -Hayır anacığım! Eğer senin aklına birşey geliyorsa çekinme söyle!

Ana -Benim aklıma geliyor değil, geldi, ama ah Şehlevendciğim, a kızım, evlâdım, ciğerparem, sen pek gençsin! Hem de deniz pek karanlık idi!

Kız -Çekinme anacığım, söyle söyle! Zati Tophane iskelesine niçin gittiğimizi ben biraz işkillemiştim.

Ana -İşte onun için gitmiş idim ya!

Kız -Ne için?

Ana -Anlayamıyor musun?

Kız -Onun bir adı yok mu?

Ana -Kendimizi kurtarmak için kızım.

Kız -Yani kendimizi öldürmek, denize atıp boğmak için! Öyle değil mi?

Ana -Aman Şehlevend! Söyleme söyleme! Üstüme fenalık geliyor! Ah ne idi o denizin karanlığı?

Kız -Zati ölüm bir karanlıktan ibaret değil midir anacığım! Ölümü göze aldırdıktan sonra karanlıktan niye korkmalı?

Ana -Yalnız karanlık mı ya? Koca denizin ateş kesildiğini görmüyor muydun?

Kız -Demek oluyor ki hem kendini öldürmek istiyordun, hem de karanlıktan aydınlıktan filandan korkuyordun.

Ana -Ben kendim için asla korkmuyordum kızım. Senin için korkuyordum. Ah! Gece mumsuz dışarıya çakamayan bir kız!

Kız -Ben şimdi hepsine alıştım!

Ana -(Bir hayli sükûttan sonra) Ee, sanki şimdi ne demek istiyorsun?

Kız -Buraya hiç gelmemeli idik demek istiyorum. Şuraya hendek üzerine çıkıp kendimizi aşağıya attığımız...

Ana -Ee sen, sen de mi?

Kız -Vay beni bu hâlde bırakıp da yalnız kendini mi kurta-

racaksın?

Ana -Ah gözüm nuru! Sen daha dünyana doymadın!

Kız -Ben dünyamdan bıktım bile. Benim kadar, benden genç kızlar genç yaşlarında dağ gibi tekerlenip gidiyorlar. Can hususunda ne farkımız var? Tut ki bir kara humma ile de ben gitmişim!

Ana -Yatağında ölmek böyle hendekten atlayıp da ölmeğe benzer mi? Ah! Kemiklerimiz çatır çatır kırılarak ölmek nerede, yatağımızda.....

Kız -Ne yapalım anacığım! Dünyada o saadetli ölüm dahi mesutlara nasib oluyor. Bizde talih olsa idi bir kere bu dereceye gelmezdik. Geldikten sonra!.. Bizim gibilerin ölümü nasıl olur? Elbette böyle olur.

Ana -Aman ya Rab! Aman aman! Artık âlemin musibet tanıdığı ölümü bile işte biz saadet biliyoruz. Şimdiye kadar "Kurtar" diye dua ettik. Kabul olunmadı. İşte şimdi "Öldür" diye dua ediyoruz. Bari bunu kabul et!

Kız -Amin!

Ana kızın şu müşafehesi bir saat kadar müddet çekmişti. Bu müddet zarfında ra'd ve berk ve bârân geçmiş idiyse de bulutun bakiyyesi hâlâ semayı setretmiş bulunduğundan o zifiri karanlık devam eder ve evvelki gürültüye bedel ise ortalıkta bir derin ve korkunç sükût hükmeylerdi. Ana ile kız sesi kestiler. Sükût denilen şey ne kadar derin olsa, ne kadar dehşetli olsa, dinlenebilir birşey olmadığından bunların her biri kendi yüreklerinin çırpıntısını dinlemekle meşgul idiler. Bu derece hâl-i ye's ve nevmîdî içinde bulunanların daima birşeye intizarla vakit geçirecekleri germ ü serd-i zamanı tanımış olanlara malûmdur.

Neye intizarla?

Onu kendileri de bilmez. Fakat bizim ana ile kız birkaç dakika evvel ettikleri bir dua üzerine onun icabetine intizar etseler becâdır. Hem müstecab olmuş gibi birşeydir. Zira bir çeyrek kadar daha bunların devam eden sükûtunu bir şamata, bir gürültü, bir patırtı ihlâl eylemişti ki bâdi-i emrde değil hatta encâm-ı kârda bile güya ölüm canlanmış ve ayaklanmış da olanca haşmetiyle geliyormuş zannolunurdu.

Üçüncü Bap

Bu sesi batasıca gürültü birisi önde kaçan ve ikisi arkadan takip eden üç erkeğin gürültüsüydü. Önde kaçan can kurtarmak havliyle geldi Kanlıburc'a girdi Arkadan takip edenler dahi can alıcı hışmıyla geldiler Kanlıburc'a girdiler.

Eyvah! Bizim bîçare karılar burç içinde idiler! Ama ne zararı var? Zaten onlar ölümü istida ediyorlardı. İşte ölüm kendi ayaklarına geldi. Öyle değil mi muharrir efendi?

Öyle değil efendim! Siz insanoğlunun husûsiyyet-i ahvâlini tanımaz mısınız? Bunu tanımazsanız bari ölümü istida eden odun yarıcının hikâyesini olsun işitmediniz mi? Pek meşhur bir hikâyedir. Seksen yaşını tecavüz etmiş bir odun yarıcı birgün, hem de temmuz günlerinin birisinde yarım çeki odunu sırtına yüklenmiş olduğu hâlde ormandan gelirken yolda tab u tüvânı kesilir. Vücudu titremeğe başlar. Teri içinde boğulmak mertebesini bulur. Canı burnuna gelir. "Yahu nedir bu benim çektiğim? Çektiğim meşakkatlerin, yorgunlukların hepsi âlemde bir lokma ekmek yiyip nefes almak için mi? Hâlbuki aldığım nefesi de ah ederek salıveriyorum. Böyle yaşamaktan ölmek evlâdır!" diye sırtındaki yükü yere atıp ölümü çağırmağa başlar! Olacak bu ya! Ölüm dahi herifin sesini işitip iki çukur kemikten ibaret kalmış olan gözlerinden topraklarını dökerek oduncunun karşısına gelir. "Ne istiyorsun? Beni niçin çağırıyorsun?" der. Oduncu bunu görünce aklı başından giderse de yalanı derhâl tederrük ederek "Evet! Ölüm efendi evet! Yüküm sırtımdan yere düştü! Kaldırıverecek kimse yok! Bunu kaldırıveresin diye seni çağırdım." der. Ölüm hakkında odun yarıcının verdiği şu cevap âlemde her ölümü nida edenlerin vereceği cevaptır.

Bizim ana ile kız dahi istida etmekte bulundukları mevti karşılarında görünce haşyetlerinden titreyerek birisi bir köşeye ve diğeri diğerine sindi. Büzüldü, dondu kaldı. Nefes almak kendilerini ilân edecek bir gürültü çıkarır havfıyla nefeslerini bile hapsetmek isterlerdi. Hele gümbür gümbür vurmakta bulunan yüreklerinin sedasını mutlaka men etmek için ellerini sadrları üzerine koyarak bastırırlar sıkıştırırlar idi.

Ama ortada gerçekten bir ölüm vardı. Bu ölümün fırıl fırıl dönüp dolaşmakta olduğunu ise birbiriyle karşılaşan üç bıçağın

can tırmalayan çatırtıları haber verirlerdi.

Bir saat evvelki şimşekler geçmiş olduğundan ortalığın zulmet-i mütemâdiye içinde kalması ölümün menhus çehresi üzerine bir siyah perde çekmiş ve karıların gözünden setreylemiş demek olacağı cihetle bir azim nimet addolunursa da dünyayı sarsmakta bulunan gök gürültülerinin zevâli de bir büyük musibet addolunabilirdi. Zira gök gürültüsü baki olsa ölüm gürültüsüne galebe edeceği derkâr iken bu defaki sükût yalnız bıçak çatırtılarını değil, döğüşenlerin boğuk ve kesik çığlıklarını da değil, kemâl-i gazablarından nâşi birbirine sürttükleri dişlerinin gıcırtılarını bile setredememekteydi.

Birbirinin kanına susamış olan insanlar o hararetle ne de dik soluk alıyorlar! Köşelerde büzülmüş olan karılar için yalnız bu can alıcı solukları işitmek dahi kâfi idi. Birkaç kere "Ay! Of!" sesleri işitildi. Bu sesler işitildikçe bıçak çatırtılarına bir saniye kadar fasıla gelirdi. Nihayet bir vücudun paldır küldür yere yıkıldığını bu sukûta mahsus olan gürültü haber verdi. "Ay!" ve "Bitti!" ve "Mayna artık!" sözlerini üç ağız bir anda tekellüm eylediğinden kelimeler birbirinden fark edilebilecek hâlde değil idiler. Bunu müteakip ortalığı bir ölüm sükûtu kapladı. Yalnız yere düşen vücudun birkaç dik nefes almasından başka ortada bir şamata kalmamıştı. Yine o anda bu nefesler dahi kesildi. Bir köşede bulunan kızcağız çıplak ve çamur içinde yürümekten buz kesilmiş ayakları altında bir sıcak mayiin ceryanını hisseylemişti.

Kan desene muharir efendi, kan desene!

Evet! Bu sıcak mayi kandı. Hatta bunun kan olduğunu kızcağız dahi anladığı zaman henüz pek sıcak olmak münasebetiyle yerden tebahhur eden buharının kokusunu da hissediyorum zanneylerdi.

İş bitti, lâkin sağ kalan iki herif hemen çekip gitseler ya! Hayır! "Neredesin Mehmed? Bu tarafa gel Yunus!" diye haberleşip badehu elleriyle araştırarak filân ederek mahud teneşiri bulup üzerinde oturdular.

Yunus -Yaralandın mı be Mehmed?

Mehmed -Vallahi farkında değilim Yunus! Kemiğimden

aşağı sıcak birşey akıyor, ama kan mıdır bilemiyorum. Yalnız omuz başımda biraz ağrı var. Sen nasılsın?

Yunus -Benim de kafamda bir ağrı var! Hele elim kesildiğinin farkındayım Neyse köpeği geberttik ya!

Mehmed -Ama ne köpek? Ne kudurmuş şey! Yedi sekiz kişiyi sarstı be!

Yunus -İyi ama şimdi bunun leşini ne yapmalı?

Mehmed -Onu da biz mi düşüneceğiz? Söylediğin lâfa bak bir kere! Bırakır gideriz.

Yunus -Yarın ne derler?

Mehmed -Ne diyecekler? Yeniçeri birbirini vurmuş derler. Zati bu hendek içinde böyle yarenliklerin eksik olduğu var mıdır? Kibarlar altın leğenler içinde neşterler ile kan aldırırlar. Yeniçeriler de Kanlıburç'ta bıçak ucuyla kan aldırırlar.

Yunus -Orası öyle ya! Fakat be yoldaş ben sonradan geldim de işin farkına varamadım. Ne olmuş Allah'ı seversen? Bu kavga neden çıktı?

Mehmed -A be koca herifi öldürdük de hâlâ ne olduğunu bilmiyor musun?

Yunus -Ne bileyim ben? Geldim baktım ki yoldaşlar bıçağa davranmışlar. Ben de davrandım.

Mehmed -Canım! Apostol'un meyhanesinde idik. Bu Civelek Mustafa da oradaydı. Ben de pek iyi farkında değilim ama yoldaşlardan birisi bundan bir şeftali mi istemiş ne olmuş?

Yunus -Beni ayıplayan ağayı gördün mü bir kere! İşte işin aslını kendisi de bilmiyor! Neyse! Fakat Civelek Mustafa için pek ırz ehli bir çocuk derler.

Mehmed -Sen de amma tuhaf söylüyorsun be Yunus! O kadar ırz ehli çocuğun meyhanede işi ne?

Yunus -Ama bu bir babayiğit çocuktur!

Mehmed -Çocuk ya! Varsın babayiğit olsun ne olursa olsun! Genç değil mi? Herif bir buse istemiş, verivermiş olsa ne zararı olur? Kaldırıp bir de şamar atmanın manası var mı ya?

Mehmed -Ha! Bak işte bunda edepsizlik etmiş!

Yunus -Ama ne kadar!... İşte muâraza bundan büyümüş! Bu nazlım da kabadayı değil mi? Nihayet kabadayılığını göstermek için bıçağını çekmiş!

Mehmed -Artık o kadar babayiğit dayılar yanında bıçak çekmek!..

Yunus -Görüyorsun a işte! Biz de şaka ediyor, cilve ediyor zanneyledik. Lâkin Ali Pehlivan'ı hamaylısına iki buçuk kere (?) yere serdiği gibi şaka da bitti.

Mehmed -Fakat yiğit çocuk imiş vesselâm! Bugün de yiğit çocuk imiş derim yarın da! Herif ortalığı alt üst eyledi.

Yunus -Nihayet kendisi de tepe aşağı geldi. Haydi artık gidelim de yoldaşlara haber verelim.

diye yeniçeriler ayağa kalktılar. Birisi ayağıyla naşı dürterek "Allah rahmet eylesin! Babayiğit çocuktu. Kabadayı çocuk idi vesselâm." dedi. Çıktılar. Cehennem oldular, gittiler.

Bunlar çıkar çıkmaz ana ile kızın nefesleri genişip birbirinin yanına gelmek için hareket etmişlerdi. Meğer katilin ayak ile dürtmesi mecruhun yani henüz vefat etmeyip baygın bir hâlde bulunan mecruhun aklını başına getirmiş.

Demeyiniz! Oğlancağız vefat etmemiş ha?! Lâkin vefat etmemiş ise bile öyle sekiz on kişinin bıçağından kurtulmuş olan çocukta ne hayır kalır?

Evet! Kendisinin çocuk olduğunu yeniçerilerin lâkırdılarından anladınız. Vefat etmemiş idügini de haber verdik. Fakat yeniçeriler bu mecruhun sekiz on adam dalamış bir azgın olduğunu söylemişlerdi. Onu niçin hesaba katmıyorsunuz? Sekiz on adamı dalayan bir azgının yine sekiz on kişinin bıçağından kurtulmuş olmasında bir tehlike görülemez.

Herif aklını başına alarak gözlerini açıp da kendisini bir karanlık içinde bulunca düşmanları hâlâ orada bulunup bulunmadığını anlamak için etrafını (göz değil, çünkü karanlık idi) kulak gezdirmişti. Hiçbir ses seda işitemeyince yalnız olduğunu anlayarak kıyam için davrandıysa da vücudundan pek çok kan çıkmış olmasına mebnîdir ki kalkabilmeğe kuvveti kifayet etmedi.

Kız -(Yavaşça validesine) Aman anacığım. Vefat etmemiş!

Kımıldanıyor!

Mecruh bu lâkırdının başlangıcını işitince orada adam bulunmasından ziyadesiyle ürküp buz gibi donmuş kalmıştı. Lâkin lâkırdının sonları bu şüpheyi ümide tahvil eylediğinden zayıf bir seda ile:

-Aman! Kulağıma bir ses geldi! "Anacığım" dediler. Allah aşkına olsun! Ana yüreği merhametlidir. Bu ana kim ise bana da merhamet etsin!

diye yalvarmağa başladı.

Ana -Ah oğul oğul! Gördük oğul, gördük! Lâkin elimizden ne gelir?

Mecruh -Aman valideciğim, beni anamın yanına kadar götürünüz de bari orada anamın kucağında öleyim!

Kız -Sizin eviniz neredir kardeşim?

Mecruh -Şurada Boğazkesen'de, Defterdar yokuşunun ağzında.

Ana -(Kızına) Götürebilir miyiz kızım?

Kız -(Anasına) Götürmeye çalışmalıyız anacığım.

Ana -(Çocuğa) Kalkabilir misin oğlum?

Mecruh -(Kalkabilmek için tekrar davrandıysa da kuvveti kifayet etmeyerek) Ah zalimler! Vücudumda kan bırakmamışlar! Kuvvetim kalmamış. Kalkamıyorum valideciğim!

Çocuğun istirhamda gösterdiği şiddet ana ile kızı bu bâbda olanca gayretlerini sarfa kadar mecbur eylediğinden bir koltuğuna kız ve diğerine anası girip kaldırdılar. Ve Kanlıburç'tan çıkarak yavaş yavaş hendek içinde yürümeğe başladılar. Vakıa mecruhun bacaklarında vücudunu kaldırıp getirecek kadar kuvvet kalmamış idiyse de ana ile kız bîçarenin koltuklarından ayrılmayıp olanca ağırlığını dahi kendi omuzları üzerine yüklenmiş olduklarından her hâlde yolda devam ederlerdi. Zira çocuk "Aman! Beni bu hâlde bırakıp giderseniz mutlaka geberir giderim. Gençliğime merhamet ediniz!" der ve filvaki kendisini o hâlde bıraksalar sabaha çıkmayacağını ana ile kız görmekte bulunduklarından bu işte sarf-ı mesai etmek lâzıme-i zimmet-i insaniyyet olduğunu teslim ederlerdi.

Burada müfredatıyla tarifine girişilse sahifeler dolduracak müşkilat ve metâib ile Çubukçular içini filânı geçtiler. Hiç şüphe edilemez ki gerek ana ve gerek kız ikisi dahi kendileri âlemde son dereceye kadar çaresiz kalmış oldukları hâlde kendilerinden daha ziyade bir çaresiz olup da ona kendileri çaresâz olmakta bulunduklarına şaşarlardı. Eğer bunlar gerdûnun garâibi gerdişi üzerine zihin sarf etmiş zevattan olsalardı bu hayrette daha pek çok ileriye gidecekleri derkârdı. Ancak âlemde çaresizlik ve çaresâzlık denilen şeylerin binnisbe olduğunu ve sekiz çocuğuyla aç kalan bir baba sadr-ı saadette murabba'-nişîn olan bir mesuda nisbet bîçare addolunduğu hâlde üç çocuğu ve bir aciz karısı bir buçuk aydır içinde yatarak çürütmekte olduğu yatağı etrafına dizilmiş olan babaya nisbetle mesut addolunabileceğini hiç düşünmemiş bulundukları cihetle feleğin gerdişindeki garabete itiğrâbları dahi sathîce bir istiğrâbdan ibaretti.

Boğazkesen'e ve Defterdar yokuşunun ağzına vardılar. Mecruhun işareti üzerine bir kapıyı çaldılar. Herkes uykuya varmış olduğu cihetle birkaç kere çalmağa lüzum görmüştü. Nihayet bir kocakarı uyku sersemliğinin dahi inzimâmıyla titreye titreye kalktı, geldi, kapıyı açtı. Ancak ev altına oğlunun lâşesini serilmiş görünce karıcık öyle bir vâveylâya başladı ki kulaklar tırmalar, yürekler yırtar! O hâlde ana ile kız kocakarının da imdadına yetişmek istediler. Fakat karıcığın sağlam yürekleri bile yırtan feryat ve figanına ana ile kızın yaralı yürekleri bir türlü tahammül edemedi. Hele konudan komşudan gürültüyü işitenler dahi geldikten sonra bizim ana ile kızın oradan palamarı çözmeleri lâzım geldi. Nereye gideceklerini ve niçin gideceklerini bilmedikleri hâlde Karacehennem'in kahvesi semtine doğru geldiler. O zamanlar bu kahveye "Camlı kahve" derlerdi. Oraya geldiklerinde Üsküdar üzerinin ağarmış olduğunu gördüler. Zira geceler yaz geceleri olup hikâye eylediğimiz vukuat dahi beş altı saat müddet mümted olmuş idi.

Sabahı görmek ana ile kız için epeyce bir inşirah ve memnuniyeti mucip oldu. Hastaların ahvâline dikkat ettiğiniz var mıdır? Gece yatakları içinde inim inim inledikleri hâlde çarçeşmle sabaha muntazır olurlar. Hastaya bakanlar dahi hastanın gece içindeki ağırlığı sabah olunca hafifliğe münkalib olacaktır itikadında bulunurlar. Bu hâl vücudu hasta olanlarda bu-

lunduğu gibi yüreği hasta olanlarda da vardır. Çünkü ikisi de hastalıktır.

Ana ile kız Karacehennem'in kahvesi önünde on dakika bir çeyrek kadar tevakkuf eylediler. Ortalık gereği gibi açıldı. Hatta birbirinin yüzünü görebilmeğe başladıkları cihetle anası kızının ölü benzi gibi benzini gördükçe analık şefkatiyle dolu olan yüreğinin kanı kaynar ve kız dahi anasının son ye'sleri tasvir eder çehresini gördükçe evlâtlık irtibatının mukteziyâtından olmak üzere yüreği çâk çâk olurdu.

Analık şefkati umumun mücerrebi ise de evlâtlık irtibatı umumun mücerrebi olmadığından korkarım kızcağızda evlâtlık mukteziyâtından olmak üzere haber verdiğimiz teessürü inkâr edersiniz. Lâkin erbâb-ı tecrübe bilir ki her kimin ağladığını gördükleri zaman yüreklerinde hisseyledikleri acının beş on mislini ve belki ölçüye mizana sığmayacak miktarını analarının ve babalarının ağladığını gördükleri zaman hissetmişlerdir. Evet öyledir! Ve öyle olmak lâzım gelir! Bir kere mülâhaza buyursanıza. Ana ile baba nedir? Ana ile baba var oldukça insana belâ, musibet, felâket gelmesi mutasavver midir? Validenin âgûşu evlât için her felâkete karşı bir siper, bir melce, bir melâzdır.

Valide evlâdını âgûşuna bastı mı? Artık oraya tasallut için Azrail'e bile yol vermemek gayretine kıyam eder. Ya baba? Ya baba? O hâfız-ı kül nigehbân-ı ale'l-ıtlâktır. Çocuğu âgûşuna basmış olan validenin etrafında arslan gibi dolaşıp oraya uzanacak pençe-i tasalluta kendisi göğüs verir. Evlâdını muhafaza eden valideyi de evlâdını da kendi savn ve himayesi muhittir. Bu nokta-i nazardan bakılmak suretiyle peder ve mâderi me'yus ve dermânde görmek, ağlar görmek, evlâdından ümitvâr görmek, bahusus bu ümitten de me'yus görmek, evlât için ne büyük teessüratı müstevcip olur.

Kız ile ana birbirinin yüzüne baktılar dedik. Malûmdur ki birbirinin yüzüne bakan iki kimsenin ikisi dahi yekdiğerinin yekdiğerine söyleyeceği bir söz olduğunu hükm ile istizah meram ederler. Bahusus esen rüzgârdan imdat uman insanlar her çehreden bir haber beklerler. Bizim ana ile kızın dünyada yardım bekledikleri cihetle böyle yüz yüze bakınca ikisi dahi yekdiğerinden istîzâh-ı merâm eylediler.

Valide -Ne baktın yavrum? Aklına bir şey mi geldi?

Kız -Hayır! Senin söyleyeceğin bir şey mi var yoksa?

Ana -Yok kızım. Ne söyleyim?

Bu aralık Kılıç Ali Paşa Camii'nden sabah namazını kılıp dağılmakta bulunan cemaati kız görünce aklına gelen bir şey üzerine anasını kolundan tutup cami kapısına doğru yürüdü. Ne yapacağını henüz anası bilmezdi. Kapıya vardıkta kız henüz parmaklarındaki kınaları solmayıp akik gibi parlamakta bulunan bir güzel eli titreye titreye cemaata karşı açmasın mı?

Validesi bunu görünce "Hay!.. Bunu da mı gördüm?" kelimelerini -halktan utandığı cihetle dişleri arasından- tekellüm edebilip kapının söğesi üzerine yığılıverdi.

Acayip! Bunlar dilenci makûlesinden değildiler ha?

Vay! Siz hâlâ bunları sokak döküntüsü mü zannediyorsunuz? Hiç bunlar o takımdan olsaydılar, velev ki bir kepenk altından ibaret olsun kendilerine yuva ittihaz eyledikleri yerde yan gelip zevklerine bakmazlar mıydı?

Billâhi muharrir efendi! Artık siz de muhakemâtı pek incelttiniz ya! Kepenk altından ibaret bulunan bir yuvada yan gelinir mi? Safaya bakılır mı?

Vallahi ey sevgili kariler! Saadet-i beşeriyyeyi en büyük konaklarından bed' ile böyle kepenk altlarına ve ta mezarlık içlerine kadar her yerde aradım. Her yerde de nispet ve muvazenesini bir buldum. En büyük konaklarda saadetin birkaç cihetten noksanı var. En küçük yuvalarda da yine topu topu birkaç cihetten noksanı var. Lâkin o birkaç cihetler itmâm edilirse saadetin dahi ikmâl edilmiş olacağını hükmedemem. Zira o hâlde dahi yeni birkaç cihet noksan görülür. Elinde seksen bulunan, onu yüze iblâğ ederse itmâm etmiş olacağı itikat ve intizarındadır. Elinde sekiz yüz bulunan dahi bine iblâğ ederse ikmâl etmiş olacağını hesap eder. Hâlbuki yirmiye intizar ile ikiyüze intizar muntazırlara nispetle mütenasiptir. Elinde sekseni bulunduğu halde yüze intizar eden, öte tarafta sekiz yüze, sekiz bine, seksen bine, sekiz yüz bine, sekiz milyona malik olanlar dahi bulunduğunu hesap edince eğerçi yüreğinden fıkır fıkır kaynayan bir kan cereyan eylediğini hissederse de bir şiddetli göğüs geçirişin

ciğerlerine doldurduğu külliyetli hava bu kaynar kana serinlik verebilir.

Size şu nispeti bir nisbet-i umûmiyye olmak üzere yalnız kemiyet üzerine arz eyledim. Keyfiyet üzerine arz etmedim. Siz bu kemiyetlere hangi keyfiyetleri nispet ederseniz muhakemeniz doğru çıkar. Bakınız size ben de şöyle bir nispet yapayım. Hem de tabiî olduğu için inkâr kabul etmez. Zira mantıkça her tabiî bedihîdir.

Âlemde toprak üstünde yatanlar vardır ya? Tahta üstünde yatanlar da vardır. Bir kaba hasır üzerinde, bir seccade üzerinde, bir kangal yatak üzerinde, bir adi şilte üzerinde, pamuk şilteler üzerinde, kuş tüyü şilteler üzerinde... Artık bunun daha ilerisi yoktur ki zikredelim.

Bunların cümlesi rahat rahat yatar mı, yatmaz mı? Acele edip de "Yatmaz" demeyiniz. Cerh ederim. Ben yatar derim. Rahat yatar. Hem de pek rahat yatar. Çünkü pek rahat yatmamış olsa uyku uyuyamaz. Zira uyku demek en müdekkik hükemânın en müdekkikâne tetkikat üzerine verdikleri hükme göre vücudu rahatın istilâ etmesi demektir. İspatı da pek kolay. Uyku vücudu dinlendirmek için halk olunmuştur. Yorgun vücut uyku ile dinlenir. Dinlenmek demek yorgunluğun mündefi' olması demektir. Birşeyi yalnız onun zıddı def eder. Ta'abın zıddı ise rahattır. Öyleyse vücuttan ta'abın gitmesi demek rahatın gelmesi demektir. Öyleyse hükmederiz ki uykunun gelmesi, rahatın gelmesi ve uykunun vücudu istilâ etmesi, rahatın istilâsı demektir. İmdi yukarıda saydığımız enva' yataklar üzerinde yatanlar rahat etmemiş olsalar nasıl uyuyabilirler?

Vakıa bunlar kendi yataklarından âlâ yatak var olduğunu bilirler. Ben de bilirim. Benim yatağım pamuktan olduğu cihetle onun fevkinde bir de tüy yatak olabileceğini mülâhaza ile hatta bir tüy yatak edinmeyi de bazı bazı arzu eylerim. Karyolam dahi adi bir karyoladır.

İhtimal ki bir de yaldızlısını arzu ederim. Fakat hiçbir vakitte zihnim bir altın karyolaya, bir sırmalı yatağa kadar varmaz. Bu kıyasla hesap ederim ki toprak üzerinde yatan adam, haydi benden daha zeki veyahut daha tama'kâr olsun da tahtayı, kaba hasırı, seccadeyi, kangalı, adi şilteyi filanı atlaya-

rak doğrudan doğruya pamuk şilteyi arzu etsin! Edinemeyince ne yapar? Bir ah eder. Yine toprağı üzerinde yatar. Yine rahat eder. Çünkü uyur.

Şu nispetleri mesken hususuna da tatbik edince kepenk altında yatanların hâlâ yan gelip zevklerine bakabileceklerine itiraz edilir mi?

Öyleyse madem ki bizim ana ile kızdan ana cami kapısının söğesi üzerine yığıldı. Kendisinin bu kabil rezaletlere alışkın bir kadın olmadığını hükmetmek lâzımdır. Çünkü muvazene-i mesrûdemiz icabınca kuş tüyü şilte üzerinde yatmağa alışmış olan bir vücudu birden bire toprak üzerine indiriverirlerse o vücut rahatsız olur. Hatta toprak üzerinde yatanı birden bire kuş tüyü şilte üzerine çıkarırlarsa yine rahatsız olur ya? Terakki ve tedenni, kâr ve zarar tesirce mütenasiptir. Zamanımızda birkaç emsalini gazetelerde cümlemiz gördük ki Rumeli hisselerinden otuz bin lira kazananlar meyanında bazıları çıldırmış, bazıları vefat etmiş olduğu gibi, Komisyon hanında külliyetlice para kaybedenlerin de bazıları çıldırmış, bazıları telef olmuştur.

Bizim en ziyade teessüf eylediğimiz şey şudur ki ana ile kız cami kapısına vardıkları zaman cemaatin artık sonu çıkmakta olduğundan ve onlar dahi hamal Cemal makulesi adamlar bulunduğundan bîçare kızcağıza bir para veren bulunamamıştır.

Nihayetü'l-emr kız anasının koluna yapıştı. Ve dizlerinin titremesinden naşi yürümeğe mecali olmayan validesini sürüklemek nevinden bir götürüş ile camiin sağ cihetinde vaki cenaze namazgâhına kadar götürüp namazgâhın sol cihetinde kâin saçak altında yatırdı. Kendisi de validesinin yanına yatıp elini eline alarak ve badehu birkaç defa muhabbetle öpüp koynuna sokarak yorgunluğun galebesiyle aç açına garip bir uykuya daldılar gittiler.

Dördüncü Bap

Ana ile kız gözlerini açtıkları zaman semt-i re'se yaklaşmış olan bir güzel yaz güneşi ortalığı güzelce ısıtmış buldular. Bu güneş kendileri için pek hoş görünmüştü. Sanki müddetü'l-ömr güneş görmemişler gibi bu güneşe gerek anası ve gerek kızı bayağı sevindiler. Acaba âlemde hiçbir şeye malik olmayanlar için güneş

dahi mâmelekten mi addolunur? Öyle olmak lâzımdır. Zira o gece yağmurdan sırsıklam ıslanmış olan bu bîçareler için güneşe mukabil bir ayaz olsaydı hâlleri neye varırdı?

Maahâzâ bîçare valide geceki metâib üzerine âdeta hastalanmış olduğundan yerinden kalkmağa çalıştığı zaman aczini görerek meyus oldu. Kız var kuvveti cem' ederek sıçradı kalkdı. Her ne kadar hendeğin çalıları ve sokakların çamurları, taşları, kumları üzerinde yürümekten ayakları zahmnâk olmuş idiyse de hâl ve mevki zahmın zahmetine ehemmiyet vermeğe müsait olmadığını derpîş ederek yavaşça validesinin yanından ayrıldı.

Muharrir efendi! Şu kızın ağleb-i ahvâlini hikâye eylediniz ama hüsnüne dair birşey söylemediniz.

Vakıa kusur ettik. Erkekler yanında "kız" kelimesini tekellüm etmek hüsn ve cemal hükümlerini yadeylemek demek olduğunu düşünemedik.

Lâkin bu bâbda beni mazur görünüz. Zira karşımızda bulunan kız öyle hüsnüyle havâss-ı şairaneyi gıcıklayacak mahlûkattan değildir. Bu kadar âlâm ve ekdârın hırpalamış olduğu çehreden ne umarsınız? Bahusus ol çehre ki çamurdan, pislikten rengi görünmeyen bir entari ve çıplak ayaklar ve birbirine girişmiş ve cümlesi bir yırtık fes altına sıkışmış olan saçlar dahi ona hiçbir letafet veremez. Bîçare kızcağızın meydanda fidan gibi boyundan başka hiçbir göze görünür yeri yoktu. Ama nasıl fidan? Bâd-ı sarsara uğramış bir fidan! Bu hâlde bulunan bîçaregânın daha çocuklukta bir ihtiyar siması peyda edecekleri meşhûdât-ı yevmiyyedendir.

Hele validesini hiç sormayınız! İnsan olduğu anlaşılamayacak bir hâlde diyemez isek bile mutlaka kadın olduğu yalnız entari giymesinden anlaşılabilip yoksa çehresinden tefrik-i nev'i mümkün olamayacak surette idi. Ah! Hem felâket-dîde, hem hasta olan bîçareden ne ümit edilebilir? Kızın validesi yanından ayrılmış olduğunu haber vermiş idik, oradan ayrıldı da ne yapmaya gitti? Ne yapmaya gidecek? Sabahleyin aklına gelip icrasına katiyyen karar verdiği işi yapmağa gitti. O iş ne olduğunu unuttunuz mu? Unuttunuz ise haber verelim: Dilencilik!

Bu bir sanattır ki İstanbul'da onu icra edenler içinde altını küpe doldurmuş adamlar bulunduğunu masal olarak hikâye eder-

ler. Lâkin bizim Şehlevend... (Çünkü dün gece validesinden böyle işittik). Bizim Şehlevend bîçaresi bu masalı bildiği hâlde dilenciliği küp dolusu altın tedarik etmek gayretiyle etmiyordu. Şehlevend her şeyin nîk ü bedini temyize ve hüsniyâtı tahsîn ve kubhiyâtı takbîh etmeye iktidarı kifayet edecek mertebede akıl sahibiydi. Hatta kendisi henüz bir dilenci kız olmadığı zamanlar eli ayağı sağ olup da yine dilencilik edenleri ziyadesiyle ta'yîb ederek, o kabil dilencilere sadaka vermek caiz olmadığını dava ederdi. Binaenaleyh bu kere her çaresi tükenip de kendi hayatından da kat'-ı nazar bir bîçare validenin imdadına yetişmek için avuç açmağa mecbur olunca, bu mecburiyet kendisi için ölüm kadar acı bir mecburiyet görünmüştü.

İyi ama avuç açmayıp da ne yapacak? Ölüm kadar acı imiş! Hâlbuki Şehlevend ölüme de razı oldu. Ondan ötesi var mı?

Var! Ölümden öte gâvur köyü yok derler, ama başka birşey vardır, o da namustur! Şehlevend bunu da bilirdi! İşte bunu da bildiği için gayeti nazarında ölüm kadar acı olan züll-i suâli irtikâb edebildi.

Henüz cami vakti gelmemiş olduğundan kızcağız çarşı içine çıkıp bir şekerci dükkânının önünde durdu. Ama bir de şeker almak için mütecasirane duruş vardır. Öyle değil. Boynunu bükerek durdu. Boynunu bükerek ol kadar ihtirazla, ol kadar hüzün ile ki tamam avcunu açtığı zaman şekerci kendisine "İnayet ola!" demiş olsa memnun olacağını ve böyle demiyor da tekdir ederse o zaman pek büyük ıztırap duyacağını hesap ederek durdu. Şekerci ak sakallı beyaz sarıklı, üstü başı sakız gibi bembeyaz tertemiz bir adam idi. Kızcağızın dilenci olduğunu anlayarak çıkarıp birkaç tane peynir şekeri verdi. Şehlevend tekdir ile tard edilmeyip bilâkis iltifatla gönderildiğine ol kadar sevindi ki müddet-i ömründe bu kadar sevindiğini tahattur edemezdi. Ancak dükkândan ayrıldıktan sonra şekerlerin yüzüne bakıp bakıp da "Karınları tok, sırtları pek olanlar ağızlarını da tatlılamak için şeker yerler. Nasıl ki ben de o hâlde iken öyle yerdim. Şimdi ben şekeri ne yapayım? Anacığım şekeri ne yapsın? Bizim karnımız aç! Şekercinin verdiği şeker olmayıp da zehir olsaydı belki işimize daha ziyade yarardı." diye kaldırdı şekeri tahkir ile çamurun içine atıverdi.

Bîçare kızcağız! Ümidi başka yüzden istihsal etmek için bir müddet düşündü. Derken üstü başı temiz bir efendi geçtiğini görünce, her ne kadar biraz daha cüreti artmış idiyse de hâlâ hicabından mosmor kesilerek ona dahi elini uzattı.

Neye nail olsa beğenirsiniz? Üstü başı temiz olan efendi, o yürekler acısı kıza iki para vermek şöyle dursun ve nazikâne "İnayet ola!" demek dahi şu tarafa kalsın "Hele bak şu utanmaza! At kadar olmuş da hâlâ dilenmekten haya etmiyor. Elinde kınası da var! Aman ya Rab, ne rezalet?" diye bir iyi tekdir de eyledi!

Siz ölüm acısıyla ağlamamağa kadar tahammülü olan Şehlevend'in bu tekdire tahammül edemeyerek gözlerinden iki tane fındık kadar yaş fırlattığını hesap ededurunuz biz dahi bu üstü başı temiz olan efendinin bir mahzun yürek yaraladığını mülâhaza etmek şöyle dursun, hatta "Ama ne kadar da teessüf olunacak şeydir! Gelmiş yetişmiş koskoca bir kızı hâlâ bir zapt altına almıyorlar da başı boş bir hayvan gibi çarşıya koyuveriyorlar! İki para için avuç açan bir kız iki guruş için ne açmaz?... Sonra da tutarlar, kabahati ya kıza veyahut erkeğe bulurlar. Kabahat ne ondadır, ne de bunda! Böyle yetişkin kızları dilendirip de ondan istifadeye çalışan hamiyetsiz velilerdedir!" tasavvuratıyla kendisini pek hakîm bulmakta ve o gün bir büyük hikmet sarf etmiş olduğuna inanmakta bulunmasına şaşalım.

Vakıa üstü başı temiz olan efendinin bu sözü aynı hikmettir. Hikmet ise sevilir birşeydir. Zira insan için bedraka-i hidâyettir. Ancak hikmeti yalnız bilmek ve rivayet eylemek kifayet etmez. En büyük müşkilât tatbiki emrindedir.

Kitab-ı hikmette bir satır görürsünüz ki "Kendi sırrını sen ketm edemeyip de başkasına fâş edersen, o adamın onu hiç ketm edememesine darılmamalısın." diye yazılıdır. Bu söz pek doğru bir sözdür a! Ayn-ı hikmettir de!. Yine o kitab-ı hikmetin diğer bir satırında "Danışan dağı aşmış, danışmayan yolu şaşmış." der. Bu da pek doğru bir sözdür. Ayn-ı hikmettir! Öyle değil mi? Hâlbuki danışmak için sırrı açmak lâzım gelir. Ve tabir-i âhar ile sırrı açmamak danışmaktan vaz geçmek olur. Öyle ise bu sözler birbirini nâkızdırlar. Birbirinin nâkızı olan iki sözün ikisi de boştur.

Şu mukabele ve muvazenede devam edilecek olursa görülür ki kitab-ı hikmetin her hükmünü nakz edecek bir hükmü daha vardır. Öyleyse hikmete serapa boş ve hükümsüz deyip geçeceğiz. Öyle değil mi?

En doğrusu öyle olmamak lâzım gelecektir. Yukarıda dediğimiz gibi asıl müşkilât tatbiktedir. Bir adam felsefiyatı yutsa yine hakîm olamaz. Hakîm oldur ki ahkâm-ı hikmeti mesail-i vakıaya tatbik edebile. Tıpkı tabip gibi ki başka birisine verecek olsa semm-i katil yerine geçecek olan ilâcı bir hastalığa tatbik ederek şifayı istintac edebilir. Yani marazı bilmek ve devayı da bilmek tabâbet değildir. Bir vücutta hangi maraz olduğunu bilip ona bir deva tatbik etmek tabâbettir. Kezalik nîk ü bedi bilmek ve nîk ü bedin ıslah ve tadilini de bilmek hikmet değildir. Her meselenin fenalığı neresinde ve neden ibaret olduğunu bitteşhis onu ıslah edecek tedbir bulmak hikmettir.

Bazı kere tabibe "Hekim" derler, zannımıza kalırsa hakîme dahi "Tabip" dememeli. Aralarında şu fark vardır ki tabip vücudu tedavi eder hakîm ise ruhu!

Bizim üstü başı temiz olan efendinin hikmetten haberdar olduğunu Şehlevend'e söylediği tekdir-âmiz söz anlattı. Fakat yukarıki muvazenelerden dahi kendisinin hakîm ve tabib-i ruhânî olmadığını anladık. Çünkü sarf ettiği hikmet bir deva-yı ruhânî idiyse de o devaya muhtaç olan hasta Şehlevend değildi. Binaenaleyh deva-yı mezkûr Şehlevend'i şifayab etmeyip âdeta zehirledi. Hem de ne zehir! Acısı -tabir-i avamca burnundan değil- gözlerinden geldi!

"Öyleyse dilenmem de! Zaten ölüme razı olmadık mıydı? Bugün de aç kalarak bu akşam, nihayet yarına kadar açlıktan..." diye yine dün geceki fikrini tecdit eylemişti. Bu azm-i cesurane ve dünyanın türlü saadeti ve insanların bilvücûh merhamet ve insaniyetleri aleyhine bir nefret-i meyusane ile kalktı, cenaze namazgâhında validesinin yanına geldi. Zavallı kadıncağız! Gerçekten cenaze olmasına hiçbir şey kalmamıştı. Kızını görünce başını kuru hasır üzerinden güç belâ kaldırabilip dedi ki:

Ana -Ne haber Şehlevend?

Kız -Kimden ne haber anacığım? Neden ne haber?

Ana -(Gözlerinden iki kaynar yaş tekerlenerek) Hiç! Bir haber getirdin zannettim.

Kız -Bir taraftan bir haber beklediğimiz var mıydı?

Ana -(Başını yani yüzünü kıza göstermemek için öte tarafa dönerek) Ben öyle zannettim.

Validesini bu hâlde gören hamiyetli bir kız ne olur? Bu valideyi kurtarmak lâzım, kurtarmak! Onun için dilencilik etmek pek küçük kalır...

Hayır! Pek küçük kalmaz. Pek büyüktür! Bu valideyi kurtarmak ne kadar büyük bir vazife ise dilencilik dahi o kadar güç bir suret-i icradır.

İşte bu güçlüğe dahi katlanmak karar-ı gayretmendânesiyle kız kalktı. Gözlerini silerek cami kapısına vardı. Öğle ezanı da okunmuştu. Camiden çıkmakta bulunan cemaatin merhamet ve mürüvvet semeresi olan lütfuna yarım saat kadar eli açık boynu bükük muntazır olduğu hâlde eline ancak bir ekmek alacak kadar para geçirebildi.

Ne fütuhat! Ne zafer! Acaba Şehlevend müddetü'l-ömr bu kadar büyük bir servete nail olmuş muydu?

Hemen ekmekçiye koştu. Bir ekmek aldı. Ekmeği iki eliyle yakalayıp validesine getirdi.

Lâkin ne fayda? Dertli insanın derununda baklavaları börekleri kabul edecek iştiha bulunmadığı hâlde kurumuş kalmış olan boğazdan kuru ekmek geçer mi?

Kadıncağız bir lokma ekmek koparıp ağzına attıysa da çiğnedikçe lokma büyüyüp ta boğazına sığmayacak dereceyi buldu... Aman bir kaşık sıcak çorba! diye mahzun mahzun kızının yüzüne baktı.

Bereket versin ki kızda hüznünü artıracak bir tavır görmedi. Bilâkis kız kemal-i cüretle kalktı. Ekmeği eline alıp camiin mezkûr namazgâh mukabilinde bulunan muvakkithane kapısından çıktı. Lâkin kızın cüreti kapıdan çıkıncaya kadar idi. Ondan sonra her adım attıkça cesareti eksilerek kapı içi yanında bulunan işkembe çorbacısına ancak varabildi. Şu kadar var ki bu dükkânın önünde şekerci dükkânının önündeki gibi durmuyor. Çünkü şekerci dükkânına dilenmeğe gitmişti. Buraya ise alış

verişe gelmiştir.

Yani az bir ihtirazla "Çorbacı! Sana şu ekmeği vereyim bana iki kaşık çorba verir misin? Şurada cami içinde valideme içireceğim" dedi. Herif kızın gösterdiği ekmeğin iki kaşık çorbadan daha değerli olduğunu görerek ve bu alışverişte kârlı çıkacağını hesap ederek çorbayı vermeğe muvafakat gösterdiyse de camiye kadar çanağını göndermeğe emniyet edemedi. "Çanak için de beş para bırakmalı" dedi. Kız "Beş param olsa bırakırdım" cevabını verdikte "Ananı buraya getir" dedi. "Anam hastadır. Gelemez ki getireyim. Üzerimde de para eder hiçbir şey yok ki rehin bırakayım, istersen çırağını beraber ver de çanağı ona teslim edeyim." demiş ve bu bâbda dilenircesine bir hayli ricada dahi bulunmuş ise de çorbacı bu kadar küçük bir temenna için çırak gönderemeyeceğinden bahisle kızı tard eylemiştir.

Şehlevend çorbacıdan gördüğü muamele-i reddiye üzerine mahzun olup gitti mi zannedersiniz? Henüz mahzun olmadı. Validesinin hayatı için deva-yı mahz iki kaşık çorba olduğundan onu almaksızın giderse o zaman mahzun olacaktı.

Vâesefâ ki işte bu mahzuniyet dahi gecikmeyip meydana çıktı. Kız şayet çorbacının merhametini kazanırım diye kapının önünde boynunu büküp dururken çorbacı kızın hâlâ kapıda ve kendi tabirince miskin miskin durduğunu görünce bu defa bittehevvür "Haydi oradan haydi! Satılık çorba yok! Satılık çorba var ama tıranpa edecek malım yok! Çekil kapının önünden. Geleni gideni rahatsız etme!" dedi ki işte Şehlevend bu hakareti bir türlü havsalasına yediremeyip ağlayarak hem de hüngür hüngür ağlayarak gözlerini semaya dikti!

Bu aralık çorbacı dükkânının içinden kukuletasını sarık gibi başına sarmış aba poturlu, mai çuka saltalı bir Laz çıkıp "Çorbacı şu kız için büyücek bir çanak çorba hazırla! Terbiyesi filânı güzel olsun! Çanağı da benden iste!" dedi. Çorbacı böyle bir emri nasıl telakki eder? "Peki! Baş üstüne Mehmed Ali Ağa!" deyip mevzun takırtılarıyla işe başladı ki bu emir ve imtisal derhâl kızcağızın levnini değiştirmiş ve yüzünü güldürmüştü.

Yahu! Ne kadar olsa dünyada yine göğsü imanlı adamlar vardır. Bak Mehmed Ali Ağa'ya... Öyle değil mi muharrir

efendi?

Biz imanın göğüste olduğuna dair bir haber alamadık. Haber aldığımız şey şudur ki çorba hazırlandı, Şehlevend kâseyi alıp camiye geldi. Validesi sıcak çorbanın buharıyla beraber etrafa münteşir olan sirke kokusunu istişmâm edince kuvvetini toplayarak kalkmış idi.

Kızcağız validesini önüne oturtup kaşık ile çorbayı yedirdi. Bu aralık demir parmaklıklar yanında Laz'ı gördüyse de görmemişe döndü. Validesinden sonra kendisi de karnını doyurarak badehu çanağı alıp çorbacıya götürdü. Yolda yine Laz'a rast gelmişti. Laz "Çanağı bırak da gel beni son cemaat yerinde bul!" dedi. Kız dahi "Peki ağacığım." cevabını verip Laz kendisini niçin çağırmış olacağını bilmediği hâlde hâl ve mevkiye göre böyle azim bir ihsanına nail olduğu adamın emrine imtisal etmemek olamayacağını hesap ederek vardı çanağı bıraktı. Geldi son cemaat yerinde Laz'ı buldu.

Beşinci Bap

Laz Mehmed Ali'nin ne kadar cerbezeli, natuk bir adam olması lâzım geleceğini ileriye doğru anlayacağımız sanatı üzerine hesap edebilirsiniz.

Evvel emirde Şehlevend'e kimin nesi olduğunu suale başladı. Şehlevend kendisinin pek fakir bir bîçare kız olduğunu ve anasıyla beraber yaşamak için bu âlemde dilencilekten başka bir medarı olmadığını söyler idiyse de Laz Şehlevend'in eda-yı hitabet ve red cevabından kendisinin öyle dilencilikle büyümüş bir kız olmadığını anlayabilmişti. Binaenaleyh şu yüzden müşafeheye başladı:

Laz -Şimdi bu hâlde yaşayabileceğinizi aklınız kesiyor mu?

Kız -Ne bileyim ağacığım!

Laz -Hayır hayır! Aklın kesiyor mu diyorum. Zira seni pek akıllı bir kız görüyorum.

Kız -Aklımın erdiğini sorarsan yaşayamayız derim.

Laz -Öyleyse kendiniz için ne çare düşünüp bulabilirsin?

Kız -Ne çare bulacağım? Hiç!

Laz -İyi ama sonra hâliniz nereye varır?

Kız -O belli birşey! Ölüme!

Laz -Ölüme mi? Maşallah! Bak şu onbeş onaltı yaşındaki kızın düşündüğü şeylere!

Kız -Ne düşüneyim ya?

Laz -Senin gibi bir kız, bir genç ölümü hatırına getirmez. Hatırına gelse bile vukuuna ihtimal vermez.

Kız -Ya hatırına neyi getirir? Neye ihtimal verir?

Laz -Hanım olmayı, hanımlar gibi sefalar sürmeyi!

Kız -(Müteaccibane) Ben de mi böyle düşünmeliyim?

Laz -Niçin düşünmeyesin? Senin kadar güzel bir kız böyle düşünmezse kim düşünür?

Mehmed Ali'nin şu lâkırdısı Şehlevend'in zihnine büyük bir şüphe getirdi. Ölü gibi bembeyaz bir suretten patlıcan gibi mosmor renge tahavvül eyledi ve tavrında bir büyük nefret alâmetleri göstererek dedi ki:

Kız -Namuslu ölmek namussuz olarak hanımlar gibi yaşamaktan evlâdır.

Laz -(Bozularak) Hayır kızım hayır! Allah göstermesin! Muradım o değil. Namussuz yaşamaktan ise geberip gitmek filvaki hayırlıdır. Benim sana nasihat etmek istediğim şey ise asla namusa dokunmaz.

Kız -Ya öyleyse hanımlar gibi yaşamak nasıl mümkün olur?

Laz -Sen gençsin, güzelsin hem...

Kız -(Nefretle) Anladık ya işte! Diyeceğini anladım. Lâkin ben...

Laz -Hayır a canım, hayır! Biraz sabret de söyleyeceğimi sonra anlarsın. Vakıa sen böyle cami avlularında kalır isen seni kimse kendisine gelin etmez. Onun başka bir yolu vardır. Evvelâ cariye, sonra odalık, nihayet hanım olmuş ne kadar kız istersin?

Kız -İyi ama ben Çerkes değilim, Gürcü değilim ki...

Laz -Çerkes değilsen ne yapalım? Çerkes veyahut Gürcü değil isen bir düzme Çerkes, bir uydurma Gürcü olamaz mısın? Çerkes'in, Gürcü'nün alnında damgası yoktur. Vallahi kızım ben

sana ve validene acıdığımdan söylüyorum. Şimdi bugün hemen şu saatte validen için bir hanecik, elbise filân tedarik etmek yolu işte budur.

Şehlevend Laz'ın bu son lâkırdısını pek fena bir ızdırab-ı derunla telakki eylemiş idiyse de validesi için hemen şu saatte bir hane ve malzeme hasıl olacağı kazıyyesi nazar-ı ehemmiyetini açarak:

Kız -Anam için hane elbise filân mı?

Laz -Evet!

Kız -Kim alacak?

Laz -Ben! Sen kendini bana satarsın. Ben de senin bahan olacak akçe ile validene bir evceğiz, eşya filân alırım.

Kız -Ya ben o kadar baha eder miyim?

Laz -Ben senin için iki kese akçe yani bin guruş kıymet kesiyorum. Ne o? Ha? "Çok" mu dedin? Çok değil kızım! Senin o kadar değerin vardır. Eğer bu bahaya ve anandan ayrılmağa razı olursan....

Kız -Anamdan ayrılmağa mı?

Laz -Öyle ya! Başka türlü nasıl olur? Seni ben kendim için mi alacağım? Ben esirci bir adamım! Müşterisini bulup da seni satarsam beş on kuruş da ben kazanmış olurum. Bahusus seni ben kendim evvelâ cariye, sonra odalık, nihayet hanım edemem de. Kudretim yetmez. Bir kibar yere satarım. Orada hanım olursun.

Kız -(Bir hayli mütalaadan sonra) Yok yok! Anamdan ayrılamam.

Laz -Haniya şimdi ölüme razı oluyor idin ya? İşte insan kısmı böyledir. Şimdi dünyasından ayrılmağa razı olurken, yine şimdi bir anasından ayrılmağa razı olmaz!.. Sen bilirsin kızım! Ben merhametimden söylüyorum. Şu hâlde kalırsanız ne kadar sürüneceğinizi bir kere düşün de ona göre bir cevap ver. Satıldığın vakit, hanım olduğun vakit valideni bulmak güç bir şey midir? Ta Çerkesistan'dan gelip de daire, debdebe, kul, halayık sahibi olduktan sonra anasını, hemşiresini filânını bulmuş ne kadar cariye vardır? Hele senin gibi güzel bir kızı vallahi altı ayda odalık ederler.

Kız -Ben odalık olmak da istemem.

Laz -(Eşekçesine sırıtarak) O! Orasını ben bilmem. İşin bu ince yerleri benim bileceğim şey değildir. Orası senin ve seni odalık edecek olan efendinin, beyin yahut paşanın arasında olacak pazarlıktır.

Laz bu sözleri söylerken sarı kaşları sarı kirpikleri altından firuze gibi gözlerini parlatıp kızın vechini muayene ederdi. Bedîhîdir ki vechinde âşüftegâne bir tebessüm arardı!

Heyhat! Şehlevend sanki Laz'ın sözlerine asla kulak vermemiş de kendi derdini düşünürmüş gibi dalmış gitmişti. Evet! Kendi derdini düşünmekte idi. Çünkü nefsini füruht etmek ne kadar büyük, ne mühim, ne müşkil birşey olduğunu Şehlevend pek âlâ biliyordu. Ya bir vakit Şehlevend dahi ol küçük hanımlardan değil miydi ki konaklarında bir cariye şayet kırbaç altında helâk olursa yalnız onun kıymeti kadar bir meblağ telef olmuş idügi hesap olunarak yoksa bir nefis helâk olduğu asla hesaba katılmaz? Niçin katılsın? Telef olan şey insan değildir ki! Cariyedir! Kuldur! Esirdir! Paraları saydıkları gibi yerine dört tane daha mübayaa olunur. İnsan odur ki akçe ile satın alınamaz. Şehlevend işte bu hâlleri de görmüş bir kız idi.

Şehlevendin nazarında esaret yarı ölüm sayılırdı. Vakıa ölümün yarısına değil rub'una, öşrüne bile razı olmak pek müşkil ise de kızcağız hatta validesiyle beraber ölümün tamamına dahi razı olmuş bulunduğundan bir aralık iki adamın tamamı tamamına helâk olmasına nisbetle ikisinden birisinin nısf-ı memata razı olması daha kârlı çıkacağını hesaba başladı. Bu hesabı ne kadar tekrar eylediyse hiçbir sehvini göremeyip pek tamam, pek doğru buldu. Âhirü'l-emr Laz'a dedi ki:

Kız -Tut ki ben razı olmuşum! Validem razı olmazsa ne yaparız?

Laz -(Gayet memnuniyet ve itminanla) Sen bir kere razı ol da ötesi kolay. Âlemde yalan kahtlığına kıran girmedi ya!

Kız -Ne deriz? Validemi nasıl aldatırız?

Laz -Ben seni oğluma gelin alacak olurum.

Kız -İyi ama validem damadını görmeyecek mi?

Laz -Canım oğlum burada bulunmaz. Mısır'da olur. Hem ben

seni satacak olursam zati İstanbul içinde satacak değilim a?

Kız -Ya nerede satacaksın?

Laz -Kısmet neresini gösterirse. Mısır mı olur, Halep veyahut Şam mı olur!

Bu lâkırdı Şehlevend'in bir kat daha nazar-ı dikkatini açtı. Esir olup satılmak ne acı birşey ise, onun için İstanbul'u, validesini bütün bütün uzakta bırakıp da gitmek ondan ziyade acıydı. Lâkin çare yok demedik mi, çare yok. Bunların hiçbirisi ölüm kadar güç değildi. Ölüm kadar güç olmadıktan maada ölümden tedafuun dahi esbâb-ı mahzası bunlar olduğunu Şehlevend görürdü. Binaenaleyh Laz'a her ne kadar henüz bir cevab-ı kati vermedi ise de mustantıkâne bir tavırla Laz'ın yüzüne bakıp daha söylenecek bir söz varsa söylemesini işrab eylediğinden Laz dahi sözünü şu suretle yürütürdü:

Laz -Hasılı seni Mısır'daki oğluma gelin göndereceğim. Validen ise damadı tarafından ilk ağız olarak kendisine bir hanecikle malzeme-i saire tedarik edildiğini ve yanında harçlık olarak dahi bir hayli para kaldığını görünce hiçbir şüphesi kalmaz. Ben böyle çok kızlar aldım. Her biri birer hanım oldular. Hatta sonra yalnız validelerini değil beni bile arayıp bularak ikram etmişlerdir. İşin eki belli olmazdı. Kimse şüphe bile etmezdi.

Bu sanat kendisinin eski sanatı olduğuna göre Laz Mehmed Ali'nin daha ne gibi vaadler, suhuletler ile kızı temin eylemiş olduğunu anlarsınız. Şu kadar var ki aldatmış olduğunu zannetmemelisiniz. Zira Laz Mehmed Ali ne kadar eski bir kurt olsa, Şehlevend böyle eski kurtlara aldanacak süt kuzularından değildi. Mahza validesini kurtarmak gibi pek büyük bir lüzum uğrunda kendi hürriyetini feda etmeğe lüzum gördüğü için Laz'ın tekâlifini kabul eyledi. Ve bu kere validesini nasıl kandıracaklarını ve ne söyleyip ne yolda hareket edeceklerini Laz ile müzakere eyledikten sonra Laz'ın önüne düşüp cenaze namazgâhına kadar geldi.

Şehlevend'in validesi huzuruna girişi kabahatli bir adamın isti'fâ-yı kusur için kemal-i ihtiraz ile bir büyük zatın huzuruna girişi gibi idi. Validesi karşısında boynunu büküp durması dahi yine o kabahatli adamın söyleyeceği lâkırdıyı söylemeğe

cesaret edememekte bulunmasını andırır idi. Validesi ise mukaddema demir parmaklıklar yanında gördüğü adamı yani Laz Mehmed Ali'yi bu kere yanı başında görünce bu tekarrübde bir hikmet olduğunu anlayarak söze kendisi başlamağa lüzum gördü:

Valide -Şehlevendim! Kızım! Bu ağayı sabahtan beri senin önünde ardında dolaşmakta görüyorum. Bizden bir alıp vereceği mi var?

Kız -Kendisi söylesin anacığım!

diye Laz Mehmed Ali'yi ileriye sürmekle beraber söze başlamasını emreder bir de çehre gösterdi. Binaenaleyh koca Laz adam aldatmak için ne kadar hüner ve marifeti var ise hazır ve âmâde ederek valide hanımın huzuruna geldi ve kemâl-i cerbeze ile söze başladı:

Altıncı Bap

Laz -Efendim hatırınıza birşey gelmesin. Bu sabah işkembeci dükkânında kerimeniz hanımı gördüm. Nasıl ve hâlde gördüğümü sonra size kendisi tarif etsin ben onu bir hizmet addetmem ki lisana alayım.

Kız -Ah! Anacağım! Bu ağa olmasaydı o çorbayı içemeyecek idik. Çorbacı bir ekmeğe iki kaşık çorba vermeğe razı oldu ama bana kâsesini emniyet edemiyordu. Allah bu ağadan razı olsun. Bize koca bir kâse çorba ikram eyledi.

Valide -Allaha emanet olsun!

Laz -Böyle şeyler kale alınacak değerde değildirler efendim! Ben sizin hâlinizi zahiren muayene ettim. Fakat zahir-i hâlinizden dahi sizin şu yürekler paralayacak felâket içinde yaşayagelmiş olmadığınızı anladım.

Valide -(Ciğerlerine sığmayacak kadar bir nefesle ah ederek) Düşmez kalkmaz bir Allah!

Laz -Öyledir efendim! Düşen de kuldur kalkan da, fakat benim hesabıma kalırsa kul pek de kendi kendisine düşmez. Onu bir düşüren bulunur. Düştüğü zaman dahi yine kendi kendisine kalkamaz. Onu bir kaldıran olmalı. Hâlbuki kulları düşüren de kaldıran da yine kullardır. Eğer dünyada insanlar birbirine muavenette kusur etmemiş olsalardı bir kere düşenler pek az olurdu.

Ondan sonra da düşenleri kaldıranlar pek çoğalacağından bu hesabın neticesi yine kimsenin düşmeyeceğine ve düşmemiş olacağına müncer olurdu.

Valide -Evet karındaşım!

Laz -Neyse hemşirem! Şimdi bu vadide sözü uzatmanın hiç bir faydası yoktur. Ben pek de o kadar okumuş bir adam değil isem de kendi aklımla bulup derim ki feleğin sille-i kahrına duçar olmuş bulunanlara lâkırdı ile teselli vermekte hiç bir fayda yoktur. Lâkırdı ile vereceği teselliyi insan el ile icra etmeli. Şu hâlinizde benim size edeceğim teselli ise -Allah hanım kızınızı size ve benimkini de bana bağışlasın- kerimeniz hanımı Allahın emriyle ve peygamberin kavliyle oğluma almaktır.

Valide -(İstiğrabla) Şehlevend'i mi?

Laz -Evet efendim! Dâr-ı dünyada bir kızınızdır. Benim oğlum dahi dâr-ı dünyada bir evlâdımdır.

Valide -Korkarım bizimle eğleniyorsunuz ağa!

Laz -Hayır efendim! Allah göstermesin ben...

Valide -Benim kızım ile sizin oğlunuz arasında hiçbir münasebet yoktur.

Laz -Hanım hemşire! Ben biraz acayip düşünür bir adamım. Ben derim ki eğer dünyada zengin erkekler fakir kızları alsalar ve zengin karılar dahi fakir kocalara varsalar pek çok bîçareler saadete nail olurlar ve bu suretle ortada fakr ü fâka bir hayli az olurdu. Zengin zengin ile izdivaç ederse servetleri munzam olur ki buna birşey denilemez. Ya fakir fakirle tezevvüç eylediği zaman fakirleri teekküd edeceğine de birşey denilemez mi? Fakat hakim değilim zabit değilim ki bu fikrimi herkese emir suretinde arz ederek icra ettireyim. Kendi emrim yine kendime geçeceği cihetle işte kendi aklımın emrine yine kendim tabi oluyorum. Eğer fikrime siz dahi iştirak ederseniz hemen sizi şimdi bu belâdan bu musibetten kurtarıp kendinize mahsus bir hane tedarik edinceye kadar kendi haneme götüreceğim.

Valide -(Cüz'î teemmülden sonra) Allah razı olsun kardaşım! Öyle bir pazarlık olursa elbet beni de bu cami avlularında bırakacak değilsiniz a? Lâkin bir dilenci kızını... Ah! Cami köşelerinde kalmış bir dilenciyi oğlunuza alırsanız âlemin lisanı

sizin yüzünüzü kızartır.

Laz -Hayır efendim! Öyle değil! Kızınız burada gelin olup kalmayacak. Eğer müsaade ederseniz Mısır'da gelin olacak. Ben Şehlevend hanımı buradan çeyiziyle çemeniyle gönderdikten sonra orada onun kim olduğunu kim bilecek?.. Şey! Estağfurullah hata ettim! Bilâkis orada onun kim olduğunu ve nasıl bir soyzade hanım idügini bilecekler. Ama şu hâle giriftar olmuş idügini bilmeyecekler.

Valide -(Bir hayli müddet düşündükten sonra) Efendim ben size son lakırdımı söyleyim mi? biz size münasip değiliz veselâm! Âhir vaktimde gurbetlere nasıl giderim?

Laz -Ay efendim! Size demedim mi? Siz burada döşeli dayalı evinizde oturacaksınız. Bir yere gitmeyeceksiniz! Hanım kızınız gidecek. Zati dışarıya gelin gitmek yeni bir şey değil a? Bu kadar efendilerin beylerin paşaların hanımları da gurbet geziyorlar. Vakıa Şehlevend Hanım bir bey yahut paşa karısı olacak değil ama İstanbul'ca bir muteber ve zengin esirci Mehmed Ali Ağa'nın gelini ve Mısır'ca dahi menkâle tüccardan Ali Haydar Ağa'nın karısı olacak. Yine siz bilirsiniz efendim! Vallahi ben hanım kızımızı pek sevdim ve o da bu nikâhı kabul etti de onun için geldim sizi taciz ettim. Yoksa... Hem sizi şu hâlde bırakmak...

Mehmed Ali Ağa lâkırdıyı bitirmeyip fakat cevaba muntazıran bir müddet valide hanımın yüzüne baktı. Kadıncağızda derin ve meyusane ve muzdaribane bir sükûttan başka birşey görünmezdi. Laz bir hayli beklediği hâlde hiçbir cevap alamayınca Şehlevend'e döndü. Çıkarıp eline bir yirmilik altın verdi. Ve bunun alelhesap olduğunu ve gece validesini ırzâ etmeye çalışmasını ve ertesi günü kendisi yine geleceğini yavaşça kulağına söyleyip valideye hitaben dahi:

Laz -Efendim! Bana bir emriniz var mı?

dediyse de valide hanımdan: "Bakalım biraz düşünelim efendim!"den başka cevap alamayınca biraz ızdırab- derûnla yıkılıp gitti.

Laz gittikten sonra bizim ana ile kız hemen söze ve müzakereye başladılar zannederseniz hatadır. Bîçare kadıncağızın mü-

lâhazatı arttığı gibi kızın dahi dalgınlığı arttıkça artardı. Hatta kızın meyûsiyeti valideden daha beş on kat ziyade olduğu da görülüyordu.

İkisi arasındaki bu sükût akşama kadar devam eyledi. Akşam takarrub eyledikte Şehlevend validesinin mülâhazatını ihlâl etmeden yavaşça çekildi. Civarda kâin bir aşçı dükkânına girdi. İşte bu müracaatı ne şekerci dükkânına ve ne de işkembeciye ettiği müracaata kıyas etmemelidir. Bu kere kızın elinde para vardı para! Halkımız indinde para nedir bilir misiniz? Para ol kuvvet-i mahzdır ki acizi muktedir, miskini kavî, korkağı yiğit hasılı umum için bir tabir-i umumî olmak üzere diyelim ki küçüğü büyük eder. Bektaşinin dediği gibi paranın bir maden olduğunu bilmeyip de yalnız kuvvetini muvazene edecek olsak "Herşeye kadir birşeyi varsa o da budur!" diye paraya perestiş etmek lâzım gelir. Edenler değil ise de etmek derecesinde olanlar da vardır ya! Zira müşkilât yoktur ki paranın yüzü gösterilince onun sımsıkı düğümleri çözülmesin! Ne kadar ırzlar, ne kadar iffetler, ne kadar hamiyet-i milliyyeler, ne kadar gayret-i vataniyyeler paranın önünde aczlerini itiraf ederek baş eğmişler, boyun bükmüşlerdir! Ama parayı yalnız bu derece muhrip zannetmeyiniz! Para tamire de hizmet eder. Ne kadar ırzlar, ne kadar iffetler, ne kadar hamiyyet-i milliyyeler, ne kadar gayret-i vataniyyeler âdeta yılmak üzere gelmişler iken para onları tekrar ihya ve tamir etmiştir! Para ipten adam alır! Şakağa ve beyne teveccüh etmiş olan tabancayı ve yürek üzerine sıyrılmış olan bıçağı geriye çevirir. Hem de nasıl ya? Kendi eliyle ipini çekecek ve kendi parmağıyla tetiğe dokunacak ve kendi avucuyla kabzayı tutacak olan adamları yine kendi dest-i can-sitanından kurtarır.

İşte Şehlevend'in elinde böyle bir kuvvet olduğu hâlde aşçı dükkânına girdi ki kuvvetli olanların çehrelerini tezyin eden kâffe-i alâyim-i cür'et Şehlevend'in dahi simasını tezyin (!) eder idi.

İki üç kap nefis taam mübayaasını aşçıya emreylediği zaman aşçı kalıbı kıyafeti dilenci olduğuna delâlet eylediği gibi o gün görmüş olduğu hareketi dahi bu bâbdaki şüphesini izale eden bir kızdan aldığı emre taaccüp eylediyse de Şehlevend altını

gösterdiği anda ol şehinşah-ı kudret-penâhın ferman-ı cihanmutâ'ına adem-i inkıyad kimsenin haddine düşmemiş olduğundan aşçı dahi emre derhâl imtisâl eyledi.

Cenaze namazgâhında her taraftan ümidi kesilmiş olan valide kızının yanında bir aşçı çırağı ve onun da başında bir tabla yemek ile geldiğini görünce hayretten midir, yoksa sevinçten midir, neden ise kendisini ağlamaktan bir türlü men edemedi.

Valide -Ah! Şehlevendciğim bunları nereden buldun? Bir haftadır bizim sıcak yemek gördüğümüz var mı a kızım?

Kız -İnşaalah bundan sonra yine hep böyle sıcak yemekler yiyeceğiz anacığım!

Valide -Demek oluyor ki dün geceki kararından vaz geçtin! Ben ise o karara bugün daha ziyade kuvvet vermekteydim.

Kız -O karardan benden evvel sen vaz geçmiştin. Ben dün gece vaz geçmemiş idiysem bile bugün vaz geçmek derecesine yaklaştım. Fakat yemeğimiz soğumasın!

diye bir yandan yemeğe başlarlar.

Valide -Bu Laz'ın teklifi üzerine mi vaz geçtin?

Kız -(Biraz hicapla) Ne saklayım anacığım onun teklifi üzerine vaz geçtim. Laz'ın teklifi iki adamın ölümüne çare demektir. Ölüme çare bulunduktan sonra artık ondan vaz geçilmez mi?

Valide -Hay çocuk hay!

Kız -Vakıa çocuk isem de anacığım kendimi değil seni böyle cami köşelerinde dün geceki belâlar içinde sürüm sürüm süründürmeyi tecviz edecek çocuklardan değilim. Bir haftadan beri neler çektik neler gördük? Hatta canımızdan bezdik. ben kocaya varacak değil hatta can verecek olsam seni kurtarmak için olduğuna göre bence nimettir. Bu hâlde kalsak ikimiz de mahvolacak değil miyiz? Ben can feda etmiş olsam bile sen sağ kalacaksın ki birimizin kurtulması her hâlde kâr sayılır. Hâlbuki ben de mahvolmayacağım. Laz'ın dediği gibi dışarıya gelin giden yalnız ben mi olacağım? Bunca ümmet-i Muhammed'in kızı gelin gitmiş ve gidiyor. İşte herif sana bir küçük evceğiz alacak. Döşetecek dayatacak. Elbise yemek içmek filan hepsi yoluna girecek bu kadar nimeti ayakla tepersem işte o zaman çocukluk et-

miş olurum.

Bîçare kızcağız şu lâkırdıları o kadar mutmainane söylerdi ki filvaki gelin gideceğine kendisi dahi inanmak mertebesini bulurdu. Bir de gelin değil esir gideceği aklına gelince yüreği birden bire cızlayarak acısı burnundan ve eseri gözlerinden geldi. Lâkin validesi bu hakikatin farkında olmadığı cihetle kızcağız yalnız hâl-i hazır üzerine ağlıyor zanneyledi:

Valide -Ne ağlıyorsun ya?

Kız -Hiç anacığım!

Valide - Lazın teklifine razı olmayacağım diye mi?

Kız - Farzet ki onun için.

Valide -Ona ben razı olsam bile sen razı olmamalısın.

Kız -Niçin?

Valide -Vay niçin olduğunu da mı unutun? Ömer'i de mi hatırından çıkardın? Ömer ne oldu Ömer? O bîçareyi ne yapacaksın?

Bu Ömer ismi telâffuz olunduğu onda Şehlevend'in gözleri içinde bir şimşek çaktı. Göğsü gök gibi gürleyerek bârân-ı sirişk dahi gözlerinden boşandı.

Valide -Ha şöyle ağla kızım ağla. Bugün senin ağlayacak günündür. Zira bîçare Ömer sana hizmet etmek ve senin intikamını almak yolunda ölüme bedel küreğe kadar gitti.

Aradan bir hayli vakit sükût ile geçti. Şehlevend'in eli taamdan kesilmişti. Nihayet kız cüretini toplayarak dedi ki:

Kız -Pekâlâ anacığım! Ölüme bedel küreğe gitti demek "Öldü" demekle beraber değil midir? Ömer öldükten sonra...

Valide -Eğer bana sorarsan sen de ölmelisin! Fakat Ömer hâlâ ölmedi. Geminin güvertesi üzerine zincir ile çakılmış bir sefalet-i ebediyye içinde bulunuyor. Ah ne bilirsin? Belki Ömer hâlâ birgün ölür kurtulur ve Şehlevend Hanım Hazretlerinin elini öpmeğe muvaffak olurum ümidindedir? Hiç ümitsizler mahvolur mu kızım? İşte Ömer'in bu hâlini sen de mülâhaza ederek böyle cami köşelerinde ne kadar sürünsen katlanmalısın. "Tahammülüm kalmadı" diyecek olursan kendini telef etmelisin. Şan-ı sadakat budur.

Kız -Sözlerin doğru gibidir. Ölüm ise beni bundan sonra asla korkutamayacak bir uyku veyahut baygınlıktır. Bahusus dün gece sen mani olmamış olsaydın....

Valide -Eğer bugün bu Laz'ın zuhur edeceğini bilseydim hiç mani olmazdım. Hem gerçekten mani olmazdım. Çünkü insanın fikri birşeye birdenbire karar veremezse bile zaman geçtikçe yavaş yavaş kararı verebiliyor. Hatta ben bugün denizin dün geceki karanlığı kadar dehşetini de göze aldırdım. Anladın mı?

Şehlevend validesinin bu son sözünü sanki asla dinlemiyormuş gibi derin bir dalgınlığa daha daldı gitti. Validesi yemekten el çekmiş kalkmış olduğu hâlde kız hâlâ sofra başında oturur idiyse de bir âkilin demiş olduğu vechile karnı güya acılar ile doymuş olduğundan yemek hatırına bile gelmeyip yalnız kendi meşagil-i zihniyyesiyle uğraşırdı. Validesine de böyle bir sükût ârız olacağı derkârdır. Ta Kılıç Ali Paşa camiinde gürül gürül yatsı namazı kılınıp bitinceye kadar ana ile kızın bu sükûtu devam eyledi. Nihayet kız derya-yı veleh içinden başını çıkarıp dedi ki:

Kız -Anacığım! Ne söyledin ise doğrusun, haklısın. Lâkin ben seni şu hâl içinde mümkün değil bırakamayacağım. Her ayıp her alçaklık benim üzerime olsun. Sana şunu da söyleyeyim ki eğer sen Laz'ın teklifini kabul etmezsen....

Valide -Ee kabul etmezsem?

Kız -İşte artık edepsizliğime ver neye hamledersen hamlet, ben Laz'a kaçarım!

Valide -Vay! Demek oluyor ki bu meşakkatlere dayanamayarak kaçacaksın da ha? Beni bu hâlde Ömer'i o hâlde bırakıp da mı? Yazık bana yazık Ömer'e! Sana da yazıklar olsun Şehlevend!... Hayır hayır! Sen bu felâket-i hâlimize tahammül edemediğin için kaçmayacaksın. Âdeta koca için kaçacaksın koca! Bu zaruret-i hâl içinde seni kimse almayacağı, sen de kocasız kalmağa razı olmadığın için hazır şu Laz zuhur etmişken elden kaçırmamak istiyorsun. Tuh sana! Şehvetperest kız!

Zavallı Şehlevend bu bir harfini yiyen köpeklerin kuduracağı tekdirleri yukarıdan aşağıya yediği hâlde şakk-ı şefe bile etmemişti. Validesi ise kızın mahza valideye itaat ve hürmet

vazifesinden neşet eder bu sükûtunu, kabahatini tanımış olmasına hamlederek ve binaenaleyh hakkı kendisinde görerek daha ol kadar sözler söyledi ki tarife ve tabire sığmaz. Şehlevend bunlara da sükût eyledi.

Vakıa validesinin sözleri harf be-harf doğru ve haklı idi. Lâkin kerimesi Mısır'a mı Şam'a mı her nereye gelin gidecek ise oraya "gelin" gitmesi şartıyla haklı idi. Şehlevend ise gelin gitmiyordu. Esir gidiyordu esir! Gelinlik ile esirlik arasındaki fark muhtac-ı izah mıdır? Gelin kendi maiyyetinde bir esir götürür ama esir kendi maiyyetinde bir gelin götüremez.

Validesi sözlerinde haklı olduğu gibi Şehlevend'in de ısrarında haklı olacağı müsellemdir. Ölüme bedel prangaya gitmiş olan Ömer'i kurtarmaya kudreti kifayet etmez ki kurtarsın. Nefsini satıp esir olması dahi Ömer'in kendi üzerinde bir hakkı âşıkanesi varsa ona hıyanet addolunmaz ki Şehlevend ma'yub olsun. Validesini şu sefalet-i hâl içinden kurtarmağa kudreti varsa sarf etmeye mecbur değil midir? Hâlbuki bu kuvvet kızda vardı. Hem de bu kuvvet nefsini satmaktan başka hiçbir şey ile hasıl olmayacağı için işte Şehlevend bunu da göze aldırdı. Validesi bu sırra vakıf olsaydı ihtimal ki buna kat'a razı olmazdı. Ancak ulüvv-i cenâb davasıyla iki vücudun birden mahvolması gayretin derece-i ifratıdır ki aklen caiz değildir.

Yedinci Bap

Validesi edeceği tekdirleri edip bitirdikten sonra artık gecenin bakiyyesi ana ile kız arasında garip bir sükûtun devamıyla geçmiş olacağı pek kolay tasavvur edilebilir. Ertesi sabah erkenden Laz Mehmed Ali sabah namazına gelip bade'l-edâ cenaze namazgâhına da geldi, ana ile kızı buldu. Koca Laz sözü açmak için zihninde mukaddimeler arar durur idiyse de valide hanım mukaddemâta hacet bırakmayarak "Ağa birader! Ben kızımı size lâyık görmediğim gibi, vermek de istemiyorum. Lâkin kızım istiyor. Eğer ben razı olmazsam size firar edecekmiş. Şu kadar felâketim içinde bir de kızımın bana isyanıyla firar eylediğini görmemek için işte zaruri rıza gösteririm." dedi.

Vakıa bir kayınvalide tarafından bu gibi sözler işitmek emr-i nikâha kuvvet verir mevâddan olduğu malûmdur. Hatta

mûmâileyhâ bu sözleri mahza Laz'ı caydırmak için bililtizam söylemiş olduğunu da hükmedebiliriz. Fakat Laz Mehmed Ali halkın bildiği kayınpederlerden bulunmadığı cihetle kadıncağızın lâkırdısına darılmak değil, bilâkis fevkalgaye memnuniyet göstererek hemen ana ile kızı kaldırdı, Karabaş mahallesinde vaki hanesine götürdü.

Valide hanım hâlâ kızına dargın! Şu kadar var ki daha ertesi günü Şehlevend'in emir ve tensibiyle karşıda İstanbul tarafında Tahtakale'de iki odalı bir küçük hane o zamanın fiyatınca dörtyüz arslanlıya mübayaa olunup bir yüz kuruş dairesinde dahi levâzımı tehyie eyledi. Valide hanım hâlâ dargın ise de böyle kutu gibi bir eve girip de minder üzerinde dahi beşyüz kuruş harçlık bulunca dargınlığı bittedrîc sükûnet bulmağa başladı ve sükûnet buldu.

Ah! Bu hane, bu para, ciğerpâresi kızının hürriyeti bedeli olduğunu bilseydi acaba yine sükûnet bulabilir miydi? Bîçare kadıncağız işin iç yüzünü bilmiyor ki! Evceğizinde yerleştikten sonra sâlifü'z-zikr beşyüz kuruşu kızı için ağırlık makamında tutarak bununla çeyiz düzmeğe dahi kalkıştı. Lâkin Laz Mehmed Ali gelini için validesinden bir çevre bile çeyiz istemiyordu. Çeyizi yağlıkçılardan hazır mübayaa edeceğinden bahisle valideyi men eyledikten sonra bir aralık da çeyizin doğrudan doğruya yağlıkçı tarafından sandığa basıldığı rivayetini çıkarıp nihayet bir Cuma günü idi ki Mısır'a müteveccihen Dersaadet'ten hareket eden bir gemi ile Şehlevend'in dahi gelin (!) gitmesi lâzım geldi.

Laz Mehmed Ali kılığını kıyafetini bir yolcu şekil ve suretine koymuş olduğu hâlde gelip, Şehlevend dahi bazı yol levâzım-ı zaruriyyesinden ibaret bulunan tedarikâtını görmüş olduğundan onlar bir hamala verilip kızcağı dahi validesiyle resm-i vedâı ifa eyledi.

İşte bu resm-i vedâ yürekleri cayır cayır yırtacak bir surette idi. Valide hâlâ kızı gelin gidiyor itikadıyla bir takım vesâyâda bulunur, tebrikler eder ve kız ise ne hâl ve mertebe ile gittiğini bildiği cihetle boynuna sarılmış olduğu validesini kolları arasından bırakmayarak sel gibi göz yaşları içine gark eylerdi.

Her ne hâl ise yolcular müfârakat edebildiler. Yemiş iske-

lesine inip oradan bir kayığa râkiben karşı tarafta demir üzerinde bulunan Mısır gemisine çıktılar. Laz Mehmed Ali, Şehlevend'i geminin kaptanına teslim ederek şu suretle artık vazifesini ifa edip bitirmiş sayıldığından bir daha kızcağıza "Uğurlar olsun! Allah selâmet versin!" bile demeğe lüzum görmemişti.

Kaptan, Şehlevend'i geminin başaltına götürdü. Kız içeriye girince iki üç genç kız ile bir iki çocuk daha gördü ki kızlar hüngür hüngür ağlar ve dünyanın belâyâ ve mesâibi bile kendileri için oyuncak olan çocuklar halatlar üzerinde misafir oyunu oynar idiler.

Şehlevend'in duhûlü bunların bükâsına fasıla verdi. Hatta biraz sonra gerek Şehlevend bunlarla ve gerek bunlar Şehlevend ile müteselli olmağa bile başladılar. Çünkü bunların hepsi bir derdin ortağı olduğu malûmdur. Bir derdin mübtelâsı ne kadar çoğalırsa inde'l-hakîka edilecek teessüfün o nisbette artması lâzım gelirse de derdin ortağı çoğaldıkça tesir ve ızdırabından erbâbının hissesi küçülmemek dahi insanın acîb ve garip bir takım cibilletleri iktizasındandır.

Şehlevend'in kızlarla olan müşafehesinden anlaşıldığına göre Laz Mehmed Ali bu kızları dahi güya fakr u zaruretten kurtarmak için yüz ellişer, ikişer yüz kuruşa mübayaa eylemiş. Şehlevend diğerlerinin kıymeti kendisinin humusu, südüsü kadar olduğunu görünce biraz daha ziyade müteselli olmuştu. Çocuklar ise mektep seyrine gidiyoruz diye memnun olduklarından bunların hayretleri yalnız ellerinde bulunan üç dört hacıyatmaz ile bir iki dilli düdük ve davul pahasına satın alınmış olduğu derkârdır.

Bu kitâb-ı evvele nihayet vermekte olduğumuz şu sırada erbâb-ı mütalaaya sual ederiz ki şu başaltında mevcut olan beş altı nefer kızlar ve çocuklar içinde en ziyade acıdıkları hangisidir?

"Cümlesine bir siyakta acıyoruz." diyenleri tebrik ederiz. Yalnız Şehlevend'e acıyanlara ise hiçbir şey söyleyemeyiz. Zira insanlardan bir kısm-ı âzamın vereceği cevap bu olduğunu zaten biliriz. O kısm-ı âzamın efrâdı bir kimseyi yakînen tanımaz ve duçar olduğu felâketin mahiyet ve derecesini an'anesiyle

bilmezse ol kadar acımaz. Bir gemi batsa içinde otuz kişi boğulsa bir "Vah vah vah!" otuzuna da kifayet eder. Ancak bunlar meyanında tanınan bir adam olsa teessüfü bir hayli müddet bâki kalır.

Hesap edilecek olsa insanlığımızın pek çok cihetleri insaniyetten muntazır olan şana mugayir düşerse de biz bu gibi mugayeretleri daima kadere, nasibe, feleğe ve hatta Cenab-ı Hakk'a atf ve isnat ederek kendimizi daima haklı çıkarırız. Kusur kimsede değil bizde olduğunu bilsek, kusurumuzu tashihe belki himmet eder idiysek de kendimizde hiçbir kusur göremediğimiz için tashihine lüzum görememekteyiz. Binaenaleyh dört bin sene evvel nasıl insan imişsek, bugün yine öyle insan kalmış olduğumuz gibi korkarız ki dört bin sene sonra dahi hep öyle insan kalacağız da "Benî Âdem âzâ-yı yekdîğerend" ilâ-âhire kıtasını sadece bir şiir okur gibi okuyup gideceğiz.

(İntihâ-yı kitâb-ı evvel)

İkinci Kitap

Birinci Bap

Şehlevend Mısır'a gelin gittiği zaman validesini İstanbul'da beşyüz kuruş ile terk etmiş olduğunu hatırdan çıkarmamışızdır.

Vakıa bundan yüz sene evveline göre bu para epeyce büyücek bir meblağdır. Bir kere o zamanın beşyüz kuruşu bu zamanın iki bin yediyüz, üçbin kuruşu kadar eder. Bundan maada es'ârın galâsı akçenin kıymetine ve akçenin kıymeti dahi derece-i nedretine göre olacağı cihetle o zamanın bir kuruşuyla görülen iş bugünün (inde'n-nisbe yine o zamanın bir kuruşuyla mütenasip düşecek olan) altı kuruşuyla görülemez. Şu hâle nazaran Şehlevend'in validesi yanında kendisini epeyce bir zaman idare edebilecek para vardı. Paradan maada ileride damadının kendisini gözeteceği ümidi de vardı!....

Erbâb-ı mütalaa esrara Şehlevend'in validesinden ziyade vakıf olduğu için ileride damadının kendisini görüp gözeteceği hakkındaki ümit onlarca akçe eder ümitlerden değildir. Binaenaleyh biz de muhakememizi şimdilik kadıncağızın ümid-i mahzı olan nakd-i mevcut üzerine tesis etmeliyiz.

Nakd-i mevcudun sarfı âdeta ömrün insırafına şebîh olduğu bizden başka yerlerde ve zamanımızdan başka zamanlarda dahi fark edilmiş birşeydir. Fark edilmiştir ki "Vakit nakittir." demişler. Eğer onlar yalnız kıymet cihetini nazar-ı dikkate almış olsalar bile biz insıraf cihetini de mütenasip bulmaktayız: Bir sandığa nakd-i ma'dûd koydunuz. Bir yandan da sarf etmeye başladınız. Eminsiniz ki bu nakdin son kuruşu alınıp sandıkta hiçbir şey kalmadığı zaman dahi olacaktır. Defter-i ömre bir miktar vakit kaydeylediniz. Hergün birazını sarfla mahsubunu yürütmekte yani masrufu mevcuttan tarh etmektesiniz. Eminsiniz ki bu tarhın hasıl-ı tarhı sıfıra müsavî olduğu bir zamanı da göreceksiniz. Şu hâle göre vakitle nakdin bir farkı kalırsa o da sandıkta mevcut olan nakdin miktarı malûm olarak ona göre sarfetmek ve defter-i hayatında mukayyet bulunan

vaktin ise miktarı malûm olamayacağından ale'l-amyâ imrâr eylemek suretinden ibarettir.

Hasılı Şehlevend'in validesi dahi nakd-i mevcuddan sarfa başladı. Hem de miktarı beşyüzden ibaret olduğu ve arkası gelmeyeceğini bilerek bir sarf ediş değil. Öyle olsa belki biraz ihtiyata lüzum görürdü. "Kızımın kaynatası Mısır'a gittiyse orada kalacak değildir a? Onbeş günde oraya varsın, bir ay da orada kalsın, onbeş günde de gelir, nihayet iki ay sonra buradadır. İhtimal ki kayınpederi gelirken kızım biraz harçlık da gönderir." mütalaasıyla sarfederdi.

Hanımın hesap eylediği iki ay mesutlar ömrü gibi pek çabuk geçti. Hâlbuki kendisi dahi bu iki ay içinde pek mesut idi. Mesudun ömrü çabuk geçeceği ise mücerrebâttandır. Ama miktarı azalarak çabuk geçiş değil, Allah bu âfetinden cümleyi masûn eylesin, belki nasıl geçtiğini bilememekten ibaret bir sürat-i güzerânı haber vermek istiyoruz. Felâketzede ve mihnetkeş olanların ömrü çabuk geçmemiş ise, mihnet dakikalarının her biri erbâbına bir asır kadar geldiğinden neşet eder.

Hanımın hesap eylediği iki ay mürûr eylediği hâlde kızının kayınpederinden bir eser zuhur etmeyince kadıncağız Mısır yolunu biraz daha uzatmağa mecbur oldu. "Hava olmaz ise gemi nasıl yürüyecek? Az yol da değildir. Bazı hacılar bir ayda Mısır'a ancak varabilirler. Bir ay gitmek, bir ay gelmek, bir ay da orada kalmak, etti üç ay. İkisi geçti, birisi kaldı. Bir ay daha beklemek lâzım." diye öbür ayı da geçirdiyse de bunun uzunluğu ilk iki aydan ziyade olmuştu. Çünkü sandıktaki beşyüz kuruşun da dörtyüzü tükenip yüzü kalmıştı. Öbür ay da mürûr eyledi. Hâlâ Laz Mehmed Ali'den haber yok. Kadıncağız Mısır'daki müddet-i ikameti iki ay kadar temdid etmeye mecburiyet gördüyse de bu hesapça intizar etmesi lâzım gelen bir ayın imtidadı geçen üç ayın cem'an yekûnundan da ziyade olmuştu. Çünkü bakıyye-i mevcud olan yüz kuruştan ancak kifâf-ı nefs edecek miktar sarfıyla ellisi daha elden çıkarılmış ve binaenaleyh sefaletin tekarrubu dakikaların uzanmasını istilzam eylemişti.

Elhasıl vakit geçtikçe maişetin daralması ve binaberîn sefaletin de artması cihetiyle dakikalar, saniyeler, saliseler

uzana uzana altı ay mürûr eyledi. Hâlâ Mehmed Ali Ağa'dan eser yok. Sandıkta da âdeta bir para yok! Bîçare kadıncağız henüz ye's-i tam içine dalmamış idiyse de ümidi dahi birçok şüpheler içinde kaldığından Mehmed Ali Ağa'nın Karabaş'ta kâin hanesine gidip def'-i iştibaha mecbur oldu.

Haniya kayık parası? O zaman ise Galata ile İstanbul arasında köprü de yoktu.

Acayip, muharrir efendi! Bîçare kadıncağızda kayık parası edecek kadar da para kalmadı ha?

Bereket versin ki ekmekçi ve kasap ve bakkal ile ahz-ı itâsını aylık hesabı üzerine icra etmekte olup altı aydan beri terâküm eden deyni dahi hâlâ emniyeti selb edecek mertebeye varmamış olduğu için yiyeceği bulabilmekteydi.

Maahâzâ Karabaş'a kadar seyahat lüzumu hiçbir şey ile men edilemediğinden karıcık kalktı, feracesini yaşmağını giyinip kuşanarak sokağa çıktı. İskeleye kadar vardı. Oradan yine geriye dönüp alış veriş ettiği bakkala gelerek "Bakkal! Karşıya gideceğim ama para kesemi (!) evde unutmuşum, bana birkaç para ver de hesabıma yaz." diye bakkalı âdeta dolandırmak suretiyle kayık parası tedarik eyledi. Yemiş'ten bir kayığa binip Tophane iskelesine çıktı.

Tophane iskelesi bîçare kadıncağıza bir takım eski faciaları ihtar eylemiş olduğunu hesap ediyorsunuz ya? Hem de bu ihtârâtın ol kadar tesiri olmuştu ki hâlâ yeni bir felâkete daha ayak atmakta bulunan karıcığın iskele tahtalarına ayak atar iken dizleri tir tir titremişti. İskeleye çıktıktan sonra arkasına dönüp denize bir nazar eyledi. Bu nazar nasıl bir faci' nazar olduğunu kariîn-i kiram temyiz edilebilecekleri gibi karıcağızın çehresi karilerimizin bildiği esrardan haberdar olmayanları dahi irşad edebilecek bir suretteydi.

Bu ıztırab-ı derûnla karıcık Kılıç Ali Paşa Camii'yle Paşa hamamı arasındaki yolu tuttu. Tamam camiin kapısı yanına geldikte başını sağ tarafa dönmekten bir türlü men edemeyerek mahut cenaze namazgâhını da gördü! Artık nur-ı aynı, ciğerpâresi Şehlevend'in hayali cami avlusunda salınıp gezmekte olduğunu âb-ı âşikâre gibi bir suretle görmeğe başlayınca zaten titremekte olan dizlerinin bağı çözülerek yine bu camiin diğer kapı-

sında bir sabah kızı Şehlevend'in sabah namazından çıkan cemaate avuç açtığını gördüğü zaman yıkıldığı gibi bu defa dahi yıkılıp yığılıvermeğe ramak kalmıştı.

Artık olanca cesaretini değil, kendisinde olmayan cesareti dahi bulup buluşturmak ve derip devşirmek lâzım geldi. Paşa Hamamı'ndan Yamalı Hamam'a kadar hanımın suret-i meşy ü hareketine birisi dikkat edecek olsa idi sarhoş olması gibi bir suizanda bulunmayacak olsa bile mutlaka saralı olduğunda asla şüphesi kalmazdı.

Yamalı Hamamı da geçti. Karabaş camii yanından bu isimde olan mahalleye sapıp nihayet esirci Trabzonlu Mehmed Ağa'nın mukaddema tanımış ve öğrenmiş olduğu hanesi kapısını dakkeyledi.

Laz Mehmed Ali'nin zevcesi bulunan ve kendi hanesinde misafir kaldığı gece hanıma ziyadesiyle ikram etmiş olan bir Kabartay karısı percereden bakarak hanımı lâyıkıyla tanıdıktan sonra ne dese beğenirsiniz? Bakınız ne dedi:

Kabartay -Kimdir o?

Hanım -Açsanıza hanım! Benim.

Kabartay -Siz kimsiniz?

Hanım -Allah Allah, a kardeş benim kim olduğumu görmüyor musunuz? İşte Şehlevend'in validesi!

Kabartay -Nasıl Şehlevend?

Hanım -Canım gelininizi de mi unuttunuz?

Kabartay -Biz öyle Şehlevend filân tanımayız hanım. Ne oğlumuz vardır, ne de gelinimiz. Yoksa yanlış yere gelmiş olmayasınız?

Hanım -Üstüme iyilik sağlık! Esirci Mehmed Ali Ağa'nın hanesi bu değil midir?

Kabartay -Ha! Anladım kardeşim! Yine yanlışsınız ya! Bu hane Mehmed Ali Ağa'nın değildi. Mehmed Ali Ağa burada kiracı idi. Çıktı. Nereye gittiğini bilemeyiz. Ondan sonra biz taşındık.

Hanım -Niçin böyle söylüyorsunuz a kardeşim? Ben sizi tanımıyor muyum sanki?

Kabartay -Sen bizi tanıyorsan hanım, biz seni tanımıyoruz.

diye cumbadan çekildi. Ondan sonra karıcık her ne söylediyse güya yalnız cumbaya söylüyormuş oldu. Cumba insana cevap mı verir?

İşte bîçare Şehlevend'in bîçare validesi Laz'ın kapısından bir ayrılış ayrıldı ama bu ayrılış bütün ümitlerinden ayrılmak demek olduğu cihetle karıcığın ne hâle girmiş olduğu ancak erbâb-ı mütâlaanın mülâhazalarına muhtaç kalır.

Kabartay karısının hısımlığa akrabalığa sığmayan bu muamelesini neye hamledeceğini ve yeniden düşmekte olduğu felâketten kaçmak için hangi yola gideceğini bilemeyerek ve bahusus bir daha Kılıç Ali Paşa Camii önünden geçmeğe yüreğinde kuvvet bulamayarak kapı içinden geçip Galata yolunu tuttu. Niyeti Karaköy iskelesine gelip de oradan bir kayığa binerek Yemiş'e çıkmak idi. Tamam Sandıkçılar çarşısına gelince Laz Mehmed Ali'yi bir çilingir dükkânında yine kendisi gibi bir Laz çilingir ile konuşmakta görmesin mi?

Bu aralık damadını ve hatta doğrudan doğruya kızını görmüş kadar memnun olmuş idiyse de mezbûre Kabartay karısının muamelesi hatırına gelince güya yine o karıyı görmüş kadar bir ıztırab-ı derûn hissetti. Hiddetinden, ıztırabından, hayretinden titreye titreye Laz'ın karşısına varıp boğula boğula söze başladı.

Hanım -A Mehmed Ali Ağa! Mısır'dan geldin de bir kere gelip hâlimi sormadın. Böyle hısımlık akrabalık mı olur?

Laz -Nasıl Mısır'dan? (Yanındaki Laz'a hitaben) Hemşehri ben bu yakında Mısır'a gittim mi?

Hemşehrisi -Yok! Sen üç seneden beri İstanbul'dan dışarıya çıktın mı?

Hanım -Canım kızımı gelin götürmedin mi?

Laz -Ha! Onu mu soruyorsun? Şehlevend'i değil mi? Ben onu kendim gelin götürmedim hanım, gönderdim. Fakat sağlık selâmetle göndermemiş olaydım...

Hanım -(Helecanla) Sakın bir dirliksizlik olmasın! Kızımdan kâğıt da aldığım yok!

Laz -Hayır! Onların dirlikleri düzenlikleri pek yerinde.

Lâkin o oğlum olacak katırla bozuştuk. Selâmı sabahı kestik. Dört aydır bir mektup aldığım yok.

Hanım -(Biraz nefesi genişleyerek) Niçin böyle uygunsuzluklar oluyor a kardaş! Baba ile oğul arasında...

Laz -Öyle oğul yere geçsin! Adı batsın! Hem Allah'ı severseniz hanım, bir daha bana o mel'unun lâkırdısını etmeyiniz. Damadınıza mektup mu yazacaksınız, ne yapacaksınız, hasılı ne edecek iseniz kendiniz ediniz.

Hanım -(Kemal-i hicapla yavaşça) Canım harçlığım da kalmadığından...

Laz -(Hiddetle telâşla) Dedim a işte, ben bir şeye karışmam! Katırın ismini bile ağzıma almam. Yeminim var ay efendim, yeminim var. Ağzımdan fena lâkırdılar çıktı. Şartım var!

Hanım -Güzel ama a Mehmed Ali Ağa! Ben mektup yazsam bile kimle göndereyim! Geleni gideni bilmem.

Laz -Sen mektup yazacak olursan getir bu dükkâna bırak. Ben gider olursam gönderirim. İşte bildiğim de söyleyeceğim de bu kadar.

Hanım -Hem siz evden çıkmışsınız. Şimdi nerede olduğunuzu da bilmiyorum ki.

Laz -Kasımpaşa'da dere üzerinde bir yerde oturmaktayız. Gelip kime sorsanız evimizi gösterebilir.

Mehmed Ali bu lâkırdıları o kadar müdafaakârâne bir surette hiddetle, telâşla söylerdi ki kadıncağız bayağı korkusundan ne söyleyeceğini de şaşırırdı. Nihayet son lâkırdısını da bitirdikten sonra aldı yürüyüverdi. İki eli böğürlerinde kalan karıcık bir müddet donup kaldıktan sonra çilingir Laz'ın "Hanım bugün Mehmed Ali Ağa'nın pek hiddetli bir günüdür. Nafile bekleme." demesi üzerine zaten Kabartay karısının muamelesi ve Laz Mehmed Ali'nin dahi "Kasımpaşa'da oturuyoruz." diye bedaheten yalan söylemesi karıcığın emniyet ve itikadını bütün bütün ihlâl etmiş olduğundan artık göz pınarlarına birikmiş kalmış olan yaşları yaşmağa içirerek, içini çekerek, boynunu bükerek, mahzun meyus Karaköy iskelesine vardı.

İkinci Bap

Şehlevend'in validesi Karaköy iskelesine geldiği zaman ihtiyarca bir kayıkçıya "Aman kayıkçı, beni Yemiş iskelesine çıkar." diyebilerek âdeta bîhûş gibi bir hâlle kayığa atlamıştı. Hâlbuki kayıkçı henüz avara etmeden bir de tersane adamlarından üstü başı temiz bir ağa gelip "Kayıkçı, beni de şu brika bırakıver" diye kayığın kıçına atladı. Filvaki Yağkapanı pişgâhında bir Osmanlı brik sefinesi demirli olup etrafına üşüşmüş bulunan kayıklardan geminin henüz taşradan gelmiş olduğu anlaşılırdı.

Hatta kayıkçı keyfiyeti tersaneliden istizah dahi eyledi ve "Bu gemi Gemlik'te idi. Bu sabah geldi İçinde bir dostum var da onu görmeğe gidiyorum." cevabını aldı.

Üç beş dakikada gemiye vardılar. Malûm olmalıdır ki o asırda tersanenin kürek ile çektirilen gemilerini temaşa için yaklaşmak tab'a hoş gelir bir şey değildi. Çünkü müebbed veyahut muvakkat suretiyle mücâzât için kürek iskarmosları hizasına çakılmış ve "altında yok, üstünde yok" tabirinin medlûl-i sahihi bulunmuş olan kürek mücrimlerinin ahvâl-i esef-iştimâli insana rikkat verirdi.

Ya her yüzden bîçare, her yüzden felâketzede olan kadıncağızın bu yüzden dahi cümleden ziyade muzdarip olacağı hesap edilemez mi?

Şehlevend'i gelin gitmekten mene çalıştığı esnada haniya bir Ömer ismini yad eylemişti. Bu isim hatırınızda mıdır? Çocuğun ölüme bedel küreğe konulmuş olduğunu ve hâlbuki bu felâkete dahi mahzâ Şehlevend'e hizmet ve onun intikamını ahz yolunda duçar olmuş idügini haber vermişti. Şimdi Yağkapanı pîşgâhına yatmış olan gemideki kürek mücrimlerini görünce mezkûr Ömer'in hâl-i felâketini dahi yad ederek arttıkça artmakta bulunan ızdırabı bir derece daha arttı.

Bir de sefinenin ortalık yerinde Ömer'i re'yü'l-ayn görmesin mi? Hem de hayalini değil, ta kendisini.

Bir kere "Hay!" dedi, olduğu yere yığılıverip nutka mecali kalmadı.

Gerek kayıkçı ve gerek tersaneli kadıncağızın bu hâlinden

ürkerek imdadına müsâraat gösterdiler. Hanım bir aralık gözlerini açıp "Ömer! Evlâdım!" lâfızlarını telâffuz edebildi. Ve bu Ömer'in nasıl bir Ömer olduğunu tersanelinin istifsar etmesi üzerine kadıncağız evlâdından ibaret idügini yine bu iki kelimecikle beyan ederek müsta'tıfâne bir tavırla tersanelinin yüzüne bakakaldı.

Tersaneli oldukça umûr görmüş bir adam idi. Binaenaleyh kadıncağızın hâl ve tavrından meramını anlayarak, eğer merkum Ömer ile görüşmek arzusunda ise mümkün olabileceğini beyan eyledikte kadıncağız nasıl teşekkür edeceğini bilemeyerek, az kaldı ki tersanelinin boynuna sarılsın.

Seferden yeni gelmiş olan gemilerdeki gerek memûrîn ve gerek mücrimîn ile serbestçe görüşmek müsaade tahtında bulunmağla tersanelinin dahi delâletiyle hanım Ömer'in yanına kadar vasıl olabildi. Vasıl olabildi ama baygınlık dereceleri hanım için hâl-i sıhhat addolunabilecekti.

Ya Ömer ne hâlde idi?

Bunu hiç sormamalıdır.

Ömer dediğimiz adam uzun boylu, kara yağız, siyah kaşlı, siyah bıyıklı, beyzi çehreli, gayet yakışıklı, yirmi beş yirmi yedi yaşında bir delikanlı idiyse de üç seneden beri kürekte ve kuru bir güverte tahtası üzerinde geçirdiği ömrün tesirât-ı rûhaniyye ve cismaniyyesinden mübalağasız kehribar gibi sararmış kurumuş kalmıştı.

Hanımı görünce o dahi bir âh-ı cangâh çekerek ayağındaki zincirin tûlü müsaade ettiği mesafeye kadar koştu. Validesi makamındaki hanımı istikbal ile öpmek için elini eline aldı. Hangi eline almış olduğunu mülâhaza buyuruyorsunuz ya? Üç senedir kürek çekmekten nasırlanıp pastırma kesilmiş olan iki eli içine aldı ki hanımın zihni müsterih olsaydı o vahşi ve yabani ellerden korkacağı derkâr idi.

Hangisinde nutuk için mecal var? İkisinin dahi gözlerinden çağlayanlar gibi gözyaşı çağlardı.

Ayak üzerinde şu fecî hâl bir çeyrek kadar devam eyledikten sonra Ömer hanımı yelken bezi içine kifayetsiz bir miktar üstüpü doldurmak suretiyle yapılmış olan minder üzerine davet

eyledi ise de derhâl ettiği davetten yine kendisi nedamet göstererek "Oturmayınız! Ayakta durmanız hayırlıdır." diye hanımı oturmaktan men eyledi. Çünkü bundan yüz sene mukaddem beylik gemilerinin kamaralarında bile kehle ordusuyla gezip, hele kürek başında bulunan mücrimînden bazılarının kehle dendânıyla telef oldukları dahi mervîdir!....

Bunca âlâm içinde bulunan kadıncağız bu dertlerin ortağı demek olan Ömer'i bulur da ne konuşur?

Hâl ve hatır sormağa hacet bile yoktu. Çünkü Ömer'in ne hâlde bulunduğu meydan-ı bedâhette olup sergüzeştlerin mukaddimesinden beri ettiği muvazeneler üzerine Ömer dahi hanımın ahvâli ne merkezde olduğunu istihrac edebilmekteydi. Ömer'in bilmediği ve bilemeyeceği yeni musibet Şehlevend'in Mısır'a gelin gitmesi (!) olduğundan hanımefendi bu keyfiyeti hikâyeye başladı.

Daha Şehlevend ismi yad edildiği anda Ömer'in kehrüba rengi birden bire kara dut rengine mütehavvel olup gelin olduğunu işittiği zaman ise güya bir büyük beşarete nail olmuş gibi rengi yerini buldu. Tavrına bir beşaşet geldi. Hatta yüreği bile kımıldanmadan ez-can u dil tebrik ve tehniyete dahi müsaraat gösterdi.

Hanım -Acayip! Ömer Efendi! Şehlevend'in gelin gitmesine bu kadar memnun olacağını ümit etmezdim. Ben bu haberi sana âdeta kara haber olmak üzere vermiştim.

Ömer -Bilâkis valideciğim! Pek memnun oldum. Allah mübarek eylesin. Vakıa bundan mukaddem ömrüm için Şehlevend Hanımefendi Hazretlerine kul olmaktan başka saadet tasavvur edemiyordum. Ama şimdi o tasavvura da mahal kalmadı. Çünkü ömrümü elimden aldılar. Şu üzerine bastığımız tahta yok mu? O tahta benim hem teneşirim hem de tabutumdur. Yarın bu zincir hâlâ ayağımda ve bir ucu yine bu tahtaya çakılı olduğu hâlde vücudum içinde ariyet bulunan canımı çıkarıp attığım gibi vücudumu dahi şuradan denize atacaklardır. Gemi batsa yine ben burada olduğum hâlde helâk olacağım.

Hanım -Ah evlâdım! Bu gençlikte bu civanlıkta...

Ömer -Öyle değil nineciğim! Bana şimdi yirmi altı yaşın-

dasın diyorlar. Ben ise dünyada yirmi üç sene yaşamış ve badehu gebermiş bir adamım. Size ne dedim? Vücudumdaki can ariyettir dedim. Lâkırdımı biraz daha izah edersem demeliyim ki karşınızdaki Ömer, bildiğiniz Ömer değildir. O Ömer'in naaşıdır. Sizin bildiğiniz Ömer'de size en büyük musibet içinde hizmet, düşmanlarınızdan ahz-ı intikam etmeğe kuvvet vardı. Bu lâşede ise o kuvvet yok. Kuvvetsizlik lâşenin sıfatıdır. İşte ben dahi lâşeyim valideciğim!

Bu sözleri söyleyen göz yaşıyla söylediği gibi dinleyen dahi kezalik gözyaşıyla dinlemekte olduğu izaha muhtaç görülmemelidir.

Hanım -(Aradan bir müddet sükûttan sonra) Doğrusun evlâdım, haklısın işte bu sözlerin doğru olduğunu bildiğim için ben de sana Şehlevend'in teehhülünü bir kara haber olmak üzere haber vermiştim. Sen bu hâlde oldukça Şehlevend dahi ya benim gibi sürünmeli veyahut geberip gitmeliydi.

Ömer -Hayır anacığım! Ben böyle düşünmemekteyim. Ben şu hâl-i felâketim içinde sizi ne kadar rahat görürsem o kadar memnun olurum. Hatta bugün hâl ve tavrınızdan hâlâ felâketzede olarak yaşadığınızı anladığım için şu mülâkatımızdan memnun olmadığımı söylemekten çekinmem. Şehlevend Hanım mesut olmalıdır ki ben memnun olayım. O kocasıyla ayş ü nûşda, zevk ü sefada olsun. Ben burada kuru tahta üstünde demirler içinde mahvolayım, memnunum. Çünkü düşmanlarımızın mahvetmek istedikleri Şehlevend'i mesut görmek, onlar için dağ-ı derûndur. Benim için ise semere-i muvaffakiyettir. İşte ben böyle bir çocuğum nineciğim!

Ömer şu son lâkırdıyı söylerken yerinden fırlayıp da ağzından fırlayacak veyahut sadrını delip çıkacak kadar helecanda bulunan kalbinin ızdırabı arttıkça artmakta bulunduğunu, gözlerinden çağladıkça çağlamakta bulunan yaşlar ispat ederdi. Ancak bu hikâyenin muharriri bulunmak cihetiyle Ömer'in hâli cümleden ziyade bizce mazbut olmak lâzım gelirse, işte biz itiraf ederiz ki çocuğun şu ızdırab-ı mütezâyidi an-samimi'l-kalb Şehlevend'in saadetini arzudan başka bir histen tevellüd etmezdi.

Aradan biraz vakit daha sükûtla geçtikten sonra:

Hanım -Hepsi ne ise ne evlâdım. Lâkin bugün tesadüf ettiğim bir hâl cümleden ziyade perişanlığımı mucip oldu.

diye Laz Mehmed Ali'nin gerek kendisinden ve gerek zevcesinden görmüş olduğu muameleyi hikâyeye başlayınca Ömer'in ahvâli büsbütün tegayyür etmeye başlayarak çehresinde ol kadar gazap, hiddet ve şiddet alâmetleri göründü ki karşısında bulunan hanımı hemen paralayıp telef edecek zannolunurdu.

Hanım bu hâlin dahi farkında oldu ve hikâye ettiği şeyleri söylediğine de söyleyeceğine de nedametle "Herifin derdi kendisine yetmiş, ben de deli gibi tutup derdine dert katıyorum. Ne eşekmişim?" diye nefsini ta'yîb eyledi ve hatta hikâyeyi dahi yarıda bırakmak istediyse de Ömer tekmil etmesi hususunda âdeta tehditkârâne ısrar eylediğinden hanım dahi meseleyi min-evvelihi ilâ-âhirihî hikâye eyledi.

Ömer bu keyfiyete hiç cevap vermemişti. Meseleyi sonuna kadar dinledikten sonra "Haydi nineceğim, haydi! Şimdi şu anda hemen git. Zira kendimi zaptedemiyorum. Bari gözüm seni görmesin." diye kadıncağızı âdeta tardeyledi.

Hanım, evlâdı olan Ömer'den gördüğü şu son muamele-i reddiyye üzerine darılmayarak ve bîçare çocuğu mazur görerek yalnız Şehlevend'in garip bir kayınpedere gelin olduğu hakkında Ömer'in rey ve fikrini alamadan gittiğine teessüfle avdet eyledi.

Acaba Ömer'in bu düğün hakkında bir fikri olmadığı için mi hanıma rey ve fikrini söylemedi?

Bilâkis Ömer'in bu bâbda büyük bir rey ve fikri vardı, ama hanıma söylenilebilecek ârâ ve efkârdan değildi. Sonra söyledi. Ama kendi kendisine söyledi. Dedi ki

-Zavallı kadıncağız! Hâlâ kızının gelin gittiği itikadında! Cihanın tanıdığı Laz Mehmed Ali'yi kendisi tanımadığı için bu itikada düşmüş. Şehlevend'in Mısır'a gelin gittiğini haber vererek beni de sevindirmişti. Meğer gelin değil esir gitmiş! Ah! Şehlevend Hanımefendi Hazretleri esir düşmüş. Hem de nasıl esaret ya? Hiç Laz Mehmed Ali öteden beriden bedava gibi bir suretle kandırıp esir bulmak iktidarıyla müştehir iken hanıma bir ev ve beşyüz kuruş para vererek Şehlevend'i esir eder mi? Bu

işte mutlaka düşmanların parmağı vardır, mutlaka Laz Mehmed Ali vasıtasıyla başımıza bu felâketi de getirmişlerdir. Mağlubuz, yine mağlubuz vesselâm! Az kaldı ki karıya esrarın bu katmerlerini dahi açayım. İyi ki açmadım. Bîçarenin yüreğine inerdi.... Yüreğine ineceğini bilse idim yine söylerdim. İhtimal ki aklına dokunur, çıldırırdı. O zaman bütün bütün bîçare kalırdı.

Zavallı çocuk kendi kendisiyle şu hasbihâli ettikten sonra denize doğru meyûsiyetin son derecesinde bulunanların bakacağı nazarla bir kere baktı, bir de ayağındaki zincire baktı da, dedi ki:

-Ah! Bu kürekte bulunan adam kendi kendisine kıyamayacak da. Ayağımdan zincir ile mıhlanmışım! Başka bir âlet-i helâk de vermiyorlar... Ama ne zararı var? Yine kahır zehiriyle zehirlenip gidecek değil miyim? Biraz geç olacakmış. Geç olsun da güç olmasın. Kafamı küpeşteye vura vura kırmaktan ise acılar içinde kıvrana kıvrana gebermek daha kolaydır.

Üçüncü Bap

Şehlevend'in validesinin sefineden kalkıp hanesine gelmesi akşamı bulmuştu. O geceyi nasıl bir hâl-i ye's içinde geçirmiş olacağı tafsile muhtaç değildir. Halbuki ye's yalnız o geceye de mahsus kalmadı. Ondan sonra gün geçtikçe artmağa başladı. Zira Mısır'daki menkale tüccardan damadı Ali Haydar Ağa'ya mektup yazmak istediği hâlde babası Laz Mehmed Ali'nin oğluyla dargınlığından dolayı mektubu bir gider vukûuyla göndereceğini ümit etmediğinden ve o zamanlar ise henüz posta bulunmadığı cihetle kendi tarafından göndermeğe dahi muktedir olamadığından zaruri sarf-ı nazara mecbur olmuştu.

Lâkin diğer taraftan artmakta bulunan fakr u zarurete ne yapmalı? Yedinci ayın hitamında bakkala, kasaba, ekmekçiye bir para veremediği cihetle bunlar tayinâtı kesmekten maada para için tazyike dahi başladılar. Kadıncağız kuşluk vakti başka komşulara gider ve yiyeceği bir lokma ekmeğin birkaç bin katı nisbetinde yüz suyu dökerek karnını doyurabilirdi.

Vakıa İstanbul'da bir sınıf çanak yalayıcılar vardır ki bu suretle bilâ-masraf beyler gibi yaşayabilirler. İçlerinde diş ki-

rası alanlar da bulunur. Ancak insan çanak yalayıcı olmak için yine çanak yalayıcı doğmak lâzım gelip Şehlevend'in validesi ise gördüğümüz ahvâline nazaran bu cibilletle doğmuş insanlardan değildi. Öteye beriye karnını doyurmak için gitmek kendisine ne kadar ağır geldiğini anlatmak istersek şunu haber veririz ki bu zülle razı olmamak gayretiyle aç yattığı zamanlar dahi olurdu...

Nihayetü'l-emr kadıncağız kendi defter-i hayatına yine kendi eliyle kayd-ı hâtimeyi çekmek kaydına düştü. Hem de bu defa kızı yanında olmadığından o mümânaat dahi bertaraf olmuş sayılabilirdi.

Bu hülyada iken bir akşam ezandan sonra mahallenin imamı bulunan Süleyman Rahmi Efendi geldi. Kapıyı çaldı bizim kadıncağız hâlinde bulunan bir kadın için böyle imam efendinin nâgehâni gelerek kapısını çalması ne büyük bir helecanı mucip mevâddandır. Bilirsiniz ya? Bahusus o akşam ki kadının yine aç yatmayı göze aldırmış olduğu akşamlardan birisidir. "Acaba bakkal veyahut ekmekçi veya kasap imam efendiye benden şikâyet mi ettiler? Acaba mahallece başka bir şikâyet eden mi var?" diye bin helecanla indi kapıyı açtı. İmam efendi gayet rahîmâne bir tavırla söze başladı.

İmam -Hemşire hanım! Mahallenin fakir ve gani her sınıf halkına nezaret etmek imamın dince ve hamiyyetçe vazifesidir. Pekçok hem-sınıfımız bu vazifeyi hüsn-i ifâda kusur ediyorlarsa da ben kusur etmemeye çalışıyorum. Bir zamandan beri hâlinizi tahkik etmekteyim. Pek diğergûn olduğunu gördüm. Nasıl gördüğümü ve ne yolda tahkik ettiğimi benden sormayınız. Çünkü söyleyemem. Size bir teklife geldim. Tahtakale'de Asmaaltı'nda ve semtimizin sair taraflarında Mısırlı, Şamlı filânlı birçok tüccarlar var. Çamaşırlarını ötede beride yıkatıyorlar. Size kendi bedenimden ianeye kudretim yok ki edeyim. Elimden gelen iyilik hergün gidip çamaşır yıkatmak isteyenlerin çamaşırlarını toplayarak akşamdan sonra temizlerini alıp götürüp akçesini dahi tahsil eylemektir. Bu işi bir Allah bilir bir de ikimiz.

Bîçare kadıncağız dünyada kendi imdadına yetişmeye muktedir hiçbir kimseyi farz bile edemediği hâlde imam efendinin gösterdiği şu hüsn-i niyeti görünce nasıl sevineceğini bilemedi.

Zira imam efendiyi öteden beri tanır ve nasıl hayırhâh, fukaraperver bir adam olduğunu ve kendisinin dahi demiş olduğu vechile mahalle içinde bulunan fukaranın ahvâlini tahkik ederek her birine bir yolda muavenette bulunduğunu bilirdi. Bahusus hanım bekâr çamaşırı yıkayıp yaşamayı çanak yalayıcılık gibi müstekreh görmediğinden bu işi gizli tutmaya dahi lüzum görmediyse de imam efendi kendince birçok mülâhazata mebni mutlaka gizli tutulmasını bittavsiye bîçare kadıncağızı gerçekten müteselli edecek daha birçok sözlerden sonra cübbesi altından çıkardığı bir zenbili dahi kapı aralığından içeriye bıraktı, çıktı gitti.

"Mal bulmuş mağribî" derler ya? İşte o akşam için bu mal bulmuş mağribî bizim Şehlevend'in validesi oldu. Bir kere imam efendinin tavsiye eylediği iş kendisi için bir define idi. Saniyen zenbil içinde dahi ekmekten sade yağına, tuza, yumurtaya varıncaya kadar bir hayli erzak bulunduğundan aç yatmaya hazırlanmış olan bir bîçare için bunlar hep maldan menâlden addolunurdu.

Ertesi akşamdan bed' ile kadıncağız bekâr çamaşırı yıkamaya başladı. İmam efendi dahi üçüncü akşamdan bed' ile tahsil ettiği paraları getirip teslim ederdi. Hergün gelen ve vücud sağ oldukça hergün geleceğine emniyet hasıl olan muhtelifü'l-miktar beş on para toptan gelen beşyüz kuruştan ziyade hanıma bereketli görünüyordu. Hakikat dahi bundan ibaret değil midir ya? Bundan mukaddem ma'dud olan paranın her defa alışta eksileceğini söylemiştik. Ma'dud olmayan semere-i sa'yin bu tenâkustan azade olması insanı bahtiyar edecek mevâdd-ı cüz'iyyedendir. Bir âkile sormuşlar ki "Oğlun için ne miras bırakabileceksin?" Cevap vermiş ki "Her işte kendisini muvaffak edecek bir terbiye ve kudret bırakacağım." Buna "Parasız insanda hiçbir kuvvet ve kudret bulunamaz." diye itiraz etmişler. Âkil dahi bu itiraza "Nakd-i mevcut tükenir kaybolur. Semere-i sa'y tükenmez kaybolmaz. İş odur ki insan sa'yinden semere alacak kadar terbiye ve talim görsün." diye mukabele eylemiş.

Bizce hak âkilindir. Misalimiz ise işte Şehlevend'in validesi! Şimdiye kadar anladığımıza göre küllî bir servet-i mevcûdeden ayrılmış, yakındaki meşhûdâtımıza göre beşyüz kuruştan

ibaret nakd-i mevcudunu da tüketmiştir. Ancak sa'yi ayıp görecek bir terbiyede bulunmamış ve sa'yinin semeresini dermeğe kalkışmış olmasıyla iktitaf etmeye başladığı semerâtın dahi bitip tükenmeyeceği derkâr bulunmuştur.

Hanım ilk vâridâtıyla bakkala filâna olan borcunu tediyeye başladı. Ancak kazancı çok olmadığından teslimatı pek az idi. Binaenaleyh borçlarını yavaş yavaş öder idiyse de kendisinin idare-i yevmiyyesini çıkardığı gibi mahud brik sefinede bulunan bîçare Ömerciği dahi aralıkta bir görüp gözetebilirdi. Çünkü o zamanlar esfâr-ı bahriye nâdirü'l-vukû olduğundan bir kere İstanbul'a gelen gemi tûl müddet tersanede kalabilirdi.

Bu suret-i maişet üzerinden üç ay kadar zaman mürûruyla hanım borçlarından kurtuldu ve epeyce rahata nail olduysa da gelin olup gideli dokuz ayı mürur eylediği hâlde henüz bir selâmına bile nail olamadığı kızının iştiyâk ve iştiyâkından ziyade ahvâli neye müncer olduğu hakkındaki merakı kadıncağız için yeni bir takım ıztırabâtı müstelzim olmağa başlamıştı.

Zaten böyle olmak lâzım gelmeyecek miydi? İnsanoğlu saadet-i kâmile tadını tatmak için yaratılmamıştır. Biri geçtikçe diğeri katmer kaldıran mihen ve meşâk içinde ezilmek için yaratılmıştır. Saadetin hergün beş eksiği itmâm edilse ertesi günü o zamana kadar henüz görülmemiş olan yirmibeş eksiklik baş gösterir ve hâlbuki bunların birkaç yüz yirmibeşi dahi nöbetlerini bekleyip durur. Şu muvazeneden neş'et eder ki en büyük bahtiyarların dahi hergün yüz gösteren noksanî-i saadetleri kendileri için birer mihnet-i müteceddidedir ve bundan iktiza eder ki insan kısmı bir mihnet-i daime içinde bulunur.

O mihnet-i daimeden kurtulmak için ne yapmalı muharrir efendi? Dünyadan çıkıp gitmeli mi?

Dünyadan çıkmayı isticâl etmek mihnetlerin en ağırını bir anda talep etmek demektir. Akıl buna kat'â cevaz vermez. Mihnetten kurtulmak için saadetten vaz geçmek yolu vardır. İmkânı olursa bu yola gitmeli. Zira felek saadet ve istirahatı bizlere pek imtinân ile pek de pahalı satıyor. Hakîm Diyojen'in yaptığı gibi "Sen bu saadet-i hâli al da başına çal!" demeli. Ama bunu da işin ibtidasında demeli. Bir kere iş karıştıktan sonra demekte fayda yoktur. Zira o hâlde bu terk-i mâsivâya

âdeta acz derler ki akıl bu mağlûbiyete hiçbir vakitte razı olamaz.

Şehlevend'in validesi de bir kere ömrün ve hayatın mihnetleri içine dalmış olduğundan, artık "Ne olursa olsun." demeyi havsalasına kabul ettiremeyenlerdendi. Binaen alâ-zâlik kendisini hayatından meyus edecek esbâbın indifâıyla tamam rahat ve huzur baş göstereceği esnada ne olduğunu haber alamamasından naşi nazarında pek bîçare ve perişan olmak üzere tecessüm edip duran kızını düşünmeye ve onun belâ-yı merak ve iştiyâkıyla mübtelâ olmağa başladı. Bir akşam bu derdini imam efendiye de açtı ve kızından ne suretle cüda olduğunu bilhikâye hamiyetli imamdan imdat istedi.

İmam -Vallahi hanım hemşire, kızınızı bir yere gelin göndermişsiniz ki senede bir kere hac mevsiminden maada gider yok gibidir. İşim olmasa hâl ve vaktim dahi müsaade etse bir gemi tutup mahsusan giderdim. Ne yapayım ki buna muktedir olabilecek bir hâlde değilim.

Hanım -Benim sizden ricam başka birşeydir. Eğer Mısır tarafına gider bir gemi bulursanız bana haber vermenizi temenni ederim.

İmam -Korkarım bizzat gitmek istiyorsunuz.

Hanım -Evet efendim! Ne olursa olsun bir kerecik kızımı görmek ve hâlinden haber almak isterim.

İmam -Baş üstüne efendim! Limanda işi olan dostlarıma ve Mısır tüccarlarına tenbih ederim. Gidecek gemi bulunduğu zaman bize haber verirler. Ben de gelir size haber veririm. Müsterih olunuz. Cenab-ı Hakk'ın lütfundan ümidinizi kesmeyiniz.

Şehlevend'in validesi imam efendi tarafından aldığı bu vaad üzerine dahi bâb-ı teselliyi açarak bir ay kadar daha selâmet-i bâl ve istirahat-i hâl ile vakit geçirdikten sonra bir akşam imam efendi yine kirli çamaşır ve akçe getirdiği sırada hanıma şöyle bir de haber getirmişti:

İmam -Efendim! Size bu akşam tuhaf bir şey söyleyeceğim ama evvelemirde darılmamanızı rica ederim.

Hanım- Aman imam efendi! Sizin beni darıltabilecek ne lâkırdınız olabilir?

İmam- Demek oluyor ki, darılmayacağınızı vaad ediyorsunuz.

Hanım -Ona şüphe etmeyiniz efendim.

İmam -Kısmet bu ya hemşirem müşteriniz çıkmış.

Hanım -Üstüme iyilik sağlık.

İmam -Evet efendim! Kutucular içinden geçerken bir kutucu ustası sizi görmüş beğenmiş. Kendisi elli ile altmış arasında bir adam ise de refakati mucib-i nefret olacak ihtiyarlardan değildir.

Hanım -Aman imam efendi! Demek oluyor ki latîfe etmiyorsunuz.

İmam -Bendeniz latîfeden hoşlanan efendilerden değilim efendim. Müşteriniz zengin bir adam değil ise de çoluğunu çocuğunu beslemeğe muktedir adamdır. Beş altı ay mukaddem karısı vefat etmiş, iki üç çocuğuyla bekâr kalmış. Eğer bu çocuklara valide olmağı kabul ederseniz o da mesut olacak. Tarafından beni vekil ediyor. Ne dersiniz hemşirem?

Hanım -(Cüz'î teemmülden sonra) Bana gösterdiğiniz bunca inayetlere teşekkürden başka hiçbir diyeceğim yoktur. Üç dört yetime ana olmak ve onlara anaları acısını unutturup mesut etmek benim için mucib-i şereftir. Lâkin kocaya varmak için birçok mânilerim vardır. Onları size anlatabilmek dahi birçok eski hikâyâtı tekrar etmeye mütevakkıftır. Binaenaleyh müşterim tarafından bana vekil olduğunuz gibi benim tarafımdan da ona bilvekâle kestirme bir cevap olarak kendisine varmayacağımı söyleyiniz. Ben sizin lütfunuz sayesinde pek rahat yaşamağa başladım.

Hanımın şu cevabına imam efendi darılmadı ise de kendisi öteden beri hanımın dekayık-ı ahvâlini öğrenmeyi gayet merak edinmiş olduğundan ve eğerçi öteden beriden mümkün olduğu kadar pekçok ahvâlini öğrenmişse de henüz halledemediği daha birçok esrar bulunduğundan hazır sözü hanım kendisi açmış iken her sırrı halletmek için şöyle bir söz söyledi:

İmam -Efendim ben zaten sizi bu nikâhı kabule icbar için gelmedim. Herifin bana verdiği memuriyetin ifâsı boynuma borç olduğundan o borçtan kurtulmak için geldim. Şimdi de verdiğiniz

cevabı götürüp. kendisine tebliğ ederim. Lâkin böyle kupkuru bir cevap onu iknâ etse bile beni iknâ edemez. Sizi böyle temiz bir adamla izdivaçtan men eden şeylerin ne gibi şeyler olduğunu anlamak isterim.

Hanım -Siz zaten benim hemen her hâlimi biliyorsunuz efendim. Hoş ben de sizden hiçbir hâlimi saklamağa lüzum bile görmem. Yalnız söz uzanır da onun için...

İmam -Hâlinizi hikâye etmek size zahmet olmazsa dinlemek dahi bana zahmet olmaz.

Hanım -(Zaten derdini dökmek için ağaçtan adam aramakta olduğu hâlde karşısında sanki serapa yürekten yaradılmış bir adam görünce hikâye-i ahvâlini cana minnet bildiğinden) Öyle ise dinleyiniz efendim.

diye sergüzeştini öyle rikkat-âmiz bir yolda hikâye eyledi ki imam efendi hıçkıra hıçkıra ağlamaktan haya bile etmedi. Bu hikâye yatsı namazı vaktine kadar ancak bitebilmişti. Nihayetinde hanım dedi ki:

Hanım -İşte imam efendi, dertlerimin hülâsası budur. Ara yerde unutmuş olduğum daha pek çok şeyler kalmışsa da onları da siz zihninizde bulabilirsiniz. Şimdi ben hâlde bulunan bir kadın, kutucu ustasına varabilir mi? Eğer siz münasip bulursanız ben de varmaktan geri durmam.

İmam -Ben münasip bulmam efendim. Hemen Cenab-ı Hakk'a dua edelim ki sizi kızınızla kavuşturtsun ve sizi bu hâle koyanları sizden beş beter bir hâle koyup sürüm sürüm süründürsün!

Hanım -Beni kızıma kavuşturması için Cenab-ı Hakk'a ettiğiniz duaya "Âmin" derim. Fakat düşmanlarım için edeceğiniz duaya "Âmin" diyemem. Çünkü Cenab-ı Hak itikat eylediğimiz kadar âdil ise onları behemehâl kısas edecektir.

İmam -Öyledir efendim. Siz müsterih olunuz da başka birşey lâzım değil. Ben gider herife cevap veririm.

Dördüncü Bap

Hanım kendisi için zuhur eden talipten dahi kurtulduktan sonra nev'amâ daha ziyade bir istirahat ve selâmet içinde ya-

şamağa başladı. Zira bundan mukaddem İstanbul içinde kendi hâline vakıf ve kendisini düşünür ve bahusus muavenet ve himayet etmeye muktedir hiçbir kuloğlu göremediği hâlde şimdi imam Süleyman Rahmi Efendi gibi gerçekten merhametli bir hamiye nail olmuş ve olanca esrarını ona tevdi eylemiş olduğundan bu hâl bir dertli yüreğe emniyet ve istirahat vermeye oldukça kâfi olacağı misillü imam efendi dahi hanımın tamamî-i esrarına vakıf olduktan sonra himayesindeki dikkatini, himmetini bir kat daha arttırmıştı.

Şu suretle de aradan üç ay kadar zaman mürûr eyledi. Ve Şehlevend'in Mısır'a gelin gitmesi üzerinden bir seneden ziyade zaman mürûr eylediği hâlde henüz bir eseri zuhur etmemiş ise de Ramazan münasebetiyle Mısır'dan pirinç gemileri gelmeğe ve bu gemilerle Hicaz'a gidecek olan huccâc dahi hazırlanmaya başladığından bu zuhurat hanımın ümitlerine kuvvet verirdi.

Bir aralık kadıncağız Ömer'in merbut olduğu brik sefineye gitmeyi ve kızını bulmak için Mısır'a gideceğini Ömer'e haber vermeyi kurdu. Ancak ilk mülâkatından sonra Ömer'i bir kaç defa daha görmeye gittikte çocuk Şehlevend'e dair hiçbir kelime işitmek istemediğini katiyyen beyan etmiş olmakla kadıncık bu kuruntusunu icraya bir türlü cesaret alamadı.

Ramazan yaklaştı. Lâkin bizim hanım için Ramazan'ın ne ehemmiyeti olur. O Mısır'a gidecek yolcudur. Elde hiç bir tedariki olmadığı hâlde bu uzunca sefer için bir hayli tedarikâta da muhtaçtır. Artık dişinden tırnağından arttırarak yol tedarikâtını görmeye başladı. Hatta bir aralık hanesini satmayı düşündüyse, bin mahzur, bin mülâhaza buna cevaz göstermedi. Nihayet Ramazan'ın onbeşine doğru bazı huccâcı hamilen İstanbul'dan hareket edecek olan bir gemi ile azimeti kararlaştı.

Koca imam! İşini gücünü bırakarak ve bin yere baş vurarak gerek geminin sahibine ve gerek kaptanına nice ricalarla bizim hanımı bedava naklettirmeye muvafakat kazandı. Bu beşareti hanıma getirdiği zaman karıcığın hasıl olan memnuniyeti tarife sığmaz. Zira kendisine en ağır gelen tedarik navul tedariki idi. Ondan kurtulduktan sonra ise o para ile tedarikât-ı sairesini tevsîa başladı.

Elhasıl geminin hareketinden evvel hanım bir akşam imam efendiyi celple "Kardeşim! Ben Mısır'a kızıma gidiyorum. İhtimal ki buraya dönmeğe ömrüm kifayet etmez. Veyahut ihtimal ki orada kızımın yanında kalırım. Hasılı buraya gelirsem başımı sokmak için bu evceğize yine muhtacım. Her nasıl bir suretle olursa olsun, gelmezsem evim validenizin ak sütü gibi size helâl olsun. Sizden gördüğüm iyiliğe, kardeşliğe mukabil bundan başka arz edecek hiçbir şeyim yoktur." dedi ve imam efendi gayet tok gözlülük ile hanımın bu teklifini reddetmek istediyse de hanım ulüvv-i cenabda imam efendinin altında kalmak istemediğinden ettiği ibrâm ve ısrar üzerine imamı bilmecburiye ırzâ eyledi ve mahalle kahvesinden iki değil dört beş şahit ihzarıyla bu işi onlara dahi dinletti.

Hanımın İstanbulca alâkası yalnız bu bir kümesten ibaret bulunduğu cihetle onu da ber-minvâl-i muharrer sarf eyledikten sonra artık hiçbir alâkası kalmadı. Binaenaleyh Ramazan'ın onbeşinci günü Eminönü'nde demirli bulunan Mısır gemisine bir istirahat-ı tam ile gitti. Yalnız imam efendiden müfarakati bir hamiyetli biraderden müfarakat ediyormuşcasına tesir ederek gözlerinden bir hayli yaş dahi indirdiyse de "Bir karındaştan müfarakat ediyorsam bir ciğerpâresine muvasalat için müfarakat ediyorum." mütâlaası kendisini müteselli edebildi.

O zamanların hac seferi şimdiki esfâr-ı Hicaziyye misillü yirmi gün ve nihayet bir ayda icra edilir birşey olmayıp her nevi tesadüfât-ı hasenenin inzimam-ı suhuletiyle ancak altı ayda icra edildiğine ve bahusus gerek deniz ve gerek kara yollarında sefâyin ve kavâfili bekleyip duran türlü türlü mehâlikten kurtulup gelmek öyle her kula daima müyesser olan tevfîkattan bulunmadığına mebni, hacca gidenler âdeta ahirete gidenler gibi her ne vasiyyeti varsa edip öyle giderlerdi.

Ahirete gidenler bu surette giderlerse ahirete gidenleri gönderenler nasıl gönderirler? Burasına da dikkat etmek lâzım değil midir?

Bir yandan eş dost ve hısım akrabanın "Gidip gelmemek ve gelip bulmamak var." diye huccâca sarılıp ağlaya ağlaya öpüşmeleri ve diğer taraftan gemiye henüz gelen hacıların etrafında tekbir getirilmesi insanı mutlaka rikkate getirecek mevâddan-

dır. Fakat bu temaşanın bizim hanıma hiçbir tesiri olmazdı. Doluya tutulmuş olanın yağmurdan pervası kalmayacağı ve kös dinleyene davulun dümbelek kadar da gelmeyeceği muvazenesiyle bizim hanım gibi zehr-i âlâm ile zehirlenmiş olanlara dahi öyle olur olmaz seyirlerin, temaşaların bir gûne tesiri olamayacağı derkârdır. O yalnız imam efendiden müfarakati için teessür ederek, bu teessürü de kerimesiyle mülâkat ümidi bertaraf eyledikten sonra artık herşeyden evvel kendisine bir yer bulmakla meşgul olmaya başladı.

Vakıa tayfaların hepsi bîçareye "navulsuz kadın" diye muamele ettikleri gibi bazı yolcular dahi hanımın fakir hâlini görerek istediği yeri vermemek için ta'zîbe başlamışlar idiyse de imam efendi hanım için kaptana pek ziyade rica eylemiş ve kaptan geminin çorbacısı tarafından dahi emr-i mahsus almış olduğundan karıcığı her ta'zîb edeni tekdir ederek gemicilerin "lokanta" tabir eyledikleri büyücek bir sandıktan ibaret mutbak ile bunun arkasında vaki grandi kolonesinin arasını hanıma tayin eyledi. Ve yatağı filânını bizzat serip yerleştirdikten sonra oradan bir tarafa ayrılmamasını tavsiye ile çıktı, işine gitti.

Bir mahzun yürekten kaptanın aldığı dua!.. Yolcuların vüruduyla teşyicilerin resm-i vedaı bitirerek gemiden çıkmaları akşam ezanına varmıştı. Hatta Ramazan olmamış olsaydı yatsıya kadar da geminin yalnız kendi yolcularıyla kalamayacağı derkâr idi. Her ne hâl ise o zaman hacı gemileri giderken mutad olduğu vechile bazı pek sadık dostlar ve pek muhabbetli hısımlar gemi Ahırkapı hizasına geldiği vakit kayıklara atlayıp dönmek için yine gemi içinde bulunduğu ve kayıkları dahi gemiye merbut olduğu hâlde tamam iftar topları patlar iken demir alınmağa başladı.

Ve üç dört kulaçtan ibaret bulunan demir bir saatte alınabilerek saat bire doğru gayet hafif esen bir batı rüzgârı sefineyi Marmara'ya doğru sürüklemeye başladı.

Bu gemi (Şeytanü'l-okyanus) isminde üç direkli cesîm ve güzel bir Arap nâvîsi idi ki derununda kadın ve erkek olarak seksenden mütecaviz huccâc vardı.

Eminönü'nden Kızkulesi'ne doğru yalnız bir randa ve bir filika yelkeni ile gayet aheste giderek pupa tarafından gelmekte

olan batı rüzgârına tam yelken verilirse Sarayburnu hizasında iskele alabanda edememek suretiyle karşıda Salacak iskelesine düşmek tehlikesini bertaraf eyledikten sonra trinketeleri, babafingoları hasılı tekmil yelkenleri birer ikişer açmağa başladı. Vakıa rüzgârın hafifliği böyle tekmil armayı fora etmeyi icap eylemiştiyse de rüzgâr yine gemiyi iskele bordası üzerine ağnatabilmekten aciz kalmamıştı.

Şu hâlde Ayastefanos önünde atılan bir paraketa Şeytanü'l-okyanus'un saatte dörtbuçuk mil mesafe kat eylediğini haber verdi.

Bu zamanda olduğu gibi o zaman dahi hacı gemisiyle seyahat pek ömür idi. Uzun bir yol için yolcuların tedariki her hâlde mükemmel olduğundan, gemi içinde bolluk dizde olmasından maada, beş vaktin deniz üzerinde cemaatle kılınması da başkaca bir zevk yerine geçerdi. Hele seferin işbu ilk gecesinde güzel sesli bir efendi grandi çanaklığına çıkarak yatsı ezanını okuduğu zaman havanın dahi derkâr olan müsaadesine mebni herkesin abdest telâşına düşmüş ve namaza müsâraat göstermesi gerçekten bir safa idi. Tam mehtaba karşı teravih kılındı. Ondan sonra ortalığa bir sükût ve sükûnet gelerek yalnız hatim sürenlerin birer ufak yol feneri ziyasında okudukları Kur'an'dan ve bir de aralıkta Arap kılavuzun provadan dümenciye "'Işkala sangak" diye verdiği iskele ve sancak kumandalarından başka bir ses işitilmezdi.

Hayır hata ettik. Onlardan başka bir ses daha işitilirdi ki o da rüzgârın gayet hafif bir suretle temevvüc ettirebilmekte olduğu denizin kendisini bir sür'at-i âdiyye ile yarıp geçmekte olan gemiye güya lâtife yollu yavaş yavaş tokatlıyormuş gibi borda kaplaması üzerine şapır şapır vurmasından hasıl olan şamata-i lâtiftir. Kadr ü kıymetini bilenleri pek ziyade mütelezziz edecek olan bu şamatayı ihbar ve ihtar etmeden geçmek reva mıdır?

Bu gidişle ertesi sabah Marmara adası iskele tarafından görülmeye başladı. Mezkûr ada ile Rumeli sevahili arasından geçilerek ikindi üzeri Gelibolu göründü. Yolculardan bazıları seferi olup oruç tutmamak hasebiyle canlıca bulunur ve bazıları "Eğer seferilikle beraber oruç tutarsanız sizin için hayırlıdır."

hükm-i şerîfine hac yolunda bulunmak nünasebetiyle bir kat daha riayet ederler idiyse de umumu birden dünyada İstanbul'dan maada memleketler olduğunu yalnız işitmiş ve fakat İstanbul'dan maada memleketlerin nasıl şeyler olduğunu ve olacağını düşünmemiş ve tasavvur dahi etmemiş olduklarından Gelibolu görüldüğü zaman cümlesi küpeşte üzerine dizilerek seyretmeye başlamışlardır. Bu memleketi bazılarının Anadoluhisarı'na ve bazılarının Rumelihisarı'na benzetmeleri umum için bir eğlence olmuştu. Hele tuhaflardan birisi "Hayır hacılar! Gelibolu, Anadoluhisarı'na da benzemez Rumelihisarı'na da. Benzeyeceği bir yer varsa yine Gelibolu'dur. Gelibolu yine Gelibolu'ya benzer vesselâm. Nafile mücadele etmeyiniz." demişti ki bu söz hacılar ve haceler için umumi bir kahkahayı müstelzim olmuştu.

Batı havasıyla Gelibolu boğazına yaklaşan bir geminin voltaya mecbur olacağı ehl-i vukûfa malûmdur. Binaenaleyh denizin ve geminin suver-i letâifi daima nazar-ı dikkatle müşahede edenlerin her şeyden ziyade burada Hacıbaba diye tesmiye edeceğimiz Arap nâvîsinin gâh Anadolu ve gâh Rumeli sevâhiline baş vurarak istihkâmları ve tepeleri birer birer selâmlamakta olmasını beğenseler hakları vardır.

Esmekte bulunan hava daima ilk hâliyle esmekte bulunduğundan gemi o gün akşama kadar değil o gece sabaha kadar ancak Çanakkale Boğazı'ndan harice çıkabildi. Sabah namazı için uyanık bulunanlar Bozcaada'yı sabah namazından sonra görebilmişlerdi. Ancak boğazı çıktıktan sonra batı rüzgarı birkaç kerte şimâl-i garbîden gelmeye başladığı gibi şiddetini dahi gereği gibi arttırdığından Şeytanü'l-okyanus yavaş yavaş büyümekte olan dalga üzerinden saatte yedi mil süratiyle seker idi.

Bu hava ile Midilli'ye kadar vardılar. Cezîre-i mezkûre esmekte olan rüzgâr için siper olduğundan dalgalar küçüldüğü gibi rüzgâr dahi kesilmiş ve gemi saatte iki mil derecesine inmiştir.

Bu zayiattan kurtulmak için Arap kaptanı Midilli'yi güç belâ ile geçtikten sonra sair tesadüf eylediği cezâyiri hep sağ tarafında bırakarak geçmeye başladı. Vakıa bu manevra ile rüzgar tarafını daima açık bırakarak süratlice kat'-ı mesafe eder

idiyse de açıla açıla ta Rodos ile Girit adası arasında vaki Kaşot adaları hizasına kadar açılmış olduğundan ve rüzgâr dahi şiddetini arttırdıkça arttırmakta bulunduğundan geminin ziyadece yalpa etmesi ve herkesi kusturması huccâcı şikâyete mecbur eylemişti. Fakat Arap kaptan bu şikâyetleri men edebildi. "Ol vagıt Gırit adasın gaşagak, hepsı 'argadan galagak. Sallanmak ma fiş. Yağ gibi kayagak, bir gun bir gîce yallah Skanderiye" diye Girit adasını geçtikten sonra rüzgârın pupadan geleceğinden bahisle sallanmadan birgün bir geceye kadar İskenderiye'ye vasıl olacaklarını vaad ile cümleyi temin eyledi. Şu kadar var ki evdeki pazar çarşıya uymadığından hacılar bir gün bir gece sonra İskenderiye'ye varamadıktan başka beş on gün, beş on gece sonra sair bir yere vardılar. Şöyle ki:

Beşinci Bap

Şeytanü'l-okyanus İstanbul'dan Kaşot adası pişgâhında vaki cezâyir-i sagîreye kadar olan mesafeyi ancak altı gün ve yedi gecede kat edebilmişti. Yedinci gece akşam üzeri ay karanlığında huccâc bittemevvüc fosforlanmakta ve etrafa nurlar saçmakta olan denizi temaşa ile geminin İskenderiye tarafına tevcih-i sükkân etmesine muntazırlar iken bir de tek Latin yelkeni açmış ufarak bir şalopenin gerçekten şeytan gibi bir süratle geminin hemen yanı başından geçip gittiğini görünce yürekleri oynamıştı.

Huccâcın yüreklerini oynatan şey şalope mürûr ederken kürkî gibi kabarmış olan dalgaların bunu elma gibi kaldırıp da hemen geminin içine atıverecek zannolunan hareketinden ibaret değildi. O zaman Cezayir dayıları ile Akdeniz'in adalar korsanları her nevi sefâyine îrâs-ı mazarrat eylediklerinden ve Gelibolu boğazından çıktıktan sonra herkes aleddevam bu havf ve haşyet içinde bulunduklarından bu kere yüreklerini oynatan şey dahi işte yine şu deniz hırsızı havfı idi.

Bir aralık yolcular "Adam sende! Sünger kayığıdır. Korkacak birşey yok. Velev süllim hırsız olmuş. Koca gemi bir sandaldan da korkacak değil a!" diye yekdiğerini temine başlamışlardı. Fakat kaptan tesadüf eyledikleri belânın nasıl bir belâ olduğunu derhâl keşfeylediği cihetle taifesini hemen mevcut olan iki topun etrafına topladı ve huccâca dahi "Yahu hagı-

lar! Silah başına silah başına!" diye bir kumanda verdi.

Ötedenberi Arab'ın lisanını istihza etmekte bulunan bazı zevzekler yine istihza etmek istemişlerse de gördükleri bazı alâmât artık istihzaya da mahal bırakmamaktaydı. Alâmât-ı mezkûrenin birincisi gemi yanından geçip yarım mil mesafeye kadar ayrılmış olan şalopeden atılan bir havaî fişengi idi ki bunun (vıjjj!...) diye bir serv-i âteşin-âsâ bulutlara kadar çıkması İstanbul'da Kadir geceleri şehrâyinlerinde atılan havaîler misillü tab'a letafet vermeyip bilâkis bu alâmeti tanıyanların yüreklerini tırmalayarak çıkmıştı. Bunu müteakip üç dört mil kadar uzaktan ve sıkıca bir karanlık içinden bir havaî daha havalandı. Bir de top atıldı. İşte bu top herkesin yüreğini sarstı. Aradan beş dakika mürûrundan sonra şalopenin içinden bir çanak maytabı yaktılar. O zaman kayık içinde üç dört nefer koca sarıklı ve kolları sıvalı Cezayir dayısı görüldü ki kırmızı bir ziya içinden bunların görünüşü olsa olsa cehennem içinde zebanilerin görünüşüne teşbih edilebilirdi.

Bunun üzerine Arap kaptan huccâcın en söz anlayanları yanına gelip garp tarafından doğru tamam pupa yelken yıldırım gibi gelmekte bulunan koca bir gemiyi gösterek "İşte düşmanınız bu taraftadır. Bu gemide bizim topu topu iki topumuz var. Onların ise en aşağı sekiz topları vardır. Cenk etmenin ihtimali yoktur. Eğer yalnız şu şalope olsaydı bir çaresine bakardık. Ben canımı beyhude yere tehlikeye koymamak için gemiyi teslim edeceğim. Yok eğer siz teslim olmak istemezseniz cenk edebilirsiniz." hükmünü Arap şivesiyle huccâca anlattı. Bu defa Arabı istihza edecek bir kimse bulunamamıştı. Bir kimse dahi harbi re'y etmedi. Herkes "Malımızı alırsa alsın tek bir canımız kalsın razı oluruz" dediler. Kaptan mürüvveten azad ederlerse ona diyeceği olmadığını ve illa yalnız malları değil kendileri de esir düşeceklerini fakat cenge kıyam edip de mağlup dahi olurlarsa işte o zaman canlarından da emin olamayacaklarını anlattı. Can korkusu huccâca esareti dahi göze aldırtmakla cümlesi vukuata muntazır kaldılar.

Bu müzâkerede kaptanı hiçbir suretle tayib ve ithama hakkınız yoktur. Gelen geminin cesametinden anlaşıldığına göre sekiz on topa ve kırk elli nefer hırsıza yalnız iki top ve on kadar

tayfa ve bir miktar cenkden bîhaber hacı ile mukabele edilemeyeceği derkârdır. Hatta kaptan mukabeleyi göze aldırmış olsa idi o zaman yiğit değil mecnun addolunmak lâzım gelirdi.

Ama diyeceksiniz ki firar etsin.

Buna da imkan yoktu. Zira kendisi henüz bordadan gibi bir istikametle gelen rüzgâr üzerinde bulunup düşman ise bu rüzgârı pupasına almış olduğu hâlde geldiğinden kendisi iskele alabanda edip de yelkenleri şişirinceye ve gemi süratini alıncaya kadar üç mil mesafeden işaret kaldıran düşmanın gelip çatacağı bedîhîdir. Farz edelim ki arada üç mil mesafe olduğu hâlde firara başlamağa muvaffak olsun . Hırsız gemisi cenk etmek, kaçmak ve kovalamak için yapılmış olduğundan bu üç mil mesafeyi birkaç saatte yediremezmi.

Elhasıl yolcuların muntazır kaldıkları vukuat bizim şu mülâhazatı ettiğimiz zaman kadar teahhur etmeden geldi çattı. Yarım milden az bir mesafeye kadar gelip orsa alabanda arma ederek denize demirlenmiş gibi değil mıhlanmış gibi yerinde kalan haydut gemisi başta, kıçta ve ortada birer çanak maytabı yakarak kendisini huccâc gemisine gösterdi.

Vakıa sanayi-i harbiyyece haydut gemisinin bu hareketi caiz olmayıp cenk edecek olan bir gemi kendisini mümkün mertebe zulmet içine saklamak lâzım gelirse de işbu haydut gemisi mukaddema şalope tarafından yakılan meytab ziyasında yolcu gemisini lâyıkıyla muayene ederek korkulacak birşey olmadığını zâhir-i hâlinden anlamış olduğundan bu kere yolcuları korkutmak ve silah kullanmaksızın nâil-i meram olmak için böyle hareket etmekte bulunmuştu.

Filvaki ettiği hareket hacı gemisini korkutmaya kâfi idi. Zira haydut gemisi huccâc gemisini sancak bordası hizasına alıp bu hâlde sancak küpeştesinde dizili olan altı pare topun ağzı gemi tarafına açık bulunduğu misillü iskele tarafında bulunup telâtum-ı derya münasebetiyle yerlerinde bağlı olan toplar dahi sancak tarafına ve huccâc gemisi üzerine çevrilmiş olduğu hâlde bağlanmış ve gemi dahi sancak bordası üzerine eğilmiş olduğundan güvertenin üzerinde işbu oniki kıta topun ve ellerinde fitil ve tomar veyahut tüfenk ile hazır bulunan seksen kadar eşkıyanın kırmızı maytaplar ziyası içinde bir kat daha artan

heybetleri huccâc gemisinden ayan beyan görünmekte bulunmuştu.

Hacılar bu temaşa-yı garip üzerine titremeye başladılar. "Aman kaptan! Sen bilirsin! Aman çabuk teslim ol. Şayet herifler kavga ederler" diye yalvarmaktan başka ellerinden ve dillerinden birşey gelmezdi. Kaptan dahi mayna arma kumandasını verip yelkenler indirdikten maada sair vakit matem alâmeti olup böyle bir vakitte ise teslim alâmeti olmak üzere seren çubuklarını dahi bir tarafa eğdi.

Bu işaret üzerine haydut gemisinde hâlâ yanmakta bulunan maytapların denize atılmasından maada hareket görülmedi. Gemi yine yerinde dururdu. Yalnız mahut şalope gelip yanaştı ve gerek yolcuların ve gerek tayfaların ellerini bağlamak için dört kişi gemiye girerek ifa-yı vazifeye başladılar.

Nasıl şu dört kişiyi yakaladığınız gibi parça parça etmek hatırınıza geliyor mu? Geliyorsa o tarafta ağızlarını açıp beklemekte bulunan oniki topu da hatırdan çıkarmayınız. Dört şakiyi tepelemek için geminin bir anda heyetiyle gaybubeti hesabınıza elverirse haydutları tepelemekte muhtarsınız.

Lâkin bu ise huccâcın hesabına elvermemişti. Cümlesi birer birer teslim olarak ellerini bağlattılar. Hatta o merhametsiz haydutlar kadınların bile ellerini bağlarlardı. "Aman ağalar! Merhamet ediniz! Bize ilişmeyiniz! Biz huccâcız, Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'ye gidiyoruz" diyenlere "Bizim için sizden âlâ şikâr olmaz. Bir tüccar gemisini vurup da bin beşyüz pastaf çuka almaktan sizi soymak daha kârlıdır. Çünkü sizde nakit akçe vardır" derler ve "Canım biz bu parayı Beytullah için biriktirdik, alsanız bile bir hayrını görmezsiniz" diyenlere o itikatsız eşkıya "Beytullahın paraya ihtiyacı yoktur. Siz o paracıkları Hicaz Araplarına yedirmeye götürüyorsunuz. Onlara para götüren sair sizin gibi yetmiş bin adam var. Bari sizin paralarda bize kısmet olsun. Biz pek âlâ hayrını görebiliriz. Araplardan ziyade hayrını görebiliriz" cevabıyla mukabele ederlerdi.

Herkesin eli bağlandıktan sonra eşkıya gemiyi soymak hususunda kat'a acele etmedi. Ne acele etsinler? Mal kendilerinin değil mi? Ne zaman istelerse alabilirler. Bahusus gece yarısı bu

işin hiç zamanı değildir. "Sabah ola hayrola" dediler.

Şalopenin ilk defa olarak zuhuruyla huccâcın elleri bağlanması arasında birbuçuk iki saat kadar zaman mürûr eylemişti. Ondan sonra ortalığın zulmeti bir yarım saat kadar daha devam edip badehu ufk-ı şarkî kızarmağa başladı.

Bu kızıllık sabah ve güneş alâmeti olmadığı malûmdur. Malûm olmasa bile kızıllığın sebebi bir çeyrek sonra ısbat-ı vücut eylemişti. Nısf-ı kutr derecesinde kalan şehr-i mübarek-i Ramazan'ın evvel emirde bir ucu uzakta dağ üzerinde yanan ateş gibi sönük sönük parlamağa başlayıp bir çeyrek zaman sonra ise ufuktan âdeta uzaklaşmış idi.

Hava pek berrak olmayıp cüz'îce dumanlı olduğundan ayın deniz üzerine saçtığı ziya kulûba halâvet verecek kuvvet ve letafette değildi. O baygın hutut-ı şuâ tab'a siklet-bahş olduğu gibi bu ziya arasında hacı gemisinin güvertesi dahi bütün bütün mucib-i rikkat bir suret tasvir ederdi.

Birbirinin karşısına oturmuş boyunlarını bükmüş eli bağlı yürekleri dağlı karı ile kocanın bu hâl-i hüzn-iştimâllerini görmekte ne safa ümit edebilirsiniz? Hâlbuki Şeytanü'l-okyanus üzerinde bu gibi rikkat-âmiz temaşalar birden ziyade idiler. Hele lokanta sandığıyla gırandi direği arasında Şehlevend'in validesini görmüş olsa idiniz hâline ağlardınız. Sair yolcuların hiç olmazsa dert ortağı olmak üzere yanlarında birer kimsesi vardı. Bizim bîçarenin ise Allah'tan başka kimsesi yoktu. Kaptanı der-hâtır etmeyiniz. Aldığı tavsiye üzerine kaptan karıcığa iltifat etmiş idiyse de şimdi kendisi dahi cümle yolcular gibi eli bağlı bir hâlde bulunduğundan himaye-kerdesine değil kendi nefsine bile bir çaresi yoktu. Gemiler iki saat kadar dahi bu surette çalkandı. Hatta kaza ve kadere teslimiyet-i kâmileden başka bir çareleri kalmayan yolculardan pekçoğu uykuya varıp Allah bilir ama nice korkunç rüyalar ile muazzeb olmakta idiler. Bu aralık haydut gemisi tarafından patlayan bir iki el tabanca ve düdük sedası ve atılan naralar hacı gemisini dahi telaşa düşürdü. Hacı gemisini beklemekte bulunan dört kişiden ikisi yine bu gemiye uzunca bir ip ile merbut bulunan şalopeyi alıp karşıya götürdüler. Beş dakika sonra yine avdet ettiler ki bu avdette şalope içinde bulunan dokuz kişiden üçü yine hacı ge-

misine çıktıktan sonra altısı Latin yelkenini fora ederek şark tarafına doğru yol verdiler.

Altıncı Bap

Şalope şark tarafına doğru yol verdikten sonra hacı gemisi içinde bulunanların dahi hep o tarafa nasb-ı nazar-ı dikkat edecekleri derkârdır.

Ne gördüler?

Ta uzakta beş altı mil mesafede bir koca gemi ki batı rüzgârına borda vererek yıldız tarafına doğru gitmekteydi. Hacılar bu gemiyi seyretmekte iken gemi içindeki beş haydut bir yere gelerek içlerinden iri ve siyah bıyıklı birisi diğer dördüne şu divanı verdi:

- Giden şalope eğer iki havaî fişengi atarsa görünen gemi zorlu bir gemi demek olacak o zaman bizim gemide bir havaî atacak. Biz de ona bir havaî ile cevap vereceğiz. Badehu bizim gemi önde ve bu gemi bir mil kadar arkada olarak görünen gemi üzerine yürüyeceğiz. Bizim gemi iki çanak maytabı yakarsa biz de yakıp bu geminin yolcularını da küpeşteye dizerek alay göstereceğiz. Anlıyor musunuz? Eğer görünen gemiyi bu suretle korkutabilirsek ne âlâ. Korkutamaz isek bizim gemi cenge başlayacak. Biz o zaman sokulmayıp uzaktan seyredeceğiz. İşte Candanbezdi Reis'in emri budur. Fişenkleri maytapları da getirdik, şuraya koyduk.

Candanbezdi Reis'in şu emrini işiten birkaç hacı "Canı çıksın hınzırın, canı!.." demişler idiyse de bu sözü âdeta kendi kulakları dahi işitemeyecek kadar yavaş söylemiş olacakları bedîhîdir. Şalope şark tarafına doğru yol verdikten bir saat sonra havaî fişengini berhava eylemişti. Beş nefer haydut "Durunuz bakalım, bir daha çıkacak mı?" derlerken bir dahası ateşlendi. Bunu müteakip haydut gemisinden de bir havaî atıldığı gibi huccâc gemisindeki haydutlar dahi bir tanesini attılar. Badehu birkaç yelkeni fora ederek önleri sıra gitmekte olan haydut gemisinin bir mil kadar gerisinden gittiler.

Daha yolda giderlerken beş nefer haydutlar elleri bağlı olan huccâcın cümlesini ve gemi tayfasını ayağa kaldırıp başlarında sarık olmayan karılara dahi koca sarıklar sardıktan

sonra hepsini küpeşte etrafına dizmişler ve her kim yerinden kımıldanır ise o anda canı alınacağını anlatmışlardı.

Bu suretle haydut gemisi görünen gemiye birbuçuk mil kalınca iki maytabı yaktığı gibi hacılar gemisindeki haydutlar dahi tamam iki buçuk mil mesafeden maytapları yaktılar. Lâkin görünen gemi hacı gemisi kadar gevşeklik göstermeyip bu maytaplara cevap olmak üzere haydut gemisi üzerine sekiz topa birden ateş vermiştir.

Beş nefer haydut birbirine "Ya Venedikli, ya İtalyan! Çünkü toplarının patlayışından öyle anlaşılır!" dediklerinden huccâc "Venedikli olsun, İtalyan olsun, aman ya Rab, şu gemiye nusret ver de biz dahi kurtulalım." diye kalplerinden dua ederlerdi.

İki gemi cenge tutuştular. Öte taraftan şalopenin içinde bulunan bir tek ufak top dahi aralıkta bir patlardı. Muharebe yarım saaatten ziyade mümted olduğu hâlde ateş kesilince hacıların cüreti artıp bir ikisi "Haydi bari biz de şu beş melunun haklarından gelelim de firar edelim birbirimizin ellerini çözebiliriz" demişlerdi.

Ah! Keşke dememiş ola idiler. Bu söz haydutlardan birisinin kulağına gitmekle derhâl söz söylendiği yerde duran adamlardan on kadarını çırçıplak soyduktan sonra "Aman ben söylemedim ben ağzımı bile acmadım merhamet ediniz" diye haydutların ellerini ayaklarını öpmek için davranarak ettikleri yürekler paralayan istirhamlara kulak bile vermeyerek hemen oldukları yerden denize atıverdiler.

Bunu gören sair huccâcda ses çıkarmaya mecal mi kalır?

Öte tarafta muharebe hâlâ devam etmekte iken haydutlar gemisinden huccâc gemisine bir sandal geldi. İçinden beş nefer haydut daha çıktı. Bunların getirdiği emir üzerine Arap gemisinin kaptanından barutun ve danenin bulunduğu mahal haber alınarak zaten haydutlar aleyhine görülmüş olan tedarikâtla hacı gemisi dahi Venedik veyahut İtalyan sefinesi henüz hükmedilemeyen gemi üzerine top atmaya ve attıkça yavaş yavaş yaklaşmaya başladı.

Bir de Venedik gemisinin bir güllesi dahi hacı gemisinin ta

ortasına düşmesin mi? Bunu dört gülle daha teakub ettiyse de onlar aşıp gittiğinden bir zarar eriştirememişlerdi.

Vay hacılardaki korku! Vay kadınlardaki çığlık!

Vakıa gülle güverteden bir miktar birini sakatladı ise de insanca bir mazarratı olmamıştı. Haydutlar dahi kadınlara hitaben "Her kim sesini çıkarırsa derhâl denize atılır" diye tehdit etmeleriyle bîm-i candan tir tir titremekte bulunan bîçareler seslerini de çıkaramamağa mecbur oldular.

Mukaddema "İtalyan olsun, Venedikli olsun aman ya Rab şu gemiye nusret ver de biz dahi halâs olalım" diye dua eden hacıların bu defa "Haydutlar belki canımıza kıymazlar aman ya Rab! Haydutları muzaffer et de varsın malımız gitsin bari canımız kurtulsun" diye duaya başlamış oldukları başkaca ve suret-i mahsusada dikkate şayan bir keyfiyettir.

İşte hükema-yı İslâmdan icabet-i dua meselesinde vadi-i itiraza ayak atarak büyük büyük sözler söylemiş olanların mahza bu gibi ahvali nazar-ı hikmet ve dikkat önüne alarak söz söylemiş olacakları aşikardır.

Şimdi bu muharebe üzerinde birkaç yürekten birkaç türlü dualar ediliyor. Bunların hangisi kabul olunacak? Herifin dediği gibi kaçan da dua ediyor, kovalayan da. İkisinin de duası kabul edilecek olsa kaçanın kaçabilmesi ve takib edenin dahi muvaffak olması lâzım gelirdi ki bu iki hüküm birbirini nakızdır.

Ama bu meselede ehl-i sünnetin verdiği karar pek muvafıktır. Cenab-ı Hakk'ın irade-i gayr-i mes'ûlesi hangi cihette ise o cihetin duası kabul edilmiş sayılır. Yine olacak olur.

Bu kavgada dahi Cenab-ı Hakk'ın irade-i subhaniyyesi haydutların galebesi tarafında imiş ki muharebe tamam iki saat imtidad eyledikten sonra karşıdaki gemi atılan yağlı paçavralardan ateş aldı. İçindeki mal ve canla beraber cayır cayır yanmağa başladı. Tab-ı beşerde garabet mi istersiniz? Bizim hacı babalar hem kendi canlarının muhafazası gayretiyle İtalyan mı, yoksa Venedikli mi ne idügi anlaşılmadan yanmakta bulunan geminin yandığından memnun olurlar hem de içinde yananlara teessüften kendilerini men edemezlerdi.

Gemi zaten yanmamış olsa bile batacak mertebede zedelenmiş olduğundan yarım saat kadar dahi ateşin kuvve-i tahribiyyesine göğüs verdikten sonra denizin dibine indi gitti. Haydutlar "Birşey alamadık ise onlara da birşey bırakmadık ya!" diye müteselli oldular.

Bu arbedenin hitamı artık sabaha tesadüf eylemişti. Ortalık gereği gibi aydınlandıktan sonra huydut gemisinin direklerinde küpeştelerinde bordasında bir hayli sakatlık görüldü. Hacı gemisinin ise güvertesindeki yaradan maada bir yara dahi bordasında açılıp başka bir sakatlık görmemişti.

İki gemi ve şalope bir yere geldikte haydutlar meyanında bir hayli müteessifane sözler söylendi. "Bir şikâra kanaatle ötekine hiç tama' etmemeli idik. Az tama' çok ziyan getirir derler. İşte getirdi. Nüfusca yoldaşca zararımız yok ise de gemice bakınız ne zarara uğradık. Galiba hacıların inkisarı bizi bu hâle koydu" denildi. Hele bu son lâkırdı birkaç ağızda tekerrür eylediği zaman hacılar "Teskin-i hiddet yolunda kurban olmayalım." diye bir hayli korkuştularsa da çok şükür haydutlar böyle bir mel'anete daha kıyam etmeyi der-hâtır edemediler.

Biraz akıllarını başlarına aldıktan sonra haydutların birinci derecede teakkul eyledikleri şey Tunus sularına doğru yol vererek o sulardan uzaklanmak oldu. Çünkü etrafta gemiler varsa bir iki saat müddet atılan topların sedasına şayet istimdad manâsı vererek gelirler mütâlaası ol suları bunlara tehlikeli gösterirdi. Bu karar üzerine kopan ipleri bağlamak gibi tamirat-ı cüz'iyye serîan ve acilen icra edildikten sonra cenup tarafına doğru yol verdiler. Hacılar hâlâ ne olacaklarını bilemeyerek azim bir şüphe içinde bulunurlardı.

Hele bîçare Şehlevend'in validesini sormayınız. O artık dünyasından da Şehlevend'inden de cümleden vaz geçip "Acaba şu haydut bıçağı ne zaman göğsüme sokacak veyahut beni de sair sekiz on nefer hacı gibi ne zaman denize atacaklar?" diye ölümüne intizar ederdi.

Ya haydutlar ne yaparlar, ne derlerdi?

Onlar ise bu defaki gördükleri ziyanın çokluğundan bahisle karı, erkek, ihtiyar, genç hacılardan hiçbirisini affetmeyip cümlesini esir etmek ve ucuz pahalı satıp esmanıyla gemiyi ta-

mir eylemek suretini müzakere ederlerdi.

Vay! Şehlevend gibi validesi de esir oldu ha, muharrir efendi?

İşte görüyorsunuz ya! Artık "El ile gelen düğün bayram" darb-ı meseliyle müteselli olabilirse varsın olsun!

(İntihâ-yı kitâb-ı sânî)

Üçüncü Kitap

Birinci Bap

Bundan evvelki ikinci kitapta hacılar gemisiyle Venedik veyahut İtalyan olduğu anlaşılamayan bir diğer gemiyi vuran korsanların Cezayirli olduklarını haber vermiştik. Ancak Cezayirlilerin yalnız böyle bir tek vak'alarını haber vermek Cezayirlileri karilerimize tanıttırmaya kâfi olamaz. Hikâyemizin en büyük bir kısmı dahi Cezayir'e ait olduğu cihetle bu memleketi güzelce bir nazar-ı dikkatten geçirmek lâzım gelir.

1200 sene-i hicriyyesine doğru yani bundan doksan sene kadar mukaddem ve Fransızların Cezayir'i zabt ve gasp etmelerinden kırk beş sene kadar evvel Cezayir'de dayılar bir ehl-i dikkatin nazar-ı dikkatini davet edebilecek bir hâlde idiler.

"Cezayir'de dayılar" lâkırdısı büyücek bir lâkırdıdır. Cezayir! Ol Cezayir ki azim ve cesim memâlik-i İslâmiyye'nin bir kolu, hem de bâzû-yı kahramânîsi demektir. Dayı! Ol isim ki kahramanlık, sahib-kırânlık müeddâları hep bu ismin hükmü altına girebilir.

Esası fünûna taalluk eden hususatta mübalağa-i şairaneye hiçbir eserimizde iltifat etmemiş ve ehemmiyet vermemiş olduğumuzdan Cezayir ile dayıları hakkında söylediğimiz şu iki sözün de mübalağaya haml olunmayacağını ümit ederiz. Alelhusus bir şey rütbe-i bedahette bulunursa mübalağaya haml etmeye mahal mi kalır? Cezayir ol Cezayir değil midir ki bazı dişlice kaptanları hemen hemen Akdeniz'in tekmil sevahilini haraca kesmek derecesine varmışlar? Dayılar o kahramanlardır ki pekçok adamların gözünü yıldıran ölüm, onlardan tir tir titreyerek, herifler âlemde ölüm denilir bir hüküm, bir keyfiyet olduğunu unutacak mertebeyi bulmuşlar?

Lâkin vâesefâ ki bizim burada haber verdiğimiz Cezayir erbâb-ı mütâlaanın bu isimden anladıkları Cezayir değildir. Burada kale aldığımız dayılar da karilerimizin kezalik bu

namdan istifham eyledikleri adamlar değildir. İşin böyle olduğu Cezayir tarih-i husûsîsi tetebbu edilmekle malûm olur.

Hem bu Cezayir tarih-i husûsîsini tetebbu etmelidir. İslâm'ın tarih-i kahramânîsi kaleme alınırsa en şanlı, en şevketli bâbı işbu Cezayir tarih-i kahramânîsi olur. Lâkin bizim hikâye eylediğimiz zamanki ahvâli devr-i kahramânîden ibaret olacak bir tarih-i husûsînin haricinde kalır.

Mukaddemleri Cezayir'de kuvve-i siyasiyye reisi olmak üzere bir vali ve kuvve-i harbiyye reisi olmak üzere bir dayı bulunur iken, 1122 sene-i hicriyyesine doğru Baba Ali nam dayı Cezayir valisi aleyhine kıyam ederek askerin muvafakatıyla muvaffak olduktan yani valiyi tard ederek kendisi hem Cezayir valisi, hem de dayısı olduktan sonra Cezayir dayısı olan zatın bir vali mertebesinde büyümüş olması lâzım gelecek gibi hesap edilirken emir ber-aks zuhur eylemiş ve Cezayir valisinin bir dayı derekesinde küçüldüğü görülmüştü. Malûmdur ki bir küçüğün büyümesi halk nazarında yeni bir ehemmiyet peyda ederse de bir büyüğün küçülmesi halk için oyuncak olmaktan başka birşey icat eylemez. Binaenaleyh Cezayir'de dahi valilik mansıbı dayılık mesnedi kadar küçüldükten sonra rezalet-i hâl baş gösterdi ve gide gide vali demek olacak olan dayının veyahut dayı demek olacak olan valînin asker elinde oyuncak olması derecesine kadar da vardı. Tavâif-i askeriyye kimi münasip görür ise onu dayılık ve valilik mertebesine çıkardıklarından sunûf-ı askeriyyenin ihtilâfâtı ile bir günde altı nefer dayı azl ve nasp edilmek gibi rezaletler dahi görüldü ve sahayif-i vukuâta derc edildi.

Şimdi size sorarız ki bu Cezayir, bildiğiniz Cezayir midir? Bu dayılar dahi tanıdığınız dayılar mıdır?

Bu dayılar ol eşkıya-yı ümmettir ki an-asıl halkın muhafaza-i ırz ve mallarını kendileri memur-ı efrâd-ı askeriyyeden iken ırz ve mala tasallutla tarîk-i şekavete sülûk ederler ve bu yolda rüfekayı ve rüfeka sayesinde tasallutu arttırdıkça daire-i kuvveti dahi tevsi' ederek nihayet güya Cezayir valiliği ve hatta hükümdarlığı demek olan dayılık derecesine kadar varırlar idi. İşte dekayık-ı siyaset ve mehâmm-ı umûrdan bilkülliyye gafil bulunan bu herifler değil midir ki o mübarek memle-

keti muhafaza edemeyerek en sonra ecnebiye kaptırmışlardır?

Şu kadar var ki burada bizim haydutluk falan tabirâtımızdan bunların Lefter misillü birer hırsız olduklarını zannetmemelidir. Hoş öyleleri de vardı ya? Lâkin içlerinde namuslarını da muhafazaya himmet edenler (!) şekavetlerini enzâr-ı umûmiyyeden setrederlerdi. Meselâ bir gece onbeş yirmi atlı ile filân köyü basıp yağma eyledikleri hâlde, ertesi sabah mezkûr köye yine kendileri giderek dün geceki eşkıyayı taharri ederlerdi. Gâh olurdu ki köylüler onları tanıyıp kimbilir ne yolda lânetlere delâlet eden tebessümleriyle "Ağalar! Gelen haydutlar pek uzağa kaçmışlardır. Nafile aramayınız! Hiç onlar sizden korkmadan bu civarda kalırlar mı?" derlerdi. Zira ağalar hazerâtı dün gece köy halkını haydut sıfatıyla soydukları gibi bu gün dahi kır serdarı ve zabitlik sıfatıyla soyduklarından bîçare ehl-i kurâ hiç olmazsa ikinci belâdan kurtulmak çaresine bakarlardı.

İşin bu cihetlerini tafsilden maksadımız Cezayir'in o meşhur olan Cezayir dayılarının dahi o maruf olan dayıları olmadığını erbâb-ı mütâlaaya güzelce ispat etmektir. Bunların suret ve mertebe-i şekavetleri emrinde şu fıkra dahi bir hayli izahât verir ki:

Tarîk-i şekavette lâyıkıyla ilerlemiş olanlar bunu üç surette icra ederlerdi. Birisi bahrî ve ikisi berrîdir. Bahrî şekavet bunun için suret-i mahsusada techiz eyledikleri gerek büyük ve gerek küçük sefayin ile korsanlıktır ki bu şekavet bundan evvelki ikinci kitapta görüldüğü vechile sefine-i huccâca varıncaya kadar umumu taciz ederdi. Berrî olan iki suretin birisi süvari şekavet olup Fas ve Tunus tarafları bu şekavetten el-aman çağırırlardı. Diğeri ise nefs-i Cezayir şehri içinde veya civarında geceleri sırran edilir âdeta hırsızlık olup hatta bir fırka-i eşkıyanın diğer fırkayı soyduğu dahi vaki olurdu ki işin cümleden ziyade istiğrâba şâyân ciheti budur.

Taaccüp edilecek cihetin birisi de şu üç nevi şekavetten iki evvelki nevilerin intizar-ı umumiyyede makdûh olmayıp da yalnız üçüncü nevi makdûh ve müstekreh olmasıdır. Lâkin buna taaccüp edilse bile ta'yîbe mahal yoktur. Zira mülâhaza edilmelidir ki Köroğlu gibi bir adam pespaye bir haydut iken şu sa-

natı makdûh olabildiği hâlde Çamlıbel gibi bir derbendde maiyyetinde iki üçyüz de atlı bulundurduktan sonra onu kadh edenlerin alnını karışlarlar! Her hâli acîb ve garip olan ve garabet-i ahvâli hikâye edilip edilip de bitirilemeyen insan kısmında işte bu garabet vardır.

Bu yolda sözü uzatmaktan hazerle yine hikâyemizde devam edelim:

Hariçten Cezayir'e ilk defa olmak üzere ayak atan eşkıyanın en evvel gece hırsızlığından işe başlayacakları derkâr olup o tarikte tekmil-i malûmat eder ve vasıl-ı rütbe-i gayet olursa süvari şekavete mübâşeret eder. Nihayet bahrî tarîkte üç beş korsan sefinesi edinirse artık kendisini Cezayir vücûhundan addle bu kere dahi askerî takımından kendi lehinde bir fırka tedarikine çalışır ve bu gibi fırkalar askeri içinde de zaten eksik olmadığından müteşebbislerin en çoğu emeline nail dahi olur.

Cezayir içinde yerliden türeyenlere gelince: Bunların gece hırsızlığından bed' etmesi pek de lâzım gelmeyip yalnız bir küçük mikyas dahilinde olmak üzere işe üç yolun üçünden birden mübâşeret edebilirlerdi. Hem de bu yerli türedilerin hariçten gelenlerden daha çabuk meydan alabilecekleri derkârdır. Zira sonradan gelenler süvarilikte terakkiyât-ı lâzımeyi peyda etmek için pek çok zahmeti ve bir hayli zamanı göze aldırmak lâzım gelip, yerliler ise âlâ atlar ile bir gece içinde sekiz on saatlik yere varıp icra-yı şekavetle ertesi sabah erkenden yine Cezayir'de bulunmak derecesindeki cündîliğe pederlerinden irsen mazhar olurlar ve beş çifte bir sandal ile üç direkli bir gemiyi soymak mertebesindeki maharet-i bahriyyeyi dahi ta çocukluklarından beri kazanırlardı.

Şu saydığımız hususâtı bir hikâyenüvisin hayâlhane-i vicdanında icat edilmiş hayalât ve tasavvurât kabilinden olmak üzere telakki etmemenizi rica eyleriz. Zaten şu gibi ahvâl-i harikulâdenin yalnız şekavet yolunda olmayıp kahramanlık yolunda suret-i icrâsını görmek için idi ki Cezayir tarih-i husûsîsini mütâlaa etmenizi tavsiye eylemiştik.

Ama diyeceksiniz ki şu mütâlaasını tavsiye eylediğiniz Cezayir tarih-i husûsîsini nerede satarlar ki alıp da mütâlaa edelim?

İşte böyle bir söz söylerseniz size cevab-ı muknî tedarikinden aciz kalırız. Biz kütüphane-i millîmizi bu asırda bir adamın muhtaç olduğu vukûf ve malûmatı itâya kâfi göremediğimizden bir ecnebi lisanı öğrendik de o lisanın kütüphanesiyle ihtiyacımızı tesviye edebildik. Fakat Osmanlı efradından her birine "Vukûf ve malûmat kazanmak isterseniz bir ecnebi lisanı tahsil ediniz." diye bir ham teklif etmekten haya olunur. Bugünkü kütüphane-i millîmiz kâfi değilse derece-i kifâyeye iblâğı erbâb-ı iktidarın borcudur. Lâkin bu hizmeti de hasbeten lillâh ifâya onları davet edemeyiz. Halk bu gibi havâyic-i zarûriyye-i medeniyyeye gerçekten ihtiyaç görmeli. O ihtiyaçla erbâbını teşvik etmeli. Böyle bir şey olursa siz de mütâlaa için lisanınız, hem de sizin kolaylıkla anlayacağınız yeni lisanınız ile yazılmış bir çok Cezayir tarih-i husûsîleri bulabilirsiniz. Eğer nazarı rağbetinizi yalnız hikâye tarzındaki şeylere hasrederseniz nail-i emel olamazsınız. Çünkü bir hikâyenüvis Cezayir'i size şu bâbda tanıtmış olduğumuzdan ziyade tanıtmayı kendi vazifesi dahilinde görmez.

İkinci Bap

Birinci bâbın iptidalarında 1200 sene-i hicriyyesine doğru Cezayir dayılarının bir nazar-ı dikkati davet edecek hâlde olduklarını haber vermiştik. Bu haberi verdikten sonra itâ eylediğimiz malûmat-ı mütetâbia bu sözümüzü tasdik etmiştir itikadındayız. Ancak o zaman dayılar değilse de dayızadeler meyanında bir zat var idi ki bir ehl-i dikkatin nazarını cümleden ziyade davet edebilirdi.

Bu zatın ismi "Ahmed" ve şöhreti ise "Dayızade" dir.

Dayızade Ahmed Bey an-asıl dayızade bulunmak hasebiyle Cezayir'e hariçten girme türedilere varıncaya kadar herkesin teşebbüs eylediği yollara sülûk etmek cümleden ziyade kendisine yakışık alırken o yola salik olmaması taaccüp edilecek bir şeydir.

Kendisi yirmi sekiz nihayet otuz yaşlarında bir adam olup pederi ilim kadrini bilir zevattan olmasıyla oğlunu epeyce okutmuş yani sarf ve nahiv ve fıkıh ve ferâizden epeyce malûmat kazandırmıştı. Lâkin pederi topçu kabadayıları elinde pa-

ralandığı zaman kâffe-i emlâk ve emvâli de yağma edilmiş olduğundan Ahmed Bey avuç içi gibi çıplak kalmıştır. Sonradan bir takım dostların muavenet ve müzaheretiyle vakıa biraz hâlini yoluna koymuş, ancak kendisi zaten derviş-mizac bir adam olduğu cihetle öyle daire ve debdebeye meyletmeyerek haremde yalnız bir Arap cariyesinden ve selâmlıkta da daha pederi zamanından kalma doksan yaşında bir bunak Boşnak'tan başka insan kalabalığına meydan vermemiştir.

Dayızade Ahmed Bey'in konağı hakkında "harem" ve "selâmlık" tabirlerini kaleme aldığımıza bakıp da bunu gerçekten bir konak zannetmemelisiniz. Bu hane bir dönüm kadar avlu içinde bir alt katı üzerine mebni bir de üst katından ibaretti. Kapıdan alt kata girildikte sol tarafta iki kapı görülürdü ki birincisi mutbah ve ikincisi hem kiler hem de kömürlük ve odunluk işini görür bir yerin kapısıdır. Sağ tarafta merdiven olup yine bu hizada ve merdivenin ortasında dahi ötedenberi boş durur bir mağazanın âdeta bir delikten ibaret bulunan kapısı görülürdü. Bu kapılar ile merdivenin arasında kalan vüs'atin ev altı itibar olunacağı derkârdır.

Merdivenden üst kata çıkıldıkta ev altının üzerinde olan ufarak sofaya varılırdı. Bu sofanın sol tarafında yani aşağıki mutbah ve kömürlüğün üzerinde iki büyücek oda olup sofanın cephesinde bir küçük kahve ocağı ve alt kattaki boş mağazanın üzerinde de kezalik bir oda ve merdiven yanında bir helâ ve bir gasilhane bulunurdu.

Şu tasvir eylediğimiz daire Ahmed Bey'in harem dairesi olup selâmlığı avlu kapısından girildiği zaman sol cihetine isabet eden bir tek odadan ibaret ise de, bey bekâr bulunduğu cihetle misafirlerini harem tarafında kabul eylediğinden, bu odada ihtiyar Boşnak beytûtet eder ve kapıcılık hizmetini dahi orada ifâ eylerdi. Konağın binasına dair verdiğimiz malûmata şunu da ilâve edelim ki Boşnak'ın oda kapısıyla sokak kapısının üzeri bir dam ile mestur olup bu mahallin bir tarafı selâmlık odası olmağa mukabil diğer tarafı dahi iki at bağlanabilecek kadar bir yasla yani yemlik ile meşgul idi.

Dayızade Ahmed Bey yirmi sekiz otuz yaşına varmış bulunduğu hâlde hâlâ bekâr kalması taaccüp edilecek birşey de-

ğildir. Vakıa ahbabından bazıları buna taaccüp etmişlerse de Ahmed Bey onları ikna edebilmiştir. Demiştir ki: Ben ilimle mütâlaa ile meşgul bir adamım. Halkın karıdan çoluktan çocuktan aldığı lezzeti ben kitap mütâlaasından almışım. Bence levsinden başka kadri olmayan bir lezzet-i şehvaniyye için bir hanımın naz ve niyazı yükü altına giremem. Böyle kendi hâlimle rahatça yaşamak evlâdır.

Ahmed Bey'in fakr-ı hâlini haber vermiştik. Vakıa beyin fakr-ı hâli vardı ama bu fakr, insanın nazar-ı istiğrâbını faltaşı gibi açacak fakrlardandı. Çarşıda bir bakkal iflâs eder, gider Ahmed Bey'e dehâlet eyler, kırk elli veyahut seksen yüz altın alır. Bir siyâhînin atı ölür, gider Ahmed Bey'in eteğini öper, bir at pahası ihsana nail olur. Bir kaptan rüzgâr tali'inin aksine hübûbu münasebetiyle muhtac-ı tamir kalan gemisini tamir edemeyecek hâlde kalır, gider Ahmed Bey'e "Aman" der, gemisini tamire kâfi akçe ile avdet eder. Ve kezâ! Ve kezâ!...

Halkından bazısı Ahmed Bey'in fakr-ı hâliyle beraber bu kadar ibzâline şaşar idiyse de, diğer bir kısmı onları iskât edebilirdi. Zira bunlar indinde Ahmed Bey'in ilm-i simya gibi kuvvet-i beşerî ber-ter eden ulûma malik olduğu dahi maznûndu. Hatta rivayet ederler ki birgün Ahmed Bey'i bir maddeden dolayı gücendirdiler. Mîr-i mûmaileyh oturduğu odanın döşemesi üzerine "Destur" diye bir şamar vurduğu gibi sanki zelzele oluyormuşcasına koca konak zangır zangır sallanmış ve "İşte ben darılırsam insana böyle bir sille-i te'dîb atarım ki şu konağı sarsan darb-ı destim o adamı ne hâle koyacağı mülâhazaya muhtaç kalır." demiş. Kezalik hikâye ederler ki birgün Ahmed Bey yine gücendirildikte "Ben istersem bütün Cezayir'i şöylece suya gark ederim." diye oturduğu yerde ıkınmak kabilinden bir hareket edince odanın döşeme tahtaları arasından sular fışkırmış, müteakiben ettiği hareketi terk eyledikte sular yine yerine çekilip, hatta orada hazır bulunanlar hîn-i avdette ev altında suya dair bir alâmet de göremeyince bu kadar suyu nasıl kayıp ve hıfz eylediğine şaşmışlardır.

Dayızade Ahmed Bey'in konuştuğu adamlar dahi hep kendisi gibi hüsn-i nazar ve teveccüh-i âmmeye mazhar adamlar olup hatta bunlar oldukça ehl-i servet ve yesârdan bulunmakla

kendileri iyi adamlar olmasalar bile servetleri sayesinde de bir hayli tarafgirleri bulunabilirdi.

Ahmed Bey hakkında buraya kadar verdiğimiz malûmattan müstebân olmuş olacağı vechile Cezayir içinde bazı kimseler bu mübarek zatı dayı nasb ve ikame etmek arzusuna düşmüşlerdi. Ancak öte tarafta zûr-ı bazûlarına itimatları olan birkaç fırka vardi ki bunları muslihâne yola getirmek mümkün olmayıp vesâil-i cebriyyeye müracaat lâzım gelirdi. Vakıa bu da mümkündü. Ancak bu imkândan istifade için kendilerine galebe edecek kadar kuvvet peyda etmek lâzım gelip bu kuvvet ise gerek Ahmed Bey'de ve gerek ihvânında mefkûd idi.

Bu fıkdan-ı kuvvet Ahmed Bey'i mahzun eder mi zannedersiniz? Zaten Ahmed Bey ikbal için bir gûne tehâlük göstermez idi ki hatta hırmânından da mahzun olsun. O yalnız mütâlaasıyla meşgul olup ihtiyar Arap cariye ile bunak Boşnak dahi kendisini mesut edebilecek kadar hizmet görürlerdi.

Belâya bakınız ki ihtiyar Arap nice vakitten beri taşımakta olduğu cana hamallık etmekten artık usanıp bir gün bu bâr-ı sakîli omuzundan attı ve âlem-i istirahat-ı ebediyyeye nakl-i vücud eyledi.

İşte bu ziyâ' Ahmed Bey için pek büyük zayiattan addolundu. Zira Arab'dan sonra haremce yemek pişirmek ve çamaşır yıkamak ve ortalık süpürmek gibi hizmetler kendisine kaldıktan maada Boşnak'a da kendisi hizmet etmek lâzım gelmişti. Bir aralık yârânı "Valideniz makamında bulunan Arab'ın vefatı sizi pek bakıntısız bıraktı. Bari münasip bir kız bulsak da her türlü hizmetinizi görse." vadisinde ihtarata başladılar. Ancak Ahmed Bey tezevvüçten zinhar nefret gösterdi.

Bu nefret üzerine bazı kimseler mîr-i mûmaileyhin peri kızlarıyla bir ahz ü itâsı bulunduğu için insan evlâdından bulunan kızlar ile tezevvüç edememekte bulunduğuna kail olmuşlardı. Bazıları ise Ahmed Bey'in böyle bir alışverişte bulunmadığına yakîn hasıl etmiş ve hele kendisini bir can yoldaşına eşedd-i ihtiyacla muhtaç görmüş olduklarından hiç olmazsa bir beyaz cariye mübâyaası yolunda dâmen der-meyân-ı ısrâr oldular.

Filhakika bu suret Ahmed Bey'e dahi muvafık göründü. Ancak cariyenin dilsiz olması lüzumunu ihvânına arzla eğer bir

dilsiz cariye bulunursa mübâyaasına razı olabileceğini dermeyân eyledi.

Cariyenin dilsiz olması matlup olduğu kazıyyesi şüyû' bulduğu zaman bir takım kimseler buna da taaccüpten geri durmadılar. Hatta bu müteacciplerden bir kaçı bu bâbdaki hikmeti suale dahi cesaret eylediler Ahmed Bey bunlara mübâyaa edilecek cariye beyaz olduktan sonra ihtimal ki istifraş dahi edilir. Lâkin karı kısmının hâli malûm a? Günde bin manasız lâkırdı, bin mefhumsuz söz ile insanı bîhuzur eyler. Ben ise mütâlaa ile mütevaggıl bir adamım. Dilsiz olursa bittabi sağır dahi olacağından, ne bir taraftan bir havadis işitebilir, ne de bana ifadeye muktedir olur. Eğer kendisinden aşağı yukarı hizmet beklememiş olsaydım gözlerinin de kör olmasını isterdim. Çünkü o zaman dünyasını da görmezdi, cevabını vermekle taaccüplerini def eyledikten maada bu cevapla bir kat daha teveccüh kazandı. Ne kadar dervişlik! Ne kadar i'tizâl! Ama hakkı da var ya! İnsan karıların zevzekliklerine kulak verdiği kadar vaktini kitaplara kulak vermeye sarf etse allâme-i cihan olurdu. Tevekkeli Ahmed Bey kimsenin kızını almak istemiyormuş! diyenler de bulundu.

Üserâ içinde dilsiz cariye bulmak epeyce müşkil birşey ise de birbuçuk iki ay kadar arandıktan ve beklendikten sonra Ali Rıza namında bir Laz esirci "Burada ne kadar aradım ise bulamadım. Tunus'taki ortağımda varmış. İşte hem dilsiz hem de güzelce bir kız." diye bir cariye getirdi ve Ahmed Bey zaten alacağı cariyenin hüsnünü hesaba bile koymamış olduğu hâlde getirilen kızın dilsizliğinden maada filhakika güzelce de olduğunu görünce bahası bulunan beşyüz arslanlıyı çok görmeyerek (Kendisi fakir iken artık kayıp hazinesinden mi çıkardı? Ne yaptı?) bittamam sayıp cariyeyi alıkoydu.

Müddet-i ömründe bir dilsize işaret etmemiş olduğundan Ahmed Bey'in bâdi-i emirde dilsiz cariyeye meram anlatması müşkil olacağı derkârdı. Binaenaleyh mîr-i mûmaileyh "Artık çare yok. Birgün daha hizmet etmeliyim. Kız muhtaç olduğum hizmetin neden ibaret olduğunu anlasın da badehu her günkü vazifesini kendi kendisine icra eylesin." diye eline süpürgeyi alıp işe oda süpürmekten başladı. Bir yandan süpürüyor ve aralıkta

bir kere dahi sağ elinin salavât parmağını şakağına dokundurarak ve kaşlarını çatarak, oynayarak, kafasını sallayarak, sarsarak "Anladın mı?" hükmünü kıza ifham ederdi. Hele bir iyisi, kız gayet zeki idi. Zaten dilsizler ahmak olmazlar ya!... Lâkin bizim Dayızade Ahmed Bey'in cariyesi dilsizlerin dahi ezkiyâsından bulunmakla beyin meramı "Anladın mı?" demek olduğunu derhâl anladıktan maada o dahi "Hizmetim yalnız odayı şöyle süpürmek değildir, nizamlamak da lâzımdır." hükmünü Ahmed Bey'e anlatmak için evvelâ başıyla bir "Anladım!" işareti bastırıp badehu beyin elinden süpürgeyi aldı ve yere koyup yastıkları devirerek yerde ayakları altına alıp çiğneyerek ve ikişer tarafını süpürge ile süpürüp yine yerlerine yerleştirerek yaygıları yaydıktan vesair hırdavatı yerli yerine koyduktan sonra sağ elinin beş parmağı uçlarını bir yere toplayıp kubbelendirdi ve çehresinde dahi bir sual tavrı gösterdi ki böyle parmak uçlarını kubbelendirmek "İyi" manasına olduğuna göre bir de sual ve istifham tavrıyla kızın "Nasıl, iyi oldu mu?" demek istediğini Ahmed Bey görünce kızdan memnuniyetini ketmedemedi.

Elhasıl Ahmed Bey mutbah hizmetini, çamaşır vazifesini vesair her hizmeti birer birer kendisi başlayarak kız dahi bunların her birinde isbat-ı vukuf eder ve bu suretle kendisi öyle kör acemi birşey olmadığını ve büyücek yerlerde bulunmuş idügini Ahmed Bey'e işrab eylerdi. Binaenaleyh kızın acemi olmayıp mahir bulunması Ahmed Bey'in memnuniyetini bir dereceye kadar arttırdı ki "Bu kadar ustalaşmış olan bir kız elbette benim gibi bekâr bir efendiye hizmet eden kendisi gibi genç güzel bir beyaz cariyenin son hizmeti ne olacağını da öğrenmiştir. Bari şuna bunu da ifham edeyim." mütâlaatıyla akşam üzeri bey tahsin makamını vesile edindi ve kızın çenesini okşamakla beraber eğilip bir de buse almak istedi.

Meğer kızın bu hizmette vukufu yokmuş. Meğer dilsizce birşeye razı olamadığını anlatmak yani "Hayır! İşte bu olmaz!" demek bir şamar atmak ile ifade olunurmuş! Hınzır dilsiz vereceği şu cevabın hükmünde göstermek istediği kuvveti dahi bileğine zammederek bîçare Ahmed Bey'e öyle bir şamar attı ki gözlerini fal taşı gibi açtı.

Ne de ağır bir eli varmış. Hep parmaklarının eseri yanağı

üzerinde kaldı.

Vakıa Ahmed Bey kızın bu küstahlığına evvelemirde pek fena hâlde hiddet ederek, kim bilir ne gibi bir fikir ile bîçare dilsizin üzerine yürümüş ise de yine o saniyede kendisini toplayıp "Bu sualin cevabı da ihtimâl ki böyleymiştir! Besbelli bu da dilsizce bir işaret olmalıdır." hatırasından ziyade "Dilsizdir! Bîçare ne bilsin! Birden bire ürktüğü için böyle etti, ihtimâl ki şimdiye kadar kendisine böyle bir iltifat eden de bulunmamıştır. Yalnız hizmette kullanılarak çenesi okşanmamıştır. Yavaş yavaş yola gelir." mülâhazatı hareket-i vâkıasından kendisini men eyledi.

Lâkin kıza henüz bilmediği bu muameleyi öğretmek sükûtla ve yediği şamara rıza ile olur işten olmadığından bey meramını tefsir için iki kollarıyla kendi kendisini kucaklayarak ve iki elinin avuçlarını birine sürüp kendi yanaklarını ovuşturarak yatmak işaretleri ve rica ve istirham tavırları ile aklınca "A zalim! İnsanın gözünden ateşler çıkarıncaya kadar şamar atmanın manası ne? Sana fena mı dedim? Seninle şöylece sarılıp yatmak ve naf be-naf olmak istedim." müeddasını anlatmış idiyse de kızda bu manayı anladığına dair bir hâl göremeyince ve parmaklarıyla para sayar gibi yaparak yani "Paramla aldım." hükmünü anlattığı zaman dahi kızın mutlaka oralara yanaşmadığını ve hatta sağ elini yumrukvari yumarak ve yalnız salavât parmağını kaldırıp tenbih ima ederek beye gösterdikten sonra birkaç kere de başını sallamak ve nihayet kemâl-i gazapla yumruk göstermek harekâtıyla "Bir daha bu işi yapmaya kalkışır isen seni yumruk altında ezerim." meramını anlattığını müşahede edince zavallı Ahmed Bey burnundan soluyup kalbinden dahi "Lâ havle"yi çekmişti.

Acayip! Haniya Dayızade Ahmed Beyefendi lezâiz-i şehvaniyyeyi bir levsden ibaret görürdü ya?

Evet! Öyle görürdü, ama siz Ahmed Bey'in o sözüne inandınız mıydı? Kanûn-ı tabiatın hükmü ve nefsü'l-emrin iktizası fevkında size birşey söylerler de inanırsanız daima böyle itikadınızın hilâfı zuhur eylediğini görürsünüz. Nice Dayızade Ahmed Beyler gördük ki!..

Fakat sözü dallandırmaya mahal yoktur. Olsaydı...

Üçüncü Bap

Dilsiz cariye Ahmed Bey'i zekâ ve maharetiyle ne kadar memnun eylemişse son cevabıyla dahi o kadar dilgîr eylemiş olduğunu hesap etmek pek kolaydır. Maahaza bu muamelesinden dolayı kızı bey nazarında tebrie edecek sair bir hâline de pek sonradan vakıf oldu ve şu vukuftan bir kat daha teselli buldu.

Demişti ki:

-Dilsiz ile muamele peyda etmek ne âlâ şeymiş! İnsan döğse de dayak yese de kimse vâkıf olamaz. Artık bizim Arab'ın vefatına acımamalı. Zira dilsiz gerçekten ne bir şeye vâkıf olacak, ne de bir kimseye söyleyebilecek, ama biraz huşunetli imiş. Onu da okşaya okşaya yola getirmek mümkündür. O gün akşam oldu. Ahmed Bey taamını yedi. Dilsiz ile biraz daha şakalaşmak istediyse de bu defa kızı öpmek hevesine düşmeye dahi meydan kalmadan dilsiz yumruğunu yumarak ve salavât parmağıyla tenbihi tekrar ederek gündüzki tehdit ve tahvîfi tecdid eylemesiyle bey "Bu kız galiba karılıktan kocalıktan hoşlanmıyor. Çünkü tavrına bakılırsa hiçbir ümit alâmeti görülmüyor. Acaba lezâiz-i şehvaniyyeden mahrum mudur?" diye âdeta meyus olmak derecesine gelmiştir.

Bu vakadan biraz sonra yani yatsı mahalleri sokak kapısı vuruldu. Bunak Boşnak gelenlere kapıyı açtı. İçeriye giren iki adam gele gele hareme kadar geldiler. Dilsiz bunları görünce hemen bir tarafa kaçıp saklanmak istediyse de Ahmed Bey işaret-i mahsusa ile bunların yabancı olmadıklarını ve cariye kısmına pek de saklanmak lâzım gelmediğini anlatıp kızı kaçmaktan ve gizlenmekten men edebildi. Dilsizin bu muamele-i serbestaneye taaccüp eylediği tavrında görülürdü.

Ahmed Bey- (Gelen adamların birisine) Hoş geldiniz ağa birader! (Diğerine) Vay sen geldin mi Kulaksız?

Kulaksız- Bugün geldim efendim.

Ahmed- Ee nasıl, işi tahkik ettin bitirdin mi?

Kulaksız- Tahkik ettim ama bu kız burada iken söyleyebilecek miyim?

Ahmed- Adam, o hem dilsiz hem de sağırdır. (Diğerine) Nasıl Kanduri Ağa? Bu aklımı beğendin ya? İşte size bir dilsiz!

Ne lâkırdıyı işitebilir, ne de kimseye söylemeye muktedir olur.

Kanduri- (Gayet emniyetsizcesine bir tavırla kızı yukarıdan aşağıya doğru bir kere süzerek) Lâkin efendim, bu kızın filhakika dilsiz olduğunu iyi bilir misiniz?

Ahmed- Bre kardaş! Sabahtan beri işaretlerle meram anlatmaya çalışa çalışa başıma hâller geldi.

Kanduri- (Kancıkçasına bir tebessüm ile) Öyle ama ya bu da bir tuzak ise ?..

Kulaksız- Yani bize casus olmak için satılmışsa?

Ahmed- Yok arkadaş dilsizdir. Hem onun tecrübesi de pek kolaydır. Dikkat ediniz. Bakınız. Eğer biz konuşur iken kulak misafiri oluyorsa o zaman şüphe edersiniz. Birkaç kere arkasından avazım çıktığı kadar bağırdım. Asla işitmedi. Top atsan farkında olamayacak.

Kanduri- (Hâlâ emin olamadığı tavrında görülüp durduğu hâlde) Pekâlâ! Öyleyse Kulaksız da söyleyeceğini söyleyebilir.

Kulaksız- Efendim, Şahmiye denilen köy düz bir ovanın oporta yerinde hasırdan kamıştan yapılmış yüzelli kadar kulübeden ibaret ve birisine bir ateş verilse hepsi cayır cayır yanar. İçindekiler kebap olur. Lâkin alınacak kapılacak birşey umamam. Herifler gayet fakir. Daha bir sene yok ki Deli Mustafa takımı bu köyü vurup soymuş. Mal olarak biraz koyunları develeri sığırları varsa da bunlar neye yarar? Nereye saklanmış olsa mutlaka meydana çıkarak insanı ele verirler.

Ahmed- Demek oluyor ki iş nafile.

Kanduri- Ben de böyle anlıyorum efendim.

Ahmed- Ee başka bir havadis?

Kulaksız- Başka havadis yok değil? Var ama hep ufak tefek şeyler.

Kanduri- Öyle değersiz şeyleri asla hesaba koymamalı.

Ahmed- Boş durmaktansa derim...

Kanduri- Hayır hayır! Ufak tefek şeylerle uğraşmaktan ise boş durmak elbet evlâdır.

Üç herif şu sözleri ederken herbiri dilsizi imtihan eder-

lerdi. Vakıa dilsiz bunların karşısına geçerek üçünü de birer birer gözden geçirirse de öyle lâkırdılarına kulak verircesine gözden geçirmeyip yalnız silâhlarına filânlarına baktığı tavrından anlaşılıyordu.

Bu aralık yine kapı çalınıp dört adam daha geldi. Bunların yalnız Hamid namında birisi Ahmed Bey'in odasına girip diğer üçü sofada ve kahve ocağının yanında bulunurlardı. Efendinin yanında bulunanların bayağı kibardan olmalarına söz yok ise de sofadaki uşaklar ne korkunç çehreli heriflerdi? Dilsiz kız bunlardan havf ve haşyetini bir türlü ketm edemedi.

Biraz daha sonra ve âdeta saat üçe doğru tekrar kapı çalınarak üç adam daha geldi ve bunların dahi Veysel ve Aziz namında ikisi efendinin yanına girip birisi sofadaki heriflerin yanında kaldı. Lâkin biz sofadaki uşak makulesi herifleri nazar-ı dikkate almakla kalamayacağımızdan ve Aziz yeni bir havadis getirip içerdeki adamlar onunla meşgul olduklarından sem'-i itibarımızı içeriye, efendilerin muhaveratına havale edeceğiz.

Aziz- Gazrûf'dan haberiniz var mı, ne yapmış?

Ahmed- Yok!

Veysel- İşitseniz şaşarsınız!

Cümlesi- (Aziz'e müteveccihen) Aman Allah'ı severseniz ne olmuş?

Aziz- Haniya Kostantıniyye eyaletine giden sarraf Yahudi yok muydu?

Ahmed- Evet! Haniya yanındaki hazineyi selâmetle götüremeceğini anlamıştı da Şeyh Gazrûf'un himayesini rica eylemişti. O zamandan beri Gazrûf'u göremedik...

Veysel- Evet! Bu hepimizin bildiği bir şeydir. Şeyh Gazrûf dahi kendi dört nefer uşağı ve Honik dostumuz ve onun da üç nefer adamı ile binip Yahudi'ye refakat eylemişti.

Kulaksız- Ben Honik'in gittiğini bilmiyordum.

Kanduri- Sen gittikten üç gün sonra hareket eylediler.

Ahmed- Canım beyhude lâkırdıyı bırakınız da şu işi anlayalım. Sonrası ne olmuş Aziz?

Aziz- Meğer Yahudi Kostantıniyye'ye gitmeyecek imiş. Fas

cihetine gidecek imiş de şayet kendisinin ne tarafa gideceğini haber alırlarsa eşkıya o tarafta yolunu keserler diye böyle ilhan etmiş.

Kanduri- (Gayet alçakcasına bir dahk ile) Zavallı Yahudi. Eşkıyanın kendisiyle birlikte gittiğini ne bilsin?

Veysel- Öyle ya.

Aziz- Tamam buradan altı konak ayrılırlar. Bir de önlerine yirmi otuz nefer atlı eşkıya çıkmasın mı?

Ahmed- (Helecanla) Aman gerçek mi?

Aziz- Yalan olur mu ya?

Cümlesi- Ee! Gazrûf ne yapmış?

Aziz- Ne yapacak? Silâha davranmış. İki taraf pat küt. Honik'in bir uşağı vurulup vefat etmiş. Gazrûf'un atı yaralanmış. Kendisinin de başındaki sarığa bir kurşun isabet ederek dağıtmış!

Kanduri- (Hâlâ mahud tebessüm yüzünde olarak) Ee! Haydutlar?

Aziz- Haydutlardan iki tanesi gebertilmişse de herifler kalabalık olduklarından leşlerini bırakmamışlar.

Ahmed- Paraları?...

Aziz- Haydut insana para mı bırakır? Hepsini almışlar gitmişler.

Kulaksız- Hay yazıklar olsun be!

Kandûrî- Ben bu işi haber almıştım ama Ahmed Bey'e mahsusan söylemedim. Çünkü bu hikâye Aziz Ağa için bu gecelik bir sermayeydi. Hatta ben vurulan uşağı da gördüm. Dayı konağına getirmişler.

Ahmed- Kimin nesiymiş?

Kandûrî- Badiyeden bir Arap'mış. Hatta Honik'a daha yeni kapılanıp Honik dahi ona bir kat elbise yapmış da herif elbisenin hakkını ödeyinceye kadar hizmet etmeden vurulduğu için teessüf de olunuyormuş!.. Ne diyorsunuz? Kahkahalarla gülersiniz ya?

Kandûrî'nin bu lâkırtısı üzerine Aziz ile Veysel bir kah-

kaha koparmış olduklarından bu hikâye herkesin merakını mucip olup:

Ahmed- Canım, Allah'ı severseniz iş böyle mi?

Veysel- Hükümet ve herkes böyle bilir.

Ahmed- Latîfe lâzım değil. Siz nasıl bilirsiniz?

Aziz- Biz şöyle biliriz ki vuran da Gazrûf vurulan da. Ne olduysa bir bedevî Arap ile bir de Yahudi'ye oldu.

Veysel- Yani Gazrûf Yahudi'yi içine oynattı. Paraları aldı. Sonra da kendilerinden dahi zayiât göstermek için bir bedevî Arab'ı öldürdü. Kendi külâhına bir tabanca sıkıp atı dahi yaraladı. İşte olan bu!

Kulaksız- (Gafletten uyanıp) Ha! Şimdi anladım. Lâkin Yahudi meydanda yok mu?

Aziz- Hayır! Haydutlar Yahudi'yi alıp götürmüşler.

Kulaksız- Canım haniya vuran da Gazrûf vurulan da demediniz mi ya? Haydut nerede?

Kandûrî- (Müstehziyâne) Canım a Kulaksız! Sen de amma kulaklısın ha? İşte haydutlar götürmüş vesselâm! Allah'ın koskocaman bir çölü bir çıfıtın lâşesini saklayamaz değil a?

Kulaksız- Şöyle söylesenize a kardaş! Demek ki Yahudi'yi becermişler. Bir tarafa gömüvermişler. Adı "Haydutlar aldı götürdü." olmuş. Vallahi fena değil.

Ahbab şu müşafeheyi ettiği müddet dilsiz kız hep efendilerin yanında bulunmuş idiyse de bu hâl efendileri asla şüpheye düşürmemişti. Çünkü kız söylenen sözlerden asla haberdar olmayıp etrafa gezdirdiği nazar-ı dikkati mahza hangisinin su veya ateş filân ihtiyacında bulunduğunu anlayıp daha o işaret etmeden kendisi yetiştirmek için gezdirir idi.

Gazrûf'un gördüğü iş bizim Ahmed Bey ve ahibbasını bir müddet tahayyür-i memnunânede bıraktı. Ondan sonra birden bir "Hüseyin Fellâh" lâkırdısı açıldı ki kitabımız o nama mensup olduğu cihetle bu söze cümleden ziyade ehemmiyet vereceğimiz derkârdır.

Öyle de muharrir efendi, öyledir ama bu Dayızade Ahmed Bey sizin bize tarif ve tavsiye eylediğiniz Dayızade Ahmed

Bey çıkmadı. Haniya o dervişlik? O havârık-ı âdât? O kitap mütalâasıyla tevaggul? Akşamdan beri Ahmed Bey'i ve yâranını dinlemekteyiz. Hiç o verdiğiniz haberi tasdîk edecek bir sohbetini göremedik. Gördüğümüze kalırsa?....

Muharrir size ne vermişti? Haber değil mi? Haberin sıdka, kizbe ihtimali mantıkça müsellemdir. Bahusus ki bu hikâyeyi muharrir olduğu gibi yazıyor. Artık ne çıkarsa bahtınıza! Şu kadar var ki her hâlde acele etmeyip zuhûrâta muntazır olmanızı muharrir kulunuz rica eder.

Hüseyin Fellâh hakkında söylenen sözleri aynen yazalım:

Ahmed- Ee arkadaşlar! Gazrûf meselesi gibi mesâil bizi ol kadar işgâl etmemelidir. Hüseyin Fellâh'ı düşünelim, Hüseyin Fellâh'ı! Onu ne yapacağız? Benim en ziyade nazar-ı dikkatimi celbeden odur!

Hamid- Ona bir gece adam gönderip herifi içine oynattığımız gibi iş biter gider.

Kandûrî- (Müstehziyâne) Bundan ne fayda olur?

Veysel- Öyle ya? Elimize beş para geçmedikten sonra?

Ahmed- Ben ise bilâkis o adamı ne öldürmek isterim ne de ona bir zarar eriştirmek.

Kandûrî- (Daima müstehziyâne) Siz de Hüseyin'i muska edip de başınıza takacaksınız efendim?

Ahmed- Yok a birader! Onu kendimize arkadaş edebilirsek asıl o zaman kârlı çıkarız demek istiyorum.

Kandûrî- Ha! Buna diyeceğim yok. Fakat bu işi başa çıkarabilmeği pek iyi düşünmelidir. Çünkü işin tehlikesi pek büyüktür.

Veysel- Evet ben de Kandûrî'nin re'yindeyim. Bir kere kendimize arkadaş edersek herif elimizde olur da her zaman olsa malını...

Kandûrî- Sen daima benim re'yimdesin ama aramızda bir fark var. Dûr-endîşlikte, vesvesede beraberiz. Yalnız sende para tama'ı biraz daha ziyadecedir.

Aziz- Ben Ahmed Bey'in re'yinden çıkmam.

Kulaksız- Ben derim ki ya Ahmed Bey'in dediği gibi

Hüseyin ile dost olmalı ve yahut Hamid'in dediği gibi Fellâh'ı içine oynatmalı.

Kandûrî- (Mel'ûnâne) Amma re'y ha! Fakat bir re'y daha kaldı. Demeliydi ki: Veyahut Kandûrî'nin dediği gibi bu işte edilecek hareketi pek muhterizâne etmeli.

Kulaksız- Öyle etmemeli dedim mi ya? Elbette muhterizane etmeli. Böyle işleri lâyıkıyla düşünerek ta ...

Kandûrî- Haydi hey kulaklı sen de! Sana Kulaksız diyen hata etmiş.

Kulaksız- (Hiddetle) Ama sen bu lâkırdıyı her zaman kullanmağa başladın Kandûrî! Sonra bozuşuruz.

Kandûrî- Bozuşursak ne olur? Elinden geleni hiç bir vakitte ardına koyma.

Ahmed ve Hamid- Yok amma ağalar! Kavga sırası değil. Lâtifeye bile mahal yoktur. İşimize bakalım işimize.

Ahmed- (Yalnız) Hem Hamid'in dediği gibi öyle bir gece adam gönderip Hüseyin Fellâh'ı içine oynatıvermek pek de kolay bir şey değildir.

Kulaksız- (Hiddetle) Vay güç bir şey midir? Be....

Ahmed- Sen şimdi hiddetli olduğundan her şeye itiraz etmek istersin. Fakat ben senin gibi hiddetli olmadığımdan sana yine âkılâne cevap veririm. Evet arkadaş, güçtür. Hüseyin Fellâh bizim gibi dört beş adama meram anlatabilir.

Hamid- Acayip!

Ahmed- Hayır! Ol kadar acayip de değildir. Sen kendisini tanır mısın.

Hamid- Evet tanırım. Dört beş adama meram anlatabilecek olan Hüseyin Fellâh acaba bir Hamid'in hilesine de meram anlatabilir mi?

Ahmed- Bak ona diyeceğim yok. Hile ile olur ise olur.

Hamid- Elbette hile ile olur ya?

Kulaksız- (Hâlâ hiddetli olduğu hâlde) Kancıklık olduktan sonra olur! Zati sizin mertçe bir iş gördüğünüz var mı ki?!...

Kandûrî- Şu herif beni divane edecek be! Bari bir şeyi anla-

yıp da öyle itiraz etse? Hayır itiraz etsin de ne olursa olsun. Ağzı lâf söylesin de ne söylerse söylesin.

Kulaksız- (Pür gazap olarak) Ama şimdi...

Ahmed- (Hamid'in sözünü keserek) Eğer böyle olacaksa ben sizinle selâmı sabahı keserim.

Aziz- Ama Ahmed Bey'in de hakkı vardır.

Ahmed- Akşamdan beri kardeş gibi konuşmakta idik. Neyse şimdi ben gerek Hamid'e ve gerek en şeytanlarımızdan bulunan Veysel'e ve Kandûrî'ye teklif etmek isterim ki, elimizden ne hile gelecekse onu mahza Hüseyin Fellâh'ı bize arkadaş etmek yolunda istimâl etmeliyiz.

Kulaksız- (Lâkırdı söylememek ister idiyse de bir türlü kendisini zaptedemeyerek) Bu Ahmed Bey de Hüseyin Fellâh'ın boynunda boncuk mu bulacak nedir?

Aziz- Ahmed Bey'i bilmem amma artık ben gerçekten kızmağa başladım. Herifi öldürelim dediler, itiraz ettin. Dost olalım dediler, itiraz ettin. Ne dedilerse itiraz ettin.

Ahmed- Hayır Aziz! Ben hiç darılmadım, kızmadım. Kulaksız'ın hâlini bilirim de onun için darılmam, kızmam. Biz işimize bakalım.

Hamid- Birader! Hüseyin'in bizimle dost olacağına asla itimadım yoktur. O ziraat ve felâhatle meşhur bir adam! Biz ise... Malûm a?

Kandûrî- (Hiç bir vakitte vazgeçmemekte olduğu tebessümle) "Biz ise..." dedin de alt tarafı boğazında kaldı. Bizim kim olduğumuzu söylemedin.

Veysel- (O dahi böyle bir tebessüm ile) Biz kim olacağız? Kendi hâlimizde, kendi âlemimizde, işimizle gücümüzle meşgul, bir işe karışmaz, âlemin mefsedetinden kaçınır adamlarız!

Kandûrî- Bari böyle söylemeli değil miydi?

Ahmed- Biz beyhude sözlerle vakit kaybediyoruz ya Kandûrî! (Hamid'e) Eğer Hüseyin bize dost olmazsa biz de ona o zaman düşman oluruz.

Kandûrî- Her sırrımıza vakıf olduktan sonra?

Veysel- Ahmed Bey'in dediğine göre her sırrımıza vakıf

olmağa meydan bulamayacak ki!

Ahmed- Yok artık bir kere düşman olursak vakıf olduğu esrârımızdan istifadeye de vakti kalmaz.

Hamid- Bak buna diyeceğim yoktur. Her hâlde içine oynatmak yolu bakî kalsın da....

Ahmed- Öyle ya?

Kulaksız– Ben de bir şey söyleyim mi?

Veysel- Sen hiç bir şey söyleme. Çünkü yine bir muâraza çıkar.

Ahmed- Zati biz kararı verdik. Başka söze ihtiyaç kalmadı. Kararımız Hüseyin'le dost olmanın yolunu düşünmektir. Eğer ona bir yol bulamazsak sonra düşman olacağız.

Birkaçı birden- Evet! Öyle olacaktır.

İşte Hüseyin Fellâh hakkında söylenen sözler dahi şundan ibaret olup cemiyet bu sözlerle gece yarısını geçirmiş olduklarından badehu cümlesi birden kalktılar. Ahmed Bey'i veda ederek uşaklarıyla beraber çıktılar gittiler.

Yatak zamanı geldikde Ahmed Bey sofanın sol cihetinde bulunan iki odadan merdiven mukabilindeki odaya yatağını serdi. Ve dilsiz kızı dahi orada yatırmak hülyasına düştüyse de gündüzki şamarın acısı hâlâ çehresinde bulunduğu cihetle bir türlü cesaret edemedi. Kız ise merdiven cihetinde vaki' büyük odada müteveffâ ihtiyar Arab'ın eskiden püsküden ibaret olan yatağını sermiş hazırlamıştı. Efendi yattıktan sonra o da yerine uzanıp zaten de yorgun bulunduğundan bir derin uykuya daldı gitti.

Dördüncü Bap

Ertesi sabah uykudan uyanıldıkda dilsiz, sabah kahvesinden bed' ile akşama kadar her işi ol kadar sırasıyla, ol kadar intizam ile gördü ki Ahmed Bey hayran kalıp bu bîçare kızın hizmeti kendisini rahat yaşatabileceğine inandı.

İkinci gece haydutlar yine ictimâ ederek bir fırka-i eşkiyanın Telmesan'a giden ve yanında dört beş nefer sekban bulunan bir taciri soymuş oldukları haberini getirip hatta zaptiyelere hücum eden eşkiyaya mümânaat ve mukavemet şöyle dursun, nehb ü

garetten kendileri dahi hissemend edilmek üzere eşkiyaya muavenet dahi eylediklerini hikâye ettiler. Bu geceki söylenen sözler dahi dün gecekinin aynı gibi birşey olmakla tafsîlinden sarf-ı nazar kılındı.

Dilsiz cariye haneye ısındıkça ve köşe ve bucağını öğrendikçe intizama daha ziyade vüs'at verip hiç bir şeyi tarif için Ahmed Bey'e lüzum göstermezdi. Aradan bir hafta, bir ay mürûr eyledi. Dilsiz her gün hizmetini bir başka suretle beğendirmekte devam edip, yalnız Ahmed Bey çenesini okşayacak yahut yanağını sıkacak olsa dilsiz hemen silleye ve yahut yumruğa davranıp, eğer Ahmed Bey sakınmayacak olursa bir hürmetli şamara serdâde-i tahammül olmak lâzım gelirdi.

Binaenaleyh Ahmed Bey derdi ki:

– Allah'tan bulasıca! Hizmetinde keşke biraz kusur etsen de şu hizmeti de ifa edebilsen... Bazı kere o kadar canım sıkılıyor ki habîsi satmak ve hatta bazı kere dahi karnına bir hançer ucu sokuvermek istiyorum. Lâkin yerine kimi koymalı? Bunun hem hizmetine söz yok, hem de esrârı saklamak ve bizzarûre ve bittab' saklamak meziyeti var. Artık tahammül etmeli. Şimdiye kadar nasıl bekâr yaşadıksa yine öyle yaşamalı.

Dilsiz, hanenin köşe ve bucağını öğrendi demedik mi? Bu köşe ve bucakta bir takım garip garip şeyler dahi gördü. Ezcümle bir gün Ahmed Bey'in odasında gezinirken beyin daima oturduğu bir küçük minderin kenarcığında güya döşeme tahtası yamanmış gibi ayrıca bulunan bir tahtanın üzerine bastıkta hanenin zangır zangır sallandığını hissedince bu tahtaya tekrar tekrar birkaç defa daha bastı ve her defasında odanın sarsıldığını görünce tahtayı kurcalamağa başladı. Altından ne çıksa iyi?

Bir takım yaylar, cerr-i eskâller filânlar ki kızcağız bunların mahiyetini akıl erdiremediğinden keyfiyeti beye irâe ve suâle mecbur olduysa da bey kızı bittekdîr mahiyetini anlatmadı.

Demek oluyor ki Dayızade Ahmed Bey'in bu yumruk ile odayı ve bütün haneyi sarsabilmekteki kerameti şu yaylarda ve cerr-i eskâllerde imiş. Öyle mi muharrir efendi? Acaba odaya su fışkırtmış olmasındaki hikmet neredeymiş?

Biz size imkânın fevkinde olarak yapılan işleri kabul ve

tasdikde ağır davranmanızı tavsiye etmemiş miydik?

Evet! Haneyi sarsmaktaki keramet mezkûr yaylarda ve cerr-i eskâllerdeydi. Hâlbuki dilsiz kız su meselesindeki sırra dahi vakıf oldu. Ziyadece aralık bulunan iki tahta arasından uç veren bir sünger parçasını çıkarmak için çalışıp da muvaffak olamayarak nihayet tahtayı söktükde altında boylu boyuna süngerler tertip edilmiş olduğunu görünce şaşmış kalmış ve keyfiyeti Ahmed Bey'e haber vermişti. Ahmed Bey kızı yine tekdir ile beraber süngerlerin üzerine lüzumu kadar su serpip tazeledi ve yine mahut müdevver tahta üzerine yavaş yavaş abandıkta tahta aralarından su fışkırdığını görmekle kıza parmağıyla tenbihler işaret ederek müsterih olabildi.

Dilsiz kızın konağa vürudu üzerinden iki mâh mürûr eyledi. Kız hâlâ hizmetinde hiç bir kusur etmeyip bilâkis intizamı yevmen feyevmen artırırdı. Ol kadar ki Ahmed Bey çamaşır değiştirmek lüzûm-ı zarûrisini dahi düşünmeğe mecbur olmayıp kız her Cuma ve Salı günleri temiz çamaşırı getirerek soyunması için beye işaret eder ve çamaşır değiştirmeğe muayyen olan bu iki günü şaşırmak değil hatta saatlerinde bile ihtilâf etmezdi.

İşte Ahmed Bey haremce bu kadar rahata nail olmuş idiyse de bir haftadan beri bunak Boşnak, dilsizin selefi bulunan ihtiyar Arab'ın yanına gitmiş yani vefat etmiş olduğu cihetle çarşı işlerini görecek bir adam kalmadığından bey yalnız bu cihetten muztarip olmağa başlamıştı.

Nihayet bu ıztırabını dahi arkadaşlarına açtı. Ahmed Bey hanesine hariçten alınacak uşak ya ihtiyar Boşnak gibi bunak veyahut cariye gibi dilsiz olması lâzımeden olup ve illâ öyle olur olmaz adama emniyet edilemeyeceği derkâr bulunduğundan tekmil rüfekâca Ahmed Bey'e bir uşak bulmak için düşünüldü taşınıldı, aranıldı taranıldı, nihayetü'l-emr buna dahi bir çare bulundu. Şöyle ki:

O zamanlar senede bir kere Cezayir gemileri İstanbul'a gelip güya bazı ahz u i'tâ eyledikleri sırada anasına babasına küsmüş ne kadar çapkın güruhu varsa bu gemilere kaçar ve bu sırada hükümet bile İstanbul'dan tard ve teb'îdi matlup olan serseri ve edepsiz takımını bunlara teslîmen Dersaadet'ten teb'îd eylerdi. Fakat işin en fena ciheti şu idi ki her ne zaman

İstanbul'a Cezayir gemileri gelse derûn-ı memlekette cerh ve katl gibi fezâyih çoğalıp cârih ve katiller ise Cezayir gemilerine firar ederler ve bunlara bir kere kapağı atanlar artık hükümet tarafından kurtarılamayarak her hâlde yakayı sıyırıp giderlerdi. Zaten Cezayir ocaklarının birer eşkiya yatağı olmalarına en ziyade yardım eden şeylerden birisi dahi bu değil miydi?

İki ay mukaddem Ahmed Bey rüfekasından birisinin dahi gemisi İstanbul'a gitmiş ve avdetinde birkaç serseri getirmişti. İşbu serseriler miyanında bir genç katil henüz pek nevcivan olduğuna mebnî Ahmed Bey'in huzuruna getirildi. Çocuğun bıyıkları daha yeni terlemeğe başlamış olduğundan sinni on altı, on yedi ve nihayet on sekiz tahmin olunabilip ziyadeye tahammülü yok idiyse de gayet iri yapı ve şahbaz, hüsn ü cemâli yerinde ve bilvücûh letâfeti değerinde bir çocuktu.

Ahmed Bey çocuğu ber-vech-i âtî istintaka başladı:

Ahmed- Buraya niçin geldin çocuğum?

Katil- Öylé pek de süt kuzusu değilim ki çocuğunuz olayım. Yaşça aramızda pek çok fark yoktur zannederim.

Ahmed- Pekâlâ! Sana "arkadaş" diyeyim. Niçin geldin bakalım arkadaş?

Katil- Ha şöyle!.. Güzel namınızı işittim de efendim, canımı sizin elinize teslim etmek için geldim. Öldürürseniz siz öldürünüz.

Ahmed- Senin gibi şahbaz babayiğitleri kim öldürür? Kaç kanın var? Onu söyle bakalım.

Katil- Bir iki daha üç. Üç daha altı.... Dört de yaraladım.

Ahmed- Aferin be!.

Katil- (Gururlanarak) Ne zannettin ya?

Ahmed- Yaşın küçük ama...

Katil- Ne yapalım efendim. Bazı kere de öyle olur.

Ahmed- (Çocuğu yukarıdan aşağıya bir daha gözden geçirdikten sonra) Ee? Şimdi Cezayir'de ne yapacaksın?

Katil- Ne bileyim ben? Sen bilirsin. Ben efendime geldim.

Çocuğun tavrı pek serbestane olmak lâzım gelir ve böyle altı

adamın kanına girmiş, dördünü yaralamış olan bir hun-rîze dahi ancak bu tavr-ı serbestane yakışırken bilâkis Ahmed Bey'e son lâkırdıyı söyledikten sonra hâl ve mevkiine asla münasebet aldırılamayacak bir hicapla önüne bakıp kaldığını Ahmed Bey görünce çocuğu bir kat daha dikkatle süzmeğe başladı. Uzun boylu, geniş omuzlu, gayet beyaz tenli, al yanaklı, enli kaşlı, iri ve siyah gözlü, gayet güzel, değirmi çehreli bir çocuk olduğuna dikkat eyledi. Nihayet dedi ki:

Ahmed- Madem ki beni özleyip gelmişsin, ben de seni burada kendi dairemde alıkoyarım.

Katil- Sen bilirsin efendim.

Ahmed- Zira sen ne gemilerde paslandırılacak ve ne de at sırtında yıpranacak adam değilsin. Altı kanınla dört cerhin olmasa ana koynundan henüz çıkarak gurbete düşmüşsün derdim.

Katil- Yine onun gibi bir şeydir efendim. Vâkıa elimden birkaç kaza çıktı amma...

Ahmed- Neyse, burada kal da sonrasını dahi düşünüp bir çare buluruz.

İşte Ahmed Bey için bir âlâ uşak. Katili getirmiş olan gemiciler dağıldı. Uşak konağında kaldı. Zaten vakit akşama karîp olduğundan biraz sonra akşam dahi hulûl eyledi. Ahmed Bey yemeğini yeyip yeni uşağa dahi yemek vermesini ve onun yeri Boşnak'ın odası olacağını dilsize işaret eylediyse de dilsiz yemeği beraber yerlerse daha ziyade inzibat hâsıl olacağını başını ellerini sallayarak, çırpınarak ve güya birşey tadıyormuş gibi damağını çatlatarak, nefesiyle koklayarak efendisine anlattı.

Ahmed Bey kızda bu telâşı görünce içinden demişti ki:

-Kahpecik! Buldu ya parlak oğlanı, yemeği de beraber yemek istiyor. Eğer bana okşatmak istemediği çenesini oğlana okşatır ise işte o zaman kıyametleri kopardığım gündür. Çünkü yanağımın acıları hâlâ zail olmadı.

Gece oldukta rüfeka birer ikişer gelmeğe başladılar. Beyin yanında malûmumuz olan Aziz ve Hamid ve Kulaksız ve Kandûrî ve Veysel'den maada Gazrûf ve Honik isminde iki adam daha vardı ki bunlar o gün seferden gelmişlerdi. Sofada ictima eden uşaklar dahi dokuz kişiye bâliğ olmuşlar ise de onla-

rın bizce pek de ehemmiyeti yoktur.

Ahmed- (Gazrûf'u görünce) Vay Şeyh Gazrûf, geçmiş ola!

Kandûrî- (Manalı ve mel'ûnâne tebessümlerle) Evet! Atınız vurulmuş, külâhınıza dahi kurşun isabet eylemişmiş.

Gazrûf- Ne ise, bu kazayı da savuşturduk.

Kandûrî- Honik telâş etti mi?

Kulaksız- (Malûm olan hâli iktizasınca Kandûrî'nin lâkırdısına hiddet ederek) Telâş edecek ne varmış? Sen de amma söyleyecek lâkırdı buldun ha?

Kandûrî- Buna da mı itiraz?

Ahmed- Canım! Yoldan gelenlere hâl hatır sormağa da meydan vermeyecek misiniz?

Hamid- Ben bu çocukluklarda Kulaksız'dan ziyade Kandûrî'ye kızarım.

Aziz- Paraları nereye gömdünüz ey Şeyh Gazrûf?

Gazrûf ve Honik- Ötekiler neredeyse bunlarda orada.

Ahmed- Öldürdüğünüz Arab'ın hükümetçe bir belâsı çıkmaz ya?

Kandûrî- Adam sen de... Hükümetçesine kalırsa iş çoktan unutuldu bile. Ama Arapb'ın veresesi dava edecekmiş.

Veysel- Ya verese bu Arab'ın Honik hizmetinde olduğunu da dava ederse?

Kulaksız- (Hiddetle) Gördünüz mü bir kere? Bir lâf söyleyecek olsan beyhude yere itiraz ediyorsun diye bana darılırsınız. Bir işi yapmalı, ama en sonrasını en evvelinden düşünmeli.

Kandûrî- Kulaksız'ın bu hikmetine kulak verecek varsa versin.

Gazrûf- (Gayet cesur bir adam olduğundan edilen itirazlara asla ehemmiyet vermeyerek) Canım ne korkuyorsunuz? Varsın veresesi dava etsin. Biz öldürmedik ya?

Kandûrî- Evet! Siz öldürmediniz ya? Sizin külâhınıza kurşun sıkan şakîler öldürdü.

Veysel- Öyle ya!

Gazrûf– (Ahmed Bey'e) Yahu görüşemeyeli konağınızca hayli tebeddülât vukua gelmiş. Arap cariye taklayı atmış.

Kandûrî- Yalnız o mu ya? Boşnak da kuyruğu titretmiş.

Honik- Ee, bunların yerine adam nasıl ettiniz?

Aziz- Arab'ın yerine şu beyaz dilsiz cariyeyi aldık.

Hamid- İşte şu parlak cariyeyi.

Ahmed- Nafile günahıma girmeyiniz. Azıcık çenesini okşadın mı, insafsız kaltak hemen silleye yumruğa davranıyor.

Gazrûf- Boşnak'ın yerine?

Ahmed- İstanbul'dan bugün gelen gemi ile bir çocuk geldi.

Kulaksız- (İhtiyar Boşnak'ın yerine gelenin çocuk olmasına dahi hiddet ederek) Söylesek söz olur, söylemesek dert olur. Bu konağın işi öyle çoluğa çocuğa gördürülecek iş midir?

Ahmed- A Kulaksız, bir kere çocuğu gördün mü? Nasıl adam olduğunu anladın mı? (Bu aralık katil içeriye girer) Na işte, kendisi tamam emniyet edeceğimiz adamdır.

Hamid- Kim? Şu genç oğlan mı?

Kandûrî- (İstihfâfla) Bu çocuk ha?

Ahmed- Evet! O genç oğlancık. Fakat bu ana kuzusundan ne umarsınız?

Hamid- Bana kalırsa ben hiç birşey ummam.

Kandûrî- (Yavaşça Aziz ile Veysel'e) Ben umardım ama...

Veysel ile Aziz- (Yavaşça Kandûrî'ye) Hakkın var. Biz de öyle.

Ahmed- Nafile. Sonra ummaya uğrarsınız. Herifte kan altı! Cerh dört imiş!

Hamid- (Şaşarak) Kimde? Bu çocukta mı?

Ahmed- Evet!

Veysel- Şaşılacak şey.

Kandûrî- İnanılması güç bir mübalağa.

Gazrûf- Hiç mübalağa değil. Şaşılacak yeri de yok. Gençliğine bakmayınız. Ben de onun kadarken benim de beş kanım vardı.

Veysel- Vay kasap herif vay! Şimdi Şeyh Gazrûf Efendi olmuş.

Ahmed- Canım babayiğitlik yaş ile olmaz ya?

Kandûrî- Neyse efendim neyse. Beş kanı varmış, yirmi beş kanı varmış, orası bize lâzım değil. Şurası lâzım ki, bu çocuk bizden ve biz ondan hemen emin olabilecek miyiz?

Veysel- Evet! Bu da düşünülecek bir şeydir. Çünkü zannıma kalırsa cariye gibi hem dilsiz hem de sağır değildir.

Ahmed- Bana kalsa ben onu kendimizden daha emin görüyorum. Zira altı kan az şey değildir.

Gazrûf- Bir delikanlıyı pişkin etmeğe kafidir.

Honik- Bununla beraber bir tenbih daha etmeli.

Kulaksız- Tenbih ile iş biterse şaşarım.

Zavallı Kulaksız'ın bu sözüne dahi kimse ehemmiyet göstermedi. Ahmed Bey yeni uşağa kendilerinin ne kesim adamlar olduklarını anlatıp eğer sadakatle hizmet ederse bu yolda feyz alabileceğini (!) ve birinci sadakat çarşıda pazarda çok gezmeyip ve bilhassa bu hane içinde gördüğü adamları ve göreceği şeyleri asla görmemişe dönmek idügini ve şayet bir yerde ağzından bir lâkırdı kaçırırsa, kendileri otuz kırk kişiye baliğ oldukları cihetle bu kadar haydudun elinden yakayı kurtarmak mümkün olamayacağını anlattı. Yeni uşak ise "Ben sizin elinizdeyim efendim. İsterseniz hatta bu memlekette hiç bir kimse ile görüşmem de." diye teminât-ı lâzımeyi i'tâ eyledi.

Hüseyin Fellâh hakkında o gece dahi bir hayli söz söylenmişti. Ancak sözlerin hükmü hâlâ Hüseyin Fellâh ile dost olmak lüzumundan ve eğer dostluk kabul etmezse o zaman husûmet lâzım geleceğinden ibaret bulunduğu cihetle burada tekrarına hacet görülmemiştir.

Beşinci Bap

Yeni uşağın adı Mustafa imiş. Ahmed Bey'e kapılanalı bir hafta kadar oldukta çocuk yalnız çarşıca olan mübayaât işini görmekten ve bir de hamama gitmekten başka bir fikir ve heveste görülmediği cihetle gerek efendisinin ve gerek rüfekasının yavaş yavaş emniyetlerini kazanmağa başlamıştı. Ancak efen-

diler çocuğa bu bir hafta içinde hemen emniyet-i kâmile nazarıyla bakmağa başlamayıp rüfekadan her biri Mustafa'nın harekât-ı vâkıasını teftiş ederler ve küll-i yevm gördükleri bir eser-i sadakati üzerine itimatlarını arttırırlardı.

Aradan bir ay kadar zaman geçtikten sonra Ahmed Bey, Mustafa ile dilsiz arasında cereyan edecek olan muameleden emin olmuştur. Zira Mustafa tamam hovardalığı kendisine pek büyük bir muvaffakiyet addedecek çağda olup, dilsiz cariyeyi dahi gözüne kestirmiş bulunduğundan "Bu gurbet, bu kadar meşakkat öyle bütün bütün de pir uğruna yenmez." diye kıza takılmağa başlamış ve mutâlebât-ı vâkıasında rica ve istirham derecelerine kadar çıkmış ise de kız daima gayet sert bir çehre ile mukabele eylediği misillü Mustafa ricayı cebr ve tazyîk suretine tahvîl eyledikten sonra dahi kız yumruk muhabbetine başlayıp çocuğa, bu hevese efendi de düşmüş ise de şamarı ve yumruğu yedikten sonra el çekmiş olduğunu anlatmıştı.

İyi ama Ahmed Bey bu keyfiyete nasıl vakıf oldu da kız ve çocuk hakkında emniyet peyda eyledi?

Acayip! Kapıların anahtar deliği bu tahkîk ve tedkîke kafi değil midir? Eloğlu anahtar deliğinden değil, hatta iğne deliğinden bile Hindistan'ı seyretmeğe muvaffak olabilirler.

Çocuğun vürudu üzerinden iki ay geçtiği hâlde hakkındaki emniyeti ihlâl edecek hiç bir emare görülemeyince ve bilhassa her hâl ve hareketi sıdk u sebatını ispat edince rüfekadan bazıları Mustafa Dayı'yı gece ahz u i'tâsına çıkarmak ve yavaş yavaş ata binmeği, silâh kullanmağı öğretmek istediler. Ahmed Bey buna pek de razı olmayıp ancak Mustafa'nın şayet bu yola hevesi varsa mahrum kalmaması için mani de olmak istemedi. Çocuk ilk hevesle üç beş defa gece devrine çıkmıştı. Ancak devre çıktığı gecelerin ferdâsı yorgunluk münasebetiyle işlerine halel geldiğini bahane ederek bu işten istifâ eylemiştir.

Bir gece rüfekadan yalnız Hamid ile Kandûrî ve Aziz, Ahmed Bey'in yanında idiler ki diğerleri uzacak bir yere, kendilerince malûm olan bir alışverişe gitmişlerdi. Dört arkadaş dereden tepeden konuşurlar ve Mustafa ile dilsiz dahi hizmetlerini eda ederlerken bir aralık Kandûrî Mustafa'nın silâhlığında asılı olan bir boş bıçak kınına dikkat eyledi. Bu kın orta yerin-

den kalem gibi kesilmiş olmasıyla sarkar dururdu.

Kandûrî- Baba Mustafa! Bu yarım kın hangi hastalığa şifadır.

Ahmed- Sahih! Ben de onu görmüş, merak eylemiştim ama sormak aklıma gelmemişti.

Hamid- Bıçağı yok, bir şeyi yok. Bari kendisi de kına benzemiş olsa....

Aziz- Galiba Kandûrî'nin dediği gibi bir hastalığın kefareti olmak üzere asılmıştır.

Mustafa- Efendim o kın yadigârdır.

Ahmed- Öyle yadigâr mı olur?

Kandûrî- İhtimal beyim! Belki yarısı da bir diğer adamdadır.

Mustafa- Hayır efendim! Yarısının nerede olduğunu bilmem. Fakat bu yarım kın benim ölümden kurtulduğum bir geceyi daima bana ihtar eyler.

Ahmed- Ya!.. Öyleyse şu ölümden kurtulduğun geceyi bize hikâye et de bari eğlenelim.

Kandûrî- Fena olmazdı.

Mustafa– Pekâlâ efendim!

diye ber-vech-i âtî vak'a-i mezkureyi hikâyeye başladı:

- Efendim gençlik hâli malûm a? Hele insan biraz da parlak olursa herkesin gözü kendi üzerinde olur. Ben ise âlemin bana ne nazarla baktığına dikkat bile edemeyerek delikanlılarla, kabadayılarla, hovardalarla, babayiğitlerle, kabadayılarla düşüp kalkmağa başladım. Hatta bu hevesle yeniçeri de yazıldım. Pek genç olduğum için beni civelek etmek istedilerse de ben kendimi en kabadayıların derecesinde görürdüm.

Bir müddet hovardalık âleminde gezdim tozdum. Genç olduğuma göre öyle olur olmaz adamlar bana sataşamazlar idi de, nasılsa bazı vak'alarda kendimi onlara göstermiş ve gözlerini yıldırabilmiştim.

Nihayet efendim bir gece bazı arkadaşlar ile Kapı içinde Apostol'un meyhanesinde birleşmeğe karar verdik. Gittiğim yer

değil idiyse de, gidemeyeceğim bir yer de değildi. Meyhanede bıyıkları kırarmış kabadayılardan al da, daha genç, daha genç nihayet ben akrana varıncaya kadar bir otuz kişi vardı. Arkadaşlarım henüz gelmemiş olduklarından bir tarafa çekildim. Boş bir masa bulup yanına oturdum.

Aradan on dakika kadar zaman geçmişti, bilmem. Oturduğum trabzanın öte tarafında bulunan kıranta bir topçu dikkatle beni gözden geçirmeğe başladı. Derken aralık aralık masa üzerine yumruklar vurarak ah etmeğe de kalkışmasın mı?

Başımı çevirip yüzümü döndürdüm, yerimi değiştirdim! Belâ bu! Mutlaka gelecek. Ben ne kadar çekindim ise herif peşimi bırakmayıp hatta birkaç da söz atmağa kalkıştı. Arkadaşlarımdan henüz kimse gelmemiş olduğundan (İnnallahe me'a's-sâbirîn!) diye sabretmekte mecbur oldum. Lâkin bunlar bir iken iki, üç, beş, nihayet sekiz oldular. Başladılar filânın oğlunu nasıl kapıp götürdüklerini ve filânı şöyle ve filâncayı böyle ettiklerini hikâyeye. Ben yine hiç ses çıkarmıyorum.

Elhasıl mahut kıranta herif kalkıp da yanıma gelerek doğrudan doğruya benden bir şeftali istemesin mi? Ömrümde bana böyle bir teklif edilmemiş olduğundan meyhane başıma yıkıldı zannettim. Ortalığı simsiyah görmeğe başladım. Fakat yaban yerde bir belâ çıkarmamak için yine kendimi toparlayarak ve aklımı başıma alarak "Dayı sen beni tanır mısın? Benim böyle bir hâlimi başka yerde gördün mü?" diye benden el çekmesini rica eyledim. Fayda vermedi. Hatta herife cevap verişim yani kendisiyle konuşmaya başlayışım hınzırın cesaretini artırdı. "Yavrum! Seni tanımazsak da bu gece tanışmak mümkün değil mi? Eğer korktuğun bir kimse varsa endişe etme! Cevap verebiliriz! Hem biz de parasız adamlar değiliz!.." deyince artık tahammülüm bütün bütün tükendi. Hemen yatağanı çekdim. Hamaylısı budur diye biricik yüklettim. Herif ayaklarımın altına seriliverdi. Derken öteki arkadaşları da bıçaklara sarıldılar. Kimse benim imdadıma gelmezdi. Çünkü o meyhanenin müşterilerinden beni tanıyan pek azdı.

Dövüşmeğe başladık. Üç beş kişiye bıçak yetiştirebilmişim. Ancak bir başıma bunların hakkından gelemeyeceğimi de anladığımdan kapıyı kesmiş olanların üzerine hücum eyledim.

Nasılsa bunları da dağıttım. Kaçmağa başladım.

O akşam gökyüzü yıkılıp yere inercesine bir yağmur yağdığından hava bir karanlık, ortalık bir çamur ki!.. Lâkin ardımdan kovaladıklarını işittiğimden çaresiz kaçardım. Niyetim Beyoğlu'na Kalyoncu kolluğuna kaçıp da orada tanıdığım yoldaşların yardımıyla bir kalyona firar etmekti. Zira ilk vurduğum herifin ayaklarım altında canı çıkmış olduğunu görmüştüm. Ama herifler yaklaştılar. Firar edemeyeceğimi anladım. Çubukçular içine gelince hemen hendek tarafına büküldüm.

İşte orada arkamdan gelenler yetiştiler. Meğer iki kişi imişler. Anlarla da bıçak bıçağa geldik. Lâkin gece pek karanlık olduğundan herifleri ve bıçaklarını göremezdim ki korunayım. Kör körüne saldırırdım. Birkaç yerimden yaralandım. Başıma da bir şey vurdular. En sonra aklım başıma geldiği zaman kafamın kesilmemiş olduğunu görünce bu vurdukları şey bıçak tersi idiğini anladım ise de vurulduğum zaman başımı ziyadece sarsmış olduğundan yine beni yere yıkmış.

Neden sonra gözlerimi açayım ki cehennem karanlığı gibi bir zifiri karanlık içindeyim. Heriflerden eser yok. Nasılsa onlara bedel Allah orada iki karı yarattı. Anlar beni kaldırıp evime götürdüler. Eğer orada kalmış olsaydım, sabaha çıkmazdım.

Tamam bir ay yaralı kaldım. İyi olduktan sonra ilk gittiğim gün silâhlığımı sararken bir de baktım ki bizim küçük bıçağın kını bu hâlde. İşte efendim, bu kın o vak'anın yadigârıdır.

Kandûrî- Tuhaf be?

Hamid- Aferin Mustafa! Gerçekten yiğit imişsin.

Ahmed ve Aziz- Büyük vak'a!

Kandûrî- Ee, sonra işin belâsı çıkmadı mı?

Hamid- Ne belâsı çıkacak? Kesersin biçersin, kendinin biçtiğin yanına kalır vesselâm.

Kandûrî- Sana kalırsa öyledir. Lâkin...

Ahmed- Demek oluyor ki o karılar olmasaydı...

Mustafa– Evet efendim! O karılar olmasaydı öldüğüm geceydi. Sonra onları çok aradım! Zira iki karı dediğim şeyler bir

ana ile bir kız imişler. Hem de dilenci takımından imişler!.. Bir iki gün daha Tophane taraflarında dilenip ondan sonra kaybolmuşlar, gitmişler!

Kandûrî- Senin vak'a üzerine bir belâ çıkmamak için savuşmuş olmalıdırlar.

Aziz- İhtimal! Zira vak'anın ertesi günü katilleri, cârihleri aramışlar ise, onlar da fukara değil mi, korkmuşlardır.

Ahmed- Bunları niçin aradın? Bahşiş vermek için mi?

Mustafa- En evvel bahşiş vermek için aramıştım. Ama sonra bir ana ile bir kız oldukları hatırıma gelince canımı kurtaran kız eğer ırz ehli birşey çıkarsa Allah'ın emriyle almak için.

Kandûrî- Dilenci kızını ha?

Mustafa- Dilenci olmasının ne zararı var? Ehl-i ırz olsun da kâfidir. Hatta ben güzel olmasını da aramam.

Hamid- Aferin Mustafa'ya! Yiğit imişsin dedim a? Yiğit imişsin? Erkek imişsin!

Ahmed- Doğrusu ya, ben de aferin derim. İyilik kadri bilir adam imişsin!

Mustafa- Mert olan, yiğit olan, iyilik kadrini bilir efendim! İyiliği unutmaz. Ben bu nasihati babamdan almışım!

Kandûrî- Ben sana sonradan işin bir belâsı çıktı mı, diye sormuştum.

Mustafa- Hayır efendim! Belâsı çıkmadı. Çıkmayacaktı ama yine ben çıkardım.

Ahmed- Nasıl çıkardın bakalım?

Hamid- Nasıl çıkaracak? Heriflerden intikam alarak.

Kandûrî- O! Bu artık kolay birşey! Köşe başlarında birer birer avlanıp haberi olmadan arkası ortasına hem de küçük bıçak ile...

Mustafa- Ben işte yalnız bu kancıklığı kabul edemem. Evet! İntikamımı aldım. Çünkü babam bana "Mert olan, yiğit olan, iyiliği unutmayacağı gibi fenalığı da unutmaz." demişti.

Ahmed- Baban hakîm değilmiş!

Mustafa- Hayır efendim hekim değildi. Eski Osmanlıydı.

Ahmed- Hekim demiyorum be! Hakîm diyorum! Feylesof değilmiş demek istedim.

Mustafa- Hayır efendim hayır! Feylesof da değildi. Dini bütün müslümandı.

Ahmed- Değil be canım! Âkil değilmiş demek. Zira ukalâ derler ki, sana edilen iyiliği unutma, fakat fenalığı unut! Ve sana edilen iyiliğe mukabil iyilik et, fenalığa mukabil fenalık etme.

Mustafa– Ben ukalâ mukalâ bilmem, babamın dediklerini bilirim. İyiliğe iyilik, kemliğe kemlik. Bak iyiliğe kemlik mertliğe yakışmaz. Bu yakışmadığı gibi kemliğe iyilik de yakışmaz.

Ahmed- Ne ise! Sonra heriflere ne yaptın?

Mustafa- Ne yapacağım? Hendekte beni vuran iki herif ile bir de arkadaşlarını onların beni göndereceken yere gönderdim.

Kandûrî- Yani âhirete ha?

Mustafa- Anlarsın ya işte.

Ahmed- Nasıl oldu? Üç kişiye birden nasıl meram anlattın? Çünkü kancıklık etmemişsin!

Mustafa- Kancıklığı hiç bir zaman etmem. Babam bana dedi ki "Oğlum, sakın ha! Kancıklık etme!" Birer birer temizledim. Herifleri gece birer birer rastgetirdim. "Çek dayı bıçağını! İşte ben filânım!" dedim. Karşı karşıya dövüşerek kozumuzu pay ettik.

Hamid- Aşk olsun Mustafa! Doğrusu insanca, mertçe intikam almışsın!

Kandûrî- (Mel'ûnâne bir tebessüm ile Hamid'e) Sen bu kadar mertçe bir iş göremezsin ya?

Hamid- Ne yalan söyleyim? Ben öyle pek de göğüs göğüse gelir adamlardan değilim. Lâkin sen benden daha kancık olduğunu da inkâr etmezsin ya?

Ahmed- Bizim içimizde Mustafa gibi kör yiğit yalnız iki kişi vardır ki birisi Şeyh Gazrûf birisi de Honik'dir. Kulaksız'ın da cesaretine söz yoktur. Lâkin o bütün bütün kördür. Onun budalalığı cesaretine galebe eder. Bunlardan sonra Veysel olmuş,

Kandûrî olmuş, Hamid olmuş, hepinizde kancıklık, hilekârlık az çok vardır. Ben ve bir de Aziz de ne yiğitiz, ne korkak, ne de kancık ve hilekâr! İşte en doğru lâkırdı budur.

Altıncı Bap

Erbâb-ı mütalâa mahut yağmurlu gecede hendek içinde Kanlıburç'ta darb ve cerh edilmiş olan Civelek Mustafa'nın nasıl bir adam olduğunu o zaman lâyıkıyla tanıyamamış idiyseler de bu kere Mustafa kendi kendisini cümleye hem de lâyıkıyla tanıtmıştır.

Bakiyye-i sergüzeştinde ise merak edilecek hiç bir şey yoktur. Zira husemâsından intikam aldıktan sonra Civelek Mustafa hiç bir şeye bakmayarak hemen Cezayir gemilerine kapağı atmış ve Cezayir'e gelmiştir.

Civelek Mustafa sergüzeştini hikâye ederken dilsiz cariye dahi efendiler, ağalar gibi iki gözlerini Mustafa'ya dikmiş dinlerdi. Ancak ne anlayabilirdi? Şüphe yok ki hiç! Bîçare kızın Mustafa'yı böyle kemâl-i dikkatle dinlemesi iki suretle tevcih olunabilir: Ya oğlan parlacık bir şey olduğu için, cemâlini temaşa ile dalıp gitmiş veyahut mecliste hiç bir kimsenin dudakları kımıldanmadığı hâlde yalnız Mustafa'nın dudakları kımıldandığını ve herkesin dahi oraya hasr-ı nazarla dinlediklerini görerek kız da onları taklit eylemiştir. Hem bu ikinci suret akla daha yakındır. Çünkü dilsiz ve sağır olanlarda bu hâl vardır. Halk bir kimseyi dinlerken onlar dahi kemâl-i dikkatle dinler ise de birşey anlamak için değil, mahza halkı taklîden dinler.

Mustafa sergüzeştini hikâye eylediği geceden üç gece sonra rüfeka bir müzâkere daha akdederek bu müzakerede iki gece sonra Hüseyin Fellâh'ı davet etmeğe ve bu davette kendisine refakat teklif ederek, eğer kabul eylerse febihâ, etmezse sabaha sağ çıkarmamağa kat'iyen karar verdiler. Bu karara yalnız Hamid itiraz ederek "Geçenlerde bir gece Ahmed Bey o herifin pek zorlu birşey olduğunu söylemişti, ben de zorla öldüremezsek hile ile öldürebileceğimizi söylemiştim. Eğer herif bizimle arkadaşlığı kabul etmez de öldürmek lâzım gelirse uyanık iken öldürmeyelim. Şayet zorlu köpek bir kaçımızı dalar. Zaten gece

burada kalacak değil mi? Tamam uykuya varınca işini bitiririz." demişti de diğerleri bu reyi kabul ve tahsin ederek yalnız Civelek Mustafa takbîh ve fakat kalben takbîh eylemişti.

Davete karar verildiği ve davet edildiği gece Hüseyin Fellâh geldi. Rüfekadan dahi sekiz on kişi mevcuttular.

Hüseyin Fellâh gayet uzun boylu, nahîfü'l-endam, fidan gibi bir delikanlı olup, eğerçi teni biraz esmerce idiyse de kara kaşlar, kara gözler, ince kara bıyıklar, rengiyle mütenasip düşerek enzara küllî letâfet bahşedebilirlerdi. Sinni dahi yirmi sekize ancak varabilirdi.

Yemekler yenildi ve buraca tafsilâtına lüzum olmayan merasim-i mihman-nüvâzî icra edildikten sonra söze başlandı.

Ahmed- (Hüseyin'e) Ee arkadaş! Biz sizi bu akşam niçin davet ettik biliyor musunuz?

Hüseyin- Ahbaplığa binaen olacak. Öyle değil mi?

Ahmed- Evet! Fakat biz sizin bize ahbap ve dost olduğunuzu bilemiyoruz.

Hüseyin- (Biraz bozularak) Niçin ya? Ben ise sizi bilâkis ahbabım ve dostum tanıyorum. Yoksa aramızdan bir şey mi...

Kandûrî- Hayır! Aramızdan birşey geçtiği yok! Eğer sizin dediğiniz gibi filhakika ahbap isen, dost isen fena şey değildir. Zira bizim de istediğimiz budur.

Ahmed- Ahbap ahbabın hâlinden haberdar olmak lâzım gelir. Bakalım siz de bizim hâlimizden haberdar mısınız?

Hüseyin- (Rengi daha ziyade bozularak) Ne gibi hâlinizden?

Ahmed- Haniya bizim ne fikirde, ne emelde, ne takım adamlar olduğumuzu bilir misiniz demek istiyoruz.

Hüseyin- Vallahi ben sizin hepinizi namuslu ve ırz ehli adamlar tanırım. Yalnız ben değil a bütün Cezayir de öyle tanır.

Gazrûf- Canım orası öyledir. Bizim de sana namussuz adamlarız dediğimiz var mı? Ahmed Bey demek istiyor ki biz ne ile taayyüş ederiz? Ne işle meşgul oluruz? En son emelimiz ne?

Kulaksız- (Edeceği birçok itirâzâtı edemediği cihetle akşamdan beri hiddetlenmekte olduğu hâlde birden bire deşilip)

İşte ben de buna kızarım! Bir lâkırdıyı söyleyecek iseniz eğip bükmekte ne mana var? Açıktan açığa söylemeli. Dostum biz kolumuzun kuvvetiyle yaşar adamlarız.

Hüseyin- (Pek fena hâlde bozularak) Kolunuzun kuvvetiyle mi?

Ahmed- Evet! Salt biz değil a bu memlekette bizim gibi yaşayan daha pek çok adamlar vardır.

Hüseyin- Esnafız demek istiyorsunuz, ama siz esnaf değilsiniz. Her biriniz vücûhdan adamlardır.

Kandûrî- (Malûm olan tebessümle) Evet! Esnaf içinde bir de terlemeden mal kazanıp solumadan can veren sınıf yok mu?

Hüseyin- Vardır ama ben sizi o sınıftan addetmem. Çünkü sizden kimse şüphe etmez.

Ahmed- Sen bizi o sınıftan addet. Hatta bizim sizi bu gece davet ettiğimizin sebebi de kolunuzda kuvvet gördüğümüzden...

Hamid- Hem de rivayete göre pek ziyade kuvvet gördüğümüzden...

Hüseyin- Ben kendimi o kadar zannetmiyorum. Ama ne ise. Ee nihayet ne demek istiyorsunuz bakalım?

Ahmed- Sizi de bizim ahz u i'tâya ortak etmek istiyoruz.

Hüseyin- (Telaşla) Haydutluğa mı?

Ahmed- Ne zararı var?

Kandûrî- Hiç bir zararı olmadıktan başka kârı da fena değil. Gözüne kestirebilirsen ne âlâ, kestiremezsen firar! Ne zararı var, ne ziyanı! Pek çok sermaye bile istemez.

Lâkırdı bu surete müncer olduktan sonra Hüseyin'in gözlerinde bir gazap parıltısı görülüp çehresi dahi bir anda kül gibi kesilerek yine o anda kıpkırmızı, mosmor, sapsarı olmak gibi renkten renge girmişti. Birkaç defa laf söylemeğe davrandı. "Be... ke..." gibi bir iki lâkırdının yalnız evvel harflerini ağzından fırlatabildi ise de zihince tasavvur eylediği şeyi nasıl ve ne yolda tasvîr edeceğinde mütehayyir kaldığı görüldü.

Ahmed- Ne için sustunuz ya?

Hüseyin- Vallahi birader! Her ne teklif etseniz baş üstüne

ama haydutluk edecek adam ben değilim. Ben iş güç sahibi bir adamım. Çift çubuk alış veriş sahibiyim.

Ahmed- Yine çift çubuk, alış veriş sahibi olunuz. Bir alış verişiniz de bu olsun. Hem bakalım Allah ne gösterir. Eğer bize de bir meydan kalır ise o zaman çifte çubuğa da ihtiyacımız kalmaz.

Hüseyin- Evet! Dediğinizi anlıyorum. Lâkin ben Cezayir dayısı olmak da istemem.

Kandûrî- (Yanındaki Veysel'e yavaşça) Amma anladı ha! Sanki Cezayir dayılığını kendisine teklif etmişler de....

Ahmed- Siz istemezseniz başka isteyenler de bulunmaz değil a?

Hüseyin- Kardeşim! Ben Frengistan'la, İspanya ile, İtalya ile, Mısır ile, Fas'la yavaş yavaş ahz u i'tâmı yoluna koymaktayım. Her taraftan riayet, her taraftan emniyet görüyorum. Haydutluğa ihtiyacım olmadığı gibi âlemin canına malına tasallut etmeği de yiğitlik saymam. Keşke sizin de bu yolda bulunduğunuzu öğrenmemiş olsaydım. Cihanın canını yakarak kazanılan paradan ne hayır görülür? Cezayir'e dayı olmanın da bir zevkini bulamam. On beş gün dayılık etmek için canımı dişime takacağım...

Kandûrî- Canım biz sizden va'z u nasihat istemiyoruz. Biz nasihatimizi almışız.

Hüseyin- Hayır birader hayır! Şimdi bir adam sizin yüzünüze beraber "haydut" diyecek olsa canınız sıkılır, kızarsınız. Vâkıa fena adamlar iyileri beğenmezler ise de bir adam sonra yüzüne vurulduğu zaman yüzünü kızartacak bir sanatı vicdanında mutlaka namuskarâne olmak üzere hükmedemez. İşte ben fellâhım! Ziraat ve felâhati kendime şeref bildiğim için bir adam benim yüzüme karşı yüz bin kere "fellâh! fellâh!" dese yüz bin defa dahi bana şeref vermiş olur.

Hüseyin'in şu son lâkırdısı haydutların topunu birden müteneffirâne bir hayrette bırakmıştı. Civelek Mustafa zanneyledi ki şimdi heriflerin cümlesi bıçak üşürüp Hüseyin'i katledeceklerdir. Lâkin hiçbirisi yerinden kımıldanmadı. Civelek dahi anladı ki bu suikast gece icra olunacaktır.

Maahaza Ahmed Bey Hüseyin'i iknaa çalışmaktan yine vazgeçmez oldu. Kendi sanatlarının haydutluk tabir-i tahkîri ile yad edilmesi lâzım gelmeyeceğine ve çöl Araplarının buna "gazve" tabir eylediklerine ve o yolda kazanılan malın "kedd-i yemin" sayılacağına vesaireye dair pek çok sözler söyledi ise de Hüseyin Fellâh bu sözlerin cümlesi emr-i celîl-i gazâ hakkında sahih olabilip yoksa bir namuslu adamın öyle hırsızlık, haydutluk gibi şekavetleri kabul edemeyeceğini kat'iyen dermeyân eyledi. Nihayet dedi ki:

Hüseyin- İşte birader! Benim kim olduğumu şimdi anladınız. Artık bu teklifte nafile ısrar etmeyiniz. Lâkin şundan da emin olunuz ki sizin bu sırrınız benden çıkmayacaktır. Güya ben buraya hiç gelmemiş ve şu sözleri sizden asla işitmemiş olurum.

Kandûrî- Ben de size doğrusunu söyleyim mi? Ben bu sözünüze asla inanamam.

Hüseyin- Bak birader! Eğer ben yalanı kabul eder bir adam olsaydım teklifinizi kabul etmiş gibi bulunarak sizi aldatır ve yarın sırrınızı faş ile sizi ele verirdim. Lâkin bu alçaklığı hiç bir vakitte kabul edemem.

Kandûrî- Nafile yorulmayınız Hüseyin Ağa! Sizin gibi namuslu ırzlı alış veriş sahibi olan adamlar bizim gibi eşkiyanın kafasını kesmeği ve yahut kestirmeği siyaset-i adalet addederler. Hatta bu gece siz bize verdiğiniz sözü yarın inkâr etseniz namert sayılmazsınız. Çünkü siz namuslu, biz eşkiyayız.

Hüseyin- Yok ama efendi! Ben bu hakarete mümkün değil tahammül edemem. Sizin sanatınızı ta'yîb ederim. Hem de yalnız ben ta'yîmb ederim. Bu yakınlarda ise Cezayir'de bu sanat revaç bulmuştur. Ama sizin kendinize gelince ben her birinizi namuslu adamlar tanırım. Ve size verdiğim sözü dahi öyle bir yürekle veririm.

Ahmed- (Hüseyin'e göstermeden rüfekasına bir göz kapamakla sükût emrederek) Elbet Hüseyin Efendi elbet! İnanırız. Zaten sizin gibi yiğitlere yakışan da budur. Bana kalsa ben sizin nasıl mert bir adam olduğunuzu pekâlâ bildiğim için ketm-i sır hususunu ihtara bile hacet görmezdim.

Hüseyin- İsterseniz bir de yemin edeyim.

Kandûrî- (Mel'ûnâne) Ne hâcet efendim, ne hâcet?

Bundan sonra lâkırdı bütün bütün değişip Ahmed Bey güya kırk yıllık bir çiftçi imiş gibi o sene zürrâ'ın hâlinden filândan sual etmeğe ve Hüseyin dahi gerçekten bir fellâh tavrıyla cevap vermeğe başladı. Bir iki saat dahi bu vadide konuşulup badehu Kandûrî, Veysel, Kulaksız ve Aziz gibi işe yaramayacak olan misafirler giderken Hüseyin Fellâh da gitmek istemiş idiyse de "Sizin konağınız dışarıdadır. Burada kalmanız için herşey hazırlanmıştır." denildiğinden ve o dahi korktuğunu eşkiyaya anlatmak istemediğinden orada beytûtete razı oldu!

Gece yarısındaydı ki yataklar serilip misafirler yattı. Ahmed Bey ile Gazrûf ve Honik sofanın sol cihetinde ve Hüseyin Fellâh yalnız olduğu hâlde yine bu tarafta kâin diğer odada yatmışlar ve uşakların cümlesi dağılmışlardı. Her odada mumlar sönerek herkes ses keserek Hüseyin Fellâh'ın uykuya dalmasına muntazır idilerse de hınzır dilsiz kız sesi değil gürültüyü, patırtıyı kesmez ki! Aşağı yukarı iner çıkar. Bakırları çakırları karıştırır, tangırdatır. Efendisi aralıkta bir kere çıkıp da yatmasını işaret eylediği hâlde kız nice bin gülünç işaretlerle bakırları bulaşık olarak bırakmayacağını anlatırdı. Bey ne yapsın? Böyle bir işte acele etmek mümkün değildir ki etsin. Zaruri sükût eylerdi. Hatta kendisinin uyanık bulunduğunu da Hüseyin Fellâh'a anlatmamak lâzım olduğundan dışarılarda çokça gezinmeğe de cesaret edemeyip odasına girer ve refikleriyle sâkiten otururdu.

Bir de efendim, dilsiz kız ettiği bir takım gürültüler patırtılar arasında bir aralık Hüseyin Fellâh'ın yattığı odaya da girmesin mi?

Acayip muharrir efendi, kızın orada ne işi vardı?

Bakınız ne işi vardı:

Odaya girer girmez yavaşça "Ey delikanlı! Kendini hainâne bir ölümden kurtarmak istersen hiç telâş etmeden arkama düş. Adımlarını benimle beraber at ki seni kurtarayım." demesin mi?

Vay! Dilsiz bu meramı Hüseyin'e nasıl işaretle anlatmağa muktedir oldu?

Nasıl anlatacak? Âdeta senli benli, tıkır tıkır söyledi. Anlattı!

Canım bu kız hem sağır hem dilsiz değil miydi ya?

Biz de öyle bilirdik ama hem sağır hem dilsiz olan bir kız eşkiyanın Hüseyin Fellâh'a olan kasdını ne dille anlar?

Hâsılı Hüseyin Fellâh o gece zaten azim bir şüphe içinde bulunduğu cihetle kızdan bu lâkırdıyı işitince asla muhalefet etmeyerek hemen kalktı, dilsizin ayağıyla ettiği patırtılara kütürtülere kendi ayağının şamatasını da karıştırarak merdivenden aşağıya indi.

Dilsiz kendisine sokak kapısını açıvermişti.

Hüseyin- Bana ettiğin bu iyilik unutulacak şeylerden değildir. Ben de bana düşeni yapmaktan geri durursam namert olayım.

Kız- Şimdilik sana düşen şey benim dilsiz olduğumu ketmetmekten ibarettir. Zira kanıma sen girmiş olursun.

Hüseyin- Pek o kadar korkuyor isen haydi beraber kaçalım.

Kız- Onun vakti şimdi değildir. Bir sebebi var ki beni menediyor.

Hüseyin- Ne vakit başın sıkılırsa Cuy'a karyesinde Hüseyin Fellâh diye bir kayığa bin, seni bana îsâl ederler.

Kız- Cuy'a karyesinde Hüseyin Fellâh! Unutmam efendim!

Hüseyin bu lâkırdıları söylerken gayet parlak bir mehtaba karşı kızın vechini bir iyice muayene eylemişti. Lâkin daha ziyade müşâfehe ve muayeneye vakit olmadığından kız Hüseyin'i dışarıya itip kapıyı da kapadı.

Bundan sonra dilsizin bir işi de Hüseyin'in yattığı odanın penceresinden avluya bir uzun ip uzatmak oldu. O işi de görüp geldi yatağına girdi. Safa-yı hatırla uykuya vardı!

(İntihâ-yı kitâb-i sâlis)

Dördüncü Kitap

Birinci Bap

Hüseyin Fellâh'ın dilsiz cariye himmetiyle canını kurtarmış olduğuna memnun olmuş iseniz de haydutların bu keyfiyete vukuf peyda etmeleri üzerine ya dilsizin veyahut Civelek Mustafa'nın tehlikeye düşmüş olmalarını hesap edersiniz zannederim.

Vâkıa bu hesap doğru bir hesaptır. Lâkin ol doğru hesaplardandır ki evde edilir de çarşıya uymaz. Hüseyin Fellâh'ın fırarından haydutların haberdar olması sabaha da kalmamıştı. Dilsiz cariye mutfak işini bitirdikten sonra gelip yerine yatarak aradan dahi iki saat kadar zaman geçtiği yani ev içinde ses sada bütün bütün kesildiği cihetle haydutlar artık Hüseyin'in dahi hâb-ı gaflete dalıp gitmiş olduğuna şüphe etmeyerek kalktılar, her hâlde ihtirazı elden bırakamaya bırakamaya oda kapısını açtılar.

İçerde Hüseyin Fellâh'ın yatağı boş kaldığını görünce birden bire donup kalmışlar zannetmeyiniz. Herif duçar olduğu tehlikeyi anlamıştır da odanın bir tarafına gizlenmiştir ve oradan birden bire kendi üzerlerine hücum edecektir havfıyla hepsi birden irkilip kemâl-i havf ü haşyetle kâh etrafa ve kâh birbirinin yüzüne bakakalmışlardı.

Acayip! Haydutlarda bu kadar yüreksizlik?... Evet! Bir kere size Hüseyin Fellâh'ın gayet kahramanlıkla meşhur olduğunu haber vermiştik.

Bu kahramanlığa haydutların vâkıf olacakları zarûri olduğu gibi, bir de kendi aleyhlerinde "El-hâinü hâif." hükmü vardır. Yollarda dört yolcuyu üç haydut soyar. Bazı kere üç haydudun on beş yolcuyu soydukları da görülür. Lâkin zanneder misiniz ki haydutlar ölümü gözlerine almış cesurlardan oldukları için yolcuları soyarlar? Bilâkis yolcular ölümün yalnız karaltısından korkacak kadar tabansız oldukları için haydutlara soyulurlar. Yoksa haydutların yolcular aleyhine davranmalarına yolcular dahi bilmisl mukabele etmiş olsalar beş on kuruş

çarpabilmek yolunda haydutların da canlarını ortaya koyacaklarına biz imkân veremeyiz.

Dayızade Ahmed Bey ile rüfekası Hüseyin Fellâh'ı oda içinde beyhude yere aradıktan ve bulamadıktan sonra "Şayet helâya çıkmıştır." diye orasını ve konağın aşağıda yukarıda her tarafını aradılar. Hatta refikleri bulunan ol edânî-i eşkiya "Şayet Hüseyin Fellâh akçe ile filân ile dilsizin gönlünü yapmıştır da şimdi onun yanındadır!.." diye kızın odasını da aramak istediler. Çünkü nazarlarında hiçbir şeyin kudsiyeti kalmamış olan denîler herkesten herşeyi şüphe ederler. Ancak kızın bu gibi işlerle hiç bir alışverişi olmadığı Ahmed Bey'in (malûmumuz olduğu vechile pek acı tecrübelerle) mücerrebi bulunduğundan refiklerinin bu şüphesini izale eyledi.

Bir de o aralık pencerenin açık olduğuna dikkat edilmesin mi? Hatta açık olan pençereye bir ip ucu merbut olduğu dahi görülmesin mi?

İşte bu müşahede üzerine haydutlarda hoşafın yağı kesildi. Her biri nöbet nöbet pencereden aşağıya bakarak Hüseyin Fellâh'ın buradan sarkıp firar etmiş olduğuna kimsenin şüphesi kalmadı. Zira dilsiz cariyenin böyle şeylere aklı ermeyeceği ve Hüseyin'in ona meram dahi anlatamayacağı malûm olduğu gibi Civelek Mustafa'nın sadakatine dahi cümlesinin itimâd-ı tâmmı vardı.

Her ne ise haydutlar bir aralık kabahati birbirine bulmağa başladılar. Artık sabah dahi takarrub eylemiş bulunduğu cihetle bakiyye-i zamanlarını bu mücadele ile geçirdiler.

Sabah oldukda dilsizin hiçbir şeyden haberi olmayarak yatağından kalkmış olacağı derkârdır! Civelek Mustafa ise Hüseyin'in firarını haber alınca istiğrabdan kendisini menedemedi. O günün akşamı eşkiya yine ictima ettiler ise de yalnız Kulaksız'ın malûm olan hâli iktizasınca haklı haksız ve ahmakâne bir surette ettiği itirazlara Kandûrî'nin verdiği cevapları dinlemeğe vakit bulunabilip Ahmed Bey ile dün gece birlikte bulunan rüfekası uykusuzluktan pek muztarip bulundukları münasebetiyle o gece erkenden yatmağa mecburiyet görmüşlerdir.

Malumumuz olduğu vechile Dayızade Ahmed Bey geceleri bizzat icra-yı şekavete gitmez idiyse de Hüseyin Fellâh'ın fira-

rından sonra arada sırada o dahi bizzat gece şekavetine çıkmağa başlamıştır. Hatta bir iki defasında Civelek Mustafa'yı da beraber aldı getirdi. Çocuk bu işe heves göstermediği ve konaktan ayrılmak istemediği hâlde dahi getirmişti. Nihayet Civelek "Ben at sırtında sekiz saat ılgar etmeğe alışmamışım! Kemiklerim kırılır. Ertesi sabah yerimden kımıldanabilmeğe iktidarım kalmıyor. Beni götürmeyiniz, konakta kalayım." cevabını kat'iyen beyan etmiş ve birkaç kere dahi çarşı işini göremeyip mutfak levâzımsız kaldığı cihetle Ahmed Bey dahi akşama yemeksiz kalmış olduğundan beyefendi Civelek'in gece mülâzemetinden vazgeçmiştir.

Civelek'in Ahmed Bey ile birlikte gitmek istememesi nazar-ı dikkate alınırsa bu genç ve güzel oğlan ile dilsiz cariye arasında bazı maceranın vukuu en evvel hatıra hutur edecek mevaddandır. Çünkü insanoğlu değil miyiz ya? Elbette insanlık hasâyısıyla dahi meftûr ve mecbûl olacağız. Bir ihtimal üzerine bâdî-i emirde su-i zan dururken hiç hatıra hüsn-i zan gelebilir mi? Gelirse bize ahmak derler. Zira evlâd-ı beşer daima ve herşeyden hüsn-i zan edenleri ahmak ve çabuk kanar diye tahkir ederler. Daima ve her maddede su-i zan edenleri ise cin fikirli, zeki diye vasfeylerler. Hem bu defa su-i zannımıza vukûf verecek ortada bir madde daha var. O da dilsiz kızın hakikatte dilsiz olmayıp ketm-i lisan etmiş bulunduğunun Hüseyin Fellâh'ı kaçırmak meselesinde meydana çıkmasıdır. Bir kız habs-i lisan edecek ve bunu da kimseye anlatmayacak kadar hünerver olursa Mustafa gibi genç ve güzel bir çocukla el altından mercimeği fırına vermeğe ve bunu da kimseye işrab etmemeğe muktedir olamaz mı?

Lâkin size bir haber verelim ki bu su-i zanna asla mahal yoktur. Vakıa Civelek Mustafa hâlâ dilsiz cariyeye fırsat düştükçe takılmaktan geri durmaz ve mutlaka bu kıza muvaffak olacağı ümidinden vazgeçmez idiyse de kız dahi takıldıkça bir hürmetli şamarı takıştırmakta dakika fevtetmezdi. Ahmed Bey bu sırra aleddevam vâkıf olduğundan mûmaileyh bizim gibi bu bâbda su-i zan eylemezdi.

Şimdi hasbelbeşeriyye tab'ımız su-i zanna meyyâl olmayıp da hüsn-i zanna meyletseydi acaba Civelek Mustafa'nın tarîk-i

şekavette efendisine rekabet etmek istememesinin bir vech-i memdûhunu bulamaz mıydık?

Bize kalırsa o vech-i memdûhu bulmak güç birşey değildir. Sorarız ki Civelek Mustafa bu cemiyete bir katil sıfatıyla mı dehalet eylemişti, yoksa bir haydut sıfatıyla mı?

Katil sıfatıyla öyle değil mi?

Yalnız katil sıfatıyla dehalet eylemiş olduğuna göre katillik ile haydutluk arasında bir münasebet araştırmış olsak bulamayacağımız derkârdır. Ama zannolunmasın ki bir katile şeref vermeğe çalışıyoruz! Hâşâ! Fakat kahramanlık yolunda bahusus müdâfaa-i namus uğurunda kan dökülmekle bir adamın beş on kuruşuna tama'an canına kasdetmek arasında bir büyük münasebetsizlik görüyoruz da bunu inkâr edemiyoruz. İşte bu nispetsizlik de ortada ve rütbe-i bedâhette dururken Civelek Mustafa'nın katillik sıfatına haydutluğu dahi yakışık aldırıvermek muvafık-ı hikmet olamayacağından şu adem-i muvafakat hüsn-i zannımız için bir vech-i memdûh olabilir.

Şu muhakemeye bir diyeceğiniz varsa varınız yine diyedurunuz. Biz Civelek Mustafa'nın gece şekavetine niçin gitmediği sebebini açıktan açığa zikr ile bîçare çocuğu ve bîçare dilsizi her nevi su-i zandan kurtarmak istiyoruz.

Efendim, Dayızade Ahmed Bey takımı Civelek dahi yanlarında olduğu hâlde bir gece Cezayir'e iki üç saat mesafede vâki bir mahalle şekavete gitmişlerdi. Vurup kırdıktan, çalıp çarptıktan sonra avdet ederlerken tamam Cezayir'e yarım saat mesafede ve yol üzerinde bir piyade Arab'a tesadüf eylediler ki ihtiyarlığından naşi yavaş yavaş yoluna yani Cezayir'e giderdi. Bu Arap, cemiyet-i eşkiya içinde Ahmed Bey'i tanıdı. Fakat cemiyetin eşkiya cemiyeti olduğuna dair bir fikri yok ya! Hiç Dayızade Ahmed Bey'in refakatinde bulunan zevatın şekavete değil hatta lâubaliliğe bile cevaz vermeleri mümkün müdür? Bîçare ihtiyar, Ahmed Bey'i görünce nâil-i iltifâtı olmak ümidiyle ba'de's-selâm "Ee Ahmed Bey! Galiba bir mesirede akşam etmiş olmalısınız ki yolu geceleyin katediyorsunuz! Dünya size mübarek olsun seydî! Allah afiyetinizi artırsın! Ben de ihtiyar olduğum için gündüz sıcakta yol yürüyemediğimden gece yürüyorum!" dedi. Buna Ahmed Bey ne suretle mukabele-i nazi-

kânede bulunsa beğenirsiniz? Atını heriften tarafa çevirip tamam yanına sokulunca elinde hazırlamış olduğu karabinayı bîçare ihtiyarın ta beynine sıkmış ise beğenir misiniz? Bu hâli görünce bizim mahut Kulaksız ömründe ilk defa olarak bir haklı itiraza kıyam ederek "Şimdi bu adamdan ne istedin a beyim! Bîçare ihtiyar sana bir fena lâkırdı söyledi mi? İşte ben kızarım, ama buna kızarım! Bak bak zavallının beyni nasıl dağıldı? Nefes bile alamadan gitti!" dediğinde Ahmed Bey "Senin aklın ermez koca kulak! Ben bu gece hanemden dışarıya çıktığımı bir kimsenin görmüş olmasını istemem! Bu ihtiyar sağ kalmış olsaydı ben de cevap vermiş bulunsaydım yarın şehre gidince Ahmed Bey'in iltifatına nail olduğunu dostlarına söylerdi. Cevap vermeseydim Ahmed Bey'e dua eylediği hâlde bir cevaba bile nail olamadığını yine söylerdi. Yarın ise hükümet bu geceki şekaveti haber alacaktır. Ya haydutların yani bizim Cezayir'e gelmiş olduğumuzu arkadan arkaya uzaktan uzağa gözlemişler ise? Bu gece hariçten kim girdi? Dayızade Ahmed Bey girdi, Şeyh Gazrûf girdi, bahusus yanımızda Hamid de var ki sabıkalı olduğunu bilirsin! İşte bir bunak ihtiyarın hezeyanı cümlemizi ele verebilirdi. Binaenaleyh herifi öldürmek lâzım geldi." dedi. Beyin bu bâbdaki hakkını en evvel kim tasdik ve teslim edeceği malûm ya? Kulaksız'ın zıttı bulunan Kandûrî ile bir de Ahmed Bey'in daima şerîk-i efkârı bulunan Veysel ve Aziz!

Hele kan kurdu Gazrûf için böyle şeylerin hiç bir ehemmiyeti olmadığından niza'ı def için "Adam siz de münazaa edersiniz. Şu köpek ihtiyar Ahmed Bey tarafından öldürülmemiş olsaydı daha kaç sene yaşayacaktı?" demiş ve bu sözü yine Gazrûf'un hemhâli bulunan Honik "Evet öyledir. Artık bir ihtiyar herifin damarları içinde kurumuş kalmış olan kanı için de can ciğer olan arkadaşların münazaa etmesi lâzım gelmez." kelimâtıyla tasdik eylemiş olduğundan mübahaseye nihayet verilmişti. İşte Civelek Mustafa bu hâli lânetle ve nefretle temaşa ettiği için gece seyahatinden vazgeçmişti. Şimdi de şüpheniz kaldı mı efendim?

İyi ya muharrir efendi! Bu hakikati daha evvel arz edeydiniz de bahsi su-i zanna hüsn-i zanna filâna hiç intikal ettir-

meyeydiniz olmaz mıydı?

Ben söz çarpıştıracağım yavrum, müsademe-i kelimât arasında fikrimi beyan edeceğim!

İkinci Bap

Hüseyin Fellâh'ın yakayı kurtardığı gece üzerinden on beş yirmi gün mürûr eylemiş ve bu müddeti eşkiya-yı ma'hûde hemen hep şekavette geçirmiş olduklarından gece meclisleri devamsız kalmıştı. Bir gece şekavete çıkılmayarak akd-i meclis olundu ve şu suretle bir müşafehe edildi:

Ahmed- Ey arkadaşlar! On beş günden beri iyi ahz u i'tâ eyledik, ama asıl en mühim işlerimize bir karar veremedik. Hüseyin Fellâh için ne yapacağız?

Kulaksız- (Oldukça bir tehevvür ile) İşte biz böyleyiz! En mühim işleri bırakırız da varıp beş on kuruş alacağız diye vakitleri kaybederiz.

Kandûrî- Ama daha biz söze başlamadan sen bize itiraza başlarsan hiç birşeyi müzakere edemeyiz.

Kulaksız- (Mutadı vechile hemen parlayarak) Ne halt eder be! Artık bu Kandûrî'den de illallah! Benim de söz söylemeğe hakkım yok mu ya? Amma tuhaf ha! Sanki ben işimize bakmayalım, müzakere etmeyelim diyormuşum gibi hemen üzerime saldırıyor!

Ahmed- Siz bu münazaada devam edecek olursanız, ben şimdi hepinizi kapı dışarı ederek bir daha sizinle hiç bir işe karışmam! Nedir bu rezalet?

Aziz- Vallahi öyle! Beyin hakkı vardır.

Veysel- Benden de al o kadar!

Gazrûf- Evet! Bunu ben de ihtar etmek istiyordum. Çünkü herif şimdiye kadar henüz bizden intikam yolunda hiçbir şeye teşebbüs etmediyse de etmeyeceğine de emniyet edilemez.

Kandûrî- Ben emniyet edilemeyeceğini daha önce herifin yüzüne karşı söyledim.

Kulaksız- (Oturduğu yerde bir türlü sabredemeyip fakat bir kimse dahi kendisini dinlemediği cihetle hiddetinden dilsiz ca-

riyeye tevcîh-i hitabla) Na işte be kardaş! Söyleme de patla! Ölür müsün, öldürür müsün? O Hüseyin midir, Fellâh mıdır, nedir, o köpeği daha önce buradan sağ çıkarmamalıydı, öyle değil mi?

(Dilsiz kız Kulaksız'ın lâkırdısından hiç birşey anlayamadığı cihetle Kulaksız'ı dinledikten sonra herkesi güldüren bin işaretle çırpıntılar ile su mu, ateş mi, yoksa kahve mi istediğini suale başlamıştı.

Ahmed- Siz Kulaksız'a kulak vermeyiniz. Biz işimize bakalım.

Hamid- Ben vaktiyle de bu fikirdeydim. Biz bu oğlana karşı karşıya mukavemet edemeyecek isek bir yolunu, hilesini bulup hakkından gelmeliyiz!

Honik- Ne yapmak lâzım gelir ise yapıp işi bitirmeliyiz.

Ahmed- Bunda hepimiz müttefikiz demektir. Kararlaştıracağımız şey bu değil. Ben size sormak isterim ki biz Hüseyin'i öldürürsek ne kazanmış olacağız.

Kulaksız- (Bir türlü sabredemeyerek ve bu defa hitap edecek kimseyi bulamayarak tavana hitaben) Sabredebilirsen alnını karşılarım, hâlâ herifi öldürmekle ne kazanmış olacaklarını da bilmiyorlar!

Gazrûf- Acayip! Ne kazanmış olacağız? Teklifimizi reddetmiş olan bir habisi ceza etmiş olacağız!

Ahmed- Ceza bahsi başka ya Şeyh Gazrûf! Benim... Şey! Benim demişim, bizim başka bir kararımız daha var. Kararı Veysel ile Aziz'e söyledim ez-can u dil kabul eylediler.

Kulaksız- (Yine tavandan başka muhatap bulamayarak) Elbet kabul ederler. Sen kahve döğücü isen onlar da senin hınk deyicilerin!

Veysel ve Aziz- Vâkıa biz pek beğendik.

Gazrûf ile Honik- Ne ise bakalım şu kararı biz de görelim de...

Ahmed- Biz ilânihaye böyle haydutluk ile devam edecek değiliz ya? İşi büyütüp haniya o büyük emelimize çalışacağız. Öyle değil miydi?

Cümlesi birden- Öyle ya!

Kulaksız- (Yalnız) Ne nail olursunuz ben de bilmem. Bu gidişle!..

Kandûrî- (Ayrıca) Öyle ya,öyle ya! Şimdiki ahz u i'tâmızı korkarak utanarak yüzümüz kızararak ediyoruz. Bir kere Cezayir dayılığı elimize geçerse o zaman bütün Cezayir'in malı bizim sandığımıza girse bile kimseden korkumuz olmaz. Kimse de bizi ta'yîbe cesaret edemez.

Aziz- Ah haniya o günler!

Ahmed- Lâkin işi büyültmek böylelikle olmayacak! Biz Hüseyin Fellâh'a neden muhtaç oluyorduk? Yalnız kendi yararlığı için mi?

Gazrûf- Adam, onun yararlığından ne olacak?

Kulaksız- Ne olacak? Bir şey olmayacak ise niye herif buradayken becermediniz efendim?

Ahmed- Elinde bir büyük çiftlik var. O bahane ile köyleri eli altına almış. Bilmem ne, bilmem ne de onun için kendisine muhtaç oluyorduk. Yoksa bu herif gerçekten ateş olsa cürmü kadar yer yakar. Şimdi bu çiftliği biz satın almış olsak Hüseyin'e olan ihtiyacımız kalır mı?

Kandûrî- (Hiddetten odanın ortasına kadar fırlayarak) Vesselâm! Şimdi de çiftliğin ağası mı olacağız? Bir o eksikti.

Ahmed- Ama artık rezalet çoğa vardı Kulaksız!

Kandûrî- Bak ben hiç sesimi çıkarıyor muyum beyim?

Ahmed- Böyle olacaksa bizden ayrılmaktan başka çare yoktur.

Kulaksız- (Yelkenleri suya indirerek) Canım sizden ayrılmak isteyen var mı arkadaş? Herkes hatırına geleni söylediği gibi ben de söylüyorum.

Ahmed- Hayır! Sen ağzını açmayacaksın. Son kararı beğenirsen kabul edersin, beğenmezsen kabul de etmemekte muhtarsın!

Kulaksız- Pek iyi a canım pek iyi. Tek darılma da!

Ahmed- Ee, siz ne dersiniz bakalım Şeyh Gazrûf! Sen ne

dersin Honik? Sen Hamid?

Gazrûf ve Honik ve Hamid- Ne diyeceğiz? Evvelâ herif satmaz!

Ahmed- Haa, demek oluyor ki çiftliği satın almakta reyiniz vardır. Yalnız Hüseyin satmaz diyorsunuz!

Kandûrî- Ben öyle de demiyorum. Bu çiftliği hangimiz alabiliriz? Ben bunu düşünüyorum.

Ahmed- O da kolay, o da kolay, hepsi kolay! Bana lâzım olan şey bu çiftliği almak hususunda muvafakatınızdır.

Hamid ve Kandûrî- Buna muvafakat etmemek olur mu? Zira cümlemiz biliriz ki Cuy'a karyesi bizim olur ise limanı da bizim olacaktır.

Aziz ile Veysel- Evet! Liman bizim oldu mu, istersen orada bir de donanma tedarik et.

Kandûrî- (Biraz müstehziyâne) Ne demek efendim, ne demek? Bir tarafa bir kule yap! Kule derken işi kaleye çevir. Kuvveti arttır! Askeri...

Ahmed- Sanki bunlar olmayacak mı zannediyorsun?

Gazrûf- (Ciddi bir tavırla) Bir kere çiftliği alabilirsek bunların hepsi olur.

Honik- Ben de böyle derim. Bu fikirdeyim. Fakat bakalım şu çiftliği nasıl alacağız?

Ahmed- Nasıl mı? Dinleyiniz söyleyim: Bir kere Hüseyin'i öldüreceğiz!

Hamid- Bu muhakkak.

Ahmed- Hüseyin bekâr bir adamdır. Oğlu yok, uşağı yok! Çiftlik kalacak beytülmale. Cezayir kadısı bunu beytülmal hesabına satacak.

Kandûrî- Yani ucuzca!

Ahmed- Öyle ya!

Kandûrî- Gördün mü bir kere, bak yine bize fena adam derler. Şakî, haydut maydut haltı ederler. Beytülmal-i müslimîne koca bir çiftlik ve ondan başka bu kadar metrûkât kazandıracağız. Bundan büyük hayır mı olur? Sonra da tutup çiftliği paracı-

ğımız ile satın alacağız!

Ahmed- Hem de ucuzca kapatıveririz. Allah dostları eksik etmesin. Zati böyle şeyleri ucuzca kapatıvermek için dostlarımız da vardır.

Kandûrî- Şimdi geldik para meselesine! Çiftliği bugün sokağa atsalar bin kese akçe eder. Bu para nakit olarak hangimizde var?

Ahmed, Aziz, Veysel- Hepimiz malımızı bir yere koysak alamaz mıyız?

Gazrûf- Ben de olsa olsa bu imkânı bulabilmekteydim.

Honik- Ortaklaşa demek ha?

Ahmed- Evet! Hisse hisse ayırıp parasını veririz.

Honik- Öyle olduktan sonra iki çiftlik bile alabiliriz.

Ahmed- Canım bir kere benim malımı hesap ediniz. En züğürtünüz ben değil miyim? Nakden yüz elli kese ben sayabilirim.

Kandûrî- Öyle ya? Zati bu himmetler senin için olduğu cihetle sen olanca kuvvetini buraya versen yine zararlı çıkmazsın.

Ahmed- Vay yalnız benim için mi?

Kandûrî- Şaka ettim beyim şaka! Bu fikriniz pek âlâdır.

Aziz ile Veysel- Vallahi bize de pek muvafık göründü.

Honik- Ben de muvafık bulmaktayım. Biz olduk beş! Bakalım ötekiler ne diyecekler?

Gazrûf- Ne diyeceğiz. Bana kalırsa pek âlâ derim. Sen ne dersin Hamid?

Hamid- Alalım!

Ahmed- Ya sen ne dersin bakalım Kulaksız? İşte söz sırası sana şimdi geldi.

Kulaksız- Bir şeye hepiniz karar verirsiniz de tek başıma ben ne derim? Fakat bana kalırsa....

Kandûrî- (Sözünü keserek) Hayır sana kalmayacak. Bu karara razı mısın değil misin? Onu söyle.

Kulaksız- (Pür hiddet) Canım sana ne...

Ahmed- (Kulaksız'ı men'le) Hayır sözü uzatmak lâzım de-

ğil. Razı mısın değil misin?

Kulaksız- Bre canım razı olduk ya işte! Fakat...

Ahmed- Fakatı yok! Razı oldun değil mi?

Kulaksız- Aman ya Rab! Bu herifler insanı ağustos böceği gibi sırtından çatlatacaklar be. Razı oldum oldum. Fakatım makatım da yok.

Bîçare Hüseyin Fellâh'ı öldürdükten sonra mahlûl kalacak olan malını ucuzca kapatıvermeğe eşkiya umûmen karar vererek hatta bu karara cümleten memnun dahi oldular. Nihayet Kandûrî şöyle bir mesele daha açtı:

Kandûrî- Ee! Madem ki bu işe karar verdik. Şimdi de Hüseyin'in işi nasıl bitirilecek, onu düşünmeliyiz.

Hamid- Bunda düşünecek ne var? Bir gece benimle Cuy'a'ya gitmeli! Hüseyin'in samanlıklarına, ahırlarına ateş vermeli. Halk telâşa düşer. Hüseyin konağından dışarıya çıkar. Çünkü yiğit adamdır, öyle olur olmaz şeyden korkmaz. Biz de bağteten üzerine hücum ederiz. İş biter gider vesselâm.

Ahmed- Demek oluyor ki ertesi sabah Cuy'a'yı bir eşkiya basmış havadisi Cezayir'e gelir. Halkla beraber biz de şaşarız.

Kandûrî- Öyle ya! Fakat bunun bir fenalığı var. Çiftliği harap etmiş oluruz. Şunu yakmadan yıkmadan bir kolayını bulsak daha iyi olmaz mı?

Hamid- Hem aklı fikri kimseye vermezsin ve hem de bir şeye seksen saatte zihin sardıramazsın. Harap olduğu daha iyi! Harap çiftlik diye daha ucuz alırız. Zaten yanacak olan ebniye ottan külden ibaret değil mi?

Kulaksız- Zati bunları yakmazsak Hüseyin'in adamlarını ne ile iştigâl ederiz?

Ahmed- Aferin Kulaksız Ağa aferin be! Kırk yılda bir lâkırdı söyledin ama pir söyledin.

Kulaksız- (Fevkalhad koltukları kabarmış ise de bu kere dahi şimdiye kadar söylemiş olduğu sözlere ehemmiyet verilmemiş olduğuna kızarak ve hayıflanarak) Gördünüz mü bir kere! Hem bana söz söyletmezsiniz hem de yine benim aklımdan başka beğenecek akıl bulamazsınız. Ben kızarım ama işte buna kıza-

rım!

Ahmed- Neyse! Haksızlık bizdedir. Fakat sen yine söze karışmak zahmetine girme. (Refiklerine) Ee, bu işi ne zaman icra edeceğiz?

Birkaçı birden- Yarın akşam!

Birkaçı daha- Evet, evet! Yarın akşam!

İşbu "yarın akşam" kararı dahi umûmen kabul olundu. Hatta saat üçte hareket olunmağa söz verildi. Verilen kararlar üzerine eşkiyadan her birinin yüzlerinde itminan ve sevinç alâmetleri görülürdü. Hatta çiftliği aldıktan sonra nasıl idare edecekleri hakkında değil, fakat cemiyeti nasıl büyültecekleri hakkında dahi bir çok sözler söylendi.

O gece bu cemiyet içinde alâim-i nefret ve nâhoşnûdi ile mâlâmâl bir çehre var idiyse o da Civelek Mustafa'nın çehresi olup, fakat bu fark olsa olsa bir ehl-i dikkatin tefrik edeceği şeylerdendi. Eşkiyanın ise hırs ve tama' galebesiyle göz hanelerinden fırlamak derecesine gelen gözleri Civelek'in çehresinde olan alâmeti değil hatta âlemi bile görememekteydi.

Ya dilsiz cariye ne tavırdaydı? Muharrir efendi! Onu bilmek isteriz onu!..

Nafile! Onun tavrını hiç sormayınız! O kız dilsizdi dilsiz? Hiç dilsiz söylenen sözleri işitir mi ki zihince icra eylediği muhakemât üzerine çehresinde tegayyür görülsün? O yalnız alık alık etrafına bakınıp her kimin ateşten, sudan, kahveden filândan neye ihtiyacı varsa o hizmeti görürdü.

Üçüncü Bap

Gece yarısından sonraya doğru eşkiya dağıldılar gittiler. Ahmed Bey ve dilsiz ve Civelek Mustafa dahi yerlerine çekildiler. Fakat dilsiz yatağına soyunmadan girdi. Çünkü muvakkat girmiş olup biraz sonra yine çıkarak bir yere gidecekti. Gidecek ama hemen kalkıp gidemez. Zira dilsiz, Ahmed Bey'in kendisini Civelek'den kıskandığını ve hatta gözlediğini de bilir. Gözleri çıkasıca bey, o gece dahi gözleyeceği varsa gözleyip bitirmedikten velhâsıl zıbarıp gebermedikten sonra gideceği yere nasıl gitsin? Şayet gelip kendisini gözler de yatağında bula-

mazsa?...

Dilsizin gideceği yer merakınıza mı dokundu? Yoksa evvelce hâsıl olan su-i zannın isabetine mi kail oldunuz? Su-i zanda bu kadar acele etmemelisiniz! Hüsn-i zanda da acele etmemelisiniz ya! Hoş âlemde hiç bir zanda acele etmek muvafık-ı akıl ve hikmet değildir.

Hele bir iyisi ki bey dün gece icra ettikleri bir şekâvetten dolayı yorgun bulunduğu cihetle gözlemek filân gibi şeylere ehemmiyet vermeyip erkenden zıbardı. Horultusu ta dilsizin odasına kadar gelmeğe başladı. Binaenaleyh dilsiz dahi besmeleyi çekip kalktı.

Nereye? Allah'ı severseniz muharrir efendi, nereye?

Nereye olacak? Civelek'in odasına!

Vay kahpe vay! Nihayet yola gelecek. Hatta gelmiş desenize muharrir efendi! Artık hüsn-i zan, su-i zan muhakemesine de mahal kalmadı. Karı değil mi efendim, karı değil mi? Yola gelir vesselâm!

Hele biraz sabredelim!

Dilsiz yavaş yavaş alt kata inip selâmlık makamında bulunan mahut odaya teveccüh eyledi. Avludan geçerken bir adım atar beş kere konağın pencereleri cihetine atf-ı nazar ederdi. Nihayet odaya vardı. Kapı kapalı ve hatta sürmeli olduğundan vurmağa mecbur oldu. Ama ne ihtiraz ile vurdu. Suret-i dakk u darbı bir adamı uyandıracak kadar değildi ise de uykusu hafif olduğundan Civelek kızın daha ilk defa vurmasında sıçradı kalktı. Kapıyı açtı. Kızı görünce ne kadar şaşmış olduğunu mülâhaza etmelidir. Zavallı çocuk elinin parmaklarını açarak ve sallayarak kafasıyla ve çehresiyle "Ne var? Niçin geldin? Ne istersin?" işaretlerini eder ve bir yandan dahi şimdiye kadar bu kıza kirâren mirârâ yalvarmış olduğu ve cevap olarak solaklamasına sillelerden başka hiç bir şeye nail olmadığı hâlde bu gece kızın kendi ayağıyla gelmiş olmasına hem şaşar, hem de nasıl memnun olacağını bilemezdi.

Hele dilsizdden "Sus! Telâş etme! Telâşın ne?" kelimelerinin gayet gevrek ve titrek bir sada ile telaffuz edildiklerini işitince Civelek az kalmıştı ki haykırsın.

Kız- Telâş etme diyorum. Telâş edecek ne var?

Civelek- Dilsiz be... Şey, dilsiz demişim... Canım haniya sen dilsiz değil miydin?

Kız- Görmüyor musun, işitmiyor musun?

Civelek- İşitiyorum ya, işittiğim için böyle söylüyorum. Demek oluyor ki sen dilsiz değilmişsin.

Kız- Değil imişim, zararı ne?

Civelek- Zararı ne olacak a babam? Zararı? Hiç! Hatta faydası bile pek çok.

Kız- Öyle ise memnun ol!

Civelek- Memnun olacağım ama... Şey bana baksana, dilin açıldığına memnun olacağım, ama bir türlü inanamayacağım geliyor. Korkarım rüya görüyorum.

Kız- Çıldırdınsa kendini Pabucubüyüğe okut.

Civelek- Ee! Şimdi sen dilsiz değilsin ha? Demek oluyor ki artık dilini çıkardın.

Kız- (İstihza makamında Civelek'e dilini çıkarıp göstererek) Na işte bak dilimi çıkarıyorum, amma yalnız sana çıkarıyorum.

Civelek- (Memnûnâne) Ah köftehor, en sonra imana geldin öyle mi? Vaktiyle şamarları atıp canımı yakıyordun. Şimdi de bana dilini çıkararak eğleniyorsun ha?

Kız- Beyhude sözlerle boş yere israf edecek vaktimiz yoktur. Lâtifeyi bırakalım. Beni dinle.

Civelek- O ne ya? Sen yine çehreyi astın. Bu taş yüreklilik hâlâ mı devam edecek?

Kız- Beni dinle diyorum. Sen haniya geçenlerde senin yarım bıçak kınının hikâyesini söylemiştin.

Civelek- Evet! Haniya şu ölümden kurtulduğum gecenin hikâyesi değil mi?

Kız- Evet! Seni kurtaran kızcağız hakkında da bir büyük teveccüh göstermiştin. İyiliğe iyilik filân demiştin.

Civelek- Evet evet! Ah o kız elime geçse bıçağım hakkı için....

Kız- Lâkin sen o vak'ayı tastamam nakletmedin.

Civelek- Neden bildin?

Kız- Senin nene lâzım? Sen hendek içine olduğunu söyledin, ama seni hendek içinde vurmadılardı. Kale burcu içinde vurdulardı.

Civelek- Sahih, öyleydi be, Kanlıburç içinde! Güzel amma a babam, sen bunu neden bilirsin? Peri kızı mısın nesin?

Kız- O gece hava gayet şimşekli, gürültülü, yağmurluydu.

Civelek- (Hayretle) Öyleydi. Fakat sen bunları kimden işittin? Korkarım...

Kız- Sabret! Sen gözlerini açtığın vakit o kız kendi anasına "Anacığım!" dediğinde bunların merhametlerini kazanmak için "Ah burada bir ana varmış. Ana yüreği merhametli olur. Allah aşkına beni anama götürünüz!" diye yalvardın yakardın, sonra evini tarif ettin. Boğazkesen'de Defterdar Yokuşu'nun ağzındaymış.

Civelek- Öyle! Fakat...

Kız- Gece yarısını çok geçmiş idi ki ana ile kız senin koltuklarına girip götürdüler. Bir kocakarı validen vardı. Uykudaydı. Uyandı kıyametleri kopardı.

Civelek- Hepsi tamam, hepsi! Yanımda beraber imişsin gibi söylüyorsun. Billâhi sen ya cinsin, ya perisin, ya cadısın, ya sihirbazsın veyahut...

Kız- Ee, veyahut?

Civelek- O kız sensin!

Kız- Evet! İşte o kız benim. Benim adım Şehlevend'dir.

Civelek- (Memnûniyetten çılgın gibi bir hâle gelerek) Deme Allah'ı seversen?

Kız- Niçin demeyeyim?

Civelek- Şey!.. Yanlış söyledim! De! De! Söyle! Söyle!

Kız- İşte biz o zaman sana bu kadarcık bir iyilik ettik.

Civelek- Nasıl bu kadarcık? Beni ölümden kurtardınız.

Kız- Her neyse! Ne kadarcık olursa olsun! Şimdi sen de bana

o kadarcık bir hizmet etmeyecek misin?

Civelek- Her ne emrin varsa can baş üstüne! Fakat Allah aşkına olsun biz bu geceyi de boşuna mı...

Kız- Ben daha söyleyeceğim sözü de bitirmedim. Senden isteyeceğim hizmetin ne olduğunu anladın mı ki hemen can baş üstüne diye kabul ediverdin?

Civelek- Ya benim aklım başımda mı? Başımda kaldı mı? Sen emredecek olduktan sonra ne emredersen et! Buyur! Söyle! Hazırım.

Kız- Haniya şu Hüseyin Fellâh isminde bir adamcağız var. Onun hakkında ne karar verdiler, işittin ya?

Civelek- Zavallı oğlancağız! İşte yarın akşam gidip basacaklarmış.

Kız- Niçin "Zavallı oğlancağız." dedin? Hem haydut olasın, hem de böyle zayıf yürekli bulunasın!

Civelek- Vay beni sana haydut diye kim anlattı?

Kız- Kimsenin anlatması lâzım değil. İşte haydutlar içindesin.

Civelek- Ah! Şe... şey! Neydi senin adın be? Ha! Şehlevend Şehlevend! Ne de güzel isim!.. Ah Şehlevendciğim, nasılsa düştüm. Bir düşüştür düştüm. Yoksa!.. Vallahi Şehnaz! Ah... Yine unuttum be. Neydi o? Ha! Şehlevend. Bıçağım hakkı için! İşte sana yemin ediyorum ki çocuklukla şeytana uydum, elimden birkaç kaza çıktı. Ama hırsızlığı, haydutluğu bir vakitte kabul etmedim ve etmem de! Bizim hırsızlar Hüseyin Fellâh kendilerine uymadı diye canına kasdediyorlar. Elimden ne gelir a Şehlevendciğim, elimden ne gelir? Elimden gelse...

Kız- Elinden gelse ne yapardın?

Civelek- Senin meramını bilmem, ama ben elimden gelse bu oğlanı kurtarırdım.

Kız- Bu ise senin elinden gelir bir şeydir.

Civelek- Hüseyin'i kurtarmak mı?

Kız- Sen yalnız kendin kurtaramazsın ben beraber olduktan sonra da kuvvetimizle kurtaramayız.

Civelek- (Taaccüple) Vay sen böyle işlere de girişebilir misin?

Kız- İnsana dert, belâ,musibet her cesareti verebilir. Sen beni ilk defa olarak nerede gördün?

Civelek- Burada!

Kız- Kanlıburc'u unuttun mu ya?

Civelek- Ha! Sahih! Kanlıburç'ta. Ama yüzünü görmemiştim.

Kız- İşte evvela o Kanlıburç'ta katillerin cengi bıçakları arasında ve sonra da haydutlar konağında gördüğün bir kızın bu kadarcık cesareti olabilir. Neyse buraları şimdi lâzım değil a? Bu Hüseyin'i nâhak yere bir belâdan kurtarmak için bir kolay yolu vardır, lâkin yapacaksan söyleyim.

Civelek- Sen emrettikten sonra...

Kız- Bu sabah erkenden çarşıya çıkarsın. Bir katır tutup doğruca Hüseyin Fellâh'a gidersin. Yarın gece başına gelecek belâyı haber verirsin.

Civelek- Güzel amma Hüseyin'in mahallesini bilmiyorum ki...

Kız- Ben biliyorum. Hem de pekâlâ ezberledim. Cuy'a köyündeymiş.

Civelek- Cuy'a mı? Ha! Şu Cuy'a! Biz o tarafa birkaç defa gittik. Hatta ihtiyar Arapçığı o tarafta öl... Neyse, bildim bildim... Yarın sabah erkenden oraya damlarım.

Kız- Benden de bir selâm götürürsün.

Civelek- Senden dè selâm mı götüreyim?

Kız- Evet! Benim dilsiz olmadığımı o da anladı.

Civelek- Senin dilsiz olmadığını o da mı anladı?

Kız- Evet! Sanki ne varmış?

Civelek- Birşey yok ama... Zihnim... Buna da neyse!

Kız- Hayır hayır! Neyseyi kabul etmem. Zati geçen akşam Hüseyin'i buradan kaçıran da benim!

Civelek- Vay! O da sensin ha! Korkarım...

Kız- Canım neden korkuyorsun Allah'ı seversen?

Civelek- Neden korkacağım? Şundan korkuyorum ki o bize sille tokat vuran pamuk gibi eller Hüseyin'in çenesini okşamış olmalıdır da ...

Kız- (Mosmor kesilerek) İşte şimdi de bir şamarın sırası geldiyse de...

Civelek- Canım niye darıldın?

Kız- Ettiğin hezeyanın farkında değil misin?

Civelek- İyi ya okşamışsan sanki ne olur? Canın istediği adamın çenesini...

Kız- (Tehevvürle) Ben bu yaşa kadar kimsenin çenesini okşamamışımdır, kimseye de çenemi okşatmadım. Her kim bana bu sohbette bulunmak istediyse bastım şamarı!

Civelek- (Yanaklarını kaşıyarak) Ah! Hem de hızlı şamarları ya! Kim bilir heriflerin gözlerinden ne ateşler fırlamıştır.

Kız- Sen beni sokak şırfıntılarından mı zannediyorsun?

Civelek- (Kekeleyerek) Canım Şehlevend! Affet! Halt ettim. Ben biraz eşekçe bir adamım! Bazı bazı böyle eşeklikler ederim. Hele geçen gece dahi Hüseyin'i sen kurtarmış olduğuna da pek memnun oldum.

Kız- Ben kurtardım zahir! Zira senin baban sana "İyiliğe iyilik et." diye nasihat etmişse, benim de babam bana "Sana iyilik etmemiş olana bile Allah için iyilik et." diye nasihat etti.

Civelek- Senin baban Koncoloz muydu?

Kız- Koncoloz nedir?

Civelek- Haniya ben ilk geldiğim zaman Ahmed Bey bana babam için soruyordu. Fenalığa iyilik edenlere koncoloz derlermiş. Onlar müslüman değil miymişler, neymişler?

Kız- Feylesof mu?

Civelek- Ha işte o! Feylesof!

Kız- Hayır! Benim babam feylesof değildi, ama feylesoflar niçin müslüman olmasınlar?

Civelek- Ne bileyim ben?

Kız- Öyleyse bir daha bilmediğin şeyi ağzına alma!

Civelek- Ee senin baban ispinos... Of! Yine unuttum be... "Maydanoz" diyeceğim geliyor. Ha! Feylesof değilmiş de niçin bu kadar iyilik ediyorsun? Sanki Hüseyin'i öldürürlerse sana ne?

Kız- Neden sordun?

Civelek- Zihnimi gıcıklayan başka birşey vardır. Vallahi Şehlevend, ister darıl, ister darılma. Korkarım sen Hüseyin'i seviyorsun.

Kız- Sevmemiş olsam kendisini ölümden kurtarmaya çalışır mıydım? Severim zahir! Onu da senin kadar severim.

Civelek- Benim kadar mı? Demek oluyor ki beni de seviyorsun. Beni sevdiğin âlâ ama anı da sevmek ... İşte bu biraz çapar ız. Muhabbet ortaklık götürmez kara babam, götürmez.

Kız- Sana demincek ne dedim?

Civelek- Kendine erkek eli değmediğini anlattın. Lâkin sana kıyamete kadar erkek eli değmeyecek değil a? Ben ise isterim ki yalnız benim elim değsin.

Kız- Bu gibi lâkırdıları sonra etmeliyiz. Şimdi işimize bakalım.

Civelek- İşte bu sözün de fena değil!

İşte şu müzakereyi ettikten ve kararı verdikten sonra artık asıl ismini yad edelim bizim bîçare Şehlevend yerinden kalkıp odasına gelmeğe davranmıştı. Civelek dahi artık bu fırsatı olsun elden kaçırmamak ve hiç olmazsa bir buseciğine nail olmak için davrandı ise de kız tekrar sillenin solaklamasını hazırlayınca "Yine mi şamar? Yine mi merhametsizlik?" diye çocuk geriye ric'at eylediğinden, Şehlevend şayet Civelek göreceği işten vazgeçer hülyasıyla keyfiyeti teyit etmeğe mecbur oldu:

Kız- Evet her zaman şamar! Her ne vakit hududu tecavüz edersen hep şamar! Senin benim üzerimde ne hakkın var? Ben senin nikâhlın mıyım? Nişanlın mıyım? Fakat keyfine göre hareket etmedim diye bana va'deylediğin hizmeti yapmaz ve alçakçasına bir suretle öldürülecek olan bîçare Hüseyin'i kurtarmazsan işte o zaman senin de nazarımda haydutlardan hiçbir farkın kalmayacaktır.

Civelek- O işi yapmam dedim mi a gözüm? Niçin böyle söylüyorsun a babam! Yalnız benim hakkımda da biraz merhametli olsaydın, dünyada...

Kız- Yarın akşam Hüseyin'in kurtulması senin elindedir, senin! Ben bana düşeni yaptım bitirdim.

İşi bu suretle teyid eyledikten sonra dilsiz kız geldi, yatağına girdi. Ve bir takım acı tahatturât-ı sabıka uykusunu tehir eylediyse de Şehlevend artık öyle olur olmaz acılara mağlûp olmayacak kadar cesaret ve besâlet peyda eylemiş olduğundan her hâlde uykuya varabildi.

Ya Civelek?

Dördüncü Bap

Kız gittikten sonra Civelek Mustafa kafasını önüne eğip bir hayli şeyler düşünmüş, bir hayli göğüsler geçirmiş, çehresinde kâh beşâşet, kâh sürûr alâmetleri göstermişti.

Niçin?

Evvelâ kendisini o gece ölümden kurtaran kızı bulur da güzel ve ırz ehli olduğunu görürse tezevvüc edeceği hakkında bir ahdi vardı. Hâlbuki Şehlevend her nevi hizmette bulunur bir cariyenin hâl-i meskeneti ve pejmürdegîsi içinde iken dahi bir adamı heveslendirecek hüsn ü âna malikti.

Vâkıa bazı şuarâmızın tahayyül eyledikleri cihetle kâğıt gibi beyaz olmayıp esmerce bir kızdı. Ancak kadınların "Beyazın adı var, esmerin tadı var." dedikleri esmerlerden olup, ekseriya bu tende bulunanlara mahsus olan gayet güzel kara gözler ve yine bu renkteki saçlar, kaşlar, uzun kirpikler, ufak ağız ve mütenasip çene ve burun Şehlevend'in çehre-i gendüm-levnini tezyîn eden azadan idiler.

Mustafa ise kızı ilk gördüğü zaman bile gözüne kestirmiş olduğu hâlde Şehlevend'in cazibe-i hüsnü nazarında bittedrîc arta arta o aralık bir dereceye vâsıl olmuştu ki bazı bazı gözlerinden ateş çıkaran şamarlardan kat'-ı nazar bîçare çocuk geceleri dahi rüyasında yalnız dilsiz ile meşgul olmağa başlamıştı.

Vâkıa tokat ile sille ile devam eden bir muaşakanın bu derece tesirâtı biraz garipçedir. Lâkin sizin gibi terbiyeli nazik

adamlar için garipçedir. Bir de Civelek'i zihninizde bulunuz. Onun için üç dört şamarı birbiri arkası sıra yemek âdeta şakadan, cilveden ma'dûddu. Ama diyeceksiniz ki bu şaka eşek şakasıdır. Zaten Civelek biraz eşekçe adam olduğunu kendisi itiraf eylemişti. Hele dilsiz cariye kendisinin aradığı kız olduğunu anladıktan sonra Civelek o zamana kadar yemiş olduğu tokatlara nasıl teşekkür edeceğini bilemedi. Çünkü merkum alacağı kızın ehl-i ırz olmasını da şart koymuş olduğundan ve yediği şamarların herbiri ise Şehlevend'in iffeti hakkında kuvveti bedîhî birer burhan yerine geçtiğinden bu da Civelek için bir büyük nimet addolunmuştur.

Saniyen hakkındaki şevk ve hevesini derece-i kemâle vardırmış olduğu kızın Hüseyin Fellâh'ı da kendisi kadar sevdiğini yüzüne karşı ikrar etmesi Civelek için pek fena bir dağ-ı derûn olmuştur. "Lâtife filân bir tarafa kalsın, eğer Hüseyin Fellâh'ı gerçekten seviyorsa iş fena! Seviyorum diyor ama bundan muradı acıyorum, merhamet ediyorum, demek olacaktır. Zaten herifi topu bir kere gördü. Ben ise daima yanındayım. Gözü bana alışmıştır. Hem benim hemşehrimdir. Hâsılı şunun gönlünü edebilirsem dünyada bundan âlâ birşey olmaz. Ama dilenci kız imiş! Ben de İstanbul efendisinin oğlu değilim a? Güzel ve bahusus ırz ehlidir, sen buna bak." diye kendi kendisini tesellliye gayret etmemiş olsaydı ihtimal ki Şehlevend'e va'detmiş olduğu hizmeti görmekten cayardı.

Bir aralık dahi Şehlevend'in cariye ve esir olması kendi kendisine verdiği tesellilerin hükmünü izale ederek Mustafa'yı âdeta ye's ve fütûr girdaplarına atmıştı. Derken kendisini kurtaran ana ile kızın kızı bulunan Şehlevend'in an-asıl esir olmadığı mütalâası yüreğine biraz serinlik verip maahaza "Ulan ben ne eşek imişim! Ne kadar da şaşkın bir eşek imişim! Nasıl olup da esârete düştüğünü ve buraya ne suretle giriftar olduğunu sormadım. Sormalı değil miydi?.. Hayır! Ben aslı o kadar şaşkın değilim ama onu dilsiz zannederken dilli görünce şaşırdım. Şaşkınlık bundan geldi." sözleriyle yine nefsini kâh levm eder, kâh teselli eylerdi.

Hasılı Mustafa pek çok şeyler düşündü. Pek çok şeyler söyledi. Ancak düşündüğü ve söylediği şeylerin cümlesi bir yandan

da kayıp ve mahvolur giderdi. Zira zihin denilen şeyin dahi bir vüs'ati olup hariçten zihne gelen şeylerin miktarı zihnin vüs'ati tahammülünden ziyade olursa bir yandan geldiği gibi bir yandan da çıkar gider. Çıkıp gitmeyecek olsa tahammül edemeyerek patlaması lâzım gelirdi. Binaenaleyh Mustafa'nın dahi zihninde yalnız sabah erkenden Cuy'a'ya giderek Hüseyin Fellâh'ı o akşamki tehlikeden haberdar etmek sureti bakî kalıp, ondan maada ne gelmiş ise cümlesi geldiği gibi çıkıp gitmiştir. Garip değil midir ki Mustafa sabaha kadar birkaç saatten ibaret olmak üzere dalmış olduğu uykuda dahi hep bu hâl-i bîdârîsinde uğraştığı ahvâl ile uğraşmış olduğundan, uyandığı zaman o gece uyuyup uyuyamamış olduğunu fark edemeyecek bir hâldeydi. Evvelâ gidip dilsizi gördü. Lâf söylemek istedi ise de kız işitmez ki söylesin. Bîçare hem sağır hem dilsiz. Yine işaretlere başladılar. Kızın ta'cîli üzerine Mustafa hazır Ahmed Bey uyanmadan sokağa fırladı ve bir ester istikra ederek Cuy'a'da soluğu aldı.

Civelek zannederdi ki Cuy'a'ya vardığı gibi Hüseyin'in kapısını tak tak çalacak. Kapı açıldığı gibi girecek. Doğruca Hüseyin'in yanına çıkacak. Vereceği haberi verdikten sonra yine avdet edecek.

Hâlbuki Hüseyin Fellâh, Dayızade Ahmed Bey'in ziyafetinden beri kendisini bir muhafaza-i müfrite altına almış bulunduğundan akşam ezanından sonra kale gibi konağın kapıları seddolunarak kimseyi kabul etmediği misillü gündüz dahi öyle herkesi kolay kolay huzuruna kabul etmezdi.

Mustafa daha sokak kapısına gelince kapıcı "Ne istersin?" sualini bastırıp da "Hüseyin Ağa'yı biraz görmek isterim. Kendisine söyleyecek iki çift sözüm vardır." cevabını alınca kapıcının gözleri fal taşı gibi açıldı ve orada bulunan bir uşak ile keyfiyeti derhâl kâhyaya i'lâm eyledi.

Kâhya kayıpa kadar gelip Mustafa ile söze başladı:

Kâhya- Ne istersiniz ağa birader.

Civelek- Hüseyin Ağa'yı görmek isterim.

Kâhya- Niçin? Ondan ne istersiniz?

Civelek- Kendisine söylenecek bir sözüm vardır da....

Kâhya- Bana söyleyiniz. Ben de ona söylerim.

Civelek- Söyleyeceğim söz pek gizlidir a babam! Başkasına söyleyemem. Hüseyin Fellâh'ın kendisine söylemeğe memurum.

Kâhya- Zararı yok birader. Varsın pek gizli olsun. Ben onun kâhyasıyım. Onun benden gizli hiçbir işi yoktur.

Civelek- Be kara babam! Söyleyeceğim şey o kadar gizli bir şeydir ki hatta sana bile söylenmez. Hüseyin Fellâh'ın kendisinden başka bir kimseye söylenemez. Anladın mı Hacıbaba?

Hüseyin Fellâh'ın konağı gibi şu aralık her şeyden herkesten şüphe edilmekte bulunan bir konağın kapısında hâl ve şanı ve kullandığı şive-i lisânı meçhul ve Hüseyin'i mutlaka görmek hususunda musırr olan bir adam hakkında ne kadar şüphe edilmek lâzım gelirse kâhya dahi Mustafa'dan o kadar şüphe eylemişti. Hele aralarında:

Kâhya- Sen kimin yanındasın? Kimsin?

Civelek- Ben Dayızade Ahmed Bey'in yanındayım, ama getirdiğim haber ondan değildir. Başkasındandır.

sözleri dahi cereyan eyledikten sonra kâhya bütün bütün fitili almış ve hatta Mustafa'nın "ama" kelimesinden sonra söylediği lâkırdıları da dinlememiş olduğundan, artık Hüseyin Fellâh'a suikast için gelmiş olmasında şüphesi kalmadığı cihetle bu herifi efendisine haber vermek için "Sen biraz burada dur. Ben şimdi gelirim." diye içeriye efendisi yanına girmiştir.

Kâhya keyfiyeti Hüseyin Fellâh'a haber verip de Hüseyin dahi sokak kapısına nezareti bulunan bir pencereden bakarak Mustafa'yı Dayızade Ahmed Bey'in adamlarından olmak üzere tanıdığı anda kâhyasına "Defediniz şu hınzırı, zira şimdi..." emrini vermiş olduğundan kâhya kapıya koştu ve Hüseyin Fellâh kendisinin getirmiş olduğu emri kabul etmediğini haydutlar cemiyetine mensup olan Mustafa'ya bir suret-i müteneffirânede anlattı.

Mustafa bu cevabı alınca ne hâle geldi bilir misiniz? Ama bu muameleyi kendi hakkında bir hakarete hamlederek onun üzerine canı sıkılmış zannetmeyiniz. Çünkü merkumun şimdiye kadar meşhudunuz olan hâl ve şanından öyle olur olmaz tahkirlere canı sıkılacak adamlardan olmadığını anlamışsınızdır.

Yalnız o akşam için Hüseyin'i bekleyip duran belâyı kendisine haber veremeyeceği cihetle hem Şehlevend'e vermiş olduğu vaadi ifa edemeyeceğinden ve hem de Hüseyin'i tehlike içinde bırakacağından dolayı kahrından helâk olmak derecesine gelmiştir.

Maahaza bu derece-i teessüf Mustafa'nın son derece-i me'yûsiyeti değildi. "Bir de babam! Hüseyin Fellâh için getirdiğim haber pek büyük bir haberdir. Niçin böyle ediyorsunuz? Zararı size dokunacaktır." diye talep ve teklifinde ısrara da başladıysa da bu kere kâhya tavrı değiştirerek, işine gideceği varsa gitmesini ve gitmezse iş fenaya varacağını anlatıp da elini dahi boğazındaki palanın kabzasına koyunca işte bu zaman Mustafa'nın ümidi bütün bütün munkatı' oldu.

Şu hâli pek garip görmemelisiniz. Dostluk etmek istenilen taraftan emniyet görülememek kesîrü'l-emsâl bir şeydir.

Nihayet Civelek Mustafa'nın aklına Şehlevend gelmesin mi? Kâhyaya:

Civelek — Hacıbaba! Haydi.

Kâhya- Ben hacı değilim, haydi işine diyorum.

Civelek- Sabret a babam, sabret! Bizim memlekette Arapların hepsine hacı derler. Neme lâzım? Hacı değilsen bile inşaallah Kâbe'ye gidersin de hacı olursun. Sen şu lâkırdımı da dinle. Haydi git efendine de ki, beni dilsiz kız gönderdi. Getirdiğim haber de onun tarafındandır. Kendisinden maada kimseye söylememeyi de dilsiz kız emretti. Anladın mı hacı... şey, baba?

Kâhya hiddetinden bin lâhavle çekerek bu haberi de Hüseyin Fellâh'a götürdü. "Dilsiz kız" ismini işittiği gibi Hüseyin Fellâh hemen tavrı değiştirip gelen adamı derhâl huzuruna getirmesini kâhyaya emretmesin mi?

Muamelenin tebeddülüne en evvel kâhya şaştı. Civelek ise kâhyanın evvelki odabaşı çehresini değiştirerek "Buyurunuz efendim! Hüseyin Fellâh teşrifinize muntazırdır." diye kendisini istikbâl eylediği zaman şaşmıştı. Neyse, Mustafa dahi becerebildiği bir tavr-ı nazikâne ile kapıdan girdi.

Daha merdivenden çıkarken kâhya Mustafa'ya "Birader!

Bu dilsiz kız kimdir ki Hüseyin Fellâh onun ismini işitir işitmez birden fırladı ve hemen zatınızı davet etmeğe beni memur eyledi?" diye bir sual sormuştu ki bu sual bîçare Mustafa'nın içini yiyip durmakta olan şüpheleri su-i zanları birden bire tecdit ederek kâhyaya gayet ters bir cevap vermesine ramak kalmıştı. Ancak yine aklını başına devşirerek "İşte öyle bir dilsiz kızdır!" cevabıyla iktifa edip kendisi içinden "Gördün mü bir kere, nasıl şüphemde haklı imişim? Hiç Hüseyin kızı sevmese ismini işittiği anda yerinden fırlar mıydı? Bu kız beni bir kündeden atmak istiyor ama işte o zaman kızı da Hüseyin'i de benim elimden kurtaracak bir kimse bulunamaz! Neyse, şimdi gidelim de şu tehlikeyi haber verelim!" sözlerini lisan-ı kalble söyleyerek Hüseyin'in odasına varmıştır.

Hüseyin Fellâh, Mustafa'yı pek büyük iltifatla kabul eylemiş ve hâl ve hatırını sormuş ise de bu iltifatın herbiri Mustafa için bir tahkir yerine geçeceği şüphesizdir. Çünkü insan daima hariçte kendi kuruntularını ispat edecek esbab aradığından Mustafa dahi güya kendisinin Şehlevend'e olan muhabbetini Hüseyin bilir de mahza canını yakmak için bu muamelede bulunur zannındaydı. Bununla beraber Hüseyin Fellâh gibi bir ağadan adam huzurunda gösterilmesi lâzım gelen riayet ve hürmete halel vermemeğe himmet eyledi.

Aralarında cereyan eden mücâvebe şu oldu:

Hüseyin- Ee! Ne var bakalım birader?

Mustafa- Amma emniyetsizlik gösteriyorsunuz ha! Eğer dilsiz aklıma gelmemiş olsaydı, beni kabul etmeyecektiniz!

Hüseyin- Öyle olacaktı. Artık affınızı rica ederiz. Ee! Dilsiz kız ne işaret etti?

Mustafa- İşaret filân lâzım mı ya? Tıkır tıkır söyledi. Birader! Efendim olacak haydut kendi arkadaşlarıyla beraber bu akşam gelip seni basacaklar. Ahırlara, samanlıklara filânlara ateş verecekler. Sen dışarıya çıktın mı, hemen cümlesi senin üzerine hücum ederek hakkından gelecekler. Hatta müzakerelerinde ben de bulundum. Ama doğrusu ya, gelip sana haber vermek aklıma gelmemişti. Acımadım mı? Acıdım! Lâkin sana haber vermek benim aklıma gelmedi. Bir de gece yarısı dilsiz kız dil-

lenerek odama gelip bu işi sana haber vermek için beni gönderdi.

Hüseyin- Dilsiz olmadığını sana da söyledi ha?

Mustafa- (Bu sözden biraz hiddetlenerek) Vay niçin söylemeyecekmiş? Sana söylemiş de bana neden söylemesin?

Hüseyin- Haniya pek gizli tutarmış da...

Mustafa- Meğer İstanbul'da ben yaralandığım gece beni hendekten alıp da evime getiren ana ile kızın kızı işte bu Şehlevend imiş. Ha!.. Gerçek sen bu hikâyeyi de bilmezsin. Ama zararı yok. İşte o dilsiz kızın adı Şehlevend'dir. Hâsılı kardeşim, bu akşam on beş, yirmi kişi gelip basacaklar. İşte ben sana bunu haber vermeğe geldim.

Vâkıa Civelek Mustafa, Hüseyin Fellâh aleyhindeki şüphesinde devam eder ve işin içinde şu Hüseyin Fellâh meselesinin bulunduğuna ziyadesiyle canı sıkılır idiyse de Hüseyin'e acımaktan da yüreğini bir türlü menedemezdi. Binaenaleyh Civelek'in sözlerinde görülen metanet ve rezânet ve merdî ve safvet Hüseyin Fellâh'ın pek büyük bir emniyetini mucip olup, bahusus dilsiz kızın kendisini muhafaza hususunda ta bu dereceye kadar himmet etmesine nasıl taaccüp edeceğini de bilemeyerek Mustafa'ya beyân-ı memnuniyetle beraber çıkarıp beş on da altın verdi:

Civelek- Bu ne? Bunlar ne oluyor? Ben buraya para için gelmedim birader! Benim paraca pulca alışverişim de yok. Şehlevend kız gönderdi de onun hatırı için geldim. Vaktiyle o bana bir iyilik etmişti. Şimdi de ben ona bu iyiliği ettim.

Hüseyin- Zararı yok kardeşim, zararı yok. Madem ki siz öyle bir yerde bulunuyorsunuz ve madem ki bana da bu hizmetleri görüyorsunuz. Yanınızda beş on para bulunmak lâzımdır. Onlar senin olsun. Şunları da dilsiz kıza ver.

diye on beş yirmi altın dahi onun için verdi. Mustafa kabul etmemeğe ne kadar çalıştıysa, Hüseyin dahi ibramını, ısrarını o kadar arttırdığından çarnaçar kabul eyledi ve bir daha gerek kendisi geldiği ve gerek sair birisini gönderdiği zaman uşaklara yalnız bir "Dilsiz" diye haber verirse hiç mümâna'at görmeyeceğine dair beynlerinde karar verildi.

Mustafa yine esterine râkiben gelip çarşıca olan ahz u

i'tâsını dahi icra ederek Ahmed Bey'in hanesine vâsıl oldu. Vâkıa vakit pek ziyade geçmiş olmasıyla bey uykudan uyanmış ve Civelek'i arayıp bulamamış olduğundan hîn-i avdetinde çocuğu biraz tekdir eylemiş. Ancak her hâlde iş geçiştirilip akşamı ele aldılar.

Akşam üzeri Mustafa aralık buldukça kıza o günkü vak'ayı hikâye etmek ve Hüseyin'in gönderdiği altınları vermek isterdi. Fakat Şehlevend'in kulağı işitir mi? Dili söyler mi? Top atsan işitmez. Bahusus sırrın fâş olmaması hakkındaki dikkati dahi pek fevkalgaye olduğundan Mustafa dilsiz işaretleriyle konuşmak istediği hâlde ondan da çocuğu men eyledi.

Elhasıl gece olup Ahmed Bey ba'de't-taam silâhlarını kuşandı. Ve rüfekasından komşusu Şeyh Gazrûf'un tavlasında bulunan hayvanları Gazrûf'un emriyle hazır bulunacaklarını bildiği cihetle artık rüfekasının işaretlerine muntazır kaldı.

Böyle bir yere gidileceği gece rüfeka Ahmed Bey'in hanesinde toplanmazlardı. Herbiri bir başka yoldan haric-i şehirde vâki Musalla nam mahalle -kalenin bir büyücek gediğinden- çıkıp orada toplandıkları cihetle Ahmed Bey dahi Gazrûf ve Hamid tarafından gönderilen haber üzerine onların yanına vardı. Üçü birden Musalla'ya gittiler ve oradan mahall-i maksudlarına teveccüh ettiler.

Beşinci Bap

Ahmed Bey gittikten sonra Şehlevend ile Civelek bol bol konuşmağa geniş geniş meydan buldular. Söze en evvel kız başladı:

Kız- Hüseyin Fellâh'a güvenirim ama bizim hınzırlar da pek kalabalık gittiler. Bu gece merakımdan çatlayacağım. Bir kere avdet etseler de işi anlasak.

Civelek- (İçinden kendi kendisine) Gördün mü bir kere ne merak? Hüseyin'e güvenirmiş!.. (Şehlevend'e) Vallahi Şehlevend! Bana sorarsan derim ki Hüseyin onların analarını beller. Herif o kadar kuşkuda ki beni bile huzuruna bin belâ ile kabul edebildi. Ta senin ismini vermeyince yüzünü göremedim.

Kız- Elbette! Can pazarlığı bu.

Civelek- Can pazarlığı mı? Hey canım hey! Bana kalırsa aşk pazarlığı zannederim, aşk! Neyse... Hem bak sana Hüseyin para gönderdi.

diye cebinden çıkardağı altınları kızın önüne koydu.

- Bunların on tanesi benimmiş. Ama bana paranın ne lüzumu var? Şehlevendciğim, istersen hepsini sen al!

Kız- Ya Rabbi niçin gönderdi.

Civelek- Bilir miyim ya? Siz orada parasızsınız. Şayet lâzım olursa harcedersiniz diye gönderdi.

Kız- Evet! Hakkı vardır. Belki lâzım olur. Hem de lâzım olacaktır zannederim. Yine sende dursunlar.

Civelek- Bende duracaklarına sende dursunlar Şehlevendciğim!

Kız- Yok! Sende dursunlar diyorum. Ah!... Bu geceyi geçirebilsek...

Bu son lâkırdı üzerine arada bir sükût peyda olu. Kızın sükûtu eşkiyanın Hüseyin Fellâh'a bir zarar eriştirebilip eriştiremeyecekleri hülyasından ibaret olup, Civelek ise Şehlevend'in şu Hüseyin Fellâh için bu kadar kasavet çekmesini mutlaka kızın Hüseyin'e aşk ve muhabbeti olması suretine hamletmeğe çalışırdı. Nihayet kızı dalgınlığından kurtarmak için:

Civelek- Ne düşünüyorsun ya? Şehlevendciğim!

Kız- İşte dedim a! Şu zavallı Hüseyin Fellâh'ı düşünüyorum.

Civelek- Sana haber vermedim mi? Selâmettedir vesselâm! Fakat o herif sana ne yaptı ki bu kadar kasavetini çekiyorsun?

Kız- O bana hiç bir şey yapmadı. Lâkin öyle bir babayiğite nâhak yere kıyarlarsa sen acımaz mısın? Yoksa Hüseyin'i sen sevmedin mi?

Civelek- Sana acımam diyen var mı a babam? Ben Hüseyin'i sevip sevmediğimi daha henüz düşünmedim. Ama senin onu sevdiğini biliyordum. Sonra ...

Kız- (Tehevvürle) Seviyorsam ne lâzım gelirmiş?

Civelek- (Şiddetle içini çekerek) Ee! Elbette onu seversin

ya! Ben kim, o kim!

Kız- Sen kim, o kim?

Civelek- Kim olacağız? Ben kimsesiz bir garip yiğit, o ise koca bir Hüseyin Fellâh!

Kız- Elbette öyle!

Civelek- (Mahzûnâne) Ben de öyle değil demiyorum ya a Şehlevendciğim! Ben de öyledir diyorum. Benim beş param yok. O ise sana avuç doluları altın gönderiyor.

Kız- Ben onu hiç bir vechile kabul edemem. İşte paraların hepsi sende. Hepsi de senin olsun.

Civelek- Âşık ile mâşuk arasında kılavuzluk bahşişi öyle mi? Ama artık bu kadar...

Kız- (Tehevvürle) Halt etmişsin! Beni daha tanıyamadın. Evvelâ şunu bil ki ben asla yalan söylemem. Hüseyin ile bir alışverişim olsa inkâr etmezdim. Hem nasıl olur ki herifi daha bir kere gördüm?

Civelek- Varsın bir kere olsun. Beğenecek olduktan sonra bir keresi de kâfidir.

Kız- Evet! Beğenilmeyecek delikanlı da değildir a!

Civelek- Demek oluyor ki beğendin. Gördün mü işte nasıl inkâr edemiyorsun?

Kız- Sen beni mutlaka böyle söyletmek istediğin için keyfin gelsin diye böyle söylüyorum. Evet! Beğendim! İşte yine tekrar ettim. Fakat kendisine âşık olarak beğenmek değil, kendi işinde gücünde, ehl-i ırz, zengin, akıllı bir delikanlı olduğu için beğendim.

Civelek- (Şetaretle) Buna inanayım mı Şehlevend?!

Kız- İnan!

Civelek- Ya beni beğendin mi?

Kız- Ne gibi?

Civelek- Canım ben de ırz ehli bir çocuk değil miyim?

Kız- Evet seni de beğendim. Sen de yiğit, mert bir çocuksun.

Civelek- Ama beni de Hüseyin Ağa gibi beğendinse bir şeye

yaramaz. Ben isterim ki (yılışarak) sen beni başka türlü sevesin.

Kız- Yine mi zevzekliği ele aldın? Ehl-i ırz olan çocuk böyle mi yapar?

Civelek- Adam! Bu kadar da sert olma be Şehlevendciğim! Sen de gençsin ben de gencim. Ne yapayım a babam, yürek seni sevdi. Duş oldu! Hem beni ölümden kurtarmış olan kızı alacağımı Allah ile ahdetmişim! Bu günlerde ise aşkın ateşi cayır cayır ciğergâhımı yakıyor. Meftûn mu derler, haniya ne derler, işte o oldum. Vuslat muslat.. Bilirsin ya âşıklar mâşuklarına neler söylerler? Ah Şehlevendciğim! Kalbimde çok şeyler var, ama kara babasına yandığım malûmatım yok! Okumadım Şehlevendciğim, okumadım.

Kız- Okumadığın, aşkın ateşi, meftûn, vuslat filân diye ettiğin türrehâttan anlaşılıyor.

Civelek- Tarhanayı sevmem amma... Ha?.. Sen tarhana mı dedin yoksa Tırhala mı?

Kız- Bırak şimdi şu boş lâkırdıları. Bir kere ben kendime malik değilim. Düşünmüyor musun ki ben esirim?

Civelek- Gerçek be Şehlevend! Şimdi sen esirsin. Ama zannederim ki evvelleri sen esir değildin. Dilsiz de değildin. Hele o dilsizlik yapma birşey, ama nasıl oldu da esir oldun? Buralara düştün?

Kız- Ben kendi isteğimle satıldım, yine kendi isteğimle dilsiz oldum.

Civelek- Adam, niçin kendi kendini esir edersin be kardaş?! İşte şimdi sen esir olmamış olsaydın... Keşke İstanbul'da olsaydım da Laz Mehmed Ali'ye gidip kendimi satsaydım. Alacağım para ile seni satın alır kurtarırdım... Amma o da neye yarar? O zaman da ben esir kalırdım da...

Kız- (Aklını başına toplayıp Civelek'in sözünü keserek) Vay, sen Laz Mehmed Ali'yi tanır mısın?

Civelek- O yezidi kim tanımaz? Herkesin çocuklarını kandırır da köledir, cariyedir diye satar. Korkarım seni de esir eden odur Şehlevendciğim, ha? Seni de o mu esir etti? Söylesene be? Ne düşünüyorsun?

Bu aralık Şehlevend gayet derin bir dalgınlıkta idi ki Civelek'in kendisine ettiği sualin hiç farkında olmadığından Mustafa kızcağızı eliyle dürttü.

Şehlevend- (Birden bire sıçrayarak) Ne o? Ne var?

Civelek- Niye daldın gittin?

Şehlevend- Hiç!

Civelek- Hiç değil ama, bîçare düşünmeğe hakkın var. Bir tarafta anan, bir tarafta esirlik, öte tarafta Hüseyin Fellâh! Kim bilir daha kimlerin var! Yalnız zavallı Civelek Mustafa için düşünen kimse yok.

Şehlevend- (Dargın bir çehre ile) Sen de söyler söyler hep Hüseyin'i söylersin.Bir daha ağzından bu lâkırdıyı işitmeyim.

Civelek- Zengin ya a kardaş, zengin! Herif istemiş olsa bugün senin pahanı verir, esirlikten kurtarır.

Civelek'in bu lâkırdısı cevapsız kaldı. Çünkü Şehlevend yine derin bir dalgınlığa dalıp gitmişti. Bu hâl bir iki saat devam eyledi. Civelek Mustafa bazı safderûnâne sözler ile kapı yoldaşını uyandırmak ister idiyse de kız "Sen benim merakıma, dalgınlığıma ne karışıyorsun be? Ne hakkın var?" diye şedîden tekdir eylemiş olduğundan bîçare Civelek artık ağzını bile açmağa muktedir olamamıştır.

Sabaha iki üç saat kaldıkta Ahmed Bey ile rüfekası olan eşkiya avdet eylediler. Ve konağın kapısında birbirine veda edip dağıldılar. Bey hareme girdi. Bîçare Şehlevend o gece eşkiyanın muvaffak olup olmamış idügini şakî-i mel'ûnun safha-i rûyunda okumağa çalıştı ise de sürûra dair hiç bir alâmet göremesini muvaffakiyetsizliğe hamledemedi. Zira Ahmed Bey'in çehre-i menhûsuna beşâşet dedikleri şey en büyük muvaffakiyetleri zamanında da gelmeyip, sanki idamına hükmedilmiş bir mücrim imiş gibi bir hüzn-i daimî içinde bulunurdu ki beyimizin kerâmetine kail olanlar bu hâli kesret-i zikr ü fikr ve vefret-i mütalâaya hamlederlerdi.

Civelek Mustafa ile dilsiz, efendilerinin silâhlarını, çizmelerini, filânlarını çıkarmağa koştular. Şehlevend ümid ederdi ki Bey, Mustafa'ya birşey söylesin. Ona da harf-i vâhid söylemeyince yani akşamda beri derûnunu dağdar eden merakını

hâlledemeyince bütün bütün meyus olup yatağına geldiği ve girdiği zaman gözlerine asla uyku girmemiştir.

Sabahleyin dilsiz cariye erkenden kalkıp da işine başladığı zaman hangi işe başlayacağını farkedemeyecek bir hâl-i iğtişâştaydı Bir de bu aralık aklına beyin silâhlarını yoklamak ve tabancaların atılıp atılmamış olduklarını görmek geldi. İçinden "Tamam! Dövüşmüşlerse bundan belli olur." diye doğruca beyin odasına koşup güya silâhları yerlerinde tanzim ediyormuş gibi hareketlerle tabancaları yokladı ve namluları içine parmağını sokup çıkararak simsiyah barut lekesini görünce atılmış olduklarını anladı.

"Dövüşmüşler! Acaba yirmi haydudun kurşunlarından Hüseyin Fellâh'ın sîne-i mazlûmu masun kalmış mıdır?" mütalâası bîçare kızın hamiyet ve şefkat ve merhametle mâlâmâl olan yüreğini oynatıp yine iş başına gitti ise de mümkün değil eli işe varmazdı.

Sözü uzatmayalım kızın bu ıztırabı öğleden sonraya kadar devam eyledi. Bir de çarşıdan avdet eden Mustafa ne müjde getirse iyi? "Çarşıda tevatür büyük! Bu gece bir büyük fırka eşkiya Cuy'a karyesini basmışlar. Hüseyin Fellâh dahi kendi adamlarını toplayıp bunlarla muharebe etmiş. Eşkiyâdan iki adam gebermiş ise de başları yerinde olmadığından kim oldukları anlaşılamıyor. Hüseyin Fellâh'ın tarafında da bir mecruh var. Başka sakatlık yok. İşte Şehlevend bu tevatür herkesin ağzında." beşâretini getirmesiyle kızcağız sevincinden az kalmıştı ki Civelek'in boynuna sarılsın. Fakat ızhâr-ı alâyim-i sürûra dahi hâl ve mekân müsait olmadığından bu hiss-i derûnunu da ketmeyledi. Şu kadar var ki artık akşama kadar her işi bir istirahat-ı bâl ile rüyet ve tesviye etti.

Akşam oldukta ba'de't-taam eşkiya-yı merkume yine birer ikişer toplandılar. İçlerinden Kulaksız ile Aziz ve Honik eksiktiler. Her akşam dışarıda sofada oturmaları mutad olan uşak makulesi heriflerden dahi bir tanesi yürürken cüz'îce aksardı da Civelek "Ne oldun be arkadaş?" diye sorduğu zaman "Hüseyin Fellâh'ın kurşunlarından birisini tabancası içinden çaldım da kaba etime sakladım." dedi. Civelek dahi "İyi ki ya kafana, ya yüreğine veyahut daha amansız bir yerine saklamamışsın." ce-

vabını verdi.

Anlaşılır ki eşkiya ıstılahında "Filânın tüfenginden veyahut tabancasından kurşununu çaldım da filân yerime sakladım." demek "Filân beni tabancasıyla filânca yerimden vurdu." demektir.

İçerdeki efendilerin müşâfehâtından dahi Honik ile bir de uşağın maktûlen geberdikleri ve Aziz ile Kulaksız'ın ve dört nefer uşağın dahi mecrûh oldukları ve zayiâtın bu derece kesreti köy içine varır varmaz Hüseyin Fellâh pusuda bulunduğu cihetle bağteten ateş etmesinden neş'et eylediği ve kendileri dahi ateş etmişler ise de Hüseyin Fellâh takımı ebniye arkasında bulundukları için bir gûne mazarrat görmedikleri anlaşıldı. Müşâfehelerinin mâba'di şu suretle devam eylemiştir:

Ahmed- Maktul olan uşak neyse ne ama Honik'in vefatını ne yapacağız?

Gazrûf- (Honik kendisinin eski refiki olmakla gaybûbetinden dolayı pek fena gazaplı bulunduğundan) Ne yapacak imişiz? İnsan vefat etmez mi? Vefat etti vesselâm!.. Ah! Koca Honik! Kafacığını da kendi elimle kestim. Gözleri kapanmamış olduğundan, sanki Honik "Ey Gazrûf! Ne yapıyorsun? Kendi refikinin mi kafasını kesiyorsun?" diyor zannederdim.

Hamid- Ne yapacaksın ya? Kafasını üzerinde bırakıp da kim olduğunu âleme bildirmek mi istersin?

Ahmed- Leşi de orada kalmamış olsaydı hiç merak etmezdim. Eceli geldi, gitti derdim.

Kandûrî- (Mel'ûnâne tebessümle) Onun da kolayı var beyim. Honik hastalanır. Yarından tezi yok bu havadisi neşrederiz. Birkaç gün sonra da vefat eder. Yine biz yani dostları toplanır Honik'i alelusul defnederiz.

Ahmed- Haniya cenaze? Mezara neyi indiririz?

Kandûrî- Bezden, pürçükten, ottan, samandan yapılmış bir Honik'i indiririz. Zati hep biz bize olmayacak mıyız? Velev ki hariçten de adam bulunsun, kefen içindeki kim olduğunu ne bilecekler?

Gazrûf- Öyle olmaz, olmaz! Artık Honik'i biz yıkayıp biz tekfin ve defnedersek mutlaka halka bir şüphe vermiş oluruz.

Benim aklıma başka birşey geldi. Dediğin gibi Honik hastalanır. Biraz sonra vefat eder. Biz de o gece çöle çıkıp bir adam buluruz. Öldürüp Honik'in hanesine getiririz. Yabancı bir softa bularak ona gaslettiririz. İşte bunun en kolay yolu budur.

Kandûrî- İyi ama o öldüreceğimiz adamın yarasını ne yaparız?

Gazrûf- (Pür gazap) Boğarız be boğarız! Dahasını ister misin? Herifi bir yere hapsederiz. Açlığından geberir gider. Bu hâlde zayıf olacağından tamam beş on gün şiddetli hasta olmuşa benzer de softanın, imamın da hiç şüphesi kalmaz.

Birkaçı birden- İşte bundan âlâsı olmaz.

Civelek- (İçinden kendi kendisine) Ah mel'unlar! Bir zavallının daha günahına gireceksizin ha? Hem de nasıl? Bari kurşun ile beyni dağıtılarak olsa! Hayır! Açlıktan!

Dilsiz Şehlevend- (Kezalik) Ah taş yürekli mel'unlar! Bunu hangi yürekle yapacaksınız?

Bundan sonra aradan biraz zaman sükûtla geçip badehu eşkiya "Bu işin içinde bir casus parmağı var. Olmasa Hüseyin bizi ateşle karşılayacak kadar hazır bulunur muydu?" diye bu casusun kim olduğunu aramağa başladılar? Birkaçı Civelek Mustafa'dan şüphe etmek istediler ise de Mustafa, Hüseyin'i henüz bir kere görmüş olduğu ve hatta nereli olduğunu da bilmediği cihetle bu şüpheyi izale eylediler.

Bereket versin ki Mustafa aleyhinde söylenen sözler Arapça söylendi ve çocuk da Arabî bilmezdi de anlayamadı. Zira sabahtan beri "Acaba bunu benden bilecekler mi?" merakı çocuğu bîzar etmekte bulunduğundan lâkırdıyı anlamış olsaydı şayet ki rengi atmasından filândan işi anlatırdı.

Hele dilsiz cariyeden asla şüphe edilemeyeceği derkârdır. Nihayet mahut ziyafet gecesinden sonra Hüseyin Fellâh'ın daima ihtiyat üzere bulunması cihetiyle bu mukabeleyi etmiş olduğuna kail oldular.

Altıncı Bap

Eşkiya-yı makhûre duçar oldukları inhizamdan dolayı pek meyus bir hâl ile dağıldılar ise de Şehlevend o gece Hüseyin Fellâh'ın galibiyet ve selâmeti ve bahusus melâînden birinin de

gebermesi sürûruyla yatağına girdi ve dün geceden uykusuz bulunduğu münasebetiyle rahat rahat bir derin uykuya daldı gitti.

Ertesi gün kızdaki hamaratlığı görmeliydi. Hatta kemâl-i sürûr ve hubûrundan Civelek Mustafa'ya da biraz ziyadece iltifat etmiş ve yüzüne gülmüş olduğundan bîçare çocuk "Şehlevend'in gözüne giriyorum." ümidiyle ayakları yere basmadan hizmet görmek, uçmak isterdi.

O ve ertesi akşamlar eşkiya ber-mutad tecemmu' ederler ve Hüseyin Fellâh aleyhinde birçok lâkırdı söylerler idiyse de artık ceza değil, belki intikam suretine tahvîl etmiş olan bir işe nasıl muvafak olacaklarını bir türlü kararlaştıramazlardı. Aradan üç beş gün daha geçti. Maktûl Honik cenaplarının henüz hastalandığı havadisi çarşıda münteşir oladursun bazı işleri için muvakkaten dışarıya gittikleri mervî bulunan Kulaksız ile Aziz dahi yaraları cerahate yatmış olduğu cihetle güya taşradan gelmişler ve cemiyete devam etmeğe başlamışlardı.

Artık Kulaksız'ın "İşte sizinle iş görmek böyledir. Kör körüne gideriz. Kaba butumuz budur diye eşek gibi kurşunları yeriz. Allah'ın kulu bir köyü basacaksınız da evvelce bir yoklama etmek yok mudur? İşte böyle iki maktûl, üç beş mecruh vermelisiniz ki aklınız başınıza gelsin." diye ettiği itirazata kimse ve hatta Kandûrî bile bir cevap bulamamış olduğundan o gece Kulaksız'ın ağzı kapanmamıştı. Ancak Hüseyin Fellâh için yine bir şeye karar vermediler. Şu kadar var ki muharebenin vukuundan on beş gün sonra maktûl Honik vefat eyledi.

Demek oluyor ki Gazrûf'un reyi mucibince bir adam aç bîilâç öldürüldü de...

Artık öyle olacak. Lâkin bu iş gayet mektûm tutulduğundan kimsenin ve hatta bu hikâye muharririnin bile vukufu bu işe vâsıl olmadı.

Nihayet Honik'in dahi vefatından beş gün sonra, bir akşam, akdolunan cemiyette eşkiya Hüseyin Fellâh hakkında bir karar-ı kat'î vermek lüzumunu ortaya koydular. Sözü uzatmak ne lâzım? Muhtasaran haber verelim ki kararı verdiler. Tarîk-i hilede ve cesaret-i hilekârânede Hamid'in mahareti umûmen müsellem olduğundan bir gece gidip ne yaparsa yaparak bir kolayını bulup Hüseyin'in hanesi içine girmesini ve hemen aman

vermeden öldürmesini ona havale eylediler.

Garip görülmemelidir ki bu derece tehlikeli bir işi kabulde Hamid naz bile etmedi. Hud'a ve hiledeki maharetine kendisinin de iğtirarı bulunmak hasebiyle memnunen işi deruhte eyledi. Hatta Kulaksız buna da bilitiraz "Ha bakayım, sen de Honik gibi postu bırakırsan alnını karışlarım." dediği hâlde "Sen beni kendin kadar ahmak zannetme! Ben sihirli civa gibi kayar, hançeri herifin ta ciğerine kakarım." cevabını vermiştir.

Al şimdi Şehlevend'e bir merak daha! Öyle değil mi muharrir efendi? Ona ne şüphe? Hatta bu karar verildiği zaman dilsiz cariye ile Civelek birbirinin yüzüne bir manalı bakış ile bakmışlar ve "Anladın ya işte? Himmet yine bize kalacak." müeddâsını işrab etmişlerdi. Fakat bu nazarı ikisi dahi pek meyusane bir tavırla etmişlerdi. Çünkü sihirli civa gibi kayıp herifin ta cigergâhına hançer kakacak olan mel'unun derece-i mel'aneti ikisinin de malûmuydu.

İşin daha ziyade müşkilâtı ise daha sonra meydana çıktı. Çünkü refikleri "Ee! Bu işi ne zaman göreceksin?" diye sual eyledikleri zaman Hamid "Ben sizin kadar safderûn değilim! İhtimal ki içimizde birimiz casustur. İhtimal ki o casus da benim. Ne zaman gideceğimi ben bilirim. Siz yalnız Hüseyin Fellâh'ın yüreği üzerine bir Acem sûrânîsi sokulmuş olduğunu haber alacaksınız." dedi. Şu cevap Şehlevend ile Civelek'i bütün bütün aciz bırakacak bir cevap değil midir? Hüseyin'e haber verilecek olsa düşmanın ne zaman zuhur edeceği malûm değil. Hâsılı Hamid'in bu defaki teşebbüsü çaresiz dertlerden addolunsa becâdır.

Eşkiya bu gece erkence dağıldılar. Çünkü bir zamandan beri ahz u i'tâyı tatil eylemiş olduklarından müzakere edecek başka bir işleri yoktu. Dilsiz kız ise her hâlde saat altıya kadar efendisinin zıbarmasına ba'de'l-intizâr kalktı, doğruca Civelek'in yanına gitti.

Vay Civelek'deki sevinç! Çünkü bu gece görülecek ve gördürülecek bir Hüseyin Fellâh işi bulunmadığı cihetle Şehlevend'in yalnız kendisi için gelmiş olduğuna şüphesi yoktu. "Ah Şehlevendciğim! Vallahi bilirim sen de beni seversin, bana acırsın, ama üzmek istersin de..." diye istikbâl eyledi. Ancak kız bu

tarz zevzekliği men ederek:

Kız- Zevzeklik edecek zamanda mıyız ya? Hüseyin hakkında verilen kararı duymadın mı?

Civelek- (Meyusâne) Yine mi Hüseyin be?

Kız- Evet! Sana kararı duymadın mı diye soruyorum.

Civelek- Duydum. Sanki ne olmuş? Hiç Hamid'i Hüseyin'in yanına koyarlar mı?

Kız- Hayır! Öyle demeyeceksin

Civelek- Ya nasıl diyeceğim?

Kız- Civelek!

Civelek- Ee ne var?

Kız- Senin kaç kanın vardı?

Civelek- Altı demedik mi ya?

Kız- İşte yedincisi de bu Hamid olacak!

Civelek- O nasıl lâkırdı Allah'ı seversen? Ben adam öldürmekten bıktım artık, usandım!

Kız- Şimdiye kadar döktüğün kanlarla kendine "katil" ünvanından başka birşey kazandıramadın. Bu haydudu öldürürsen mutlaka gazi olursun. Hem sen beni gerçekten seviyorsan bu gibi hizmetlerden kaçınmamalısın.

Civelek- (Mahzûnâne) Ah! Ben senin için hiç bir hizmetten kaçınmaz idim ama senin de beni sevdiğini bilsem!

Kız- Sevmediğimi neden biliyorsun?

Civelek- Ya a babam hiç bir ricamı kabul etmiyorsun da....

Kız- Hayır! Hiç öyle değil. Ben seni pekâlâ severim. Ama sen de bana kendini sevdirmelisin.

Civelek- Demek oluyor ki sana kendimizi sevdirmek için herifi mutlaka içine oynatmalıyız ha?

Kız- Eğer sen de onlar gibi bir haydutsan o başka! O zaman benimle dost olmağa da nafile hiç çalışma. Yok eğer sen ırz ehli bir babayiğit isen böyle mazlumlar canına kıyan haydudu öldürüp âlemi kurtarmaktan geri durmazsın.

Civelek- Anladık a babam, anladık. Sana kendimizi ırz

ehli bir delikanlı göstermek ve kendimizi sevdirmek için Hamid'i ağa babasının yanına göndermeli.

Kız- Ee göndermeyecek misin?

Civelek- Sen emrettikten sonra anasını bile bellerim.

Kız- Öyleyse Hamid'in evini bilirsin ya? Şimdi gitmeli. Ta sabah açılıncaya kadar orada dolaşmalı. Evinden çıkarsa hemen arkasına düşmeli. Hüseyin Fellâh'ı öldürmeğe gittiğini anladığın gibi aman vermeyip gebertmeli. Bir de Hüseyin şayet sana para vermek isterse kabul etme. De ki bize şimdilik lâzım olan şey iki attır. Bir seyis ile iki at tedarik etsin. Şuraya civar bir yerde ahır tutsun...

Civelek- Bu kolay, fakat Hamid bu gece gidecek mi gitmeyecek mi belli değildir ki! Ne dediğini işitmedin mi?

Kız- İşte gideceği gece belli olmadığı için böyle diyorum ya? Lâkin ne kadar sürse bir hafta sürmez. Artık bu zahmete katlanmalı. Ben her gece seni kaldırmağa gelmem. Hem haydutlar buradan dağıldıkları gibi vakit kaybetmeye de gelmez. Hemen sen de arkaları sıra buradan çıkmalısın.

Civelek- Bu da güzel, ama biz uykusuz ne yaparız?

Kız- Gündüzleri uyursun?

Civelek- Efendi ne der?

Kız- Güya hasta olursun. Yatağından çıkamıyormuşsun?

Civelek- Her şeye de çare bulursun a babam! Ee bari bu hizmetim için biricik... (diye kızdan bir buse almağa davranırsa da kız mahut şamarı yine hazırlayınca) Yine sille ha? Canım senin ....

Kız- Lâkırdıyı uzatacak vakit yok!

Civelek- Bire kara babam! Biricik diyorum.

Kız- Haniya sen ırz ehli adam değil miydin ya?

Civelek- Gerçek! Öyleydim. Ama ne zararı var?

Kız- Bir ırz ehli kız da adama böyle cevap verir. Sen dediğim işleri yap da sonrasını düşünürüz.

Civelek- Hiç olmazsa sonrası için alelhesap!

Kız- Şamar, tokat, sille! Başka hiçbir şey yoktur.

Civelek- (Lâtife-gûne) Allah'dan bul Şehlevend.

Şehlevend'in verdiği son emir üzerine Civelek, Ahmed Bey'in kendisine vermiş olduğu bir tek tabanca ile kılıcı ve bir küçük hançeri takınıp Şehlevend ile veda ederek "Hay anasını! Bir daha adam öldürmem demiştim ama yedincisinin de eceli gelmiş, başı üzerinde dönüyor demektir." diyerek çıktı gitti.

Ya bu tarafta Şehlevend ne hâlde kaldı? O ne acayip kızdır bilirsiniz ya? Hem her işi kendisi görür, hem de gördüğü işlere yine kendisi merak eder. "Ya Civelek'e de bir zarar gelirse?!.." merakı derûnunu cayır cayır yakmağa başladı. Bu merak ile uykusu kaçtı. Ta sabahı buldu. Hele sabahla beraber Civelek dahi çıkagelerek merakını defeylediyse de bir haber-i muvaffakiyet getiremedi. Çünkü Hamid hanesinden çıkmamıştı.

Ya çıkmış da Civelek görmemişse? İşte bu merakı da akşam eşkiya toplanarak Hamid'in henüz gitmemiş olduğunun tahakkuk etmesi defeyledi.

Nihayet üç dört gün devamdan sonra bir sabah ortalık aydınlık olmak değil, hatta güneş çıkıp bir hayli de yükseldiği hâlde Civelek'in zuhur etmemesi Şehlevend için Cuy'a taraflarında mutlaka bir mukatele vukûuna alâmet addolundu. Ya Hüseyin ölecek, ya Civelek yahut Hamid. İhtimal ki iki adam ölecek. Ama hangileri!.

İşte bu mülâhazât ve şübûhât içinde bîçare Şehlevend erimek derecelerini buldu!

(İntiha-yı kitâb-ı râbi')

Beşinci Kitap

Birinci Bap

Geçen kitabın nihayetinde bizim dilsiz Şehlevend cariyesini pek büyük bir merak içinde bırakmış olduğumuz hatırınızda olmalıdır. Hem de ne büyük merak ya! Civelek Mustafa, Hamid'in Hüseyin Fellâh kasdıyla hanesinden çıkıp çıkmadığını birkaç gün sabaha kadar kollaştırarak hiçbir sabah çıktığını görememesiyle ve sabah açıldıktan sonra artık çıkmayacağı da derkâr bulunmasıyla erkenden konağa gelmekte iken bir sabah avdet etmemesi o saf yürekli kahramanın Hamid arkasına düşmüş bulunduğunu Şehlevend'e işrab etmesinden hasıl olma bir merak ki hiç bir şeye kıyas edilememiş olsa becadır. Zira cesaret cihetiyle Mustafa ile Hamid arasında bir nispet yapılırsa Mustafa'nın ağır basacağı teslim edilse bile hud'a ve hile cihetiyle bir nispet yapıldığı hâlde Hamid'in üst çıkacağına şüphe edilemez. Hâlbuki harp ve mukatelenin hud'adan ibaret olduğu da müsellemdir.

Elhasıl kızcağızın bu defaki merakı pek büyük bir merak idiyse de hele çok şükür Ahmed Bey henüz uykudan uyanırken Civelek dahi alt kattaki odasına girmiş olduğunu takırtıları ve patırtıları ile Şehlevend'e tebşir edebildi. Bu beşaretin Şehlevend için bir beşaret-i uzmâ olacağını ihtara hacet bile yoktur. Ancak Şehlevend'in öyle olur olmaz beşaretle mübeşşer olamayacağını da bilmek lâzım gelir. Civelek geldi. Sağ ve salim avdet eyledi ama acaba icrasına memur olduğu işte muvaffak oldu mu? Ya Hamid'i öldüremeyip de bilakis Hamid mel'unu Hüseyin mazlumuna suikastını icraya yol bulduysa? Bu merakın Şehlevend üzerinde ol kadar tesirâtı görülür idi ki henüz yüzünü yıkamakta bulunan Ahmed Bey'e su dökerken suyu eline dökmek için icab eden dikkate dahi muvaffak olamayarak yere dökerdi.

Ahmed Bey'in yanından çıkarken sofada Civelek'i bulup, hele Civelek kaşlarıyla, gözleriyle işaret ederek, kulağına dahi "Herifi ağa babasının yanına gönderdik. Hüseyin selâm etti. Çok şeyler söyledi ama şimdi olmaz değil mi Şehlevend?

Gece gelirsin değil mi?" deyince kız itmi'nân-ı tamma o zaman nail olarak gözleri canib-i semâya dikilip Cenab-ı Hakk'a şükürler eylediği tavrından anlaşıldı. Civelek ise Ahmed Bey'in huzuruna girmişti. Bey kendisine "Civelek! Var bak Hamid hanesine gelmiş mi? Gelmiş ise çabuk buraya gelsin, beni görsün." dediği zaman saflığı hasebiyle "Hayır hayır! O hanesine gelmedi, bilâkis âhirete gitti." demesine ramak kalmıştı. Ancak aklını başına alıp "Peki efendim." diyerek ve fakat içinden gülerek çıktı. Aşağıya gitti, odasına inip biraz oturduktan ve biraz da kendi işlerini gördükten sonra yani Hamid'in hanesine gitmeden Ahmed Bey'in yanına gelip "Hamid'in hanesine gittim baktım efendim, henüz gelmemiş." ve içinden dahi "Evet gelmemiş olduğunu pek âlâ biliyorum. Çünkü gelmeyecek. Beyefendiye yalan söylemedim." dedi.

Hamid'in henüz avdet etmemiş olması elbette Ahmed Bey'in merakına dokunmuş olmalıdır. Çünkü kahve tütün gibi sabah mükeyyifâtı hususunda hergünkü mutadını şaşırıp, fazla olarak dahi hemen her dakikada Civelek'i çağırır ve "Git bak, Hamid hanesine gelmiş mi?" emriyle gönderirdi.

Civelek bir defasında "Efendim şimdi oradan geldim ya! Henüz gelmemiş. Yine boş yere niye gideyim?" diyecek oldukta Ahmed ne kadar mel'aneti varsa cümlesinin âsârını yüzünde cem' ederek "Bre Yezid! Sana ne emrediyorsam yapacak mısın? Yoksa şimdi senin kanına gireyim mi?" diye hücum eylemiş olduğundan Civelek "Bre kara babasının canına yandığım! Bari seni de geberteyim de kanım sekiz olsun." diye beyin boğazına sarılacak idiyse de nasılsa Hak tarafından bir Lâ havle gelip vazife-i itaatkârîye halel vermemiş ve artık ondan sonra Ahmed Bey kendisini kaç defa Hamid'in hanesine göndermişse derhâl imtisâlden geri durmamıştır.

Demek oluyor ki muharrir efendi, o gece Hamid'in îfâ-yı memuriyyete gitmiş oluğunu kimse bilmiyor idiyse bile Ahmed Bey biliyordu.

Evet! Çünkü Hamid hasbe'r-riyâse yalnız Ahmed Bey'e haber vermişti.

Hamid meselesinde Ahmed Bey, Şehlevend kadar talihli çıkamayıp Şehlevend'in merakı ta ikindiden sonra halledile-

bildi. Hem nasıl hallediliş ya? Rüfekasından birisi bir uşak gönderip Hamid'in lâşesi Dayı konağına yani hükümete getirilmiş olduğunu ihbar etmek suretiyle ki bu suret beyin daha ziyade merakına dokundu. Hatta Civelek'i çağırıp "Haydi koş, Dayı konağına git bak! Hamid'i tanırsın. Cenazesini oraya getirmişler, diyorlar. Neresinden, nasıl vurulmuş, anla. Ve herkes onun için ne diyor, dikkat et. Sonra da git Kandûrî'ye, Aziz'e ,Gazrûf'a, Veysel'e de ki efendi biraz keyifsizdir. Bu gece kimseyi misafir kabul edemeyecektir." emriyle derhâl gönderdi. Civelek gittikten sonra Ahmed Bey o kadar mecnûnâne telâş göstermiş idi ki hatta dilsiz kızcağızın bile korkusundan ödü patlamak derecesine gelmişti.

Bir saat kadar sonra Civelek geldi. Rüfeka için irsal olunan haberi tebliğ eylediğini anlattıktan sonra "Efendim! Herkes Hamid Ağa'nın haydutluk ettiğine şaşıyor. Yara arkasında. Hem de bir iki yerindeymiş." dedi.

Ahmed Bey'in gerek teessüfünden ve gerek hiddetinden gözleri dolmak değil avazı çıktığı kadar haykırarak hüngür hüngür ağlamasına dilsiz cariye (!) ile Civelek'in ikisi de başka başka şaştılar ve yaptıkları işin ehemmiyetini o zaman anladılar. Akşam oldu, gece hulûl eyledi. Yatak vakti geldi geçti, hatta ertesi sabah olduğu hâlde beyefendi ne bir lokma ekmek yedi, ne de bir saniyecik uyku uyuyabildi. Bu müddeti filhakika cinnetten başka hiçbir şeye hamledilemeyecek olan bir hâl-i pür-ıztırab içinde geçirdi. Sanki ondan sonra her günkü istirahat-i kalbine nail olabildi mi? Ne mümkün? İkinci gece dahi bey misafir kabul etmedi. Ve yine rahat ve huzur bulamadı. Çıldırmağa ramak kalmıştı desek mübalâğa etmemiş olmak şöyle dursun, belki az söylemiş oluruz.

Hele bizim en ziyade dikkat ettiğimiz zat Şehlevend'dir. İki gün geçtiği hâlde henüz işin tafsilât-ı hakîkiyyesine vâsıl olamayışı bîçare kızcağızı yer bitirirdi. Nihayet üçüncü gecesi Civelek ile söyleşebilmeğe vakit buldu.

Şöyle ki:

Hamid vak'asının işbu üçüncü gecesi Ahmed Bey biraz uykuya varmıştı. Nasıl uyku ya? Ona uyku demek hatadır. O bir azâb-ı elîmdi ki yatağında nasıl kıvrandığını ve nice hevl-nâk

rüyalar ile fırlayıp kalktığını ve cümlelerin arası kesik kesik olmak üzere "Hiç benden öyle şey memûl eder misiniz? Canım ben haydut değilim! Ben Cezayir içinde kerametle maznun zevattanım... Hayır hayır! Yahudi meselesinde Honik ile Gazrûf'un ne yaptıklarını bilmem!.. Honik vallahi eceliyle vefat eylemiştir!.. Yolda ihtiyar Arab'ı ben öldürmedim. O gece ben konağımdan hiç bir tarafa çıkmadım!.. Açlıkla öldürülen Maltız'ı da bilmem!.. Hamid'i ehl-i ırz bir adam diye tanıyordum, haydut olduğunu asla ümit etmezdim. Hüseyin Fellâh'ın konağına girmiş olduğundan haberim bile yoktur!.." diye söylendiğini, haykırdığını, bağırdığını görenler, işitenler beyin isbat-ı cinnet etmekte veyahut geberip gitmekte olduğunu hükmederek böyle bir belâyı düşman başına vermemesi için Cenab-ı Hakk'a dua ederlerdi.

Vakıa o haydut böyle uyku denilemeyecek bir hâldeyken Civelek ile konuşmağa gitmek arzusu Şehlevend için mahz-ı tehlike idiyse de Şehlevend buna dahi bir çare bulamadı. Civelek ile merdivenin alt başında oturup, şayet Ahmed Bey uyku hâliyle dışarıya çıkacak ve fırlayacak olursa, o dahi güya mutfaktan gelirmişçesine merdivenden yukarıya çıkacağı ve bu aralık Civelek'in dahi hemen odasına kaçacağı karar-ı vâki' iktizasındandı. İşte bu ihtiyatla söze başladılar.

Civelek –Nasıl olacak? Arkası ortası budur deyip de hançeri yapıştırdığım gibi...

Kız –Yok yok! Öyle istemem. Buradan çıktın. Hamid'in kapısına vardın. Sonra nasıl oldu? Sırasıyla isterim, sırasıyla!

Civelek –Amma merak ha! Neyse. Gittim herifin kapısı önünde dolaşmağa başladım. Bir iki saat sonra çıktı. Haniya o buraya geldiği zaman som sırma içinde gelen Hamid Ağa nerede? Arkasında bir eski maşlah, başında rengi kaybolmuş bir kefiye. Kalenin gediğinden çıktı. Ben de arkasından. O gitti, ben gittim. Hınzır, bir at gibi gidiyor be! Hasılı ben de geri kalmadım. Nihayet Cuy'a köyüne vardık. Herif her yapacağı şeyi evvelce kararlaştırmış gibi doğruca Hüseyin'in konağına vardı. Öteyi arandı, beriyi arandı, bir uzun sırık buldu. Belinden bıçağını çıkarıp sırığın ucunu çentmeğe başladı. Ondan sonra incecik bir ip çıkarıp ucunu sırıktaki çentiğe bağladığı gibi sırığı kaldırarak

ta saçağa kadar uzattı. Meğer incecik ipin ucunda bir de çengel varmış. Çengeli saçakta bir yere iliştirdi. Sonra bir kere ipe asılıp tarttı. Ne dersin be? O incecik ip herifi çekebildi.

Kız –İyi ya, sen o zamana kadar herifi vurmak istemedin mi?

Civelek –Hayır! Korktum! Dışarıda vurursam, tutulduğum vakit beni asarlar diye korktum. Ama içerde vurursam, hırsız olduğu meydanda olur. Sanki ben buralarını bilmez miyim? Sen beni o kadar da ahmak mı zannediyorsun? Şu kadar var ki herif yine aranmağa başladı. Birden birşey daha aldı. Vakıa biraz hava açık olduğundan herifi görür isem de yerden aldığı şeyi görebilecek kadar hava açık değildi. Ben de kendimi ona göstermeden biraz daha sokuldum. Sokula sokula ta yanına yaklaştım. Meğer yerden aldığı şey bir değnek parçası imiş. Bir değil birkaç tane olduğunu sonradan gördüm. İncecik ipe bir ilmek yapıp değneği geçirdi. Bir tarafına bir ayağını öteki tarafına öteki ayağını koyarak merdiven gibi o değneğin üzerine çıktı. Biraz daha yukarısına bir değnek daha ilmekleyip onun da üzerine çıktı. Böyle böyle ta yukarıya kadar çıktı.

Kız –Nereye kadar?

Civelek –Dama kadar dama! Bunu ben görünce hemen ben de arkası sıra çıktım. Herif damda yok idiyse de nereye gidecek? Besbelli ki dam merdiveninden içeriye inecek. Bu Cezayir'in damları malûm a? Bizim İstanbul damları gibi tavan arasından, bacadan filândan çıkılmaz. Âlâ merdivenleri var. Neyse, aşağıya indim. Herifi bir odadan çıkar buldum. İşini bitirmiş zannıyla aklım başımdan gitti. Baktım ki odadan odaya girip çıkıyor. Hüseyin Fellâh'ı aramakta olduğunu anladım. Derken bir kapıyı daha açtı. İçinde bir kandil yanıyor. Ve bunun ışığından karşı tarafta âlâ bir serir üzerinde Hüseyin Fellâh'ın yattığı görülürdü. Hüseyin'i Hamid dahi gördü ve belinden manda boynuzu gibi bir sûrânî hançer çıkardı ise de davranmağa dahi meydan bulamadı. Çünkü ben bunu görünce hançeri çekip yıldırım gibi yetiştirdim. "Bre kancık! Adamı öyle öldürmezler, böyle öldürürler, diye arkası ortasına yapıştırdım. Kurşun yemiş domuz gibi geriye saldırmak istedi. Lâkin ben iki defacık daha delmeğe vakit bulabildim. Bir çığlık kopardı ki kara babasının canına!..

Bir de Hüseyin yerinden fırlamasın mı? Salt Hüseyin mi ya? Aşağıdan üç dört zebellâyî Arap daha geldi. İki aralıkta beni de haydut zannederek öldürmesinler diye ödüm patladı. Aklıma ne gelse iyi! "Aman bre yahu! Ben haydut değilim bre baba! Ben bu haydudu öldürmeğe geldim. Dilsiz kızın selâmı var, dilsiz kızın! Şehlevend'in!" dedim çünkü...

Kız –Evet! Şartınız buydu ya!

Civelek –Ha! Biliyorsun ya! Hüseyin bu "dilsiz" lâkırdısını işitince uşaklara "Durunuz!" dedi. Beni kandilin yanına çekip yüzüme bakınca tanıdı. "Vay sen misin arkadaş?" dedi. "Benim." dedim ve işi olduğu gibi anlattım. Haniya Hüseyin'e yiğit derdin ya?.. Ne gezer? Hamid'i dağ gibi devrilmiş görünce vallahi benzi attı. Ne ise bana "Aferin!" dedi ama en büyüğünü yine sana dedi. A be Şehlevend! Korkarım sen bu herifi seviyorsun. Hatta o da seni seviyor.

Kız –İşte yine hududu geçtin. Ben sana böyle lâkırdılar söyleme demedim miydi?

Civelek –Ama a kardaş, senin adını andıkça herifin yüzünde gözünde güneşler açılıyor be. Hem daha ne söyledi bilsen!

Kız –Zevzekliği bırak da herif ne söylediyse onu söyle.

Civelek –At fıkrasını açtım. "Baş üstüne!" dedi. Daha orada mîrahûrunu çağırıp emretti. "Ondan başka bir kat da urba lâzımdır" dedi. Lâkin onu da benim getirmekliğimi rica etti. Getirdim. Urbalar benim odamda saklıdır. Buz gibi som sırma içinde.

Kız –Herifin lâşesini ne yaptılar?

Civelek –Oo! Çoktan onu aşağıya ahıra indirdiler. Hatta Araplar üstünü başını arayıp ne buldular ise soydular bile. Nihayet baktım ki sabah gereği gibi açıldı. Artık geriye dönmek istedim. Hüseyin bana dedi ki "Ben Şehlevend'i mutlaka bir kere görmek isterim. Onun bana gelmesi güç olursa da, benim ona gitmekliğim de daha güç olur. O Musalla'ya kadar gelir, ben de oraya giderim." Fakat bak Şehlevend, sana dosdoğrusunu söyleyim: Hüseyin'in bu haberini sana yalnız günahı boynumda kalmasın diye getirdim. Ne yalan söyleyim? Ben o herifi senden yahut seni ondan kıskanıyorum?

Kız –Âdeta halt ediyorsun. İstersen sana bir de yemin edeyim mi?

Civelek –Niçin yemin?

Kız –Kıskanacak birşey olmadığına.

Civelek –Ne darılıyorsun a Şehlevendciğim? Vallahi seni pek sevdiğim için söylüyorum. Seni gözümden kıskanıyorum a canım. Ama sen Hüseyin Fellâh hakkında kıskanacak birşey olmadığını bana inandırırsan elbette daha ziyade memnun olurum.

Kız –Pek yakın bir zamanda görürsün ki senin şüphen boştur. Fakat Musalla'ya ne gün, ne vakit geleceğini sana söyledi mi?

Civelek –Hayır! Yalnız dedi ki hangi vakit gelmek isterse atlar ile beraber orada bulunacak olan seyisi bana gönderir, haber verirsiniz.

Kız –Pekâlâ! Ne vakit gideceğimizi ben sana söylerim.

Civelek –Vay! Gideceksin ha Şehlevend?!

Kız –Şüphen mi var? Gideceğim zahir!

Civelek –Ya Hüseyin seni alır kaçırırsa?

Kız –Ben gitmem ki alsın kaçsın.

Civelek –(Geniş bir soluk alarak) Ha şöyle! Vallahi Şehlevend, sonra sekizinci kanım da Hüseyin Fellâh olur ha! Bildim bilmedim deme. O da bildim bilmedim demesin.

Kız –Deli sen de!

Hele çok şükür Ahmed Bey uyanmadan ve başka türlü dahi bir mümânaat göstermeden Şehlevend ile Mustafa burada gördüğümüz suretle konuşabildiler. Ondan sonra ikisi yerli yerine çekildi. Şehlevend o gece korkusundan oda kapısını gayet muhkem sürmeledi. Sabaha karşı Ahmed Bey uyanıp kızı kaldırmıştı. Şehlevend hiç bir vakitte hizmetine halel getirmemiş olduğu gibi o gün dahi efendisine muhalefet etmeyip kalktı, işine başladı.

İkinci Bap

O gün rüfekanın bazılarından uşaklar gelip o akşam akd-i cemiyet hususunu Ahmed Bey'den istîzan ettiler. Bey yine muvafakat göstermek istemediyse de herifler ısrar göstermiş oldukla-

rından zaruri muvafakata mecbur oldu. Gece oldukta cümlesi birer birer geldiler. Neye dair söz söylediler? Şüphe yok ki Hamid meselesine.

Ahmed Bey ile Kandûrî'nin teessüfleri pek büyük ve Kulaksız'ın itirazları ise pek şedîd olup sair rüfeka dahi hem Kulaksız'a meram anlatmak, hem de Ahmed ile Kandûrî'ye teselli vermek hususunda var kuvvetlerini sarf ederlerdi.

Ancak itirâzâtı hem kuvvetli ve hem de bir dereceye kadar haklı olan Kulaksız'ı öyle kolay kolay susturmak mümkün olur mu? Teessüfleri helâk derecesinde olan Ahmed Bey ile Kandûrî öyle bir teselli ile kani olabilir mi?.. Kulaksız "İşte kendisine gururu ziyade olan adam böyle postu ele verir! Vaktiyle dememiş ve haber vermemiş olsaydım, neyse derdim. Fakat söyledim. Söyledim ama Kulaksız'ı kim dinler? İsmim Kulaksız iken bana iki kulak takarak adımı kulaklı ettiler. Sanki bana eşeklik isnat ettiler. Güya ben bunun farkında değil mişim? Öyle ama işte kulaksız olan, eşek olmayan ağalar da böyle bir Fellâh'ın elinde geberip gidiyorlar. Bizi de âleme rezil ve rüsvay edecekler. Yalnız rezil ve rüsvay olsak, o da birşey değil. Katlanırdık. Fakat boğazımıza ipi ve ensemize satırı yaklaştırıyorlar." der, bir daha demez ve Ahmed Bey bu "boğazımıza ipi ve ensemize satırı" sözlerini işittikçe bütün bütün gevşeyip gitmekten vücudunu men edemezdi.

Bilmelisiniz ki Ahmed Bey ile Kandûrî'nin Hamid hakkındaki bu derece teessüfleri merkuma olan muhabbetlerinden naşi acımak ve şefkat yüzünden bir teessüf değildir.

Böyle cana kıyan haydutlarda refikinin değil, arkadaşının bile canı kaydında bulunmak mürüvveti yoktur. Mahza onun şekavet yolunda gebertilerek, lâşesi olmak üzere Dayı konağında meydana atıverilmiş olması bunların ziyadesiyle merakına dokunmştu. Zira bir vakit katl ve cerh-i nüfûs ve gasb-ı emvâl ve sirkat gibi üç beş cinayât-ı cesîmeden dolayı Hamid hükümetçe şüphe altına alınmıştı da Kandûrî ile Ahmed Bey, Dayı konağına giderek Hamid'i pek âlâ tanıdıklarından ve her hâl ve şanına kefil olabileceklerinden bahisle kurtarmışlardı. Vaktiyle hüsn-i hâline şehâdet ve kefâlet eyledikleri bir adam, şimdi şekavet yolunda tepelenirse bunların merakına dokunmaz mı? Bu

kadar büyük bir merakın ve bu kadar ıztırablı bir teessüf ve teessürün def'i için söz bulmak da güç bir şeydir ha!

Herkes birçok sözler söyledi. Nihayet Kulaksız "Canım niye bu kadar telâş ediyorsunuz? Hamid'i şüphe altına alan hükümet çoktan değişti. O zamandan beri onun yerine üç dört hükümet geldi gitti. Cezayir bu! Burada bir hükümet iki sene devam eder mi? Hatta bazısı iki gün bile devam etmez! Eğer sizin korkunuz Hamid'in sabıkasından ise, nafile, hiç korkmayınız! Onu çoktan unuttular diyorum, çoktan!" demiş ve bu söz üzerine Ahmed Bey ile Kandûrî "Gerçek be! Kulaksız'ın hakkı vardır. Bu da o kadar telâş edecek birşey değildir." demişlerdi.

Güzel ama şimdi de Kulaksız'ın ağzını kapatınız bakayım! "Na işte, bunda da benim aklımdan başka beğenecek akıl bulamadılar. Yine biz kulaklıyız, eşeğiz! Onlar beydirler, efendidirler, ağadırlar! Gözüne kestiğim! Bir lâkırdımı beğenmezler ki! Kendilerine gelince 'Ah! Of!'tan başka bir akıl, bir lâkırdı alamazsın. " diye bir müddet kafaları ağrıtmış gitmiştir.

Maahaza Kulaksız'ın bu kadarcık nazını çekmek lâzım geldi. Çünkü verdiği rey Ahmed Bey ile Kandûrî'yi mütesellî ederek bir saat kadar ikisinin de akşamki hâlleri bütün bütün tebeddül eylemişti.

Ondan sonra oldukça bir itminan-ı kalble söze başladılar. Bir müddet dahi bu işin içinde mutlaka bir casus parmağı bulunduğunu müzakere eylediler. Eğer Hüseyin Fellâh aleyhine Hamid için muzafferiyet ve muvaffakiyet hazır ve amade iken hariçten bir yabancı adam gelip de Hamid'i öldürmüş olduğunu bulmuş olsa idiler, casusun mutlaka hane içinden birisi olduğuna dahi şüpheleri kalmazdı. Bu hakikatten gafil oldukları ve Hamid'in Hüseyin ve adamları tarafından idam edildiğini bildikleri (!) cihetiyle yine Kulaksız'ın "Casus mu? Casus ne lâzım? Bizim körkörüne hareketlerimiz meydandayken casusa lüzûm mu var? Daha Hüseyin'in konağını bastığımızın üzerinden bir ay geçmedi. Bu işi yapan biz olduğumuzu Hüseyin anlamadı mı zannediyorsunuz? Haydi anlamamış olsun. Fakat konağını basmağa kadar cüret edenler kendisinin düşmanları olduğunu biliyor ya? Öyle ise herif konağını sabaha kadar beklettirmez mi? Hamid kendi göğsü için hazır sivriltilmiş bulunan hançerin

ucuna doğru kendi ayağıyla gitmiştir. Yoksa casus masus haltını etmek lâzım değildir." demiş olması galebe ederek bu su-i zandan bu kere dahi vazgeçtiler ve sair işlerini ve bahusus bundan sonra ne yolda hareket edeceklerini düşünmeğe başladılar. Bilmüzâkere verilen karar üzerine cemiyet azasından ferd-i vahidin ta birçok zamanlara kadar Cuy'a karyesi civarına bile gitmeleri şedîden yasak edildi. Ancak Tunus tüccarından sekiz on kişi külliyetli akçe ile gelip koyun ve deve mübaya'ası için köylere ve Urban içine çıktıkları ve elhâletü hazihî nerelerde bulundukları haber alınmakta olduğundan bunlar üzerine kalabalıkça bir hücum olunursa külliyetli para ele geçeceği dahi söylendi. İşbu "külliyetli para" kelimeleri bu gibi eşkiyaya cümleden ziyade cesaret verecek mevaddan olduğu derkârdır. Binaenaleyh eşkiya-yı merkume dahi bu külliyetli paraya dayanamayarak Tunus tüccarı yakın köylerde iken basıp soymağa karar verdiler. Zira işi geciktirirlerse tüccâr-ı merkumenin ellerinde bulunan akçeyi mala bozacakları derkârdı. Hem yakın köylerde iken soymağa, hem de ya ertesi akşam veyahut daha ertesi akşam gitmeğe karar verdiler. Her hâlde daha ertesi akşam gidilmesi tercih olunmuştu.

Ağalar bu kararı verdikleri zaman Şehlevend ile Civelek birbirinin yüzüne başmışlardı ki bu bakışta "İşi anladın mı? Yarın Hüseyin Fellâh'a haber göndermeli. Öbür gün akşamdan sonra Musalla'ya gelsin. Biz de oraya gideriz." manalarını işrab eder alâmetler vardı. Hâsılı eşkiya dağıldı. Ertesi akşamki içtimada Tunus tüccarını vurmak işine kat'iyen kara verdiler. Herifler dört saat kadar uzakta bulunduklarından erken hareket edilmeğe ve kalabalıkça gitmeğe lüzum gördüler. Vakıa ferdası günü bilcümle rüfekaya haber verilmiş olduğu cihetle akşam gurûb-ı şemsten sonra yirmi beş kadar eşkiya süvar olmuşlardı.

Eşkiyanın hareketi akabinde Şehlevend, Civelek'in odasına gidip elbisesini muayene eyledi. Vakıa Mustafa'nın dediği gibi som sırma içinde birşeydi. Hüseyin Fellâh'a bir gün evvel haber gitmiş olduğuna ve hayvanların hazırlanması için dahi akşamdan seyise emir verildiğine mebnî saat birbuçuk suları Şehlevend som sırma içinde müstağrak, esmer yağız bir delikanlı olduğu hâlde ata bindi. Civelek dahi uşak makamında

olarak peşine düştü.

Koca Şehlevend! Zaten hayvan görmemiş ve hatta hayvana binmemiş kız olmadığı cihetle at üzerinde kendisine her vechile yakışık verebilirdi. Ya Şehlevend'in gösterdiği vaz'-ı dilîrâne ve tavr-ı kahramanâne Civelek'e ne kadar tesir eylediği mülâhazaya muhtaç birşey değil midir? "Ah! Kara babam Şehlevend, ne de arslan gibi bir delikanlı kesildin?" dedikçe bu söz kızda zaruri bir tebessümü mucip olurdu.

Musalla'ya kadar vardılar. Hatta Şehlevend bir hâlde bulunurdu ki bir genç kız olup Cezayir'in haricine ve hem de nev'inin icap eylediği kıyafetten başka bir kıyafetle ilk defa olarak çıktığı hâlde, hâl ve şanında asla telâş emaresi bile görünmezdi. Ancak Musalla'ya vardıklarında Hüseyin Fellâh'ı orada bulamadılar.

Şehlevend– Galiba biraz erken geldik. Saat üçte diye mi haber gönderdin?

Civelek– Evet! Lâkin henüz saat üç yoktur.

Şehlevend– Hayvanlar çoktan beri çıkmamışlar da rahat durmuyorlar. Haydi biraz gezinelim.

Civelek– Sonra Hüseyin gelir de bizi burada bulamazsa?

Şehlevend– Onun köyü tarafına gideriz. Yolda buluşuruz.

Bu lâkırdılar üzerine Civelek köyün bulunduğu tarafı irâe etmesiyle Şehlevend hayvanı tepti. Filvâki ziyadece ahırlamış olan hayvanlar ziyade iştiha ile yol alırlardı. Binaenaleyh yarım saat üç çeyrek kadar gittikleri hâlde hâlâ Hüseyin'e rast gelemedikleri gibi bir çeyrek gittikten sonra dahi Cuy'a karyesi göründü o aralık Hüseyin Fellâh dahi karşılarına çıktı.

Hüseyin –Uğurlar olsun hemşeriler?

Civelek –Tanımadın mı Hüseyin Ağa?

Hüseyin –Vay! Siz misiniz Civelek?

Şehlevend –Biziz biz! Dilsiz kız!

Hüseyin –Vay benim dilsiz beyim! Şimdi artık öyle demek lâzım geldi. Ne kadar da yakışmış ya!

Civelek –(Kendi kendisine) Şu cenabet herif Şehlevend'i

mutlaka seviyor! O da bunu seviyor ya! Bakalım iş nereye varacak!

Şehlevend –Geç kaldınız Hüseyin Efendi!

Hüseyin –Hayır efendim! Saat iki buçuk. Ben buradan Musalla'ya ekseriya bir ılgarda giderim ki yarım saat çekmez bile. Yirmi dakikada varırım.

Şehlevend –Neyse işte ben geldim.

Hüseyin –Öyleyse dönelim.

Şehlevend –Hay hay!

Civelek Mustafa bu "Dönelim" kumandasından ve Şehlevend'in dahi "Hay hay" cevabından hiç hoşlanmamış idiyse de ulu orta da itiraza dahi cesaret edemediğinden üçü birden döndüler. Hüseyin'in hanesine vardılar. Hüseyin, Şehlevend'e bir dilsiz kız, bir cariye muamelesi değil, âdeta bir büyük adam huzurunda imişçesine "Efendim!", "Evet efendim." "Emir sizindir efendim." gibi mukabelelerde bulunduğundan Civelek bu yoldaki muamele-i nazikâneye hasedinden çatlamak derecesine gelir ve hatta Şehlevend bile riayetin bu derecesini çok görerek der idi ki:

Şehlevend –Canım Hüseyin Efendi! Bu efendimleri filânları bıraksak da senli benli görüşsek. Zira bu kadar iltifatınızdan mahcup oluyorum.

Hüseyin –Aman efendim! Merhamet buyurunuz! Siz iki defadır nasıl iki, üç defadır beni ölümden kurtardınız. Ben sizin ayaklarınıza kapansam yine azdır.

Şehlevend –Estağfurullah!

Civelek –(Kendi kendisine) Hay kara babasına yandığım Fellâh'ı be! Elinden gelse gerçekten Şehlevend'in ayaklarına kapanacak!

Hüseyin –Estağfurullah değil, hakikat böyle. Hatta işte çiftliğim, malım menâlim sizin olsun. Kendim dahi sizin köleniz olayım isterseniz. O haydutların içine girmeyiniz de burada kalınız.

Civelek –(Artık tahammül edemeyerek) Yok yok Hüseyin Ağa! Şehlevend efendisinden ayrılmaz.

Hüseyin –Efendisinin hükmü parasına geçer!

Şehlevend –Hayır Hüseyin Efendi! Ne öyle ne de Civelek'in dediği gibi. Her şeyin bir vakti vardır. Bu haydutların şerrini yalnız sizin üzerinizden değil bütün âlemin üzerinden defetmeliyiz ki yiğit sayılalım. Şimdilik sizden bir başka ricam vardır.

Hüseyin –Emir buyurunuz efendim! Emriniz can baş üstüne.

Civelek –(Kendi kendisine) Of! Aman ya Rab!... Patlayacağım be! Herif kızı yiyecek.

Şehlevend– Sizin İstanbul'da adamlarınız varmış. Geçen gün gönderdiğiniz parayı valideme göndermek ve validemin ne hâlde olduğunu bilmek isterim.

Kızın "validem" filân demesi üzerine Hüseyin Fellâh'da bir taaccüp tavrı görünmekle Şehlevend kendisi filhakika cariye olmadığını ve bir mecburiyet-i sahiha üzerine nefsini rızasıyla füruht etmiş olduğunu ve validesi Tahtakale'de Hamam sokağında Hasna Hanım idügini ve İstanbul'daki adama bir mektup yazıp bu kadının ne hâlde olduğuna dair muvazzah ve mufassal malûmat getirmesini ve Civelek'te olan akçenin dahi ona gönderilmesini beyan eyledi.

Şehlevend tarafından böyle bir meram verilir de icra-yı icabına Hüseyin tarafından nasıl himmet olunmaz? Civelek'teki parayı tekrar ona bahş edip validesi için dahi başkaca yüz tane yirmilik altın hazırladı.

O gece nısfulleylden sonraya kadar Şehlevend, Hüseyin'in yanında kaldı. Hüseyin aralık buldukça kızın yüzüne doya doya bakar ve bazı kere dahi baka baka dalıp giderek Şehlevend veyahut Civelek kendisine hitap eyledikleri zaman uykudan uyanır gibi uyanırdı. Bu dalgınlıkların Şehlevend için bir büyük meyl-i derûn eseri olduğu muhtac-ı izah ise bu hâlin Civelek'i akıldan çıkaracak birşey olduğu muhtac-ı izah değildir. Hatta Şehlevend dahi işin farkına vardı. Kim bilir istiğrabından mıdır, nedir? Hüseyin'in bu gibi enzar-ı dikkati aralıkta bir kere Şehlevend'in şükür handelerine dahi tesadüf ederdi.

Civelek'in bir iki saatten beri kasıkları çatlamakta olduğu hâlde mücerret kıskançlığından naşi yerinden kımıldamaz ve

Şehlevend'i bir dakikacık olsun Hüseyin ile yalnız bırakmazdı. Nihayet avdet için kıyam edildiği ve konağın bazı tarafları gezilip Hamid'in girmiş ve vurulmuş olduğu yerler görülerek artık atlara binilmek üzere dışarıya çıkıldığı zaman Civelek kasık çatlatacak olan zarureti defe gidince Hüseyin gayet ihtiramkârâne bir tavır ile Şehlevend'in huzuruna gelip:

Hüseyin– Ah! Velinimetim! Sebeb-i hayatım! Şehlevend! Söylemeğe cesaret edemiyorum ama beni madem ki ölümden kurtardın, şimdi de kendine kul et demek istiyorum. Yüreğimin derece-i meylini bir türlü tarif edemem. Seni bu hâl-i esârette bırakmağı da hiç tecvîz etmem. Ne dersin? Acaba ümitvar olayım mı?

Şehlevend –Aman sus! Civelek işitmesin. Sonra deli oğlan büsbütün kudurur.

Hüseyin Şehlevend'in ayaklarına kapanarak istidasını tekrar etmeğe davrandığı hâlde öte taraftan Civelek kendisinden evvel sesini gönderip Hüseyin ile kız arasında bir macera varsa bu suretle menetmek için hızlı hızlı öksürerek çıkagelip artık harf-i vahid söylemeğe meydan kalmadı.

Veda resmi icra olunarak Şehlevend ile refiki atlara bindiler. Hüseyin kendilerini şehre kadar teşyî' etmek istemiş idiyse de Şehlevend razı olmadığı gibi Civelek dahi bu rakibin rekabetinden bir an evvel kurtulmak için mümânaat gösterdi. Meğer bîçare Civelek'in Hüseyin'i kıskanmakta hakkı da varmış ya!

Öyle olmak lâzım gelir! Zira Hüseyin ta Şehlevend gecenin zifiri karanlığı içine dalıp gidinceye kadar gözünü yolundan ayıramayıp nihayet konağına ric'at edeceği zaman dahi "Ah! Hem işgüzar, hem fedakâr! Hem de bir gönülde sultan olacak kadar dilber." diye avdet eylemiştir.

Üçüncü Bap

Erbâb-ı mütalâa görmüştür ki Civelek Mustafa hiss-i derûnunu yine derûnunda hapisle zahiren renk vermemeğe muktedir olacak insanlardan değildir. Yüreğinde ne varsa ağzıyla dahi onu söyler gayet safiyyü'l-kalp bir çocuktur. Binaenaleyh Şehlevend'e olan hevesini bir vechile saklamadıktan başka Hüseyin Fellâh'ı ne kadar kıskandığını dahi hemen her sözünde

meydana koyduğundan Şehlevend merkumun kendi zencir-i aşkına bir daha kurtulamayacak suretle bağlanmış olduğunu anlamıştı. Vakıa Hüseyin Fellâh, Civelek kıratta adam olmayıp her cilve ile mütecellî olabilir idiyse de Şehlevend ile tesadüf olarak başlayan muamelede henüz ta'mîk-i efkâr etmemiş ve işi yalnız suret-i zahiresince muvazene etmekte bulunmuş olduğundan böyle haydutlar cemiyetine esir düşmüş olduğu hâlde kendisini ilk defa olarak görmüş olan bir kızın birinci defada ciddî bir ölümden kurtarmasını alelade bir merhamete ve emsâli görülebilir bir mürüvvete hamletmek mümkün olsa bile andan sonra iki defa daha tehlikeden muhafaza etmesini mutlaka kızın kendisini sevmiş olmasına hamlederek hâlbuki Şehlevend pek de yabana atılacak güzellerden olmadığına ve Hüseyin Fellâh'ın kendi sergüzeştine ait bazı icâbât dahi muvazeneye katılırsa gösterdiği meyil ve muhabbeti nimet olarak telakkî etmek lâzım geldiğine mebnî ikinci mülâkatta kıza ızhâr-ı şevk ve ilân-ı aşk etmekten çekinmemişti.

Demek oluyor ki Şehlevend, Hüseyin'in dahi kendi zülfüne berdâr olmak üzere bulunduğunu ve hatta olduğunu hükmeylemişti. Öyleyse biri o kadar fedakâr ve diğeri dahi şimdilik bir gûne fedakârlığı görülmemiş ise de ileride iyilik kadri bilecek bir muhib çıkacağı ahvâl ve etvâr-ı hazırasıyla derkâr olan iki âşığa mukabil kendisi ne histe bulunurdu?

İşte şimdiden hükmedilebilmesi müteassir bir kazıyye varsa, o da budur. Zira Şehlevend gerek Hüseyin'i ve gerek Civelek'i kendisine muhabbetten meyus edecek hiç bir hâl ü tavırda bulunmamıştı. Ancak bunların ümidini takviye edecek cevap dahi vermemişti. Bakılsa bir kadına gerek Civelek kadar müştâkâne ve safiyâne arz-ı hâl ve gerek Hüseyin Fellâh kadar kibarâne ve merdâne teklif-i ittihad edilince o karının hoşlanmaması mümkün ve mutasavver değildir.

Ancak Şehlevend'in dahi bu arz-ı hâllerden, bu tekliflerden hoşlanmamış olması farzedilebilecek olsa bîçare Civelek'in meselâ bir busecikle bekâm olmak gibi az bir şey için ettiği çok ricaların binde birisine olsun müsaade göstermesi ve Hüseyin Fellâh'ın namuskârâne teklifine bari bir teşekkür olsun etmesi lâzım gelir idi ki biz bunlara dair hiç bir eser göremedik.

Ama erbâb-ı mütalâadan bazıları artık Şehlevend gibi dünya güzeli addolunamayacak olan bir kızın bu kadar istiğna göstermesini de ifrat addederlermiş! Orasına karışmayız. Yalnız erbâb-ı mütalâaya şunu sorarız ki içinde bulundukları memlekette meselâ bin karıda kaç tanesi yârsiz kalmıştır? Elbette binde birisi boşta kalmamıştır. Hâlbuki bu bin karının bini de dünya güzeli değil idiler. Demek oluyor ki gönül pazarlığı başka bir şeydir, dünya güzelliği pazarlığı da başka. Bir yâri bir aşinaya sevdirecek olan şey mahza hüsn olmaktan ziyade bazı ahvâl-i vakıa olması reddolunamayacak bir hükümdür. Gerek Civelek'in ve gerek Hüseyin'in Şehlevend ile olan maceraları meyanında kızı kendilerine sevdirtecek bir değil birden ziyade ahvâl dahi eksik olmadıktan sonra bunlar Şehlevend'i niçin sevmesinler? Herifler kendisini sevdikleri Şehlevend nazarında taayyün eyledikten sonra o dahi onlara istediği kadar istiğnâ göstermekte niçin haklı olmasın?

Ha! Anladık, anladık! Şu Şehlevend'e âdeta bir fındıkçı kız demiş olsanız daha evvel, daha lâyıklı da anlayabilirdik! Demek oluyor ki herifçikleri bir iyi üzecek ve bu suretle zevklerini çıkaracak.

Güzel ama biz bundan mukaddem su-i zanda da hüsn-i zanda da acele etmemeği kararlaştırmadık mı? Daima vukuâtâ muntazır olacaktık. Vakıa âlemde yalnız vukuâta muntazır olmakta devam edecek olsak devam ede ede nihayet ömrümüzün tükendiği vak'asını görmekliğimiz lâzım geleceği dermeyân olunabilirse de ona dahi cevabımız hazırdır. Meselâ keyfiyyet-i hayâtın mahiyetini tayinde hükemânın daima sehvetmiş olmaları işte böyle vukûâtın neticesine varmadan zanlarını tasvir etmekten neşet eylemiştir. Ama diyeceksiniz ki keyfiyyet-i hayatın neticesi memât olup, buna intizar edilir ise hayatın mahiyetini tayine dahi vakit kalmaz. Tamam! İşte bu da hayat hakkında insanoğlunun malûmât vermeğe muktedir olamayacağını ispat eder. Bir mesele hakkında yanlış hüküm vermekten ise hiç birşey söylememek daha akıllılık değil midir? Maahaza işbu Hüseyin Fellâh hikâyesindeki vukuât gibi vakaların neticesini ele almak için edilecek intizar ömrün nihayetini ele almak için edilecek intizar kadar da uzun değildir.

Pekâlâ! Öyleyse muntazır olalım bakalım:

Cuy'a karyesinde Hüseyin Fellâh ile edilen mülâkat üzerinden sekiz on gün kadar zaman geçmiş idiyse de o gece Hüseyin'in Şehlevend'e gösterdiği müştâkâne riayetin Civelek Mustafaca olan su-i tesirâtı bir türlü geçmemişti. İşin en belâlı ciheti şu ki bu müddet içinde Şehlevend her nasıl bir iş için olursa olsun Mustafa'nın odasına ayak dahi atmamış ve bir kelimecik olsun söylemeyip dilsizliğe evvelkinden ziyade kuvvet vermekte bulunmuştu. Hatta bir gece Civelek Mustafa bizzzat kalkıp Şehlevend'in odasına geldiği ve bir çok yalvarıp yakardığı hâlde yalnız bir tarafta oturup da yüzüne bakmasına dahi taş yürekli dilsiz, razı olamayarak "Odana gideceksen git, gitmeyeceksen şimdi dilsizce bir yaygara koparırım da Ahmed Bey uyanır, seni yerin dibine sokar." demiş ve buna mukabil Civelek dahi güya dilsizi korkutmak için "Ben de senin dilsiz olmadığını meydana koyarım." kelimâtını tefevvüh eylemiş ise de Şehlevend "Bunu artık kimseye inandırmak mümkün değildir. Sonra kendi hakkındaki şüpheyi artırmış olursun." diye mukabele eylemişti.

Dilsizin bu cevabını savab bulmadınız mı? Bize kalırsa pek mukni' bir cevaptır. Zira görüyoruz ki insanoğluna bir itikadı kabul ettirmek ne kadar güç ise bir kere kabul ettiği itikattan onu çevirmek dahi o kadar güçtür.

Öyle ise Şehlevend'de bu derece müsaadesizlik görmek Mustafa'nın aşkını nefrete kalbeder mi kıyas edersiniz? Ne mümkün? Bu müsaadesizlik mukaddemleri kızın mübâlât-ı iffete pek ziyade ehemmiyet verdiğini Mustafa nazarında ispat ederek hakkında olan aşkını arttırmağa hizmet eylediği gibi, şimdi dahi kendi hakkında gösterdiği müsaadesizlik mutlaka Hüseyin'e olan muhabbetinden neşet eylediğini kaviyyen itikat ile hasedinden çıldırmak derecesine gelirdi. Bilirsiniz ki bir âşık için kıskançlık aşkta şiddetini arttırmaktan başka hiç bir şeye hizmet etmez.

İyi ama Civelek, Şehlevend'in bir daha işine lâzım olursa?..

Olmayacağını kim dava etti?

Dördüncü Bap

Cuy'a karyesinde edilen mülâkât üzerinden sekiz on gün kadar zaman geçmiş olduğunu haber vermiştik. Bu müddet zarfında Hüseyin Fellâh'tan hiç bir haber zuhur etmediği hâlde bir gün ikindi vakti dilsiz kız sokak kapısının çalındığını işitmekle Civelek odasında olmadığını ve orada olsa kapıyı çalmağa hacet kalmayacağını ve gelen zat Civelek'ten başka birisi olmak icap edeceğini ve eğer Civelek olsa kapının zemberek ipini çekip girebileceğini ve Ahmed Bey'in rüfekasından birisi dahi olamayacağını, zira onlar gündüz gelmediklerini derhâl hesap ederek kapıyı açmağa koşmak istedi ise de Ahmed Bey yukarıda bulunmak hasebiyle kapı çalındığını işitmiş olmak dilsizlik ve bunun icâbâtından olan sağırlık hakkında Ahmed Bey'e bir şüphe verebileceğini dahi derhâl hesapla koşmaktan sarf-ı nazar eyledi. Şu kadar var ki merakını bir türlü yenemediği cihetle gelen her kim ise onu görebilmek için ev altında gezinir ve kendisine iş bulup meşgul olurdu.

Kapıyı çalan adam biraz dinledikten sonra bir daha vurdu. Ancak Ahmed Bey kim bilir ne gibi bir meşguliyete mebnî kapı çalındığını işitemeyip dilsiz kız dahi bittabi sağır olduğundan işitemez ve hatta o tarafa nazar bile etmezdi. Aradan biraz vakit daha geçince kapıyı vuran adam acemice bir ihtirazla zenberek ipini kurcalamağa başladığını kız o harekete mahsus olan seslerden anladı. Nihayet herif ipi lüzumu kadar kuvvetle çekince kapı açıldı. Kapı açılır açılmaz gayet eski bir Arap kefiyesinin yarıdan ziyadeye kadar setretmiş olduğu yüzün nısf-ı diğer-i mer'îsinden Şehlevend gelen zatın bizzat Hüseyin Fellâh olduğunu derhâl tanıyıp kemâl-i hışım ve süratle koştu, kapıyı gelenin suratına çarparcasına bir müsâraatla kapadı!.. Fakat bu kadarcık bir zaman içinde ikisi arasında şu sözler yavaşça teâtî edilebilmişti.

Hüseyin –Saat üçte beni alabilir misin?

Şehlevend –Üçte olmaz, dokuzda gel!

Kapıyı kapadıktan sonra Şehlevend şayet kendisini Ahmed Bey görüp de bir gûne şüpheye düşmüşse şüphesini defetmek için kemâl-i hiddet ve şiddetle yukarıya beyin yanına çıkıp baş ve salâvat parmaklarının uçlarını bir yere getirerek du-

dakları üzerine incecik bir bıyık resmediyor gibi hareketle Civelek'i işaret -zira dilsizce Civelek'in ismi buydu- ve badehu avucunu açıp içine üfleyerek Civelek'in gitmiş olduğunu tefhîmle oda kapısını açıp kapayarak ve sokak kapısını işaret ederek sokak kapısının açıldığını velhasıl işaret-i saire ile bir yabancı herif geldiğini ve kendisini gördüğünü ve kendisi dahi hemen kapıyı herifin suratına karşı kapayıp içeriye girmekten meneylediğini dargın bir tavırla anlattı.

Ahmed Bey Şehlevend'in bu defaki işaretlerini sair her vakitki işaretlerden daha iyi ve daha kolay anladı. Zira gündüz kapısının tokmağına dokunmak Ahmed Bey'in yüreği teline dokunmakla beraber olduğundan daha kapı ilk defa olarak vurulduğu anda yüreği oynamış ve Şehlevend gibi o dahi kapının vurulması Civelek'in orada olmadığına delâlet edeceğini anlayıp o olmadıktan sonra ise kapı vurulduğunu kendisinden başka kimsenin işitmemesi lâzım geleceğini kestirmiş idiyse de birkaç defadır işlerinin ters gitmesi üzerine hâsıl olan şüpheye mebnî dilsiz kızı bir daha tecrübe etmek ve kapı vurulduğunu işitip işitmeyeceğini anlamak için hiç ses çıkarmamıştı. İkinci defa olarak kapı vurulduğu zaman kızın asla işitememiş (!) olmasını görünce Şehlevend'in dilsizliği hakkındaki emniyeti kuvvet bulduğu misillü nihayet kapının açıldığını o taraftan gelen ziyanın gözlerine isabetiyle farkeyledikten ve gelen adam ecnebi bir Arap olduğunu gördükten sonra dahi hemen seğirtip herifi tard ve kapıyı seddeylemesi de bu hanenin nezaket ve ehemmiyetini dilsizin bittakdir efendisine fevkalgaye sadakat etmek gayretinde bulunduğunu meydana koymağla artık Ahmed Bey'in dilsiz hakkındaki emniyeti kat kat artmıştı.

Binaen alâ-zâlik dilsizin işaretleri zaten re'yü'l-ayn görmüş olduğu bir hâli tasvir demek olacağından bissuhûle anladı ve birçok tahsîn işaretleriyle arkasını okşayarak kızı tatyîb eyledikten maadâ -çünkü Ahmed Bey'in bu tahsini arada dönen hileye adem-i vukufunu isbat eylediğinden dilsiz dahi edilen tatyîbden pek büyük bir memnuniyet tavrı gösterince beyefendi hazır şu inbisât-ı hâlden dahi istifadeye çalışmak için- dilsizin çenesini ve yanağını okşamak cesaretini de tekrar eylemişti. Ancak o taş yürekli kafir dilsiz iki bir demeyip bîçare Ahmed Beyefendi'ye bir şamar daha kaldırdı ve o anda bey böyle bir

cevab-ı redde asla ihtimal vermediğinden sakınmadığı cihetle kız kaldırdığı şamarı bir de şiddetle indirdi ki Ahmed Bey'in gözlerinden ateşler fırlayıp bir dakika evvel hâsıl olan ümidi ye's-i tam derecesine vardı.

Kız şamarın hüsn-i isâbetini gördükten sonra fırlayıp kaçmıştı. Ahmed Bey gazap ve şiddetle arkasından koşmağa davrandı ise de "Bu hınzır dilsizin de işte bu kusuru var! Dilsiz olmasından ettiğimiz istifadeye söz olmadığı gibi habisin sadakatine de söz yok ise de birazcık çenesini okşamağa kalkıştın mı, alacağın cevap işte budur!.. Bari şu olmaz cevabını başka türlü verseydi, neyse neydi! Bu lisanın en güç ve en ağır kelimesi de işte bu! Çare yok! Katlanmalı! Kabahat yine bende oldu. İşte bu kızda karılık hiss-i şehvânîsi olmadığını bir kere anladık. Artık tekrar tekrar üzerine düşmekte de mana yoktu. Besbelli bu şamar da kısmette varmış ki kaşığımızda çıktı." mütalâatıyla azminden vazgeçti.

Biraz sonra Civelek geldiği zaman Ahmed Bey şamarın hiddetini ondan almak istedi. Bağırdı çağırdıl Lâkin Civelek et, ekmek sebze gibi levâzım mübayaasına gitmiş olduğunu dermeyanla selâmlığı boş bırakıp da sokağa çıkmış olmak kabahatinden tebrie-i zimmet eyledi.

Dilsizde ise asla fütur yok. Söylenen sözleri işitmez ki dargınlığın, kavganın vechini anlasın da fütûr getirsin. O mutfakta kendi işiyle meşgul. Hasılı o gün dahi geçirildi. Akşam olup bey yemeğini yedi. Dilsiz dahi Civelek ile yemek yerken Civelek o gün yediği tekdir üzerine tazallüm etmek isterdi. Ama nafile! Şehlevend dilsiz a canım, dilsiz! Hem dilsiz, hem sağır! Lâkırdı söylemek, kapı çalmak değil, top atılsa işitmez vesselâm!

Tesadüfe bakınız ki o gece rüfekadan yalnız iki adam gelip kusuru uzacık bir yere ahz u i'tâya gitmiş olduklarından bu iki adam dahi Ahmed Bey'le söyleşecek söz bulamamışlar ve binaenaleyh saat beşe kadar vakitlerini esneye esneye geçirmişlerdi. Saat beşte Ahmed Bey o zamanın ıstılahınca "Kalk git kahvesi"ni ısmarladı. Dilsiz kız Ahmed Bey'in bu işaretini bir memnuniyyet-i mahsusa ile telâkki edip iki misafirin kahvesini sade olmak cihetiyle ayrıca bir cezvede ve Ahmed Bey'in

şekerli kahvesini de başka bir cezvede pişirdi. Lâkin bizim bildiğimize göre şekerli kahve su şeker ve kahve ile terkip olunurken dilsiz cebinden çıkardığı buğdaydan büyücek bir şeyi dahi cezveye attı. Ağaların kahvesini içeriye getirirken Ahmed Bey'in cezvesinde kalan bir fincan kahveyi dahi şekerli olmak münasebetiyle Civelek'e takdim eyledi ki, Civelek bu ihsana nasıl memnun olacağını bilemedi.

Kahveler içildi. Misafirler gitti. Şehlevend beyin yatağını sermeye kalkıştıkta bey henüz yatacak vakit olmadığından yatağın serilmesine mümanaat gösterdi. Ancak aradan bir saat kadar zaman geçmeden gayet tatlı bir uykunun ilcâsına mukavemet edemediğinden yatağın serilmesini kendisi emreyledi.

Yattı. Pek çok bir zamandan beri pek geç gelmekte bulunan uykusu bu gece pek erken ve pek çabuk gelerek yattıktan on dakika sonra horlamağa bile başladı. Uykuca olan bu kerametin kahvede olduğunu anlamışsanız, öte tarafta Civelek'in dahi Ahmed Bey gibi ve hatta ondan evvel âlem-i hâba dalıp gitmiş olduğunu hükmedebilirsiniz.

Beşinci Bap

Şehlevend kurduğu tertiplerin hepsi muvafık çıktığına memnuniyetle beraber Hüseyin Fellâh'a saat dokuzda gel deyivermiş olduğu vaadin pek geç düştüğüne biraz sıkılmıştı. Lâkin bu gece öyle az misafir geleceği tesadüfünü evvelce hesap edememiş olduğundan ve her gece misafirler lâakall altıda yedide gittiklerinden artık dokuza kadar intizar etmek zaruri olduğunu hükmeylemişti. Şu iki buçuk saat kadar zamanı ne gibi yadigârlar ve nasıl kuruntular ile geçirmiş olduğunu kaleme alacak ve tasvir edecek olsak bir âlâ roman da o olurdu.

Elhasıl saat sekizden sonra Şehlevend odasından çıkıp bir kere efendisinin kapısı yanında irkildi. Herif o kadar derin horultular ile, o kadar rahat uyumakta ki zamanına göre bir gececik böyle bir uyku için varını verse az gelir. Şehlevend bir nefret tavrıyla oradan müfarakat eyledi. Civelek'in odasına geldi. Bîçare Civelek her zaman kapısını kapar sürmelerken, Şehlevend'in bir iki defa kendi odasına gelmiş olması üzerine şayet gelirse kapıyı kapalı bulmasın diye ba'demâ kapısını ka-

pamaktan da sarf-ı nazar eylemişti.

Tesadüf bu ya! Şehlevend kapıdan içeriye ayak atarken Civelek'i "Acımıyor a kardaş, acımıyor! Ah, Şehlevend! Yüreğimi bilsen!.." diye sayıklamakta bulmasın mı?

Şehlevend'in yüzünde pek büyük, pek bedîhî bir takım âsâr ve alâyim-i merhamet göründü. "Bîçare Civelek! Vallahi sevilmeyecek çocuk değildir. Baksana rüyasında da benimle meşgul oluyor. Bari bundan sonra şuna ümit verecek iltifatlarda kusur etmeyeyim." dediyse de derhâl bir suret-i ye'sle "Olmaz olmaz! Gençtir, delidir, çılgındır! Şayet işin daha ilerisine cesaret etmeğe kalkışır da sonra men'i müşkil olur. Hem de ne zaman olsa meyus olacak değil mi?" diye mırıldanarak oradan da çıktı. Sokak kapısı yanına gelip bir köşeye çömeldi.

Tamam saat dokuz olmuştu ki bir piyadenin yavaş yavaş kapıya kadar gelip tevakkuf eylemiş olduğunu hem dilsiz ve hem de sağır (!) Şehlevend yemeni giymiş olan ayakların gayet hafif şamatasını işiderek anlamıştı. Bu vakit gelen adamın Hüseyin olduğuna şüphesi kalmayarak hemen kapıyı açtı. Vakıa Hüseyin imiş! Hava ol kadar soğuk olmadığı ve alelhusus bir dakika evvel hiç üşümemekte bulunduğu hâlde şu bir dakika sonra vücudunu bir lerze istilâ etmiş olduğundan hâlâ dahi üşümemekte olduğu hâlde titreye titreye Hüseyin'i içeriye aldı.

Vallahi muharrir efendi! Su-i zanda bulunmamaklığımızı tenbih etmiştiniz. Ama saat dokuzdan sonra böyle sokak kapısında bir saatten beri beklemekte olduğu misafiri, üşümediği hâlde, titreye titreye içeriye alan bir karı hakkında evliyaların bile su-i zanna düşeceğini teslim etmelisiniz.

O da sizin bileceğiniz birşey! Biz hikâyemizde devam edeceğiz:

Hüseyin –Ben vakt-i merhûnda sehv etmemeğe çalıştığım gibi siz de iyi hesap etmişsiniz demek.

Şehlevend– Sizi bir aciz dilsiz cariye sıfatıyla bir haydut cemiyetgâhına, bahusus canınıza susamış olan haydutların cemiyetgâhına kabul etmekte olduğumu hesap ederseniz, ettiğimiz dikkati çok görmezsiniz.

Hüseyin –Ben sizin kadar tedbirli bir kadın görmek, işitmek

değil, bu kadar akıllı bir erkek bile görmedim, işitmedim. Bugün geldiğim zaman kapının deliğinden içeriye baktım. Civelek'in çıkmış olduğunu evvelce gördüğümden bu bakışta avlu içinde sizi görmek isterdim. Ancak kapıyı vurduktan sonra görebildim. Fakat ikinci vuruşumda da gelip açmadınız?

Şehlevend– Ya hem sağır hem dilsiz olan bir kız kapının vurulduğunu nasıl işitebilir?

Hüseyin– Vakıa öyle. Hele sonra ben kapıyı açtığım zaman söyleşeceğimiz lâkırdıları söylemekle beraber beni derhâl savmış olmaklığınız tedbirini pek beğendim. Zira Ahmed Bey'in beni görüp de tebdîl-i kıyafetimen kat'-ı nazar tanıyabilmesi muhtemeldi.

Şehlevend– Hâlbuki bu kapı meselesinde Ahmed Bey bizi gözlemekteymiş. Benim gerçekten sağır ve dilsiz olup olmadığımı bir daha tecrübe etmek istemiş.

Hüseyin –Ya!.. Nasıl bulmuş?

Şehlevend– Memnun! Bahusus sizi defetmiş olduğuma memnun oldu zannederim.

Hüseyin –Beni tanımış mı?

Şehlevend– Ne gezer?.. Fakat biz hep bu kapı dibinde mi oturacağız?

Hüseyin– Onu bana sormamalısınız. Ben buraya bu kapıdan girdiğim anda sizin himayenize dehalet etmiş oldum. Emniyeti hangi cihette görmekte iseniz orada bulunabiliriz.

Şehlevend– Hayır! Korkulacak birşey yok ki emniyetin nerede bulunduğunu arayalım. Ahmed Bey olsun, Civelek olsun sabaha kadar değil, belki yarın öğleye kadar uyanamamak üzere uykudadırlar.

Hüseyin –Neden?

Şehlevend –Afyonlu kahveyi dayadım gözlerine ondan.

Hüseyin –Afyonu nereden buldunuz?

Şehlevend –Böyle gece mülâkatları için lâzım olur diye geçenlerde Civelek'e aldırmıştım.

Sokak kapısı önünde şu müşâfehe edildikten sonra Hüseyin ile Şehlevend kedi basışı gibi yavaş yavaş adımlarla yukarıya

çıkarak Şehlevend'in odasına girdiler. Bunlar güya birbirinin safha-i rûylarını ezber etmek için o kadar dikkatle birbirinin yüzüne bakışırlardı ki nihayet yine birbirinden haya ederek gözlerini önlerine eğmeğe mecbur oldular.

Şehlevend– Ee! Ne için geldiniz bakalım Hüseyin Efendi?

Hüseyin– Ne için gelmiş olacağımı kestiremediniz mi ki sual ediyorsunuz?

Şehlevend– Vallahi siz bugün gelip de bu gece için bu mülâkat teklif eylediğiniz anda niçin, ne sebepten dolayı olduğunu asla düşünmeden kabul cevabını verdim. Zira elbette sizin burada mülâkat istemeyi göze aldırışınız pek büyük, pek mühim bir şey için olacağı meydandadır.

Hüseyin– Evet efendim! Vakıa pek büyük, pek mühim. Ol kadar büyük, ol kadar mühim ki bu yolda ölümü göze aldırmak hiç birşey değilse de tedbir ile belâdan masun olmak yolu varken körü körüne ölümün üzerine yürümemek için ihtiraz ediyorum.

Şehlevend –Bu kadar büyük, bu kadar mühim şey ne imiş bakalım?

Hüseyin –(Hicapla biraz kızardıktan sonra) Artık çare yok, söylemeğe cesaret edeceğim. Efendim bu kadar büyük, bu kadar mühim şey sizi bir daha görmektir...

Bu lâkırdı üzerine Hüseyin'in humreti arttığı gibi kızın dahi levni değişerek aradan bir iki dakika sükûtla geçti. Bu sükûtun sonunda yine Hüseyin söze başladı:

Hüseyin– Vallahi Şehlevend Hanım. Bana bu cesareti yüreğimde hissetmekte olduğum pek büyük bir mecburiyet veriyor. İhtimal ki siz bu küstahlığı edepsizliğe hamledersiniz. Zira bana bu kadar iyilik etmiş ve beni ölümlerden kurtarmış olduğunuz hâlde yine huzurunuzda bu mücaseretlerde bulunmaklığım edepsizliğe hamlolunabilir.

Şehlevend –Estağfurullah!

Hüseyin (Sözünün arasını kesmeden) Evet hamlolunabilir. Lâkin işi başka yüzden muhakeme etmekteyim. Siz beni âdeta yakama sarılmış olan bir ölümden kurtararak tekrar ihya etmiş olduktan sonra ben size düşman olamam ya? Elbet bu inayetinizin kadrini bilecek, şükrünü ifa edecek ve sizi canım kadar sevece-

ğim. Bir karıyı sevmek ise bin türlü olamaz. İşte âlemde en aziz bildiğim yüreğimi size arz etmeği muhabbetin, şükranın en güzel sureti olduğunu hesapla bu cesareti aldım.

Hüseyin'in şu lâkırdısı üzerine de ortalığa bir sükût gelip bu kere daha on dakika kadar hiç birisi şakk-i şefe edemediler. Lâkin sükûtu yine Hüseyin bozdu:

Hüseyin –Yoksa bu suretle arz-ı hâl edişimden canınız mı sıkıldı?

Şehlevend –Hayır! Estağfurullah!.

Hüseyin –Öyle ise niçin sükût ediyorsunuz? Hem bana bu cesareti veren başka birşey daha vardır. O da sizin beni hiç tanımadığınız hâlde ilk görüşte hakkımda merhamet edişinizdir. Elbette beni beğenmemiş, sevmemiş olsanız bana bu kadar inayette, bu kadar mürüvvette bulunmazdınız. Bu da...

Şehlevend –(Hüseyin'in lâkırdısını keserek) Hayır efendim! Ben size elimden geldiği kadar etmiş olduğum iyiliği hiç böyle bir hesapla etmemiştim.

Hüseyin –Velev ki öyle olsun, sonra teveccühünüzü kazanabilmiş olduğumu da itikat edemez miyim?

Şehlevend– (Derin derin mülâhazadan sonra kemâl-i fütûr ile) Gösterdiğiniz bu kadar teveccüh benim gibi bir bîçare esiri bahtiyar edebilirse de...

Hüseyin –Allah aşkına böyle şeyler söylemeyiniz. Size benim gibi bin Hüseyin esir olsun. Esir olsun amma -tebessüm ilegönlüm ister ki sizin teveccühünüz o kadar esirler meyanında yalnız Hüseyin kölenize olsun.

Şehlevend –(Hüseyin'in gösterdiği inbisata mukabil daha ziyade fütûr ile) Öyle değil Hüseyin Efendi, öyle değil! Hatta... Yok orası da lâzım değil... Size rica ederim, bu gibi lâkırdıları bırakınız. Çünkü dünyasında her saadetten sahihan meyus olan zavallı bir kızcağıza bu suretle ümit vermek sonra bîçareyi bir kat daha meyus eder.

Hüseyin –(Fevkalgaye bozularak) Yok ama Şehlevend Hanım! Benim size arz ettiğim şeyler gönül aldatmak için tertip olunmuş teselliler değildir. Size kararımı arzedeyim. Sizi buradan doğruca çiftliğe aşıracağım. Bu memlekette en benâm olan

bir cariye iki bin kuruşa alınabilir. Ben bir Yahudi vasıtasıyla Ahmed Bey'e beş bin kuruş irsal edeceğim ve paranın hangi taraftan geldiğini de kendisine bildirmeyeceğim. Artık beş bini aldıktan sonra ses çıkarmaz ya?

Şehlevend– Allah'a emanet olunuz efendim! Fakat bu külfetlere hacet yoktur. Ben burada pek rahatım. Çilemi doldurunca kadar buradan bir yere kımıldanamamakta mazurum.

Hüseyin– (Evvelki bozukluğu bu kere me'yûsiyyet-i tavrına tahavvül ederek) Çilenizin dolması mı? Ben böyle çileyi mileyi anlamıyorum. Fakat ben çileniz ne zamana kadar dolacaksa o zamana kadar da sabredebilirim. Teveccühünüz hakkımda bâkî kalsın da, sabra iktidarım vardır.

Şehlevend– Vallahi Hüseyin Efendi, sizi nafile yere bekletmemek için bari açıktan açığa söyleyeyim ki, bana ettiğiniz teklifin kabul olunacağı zamanı ne kadar beklemiş olsanız gelemez! İşte ben bu kadar bîçare, bu kadar meyus bir kızım.

Hüseyin– (Bütün bütün fütûrla) Bu sırrın hakikatine vakıf olamaz mıyım efendim?

Şehlevend– Validem için rica etmiş olduğum mektubu yazdınız mıydı?

Hüseyin– Evet tarifiniz gibi yazdım, hatta o Hasna Hanım'ın yani validenizin evâil ve evâhir-i ahvâli hakkında malûmât-ı mufassala vermelerini dahi yazdım. Çünkü ne yalan söyleyim? Valideniz İstanbul'da dururken sizin buraya esir düşmüş olmanıza bir mana veremedim. Ee! O mektubun cevabını alınca esrarın künhüne vakıf olacak mıyım?

Şehlevend –Evet! O zaman vakıf olacaksınız.

Hüseyin –Ee, o zaman da ümitlerime kuvvet vermeyecek miyim?

Şehlevend –Şimdi ben söylüyorum demeyiniz! Fakat! Eğer mektuba benim hesap ettiğim gibi bir cevap gelirse, o zaman siz bu meraktan kendiliğinizle vazgeçeceksiniz.

Hüseyin– (Derin bir soluk alarak) Demek oluyor ki bizi talih bu kere de meyus etti ha? Ah! Demek oluyor ki ben aşk yüzünden hiç bir saadet göremeyeceğim ha? (Gözlerinin yaşını silerek) Ah Şehlevend Hanım!.. Evet! Şehlevend Hanım derim.

Zira sizin esir olacak, cariye olacak bir hanım olmadığınızı, sizi bir kere gören en ahmak herifler bile anlar... Ah Şehlevend Hanım! Benim sergüzeşt-i ahvâlimi bilseniz, vallahi hâlime merhamet ederdiniz!.. Ah ben pek bîçare bir çocuğum! Başka bir şeyden değil, yalnız aşk yüzünden pek bîçareyim... Felek beni bu suretle kahretmeği kurmuş. Hâli bilseniz diyorum, hâlimi bilseniz siz de felekten intikam almak ve bilâkis onu kahretmek için bana lûtfederdiniz.

Bîçare Hüseyin Fellâh'ın gözlerinden damlayan gayet iri yaş damlaları görenlerin yüreklerini delecek kadar bir teessür ile dökülürdü. Binaenaleyh bu temaşadan Şehlevend'in dahi gözleri sulanıp felekten bu kadar şikâyetin sebebi ne olduğunu sual etmekle Hüseyin sergüzeşt ahvalini ber-vech-i âtî hikâyeye başladı:

Altıncı Bap

Hüseyin:

Ah hangi birini evvel söyleyim? Bir değil ki! Durunuz bari en evvelinden başlayım.

Babam Hanif el-Fellâh henüz sağdı. Ben de o zaman on altı on yedi yaşındaydım. Pederim merhumun beni okutmağa yazdırmağa hevesi pek ziyade idiyse de benim hevesim yalnız ata binip silah kuşanmağa ve bütün gün sayd ve şikar arkasında dolaşmağa idi.

Pederin Mısır'a, Fas'a filâna seyahat etmesini aslan avına gitmek için en büyük fırsat addederdim. O azgın arslanlara karşı o kadar güzel cenk ederdim ki kırk yıllık sayyadlar bile hayran kalırlardı. Bunları hikayeden muradım size arz-ı şecâ'at değildir. Ne kadar hevaî meşrep bir çocuk olduğumu anlatmaktır. Derken bir gün sayd ve şikar arkadaşlarından Mehmed El-Gaddar'ın hanesine gittim. Yalnız hemşiresi Cemile oradaydı. Bizim buralarca Araplar meyanında o kadar kaç göç yoktur. Kardeşinin nereye gittiğini sordum. "Şimdi gelir" diye beklemekliğimi ihtar eyledi. Avluda bir ağacın altına oturdum. Kız da yanıma geldi. Kendisi benimle akran değilse bile nihayet benden bir iki yaş küçük bir kızdır. Çocukluk bu ya! Kızı akça pakça birşey gördüğümden gözlerimi kendisinden ayırmamağa

başlamışım. Dalmış gitmişim. Kız bakışımdan hiss-i derûnumu anlamış. O da bana bakıp bakıp tebessüm etmeğe başladı. "Ne gülüyorsun?" dedim. "Sen ne bakıyorsun?"dedi. "Ah! Bilirsiniz ki aşıkların sözlerinden ziyade bakışlarında manalar vardır. Lisanlarından sadır olan kelimât meramlarını ifade edecek kadar olmasa bile gözleri meseleyi şerh edebilirler. Hâsılı efendim bizim bakışlarımız hatta sözlerimiz dahi uzandı gitti!... Neden sonra Mehmed El-Gadr anladı. Birleşip ava gittik ama bende zihin kalmamış ki. Ondan sonra sık sık hemen her gün Mehmed'in hanesine devama başladım. Çocukluk haliyle bir dereceye geldim ki Cemile'nin aşkı beni çıldırtmaya ramak kaldı. Fakat kız aşüftece! Benim teessürâtımla müteessir olmayıp yalnız benim gibi çıldırmışçasına aşka düşmüş olan bir deli çocuğun sûz u güdâzıyla inlemektedir.

Ben bunun farkında değilim a! Şimdi hesap ediyorum da anlıyorum. Ama o zaman Cemile'nin benden nefret etmeyip de bilâkis mütelezziz olduğunu gördükçe saadetim için yalnız bu kadarını kâfi gördüğümden sevincimden çıldırırdım. Sözü pek de uzatmayalım. Bir gün visalini istirham ettim. Bana "senin dediğin şey nikahla, izdivacla olur. Yok eğer beni telvîs etmek emelinde isen kendine bir maşuka arayacağına bir fahişe ara" demesin mi? Kızın bu sözden muradı kendisini Hanif el-Fellâh gibi bir zengin adama gelin etmekti. Babama koştum. Arz-ı hâl ettim. Ben babamı hâlime vâkıf zannıyla derhâl muvafakat göstereceğini kıyas ederdim. Bilâkis bana "sen çocuksun evlenecek zamanın değildir hem de Cemile senin kadar âdeta senden büyük kızdır" demesin mi? Benden büyük olmadığını isbat için her ne delâilim varsa bilityân yalvardım yakardım. Mümkün değil tesîr ettiremedim. "Bir iki sene daha sabret de sana münasip bir kız alırım" dedi. Babamın dostlarına müracaat eyledim. Onlar vasıtasıyla bu kıza aşkım olduğunu söylettim. "Bacak kadar çocukta aşk mı olurmuş?" diye beni istihza etmiş! İhtimal ki babam pek kalın ve katı yürekli bir adam olduğu ve yüreğinde hiçbir vakit nar-ı aşkın tesirâtını müşahede etmemiş bulunduğu için bu sözü söylemiştir veyahut ihtimal ki beni çılgıncasına bir hevesden kurtarmak için böyle beni meyus edecek bir cevapta bulunmuştur. Çünkü Cemile ne haseb ve nesebce ne de malca bana küfüvv olmayıp pek fakir birşeydi. Yoksa on yedi yaşındaki bir

adamın yüreğinde aşk olmaz demek ne demek? Aşkın cehennem gibi yanar bir ocağı varsa o da on yedi yaşındaki yürekler değil midir?

Birkaç ay sonra kızın başka yerden bir kısmeti daha çıktı. Kendisini men' etmek için ricaya gittim ise de nişanlanmış olduğundan kızı artık bana göstermediler. El altından haber gönderdim. "Ne yapalım o bacak kadar bir çocuk imiş. Benim kadar koca bir kızı bacak kadar bir çocuğa vermiyorlarmış! Bana darılmasın. Babası böyle söylüyor" diye cevap gönderdi.

İşte efendim ilk aşkımda bu suretle talihsiz çıktım. Ondan sonra daha ziyade mesud olmadım ya!

On dokuz yaşıma geldiğimde peder bizim için kız aramağa başladı.

Cezayir'i alt üst etti "münasip" diyebileceği bir kıza tesadüf edemedi. Nihayet Tunus'da tüccardan bir zatın kızını methetmişler. Bazı dostlar vasıtasıyla kızı benim için istemiş. Onlar tarafından da muvafakat göstermişler. Nikah kıyıldı. Kız geldi. Vakıa metholunacak bir kızmış. Validesi Çerkez, pederi Türk olduğundan her uzvu mütenasip, hem güzel hem terbiyeli birşey olduğu gibi ben dahi pür ateş bir delikanlı olduğumdan ez-can u dil kızı sevdim. Lâkin çi faide ki kız gayet mütevahhiş! On beş yirmi günlük, bir aylık gelin güveği olduk, hâlâ bize vahşet gösterir. Familya hâli malûm ya? Böyle şeylere dikkat de ederler. Biz bağlı olduğumuzu dermeyan ederek işi örtmek isteriz. Elimi eline dokundurmuş olsam güya eline ateş dokundurmuşum gibi ürker çeker. Aradan iki ay geçti. Biz hâlâ öyle. Bir de bir gece yatağında uyurken "Hüseyin Ağa!" diye birisinin seslendiği kulağıma girmesin mi? Gözlerimi açtım. Karşımda bizim bacı ile bir de som sırma içinde bir delikanlı gördüm. Aklım başımdan gitti. Dünyada ne kadar şüphe varsa hepsi birden beynime hücum etti. Telâşla fırladım kalktımsa da mezkur delikanlı kemal-i hilm ve sükunetle "telâş etme Hüseyin Ağa! Düşman değil dostuz! Kozumuzu pay edebiliriz" diye söze başlayıp bizim zevce hanım ile ötedenberi muaşakaları olduğunu ve kendisi Mısır'da bulunduğu müddet kızı Tunus'dan Cezayir'e kaçırdıklarını ve fakat maşukasıyla etmiş oldukları vaadi maşukasının tutacağında şüphesi olmadığından arkasına

düşüp gelmeğe cesaret eylediğini ve filvaki maşukası dahi hâlâ kendi aşkında daim olduğunu anlattı ki bu lâkırdıların herbiri yüreğime bir gülle gibi isabet ederdi. Hatta bacım olacak kız dahi herifin her lâkırdısını tasdikan başını sallar ve aşıkının üzerine titrerdi.

Nihayet herif dedi ki "Birader! Bu kızın sana karı olacağı yoktur ve madem ki ben buraya bir kere ayak attım. Buradan ya kız ile benim laşem çıkar veyahut ikimiz de birbirimizin olmak için çıkarız. Eğer bize bir gûne müdafaa gösterecek isen işte sana vakit ve meydan veriyorum. Ta silahını eline alıncaya kadar hücum etmem. Ama eğer hakkı tanır yiğit bir adam isen bu müdafaaya kalkışmadıktan başka hatta bu kızı tatlîk dahi edersin ki ben onu kendime nikah edebileyim" Ben bu lâkırdıyı dahi bir istiğrâb-ı mahsusla telâkki ederdim. Herif lâkırdısını bitirdi. Cevabıma muntazır olduğunu ima eder bir tavırla yüzüme bakarak sükuta vardı. Ben dahi kendimce düşünüyordum. Cenkten, kavgadan, ölümden pek de korkar bir adam olmadığım için delikanlının meydan okumakta olduğu kavgadan çekinmezdim. Ancak beni istemeyen, sevmeyen ve bana yar olmayacağını yüzüme karşı söylemekten çekinmeyen bir karı için kendi canımı acıdığım kadar karşımdaki babayiğitin canına kıymağı dahi acıdım. Vakıa muhabbet-i mütekabil olmadıktan sonra gönlüm aşk tarafından edilen tesvilâta bir türlü kapılamadı. Nihayet "Arkadaş! Kan dökmeğe ne hacet? Madem ki birbirinizi seviyorsunuz, madem ki hanımefendi beni kabul etmeyip sizi tercih ediyor, Allah mübarek etsin. Varınız ber-murad olunuz. Benden boş olsun." dedim. Bunun üzerine delikanlı geldi. Beni kucakladı. Boynuma sarıldı. Öpüştük kokuştuk. Kız dahi geldi elimi öptü. Badehû ikisi birden veda ederek kalktılar gittiler. Ah! İşte bu ümidim dahi ol suretle berhava oldu gitti. Vakıa bu keyfiyet nas beyninde münteşir olunca bize tesellî verenler çok bulundu. Ancak ben hiçbir tesellî ile müteselli olamadım. Pek çok kimseler nevi nevi kızlar tavsiyesinden dahi geri durmadılar. Hiç birisini gönlüme muvafık göremedim. İhtimal ki birisiyle izdivac edeydim yüreğim hoşlanırdı. Ancak merdane mülahaza ve hukuk şinaslık beni sevdiğimden maddeten ayırabildi ise de gönlümü ayıramamış olduğundan gönlüm ondan ayrılmazdı ki hatta bir diğerine bağlanabilsin. Bir iki

sene serseri gezdim. Pederim vefat etti. Kendi başıma kalınca bana yar, gönlüme eğlence, saadetime ortak olacak bir eş aramakta bütün bütün muhtar kaldım. Vakıa bir tanesini buldum. Lâkin ah! Ne fayda ki kendim için bir belâ, bir musibet daha bulmuş oldum.

Şöyle ki:

Bir gün Rahmaniye karyesinden geçerken köy civarına çadırını kurmuş bir bedevî gördüm ki hâl-i bedeviyette bulunan kızı yek nazarda hoşuma gitmişti. Oraya niçin konduklarını sordum. Meğer bir mikdar arpa ekmişler de onun mahsulünü alıncaya kadar orada bekleyeceklermiş. Babasına "madem ki çiftçiliğe aşinasının gel seni kendi çiftliğime götüreyim. Orada gerçekten çiftçiliğe sa'y edebilirsin. Burada misafir gibi bulunmaktan ne fayda hâsıl edebilirsin?" Herif teklifimi müteşekkiren kabul etmedi. Ancak şu mahsulü kaldırıncaya kadar müsaade istedi. Bende ise sabır ve karar olmadığından bu mahsûlden kaç para temettu'a muntazır olduğunu sordum. Ümidi kadar para verdim. Herif köyüme geldi. Kendisine mahsus arazî ve hayvanat irâesiyle bir haneye yerleştirdim. Hüsn-i ahlakına itimâdım olan bir kocakarıyı dahi kıza refik ve muallim ve mürebbi tayin eylemiştim. Kız çadır altından çıkıp da dam altında oturdukça taravet ve letafet peyda ederek günden güne nazar-ı tahsinimi kazanırdı. Aralıkta bir meylini bana teveccüh etmesini kocakarıya söyler ve onun tarafından ümitlerime kuvvet verecek cevaplar alırdım. Şevkim bir dereceye geldi ki ednâ bir bahane ile kızın hanesi önüne iskemle atarak üç beş saat oturur ve kıza aşağı yukarı hizmetler gördürerek endamını, reftarını temaşa ile mütelezziz olurdum. Aradan bir sene kadar vakit geçtikten sonra bir gün babasını çağırıp kendi hakkında olan hüsn-i teveccühümü ve kızının ahlak ve terbiyesinden ne kadar memnun olduğumu beyan eyledikten sonra Allah'ın emriyle kerimesinin izdivacına tâlip olduğumu anlattım. Arap inanamadı ise ne dersiniz? İnandırmak için teminât-ı lâzımeyi verdim. Herif "Benim kızım sizin küfvünüz değildir veremem" dedi. Ben küfüv davasından vazgeçtim. Kızı kendime lâyık gördüğümü beyan eyledim ve kızını kendisinden dûn bir adama vermek kendisi için ayıp sayılsa bile kendi fevkinde olana vermek ayıp sayılamayacağını ve bu iş olsa olsa benim için ayıp sayılabilir ise de ben dahi kendisi gibi namuslu

ırzlı bir fakir adama damat olmağı şeref bileceğimi irad ettim.

Herifi kandırmak mümkün olmadı. Israra başladım. Hatta biraz tehdit dahi ettim. Arap düşünmek için bir iki gün müsaade istedi. Kendisini bütün bütün korkutmamak üzere müsaadeyi verdim. Bir de ikinci gece Arap pılıyı pırtıyı toplayıp firar etmesin mi? Ertesi gün her cihete adamlar çıkardım. Kendim dahi aramadığım yer bırakmadım. Güya hınzır bedevî yer yarılmış da yere geçmiş. Ah! Şehlevend Hanım! Efendim cümleden ziyade ciğerimi yakan işte bu meyusiyet oldu. Kızın hayali zihnimi bir derecede işgal etmişti ki bir an onu temaşadan hâlî kalmazdı. Hiç şüphem yoktur ki kızın dahi bana meyli vardı. Zira bedevi olmak ve gayet serbest bulunmak cihetiye ibtidaları huzurumda pek serbestâne davranır idiyse de sonraları bir mahcubiyete dûçar oldu ki beni gördükçe o esmerce kız memelerine kadar pancar kesilirdi. Arap inadı! Bedevî inadı! Malum a? Bir kere "lâ" dedikten sonra bir daha "ne'am" dedirtmek mümkün ve mutasavver değildir. İşte ben bu kadar ye's görmüş böyle bir bîçareyim. Son ümidim ise sizdedir.

Şehlevend buraya kadar Hüseyin'i kemal-i dikkatle dinledikten ve delikanlıyı bir nazar-ı merhametle epeyce bir vakit gözden geçirdikten sonra dedi ki:

Şehlevend –Şimdi bu kızları derhatır ettikçe yüreğinizde muhabbetlerinin bir eserini bulabilir misiniz?

Hüseyin –Vallahi Şehlevend Hanım! Bu güne kadar hiç birşey için yalan söylemiş olduğumu bilemediğim gibi huzurunuzda asla hilaf söylememeğe dahi kendimi mecbur görmekteyim. Her ne zaman her hangisi hatırıma gelse yüreğimin cızladığını duymaktayım. Bunun için değil midir ki sizin teveccühünüz yüreğime merhem olmaktadır.

Bu sözü söyleyerek Hüseyin Fellâh yine cevap intizarıyla gözlerini Şehlevend'e dikti ise de kız iki eliyle entarisinin eteğini bükerek oynayıp gözlerini dahi bu oyuncağa dikmiş ve hâlbuki şu suret kendisini eğlendirmemekte olduğu ve bîçare kızcağızın pek derin mülâhazat içinde bulunduğu zahir-i hâlinden anlaşıldığı cihetle Hüseyin umduğu cevaba nail olamamıştı.

Neden sonra Şehlevend ceyb-i tefekkürden başını kaldırınca ortalığı ağarmış ve artık yanlarında yanmakta bulunan fi-

tilin ziyası gündüzün ziyasına mukabil aciz ve mağlup kalmış olduğunu görünce telâşla:

Şehlevend –Aman Hüseyin Efendi! Sabah olmuş! Şayet o haydut uyanıp sizi burada görürse....

Hüseyin –Ne zararı var? Tek başına bana ne yapabilir?

Şehlevend –Aman! Birşey yapamaz ama ben öyle bir hâli istemem. Gidiniz artık gidiniz.

Hüseyin –Gideyim efendim. Eğer yüreğime ümit verecek bir cevabınızla gidersem....

Şehlevend –Valideme yazdığınız mektubun cevabı gelmeyince size hiç birşey söyleyemem.

Bunlar şu son lâkırdıları ederken öteki odada Ahmed Bey boğulurcasına bir öksürük ile uykudan uyandı ve taşraya fırlayıp abdesthane başında birçok öksürdükten tükürdükten sonra dilsiz cariyeyi uyandırmak için oda kapısının yanına geldi. Bereket versin ki Şehlevend bir dakika evvel kapısını sürmelemişti. Hüseyin Fellâh Ahmed Bey'e mukabil belindeki Acem sûrânîsine davranmış idiyse de Şehlevend'in "Aman! Allah aşkına sözümden çıkma" demesine mukavemet göstermeyerek kızın delâletiyle yüke girip ihtifa eylemişti. Ahmed Bey her zaman olduğu gibi dilsizi döşeme tahtalarının sarsıntısıyla uyandırmak için tepinir ve bir kaç kere tepindiği hâlde henüz uyandıramamış olduğuna hiddetle tir tir titriyordu. Binaenaleyh dilsiz kız henüz uykudan uyanırmışcasına esneyerek ve gözlerini oğuşturarak kalktı kapıyı açtı ve efendisinin hizmetiyle meşgul oldu.

(İntihâ-yı kitâb-ı hâmis)

Altıncı Kitap

Birinci Bap

Ahmed Bey'in dilsizi uyandırmak için kapı önünde tepinmesi hayra alâmet addolunur bir keyfiyettir. Zira o sabah her sabahki mutadını bozmaması dilsizden bir gûne şüphesi olmamasını temin edebilir. Binâberin dilsiz dahi her günkü hâlini asla değiştirmeyip hizmetini ifaya başladı. Yani Civelek'in çarşıdan mübayaa eylediği erzak gelinceye kadar yatakları kaldırmak ve ortalığı süpürmek gibi yukarı işiyle meşgul olup badehu taam tehiyyesine başladı. Velhâsıl o gün vukûatsızca geçip akşam taamı edildikten sonra her geceki misafirler dahi birer ikişer vürûd etmeğe başladılar. O gece rüfekanın müteveffâ Hamid ile Honik'ten maada cümlesi hazırdı.

O gece dahi Hüseyin Fellâh aleyhinde söylenen sözlerden sonra edilen müzakere ertesi sabah Cezayir Limanı'ndan hareket edecek olan bir Fransız tüccar sefinesinin arkasına korsanlar saldırmaktan ibaret olup o zamanlar Cezayir kabadayılarınca bu gibi sarkıntılıklar meâyibden addolunmadığına mebnî bu iş için sair birkaç korsan ile dahi ittifak edilmiş olduğuna huzzârdan bazıları ve ez cümle Kulaksız itiraz ve teessüf eder ve hissedarlar çoğaldıkca hisselerin mikdarı küçüleceği hesabını dahi Kandûrî ortaya arz eylerdi.

Şehlevend gerek kuşluk ve gerek akşamlık olarak Hüseyin Fellâh'ın taamını nasılsa yetiştirebilmiş ise de gece yarısından sonraya kadar yük içinde kalmak rahatsızlığın imtidâdını mucip olacağından biran evvel halkı savmak için bu gece hiç bir emir ve işaret olmamış iken saat beş sularında kendiliğinden birer kahve pişirip herkesin gıdası olarak fincana da koyduğu afyonun iki mislini de Ahmed Bey'in fincanına koydu. Böyle nagehânî kahveye rüfeka içinde ta'accüb edenler bulundu ise de "dilsiz su ve ya ateş hakkında verilen işareti mutlaka kahve işareti olarak anlamıştır" denildi ve bu sehiv hoş göründü. Ancak yarım saat sonra eşkiyâdan bazısı ağzını bir karış açarak esnemeğe ve bazıları esnerken salyalarını zaptedemeyerek akıtmağa başla-

dığından "esnemek esnemek getirir" sözünün isabet-i hükmü asıl bu gece görüldü. Zira pek az bir vakit içinde esnemek cümleye taammüm eyledi. Öteki beriki "acayip bu gece ne kadar da uyku bastırdı" dedikçe Ahmed Bey "Evet! Dün gece bana da öyle bir hâl olmuştu. Bu gece dahi uyku gözlerimden akıyor. Maahaza memnunum. Zira uykusuz geçirdiğim gecelerin rahatsızlığı hâlâ vücudumdan gitmedi." derdi. Hâsılı saat altı olmadan misafirler dağıldı. Ahmed Bey derhâl yatağını serdirip yattı. Dilsiz dahi odasına çekildi. Lâkin Ahmed Bey'in horultusunu işitmeden misafiriyle konuşmağa mecal olabilir mi? Şayed Hüseyin Fellâh bu ihtiyattan haberdâr olmayarak bir ses çıkarır mutalaasıyla yükün yanına sokulup yavaşça "Aman! biraz daha sabrediniz henüz zıbarmadı" dedi.

Aradan bir çeyrek yirmi dakika kadar zaman daha geçtikten sonra Ahmed Bey ince perdeden horultu negamâtına başladı. Lâkin tamam Şehlevend Hüseyin'i taşra çıkaracağı sırada Civelek kedi gibi dört ayak emekleyerek oda kapısından içeriye girmesiyle Şehlevend bunu dahi bir mani addeyledi. Bir aralık dargın bir çehre ile maahaza yavaşça "Ne istersin? Yine ne geldin?" diye bîçare oğlancağızı tekdîre kalkışmıştı. Civelek'in "Şey .... Canım Şehlevend ... Göreceğim geldi be kardaş. Çoktan beridir yüzünü doya doya seyretmedim de hazır bu gece haydut köpekler erken gittiler diye geldim." yollu niyaz etmesine mebnî değil belki dün gece Civelek hakkında hâsıl olan merhameti ile beraber sair bir takım yeni mülahazâta mebnî çocuğa derhâl hüsn-i kabul gösterdi.

Vay Civelek'teki memnuniyet! "Darılmadın ya Şehlevendçiğim, darılmadın ya? Adam sen böyle merhametli olsan ben senin için canımı feda ederdim" diye sevincinden çıldırarak geldi kızın yatağı yanına oturdu.

Yük içindeki Hüseyin Fellâh'ı unutmadınız ya? Bahusus o da Civelek'ten az yürek acısı değildir. Hele Civelek'in geldiğini anlayıp lâkırdılarını işittikten sonra şayet Şehlevend'in onunla sevişmekte olması hülyası dahi hücumla zihnini işgal etmeğe başlamıştı.

Şehlevend ile Civelek sözü açtılar.

Şehlevend –Sen dün gecede erken uyumuşdun? Bu gece niçin

uyumadın?

Civelek –Vallahi ne bileyim. Dün gece bu vakit uyku gözlerimden akmağa başlamıştı.

Şehlevend –Ee! Bu gece de Hüseyin Fellâh'ı kıskandığını mı anlatacaksın? Şu adamcağızı sevmedin gitti be Civelek.

Civelek –Yok! Sevmedim değil Şehlevendciğim. Billahi sevdim. Sevilmeyecek çocuk da değil. Babayiğit babacan bir uşak! Fakat sen söyleyip söyleyip hep onu söylediğin için seni yalnız onu seviyor zannediyorum da onun için...

Şehlevend –Zannediyorsan ne yapalım?

Civelek –Ne yapacaksın Şehlevendciğim? Hiç! Eğer gerçekten sevmiş olsan bile ben ne yapabilirim? Hiç! Hem a, billahi Şehlevendciğim sen o Hüseyin'i seviyorsun. Sevmemiş olsan daima onu söyleyip yatmazdın. Geçen gece inkâr da etmedin ya? Sevdiğini ikrar etmiştin bile. Şehlevend –Ee! Seni de sevdiğimi inkâr mı ettim?

Civelek –Yok! İnkâr etmedin ama Şehlevendciğim!....

Şehlevend –Ama artık bu Şehlevendciğimler çok oldu.

Civelek –Vallahi Şehlevendciğim. Sana Şehlevendciğim demek bana pek tatlı gelir. İnanmazsın a? Vallahi seni darıltmamak için yüreğimi seni sevmekten menetmeğe çalışıyorum, ama Şehlevendciğim, yüreğim bir türlü vazgeçmiyor. Beni sevdiğini de ikrar ettin ama...

Şehlevend –Aması ne?

Civelek –Haniya demek istiyorum ki ben bir garip yiğit uşağım da...

Şehlevend –Ben de garip bir esirim. İkimizin de bir hâlli olmasını hesap etsene?

Şehlevend'in bu lâkırdısı Civelek'in çehresine pek büyük bir itminan parlaklığı verip çıldırasıya bir sevinç ile hemen kızın boynuna sarılmağa davranmıştı. Lâkin bu defa Şehlevend'in müdaafasına da hacet kalmayıp bir dakika içinde çocuğun tavrında görülen bir tebeddül, bu hareketini meneylemişti. Bu kere Şehlevend Civelek'in yüzünde gördüğü ye's alâyiminden dolayı yüreğinde bir teessür-i mahsus hisseyledi:

Şehlevend –Ne o? Yine çehren attı.

Civelek –(Gayet mahzûnâne) Hiç Şehlevendciğim!

Şehlevend –Hayır! Hiç değil! Mutlaka yine aklına birşey geldi.

Civelek –Geldi ya! Ne saklayım Şehlevendciğim, geldi zahir!

Şehlevend –Nedir bakalım?

Civelek –Ne olacak? Ben Hüseyin gibi zengin değilim ki. Garip, yiğit bir çocuğum. Param yok, pulum yok. Yalnız bir sadık yüreğim var. Onu da sen beğenmiyorsun.

Şehlevend –Vay! Ben sadık yürekleri beğenmem de parayı mı beğenirim?

Civelek –(Meyûsane) Öyle olmamış olsa bana da yüreğin acırdı.

Şehlevend –(Dargıncasına) Hayır hayır! Şunu söyle, şunu söyle şunu. Ben sadık yürekleri sevmeyip de para âşıkı olduğumu sana kim söyledi?

Civelek –(Söylediğine de söyleyeceğine de pişman olmuş bir tavırla) Hayır a canım, aklıma geldi de söyleyiverdim.

Şehlevend –Aklına nereden geldi?

Civelek –Ne bileyim ben a Şehlevendciğim? Benim aklım başımda mı ki bir anda zihnimden bin şey geçiyor. Zihnimden geçenler de hemen ağzımdan dökülüveriyor. Kuzum Şehlevendciğim! Eğer bu sözüme de gücendin ise beni affet. Ne o? Sen yine önüne baktın ya? Korkarım yine darıldın. Darılma Allah'ı seversen... Vay o ne ya? Senin gözlerinden yaş da damlıyor. Ama ben buna dayanabilir miyim Şehlevendciğim? Söyle Allah'ı seversen, niçin ağlıyorsun?

Bîçare, hem de gerçekten bîçare, hem de bilvücûh bîçare olan Şehlevend'i bu suretle ağlatan şey Civelek'in ettiği eşeklik değildi. Belki çocuğun mahzuniyetidir. Dili yüreğini paralayacak kadar tesirli olmasıyla bîçare kızcağız yüreğinin acısına tahammül etmeğe ne kadar çalışmış ise de muktedir olamadığından gözleri çend damla elmaspare sirişki düşürüvermişti. Nihayet Civelek'in son lâkırdısını dahi işitince bütün bütün ih-

tiyarı elden giderek yük kapısına teveccühle:

Şehlevend –Çık Hüseyin çık! Bu deliye sen bari meram anlat.

Civelek, Şehlevend'in bu hitabı üzerine "Vay, Hüseyin burada mı?" diye şaşmakta iken zaten yük içinde tahammülü son dereceye varmış olan Hüseyin'in taşra fırladığını dahi görünce bütün bütün mebhût oldu kaldı.

Şehlevend –İşte Hüseyin Efendi, bu da böylesi! Lâkırdılarını işittin ya? Haydi bakalım. Evvelâ buna bir cevap bul da ver. Sonra da dün gece kendin bastettiğin suale yine kendin cevap bul. İşte ben böyle bir bîçareyim. Hâlbuki çaresizliğimin yalnız iki nev'ini görüyorsunuz. Üçüncüsünü de validemden gelecek cevapta görürsünüz.

Kız bu lâkırdıyı bitirdikten sonra üçünü dahi bir beht ve hayret bürüdü ki tarife sığmaz. Lâkin üçünün dahi düşündüğü şey başka olacağı bedîhîdir. Civelek, Hüseyin aleyhindeki fikrini son dereceye vardırmış, Hüseyin, Civelek için ilk defa olarak bir rekabet peyda eylemiş, kız ise ikisi hakkında dahi o zamana kadar henüz hissetmediği bir takım hislere dalmıştı.

Sükûtu Hüseyin ihlâl etti:

Hüseyin –Hanım! Seni böyle ağlar görmek Civelek kadar bana da tesir edeceğini bilirsin. Eğer seni bu ıztıraplardan kurtarmak şu hayduttan kurtulmakla olacaksa, emret, gideyim, köpeği köpek tepeler gibi tepeleyim.

Civelek –(Yerinden fırlayıp) Haydi vallahi Hüseyin! Ben de beraber! Sekizinci kanım da bu köpek olsun, sonra seninle kozumuzu pay ederiz. Öyle değil mi?

Hüseyin –Benimle kozunu pay etmek kolaydır. Evvelâ şu köpeği aradan çıkartalım da...

diye bu iki kahraman yerlerinden fırlayıp odanın kapısına kadar varmışlar ve artık hiç bir şeyden pervaları kalmadığı için ikisi dahi Ahmed Bey aleyhindeki suikastlarını dik dik ilân etmeğe başlamışlardı. Binaenaleyh Şehlevend'in aklı başından giderek onlardan daha esra' bir hareketle önlerine geçip:

Şehlevend –Sakın ha! Bir adım daha atar, bir ses çıkarır-

sanız ikinize de hatırım kaldığı gündür.

Civelek ile Hüseyin'in hiddetleri bir dereceye varmıştı ki Şehlevend'in verdiği emir kulaklarına girmeyip, hemen hemen kapıyı açmağa davranmışlardı. Şehlevend arkasıyla kapıya dayanıp emrini, ricasını, sözünü defaatle tekrar etmekle iki çılgın âşıkı men'e güç hâl ile muktedir oldu. Bereket versin ki Ahmed Bey henüz ilk uykuda bulunduğu için bu şamatayı işitmemişti.

Badehu üçü birden yine yerlerine oturdular. Bu defaki sükût yalnız derin değil, âdeta korkunç bir sükûttu. Zira Civelek'in Hüseyin'e karşı fırlattığı gözlerin nazarları kana susamış kaplan nazarından farklı birşey olmayıp Hüseyin'in çehresi ise ye'sin son rütbesini gösterir ve hele Şehlevend'in hâl ve tavrı bîçare kızcağızın pek büyük bir perişanî içinde müstağrak olmasından başka birşey işrab etmezdi. Bu garip ve müthiş sükûtu bozan Civelek oldu:

Civelek –(Hiddetinden tıkana tıkana Hüseyin'e) Ee Hüseyin Ağa! Seninle bizim işimiz nasıl olacak?

Hüseyin –(Derin bir mülâhazadan sonra Şehlevend'e) Şehlevend Hanım! Mertçe konuşalım mı? Yiğitçe söyleşelim mi?

Civelek –(Şehlevend'e meydan vermeden) Hay hay!

Hüseyin –(Civelek'e) Dur ağam, dur. Böyle şeyler senin bileceğin işlerden değildir. Bir kere Şehlevend Hanım'ın efkârını anlamalıyız. (Şehlevend'e) Eğer gönlün Civelek'teyse saklama Allah aşkına, söyle. Sana hâlimi hikâye ettim ya! Ben mesâibe, evcâ'a katlanmağı öğrendim. Bahusus sizden bir lûtuf, bir mükâfât istida edecek kadar benim size hizmetim geçmedi. Sizin bana olan hizmetiniz ise bir büyük mükâfat değer. Eğer Civelek'i seviyorsanız onun da eksiği para ise Civelek yarından tezi yok sizi memnun edecek kadar zengin olabilir.

Şehlevend –Hayır Hüseyin Efendi, hayır! Öyle de değil, öyle de. Validemin cevabı gelmeyince bir kelime söylemem.

Civelek –Etme Allah'ı seversen be Şehlevend. İşte Hüseyin Ağa pekâlâ söyledi.

Şehlevend –Sen yine hududu aştın.

Civelek –Yine mi tekdir?

İkinci Bap

Hüseyin Fellâh dünkü geceyi uykusuz ve o gecenin gündüzünü dahi yük içinde mahpus ve rahatsız geçirmiş olduğundan ve alelhusus vicdanca olan rahatsızlık dahi maddece olan rahatsızlığa munzam olmuş bulunduğundan âdeta bütün bütün tâb u tüvânı kesilerek yıkılıvermek üzereydi. Şehlevend bu hâlin farkına vararak bir aralık Hüseyin'i kendi yatağına yatırmak istediyse de Hüseyin bu teklife yalnız bir teşekkürle mukabele ederek avdetine ruhsat verirse daha ziyade memnun olacağını arzeyledi.

Şehlevend bu müsaadeyi dirîğ etmedi. Hatta ihtiyaten Civelek'i dahi yanına katmak istediyse de Hüseyin Fellâh, Civelek'i yormak istemeyerek ona da yalnız bir teşekkürle mukabele gösterdi. Hâsılı sabaha karşı idi ki Hüseyin, Ahmed Bey'in hanesinden çıktı. Ondan sonra Civelek ile Şehlevend yalnız kalınca Civelek, Hüseyin'in ulüvv-i cenabını kıza ihtarla istirhâma davranmıştı.

Şehlevend –İnsaf kardeşim insaf! Sen dün geceyi uyku ile rahat ile geçirdin. Ben ise işte kırksekiz saat oldu ki rahat ve uyku yüzü görmedim.

Civelek –Sahih Şehlevendciğim! Hakkın var! Haydi git yat! Ben de derdime yanayım.

Bu sözler Civelek'in istirhâmını menetmiş olduğundan ikisi de yerli yerine çekildiler. Şehlevend filvaki tâb u tüvânı tükenmek derecesinde olduğundan yatağa uzandığı anda bayılmak nevinden bir dalgınlık ile kendisinden geçmiş gitmişti.

Civelek'in o geceyi nasıl geçirmiş olduğu ise tarafımızdan izahat verilmeğe hacet kalmaksızın anlaşılacak bir şeydir. Yani zaten yaklaşmış olan sabahı uyanık olarak istikbal eylemiştir. Binaenaleyh şimdiki hâlde nazar-ı dikkatimizi arkasından saldıracağımız zat Hüseyin Fellâh kalır.

Hüseyin Fellâh, Ahmed Bey'in hanesinden çıkınca bir baş -yine o civarda bulunan- ahırına gidip hayvanını hazırlatmış ve üzerine binerek ve kalenin gediğinden çıkarak Cuy'a yolunu tutmuştu. Ol kadar dalgın bir hâlde gider idi ki altındaki hayvan kesret-i âmed ü şüdden naşi Cuy'a yolunu lâyıkıyla öğren-

memiş olsaydı bîçare Hüseyin yolu şaşırıp başka yerlere gideceği şüphesizdi. Vakit ise tamam şafak yeri ağarmağa başladığı vakit idi ki tabîat-ı âlem henüz uykudan uyandığı cihetle bütün mevcudat zaten mahmur göründüğü gibi Hüseyin'in iki geceden beri uykudan mahrûm olan gözleri ortalığın mahmurluğunu bir kat daha tezyîd ederek görürdü.

Musalla'yı filânı geçti. Âdeta köye tekarrüb eylemişti. Vakıa Hüseyin her zaman olduğu gibi bu sabah ılgar süratiyle gitmezdi. Zira ılgar suretiyle gitmek bir ümide bir an evvel varmak için olacağı derkâr olup Hüseyin ise ümit ettiği yerden ye's ile avdet etmekte bulunmasıyla vücudunun rahazsızlığı dahi bir yandan icbar ederek âdeta eşkin giderdi. Bununla beraber önü sıra beşyüz adım kadar mesafede bulunan bir deve ile devecisi bulunan karıya yetişebildi. Yetişmesinin en büyük vechi ise karının gayet rikkat-engiz bir sesle gayet yanık yanık okuduğu mavalı daha yakından dinlemek arzusuydu. Karının yanına vardıkta mavalı bozdurmamak için Hüseyin hiç ses çıkarmamağı kurduysa da bu hesabı doğru çıkmadı. Zira karı at tırnağı şamatasını işitince geriye tevcîh-i nazarla atlıyı görerek sükût eylemişti.

Hüseyin –Niçin sustun ey kadın? Ben ise senin güzel sedanı işitmek için yaklaşmıştım.

Karı –Ben de sen yaklaştığın için sustum. Zira zaten bu kırları kendime mahrem zannettiğim için tegannîye başlamıştım.

Hüseyin –Tekrar etmiş olsan mürüvvet etmiş olurdun.

Karı –Ben kendi gönlümle tek ve tenha kalmayınca tegannî edemem.

Hüseyin –Beni bu bâbda mahrem addetmeyecek misin?

Karı –Ah! Yiğit! Dünyada benim için mahrem olacak hiç bir kimse yoktur.

Hüseyin –Neden?

Karı –İşte neden olduğunu da söyleyebileceğim bir mahrem yoktur a!

Hüseyin Fellâh'ın o kadar yorgunluk ve perişanlık zamanında bu Arap karısıyla bu kadar çene çalmağa üşenmemesi şâyân-ı istiğrâb değil midir? Fakat buna taaccüp etmemeli. Zira

karının yalnız mavalı çağırdığı ses değil, Hüseyin'le müşafehe eylediği sesin dahi o kadar gevrek, o kadar nazik ve alelhusus Hüseyin'in kuvve-i sâmi'ası için o kadar tatlı bir ses idi ki Hüseyin mezbûreyi dinledikçe yorgunluğu azalıyor zannediyordu. Niçin mi dediniz?!..

Zira Hüseyin bu karının sesi tanıdığı bir ses olduğunu farkedip kendisiyle konuştuğu zaman dahi muhavere ve müşâfehesini pek sevdiği bir zatla konuşuyorum zannetmiş ve o zatın kim olabileceğini zihninde arayıp taradıktan sonra, olsa olsa Şehlevend olabileceğini hükmeylemişti. Binaenaleyh karı ile konuştukça yorgunluğunun azaldığını hissederek:

Hüseyin –Ee, nereden geliyorsun bakalım!

Karı –Bedevî kısmı nereden gelir? Elbet badiyeden. Sizin gibi bir medenîden böyle bir sual varid olduğuna taaccüp eyledim.

Hüseyin –O badiyeden senin geldiğin tarafın ismi yok mudur?

Karı –Olsa bile o ismi bilmek senin ne işine gelir? Ben o taraftan geldiğim için sen de yolunu terk ederek o tarafa gidecek değilsin a?

Hüseyin –Nereye gittiğini söyle.

Karı –Bak onu söyleyebilirim. Zira o senin işine gelir. İhtimal ki bana refik de olursun.

Hüseyin –Hay hay!

Karı –Cuy'a'ya gidiyorum, Cuy'a'ya! Şurada bir fersah kadar ancak kaldı.

Hüseyin –(Memnun olarak) İşte ben de oraya gidiyorum ya?

Karı –Sen oralı mısın?

Hüseyin –Evet. Niçin sordun?

Karı- Oralı isen, orada bir Hüseyin Fellâh vardır. Mutlaka bilmelisin.

Hüseyin –(Hâli başkalaşarak ve sesine bir ihtiraz gelerek) Ee, sen o Hüseyin'e mi gidiyorsun?

Karı –Orası sana lâzım değil. Hüseyin'i bilirsen nasıl adam

olduğuna dair bana malûmât ver. Mürüvvet etmiş olursun.

Hüseyin –Hüseyin'i pek âlâ tanırım. Gece gündüz beraberiz. Yanından hemen bir lâhza ayrıldığım yoktur. Lâkin ne gibi hâlini hikâye etmekliğimi istersin? Çiftçi bir adamdır. Tüccardır. Zengindir. Âlîcenaptır. Senin gibi birkaç misafiri senelerce beslese yüksünmez.

Karı –Oralarını ben de bilirim. Sorduğum o değil. Evvelâ şunu söyle ki müteehhil midir?

Hüseyin –Hayır! Müteehhil değildir.

Karı –Burası âlâ! Teehhül etmemesinin sebebi ne olduğunu da söyleyebilir misin? Zira o şimdiye kadar birkaç kere teehhül etmeliydi.

Hüseyin –Evet! Onu da söyleyebilirim. Gönlünü nereye verdi ise boşa çıktı da onın için.

Karı –Afâkallah? Şimdi ne hâldedir? Onu da söyleyebilir misin?

Hüseyin –İşte şimdi bekârdır dedik a?

Karı –Hayır! Muradım onu öğrenmek değil. Madem ki sen Hüseyin Fellâh'ı bu kadar tanıyorsun, elbette bunu da bileceksin. Şimdi de yüreği bir aşk ile bir hevâ ile meşgul müdür, demek istedim. Yoksa bu kadara kadar malûmatın yok mudur?

Hüseyin –Vardır. Şimdi de bir Türk kızının aşkıyla nâlândır.

Karı –(Kemâl-i derece halecan gösterip) Türk kızının aşkıyla mı?

Hüseyin –Evet!

Karı– (Daha ziyade halecanla) Ya!.. Pekâlâ! Ey yiğit! Seni Hüseyin'in ahvâlini güzel bilirsin gibi görüyorum. Madem ki Hüseyin'in pek yakın refiki imişsin, acaba hiç bir gün olup da bir "Sabîre" namını yâd ettiği var mıdır?

Bu isim ne kadar elektrikli imiş ki Hüseyin'in kulağına vâsıl olduğu anda vücuduna azim bir lerze müstevlî oldu. Bir kere kubbe-i âsumân gözü önünde fırıl fırıl dönüp az kaldı ki hayvanın sırtından düşsün. Hele dudaklarına kadar gelen bir na'ra-i iştiyâkı güç hâl ile menedebildi. Nihayet olanca kuvvetini dev-

şirip toparlayıp galeyân-ı derûnuna galebe etmeğe çalışa çalışa:

Hüseyin –Evet bu ismi ben de tanıdım. Bir vakit Hüseyin bu isme tapardı. Ama şimdi sana yalan söylememek için çoktan yani o Türk kızını seveliden beri bu ismi yâd ettiği yoktur diyebilirim.

Karı cevabı işitince yolundan tevakkuf ederek döndü. O zaman Hüseyin'in yüzüne baktı. Zira Urban-ı bedeviyye indinde karılar vakıa tesettür etmeyerek erkekler ile lâubali konuşurlarsa da iki saat birlikte konuştukları erkeğin yüzüne bakmamağı ve başını önüne eğip çehresini kefiyesi altında saklamağı edep ve istitar olmak üzere kabul ederler.

Hüseyin karının yüzünü görünce evvelce yüreğinde galeyâna başlayan hissi evvelkinden ziyade bir şiddet ve kuvvetle yine galeyân edip kim bilir ne söylemeğe davranmış idiyse de karı yalnız Hüseyin'e değil her kime olsa tesirden hâlî kalmayacak bir tavr-ı necîbâne ve âlîcenâbâne ile Hüseyin'in söz söylemesine meydan vermeyerek:

Karı –Ey yiğit! Verdiğin haberlere teşekkür ederim. Sana bir ricam daha kaldı. Cuy'a'ya vardığın zaman... Ah! İşte şu Cuy'a'ya!... Görüyorsun ya! İşte önümüzde görünmeğe başladı... O Cuy'a'ya vardığın zaman... Zira ben oraya varamayacağım. Ben buradan yolumu tebdil edeceğim!.. Sen o Cuy'a'ya... Evet!... Of!... Ne de tatlı isim... Bin defa tekrar etsem doyamayacağım! Hâsılı ey yiğit! O Cuy'a'ya varıp da Hüseyin'i gördüğün zaman dersin ki bir vakit senin için yâdı lezzetli olan "Sabîre" isminin sahibi şuraya köy kenarına kadar gelmişti. Senin o ismi unutmuş olduğunu haber alarak avdet eyledi! Ne için gelmişti, diye sorarsan, senin için gelmişti!!.. Nereye gitti, diye sorarsan, sefalet, açlık nerede canına hatime çekerse oraya gitti. Zira dünyada kendi varı olarak birisini bilirdi. Senden başka varını yine senin için feda eylemişti. Şimdi varım zanneylediği seni dahi kendisinin varı olmaktan çıkmış görünce artık dünyada hiç bir alâkası kalmadığından böyle bomboş bir dünya içinde bîgâne ve serseri olarak dolaşa dolaşa mahvolmağa gitti.

Bedevî karısı bu lâkırdıları tehevvür, şeca'at, fedâkârî, ye's-i matem, musîbet gibi nice bin hissiyâtın ictima eden teessürâtıyla söylemiş olduğundan söylerken vücudunun her uzvu başka

bir hareketle titrerdi. Hüseyin ise olanca tahammülünü, gayretini toplayabildiği hâlde lâkırdının hülâsa-i hükmüne ancak vâsıl ve vâkıf olabilerek, hele karının bir âlâ veda şiiri okuyarak derhâl gerisine geri avdet eylediğini görünce bütün bütün ihtiyarı elinden gitti.

Canım! Hüseyin'i bu hâle koyan bedevî kimdi?

Kim olacak, işte kendisi dedi ya? Sabîre isminde bir karıydı. Bu Sabîre ise Hüseyin'in son defa olarak sevmiş olduğu bedevî kızı Sabîre'dir.

Hüseyin karının avdetini görünce galeyân-ı aşkın tayin eylediği tavır ile "Dur! Ey Sabîre dur! Zira işte Hüseyin Fellâh benim! Bizzat benim." diye karının arkasından koştu.

Sabîre –Evet! Tanıdım. Yüzüme bakınca bildim ki Hüseyin Fellâh sensin. Lâkin ben Sabîre ismini seven Hüseyin Fellâh'ı arardım. Yoksa bir Türk kızını seven Hüseyin Fellâh, benim Hüseyin Fellâh'ım değildir. Mübarek olsun efendim! Türk kızı sana mübarek olsun.

Hüseyin –Dur bre canım! İş senin anladığın gibi değil!

Sabîre –İş filvaki benim anladığım gibidir. Eğer şimdi beni caydırmak ve yine celbetmek için evvelce söylemiş olduğun lâkırdının hilâfını söylersen elbet iki sözün ikisi de gerçek olmayıp birisi yalan olacağından ve benim aradığım Hüseyin ise kâzip Hüseyin olmadığından her hâlde avdet edemem. Gidip ben de başımın belâsını arayacağım.

Hüseyin –Hayır, vallahi şimdiye kadar ağzımdan harf-i vâhid yalan çıkmış ise ecdâdımın şerefini telvîs etmiş olurum. Şimdiye kadar bir harf yalan söylemediğim gibi ilâ-âhiri'l-ömr yine söylemeyeceğimden ben eminim, sen de emin ol! Dur!

Karı –(Durup) Pekâlâ! Senden artık bir alıp vereceğim kalmış mı ki ümidim de bâkî kalsın.

Hüseyin –Telâş etme! Ümitler bâkîdir. Haydi köye gidelim. Ümitler bâkî dediğim de yalan olmadığına ecdadım, haniya şu birisinin ağzından kelime-i vâhide yalan çıkmamış olan ecdadım başına yemin ederim.

Sabîre –Öyleyse tûbâ sana ey Hüseyin! Hâlâ hâlis imişsin.

Haydi Cuy'a'ya, o sevgili Cuy'a'ya gidelim.

Üçüncü Bap

Sabîre'nin Hüseyin Fellâh'ın köyünde ve dam altında oturduğu müddet tenine taravet gelmiş ve arpa tarlası yanındaki çadırda iken Hüseyin Fellâh'ın nazar-ı dikkatini celbeden hüsnü bir kat daha artmış idiyse de bu kere badiyede geçirdiği evkâtın tesirât-ı tabîiyyesiyle levni yine ziyadece esmerleşmiş ve teni sertleşmiş yani kendisini evvelce sevmemiş olan bir adamın artık hiç sevemeyeceği bir dereceyi bulmuştu.

Hüseyin Fellâh kızı çiftliğe getirip kendisi baygınlık derecesinde yorgun olduğundan bir istirahat-ı âcileye eşedd-i ihtiyac ile muhtaç olduğu gibi bu ihtiyaç aynıyla Sabîre'de dahi var olduğundan ikisi dahi esbâb-ı istirahatlerini istikmâl ile meşgul kaldılar yani birbirine sergüzeşt-i hâllerini hikâyeye derhâl muktedir olamadılar.

O gün o gece geçti. Ertesi gün Sabîre aklını başına aldıysa da Hüseyin Fellâh yatağından kalkmak için asâbında kuvvet bulamadı. İkinci günü dahi yatakta ve ateşler içinde dalgın olarak geçirmiş ve hâlbuki gözlerini açıp da kendisini üçüncü günde bulduğunu hesap ederken tamam bir hafta vakit geçtiğini haber alınca şaşmış kalmıştı. Vücudunun zaafı ber-kemâl olduğundan hâlâ yatağından kalkacak kadar kuvveti yoktu. Yalnız midesinde taam için iştihâ hissetmesini hayra alâmet addetmek mümkündür.

Gözlerini ilk açtığı zaman yanında Sabîre'yi bulmuş ve bir haftadan beri kendisinden bîhaber ve bîhûş hasta yattığını ondan haber almıştır. Bir aralık dahi kethüdâsı yanına gelip bir hafta hastalığı içinde Sabîre'nin asla hizmetinden ayrılmadığını ve kendisi hastalık dalgınlığı ile Şehlevend'in ismini anarak sayıkladıkça Sabîre'nin gözlerinden yağmur gibi yaş yağdığını hikâye eyledi.

O gün dahi böyle geçip ertesi gün Hüseyin Fellâh oldukça kuvvet peyda eylemiş olduğundan Sabîre'yi yanına celb ile ahvâlini istintâka başladı:

Hüseyin –Ee, nereleri gezdin bakalım Sabîre? Buradan pederin seni kaçırdığı vakit nereye kadar götürdü? Epeyce uzak gö-

türmüş olmalıdır. Zira yakın yerleri, etraf ve civarı hep aratmış ve aramıştım. Sizden bir nişane bulamadım.

Sabîre– Evet efendim biz pek uzağa gittik. Hep deniz kıyısı ile giderek Telmesan'ı filânı geçtikten sonra ta Fas hududuna vardık.

Hüseyin –İyi ya! Bu kadar korkunuz nedendi?

Sabîre –Benim hiç bir korkum yoktu. Hatta ben firar etmek istemezdim bile. Lâkin pedere itaat farîza-i zimmet olduğundan arkası sıra gitmeğe mecburiyetim vardı. Onun korkusu ise sizdendi.

Hüseyin –Bizden niçin korkuyordu?

Sabîre –Malûm ya! Sizinle nikâhımıza razı olmadığı için.

Hüseyin –Demek oluyor ki sen benim benimle münakâhaya razı olduğun için firar etmek istemezdin.

Sabîre –Şimdi beni âşıkane müştâkâne söyletmek mi istiyorsun? Yolda ettiğim edepsizlikler az mı geldi ki daha ilerisini arıyorsun? Hikâyemize bakalım, hikâyemize! Gide gide bir büyük köye vardık. Orada pederim şeyhin hizmetine girdi. Şimdiye kadar kaç sene geçti ise hep orada kaldık. Beni birkaç yerden istediler. Pederim dahi razı oldu. Lâkin mukaddemâ benim razı olduğum bir tezevvüce o razı olmadığı için şimdi dahi onun razı olduğuna ben razı olmadım. Hâlbuki yüreğimden ahdetmiş olduğum şey, nefsimi sana teslim ve takdim etmezsem bu âlemde başka bir kimseye takdîm etmemekti.

Hüseyin –Bana muhabbetin vardı demek.

Sabîre –(Lâkırdısını kesmeyip) Encâm-ı kâr bundan üç buçuk ay evvel babam vefat etti. Zaten dünyada babamdan başka kimsem olmadığı gibi babamın da iki devesi ile bir kılıç, bir hançer, bir tek tabancadan başka mal ıtlakına şayan hiç bir şeyi yoktu. Develerin birisiyle hançerden maada eşyayı sattım. Bir deve ve bir de hançer ile yola çıktım.

Tamam iki buçuk ay seyahattan sona buraya, sana vasıl olacağım gün, yolda sana tesadüf eyledim. Şu uzun seyahatimde çekmediğim müşkilât kalmamış idiyse de seni bulduktan sonra dünyada yeni doğmuşa döndüğümden şimdi o müşkilâtın hiç bi-

risi hatırımda bile kalmadı.

Hüseyin –Şimdi ben dahi sana o zamandan beri sebkat eden ahvâlimi hikâye edeceğim öyle değil mi?

Sabîre –Evet!

Hüseyin –Bana tahatturu pek acı olan ve mamafih hiç bir vakit hatırımdan çıkmamakta bulunan şeyleri yâd ettirerek şu za'f-ı hâlim içinde üzülmekten ise sana bir lâkırdı olarak benim hakkımdaki her ümidin hâlâ bâkîdir desem inanır mısın? Emniyet eder misin?

Sabîre –Madem ki sen ecdâdının şerefini, kadrini muhafaza için dahi yalan söylemeği kabul etmiyorsun, bana her ne söylemiş olsan inanırım. Zaten ben buraya seni aşkıma celb ve celbimde ısrar kararıyla gelmedim. Bir emelim vardı. O da şimdiye kadar nefsimi sana saklamış olduğumu ve senden başkasından ilâ-âhiri'l-ömr ketmedeceğimi sana bildirmek ve senin şanına düşen şeyi yine sana bırakmak için gelmiştim.

Hüseyin –Of Sabîre! Bir lâkırdı söylersin ki cevabı bile verilemiyor. Sanki sen kendinin benden daha âlîcenap olduğunu mu göstermek istiyorsun? Evet âlîcenap ol! Ben sevdiğim zatın kendimden âlîcenap olduğunu görmek isterim. Lâkin ulüvv-ı cenâba mukabeleden kusûr etmek gibi bir denâeti nefsim için kabul eder miyim zannedersin?.. Heyhat! İşte tekrar ediyorum. Emin ol, müsterih ol, ümidin hâlâ bakîdir.

Şu müşâfehe edildiği günden sonra Hüseyin yavaş yavaş bir bürû'-ı tâm hâsıl ettiği gibi zihninin perişanîsi dahi günden güne artardı. Zira bir eski aşkın yürekteki ve daha doğrusu beyindeki eseri mahvolacağı istikadında bulunan hükemânın butlânî-i itikadı maddiyât ve vukûât ile müsbet olup hatta muhabbetin müşâreket kabul etmediği dahi bir vakitler münâza'un fîh iken vukûât içinde onun dahi misalleri pek çoktur. Binaenaleyh Hüseyin dahi yüreğinde Sabîre'nin aşkını aradığı zaman yalnız onu değil Cemile'nin ve hatta zevce-i mutallâkasının dahi yadigâr-ı muhabbetlerini bulmuş idiyse de Şehlevend'in hümâ-yı heva ve hevesi cümlesinin üzerine kanat germiş olduğundan Sabîre'yi nasıl ve ne suretle sevdiğini zihninde araştırdıkta mahza arada Şehlevend bulunduğu için onu seviyor ve illâ seve-

meyecek zannederdi.

Hâlbuki işin içinde bir de Araplık ve Arapların doğrusu ya sair milletlere nisbetle biraz daha ziyadece mecbûl oldukları âlîcenaplık bulunup, şu nokta-i nazardan bakıldıkça ulüvv-ı cenâb hususunda Hüseyin Fellâh'ın Sabîre'den aşağı kalmamak için kendisini ne kadar mecbûr gördüğünü dahi hesab etmek güç bir şey değildir. İmdi zihinde böyle yekdiğerinin aleyhine kalkışmış iki mütalâa olursa bu ikisinin muhâcemesi arasında zihnin ne kadar perişan olacağı suret-i bedâhete çıkmaz mı?

Âşık olanın biraz deli olacağını kabul eder misiniz? Zaten aşkın cinnetle pek mütenasip olduğunu ve hatta ikisi bir gibi birşey idügini de bunda evvel ispat eylemiştik.

Vakıa aşk, insanın her hasletine pek ziyade vüs'at vererek insanı insan-ı kâmil eder. Zekâsını, sürat-i intikâlini, sehâsını, şecâatini, hepsini evvelkinden beş on misli müzdâd ederek bu gibi hasâilin izdiyâdı dahi insanı insan-ı kâmil eder ise de her şeyden ifrâtı cinnete hamledilmesinde yalnız halk değil, hatta müdekkikler dahi hak kazanabilmekte bulunmuştur. Hüseyin dahi bu ifrata varmamıştı. Sabîre gerek Türk kızından ve gerek havada uçan kuşlardan Hüseyin'i kıskanmakta bulunduğunu -kavlen değil- maddeten ve fiilen gösterdikçe Hüseyin dünyada kendisini bu derece seven bir yürek bulunduğuna ne kadar memnun olacağını bilemeyerek bu memnuniyete mukabil Sabîre'nin dahi en küçük arzularına varıncaya kadar hâsıl edeceğini hesap ederdi. Hâlbuki aklına, izanına ve bir dereceye kadar hüsnüne, ânına ve bahusus kendi hakkında gösterdiği inayet ve ihsanına gerçekten meftûn olduğu Şehlevend'i de bir türlü feda edemeyerek bu müşkilâtı dahi dörde kadar teehhülün mücaz olduğu tesellîsiyle bertaraf etmeği kurardı ki şu hesabın içinde ne Sabîre'nin kıskançlığını ne Şehlevend'in reddini nereye koymuş olduğunu düşünmezdi. "Sabîre elde! Şehlevend dahi validesinden cevap gelmesini intizar eyliyor. Bana vereceği her cevabı bu cevaba ta'lîk ediyor. Bunda hikmet ne olabilir? Eğer sonradan meydana çıkacak cüz'î bir ayıbı varsa onu bana evvelce göstermek için bu tedbiri kurmuş demektir. Civelek'e muhabbeti olduğuna asla inanamam. Olsaydı o gece teklifimi kabul ederdi. Bakalım şu cevap da gelsin. Ondan sonra ben de bir yanık âşıkın

zelilane ısrarıyla ısrar ederim." der idi ki aşk kavânînînin ahkâm-ı dakikasını bilenler şu tasavvurâtı muhâkeme edecek olsalar Hüseyin'in cinnetini hem de tebessümlerle hükmederlerdi.

Hüseyin Fellâh'ın zihni ikiye inkisam etmesinden dolayı meydana çıkan şu perişanî-i hâli bir buçuk ay kadar devam eyledi. Zira Dersaadet'ten vürûdunu beklemekte bulunduğu cevap bir buçuk ay sonra gelebilmiştir.

Bu cevabı alıncaya kadar Hüseyin Şehlevend'i birkaç kere daha görmüş idiyse de Sabîre'ye dair bir kelime söylememişti. Nasıl söyleyebilsin ki mülakâtın taaddüd ve teâkubundan sonra bîçare âşık-ı mecnûn bütün bütün başkalaşıp Şehlevend'i gördükçe âlemde bundan akıll, terbiyeli, nazik, güzel bir kız bulanamayacağını hüküm eyler ve Sabîre'nin yanına geldikçe dünyada bunun kadar necip, âlicenap, natûk, fasîh, zeki, güzel hiçbir kimse olamayacağını kat'iyen zihninden geçirir idi.

Aşkın inkısam kabul etmediği davasında ısrar edenler ihtimal ki bu kere şu sözümüz üzerine de itirazlarını tecdit ve tekrar ederler. Biz de cevabımızı tecdît ve tekrar eyleriz. Deriz ki yalnız kırmızı çiçeği severim de sair hiçbir rengi sevmem demek ifrattan ibarettir. Ben kendim âlemde her nevi çiçeği severim. Hem de hepsini başka başka severim vesselâm.

Yine hikâyemize ricat edelim:

Şehlevend'in validesi Hasna Hanım hakkında Hüseyin'in İstanbul'dan intizar eylediği cevapname bir buçuk iki ay sonra vâsıl olmuş bulunduğunu haber vermiştik. Bu cevabı getiren Hüseyin'in kendi gemisi olup hatta hava biraz durgunca olduğu ve gemi Cuy'a'ya pek ağır ağır tekarrub etmekte bulunduğu cihetle Hüseyin birkaç saat daha beklemeğe mütehammil olamayarak sahilden gemiye hemen bir sandal irsâliyle yanında ne kadar evrak varsa cümlesini alarak derhâl gelmesi için kaptana emir gönderdi.

Dördüncü Bap

Kaptan karaya geldikte Hüseyin'e yirmi otuz kadar mektuplar getirmiş idi ise de Hüseyin Fellâh bunlar miyanında yalnız Hasna Hanım'a dair olan mektubu ayırıp fakat kırâat ve mutalâa etmeksizin Salta markasının koyun cebi derununa koydu

ve artık kaptana hâl ve hatır sormağa bile lüzum göremeyip bir an evvel Şehlevend'i görmekten başka bir şey kaydında bulunmadı.

Hâlbuki ahvâl-i vâkı'a ve cariyenin teâkub-ı vukû' ve cereyanı Hüseyin ile Şehlevend'in mülâkatı hususunda evvelki su'ûbât ve müşkilâtı bir dereceye kadar kaldırmıştı! Hoş buna "müşkilât kalkmış" tabiri sahih değildir.

Bunların cesaretlerini arttırmış olduğu cihetle müşkilâtın ikisi nazarında dahi küçülmüş olduğunu hükmetmek evlâdır. Zira bu suret hemen her işte görülür. Bâdî-i emirde bir işe kemali ehemmiyetle mübaşeret olunup verilen ifrat-ı ehemmiyetler meyânında birçok dahi müşkilât hesap edildiği hâlde o işi göre göre insan tahmin eylediği müşkilâtın zuhur etmediğini müşahede edince işin hiç bir gûne müşkilâtı olmadığını hükmedecek kadar sınaşur ve cesaret payda eder. Ama bu cesaret müşkilat-ı muhammeneyi gerçekten bertaraf etmiş midir? Hayır! İşin evvelinde filhakika ne kadar mehâlik ve müşkilât var idiyse ol kadarı hâlâ bakidir. İşte gerçekten akil olan odur ki badî-i emirde bir işe haddinden ziyade ehemmiyet verip kendisini bir büyük tehlike ve müşkil içinde görmeyeceği gibi sonra işe sınaştığı zaman dahi o gece hesap eylediği tehlikelerin ve müşkillerin bütün bütün fıkdanına hükümle gafil bulunmaz.

Demek oluyor ki muharrir efendi bizimkilerin böyle bir mukaddime-i gafletleri görülmeğe başlamıştı. Öyle mi?

Hüseyin'in âdeta babası hanesine gidiyormuşçasına hazırlanıp doğruca şehre azimetle gece henüz saat dört yok iken Dayızade Ahmed Bey'in kapısını açmağa cesaret etmesi bu mukaddime-i gafletin vâki olduğunu hükme medar olabilir.

Maahaza Hüseyin'in Ahmed Bey'i ve rüfekasını gereği gibi gözüne kestirmiş olması dahi bu bâbda kendisine fazla bir cüret vermekteydi. Bu cürete mebnî idi ki kapının ipini çekerek açıp da içeriye girdiği zaman asıl konağın üst katını pek ziyadar bularak büyük odada cemiyet-i eşkiyanın in'ikadını camlara akseden gölgelerinden anladığı hâlde dahi bilâ-perva Civelek'in odasına girdi ve sanki kendi konağında imiş gibi ferîh ve fahûr oturdu ve hatta uzandı bile.

Civelek ile Şehlevend yukarıda ağaların, efendilerin ya-

nında bulunduklarından Hüseyin Fellâh'ın vürûdundan onlar bile haberdâr değildiler. Bir hayli vakit Hüseyin Fellâh Civelek'in odasında istirahatla vukûât-ı câriye ve âtiye üzerine zihin gezdirdikten sonra konak cihetinde peyda olan ayak patırtıları ve veda mükâlemeleri eşkiyanın dağılmağa başladıklarını ifham eyledi.

Bunlar sokak kapısından çıkmak için tamam Civelek'in odası kapısının önünde bir dakikacık kadar tabii bir tevakkuf eyledikleri zaman hâlâ Hüseyin Fellâh'ı ne suretle yok etmek lâzım geleceği müzakeresinde bulunurlarsa tuhaf değil midir? Kandûrî'nin "Hüseyin Fellâh'tan intikâmımızı almak için pek ehemmiyetli bir suretle davranmalıyız. Çünkü herif iki tanemizi yedi." Birer birer hepimizi avlamağa dahi muvaffak olabilir ha!" dediğini ve buna itirazen Kulaksız'ın dahi "Evet! sizin gibi kimsenin aklını beğenmez adamların içinde bulunur isek bir gün olup da birer birer değil hepimizin birden Hüseyin'in pençesine düşmekliğimiz pek de ümit olunmaz şey değildir" diye verdiği cevabı Hüseyin Fellâh Civelek'in odası içinden birer birer işitmişti.

Bu hâlde Hüseyin kılıcı çekip de "İşte be mel'unlar, Hüseyin içinizdedir! Ne yapacaksınız bakayım?" diye orta yerlerine fırlamış olsaydı işin zevki o zaman çıkardı. Çünkü haydutların yanında birer hançer veyahut küçük bıçak bulunabilir idiyse de zaten Hüseyin'in dehşeti yüreklerinde yer tutmuş olduğuna mebnî mûmaileyhi böyle bağteten orta yerlerinde görünce cümlesinin çil yavrusu gibi dağılacakları ve o hâlde Kulaksız'ın mukabelesi düşvâr bir takım itirâzât-ı müstehziyânesine duçar olacakları derkârdı. Ancak Hüseyin bu kadar taşkın fikirlilerden bulunmadığına mebnî oda içinde yalnız kendi kendisine gülüp fakat kendisini eşkiyaya haber verecek hiç bir hâl ve harekette bulunmadı.

Daha ziyade tuhaflık mı istersiniz? O da Civelek yukarıca olan işlerini bitirdikten sonra odasına geldiği zaman görüldü:

Hüseyin Fellâh dışarıdan bir ayak patırtısının kendi oturduğu odaya doğru geldiğini işittiği zaman bu gelen adamın Civelek olacağına şüphesi kalmamış ve binaenaleyh oturduğu yerde istifini bile bozmamıştı. Civelek dahi her geceki serbesti-

yetiyle paldır küldür odasına girip bir yandan mum yakmak için kav çakmak çakar ve bir yandan dahi "Kara babalarının canına Yasin okuduğum haydutları! Hem oğlancığı öldürmek isterler hem de korkularından çakşırlarını sarartırlar!..... Kahpe Hüseyin! Anandan emdiğin süt helâl olsun be! Koca kara arslan! Yalnız şu Şehlevend'e göz dikmemiş olsan!.. Çünkü şüphelerim aklıma geldikçe..." kelimelerini hadîdâne bir tavırla birer ikişer ağzından dökerdi.

Çakmağı çakıp kavı ve badehu kibriti ve en sonra mumu yaktığı hâlde Hüseyin Fellâh hâlâ ses çıkarmayıp vukûata intizar ederdi. Civelek ise mumu yaktığı ve etrafına da bir kere bakındığı hâlde Hüseyin'i yine göremeyip hâlâ kendi kendisine mırıldanırdı. Çünkü gözler biraz müddet zulmet içinde bulunduktan sonra birdenbire ziya içine gark olurlarsa ta ziyaya alışıncaya kadar etrafı lâyıkıyla görmekten âciz kalırlar.

Nihayet Civelek'in gözleri dahi evvelki kuvvetini bularak odasında bir yabancı adam gördü ise de bu adamın Hüseyin Fellâh olabilmesi hatırına bile gelmezdi. "Sen kimsin be?" diye sorup da "Hüseyin Fellâh!" cevabını aldığı zaman bir kahkahai iştibâh koparıp "Divane mi oldun? Hüseyin Fellâh koyun mudur ki kendi ayağıyla kasap dükanına gelsin?" demiş ve bu yabancı adamın filvaki Hüseyin Fellâh olabileceğine ihtimâl bile verememiştir.

Yüzünü görüp de bu surat Hüseyin Fellâh'ın suratı olduğunu anladıktan sonra kani olmuşmudur zannedersiniz? Ne mümkün? "Sen cin misin, şeytan mısın, nesin? Hüseyin Fellâh suretine girip buraya gelmişsin ama burada Hüseyin Fellâh'ın suretine giren cini, şeytanı da öldürürler!" diye yine efkârında sebat edip hatta Hüseyin Fellâh "Divaneliği bırak Civelek, git Şehlevend Hanım'ı çağır. Validesinden mektup geldi. Onu getirdim." dediği zaman emrine itaat etmiş idiyse de hâlâ odadaki adamın Hüseyin Fellâh olmasına inanamaya inanamaya gitmiş ve yavaş yavaş kızın odasına girerek Ahmed Bey'e işittirmemek için boğuk bir sesle tıkana tıkana keyfiyeti kıza haber verdiği zaman dahi "Aşağıda bir herif var, benim odada. Ben Hüseyin Fellâh'ım diyor ama inanamıyorum. Hiç bu vakit Hüseyin Fellâh buraya gelebilir mi? Ama gelen herif Hüseyin Fellâh'a

da pek benziyor. Görsen âdeta kendisidir dersin. Besbelli şeytan olmalı. Lâkin sana validenden mektup getirmiş bir şeytan." demişti.

Şehlevend bu haberi aldığı zaman bunca vakitten beri validesi hasretiyle müteellim olan yüreği hemen kalkıp Civelek'in odasına gitmek istemiş ise de böyle herkes yattıktan sonra Civelek'in kendi yanına gelmesi şayet uyanık bulunan Ahmed Bey'in şüphesini davet eder mutalâasıyla çocuğa "Sen git. Orada yatınız. Ben sabaha karşı gelirim. Zira bey uyanıktır." cevabıyla Civelek'i iade eylemiştir.

Şimdi siz Şehlevend'in bu haberi aldıktan sonra sabaha kadar nasıl sabredebileceğini mülâhaza ededurunuz biz de Civelek'in Hüseyin Fellâh hakkındaki bakiyye-i şübuhâtını hikâye edelim:

Civelek Şehlevend'den bu haberi aldığı zaman validesinden mektup geldiği hâlde kızın hemen seğirtip gelmemesini neye hamletmişti bilir misiniz? Ahmed Bey'in uyanık bulunması tehlikesini hesap etmeğe vakti olmayıp belki "Cinler sabaha karşı dağılırlar. Şehlevend dahi gelen adam gerçekten cin ise sabaha karşı kaçar gider, yok eğer Hüseyin Fellâh ise gitmez kalır hesabıyla şimdi gelmek istemedi. Bak ne akıllı kızdır!" mülâhazasına düşüp ancak koca Civelek öyle birkaç cinden şeytandan çıldırasıya korkar adam olmadığı cihetle "Adam sen de! Varsın cin olsun, şeytan olsun, ne olur ise olsun. Bizim kara saplı bıçak var. Kara saplı bıçak onların tılsımıdır. Bismillah diye yapıştırdığın gibi cinler bir avuç kan olarak yere yıkılıverirlermiş!" diye kalktı bilâ-fütûr odasına geldi ve Hüseyin Fellâh'a "Ahmed Bey henüz uyanık imiş şüphe de edermiş bunun için Şehlevend şimdi gelmeyecek sabaha karşı gelecek. Siz yatınız, dedi. Sen şu tarafa yat. Ben de bu tarafa yatayım. Sabah olsun da bakalım ne olur? Amma sakın gece beni boğmağa filâna kalkışma. Başım altında kara saplı bıçak vardır ha! Uykum da pek hafiftir. Kara saplı bıçak ise öyle cin şeytan filân tanımaz. Sonra deşerim karnını. Akıtırım pekmezlerini." tebligatıyla yerine uzandı yattı.

Civelek'in bu dereceye kadar saflığına biz şaşmayacağımız gibi sizin dahi şaşmayacağınızı ümit edebilir isek de fakat

Hüseyin Fellâh kendisini lâyıkıyla tanımağa henüz başlamış olduğundan o pek şaşmıştı.

Beşinci Bap

Civelek uykusunun pek hafif olduğunu dava etmiş ve filhakika uykusu pek hafif olduğu mücerreb bulunmuş ise de bununla beraber kendi yattığı oda içinde sebkat eden vak'a-i âtiyeden haberdar olamamıştır.

Şöyle ki:

Bîçare Şehlevend, Civelek'in kendisine haber vermesi üzerinden tamam üç saat geçtiği yani âdeta sabah tekarrub ederek Ahmed Bey ise birkaç defa uyku tazelediği hâlde ancak cesaret alabilip kalkmış ve "Gideyim, Hüseyin Fellâh'ı uyandırıp şu mektup ne ise okutayım." diye aşağıya inmiş ise de Hüseyin'i uykuda bulamayıp bilâkis uyanık ve kendisine muntazır bir hâlde bulmuştur.

Şehlevend "Ah Hüseyin Efendi! Sizi rahatsız ettim ama affedersiniz. Nasıl tehlikeli bir yerde olduğumuzu bilirsiniz." diye istifa-yı kusura kalkışıp Hüseyin Fellâh dahi hüsn-i mukabelede kusur etmedikten sonra bir aralık ikisi dahi Civelek'i uyandırmak lüzumunu dermeyan etmişler ise de yine o aralık kezalik ikisi dahi bu lüzumu iptal ederek çocuğu uyandırmamağa karar vermişlerdir.

Hasna Hanım'dan mektup gelmiş olması artık orada bir takım beyhude sözlerle vakit israf etmeğe cevaz göstermediğinden Şehlevend "Aman! Acaba anacığım ne yazmış? Allah'ı seversen Hüseyin Efendi, çabuk oku da dinleyim." diye isticâl eyledi. Hüseyin "Efendim! Bu mektup validenizden değildir. Asma altında bir ortağım tarafından Arapça yazılmış bir mektuptur. Size Türkçe'ye tercüme ederek okuyayım." dedi ve bu cevap Şehlevend için birçok acı şübuhâtı dâî olduğundan kız tercüme-i mektubu kemal derece sabırsızlıklarla istimâ eyledi.

Mektubun tercümesi şuydu:

"Azizim, Seyyidim Hüseyin Fellâh

Suret-i mahsusada bir mektup ile verdiğiniz emir mucibince Tahtakale'de Hamam Sokağı'nda Hasna Hanım'ı aradım.

Bizzat değil ancak o mahallenin imamı bulunan mevsûkü'l-kelim el-müştehir bi'l-merhameti ve'l-hilm Süleyman Rahmi Efendi vasıtasıyla taharri eyledim. Meğer mumaileyh mezbure Hasna Hanım'ı pek yakın tanırmış. Ona dair verdiği malûmat doğrusu hem istiğrabmı mucip oldu hem de nihayet derecede merhametimi.

Efendim bu Hasna Hanım sipahi askerinin pek büyük ileri gelenlerinden birisinin zevcesiymiş. İsmi müsemmâsına mutabık olmak üzere kendisi pek hasna birşey olduğundan şeyhlerden mi yoksa hocalardan mı hâsılı yine büyücek bir adam hanıma alâka etmiş. Fakat hanım gayet afîf olduğundan ve kocasına âşık bulunduğundan merkumun bunca iğfalât ve müsted'iyâtına kapılmayıp metanet ve besalet göstermiş ama nihayetinde kocasını kaybeyledikten maada hazineler değer servet ve sâmânı da elden gidip sokak ortalarında aç ve bîkes kalmış. Şehlevend namında bir kızının gençliğine ve anasız kalırsa dûçar olacağı bedîhî bulunan sefaletine merhameten canına kıymak tasavvurâtından vazgeçmiş yoksa iffet yolunda mazlûmen canına kıymak derecesinde bir meyusiyet içinde kalmışmış.

Kendisi bu zucret-i hâl içinde iken kızına Mısır taraflarında bir kısmet açılıp Hasna Hanım razı olmadığı hâlde kız kendi hahiş ve icbarıyla o kadar uzak mahalle gelin gitmiş. (Mektubun bu fıkrasına gelince Hüseyin Fellâh "Bu ne garip şey? Acaba doğru mudur? Gerçekten Mısır'a gelin gittin miydi?" suallelerini câmî bir tavr-ı müteaccibâne ve müstantıkâne ile Şehlevend'in yüzüne bakmış idiyse de kızdan yürek tırmalar bir acı hande ile iki damla dahi göz yaşından başka bir cevap alamamıştır.) Damadının kim olduğunu yalnız ismen bilip şahsen tanımamış ise de kayınpederi olacak hain pek merhametsiz vefasız bir adam olduğundan bîçare hanım kendisine harçlık olarak bırakılan akçeyi harcedip bitirdikten sonra bir parasız kalıp kızının kayınpederine müracaat eylediği zaman herif hanım ile olan sıhriyetini de inkâra kalkışmış. Bu hâlde Hasna Hanım ikinci ve evvelkinden acı bir sefalete düşüp ta bekâr çamaşırı yıkamak ve ol suretle ekmek parasını kazanmak derecesine gelmiş.

Elhasıl İmam Süleyman Rahmi Efendi'nin hikâyesine göre

bundan birkaç ay mukaddem "Şeytanü'l-okyanus" isminde bir Mısır gemisi İstanbul'dan hacı yükleterek İskenderiye'ye giderken Hasna Hanım dahi damadını bulmak için bu gemiye binerek İskenderiye'ye gitmiş. Lâkin İskenderiye'ye vasıl olmadığını yakinen biliriz. Zira oradan aldığımız mektuplara göre gemi ya enginde kaynamış veyahut Araַ veya İspanyol korsanları tarafından vurulmuştur."

Mektubun burasına gelince Hüseyin Fellâh'ın saçları dimdik kesilip Şehlevend'in hâlini de görmek için kızın yüzüne baktıkta pancar gibi kıpkırmızı bir yanak üzerinden leblebi gibi iri ve ateş gibi sıcak gözyaşlarını tekerlemekte olduğunu gördü ve bunu görünce bîçare oğlan bütün bütün buz gibi dondu kaldı. Ancak kız hıçkırarak kıraatte devam etmesini işaret eylediğinden yine devam eyledi:

"İmam Efendi'den anladığım ve Mısır mektuplarından istifade ettiğim bundan ibarettir. Lâkin İmam Efendi Tersane'de Yalıköşkü nam bir beylik brik sefinesinde küreğe konulmuş olan Ömer namında bir delikanlının gerek Hasna Hanım ve gerek kızı hakkında daha ziyade malûmatı olduğunu haber verdiğinden, ondan dahi ahz-ı malûmat için İmam Efendi ile birlikte sefîne-i mezkûreye gittik. Çünkü İmam Efendi dahi bu hanımın ahvâline pek meraklı olduğundan o da tevsî'-i malûmat etmek isterdi."

Gittik. Sâlifü'z-zikr delikanlıyı bulduk. İmam Efendi bundan mukaddem kendisini bir daha görmüş olduğundan birbirini tanıdılar. Ben de tanıştım ve Cezayir'de Hüseyin Fellâh tarafından aldığım emirden bahisle Hasna Hanım hakkında kendisinden malûmat istedim. Bu delikanlı indimde o brik sefinesinden daha kıymetdar bir kahraman-ı besâlet-şiârdır. Fakat bana Hasna Hanım hakkında hiç bir gûne malûmat vermeyip yalnız ayağındaki zinciri sallayarak "Bu zincir ayağımda iken hiç bir şey söylemem. Çıktıktan sonra yine söylemem. Zira söyleyeceğim şeyleri o zaman bilfiil icra ederim. Siz madem ki Cezayirlisiniz, bu himmet sizin elinizden gelebilir de." cevabını verdi. Bundan başka Ömer'in ağzından harf-i vahid alamadım.

Gönderdiğiniz para nezdimde mahfuzdur. Hasna Hanım'ın İmam Efendi yedinde emanet olmak üzere bir de hanesi mevcut-

tur. Artık şu ahvâle göre ne yolda hareket etmekliğim lâzım gelirse emir ve iş'ârınıza muntazırım seyyidim. Edâmallahu bekâik. Âmin."

Hüseyin Fellâh Şehlevend'in gözyaşlarını gördükten ve bahusus kürekteki Ömer kim olduğunu sorup da kızdan "Beni senin kadar seven ve mücerret benim intikamımı almak gayretiyle ölüme bedel müebbeden küreğe konulan bir delikanlıdır." cevabıyla "Kendisine hâlâ muhabbetiniz var mıdır?" suali üzerine dahi "Sana kul olmağa bir mani varsa, o da Ömer'dir." mukabelesini aldıktan sonra Hüseyin dahi kendisini mümkün değil zaptedemeyerek ağlamağa ve hem de hüngür hüngür ağlamağa başladı.

Kız –Ne ağlıyorsunuz?

Hüseyin –Feleğin size ettiği zulme ağlıyorum.

Kız –Durunuz bakalım, daha ne öğrendiniz ki?

Hüseyin –Vay! Bu mektup kifayet etmedi mi?

Kız –O mektup bizim çektiğimiz dertlerin fihristi olamaz.

Hüseyin –Öyleyse daha ziyade ağlamağa hakkım yok mudur?

Kız –Siz ne kadar ağlarsanız hakkımdaki teveccühünüzün o kadar kemâlini göstermiş olacağınızdan size asla mümânaat etmem.

Hüseyin –Fakat ben yalnız karı gibi ağlamakla da kalmayacağım.

Kız –Erkekliğinize taalluk eden şeye ben asla karışmam. Size ednâ mertebede gördüğü hizmet üzerine şâyân-ı mükâfât görmekte olduğunuz bir esire ne yolda mürüvvet buyurmak lâzım gelirse onda muhtarsınız.

Hüseyin –Ah Şehlevend! Şehlevend! Bana ettiğin hizmetin ne kadar büyük olduğunu hesaba mizana hacet bile yoktur. Fakat sen de insaf et ki senin de benden istediğin mürüvvet ve fedakârlık o kadar ve belki ondan büyüktür. Keşke beni kurtarmamış olaydın da geberip gitseydim. Çünkü Ömer'i kendi elimle getirip seni ona, onu sana teslim etmek gibi hâlet-i aşkım iktizasınca ölümden bin kat büyük olan bir musibete giriftâr olmazdım.

Kız –Bu hizmeti sizden istemedim. Henüz ona dair bir söz söylemedim.

Hüseyin –O sözü sen bana söylemedin. Senin gözyaşların söyledi!.. Ama hiç zararı yoktur Şehlevend, hiç! Hatta ben yine mesut olacağım. Seni yani sebeb-i hayatımı ve mâye-i sürûr-ı kalbimi mesut edersem ben de mesut olacağım. Zira artık öğrendin ki ben şimdiye kadar acılar içinde yuvarlanmış bir adamım. Acı benim mûnisim oldu. Eğer ben seninle bermurad olmuş bulunsaydım o hâlde bana gayet garip gelecekti!.. Hiç zararı yok Şehlevendim! Hatta zevki de pek çok! Sen bana üç büyük inayet buyurdun. Hem de hiç borcun yok iken bu mürüvveti ettin. Asıl âlîcenap sensin. Ben şimdi sana ne etmiş olsam senin mükâfâtını vermekten başka birşey etmemiş olacağım. Ama mükâfâtım pek büyük olacakmış. Daha iyi ya işte! Senin de şükranın o kadar büyük olur. Ben emin olurum ki şayet sana ettiğim mükâfât üzerine muammer olamayıp da vefat edecek olsam sen cânânın Ömer'le beraber el ele tutuşup beni daima ziyaret edersin...

Kız –Elverir Hüseyin, elverir artık. Beni öldürdün! Bir kere hâlime bak da bu kadar büyük lâkırdılara göğüs vermeğe ben de takat var mıdır hükmet. Sen Ömer ile bermurad olacağımı va'dettikçe ye'sim son dereceye varıyor. Çünkü Ömer bir geminin güvertesi üzerine ayağından zincir ile mıhlıdır. Gemi batarsa Ömer de batar. Gemi batmadan Ömer'in oradan kurtulması ancak ölümüne mütevakkıftır. Farz edelim ki ölüme çare bulmak kabilinden olarak siz de Ömer'e çare bulunuz. Ya ben senden firaka nasıl tahammül ederdim? Mezarını ziyaret için gelir imişim! Ben oraya sağ iken gelemem. Belki beni oraya tabut ile götürürler. Sanki sen benim ne histe bulunduğumu bilmiyor gibi bu lâkırdıları söylüyorsun? Bana kalırsa beni ağlatmaktan mütelezziz oluyorsun da onun için söylüyorsun.

Hüseyin –(Gayet acı bir hande ile) Evet Şehlevendim! Bu sözün de gerçektir. Ben hâlis Arap olduğum için asla yalan söylemem. Senin ağlamandan mütelezziz oluyorum. Çünkü ben sana ne dedim? Benim mayam acı ile felâketlere göğüs verebilmekle hallolunmuştur. Seni ağlar görmek kadar bir acıya tahammül edişim benim için bir büyük galebe, bir büyük muzafferiyettir ki bu galebe ve muzafferiyete nail oluşumdan pek büyük lezzet alı-

rım. Sen de beni kahretmekle mütelezziz olacak isen...

Kız –Aman artık elverir. Hem sus! Zira Civelek soluğunu değiştirdi. Uyanacaktır. Lâkırdı arasında Ömer'in ismi gelirse sütkardeşim diyeceğim. Çünkü Civelek'in hâli malûm a! Varır safderûnlukla bir ters halt eder.

Filvaki Civelek teneffüsünü tahvil eyledikten sonra ağzını şapırdatarak ve sayıklamak nevinden birkaç lâkırdı homurdanarak, gerinerek, esneyerek kalka dursun. Biz burada yolumuzu kesen bir mülâhaza-i mahsusayı atlayıp geçemeyeceğimizden onunla meşgul olalım:

Mülâhazamızın bir ciheti Hüseyin'in mahut mektup üzerine Şehlevend'den el çekerek, hatta Ömer ile muvasalatına razı olmağa yaklaşmasından dolayı güya âlemde ümidi ancak Şehlevend'den ibaret imişçesine ye's ve fütûr göstermesinden ibaret ise de bunda ol kadar istiğrâba mahal yoktur. Zira daha evvel haber vermiştik ki Hüseyin her ne zaman Şehlevend ile birlikte bulunur ise âlemde muhabbete şâyân ondan başka hiç bir kız olmadığı zannına bulunurdu. Binaenaleyh bu ye's ve fütûru içinde dahi öte tarafta Cuy'a karyesinde bulunan Sabîre'yi hesaba katmayarak Şehlevend'den mahrumiyeti bütün âlemden mahrumiyet olmak üzere hesap edebilir. Bizim istiğrab edeceğimiz asıl cihet Şehlevend'in dahi sözleri meyanında Hüseyin'e bir büyük muhabbet göstermesi ve Ömer ile bermurad olmağı Hüseyin'den müfârakat ve bunu da tahammül-güzar bir musibet addetmesidir.

Şehlevend'in de Hüseyin'e âşık olmasına mı kail olacağız? Bu fikri reddetmek üzere şimdiye kadar elimize bir emare geçmemiştir. Kabul etmek için dahi yalnız Şehlevend'in validesi hakkında bir kara haber aldığı ve bütün acıları teceddüt eylediği esnada ağzından kaçırdığı manalı manasız şu son lâkırdıdan başka hüccetimiz yoktur. Ancak madem ki biz insan için iki şeyi başka başka sevmek mümkün olduğuna kail olmuşuz ve mademki Şehlevend dahi bir insandır, öyleyse Şehlevend'in de birisi Ömer ve diğeri Hüseyin olmak üzere iki ve ihtimal ki birisi de Civelek olmak üzere üç kimseyi ayrı ayrı sevmesi dahi mümkinâttandır.

Ama diyeceksiniz ki artık bir kız bu üç adamın üçüne birden

varamaz ya!.. Biz böyle varmak veyahut almak suretlerini bundan mukaddem başka bir hikâyemizde "vazife"den addile kâide-i dîniyye ve insaniyyenin adama tayin eylediği vazifeyi tanımamak alçaklık olduğunu hükmeylemiştik. His başka ve vazife dahi başka bir şey olduğu için birisine his ve diğerine vazife denilmiştir. Meselâ sizde bir takım hisler olabilir ki!.. Lâkin vazifeye riayetiniz o hislere galebe ederek mahvına kadar çalışırlar.

İşte asıl şâyân-ı mülâhaza olan cihet böyle Şehlevend'in dahi Hüseyin hakkında bir büyük meyil ve muhabbeti olduğunu işrab edecek vechile ağzından laf çıkarması ve Ömer'le şayet bermurad olursa bunu Hüseyin'den müfârakat gibi bir büyük musibet addedeceğinin anlaşılmasıdır ki bizim bu merakımızı vukûâtın neticesinden başka birşey halledemeyecektir.

Şimdi gelelim uykudan yeni uyanan Civelek'e:

Hüseyin ile Şehlevend'i karşı karşıya ve birbirine mukabil ağlar görünce birdenbire ne zehabda bulunacağı ,ne diyeceği malûm a?

Civelek –Vay! Karşı karşıya ha? Gözler de yaşlı! Şöyle âşık ve mâşukçasına bir ağlayış ki! Vallahi tatlıdır. Zavallı Civelek'i kaldıran da yok! Ne lâzım? Engel! Ortada engel bulunmadan hâlleşmek elbette...

Şehlevend –Ağzından çıkan lâkırdıyı kulağın işitiyor mu Mustafa?

Civelek –Pek âlâ işitiyor! Biz bu zat-ı şerîfe cin yahut şeytan derken doğrudan doğruya Hüseyin Fellâh çıkmış. Bu da güzel... Ee, yine ne ağlıyorsun ya? Yine bana mı darıldın?

Şehlevend –Benim anam ölmüş, sen hâlâ...

Civelek –Validen vefât mı etmiş?

Hüseyin –Hayır! Daha belli değil. Ya gemisi batmış veyahut deniz hırsızları tarafından tutulmuş.

Civelek –(Tavrı değiştirerek) İkisi de pis! Demek oluyor ki siz cilveleşmek filân!.. Aferin Şehlevend! Ehl-i ırz bir kızsın be!

Hüseyin –Sütkardeşi de prangadaymış.

Civelek –Sütkardeşin mi? Vay senin sütkardeşin de mi var

Şehlevend?

Kız –Evet!

Civelek –Ee, niçin küreğe atılmış? Adam mı öldürmüş?

Hüseyin –Hayır! Bütün bütün boş yere.

Şehlevend –Boş yere de değil. İntikamımızı almak için demedim mi?

Hüseyin –Sen daha mektubun verdiği malûmatı şifâhen izah etmedin ki!

Civelek –Ya, a canım mektupta malûmat var da bana niçin söylemiyorsunuz? Ben sizin arkadaşınız, dostunuz, filânınız değil miyim?

Civelek'in gösterdiği ısrar üzerine Hüseyin Fellâh mektubun münderecatını ona da bir dereceye kadar tadil ve tesviye ve mahv ve isbatla tercüme ederek koca Civelek'in dahi urûk-ı merhamet ve fütüvveti harekete geldi ve binanealeyh o dahi bu işlerin tafsilâtını Şehlevend'den rica hususunda Hüseyin Fellâh'a şerîk olduğundan kız ikisinin de ricasını bilkabul izahât-ı lâzımeyi ber-vech-i âtî itâ eyledi.

Altıncı Bap

Benim babam sipahi alayı beylerinden olup ismini İsmail Ağa derlerdi. Abâ ve ecdadımız birçok muharebelerde yararlık göstermiş ve hazret-i padişahın pek çok ihsanlarına nail olmuş bulunduklarından babamın servetine hemen nihayet yoktu.

Ya validemin servetine nihayet var mıydı? Validem Mustafa İlmî Efendi isminde bir kazasker kızı idi ki pederinin kâffe-i emvâl ve eşyası yalnız kendisine intikal etmiş yani babasının yegane vârisi bululunmuş olduğundan babama vardığı zaman sandık doluları altın ve inci getirmiş.

Babam anamı ve anam babamı çıldırasıya severlermiş. "imiş" değil a, ben gördüm ki çıldırasıya severlerdi. Babam üç dört gün bir yere memur olacak olsa validem sür'at-i avdeti için Eyyub-ı Ensârî'ye kurbanlar ve selâmetle gidip gelmesi için Selâmet Dede'ye Yâsin-i Şerîfler adar dururdu. Ben o zamanlar pek küçük idiysem de bu ahvâli tamamıyla bilirim.

Birbirine bu kadar âşık, müştak olan karı ile kocanın kocası

zabiti olduğu sipahi alayı ile Belgrad'a memur olmasın mı? Validem birlikte gitmek ister. Pederim dahi mutlaka götürmek davasında bulunur. Ancak ne validem İstanbulca bu kadar konak, daire, debdebeyi sarsmağı tecvîz eder, ne de babam o vücud-ı naziki seferlere kadar götürmeğe razı olur. Haremin Belgrad'a gitmesi arzusu pederle validemin birbirine alâka-i mahsusalarından neşet eder ve gidememesi lüzumu ise yüz elli seneden beri tesis etmiş olan koca konak ve daire ve debdebenin eller elinde bırakılmaması mülâhazasını istilzâm eylerdi. Çünkü gerek anamın ve gerek babamın hiç bir hısımı akrabası yoktu.

Ah keşke bari servetimiz kaybolsa idi de anam Belgrad'a gitseydi. Zira bize ne olduysa işte babamın Belgrad seferinde bulunduğu zaman oldu. Hem de bakınız ne acınacak hâllere giriftâr olduk:

Ulemâdan İskelecizâde Bekir Efendi namında bir zat vardı ki daha gençliğinde iken kendi babasından validemin kendisine tezvic olunacağına dair vaad alır. Validemin ne kadar güzel bir karı olduğundan fazla, ne kadar da zengin bulunduğunu hülya etikçe çıldırır yatarmış. Çünkü bu herif aslından pek züğürttü. Şimdi Karunlar kadar malı vardır ya?..

Ancak validemin pederi daha babamın babasıyla ve kazaskerlik rütbesiyle ordularda bulunarak pek ziyade dost oldukları gibi muahheren babam dahi yetişip meydana çıkınca gerek hüsnü ve gerek cesaret ve şecaat ve iffeti ile teveccühünü kazandığından "İsmail dururken kızımı kimseye veremem" davasındaymış. Hatta birkaç kere validemi İskelecizâdeler istediği hâlde babası hep bu cevabı vermiş. İşte bu cevaplar İskelecizâdeler ile aramızda ilk adavetin başlangıcı olup ondan sonra validem babama varmasıyla adavet dahi gerçekleşerek daima diş bilemekte bulunmuşlar ama babam pek hatırlı bir adam olduğundan hiçbirşeyi yapamazlarmış.

Ne dersiniz? İskelecizâde valideme olan aşkına validem kocaya vardıktan sonra dahi halel vermemiş ise şaşırır mısınız? Fakat bu aşk yalnız validemin aşkı değildi. Hazinelerinin aşkı da munzam olduğu cihetle bu kadar şedid idi.

Herif çirkin bir adam değildi. Esmer benizli, kuzgunî siyah sakallı, gözleri derinde, burnu biraz dudakları üzerine inmiş bir

adam olup hey'et-i umûmiyyesiyle epeyce güze, epeyce şanlı görülürdü. Ama kendi kendisini Yusuf-ı sânî kadar güzel bulduğundan "Elbet bir gün olur da Hasna Hanım'ın gönlünü ele alırım. O bendeki hüsn ve cemale dayanamaz." hülyasıyla teehhül dahi etmeyip validemin babamdan boşanarak kendisine varmasına muntazır olurdu. Galiba daha ikisi de çocuk iken validem mücerred ne söylediğini bilmeyerek herife "Senden güzel hiç bir delikanlı yok. Ben varsam varsam sana varırım." gibi bir lâkırdı söylemiş olmalıdır.

Her neyse, babam Belgrad'a gittiği zaman ben sekiz yaşında kadar vardım. Ta o zamana kadar Bekir Efendi valideme türlü türlü vasıtalarla arz-ı hâl etmekten vazgeçmediği gibi babam Belgrad'a gittikten sonra artık daha ziyade tacize başladığından validem dahi şeyhülislam efendiye şikayet ederek müşarünileyh ise validemin hatırını saydığından Bekir Efendi'yi bir iyi tekdir etmiş. Hatta "Herif senin utanman, arlanman yok mu? Ulemâdan bulunmuşsun. Halkın nikâhlı karısından ne istiyorsun? Senin keyfin için ağadan ve dağ parçası gibi kocasını terk etsin, evini barkını yıksın da sana mı varsın? Bu davadan vazgeçmezsen seni billahi nefy ederim." diye rezil ve rüsvay etmiş.

Ama bu rezalet dahi Bekir Efendi'nin adâvette olan şiddetini arttıracağı aşikârdır.

Sözü uzatmayalım efendim! Her tatar geldikçe babamın mektuplarını alıp bize getiren Hurşid, bir gün elinde bir mektup ve arkasında bir de hamal olduğu halde geldi. Bu Hurşid Rum'dan dönme köle gibi birşey olup bizim konağımızda büyümüş, evlendirilmiş barklandırılmış, mal sahibi edilmiş bir adamımız bulunduğundan validemin de pederimin de yalnız ona emniyeti vardı. Her işimizi o görürdü.

Gelen mektup nasıl bir mektup ya? Pederim tarafından değil, başka bir adam tarafından. Meğer pederim Nemçeler ile edilen bir küçük muharebecikde vurulup şehit olmuş. Hatta yeniçerilerin âdetince malının en çoğu yağma edilerek kurtarılabilen kürk gibi, seccade gib, gümüş tas gibi birkaç parça eşyası da gönderilmiş!

Bu kara haber geldiği zaman validemin çıldırması değil, gürleyip gitmesi bile maznun idi. O kendisini yerlere vurarak

başını gözünü yarması tarif olunur şeylerden değildir. Hatta sevgili kocasından ebeden ayrılışı gerçekten zihnine dokunarak bir iki ay kadar mecnun gibi bir hâlde gezdi.

Ya ben? Ya ben? Babamın bir evlâdı olup o da olanca muhabbetini bana vererek dizi dibinden ayırmadığı ve dudaklarını yanaklarımdan kaldırmadığı cihetle anamdan pek ziyade çok babamı severdim. Binaenaleyh babamın vefatı üzerine çocukluğumla beraber kendimi anamdan ziyade mağdur görürdüm. Çünkü anamın başka bir kocaya daha varması ihtimalini düşünüp fakat babamdan başka bu dünyada bana hiç bir kimsenin baba olamayacağını da mülâhaza ederdim. Hâsılı üç dört ay müddet validemin teessüf-i fevkalâdesi devam eyledi. Bu müddet içinde ise konağımız eller elinde kalıp meselâ sabahleyin bir tarafta gördüğüm iki tane gümüş kupanın akşama kadar yerinde yeller esdiğini ta benim bile fark edeceğim mertebe de konağımız soyulmağa başladı. Bu yağmagerliğe anacığım vâkıf oldukta buna dahi başkaca teessüfe başladı. Sözü uzatmayalım. Bir hâle geldik ki hiç bir kimsenin tesellisi bizi müteselli edemez oldu. Zira teselliye gelenlerin içinde dahi yağmager bulunup meselâ kalkar giderken bir gümüş şamdan çarpdığını görürdük.

İşte biz şu hâl içinde iken bir gün Hurşid validemin yanına gelip bu hâl bu gidiş devam edemeyeceğinden bahisle buna bir çare bulmak lâzım geldiğini ve çare ise her ne kadar acı olacak ise de mutlaka validemin bir kocaya varmasından ibaret idügini söyledi. Anam bu teklifi işitince kendisini kaybederek hemen elindeki su kadehini Hurşid'in kafasına vurmasın mı? "Seni gidi mel'un seni! Sen velinimetin efendin İsmail Ağa'nın konağına başka erkek koymak mı istiyorsun? Bunu ben istemiş olsam sen razı olmamalısın köpek! diye herifi tekdir ve teb'îd eyledi.

Güzel ama ne fayda ki Hurşid'den başka candan adamımız yoktu. Halayıklarımız bile en büyük hırsız kesildi. Hatta üçü beşi birden çaldıkları mal ile vasıtalar bularak kendilerini satın aldırdılar, gittiler. Binaenaleyh beş on gün sonra Hurşid evvelki teklifi tekrar eyledikte validem su bardağını vurmayıp yalnız "Sanki sen beni aklınca Bekir Efendi'ye mi vereceksin? Bütün bütün perişan olurum da yine ona varmam." cevabıyla iktifa eylemiştir. Hâlbuki Hurşid bu cevaptan pek memnun oldu.

"Hayır efendim hayır! Bekir efendi mi? Allah göstermesin. Onu siz isteseniz bendeniz razı olmam. Ben Safî Efendi'yi arz edecek idim. Bir eski bendenizdir." mukaddemâtıyla ol kadar söz söyledi ki validem cevaptan aciz kaldı.

Safî Efendi ne malca, ne haysiyetçe valideme küfüv olacak adam olmayıp ötedenberi konağımızda âdeta dalkavuk gibi bir hâlde bulunur idiyse de ihtiyarca bir adam olduğundan valide yavaş yavaş yola yattı.

Safî Efendi bize üvey pederi olarak konağımıza girdiği gün öz babamın cenazesi çıkıyormuşçasına ana kız bir vâveylâ koparmışlığımızdan herif dahi şaşırmış kalmıştı. Altı ay kadar üvey peder gördüm. Her sabah mahsusan ziyaretime gelerek hâlimi hatırımı sorar ve pek ziyade hürmet eder idiysei de vaktiyle bana soytarılık etmiş olan herifi şimdi peder makamında görmeği bir türlü zihnim tecviz etmezdi. Çare ne? Herif bize baba oldu. Hatta validem bu heriften gebe bile kaldığından kanımız dahi karıştı.

Bir de efendim babamın sipahi alayı Belgrat'tan avdet etmesin mi? Tamam da konağımızın altından geçecek. Validem kocası makamında başka bir alay beyi görmeğe dayanamayacağından bir karanlık odaya kapandı. Ben ise seyr etmeği gözüme kestirdim.

Ne bakayım? Babam siyah atın üzerinde, gözleri de bizim pençerelerde!.. "Aman! Sakın hayâl olmasın!" diye yarı belime kadar pencereden sarkıp epeyce baktım. Ta kendisi!.. Babam a canım babam!.. İsmail Ağa!.. Hatta sesini bile işittim. "Kızım pek sarkma düşersin!" diye bana lâkırdı söyledi.

Sehvim yok efendim, sehvim yok, babamdır.. Uzaktan müjdeciler de geldi. Lâkin validem için bu müjde değil kara haberdi.

Babam alayıyla beraber ocağa kadar gidecek imiş ise de beni pencerede görünce dayanamayarak kapımızın önünde inmiş. Hareme ve son derece-i ıstırabı içinde bulunan validemin yanına girmiş!

Ne dersiniz? Ye'sin son derecesi, cesaretin dahi bir derece-i ifrâtı kadar olduğunu ben validemde gördüm. Babamın girdiğini görünce olanca cesaretini toplayarak ve hemen başına bir bez

alarak "Girme efendim, girme! Mezardan çıkıp da mı geliyorsun? Nereden geliyorsun bilmem. Fakat bir namahrem karının yanına geliyorsun ki senden başka birisinden hâmiledir." Kelimâtını tane tane ve güya bir sükûnet-i fevkalâde içinde imişçesine kemal-i istirahat-i bâl ile tekellüm eyledi.

Çünkü validem, ulema kızı olduğundan bu gibi şeyleri yani bir karının kocası berhayat iken diğeriyle izdivâc ederse ikinsinden de boş düşeceğini bilirdi.

Babam validemden bu haberi aldığı zaman hemen belindeki kılıcı çekip validemi ikiye biçmeliydi. Çünkü validemin ikrarından bir kocaya mı varmış, ne olmuş idügi anlaşılamayıp kocaya varmasına ise kendi sağlığında ihtimal veremezdi. Ancak babam birşey demeden hemen tersine dönüp başka bir odaya geldi ve beni yanına çağırdı. Nasıl bir feryat ve figanla boynuna sarıldığımı ve onun dahi beni ne kadar sıcak göz yaşları içine gark eylediğini tarif edemem. Felâketimizi yukarıdan aşağıya hikâye eyledim. Onu gördüm ki ben hikâye eyledikçe babam kömür gibi kararırdı. Bu hâlden korktuğumu ketmedemeyip söyledim. Beni tesliye için var kuvvetini toplayarak güya bir tebessüm eyledi ise de mevtâ hem de simsiyah kesilmiş bir mevtâ çehresine tebessüm yakışır mı?

Hele Safî Efendi'yi hiç sormayınız, hiç aramayınız. Pederin avdeti üzerine yer yarılmış da yere geçmiş.

Nihayet iş şeyhülislam kapısına dayandı. Üç tarafın vekilleri toplanarak davaya bakıldı. Ancak valide "Artık İsmail Ağa'nın yüzüne bakacak yüzüm kalmad, onu istemem. Kendisine etmiş olduğum alçaklık elverdiği ve hatta arttığı için ziyadesine lüzum kalmadığından Safî Efendi'ye de varamam. Bakiyye-i ömrümü yüzümün karasını setrederek makhûriyetle geçireceğim." cevabını vermiş olduğundan iş kolayca bitirilmişti.

Gel gelelim babama. Validemin bu muamelesinden memnun oldu. "Hasna daha büyük bir rezaletten kendisini iyi kurtardı. Zira o beni kabul etseydi ben onu kabul etmeyecektim." dedi. Ama bu söz kendisini müteselli edemediğinden ve "Eyvahlar olsun, yoldaşların yüzüne bakacak namusum kalmadı.Vird-i zebânıyla karasevda getirdiğinden kafasına bir kurşun sıkıp kendi-

sini telef eyledi.

İnsanın hâli de ne acayip? Babamın gerçekten ölüşü yalandan kara haberi kadar bizce teessürâtı mucip olmamıştır. Hatta valide, babamı berhayat görmekten ise vefat etmiş görmekten daha ziyade memnun olmuş ve "Sağ kalsaydı ömrümün nihayetine kadar yabancım ve belki düşmanım sayılacaktı. Şimdi ise ilelebet dostum olacak ve yadigâr-ı aşk ve muhabbeti hatırımdan çıkmayacak demiştir. Şu kadar var ki kendi itikadınca veled-i zina gibi bir suretle kazandığı çocuğu artık karnında tutmak istemeyip karnını yumruklarıyla döğe döğe hiç bir kabahati olmayan o bîçare masumu dünyasını görmeden idam ve iskat eyledi ki cümleden ziyade validemin şu katilliğine teessüf ederim. Hatta eğer bu fazîhayı cünûn gibi bir hâl içinde irtikap etmemiş olsaydı kendisinden ilelebet nefret bile ederdim.

Çocuğu iskât eyledikten sonra validem vursun mu kafayı yere? Tamam dört ay her gün bir kere can teslîm eder yine hayata avdet eylerdi. İşte perişanîmizi bu hastalık itmam eyledi. Çünkü konak henüz benim gibi on onbir yaşında bir çocuğun elinde kalarak âleme yemeklik olmuş gitmişti.

Meğer bu iş sırf İskelecizâde Bekir Efendi'nin intikam için kurduğu bir sanîa imiş. Hakikat-i hâli bizim Koca Veli'den öğrendim.

Zavallı babacığım her tatar ile mektubunu eksik etmez ve bizden dahi daima cevabını alırmış. Meğer onun gönderdiği mektuplar doğruca Bekir Efendi'nin eline geçip bizim cevabımızı dahi kendisi istediği gibi yazarmış. Pederin vefatını valideme inandırmak için Belgrat'ta bazı eşyasını çaldırmağa kadar mel'anetler kurmuş, emeli ise hânümânımızı yıkmaktan başka bişey değilmiş. Pek çok sonra anladık ki Hurşid'i bile kendi tarafına celbeylemiş.

İşte efendim, ocağımıza incir diken yezidler Hurşid Efendi ile Bekir Efendi oldu. Validem yataktan kalktığı zaman konağın içini tam takıra karîb bir hâlde bulup köşede bucakta kalmış olan bakiyye-i servetimizle yine daireyi düzdü, koştu ise de hazıra dağlar dayanamayacağı ve Hurşid yirmi keselik bir elmas iğne için elimize ancak iki üç kese değdirdiği cihetle üç sene içinde bazı büyük divanhanelerin kilimine varıncaya kadar sat-

tık.

Ben artık ondört yaşıma girmiş olduğumdan bu inkıraz ve izmihlâli gördükçe çıldırmak derecelerine gelirdim. Hele biz elbisemizi yavaş yavaş yamamağa başladığımız hâlde Hurşid'in karısını ve halayıklarını sırmalar içinde gördükçe yüreğime ateşler saçılırdı.

Pederin vefatından sonra üçüncü senede konağı dahi satıp kendimize göre bir küçük evceğiz satın aldık. Binlerce keseye çıkmayan konak elli keseden yukarıya gitmemiş ise taaccüp edersiniz ya? Konağın yalnız elli keselik çamları vardı. Aman ya Rab!... Artık Hurşid yanımıza uğramaz oldu. Biz ise konağın pahasını dahi bir sene içinde yedik bitirdik. Çünkü çok görmüş, bolluğa alışmış olduğumuzdan bunca felaketler hâlâ bize tasarruf kaidesini öğretememişti.

Haniya o süt kardeşim dediğim Ömer yok mu? O bizim Koca Veli'nin oğludur. Veli bizden hakdan fazla hiç bir ihsan görmemiş ve bi-gayri hakkın bir paramıza hıyanet etmemiş olduğu hâlde son günümüzde imdadımıza yetişen yine Veli oldu. Zaten hainden mürüvvet mi beklenir ki imdadımıza yetişen Hurşid olsun? Velinimetimin imdadına yetişmek şerefi Veli gibi asdıkaya yakışır.

Tamam biz Cihangir'deki bomboş hanenin içinde bir parasız kaldığımız zaman Veli gelip ak sakalından aşağı göz yaşları akıtarak "Efendim! Hanım! Ben bu sakalı sizin ekmeğiniz ile ağarttım. Şimdi sizi bu hâlde görmek bana ölümden beterdir. Benim hanem boş. Karım yok, kimsem yok ki sizi rahatsız etsin. Bir oğlum Ömer var ise de nimetinizle vücuda gelmiş bir bendenizdir. Haydi bari oraya gidelim. Ne olacaksak beraber olalım!" dedi.

Veli'nin bu teklifini reddetmeğe hiç imkân yoktu. Kalktık, onun Kasımpaşa'da bulunan iki odalı bir hanesine gidip oturduk ve bizim evi satıp onun parasıyla ve Veli'nin idaresiyle bir sene daha geçindik. O aralık ihtiyar Veli de vefat eyledi! Biz kaldık yalnız bir Ömer'in eline!..

Ömer halatçı idi. Tersaneye halat bükerdi. Lâkin gayet yiğit, âlîcenap, civanmert bir çocuk olduğundan validemi gerçekten valide ve beni de gerçekten bir .... şey! Hemşire gibi deruhte ede-

rek iaşeye başladı. Fakat Bekir Efendi ile Hurşid, bizi ta bu menzileye indirmiş olmakla dahi iktifa edemeyerek bütün bütün sürünmekliğimizi isterlerdi. Binaenaleyh bir akşam Hurşid haini bizim sadık Ömer'i konağına hem de gerçekten konağına davet ederek dereden tepeden sözü dolaştıra dolaştıra nihayet şu cihete getirip der ki "Sen bu Hasna Hanım'dan ve kocasından ne öğrendin? Sen değil baban da ne öğrendi. Beş paralık faydalarını göremediniz. Şimdi de eşek gibi onları bakmağa kalkışmışsın. Bana senin gibi sadık bir adam lâzım. Eğer onları terkederek gelir bana hizmet edersen sana bir de cariye veririm. Bey gibi geçinir gidersin!.."

Ömer bu lâkırdıyı işittiği gibi "Bre hain hınzır! Sen o bîçareleri bu hâle getirdin, onların zararı, perişanîsi sayesinde daire, debdebe sahibi oldun. Şimdi sana lâyık olan şey onları bakmak iken bilâkis bütün bütün sokakta bırakmağı istiyorsun. Ben seni öldürmeyim de kimi öldüreyim? Seni öldüren kanlı olmaz, gazi olur!" diye belindeki bıçağı çektiği gibi Hurşid'in karnına sokar. Bunun üzerine bir vâveylâdır kopar. Hurşid'in uşakları gelir yetişir. Ömer'i tutarlar. Derhâl kolluğa verirler.

Hınzır Hurşid gebermemiş ki! Bıçak sağ tarafından biraz delerek geçip gitmiş. Fakat Bekir Efendi Galata kadısına işi istediği gibi anlatarak ve kadı efendiyi dahi kendisine uydurarak her ne kadar Ömer'i katlettirmeğe muktedir olamamışsa da katle bedel tersanede küreğe attırmağa muvaffak olmuştur.

İşte Ömer de bu suretle elimizden çıktıktan sonra artık hâlimiz bütün bütün diğergûn oldu. Borç ile bakkaldan yediğimize mukabil Ömer'in hanesini de elimizden aldılar. Bizi sokak ortalarına attılar. Hendek aralarında, cami avlularında ömür geçirdik. Nihayet canımıza kıymağı dahi göze aldırdık ise de validem beni, ben validemi kıyamadığımızdan bir türlü muktedir olamadık.

O aralık esirci Laz Mehmed Ali meydana çıktı. Nefsimi ona satmağa ve validemi velev ki muvakkat olsun bu zucret-i tâkat-güdâzdan kurtarmağa razı oldum. Hürriyetimin bedeli olan para ile valideme Tahtakale'de bir hane aldık ve beşyüz kuruş dahi harçlık bıraktım. Ama o benim esir olduğumu bilmez. Bilse ölüme razı olur idi de buna razı olmazdı. O hâlâ zanneder

ki kızı Mısır'a gelin gitmiştir.

Ben vakıa Mısır'a gittim. Lâkin esîren gittim. Hatta iffetimi muhafazaya medar olmak yani şehvetperestlere "Adam sen de! Bu dilsiz kızın nesine meyletmeli?" dedirtmek için daha Mısır'a varmadan gemide dilimi hapsettim. Beni evvelce mütekellim görenler "Vah bîçare kızcağız! Korktu mu ne oldu? Dili tutuldu." diye acıdılar.

Mısır'da birkaç gün oturduktan sonra sair beyaz siyah birkaç cariye ile beraber Tunus'a i'zâm olunduk. Oradan dahi buraya geldik. Fakat hiç bir yere satılmadım. Hep esirci elinde yarı aç, yarı çıplak bir hâlde bulundum. İlk kapım burasıdır.

İşte İstanbul'dan aldığınız mektubun tafsilâtı da budur.

Şehlevend'in hikâye eylediği sergüzeştin sonları yani hendek içlerinde, cami avlularında ta avuç açıp dilenmeğe varıncaya kadar gördükleri felâketler bizim malûmumuzdur. Ancak biz bu ahvâli size koca bir kitapta tasvîr edebilmiş olduğumuz hâlde Şehlevend burada keyfiyeti üç beş satırda hikâye etti bitirdi. İşte bu kıyas ile hükmetmelisiniz ki Şehlevend sair sergüzeşt-i ahvâli dahi hep böyle muhtasaran hikâye eylemiştir. Ol kadar muhtasar ki biz bunların cüz'î mertebede tafsilâtını vermek istemiş olsaydık tıpkı bu Hüseyin Fellâh hikâyesi kadar bir cilt dahi onun için yazabilirdik.

Vakıa kız hikâyesini pek muhtasar anlattı ama o hikâyeyi en mufassal olarak anlatmak lâzım geldiği zaman dinleyenlere ne kadar tesir hâsıl edebilecek idiyse bunu maa-ziyâdetin yine hâsıl edebildi. Zira her felâket-i hâli hikâye eyledikçe yüzüne bakanlar kızcağızı ol kadar felâketzede görürlerdi ki ıztırap ve zucretnin bu derecesine kahramanların bile takat getiremeyeceklerini hükmederlerdi.

Binaenaleyh gerek Hüseyin Fellâh ve gerek Civelek Mustafa daha hikâyenin ortasında iken tıkanmağa başlayıp, hele bu kadar mesâib hep Bekir Efendi ile Hurşid tarafından geldiği ve bilâkis ihtiyar Veli'nin şükrân-ı nimet göstermesi fıkralarına gelince artık tâb u tüvânları bütün bütün kesilip hüngür hüngür ağlamağa başladılar.

Şehlevend'de ise kıpkırmızı kupkuru gözlerden ve kâğıt

gibi bembeyaz bir çehreden ve ciğer gibi soluk bir dudaktan ve buz gibi değil dolu tanesi gibi terlerden ve bütün vechini istiab etmiş olan sair bir çok alâyim-i bîçaregîden başka hiç bir şey görülmez ve gözleri yaşarmazdı.

Kız hikâyesini bitirdikten sonra yarım saate kadar ortalığı korkunç ve azametli bir sükût bürüdü. Her biri bu sükûtu bozmak şayet büyük bir edepsizlik sayılacağını itikat ederlerdi. Hiç şüphe yoktu ki gerek Hüseyin ve gerek Mustafa, Cenab-ı Hakk'ın Şehlevend ile validesinin hakkında gösterdiği cilvelere bir mana veremeyerek hayretteydiler. Çünkü sonra açtıkları söz bunu isbat eder.

Bir iyisi ki Şehlevend'in validesi korsanlar eline esir düşmüş olduğunu olsun bunlar bilmezlerdi. Eğer bunu da bilseydiler teessürleri bir kat daha artacağı derkârdı.

Nihayet sözü Civelek açtı:

Civelek –Demek oluyor ki Şehlevendciğim sen beni ölümden kurtardığın gece pek büyük bir felâket içindeydin ha?

Hüseyin –Hâlâ da o felâket içinde ve belki ondan daha beter bir hâlde değil midir?

Civelek –Vakıa öyledir Hüseyin Efendi, öyledir. Şimdi de haydutlar elinde esirdir.

Şehlevend –Hayır Civelek! Sizin gibi iki yiğit dostum olduktan sonra ben haydutlar elinde esir değilim. O mel'unlar benim elimde esirdirler. İki tanesini cehenneme gönderdik. İnşaallah cümlesini de göndeririz.

Hüseyin –Sen âlemin cellâdı mısın? Âlemin canını yakan haydutların idâmını sen mi kendine vazife edindin?

Şehlevend –Hayır! Ben âlemin cellâdı değilim. Belki âlemin müntakimiyim! Cellât eli bağlı olan mücrimleri soğukkanla, mücerret beş on kuruş ücret için katleder bir nevi insan kasabıdır. Biz müsellah olan mel'unları cenk ile müntakimâne öldürürüz.

Hüseyin –Ben ise buna hiç bir hâcet göremem. Zira o hâlde Cezayir vücuhunun pek çoğunu idam etmek lâzım gelir. Bana kalsa şuradan kalkar doğruca Cuy'a'ya gider keyfimize bakarız.

Civelek –Vallahi Şehlevendciğim bana da kalsa öyle ya-

pardık. Amma... Kara babasına yandığım, yalnız amması var!..

Şehlevend –Bunlar senin bileceğin şeylerden değildir. (Hüseyin'e) Allah ister ki ya dünyada, ya ukbâda bir kimsenin bir kimsede hakkı kalmasın. Fikr-i intikam bundan tevellüd eder ve sana hiç bir iyiliği dokunmayana hizmet ve iyilik etmek vazifesi de bundan neşet eder. Bu haydutlar elinde mağlûp ve makhûr olanların intikama kudretleri yok ise o kudret bende vardır. Ben onların intikamını alırım. Benim de kendi elimde kendi intikamımı almak kuvveti yoktur. Fakat Allah ona da muktedir olanı yaratır.

Civelek –Bu lâkırdı koncolozca mıdır Şehlevend?.. Şey koncoloz demişim! İspinos!.. Of! İspinos demişim!.. Maydanoz!.. Neydi o herifler be?

Hüseyin –Bu ne demek istiyor?

Şehlevend –Feylesof demek istiyor. (Civelek'e) Bırak artık bu zevzekliği! Şimdi herkesin seni dinlemeye vakti yoktur.

Hüseyin –(Bir büyük dalgınlıktan baş kaldırarak) Haniya geçenlerde bir gün cevab-ı kat'îyi İstanbul'dan mektup geldikten sonraya ta'lîk eylemiştiniz.

Şehlevend –Evet!

Hüseyin –Henüz kendiliğimle ikrar ediyorum ki vazgeçtim. Ama mensubiyetimden değil. Kıyamete kadar azat kabul etmez kölenizim!

Şehlevend –Estağfurullah ben sizin cariyenizim.

Civelek –Ya ben senin nenim Şehlevendciğim, sen benim nemsin?

Şehlevend –Sen de öylesin.

Civelek –Yani ben de senin azat kabul etmez kölenim öyle değil mi? Sen de benim azat kabul etmez cariyemsin! Ha Şehlevendciğim?

Hüseyin –(Tebessümle) Öyledir Civelek Ağa öyledir.

Şehlevend –Evet öyle!

Hüseyin –(Civelek'e) Öyle ama sen de bir köleye lâzım gelen vazifeyi ifada kusur etmemelisin!

Civelek –Ne emretti de yapmadım? Hatta Hamid'i bile öldürmedim mi? Emretsin, vallahi bir gecede haydutların topunu birden...

Şehlevend –O biraz güçtür.

Civelek –Ne? Güç mü? Bre ben altı yedi!.. Nasıl altı yedi? On onbeş yeniçeri dayısına karşı durmuş adamım! Böyle beş altı köpeğin lâfı mı olur?

Şehlevend –Öyle ama sonra seni asarlar!

Civelek –Varsınlar assınlar!

Hüseyin –Öyle değil. Onların hakkından ben de gelebilirim. Fakat Şehlevend Hanım'ın hakkı vardır. Sen yarın gerek hükümete gitsen gerek çarşıya çıksın da "Ahmed Bey ve rüfekası hayduttur." desen kimse inanmaz. Herkes sana çıldırmış nazarıyla bakar.

Civelek –Orası öyle! Hınzırlar halkı bir kaldırmışlar ki herkes bunlara evliya nazarıyla bakıyor.

Hüseyin –Hah! İşte bunu göz önüne almalı da ona göre davranmalı. Dedim a işte! Sen yalnız Şehlevend Hanım'ın emri altından çıkmamalısın! O ne emrederse onu yapmalısın. İnşaallah yakın zamanda işler bütün bütün başkalaşır.

Hüseyin Fellâh bu sözü söylerken göz ucuyla Şehlevend'in yüzüne bakıp bu bakışı kız dahi görmüş ve binaenaleyh Hüseyin Şehlevend'de bir büyük emniyet ve itminan tavrıyla beraber bir de cüz'îce humret-i hicab müşahede eylemişti.

Bir hayli vakit daha oturdular. Hüseyin şu aralık Fas tarafına bir seyahat vereceğinden ve sebebi ise Cebelü't-Tarık boğazının Fas ve İspanya taraflarında bulunan iskelelerindeki ticaret acentalarını ziyaret etmek olduğundan, kendi azîmet ve avdetine kadar her neye ki ihtiyaç görülürse kâhyasından istemeleri lâzım geleceğini anlattı.

Bu gaybûbete Şehlevend kadar Civelek dahi teessüf eyledi. Çünkü haydutlara karşı Şehlevend gibi Civelek'in dahi medârı istinâdı Hüseyin Fellâh olduğundan mumâileyh gidip gelinceye kadar bütün bütün melâ'în-i eşkiyanın esiri kalacaklarını hesap ederlerdi. Ama Şehlevend'in hesabı bu değildi. O mutlaka aralıkta bir Hüseyin'i görmekle def'-i iştiyak edebileceği

için teessüf etmiş olmalıdır. Zira yukarıda beyan olunduğu vechile ağzından kaçırdığı söz üzerine ba'dezân bu gibi ahvâle dair vereceğimiz hükümler zarurî böyle olacaktır!..

(İntihâ-yı kitâb-ı sâdis)

Yedinci Kitap

Birinci Bap

Hüseyin Fellâh'ın İstanbul'dan gelerek mahut cevapnameyi getirmiş olan gemisi kumanya vesaire gibi levâzım ve tedârikât-ı zarûriyyeyi alâ-cenâhi'l-isti'câl yani bir günde ikmâl eyledikten sonra Cezayir'e vürudunun ikinci günü vakt-i zuhûrda bir batı rüzgarıyla Cuy'a karyesinin küçücük limanından dışarı çıkmış ve yıldız tarafına doğru yol vermişti. Hüseyin Fellâh'ın Cebelitarık taraflarına gideceği ilan olunmuş ve kendisi bu gemi içinde idiği dahi herkesçe malum bulunmuş idiyse de Cezayir'den batı rüzgarıyla Cebelitarık taraflarına gideceği ilân olunmuş ve kendisi bu gemi içinde idügi dahi herkesçe malûm bulunmuş idiyse de Cezayir'den batı rüzgârıyla Cebelitarık'a gidilemeyeceği cihetle böyle doğrudan doğruya şimâl tarafına yol vermesini sahilde bulunanlar geminin voltaya yatırılacağına hamletmişlerdi.

Ancak biz nazarımızı bu geminin arkasından sevkedersek sefinenin voltaya yatırıldığını görmeyiz. Otuz mil kadar Cezayir'den ayrıldıktan sonra gemi sancak tarafına alabanda ederek âdeta pupasından gelen batı rüzgârıyla şarka doğru saatte on bir mil mesafe katetmeğe başladı.

Bir taraftan Şehlevend ve diğer taraftan Sabîre'nin aşkı arasında şaşırıp kalmış olduğu malûmumuz bulunan Hüseyin Fellâh gemiye girdiği zaman öyle hesap ve tahmin edebileceğimiz bir perişanî-i hâl içinde değildi. Çünkü Şehlevend'e olan aşkının derecesi pek âlî olduğu gibi kendisi öyle sırf kendi lezâiz-i âşıkanesini düşünen ve "Ben seni seveyim ve senin aşkınla mütelezziz olayım da sen beni istersen sevme, istersen kahret." diyen âşıklardan olmayıp, mâşukunu mesut etmekle mütelezziz erbâb-ı ulüvv-i cenâbdan bulunduğuna mebnî Şehlevend'e olan hevesinden mahrum kalacağı kazıyyesi her ne kadar yüreğini yakar idiyse de mumâileyhâyı mesut edebilmek hülyası dahi bundan aşağı mucib-i lezzet olmayacağını bilhesap artık bu

İstanbul seferine katiyyen karar vermiş bulunduğundan perişanlık filân gibi hâller hep Cuy'a iskelesinde kaldı.

Bir hayli asırdan beri muhâkemât-ı edebiyye ve hikemiyyemizi idare etmiş olan bir fikr-i malûm ve mu'ayyenin haricinde idâre-i efkâr etmek kendi aleyhinde itiraz-ı umûmîyi davet eylemek demek olacağı cihetle ihtimalden ba'îd değildir ki iki kimseye başka başka muhabbet mümkün olduğu hakkındaki fikrimiz gibi böyle mâşukunu kendisince ağyâr ve rakîb tanıması lâzım gelen bir adama teslîm gayretinde bulunduracak aşka dahi itiraz olunur.

Fakat edilecek itiraz esnasında mürüvvet buyurularak şu da mülâhaza olunsun ki bu gayret Hüseyin için ne kadar fâci' bir telezzüzü mucib olacağını ve hatta bu fâci'iyyete tahammül edemeyerek vefat eylerse Şehlevend'in sevdiğiyle beraber gelip mezarını ziyaret edeceği ümidinde bulunduğunu dahi Hüseyin itiraf eylemişti. Alelhusus aşk dediğimiz şey yalnız bir heves-i şehvânîden ibaret olmak üzere başkaca bir keyfiyet kalabileceği gibi bu aşk denilen şey fevkalgaye ulüvv-i cenab ve fedakârlık ve kadirşinaslık ve mürüvvet-i insaniyye ile beraber bulunduğu zaman o heves-i şehvânîden bütün bütün başka bir surete tahavvül etmekte bulunduğu dahi ahvâl-i beşeri gayet müdekkikane tetkik ile meydana çıkabilir.

Biz hissiyât-ı âşıkane muhakemesinde yalnız Acem edebiyatını tetkik ederek onların da cânânda kendilerini mahvetmek gibi icrâât-ı fi'liyyesi mümkün olup olmadığını kendilerinin dahi araştırmamış oldukları bir mesleğini meslek-i yegâne-i aşk olmak üzere kabul etmişiz ve ondan sonra üdebâmızın her biri bu gibi muhâkemâtta hakikatin kendi nazar-ı muhakemesine açtığı sahâyif-i tabîiyyeyi okumayıp kendisi gibi üdebânın açtığı sahâyif-i güftâr-ı perişânı okuduklarından yani hakikati terkle lâkırdıyı tetkike giriştiklerinden hakayık-ı tabîiyyeyi bilkülliye hesaptan hariç tuttuğumuz cihetle efkâr-ı muayyene-i kadîmemizin hilâfına söylenen sözleri hakikatten uzak diye reddetmekte bulunmuşuz.

Ekser insanların hepsi bir kafa taşısaydı tab'-ı beşere mahsus olan his için dahi bir kanûn-ı lâ-yetegayyer ve umûmî ve sun'î mümkün olabilir ve o zaman "Sen bir kıza âşık oldun mu,

onun da seni sevmesi zaruri olur diye hükmedebilirsin. Binaenaleyh o kızı senin elinden almağa kimsenin hakkı yoktur. Eğer alırlarsa ya alanı veyahut kızı öldürebilirsin. Hele bu kadar hakk-ı galibiyyet ve sahibiyyet bir âşıkta olduktan sonra artık maşukasını ağyâra kaptırmağa katlanması mümkün değil mutasavver bile olamaz." denilebilirdi. Ama insanların her biri kendi omuzları üzerinde bir başka kafa ve sadırları içinde bir başka yürek taşımakta olduğundan bu nev'in hissiyât-ı mahsûsasına bir kanûn-ı kat'î koymak mümkün değildir. Mümkün olmadığı için değil midir ki dünyada ne kadar insan varsa, cümlesi için birer başka mezhep var gibi bir surette olmak üzere fikr-i beşer mütenevvi' ve mütehâliftir?

Vatan ve milletin küçük büyük bir menfaatini veyahut insaniyetin selâmeti gibi bir yolda fedâ-yı canı bilihtiyar göze aldıranlara veyahut ulüvv-i cenâbın emrettiği bir yolda olanca malını sarf edenlere ve halkın menâfi'ini an-samîmi'l-kalb kendi menâfi'-i mahsûsası üzerine bittercih benî nev'i için kendi hizmetinden çok hizmet etmeğe gayret edenlere mecnun nazarıyla bakanlar bulunabilir. Lâkin insanlar meyanında böyle adam yoktur demeğe kimsenin ne salâhiyeti vardır, ne de hakkı. Binaenaleyh Hüseyin Fellâh'ın dahi Şehlevend için hazırlanmış olduğu fedakârlığı cinnete hamledenlere birşey diyemez isek de "Hüseyin Fellâh'ın böyle bir iş görmesi ihtimâlden baîddir. İnsanoğlunda bu fedakârlık yoktur." diyenlere mukabeleden geri durmayız. Eğer arada vazifenin tayin eylediği mecburiyetler bulunmasaydı insanoğlunda daha ol kadar garip hâller müşahede ederdiniz ki, hatta bu ahvâlin bir çoğunu da kendi nefsinizde görerek bütün bütün şaşardınız.

"Schiller ve Balzac ve Shakespeare gibi müdekkik muharirler dahi bizim bu fikrimizdedir." diyecek olsak bir vakit birisinin yapmış olduğu gibi istikbârımıza hamlolunur. "Onların âsârını görmeden dahi bizde bu fikir vardı." diyecek olsak, istikbârımızda kendimizi haklı çıkarmak için yalan söylediğimize zahib olunur. Fakat "Biz bu muhâkemede Schiller ve Balzac ve Shakespeare gibi e'âzım-ı müdekkikîne tabi olduk." dersek birşey söylenemez ya? Hatta tevazumuza dahi hamlolunur. Netice-i kelâm isbât-ı müdde'â icab ederse "İşte şu adam bu kadar âlîcenaptır." diyemezsek bile -çünkü nazar-ı kabulde ic-

timâ eden ahlâk-ı hasene bir adamda cem' olmuş bulunarak ahzedilemez. Arının her çiçekten bal aldığı gibi müdekkik dahi her adamın bir gûne hasenâtını cem' ederek, sonra hayalhânesinde yarattığı insan-ı maneviye hasenât-ı mezkûrenin cümlesini bahş ve ihsan edince o adam nazar-ı ehemmiyeti kendi üzerine cem' ve hasreder- ahvâl-i beşeri tetkik ile iştigal eden filân ve filân müdekkikler şu fıkralarında bu hükümleri vermişler diye irâ'e-i burhan edebiliriz.

Maksadımız Hüseyin Fellâh'ın gemiye bindiği zaman eski perişanlığıyla binmeyip bir istirâhat fikr ü bâl ile binmiş olduğunu erbâb-ı mütalâaya kabul ettirmektir. Onlar bu hükmümüzü kabul etmişlerse biz dahi vukuatın maba'dini hikâyede devam ederiz:

Hüseyin Fellâh ömründe İstanbul'a gitmemiş ve bu kere azîmeti ise gerçekten mühim olan bazı mevâddın tesviyesi maksadına mebnî bulunmuş olduğundan yolda kaptanı yanından ayırmayıp İstanbul'un şekil ve mevki'ini ve bazı ahvâl-i hususiyyesini semtlerini filânını sorar ve aldığı malûmatı zihninden ol kadar hıfzeylerdi ki tamam İstanbul hakkında bir fikr-i mahsus peyda eyledikten sonra kaptanın ettiği sehivleri dahi "Hayır! Evvelce demiş olduğuna göre bu söylediğin öyle olmayacak, böyle olmak lâzım gelir." diye tashih bile ederdi..

Cezayir'den hareketten sonra bir baş soluğu Sicilya'da alıp kumanyayı tecdit eylediler. Hüseyin Fellâh bir gün evvel İstanbul'a varmak ve bahusus devam eden batı havasını elden kaçırmamak için Sicilya'yı gezmekte bile heves etmemişti. Yine gemiye yol verip ikinci molayı dahi Gelibolu Boğazı'nda verdirir ve Cezâyir'den hareketlerinin yirmi dördüncü günü Marmara denizi üzerinden Ayasofya ve Süleymaniye vesair selâtîn-i izâm camilerinin İstanbul'u birer serv-i mimârî-âsâ tezyîn eden minarelerini görüp çend saat sonra dahi Eminönü'ne demir bıraktılar.

Hüseyin Asmaaltı'nda bulunan Abdüssamed nam bir tacire derhâl lostromoyu gönderip vürudundan malûmat vermiş ve mumâileyh Abdüssamed eğerçi Hüseyin'i henüz vicâhen tanımayıp gıyaben akd-i şirket eylemiş ise de ne kadar muteber ve zengin bir adam olduğunu bildiği cihetle hemen gemiye gelip merasim-i hoş -âmedînin icrâsına müsâra'at göstermişti.

Böyle ilk mülâkatta İstanbul'a sebeb-i vürudu sorulamayacağı derkâr olduğundan "İstanbul'umuzu teşrif eylemenize nasıl memnun olacağımızı bilemeyiz." vadisinde taltîfâala Abdüssamed, Hüseyin Fellâh'ı alıp o zamanlar Mahmutpaşa semtinde Tulumbalı Han demekle maruf olan hana götürdü. Çünkü kendisi bekâr olduğundan bu handa ikamet eder ve mezkur han her ne kadar ahşap bir bina ise de nezaret ve nezâfetçe sairlerine müreccah olduğu cihetle onu tercih eylerdi.

Hüseyin Fellâh İstanbul'un haricen yani liman içinden hayretbahş-ı uyûn-ı nuzzâr olan letâfetini dahilinde bulamamış olduğunda haklı mıdır değil midir, burasının muhakemesi bize ait değildir.

Üç gün müddet müsâferetinde İstanbul ve Galata ve Beyoğlu ve Üsküdar ve Boğaziçi'ni lâyenkatı' gezip kaptanın yolda kendisine verdiği malûmatı tatbik eder ve en çoğunu daha İstanbul'u görmeden tasavvur eylediği surete muvafık bulurdu. Müddet-i müsâferet üç günü geçtikten sonra Abdüssamet'i yanına çağırıp "İstanbul'da ikametim birkaç güne mahsus olsaydı zararı yok derdim ama biraz müddet ikamet edeceğim. Binaenaleyh artık size bâr olmaktan vazgeçelim de hesabımızı ayıralım." demesi Abdüssamed'i biraz mahcup ve mükedder eylemiş ise de bu söz Hüseyin Fellâh'ın İstanbul'a ne için gelmiş olduğunu suale bir mukaddime olduğuna memnun kalmıştı.

Abdüssamed tarafından vukubulan sual üzerine Hüseyin Fellâh bu seferi ne için ihtiyar eylediğini söylemeğe başladı. Hem de "Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin payıtahtını görmek arzusuyla geldim." yollu değil âdeta Şehlevend'i nerede, ne hâl içinde tanımış olduğundan bahisle malûmumuz olan ahvâli etrafıyla bade'l-hikâye şu Ömer denilen çocuğu gemiden kurtarmak mümkünse kurtarmağa geldiğini söyledi ve bu işte mumaileyhin dahi muavenetini istedi.

Yazmış olduğu mektup mutalâsında da anlaşılmış olduğu vechile Abdüssamed, Hasna Hanım'ın felâketinden pek ziyade mükedder olup bahusus Ömer'i brik sefineden daha kıymetli bir vücud olmak üzere vasfetmiş bulunduğundan bu kere Şehlevend'in ahvâline dahi vukuf hasıl eyledikten sonra Hüseyin'in istediği muavenete canla başla hazır olacağını beyan

eyledi. Hatta bu işte Tahtakale imamı Süleyman Rahmi Efendi'nin dahi muaveneti olabileceğini Hüseyin Fellâh'a arz eyledi ise de Hüseyin Fellâh "Bir sır iki kişiden ziyade adam arasında münteşir olursa şayi olmuş demektir." hükmünü bilihtar bu iş para ile bitecek ise en kolay bir iş olacağını ve para ile bitmeyecek ise görülecek müşkilâta tahammül etmek lâzım geleceğini isbat eyledi.

Ömer'in merbut olduğu yalı köşkü sefinesi senede bir iki defa sefer verdikten sonra bakiyye-i evkâtı hep İstanbul'da geçirdiğinden rastgele Hüseyin Fellâh İstanbul'da iken sefine dahi Galata önünde lenger-endâz idi. Abdüssamed'le edilen ilk mülâkatta verilen karar kendisini hangi tarik ile kurtarmak daha ehven olacak ise onu Ömer'in kendisinden sormak sureti olmakla Hüseyin Fellâh İstanbul'a vürûdunun dördüncü günü Abdüssamed'le beraber bir sandala râkiben gemiye çıktı ve hemşiresinden getirmiş olduğu mektubu vereceğinden bahisle Ömer ile mülâkat için ruhsat istedi. Hâlbuki bu taleb-i ruhsata zabitler taaccüp etmişlerdi. Çünkü küreğe konulan mahpuslar ile konuşmak yasak olmadığından istenildiği kadar mülâkata kimse birşey demeyeceğini herkes misillü Hüseyin Fellâh'ın dahi bilmesi lâzım geleceğini düşünmüşlerdi.

Hüseyin Fellâh bu kadar vâsi' bir müsaadeye müteşekkiren Abdüssamed'in delâletiyle Ömer'i bulup selâmlaştı. Ömer sanatı halatçı olmasından kat'-ı nazar ezkiyâdan addolunacak kadar dirayetli birşey olduğundan Hüseyin Fellâh'ı yukarıdan aşağıya kadar süzdükten sonra kudreti yettiği kadar ihtiramla redd-i selâm eylemiştir. Malûmdur ki burada hâl ve hatır sualine hacet bile yoktur. Çünkü pranga ile gemi güvertesine çakılmış olan bir mahpusun her hâli ortada ve suret-i bedahette bulunduğundan tekrar sormak nev'amâ tahkir addolunmaktan başka bir nazar ile görülmez. Binaenaleyh resm-i selâmı müteakip Hüseyin Fellâh doğrudan doğruya şu suretle söze başladı:

Hüseyin– Cezayir'den geliyorum. Şehlevend tarafından sana mektubum vardır Ömer Efendi!

Ömer– Ben efendi değilim birader. Ne efendiyim ne de ağa! Biraz okudum ise de uzun uzadıya mektup okuyacak kadar da okumamı tevsi edemedim. Şehlevend Hanım'ı ne hâlde gördün

ne hâlde bıraktın ise onu söyle.

Hüseyin– Gördüğüm hâli fena değildir. Hiçbirşeye ihtiyacı olmayacak bir hâlde bıraktım.

Ömer– Hayır muradım o değil. Bir aralık Şehlevend Hanım'ın kocaya vardığına dair validesi bir haber getirmişti. Bu haber sahih midir? Yoksa Şehlevend'in kocası siz misiniz?

Hüseyin– (Ömer'in bu lâkırdısı üzerine ciğerleri içinden kabarmağa başlayan bir ah-ı cangâhı menederek) Hayır kardeşim! Şehlevend Hanım henüz bakir olduğu gibi sen Cezayir'e gelinceye kadar dahi bakir kalacağına şüphe etme.

Bu sözleri, Hüseyin etrafında olan ve her biri Ömer'in rüfekasının üzerine nasb-ı nazar-ı dikkat ve ehemmiyet etmekte bulunan mücrimîn-i sâireye işittirmemek için Ömer'in kulağına doğru yavaşça söylemiş olmasıyla çocuk lâkırdıyı gereği gibi farkedememişti. Ancak tekrar istizâh ve istifsârı üzerine Hüseyin dahi meseleyi izah ve tefsir ederek Cezayir'den mahza kendisini kurtarmak için suret-i mahsusada bir gemi ile gelmiş olduğunu anlatınca Ömer'in tavrında o kadar bir ümit-i selâmet görüldü ki âdeta ayağındaki demiri kendisine lâyık görmemeğe ve kendisini hemen gemiden çıkıp gitmeğe salâhiyetli bulmağa başladı. Fakat bu hâl çok devam etmeyip birkaç saniye sonra yine tavrında ehemmiyet emareleri peyda olarak:

Ömer– (Yavaşça Hüseyin'e) Beni buradan nasıl kurtarmağı hesap ediyorsunuz?

Hüseyin– Onu biz bilmeyiz. Sen hepimizden iyi bilirsin.

Ömer– Evet! Öyledir. Bizi burada muhafaza eden zabitler değildir. Yalnız geceleri bir nöbetçi gönderirler. O da bir iki saat aşağı yukarı gezindikten sonra mahpusların uykuya vardığını görünce kendisi dahi bir tarafta uykuya yatar.

Hüseyin– Nöbetçiler saatten saate değişmezler mi?

Ömer– Ne gezer? Sabaha kadar bir nöbetçi!

Abdüssamed– Öyle ise iş pek kolay!

Ömer– Hayır! Bilakis pek güçtür. Biz mahpuslar birbirimizi muhafaza ederiz. Bu da selâmeti birbirimizden kıskandığımız içindir. Biz isteriz ki içinde bulunduğumuz belânın ortak-

ları çok olsun. Birimiz kurtulacak olsa "Ah! O kurtuldu da ben kaldım. Keşke o da kurtulmayaydı da hep birlikte kalaydık." deriz. Hiç düşünmeyiz ki mert olan bir kimse için böyle seksen yüz nefer mücrimlerden birisi kurtulursa sevinmek lâyıktır. Ne ise işte biz birbirimizi muhafaza ederiz dedim a? Birimiz denize dikkatlice bakacak olsa öte taraftaki "Ne o? Ağabey! Denize pek meraklı bakıyorsun! Yoksa vızmak hülyasında mısın?" demeğe başlar.

Hüseyin– Ee bunun çaresi?

Ömer– Bunun çaresi siz bana bir eğe getirirsiniz. Ben ayağımdaki halkayı gece yavaş yavaş ve kimseye ses işittirmeyecek suretle kesmeğe başlarım. İki gecede bu iş biter. Ondan sonra bir gece sabaha karşı sandalı yanaştırırsınız. Hemen atladığım gibi avare ederiz vesselâm!

Hüseyin– Bu kadar mı kolay?

Ömer– Ya ne zannederdin?

Hüseyin– Öyleyse şimdiye kadar niçin kurtulmak yoluna bakmadın?

Ömer– Bu iş bu kadar kolaydır ama dışarıda sizin gibi bir yardımcı olursa kolaydır. Yardımcı olmazsa sabaha karşı kayığı nereden bulurum?

Hüseyin– Biz ise zabitlere beş on kuruş yalatmak suretiyle işi görmeği düşünürdük.

Ömer– Nafile para! Hâsılı karar bu karardır. Lâkin etrafımızdaki kürekçiler bize pek ziyade dikkatle bakıyorlar. Biz de gizli lâkırdıyı biraz uzattık. Binaenaleyh eğeyi bu günlerde getirirseniz bunların şüphelerine karşı kullanamam. Üç gün sonra getiriniz.

Hüseyin– Pekâlâ! Paraya ihtiyacın var mı?

Ömer– Sorar mısın ya?

Hüseyin– Ne kadar istersin?

Hüseyin– Üç beş kuruş kâfî. Üç günlük değil mi? Bari karnımı kurtlu peksimetten başka bir şeyle doyurayım da biraz canım yerine gelsin.

Hüseyin Fellâh Ömer'e istediğinden ziyade para verip

ba'de'l-veda avdet ederken sair birçok mücrimler "Ağa birader! Bizi de unutma! Biz de muhtacız babam! Başın gözün sadakası olsun!" diye yaygaraya kıyam etmeleriyle Hüseyin gemide ne kadar mücrim varsa cümlesinine tevzi olunmak üzere Abdüssamed'e bir kese para verdi ve ol kadar mücrimlerin hayır dualarını işiterek sandala bindi.

İkinci Bap

Hüseyin Fellâh'ın avdetinden sonra mücrimlerin Ömer'i sarakaya alacaklarını hesap edersiniz ya! "Ulan halatçı Ömer! Bu ağa pek okkalı bir şeye benziyor! A be bu herif tevekkeli gelmemiştir. Mutlaka seni vızdıracaktır. Fakat avuçlarını yala! Biz burada zincirde kalalım da sen kurtulasın ha? Bu olacak işlerden değildir. Eğer bu ağa hepimizi kurtarır ise bak ona diyeceğimiz yok! Yalnız sen olursan kurtulamayacağın hakkı için yemin edebiliriz." vadisinde cahilâne, bîedebâne, nâmerdane sözlere başladılar.

Ömer bunlara hüsn-i mukabeleden aciz kalmadı. "Size iyilik etmek hatadır. Herife avuç avuç para dilendiniz. O da hepinize ihsan etti. Şimdi de bu hezeyânı ediyorsunuz. Bakınız ne kadar eşeksiniz, ne kadar ahmaksınız ki bu hezeyanları zabitleri işittirip de bir daha o ağayı buraya koydurmayacaksınız. Bu cihetle kendinizi dahi onun ihsanından mahrum edeceksiniz. Ulan o Cezayirlidir. Hem de dayılardan. Beni kurtaracak olsa kurtaramaz mı? Hatta bu gemiyi çalıp İstanbul'dan aşırmağa bile muktedir olur. Böyle bir inayet için gelmemiş, yoksa. Hemşiremden bir mektup getirmiş. Ağızla da biraz haberler verdi. İşte o kadar." demesiyle Ömer'in bu cevabına da cevap vermeğe yeltenenler bulunmuş idiyse de işbu muteriz edepsizlere yine kendileri meyanında mukabeleciler çıkmakla hele mesele manivelâ sohbetine intikal etmeden yatışabildi. Çünkü böyle gemilerde artık canlarından dahi bezmiş olan mücrimlerin bazı mücadelât-ı cesimesini manivelâ sohbeti yatıştırabilip o ise ayaklarından çakılı bulunan mahpusların birbiri üzerine hücum edemedikleri münasebetiyle yanlarında bulunan manivelâları yekdiğerinin kafasına cirit gibi atarak mudâraba etmelerinden ibarettir. Ara sıra bu mücadelelerde vefeyât dahi vukubulur.

Ömer'in mücrimlere verdiği cevapta "Bu herif Cezayir da-

yılarından olup isterse bu gemiyi çalabilir ve limandan çıkarıp götürmeğe muktedir olur." demesi nazar-ı ehemmiyetinizi celbetmiştir zannederiz. Çünkü liman içinde bir brik sefineyi çalabilmek mümteniâttan görülür mevaddandır.

Ancak bunu muhalât ve mümteniâttan görmemenizi ihtar eyleriz. Çünkü Ömer'in bu lâkırdısı mebnî ale'l-hikâyedir.

Bir vakit Cezayir kabadayılarının İtalya limanlarından birisi içinde lenger-endaz bulunan koca bir korveti çalmış oldukları şöhret bulmuş olduğundan herkes Cezayir dayılarına bu kabil işgüzarlıkları isnat eyledikleri cihetle Ömer dahi Hüseyin hakkında böyle bir rivayette bulunmuştur.

Şimdi siz koca bir korveti çalmış olduklarına inanabilmek için suret-i sirkatini sual edersiniz. Pek sade birşey! Elli kadar dayılar dokuz çifte bir büyük sandala binmişler. Gece yarısından sonra sellemehüsselâm liman içine girip gayet cesim eğelerle birkaçı birden demir zincirini kesmeğe başlamışlar. Güverte üzerinde bir iki nöbetçi var imiş de onlar böyle azîm ve cesîm bir gemi sirkati ihtimâlini hayal ve hatırlarından bile geçirmedikleri cihetle bir tarafta büzülmekte imişler. Zinciri kesip denize bıraktıktan sonra on sekiz küreğin beherine ikişer Cezayirli yapışarak ve gemiyi rabtederek gayet aheste bir süratle çekmeğe başlamışlar. Tamam limandan çıkarıp da rüzgâr ağzına verdikten sonra gemiye yanaşıp ellisi birden güverteye hücum etmişler ve uyanık buldukları nöbetçileri paklamakla beraber ne kadar kamara ve anbar kapısı varsa muhkemce bend edip bütün gemi halkını bir hâl-i mahbusiyete sokmuşlar. Diğer taraftan dahi yelkenleri fora etmişlermiş. Bu manevra ile gemi yola yattıktan sonra kamaraları birer birer açıp derunlarında bulunan beşer onar kişi, kırk elli kişiye hem de Cezayir kişilerine tâbâver olamayacaklarını gördükçe zaruri teslim olur ve teslim olmayanlar ise derhal karga tulumba edilerek denize atılırmış. İşte sefinenin suret-i sirkati bundan ibaret olup şu hikâye vaktiyle pek meşhur olduğundan halatçı Ömer dahi rüfekası bulunan mücrimîne böyle bir hüneri Hüseyin'e bilisnat idare-i kelâm eylemiştir. Ömer'in prangayı kesmek için talep eylediği eğeyi üç gün sonra getirmelerini Hüseyin Fellâh'a tavsiye eylemesi meğer keramet gibi bir şey olmuş. O gece kendisine civar bulunan

prangalılar ta- be-sabah uyumayıp hep hariçden Ömer'e bir gûne imdad gelip gelmeyeceğini gözlemişler. Bu hâl ertesi gece dahi devam etmiş. Ve üçüncü gece için de en meraklılar sebat edip ancak hariçten bir gûne imdâd emaresi geldiğini göremeyince meyûs olmuşlardır.

Yevm-i mev'ûdda Hüseyin Fellâh matlûp olan eğeyi ne kendisi ne de Abdüssamed ile göndermeyip birkaç kat çamaşır içine koyarak Abdüssamed'in bir ortağıyla irsal eylediğinden mücrimler yalnız "Oo! Oo! Halatçı Ömer'in ablası ne kadın kızmış! Baksanız a, kardaşına bohçalıklar bile göndermiş." diye aç gözlücesine bir istihza ile kalarak derûnunda mahfuz olan eğeden kimse şüphe etmemişti. Pek meraklı olan hasûdlar içinde dördüncü ve beşinci gece dahi muntazır olanlar bulunsa bile yine meyus kalmışlardır. Çünkü bu geceleri Ömer örtüsü altında yavaş yavaş zinciri kesmek ile imrar ederek yoksa haricden kendisine hiç bir işaret kaldıran bulunmamıştır.

Ömer, ilk gece kestiği mahallin üzerine sabahleyin bir paçavra sarmış ve demir halka ayaklarını ağrıtmamak için bez sarmak prangalıların mutadı olduğundan buna kimse ehemmiyet bile vermemiştir.

Nihayet merhûn ve mevûd olan gece artık Ömer ayağını prangadan kurtarınca Cenab-ı Allah'a ne yolda teşekkür edeceğini bilemeyip yattığı yerde daima gözlerini denizden ayırmaz ve fakat uyanık bulunduğunu kimseye anlatmamak için kılını kımıldatmazdı!

Gece mehtap idiyse de hava pek açık olduğundan eğer geminin bordasına bir kayık yanaşacak olursa içeride uyanık ve muntazır bir hâlde bulunan insanın fark edebileceği kadar aydınlık vardı. Ömer bu aydınlığı hesap eder dururken bir de bordoya müvazî olarak giden bir kayık içinde ayağa kalkmış olduğu hâlde vücudunu bordanın setretmesi münâsebetiyle yalnız bir başı görülen Hüseyin Fellâh'ı fark etmesin mi?

Artık söze mahal kalmadı. Ömer keklik gibi yerinden sıçradığı anda soluğu (kayık değilmiş) sandalın içinde alıp Hüseyin dahi hemen avare edebildi.

Ne dersiniz? Mücrimlerin en meraklılarından üç kişi hâlâ uyanık hâlâ muntazır imişler. Bunlar "Hey! Halatçı Ömer, ne-

reye gidiyorsun? Bizi burada zincirde bırakıp da kendin halâs olmağa mı çalışıyorsun? Mümkün değil!.. Ya hu! Nöbetçiler! Yoldaşlar! Kalkınız be! Halatçı Ömer kaçtı!" diye velveleyi koparmışlar ise de Hüseyin Fellâh arkasına bakmayıp Eminönü'ne doğru çala kürek yol aldığına mebni mesafe uzadıkça heriflerin sadasında kuvvet ve mehabet dahi azalıp nihayet kulaklarına girmez olmuştu.

Eminönü'ne gelip de Hüseyin Fellâh'ın gemisine yani cay-ı emn ü selâmete girdiği zaman Ömer'in Hüseyin Fellâh'a sarılarak ve işte o zaman (fakat sevincinden) hüngür hüngür ağlayarak ettiği teşekkürleri görenlerin ve işitenlerin yürekleri paralanmamak mümkün değildi. Hüseyin dahi Ömer'in bu derece cûşişinden Şehlevend'in aşkına bilintikâl kim bilir rakibini kendi eliyle götürmekte olmak gibi bir büyük fedakârlığın bir büyük ulüvv-i cenabın lezzet-i maneviyyesinden midir, yoksa yine rakibini kendi eliyle götürmekte olmak gibi bir büyük felâketin, musibetin te'sirât-ı fâciasından mıdır, nedendir, o dahi gözlerinden bilâ-ihtiyar sel gibi yaşlar akıtmağa başlamıştı. Ara yerde kalan Abdüssamed ise bu iki babayiğidin teskinlerine medar olmak üzere "Ağalar! Bu işte Cenab-ı Hakk'ın size bezleylediği muvaffakiyetin derece-i ulviyetini mülâhaza ediniz de hatırınızdan ol Kâdir-i Kayyûm'u çıkarmayınız! Ona secde-i şükr ediniz!" demekten başka söz bulamazdı.

Bir de Yalıköşkü brik sefinesine havale-i nazar-ı tecessüs edelim:

Üç nefer erbab-ı merakın verdiği velvele üzerine mücrimlerin hemen cümlesi uyanarak onlar dahi "Ömer kaçtı! Hey kaptanlar! Ağalar! Halatçı Ömer kaçtı! Haberiniz yok! Kalkınız! Ne duruyorsunuz?" diye yaygaralara kıyam etmeleriyle zabitân ve neferâttan bir çok adamlar uyanmışlar ve "Ne oldu? Ne var?" diye güverteye fırlayıp istizâh-ı mes'eleye şitâb eylemişler ise de bu kadar şamata yalnız halatçı Ömer'in firar eylediğinden ibaret olduğu anlaşıldıktan sonra bazıları "Adam sen de! Ben ise üzerimize bir kapak çatıyor da bizi batırıyor zanneylemiştim." ve bazıları "Ben de gemi içinde yangın zuhur eyledi kıyas ettim de cephane ateş almadan dışarı fırlamak için koştum." ve kimisi "Canım, bir mahpus kaçmış da ne olmuş? Gece yarısı âlemin ak-

lını başından mı alacaksınız?" ve bir takımı "Kahpecik! Gemiye Cezayir korsanları girse insan bu kadar velvele etmezdi." demişler ve nihayet halatçı Ömer'in bir Cezayir dayısı tarafından kaçırıldığı anlaşıldıktan sonra gemi halkı hemen hep bir ağızdan "Öyleyse yaygaraya mahal ne? Kimin haddine düşmüşse gitsin de Cezayir gemisine dehâlet eden bir parangalıyı kurtarsın! Rahatınıza bakınız yoldaşlar, rahatınıza bakınız. Galiba sizi de kurtaracak bir Cezayirli bulunmadığı için hasedinizden bu gürültüyü ediyorsunuz." demişler ve filvaki en doğru söz olmak üzere bu lâkırdıyı söylemişlerdir. Vay muharrir efendi! Hüseyin Fellâh gibi bir adamın gemisine firar eden mücrimi koca bir hükümet istirdât edemez mi?

Murad etse gemiyi bile alıp zapteder. Fakat o tarihlerde Cezayir gemilerine can atan mücrimlerin arkası aranmazdı. Sebebini mi sual ediyorsunuz? Sebebi şu ki eğer hükümet Cezayir dayılarının bu kadarcık olsun hatırını saymaz ise sonra Mısır'a, Trablusgarb'a filâna öyle bir iki gemiyi yalnızca gönderemeyip en adî bir iş için koca bir donanma göndermesi lâzım gelirdi. İstanbul'da gördüğü hakaret üzerine Akdeniz'de Osmanlı sancağını hamil olan sefayine dahi sarkıntılık etmiş birkaç korsanın îrâs eyledikleri hasarâta tekrar duçar olmamak için devlet Garb dayılarına bu imtiyazı vermişti.

Üçüncü Bap

O gece Ömer'in firarı sabaha karşı vukubulup artık uzun uzadıya muhavereye gecenin tahammülü kalmamış olduğu hâlde dahi Hüseyin Fellâh Ömer ile konuşmak ister idiyse de Ömer kendisi gibi yalnız bu geceyi uykusuz geçirmeyip üç geceden beri uykusuz bulunduğundan bîçare olduğu yere yıkılıvermiş dalmış gitmişti.

Ertesi gün akşama ve ertesi gece dahi sabaha kadar Ömer'i uykudan uyandırmak mümkün olamadı. Yirmi dört saatten sonra uykudan kalktığı zaman bir mükemmel sofrayı kendisine muntazır bulup Hüseyin Fellâh'la beraber başına geçti. Ol kadar yerdi ki görenler Ömer'in kıtlıktan çıktığını zannederlerdi. Ama kim ta'yîb edebilir? Ömer kıtlıktan değil ise de kürekten çıkmıştır.

Ömer bir de senelerce hamam görmemiş olan vücudunu ha-

mama sokmak istedi. Hüseyin Fellâh şayet dışarıda yakayı ele verirse kurtarılması müşkil olacağından bahisle buna müsaade göstermemek istemişti. Ancak Ömer "İstanbuldur babam, burada kim kime? Tersaneden kürekten bir hapis kaçmış denildiği zaman kuş kafesten uçmuş denilmek kadar bile ehemmiyeti olamaz. Hem kaçan mahpus kimmiş? Ne kıyafette bir adam imiş? Onu kim bilir? Sen bana bir kat Cezayir elbisesi verirsen ben de onu giyerim, İstanbul'u bir aşağı beş yukarı gezerim. Kimse benden şüphe bile etmez." diye Hüseyin'i ikna eyleyip hatta "Vay! Sen beni hemen aldığın gibi Cezayir'e mi götüreceksin? İskelecizade Bekir Efendi ile bizim Hurşid Ağa hazretleri kendi keyiflerine mi kalacaklar? Ben onlardan Şehlevend'in intikamını almayacak mıyım?" diye hâlâ intikam sevdasında bulunduğunu dahi Hüseyin'e anlatıp, Hüseyin bu işe ol kadar itiraz eyledi ki âdeta Ömer ile bozuşmalarına ramak kalmıştı. Lâkin Ömer "Bak birader! Bunda birbirimize darılacak hiçbir şey yoktur. Pek de canın isterse beni Yalıköşkü sefinesine teslim edersin. Yine ayağıma prangayı takarlar. Sen de buradan selâmetle Cezayir'e gidersin! Anladın mı kardeşim? Yoksa ben bu yezitlerde hem velinimetim İsmail Ağa'nın, hem Hasna ve Şehlevend Hanımların, hem de en sonra kendimin intikamını bırakıp da İstanbul'dan çıkmam." cevabını katiyyen itadan geri durmamıştır.

İntikam lâkırdısının bu suretle açılması üzerine Hüseyin Fellâh bazı istizahâta mübâderetle Ömer'i söyletmeğe başladı. Ömer dahi biraz hiddetlice bulunduğundan Hüseyin'in istisfâr eylediği mevâddı ol kadar etraflı şerh ve tefsir eyledi ki en çok yerleri ikisinin de gözlerinden yaş getirip, hele Laz Mehmed Ali'nin Şehlevend'i gelin gönderiyorum diye esarete gönderdikten sonra harçlık için kendisine müracaat eden Hasna Hanım'a gösterdiği muameleyi o gün Hasna Hanım'ın Yalıköşkü sefinesine gelip de Ömer ile ettiği müşâfeheyi anlattığı zaman Hüseyin Fellâh henüz ahvâlini bilmediği Laz Mehmed Ali aleyhinde dahi bir büyük gazaba düşmüştü. "Acayip! Laz bu bâbda düşmanlara âlet olmuş ha?" deyip de Ömer'den "Laz bu gibi işlerde yalnız bizim düşmanlarımıza değil, herkese âlet olabilir. Halkın evlâdını ya çalıp, ya kandırıp esir eden mel'undan ne umarsın?" cevabını aldıkça Hüseyin daha ziyade

hiddetlenirdi.

Nihayet "Birader! Benim muradım: Şehlevend'i haydutlar içinde bıraktım. Burada gecikmeyip hemen Cezayir'e gitmek ve bîçare kızı o azâb-ı cahîmden kurtarmaktır." diye evvelki ısrarından vazgeçip, Ömer ise "O artık bu gibi sıkıntılara alışmıştır. Varsın biraz daha kalsın." cevabıyla mukabele eylemiş ve mutlaka biraz vakit daha İstanbul'da kalarak emr-i intikama gayret etmek lüzumundan vazgeçmemiştir.

Ömer, Hüseyin'e İstanbulca mesbûk olan ahvâli hikâye ve tefsir eylediği gibi Hüseyin dahi Ömer'e Cezayirce olan ahvâlin cümlesini hikâye eylemiş idiyse de gerek kendisinin ve gerek Civelek Mustafa'nın Şehlevend'e olan alâkalarına dair hiç birşey söylememiş olduğundan Ömer, Hüseyin'i yalnız iyiliğe karşı iyilik eder bir şâkir-i nimet olmak üzere telâkki etmekte bulunmuştu.

Elhasıl uykudan kalktığı gün Ömer, Eminönü'ne en civar olan hamamların birisine girip âlâ bir kese sabun süründü ve senelerce kürek ve pranga yorgunluğunu hep o gün hamamda bırakmışa döndü. O gün bu suretle ve gecesi dahi Hüseyin ile sohbetle geçip ertesi sabah Ömer gemide bulunan ve zaten İstanbul'a uğrayıp ufak bir cinayetten dolayı Cezayir'e kaçmış bulunan Bursalı Kuş Ali nam herifi yanına çağırıp Vefa taraflarında İskelecizade Bekir Efendi'nin konağını ve sahibinin ne hâlde bulunduğunu lâyıkıyla öğrenmesini ve gelip kendisine etrafıyla malûmat vermesini emir ve tenbih eyledi.

Bursalı Kuş Ali'yi Vefa tarafına itâre ve tesyâr etmekten Ömer'in maksadı konağın ne derece muhafaza altında bulundurulduğunu anlamak ve kendisi dahi ona göre davranmak olduğu derkârdır. Ancak akşam üzeri Kuş Ali'nin getirmiş olduğu haber artık ne hâlde davranmak lüzumunu düşünmeğe de ihtiyaç bırakmamış ve bilâkis gerek Hüseyin'i ve gerek Ömer'i ve hatta Abdüssamed'i ve bilhassa Hüseyin'in İstanbul'a vürudunu ve Ömer'in kürekten kurtulduğunu haber almasıyla mecbûl olduğu cibillet-i celîle-i merhamet iktizâsınca hemen o gün tebrike gelmiş olan Tahtakale imamı Süleyman Rahmi Efendi'yi, hasılı herkesi hayrette bırakmıştı.

Kuş Ali'nin getirdiği haber şöyleydi:

"Kalktım. Bir kayığa binip Unkapanı'na çıktım. Ver elini Vefa. Tarif ettiğin vechile Vefa meydanında bakkalın sağ tarafında İskelecizade Bekir Efendi'nin konağını aradım. Fakat orada konak ne gezer? Koca bir yangın yeri! Bir viranelik! Ben şayet sen viraneliği haber vermemişsindir diye onun etrafında bulunan konakları birer birer sordum. Hepsi filân efendinin konağı, filân kazaskerin konağı. Hiç birisi İskelecizade Bekir Efendi'nin konağı değil. Nihayet orada Vefa meydanında bir kahveye girdim. Doğrudan doğruya İskelecizade Bekir Efendi'nin konağı hangisi olduğunu sordum. Hatta az kaldı ki ismini bile tanımayacaklardı. Nihayet birisi "Canım haniya şu viranelik sahibi Bekir Efendi'yi soruyor!" diye cümlesine ihtar etmekle tanıdılar ve bana "Birader! O konak yandı! Hem maazallah, kapı kapamaca yandı! İçinden bir habbe çıkmadı!" dediler. Bunların tarifinden anlaşıldığına göre bu herif bir zengin imiş ki hep Karun'un hazinelerine malik imiş. Fakat zavallı adamcağız bir habbesini ateşten kurtaramamış.

Ömer– Evet! Pek zengindi ama Karun'un hazinelerine malik değildi. Sipahi Alaybeyi İsmali Ağa ile Hasna Hanım'ın hazinelerine malikti.

İmam– Haniya şu kul halayık kullanırken nihayet bekâr çamaşırı yıkamağa tenezzül edecek menzileye inen Hasna Hanım'ın hazineleri.

Hüseyin– Nihayet kızı esir düşerek haydutlar hizmetinde yıpranan Hasna Hanım'ın hazineleri.

Ömer– Nihayet kocası ârından kendi kendisini öldürmüş olan Hasna Hanım'ın hazineleri.

İmam– Vay, Hasna Hanım'ın kızı gelin gitmeyip de esir mi düşmüş?

İmam Efendi'ye bu hakikati Hüseyin Fellâh beş on kelimecikle anlattıktan sonra Ömer, Kuş Ali'nin daha söyleyecek sözleri olduğunu tavrından anlayarak onu söyletti. O da malûmat-ı âtiyeyi verdi:

- Artık hangi Hasna Hanım olduğunu bilemem. Fakat bütün mahalleli bu bîçare Bekir Efendi'ye acımaktadır. Ben konağın yandığını haber alınca şayet siz sorarsınız diye Bekir Efendi'nin

şimdi nerede bulunduğunu kahve halkına sordum. "Süleymaniye'de" dediler. Süleymaniye'nin neresinde ve hangi konakta bulunduğunu sordum. "Tımarhanede" demesinler mi? Meğer bîçare adam çıldırmış! Olanca mâmeleki yanıp elde bir habbesi kalmayınca maazallah-i teâlâ aklına dokunup avazı çıktığı kadar haykırarak çıldırıvermiş. Doğrusu ya buna pek acıdım!

Şu son haber üzerine İmam Süleyman Rahmi Efendi hayretinden "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn" âyet-i kerîmesini okudu. Hüseyin Fellâh ise "Allahuekber! Allahuekber!" diye tekbir getirdi. Abdüssamed "Allahu azîzün züntikâm" dedi. Ömer ise hiçbir şey söylemeyip büyük bir tavr-ı itminân ve şükranla herbirinin yüzüne bakar ve "Nasıl?! Allah kimsenin âhını kimsede bırakıyor muymuş? Buna ne dersiniz?" makamında her birine bir vaz'-ı müstantikane gösterirdi.

Bize kalırsa bunların şu derece hayretleri beyhudedir. Çünkü şu vaka ol vak'a-i âdiyyedendir ki her gün gözümüze bin tanesi çarpıp durur. Ama bizdeki gaflet işin içindeki hakayıkı tahkik ve tafassuha mani olduğundan haber aldığımız mesâib üzerine yalnız bir "Ah! Vah vah!!" ile beyan-ı fikr ederek ibret ve intibah cihetine iltifat bile etmeyiz.

Bazı kere kapalı bulunan bir konağın içinden ateş zuhuruyla kapı kapamaca yanar! Biz bu ateşin nereden geldiğini mutlaka tevcih etmek için kül ile örtülmüş ve üzerine mangal kapağı kapanmış olan mangaldan kıvılcım sıçramış olduğunu hükmederiz. Sa'dî-i Şirazi'nin demiş olduğu vechile, bu kıvılcımın cehennem gibi cayır cayır yanan kânûn-ı kalb-i mazlûmînden sıçramış olması ihtimâlini hatıra bile getirmeyiz.

Hiç olmazsa düşünmeyiz ki üzeri küllenmiş ve kapağı kapanmış olan mangaldan sıçrayan ateş konağı yakar da bazı kere yangıncı eşkiyanın soktukları kundak ne hikmete mebnî, ateş almaz ve âlemi yakmaz!

Ama şu mütalâamızı bizim her şeye inanır humakâdan bulunmaklığımıza hamledecekmişsiniz. İndimizde onun hiç bir tesiri yoktur. Biz size kendimizi hiç bir şeye inanmaz sıfatında da göstermek istemiyoruz ya? Gözümüzün önünde aklımıza hayret verecek mertebede zuhur eden bazı vekayiin hikmeti var ise onu

bulmak için aramak istiyoruz.

Bazı kere bir yangın mahallinden geçersiniz. Her taraf yanmış, kül olmuş bulunduğu hâlde yangın mahallinin oporta yerinde bir ahşap hanenin boyası bile bozulmayarak kalmış olduğunu görürsünüz. O zaman yalnız bir "Çok şey be! Her taraf yanmış, ittisâlinde bulunan konaklar, haneler kül olmuş da şu hanecik yanmamış. Amma tuhaf ha!" der geçersiniz. Haydi bakalım bu nokta üzerinde biraz it'âb-ı zihin ediniz. O hanecik kimin hanesidir, o adam nasıl adamdır, buralarını tahkike girişiniz. Sizi temin edebiliriz ki bu bâbda edeceğiniz tahkikatın en çoğunda hanesi kurtulan adamların hânümânı yanıp kül olmak suretiyle ceza görmeğe şayan adamlar olmadıklarını göreceksiniz.

Ama bu itikadı ihlâl edecek pek çok misâller görülebilirmiş. Ama kurunun yanı sıra yaşın da yanması mesbûkmuş.

Doğrudur. Fakat âlemde hangi şey vardır ki hakayıkı kâmilen teşrih olunmuş ve ol bâbda istisnasız kaide-i külliyeler konulmuş olsun? Eğer ol kadar bedîhiyyü'l-berâhîn bir hüküm olsaydı bütün cihan o hükme tabi olurdu. Mahza herkes aldığı haberleri meşhûdât ve tedkîkat-ı vâkıası üzerine ettiği muvazenelerle tamamı tamamına mutabık bulamadığı ve hakayık-ı saireye dahi destres olamadığı için değil midir ki âlemde efkâra bu teşettüt, bu ihtilâf gelmiş? Yine bundan neşet etmez mi ki herkes kendi âleminde zihnince bir yol tutmuş olduğu hâlde dahi o âlem karanlık bir âlem olmakla beraber tuttuğu yol üzerinde de gözleri kapalı ve yolun ilerisinden cahil ve gafil olarak gitmekte bulunmuştur.

İşte biz dahi "Yanmamak istersen kimseyi yakma!" yolunu tercih etmiş olduğumuzdan bu meseleyi şu okuduğunuz yolda muhakeme etmekteyiz. Sizin de başka bir yolunuz varsa, siz dahi o yolda muhakeme etmekte serbestsizin.

Ama Süleyman Rahmi Efendi bizim şu fikir ve itikadımızda bulunduğu cihetle İskelecizade'nin hem konağı yanıp hem de aklını zayi etmesinden bir büyük ibret alarak akidesine bir kat daha kuvvet vermişti. Hüseyin Fellâh ise Ömer'in intikam hususunda yarı işi kendiliğiyle görülmüş bitmiş demek olduğu cihetle bir ayak evvel İstanbul'dan çıkabilecekleri için memnun olmuştu. Ömer'e gelince mukaddema "Siz bu işe ne dersiniz?"

diye gösterdiği tavr-ı istizaha yine kendisi cevap verip "O beni müebbeden zincirlerde çürütmek istedi, amma işte onu da Allah zincirlerde çürütüyor! O Hasna Hanım'ın ocağına incir dikti, ama onun ocağına da Allah incir dikti." demiş ve ertesi gün için dahi Süleymaniye'ye gidip tımarhanede İskelecizade'yi görmek suretini Hüseyin Fellâh'a teklif ederek rızasını dahi istihsal eylemişti.

Dördüncü Bap

Tımarhaneye dair hikâye edeceğimiz hususâta mukaddime olmak üzere en evvel şunu beyan edelim ki benî nev'imize bir hizmet-i insaniyye olmak üzere tesis edilen hayratın en mühimlerinden birisi de tımarhanelerdir. Dünyada akıl ve şuura mâlik olmayan benî nev'imizden daha bîçare daha muhtac-ı iâne kimi görürsünüz?

Ama söz erbabından bazıları hâl-i cinneti akıl ve şuura tercih ederler ve mecnunların âlemde hiç bir kayıtla mukayyet olmayışlarını bir büyük hürriyet, bir büyük rahat, binaenaleyh bir büyük saadet addederlermiş. Efkâr mütehâlif ve mütebâyin değil mi? Varsınlar onlar şöyle hükmetsinler. Onlar bu nimete nail oldukları yani çıldırdıkları zaman biz yine hâllerine acımaktan geri durmayız.

Bazı kimseler tımarhanelere gidip eğlenmeği kendilerine zevk ittihaz etmişlerdir. Gayrin musibet ve felâketini kendisine eğlence ittihaz eden adama biz insan nazarıyla bakamayız. Hele Süleymaniye Tımarhanesi'nin muahharan gördüğü ıslahattan evvelki hâli hiç insanı eğlendirecek gibi değildi. İçindeki altmış yetmiş ve zamanına göre yüz nefer bîçaregân bir hastalığa duçar olmuşlar ki o zamana göre dayaktan başka ilâcı yoktu. Vakıa tımarhaneye eğlenmeğe gidenler delilerin dayak yediklerini görmekle eğlenmeyip bunları abuk sabuk söyletmekle eğlenirlerdi. Burası malûmdur. Fakat bîçareler tabîatın şiddetli bir sillesine duçar olmuşlar ise bize maskara olmak için olmamışlardır. Eğer akıl ve şuurumuz varsa onların hâl-i cinnetlerinden ibret alarak kendi nail olduğumuz nimet-i şuur için Cenab-ı Hakk'a teşekkürler etmeliyiz. Ama bu muhakeme gerek Ömer'de ve gerek Hüseyin Fellâh'ta var mıydı zannedersiniz? Onlar buralara kadar bast-ı efkâr edecek adamlardan olmadık-

larını şimdiye kadar gördüğünüz hâlleriyle anlamışsınızdır. Her hikâyenin ashab-ı vak'ası Hasan Mellâh gibi olur ise sonra hikâyelerin cümlesi birbirine benzer. Bazı ashâb-ı vak'a dahi orta hâlli adamlar olur da kesbî olan terbiye ve irfanları sâikasıyla değil, mahza hüsn-i tıynet ve cibilletleri icabınca ortaya numûne-i insaniyyet ve âdemiyyet arz edebilirler. İşte bizim Hüseyin Fellâh ile Ömer dahi bu kabil adamlardan olup onlar Süleymaniye Tımarhanesi'ne ancak ceza-yı ameline duçar olmuş bulunan bir adamın hâl-i mücâzâtını görmek ve kendilerinin intikamını bu suretle almış bulunan Cenab-ı Hakk'a şükretmek için gitmişlerdi.

Ama alınan intikam da ne büyük intikam ya? Vakıa pek büyük bir hınzırlığın intikamı olup kendi derecesi dahi intikamın büyüklüğü derecesindedir. Bunlar tımarhaneye varıp İskelecizade'yi sordukları zaman koğuşun bahçeye nazır olan bir penceresi üzerinde oturmuş bahçeyi temaşa eder buldular. Herif Ömer'i gördüğü anda tanıdı. "Vay sen misin Ömer Ağa? Safa geldin, hoş geldin, kademler getirdin!" diye yerinden kıyam dahi eyledi. Ömer ile Hüseyin Fellâh bu muameleye hüsn-i mukabeleden geri durmadılar. Hatta aralarında şöyle âkılâne bir müşâfehe dahi sebkat eylemişti.

Bekir– Ee, ne var ne yok bakalım Ömer Ağa?

Ömer– Hayırlar efendim! Sizi görmeğe, hâl ve hatırınızı sormağa geldim.

Bekir– Beni daha öğrenmedin mi a birader? Ah! Hânümânı kül olmuş, kendisi tımarhanelere düşmüş olan bir bîçarenin hâl ve hatırı nasıl olur?

Ömer– Mevlâ sabrını verir efendim!

Bekir– Sabrını verir ama a kardeşim, insanın aklını başından aldıktan sonra verir.

Hüseyin– İyi ama ben maşallah sizi pek aklınız başınızda görüyorum. Âdeta siz kendinize iftira ediyorsunuz zannındayım!

Bekir– (Şüphelerle etrafına bakarak ve kimse olmasın diye aranarak ve tecessüs ederek) Bu iftirayı kendime ben etmiyorum kardeşim, işte bu tımarhaneci olacak deliler ediyorlar. Bir kere bana divanedir demişler. Şimdi ben akıllıyım dedim mi, vay ba-

şıma! Hatta pöstekinin kıllarını bile sayıyorum da yine akıllı olduğuma emniyet etmiyorlar.

İskelecizade'nin evvelâ âkılâne bir suretle tazallum-ı hâl edişine Hüseyin Fellâh ile Ömer'in bayağı yürekleri yumuşamak ve herife merhamet etmek derecesine gelmişlerdi. Hatta sonra lâkırdıyı biraz sapıtması dahi bunların merhametlerini takviyeden başka bir şeye hizmet etmemişti. Ancak Hüseyin, Şehlevend'den dinlediği hikâyeyi derhâtır edince ve Ömer dahi şahidi olduğu vukuâtı yani Hasna Hanım'ın nasıl mel'unâne bir hile ile kocasını kaybetmesi ve ne kadar acınacak bir suretle servetini elden çıkarması ve nihayet nasıl sürüm sürüm sürünmek hâllerine kadar dûçar-ı felâket olması keyfiyetlerini gözü önüne getirince kalblerinde baş gösteren ve yavaş yavaş kuvvet dahi bulmağa başlayan merhamet hemen kin ve gazaba tahavvül eylemişti. Maahaza zahirde hiç bir eser göstermeyerek:

Ömer– İnşaallah kurtulursunuz efendim, inşaallah Hasna Hanım ile de bermurad olursunuz!

Bekir– Oo! Hasna Hanım şimdi elimin altında! Ne zaman istesem hazır! Şimdi de o yalvarıyor ama ben kabul etmiyorum. Burnu taşlarda süründüğü gibi aklı başına gelmiş.

Hüseyin– Acaba şimdi kendisi nerelerdedir?

Bekir– Şurada burada cami köşelerinde gelene geçene avuç açıp yatıyor!

Hüseyin– Zavallı kadıncağız!

Bekir– Nesi zavallı? Öyle taş yürekli hainler zavallı mı olur? Sürünmeli efendim sürünmeli! Artık kibar olduk diye sultana selâm vermezler! Biraz sürünsünler de akılları başlarına gelsin. Dün mü, evvelsi gün mü sırmalı palanı bizim rummânî ata vurdurmuştum da arkamda iki uşak ile Fatih tarafından geçiyordum. Baktım ki Şehlevend... Haniya şu Hasna'nın aşüfte kızı Şehlevend yok mu? İşte o! Yırtık pırtık, pis, murdar bir entari içinde, yalın ayak başı kabak, bana avuç açtı. Bir aralık merhamet edip birkaç akçe verecektim! Anasının bana ettiği naz ve gösterdiği istiğnâ hatırıma gelince hemen atımı teptim. Sert bir çehre ile yürüyüverdim.

Deli vâkıa saçmalamakta idiyse de söylediği saçmalar dahi Ömer ile Hüseyin Fellâh'ın burunlarını sızlatarak, bunlar birbirinin yüzlerine hem de bir tavr-ı gazûbâne ile bakmışlardı. Deli bunun farkında olmasıyla beraber ateşlenip:

Bekir– Birbirinize kurşun yemiş domuz gibi ne bakıyorsunuz be? Yoksa söylediğim sözde yalan mı var?

Ömer– Hayır Bekir Efendi hayır! Hiç yalanınız yoktur.

Bekir– (Artık kimsenin sözü kulağına girmemek raddesini bulmuş olduğundan Ömer'in lâkırdısına da kulak vermeyerek) Ben! Ben! İskelecizade Bekir Sıtkı Efendi! Ömrümde yalan söylemedim. Öyle kuru kuruya iftihârı da istemem. Sen ne diyorsun be Ömer? Konağımda senin gibi yirmi etbâ'ım vardır! Bak yediği herzeye? (Uşaklarını çağırıyormuş gibi etrafa) Gel! Orda kimse yok mu? Gel diyorum! Mehmed! Gel şunları konağımın kapısından dışarıya at! Sizi utanıp arlanmaz kepazeler sizi! İstemem efendim, kabul etmeyeceğim! Sanki ortalık eşektir öyle mi? Sanki sizin Hasna Hanım tarafından elçi, ricacı geldiğinizi anlamıyorlar öyle mi? İstemem, istemem! Sürünsün kaltak! Kendisini değil a kızı Şehlevend kaltağını peşkeş etse bile istemem! Çok şükür bende altın ganî! Dört tane cariye aldım ki Hasna Hanım olsun, kızı Şehlevend olsun, ellerine su bile dökemezler. Her akşam dördünü de karşıma dizmekteyim.

Divane bu lâkırdıları avazı çıktığı kadar haykırarak söylemekte olmasıyla öte tarafta tımarhaneci işiterek hemen koşup geldi. Mecnun bu gelen adamı bir aralık kendi uşağı zannederek evvelki emrini bittecdit "Gel şunları şuradan defet! Senin de eşekliğin artık tahammül olunmaz dereceye vardı ya! Konağıma kim girip kim çıkıyor, dost mu gelir düşman mı, kimsenin haberi yok! İşte bu Ömer, ol Ömer dedikleridir ki ben onu hiç kabahati olmadığı hâlde müebbeden küreğe koydurmuştum? Şimdi canıma kastetmeğe gelmiş!" deyince tımarhaneci kendisine mahsus tebessümler ile sopayı kaldırıp "Sen daha akıllanmadın mı?!" diye indirmeğe başladı.

Aman ya Rab! Divane bir feryat ve figana başladı ki, işitenlerin yüreği paralanır! "Aman, Allah aşkına olsun vurma! Allah aşkına merhamet et! Ver pöstekiyi sayayım da bak nasıl akıllandım gör!" dedikçe herif vururdu. Hüseyin ile Ömer diva-

nenin bu defaki hâline gerçekten acımağa başladılar ve acıdılar. Çünkü "Pöstekiyi ver de bak nasıl sayarım!" demekte devam etmesi tımarhaneci nazarında hastalığın iştidâdına delâlet eylediğinden o dahi bu derdin devâ-yı mahzı olan sopanın şiddetini arttırırdı. Hatta Hüseyin tımarhaneciye "Elverir ağa birader, elverir? Divanedir ne bilsin? Affet!" diye şefaate dahi başlamıştı. Ancak tımarhaneci "Sen bilmezsin birader ağa! Bu benim babamın ocağına incir dikmedi ya? Onun ilâcı budur! Kendisine dostluk etmek isterseniz birkaç daha vurmaklığımı rica etmelisiniz." diye hem de seyircilere sopa vurmaktaki maharetini göstermek için daha ziyade arttırırdı.

Bizim iki refik İskelecizade'nin hâl-i felâketini güzelce temaşa eyledikten sonra hem bu derece-i intikama teşekkür, hem de bîçare divanenin hâline merhamet ederek kalktılar, tımarhane kapıcısının bahşişini verdikten sonra yerlerine yani gemiye geldiler. Zira Ömer'in kürekten kurtulması üzerine artık Hüseyin Fellâh dahi handan kalkıp gemisine gelmiş ve handa bulunurlarsa Ömer'i yine ele vermek tehlikesinden kurtulmuştu. Gemiye geldikleri zaman aralarında şöyle bir muhaverecik geçti:

Hüseyin– Demek oluyor ki artık İstanbulca işimiz kalmadı. Hemen bir iki güne kadar lengeri kaldırırız.

Ömer– Ya Hurşid'i ne yapacağız?

Hüseyin– Hangi Hurşid'i?.. Ha! Şu Hurşid'i mi? Artık onun ne kabahati var ya? Hem bir kere intikamını almışsın!

Ömer– Alamadım! Almış olsaydım âlâ idi, ama alamadım. Bilâkis kendimi onun pençe-i intikamına vermiş oldum.

Hüseyin– Ondan da sarf-ı nazar etsek olmaz mı?

Ömer– Ben Şehlevend Hanım'ın huzuruna ne yüzle çıkarım?

Hüseyin– Canım onu da Allah'a havâle edelim. Cenab-ı Hak müntakimdir.

Ömer– Hayır birader! Onu da Allah bize havale etsin. İnsan kendi intikamını alınmış görmekten vakıa mutmain olur, intikamı bizzat alırsa daha tatlıdır.

Hüseyin– Bana kalsa...

Ömer– İstanbul'da bulunduğumuz müddet bu gibi işler sana kalmayacaktır. Kuzum! Lengeri kaldırdığımız gibi artık her emir senin olsun!

Beşinci Bap

Tımarhane seyrinin ertesi günü Ömer daha Hüseyin Fellâh'ı yatakta bırakarak yani erkenden kalkıp bir kayığa râkiben Galata tarafına geçti. Çünkü Hurşid'in konağı çeşme meydanı taraflarındaydı. Perşembe Pazarı'ndan doğru geçerken öteden beri ahbabı olan pek çok adamlara tesadüf eder idiyse de kendisi Cezayir urbasında olmasıyla hiç birisi kendisini tanıyamaz ve o dahi kendisini tanıtmağa hiç lüzum görmezdi. Hatta bazıları hemen tanımak derecesine gelip de dikkatli dikkatli bakmağa başladıkları zaman Ömer bililtizam yüzünü öte tarafa çevirmiş ve kendisini tanıtmamıştır.

Hâsılı çeşme meydanına ve Hurşid'in konağına vardıkta selâmlık kapısından içeriye girip de merdivenden yukarıya çıktığı zaman kendisini zaten tanımayan uşaklar bir oda açarak buyurun ettiler. Ömer dahi bilâ-perva geçip oturdu ve uşaklara beyefendiyi sormakla beraber bu konağın nasıl gözyaşları ve ciğer kanlarıyla teşkil olunmuş idügini düşünerek gazabını arttırdıkça arttırırdı.

Henüz haremde bulunan Hurşid Beyefendi'ye "Bir Cezayirli kaptan gelmiş gayet kerli ferli bir şey! Beyefendiyi görmek istiyor." haberi gidince Hurşid Beyefendi Cezayir'den gelen bir acemi herif için uzun uzadıya giyinmeğe lüzum görmeyip gecelik entarisi üzerine Şam hırkasını giyerek ve başındaki arakiye üzerine dahi hafif bir sarık sararak mabeyn odasına geldi ve misafiri orada huzuruna kabul edeceği cihetle ihzârını uşaklara emretti.

İki uşak gelip perdeyi açtılar ve gösterdikleri bir tavr-ı mahsus ile "Buyurunuz" demek istediklerini misafire anlattılar. Ömer dahi başındaki koca Cezayir sarığını kaşları üzerine kadar indirerek uşakların önüne düştü. Giderken dahi lâyenkatı' kuşakları arasını karıştırırdı. Tamam konak sahibinin odasına vardıkta sanki kendisinin bendegân-ı kadîminden imiş gibi etek öpmeğe müsaraat eyledi.

Ne dersiniz? Sonradan görme olan Hurşid Beyefendi kemali kibir ve azametinden nâşi asla çekinmeyip ve eteğini takbîle davranmış olan zatı nazikâne menetmek de istemeyip âdeta lâyıklı bir suretle öpmesi için yayılıp yaslanmasın mı? Hâlbuki bu yaslanış gelen zatın kendi eteğini daha lâyıklı bir suretle öpmesi için olmadı. Belki kuşakları arasından çıkardığı uzunca bir bıçağı kasıkları hizasından yukarıya ciğerlerine doğru daha lâyıklı bir suretle yerleştirmesi için oldu!

Asla muntazır olmadığı hâlde yarım endaze bir soğuk demirin kemikler, sinirler arasından geçerek ta ciğere kadar varması üzerine Hurşid bir kere "Hay! Katil haydut canıma kıydı! Tutun!" diye bağırmış, bu aralık Ömer dahi herifin kulağına eğilip "Halatçı Ömer kulunuzdur." demeğe vakit bulabilmiştir.

Ancak o aralık dört beş nefer uşak odaya hücum ederek Ömer ise Hurşid'in vücuduna soktuğu bıçağı çekip çıkarmağa çalıştığı ve bu suretle dahi Hurşid'e birkaç kere ölmek derecesinde acılar ve ağrılar verdiği hâlde muvaffak olamayınca hemen bıçağın kınını belinden çıkarıp "Davranmayınız bre! Bize Cezayir dayısı derler! Şimdi topunuza kıyarım!..." diye uşaklar üzerine hücum edip taşra fırlamış ve hemen Azapkapısı'na koşup bir kayığa atlayarak soluğu Eminönü'nde almıştır.

Bir bıçak kını ile Ömer'in can kurtarmasına taaccüp etmeyiniz. Zira bir tabanca gılâfını tabanca gibi davranarak bir iki kişiyi korkutup kendisini kurtarmış olan bir adam tanırız ki tabanca gılâfıyla göz aldatmak mümkün olduktan sonra bıçak kınıyla aldatmak evlâ bi't-tarîkdir.

Biz şimdiki hâlde nazar-ı dikkati Hurşid'e hasredeceğiz. Ömer'in davranıp fırlamasıyla çil yavrusu gibi dağılmış olan uşaklar kalplerinden "Ulan az kaldı ki herif bizi de yiyecekti be! Beş on para aylık için uşaklık ettiğimiz hâlde bir de üstüne kellemizi verirsek..." diye canlarını kurtardıklarına teşekküren geldiler, efendilerini kendi kanı içinde yüzer buldular.

Katil kaçtı. Ortalık eminleşti ya! Artık uşakların hepsi fedakâr! Kimisi cerraha, kimisi kolluğa koşup, kolluğa koşanların hiç bir faydası olmadıysa da cerraha koşanlar elleri titrer bir ihtiyar herif bulup getirdiler. İhtiyar bıçağın yara içinde olduğunu ve mecrûhun ise henüz berhayat bulunduğunu görünce

"Ben bu sakalı cerrahlıkta ağarttım. Hiç de böyle şey görmedim! Şimdi bu bıçağı nasıl çıkartmalı?!" diye şaşırdı kaldı.

Mamafih bıçağı çekmeğe başladılar. Meğer ucu bir kemiğe ilişerek biraz eğrilmiş olduğu için çıkmazmış. Vâkıa çeke çeke çıkardılar ise de herifin derûnunda zaten mevcut olan bir yara üzerine bıçağın eğriliğiyle daha birçok yaralar açarak çıkardılar.

Bu ameliyat icra olunurken Hurşid'in ne kadar büyük acılar, ıztıraplar içinde, nasıl kıvrandığını (herifin dediği gibi) kâfir görse imana gelir, müslüman olurdu. Yara bir tarafa kalsın. Yalnız bu ıztırap bir adamın dokuz canı olsa çıkaracak mertebede iken Hurşid'in bu kadar acıya katlanabilmiş olması cây-ı istiğrâb değil midir? Hâlbuki herif yaradan dahi vefat etmedi. Sefaretler maiyyetinde bulunup kendinin dahi dostu olan bir İtalyan tabip yara içine şırıngalar ile bir takım edviye fışkırtarak herifi tedaviye başlamakla iki ay zarfında iyi edebildi.

Vakıa hikâyenin böyle iki ay ötesine şimdiden atlamak pek de hikâyenüvislik usulüne yakışmaz ise de Hurşid'in âkıbet-i ahvâlini haber verip bu bâbı tekmil etmiş olmak için şimdiden haber verelim ki, Hurşid her ne kadar tıbben iyi oldu ise de hükmen ve hakikaten iyi olmayıp bilâkis pek fena olmuştu. Zira bıçak girer ve bilhusus çıkar iken kim bilir hangi damarları ve mafsalları zedelemiştir ki evvelâ âlet-i tenasülün kuvve-i âmiliyyetini kaybedip ondan sonra dahi beli bükülmüş ve bacaklarında kendisini kaldırıp götürebilecek kuvvet ve rezânet kalmamıştı.

Şu hâlde bir zevcesi ve iki odalığı meyanında bulunan Hurşid Beyefendi'nin ne kadar bîçare kalacağını hesap edersiniz ya? Bunlar evvelce merkumun anyedine razı olarak kendisine vakf-ı vücut etmemiş oldukları için havâyic-i hayvaniyyelerinden bu ihtiyacın tesviye edilemeyip kalmasına bir türlü razı olamayacakları derkârdı. İmdi böyle bir hâlin neticesi nereye varır?

Artık böyle bir hâlin neticesi nereye varacağını zihniniz nasıl hayâl ederse öyle hayâl etmekte serbesttir. Bir havadisten olarak şunu da ihbar edelim ki artık oturduğu yeri çürütmekte bulunan Hurşid Beyefendi'nin kendi konağı içinde âfitâb-ı

nüfûz ve ikbâli münkesif olmuş ve karılar kendisine güya lûtfen ve keremen ve merhameten baktıkları cihetle her birinin ayrı ayrı tahkirlerine katlanmak mecburiyeti altına girmiştir. Ol kadar ki kendisi bu odada inlerken, karıları öteki dairede çengiler ile çağnaklar ile ve kim bilir daha neler ile vur patlasın çal oynasın âlemini germâgerm ettiklerini görür işitir de sesini çıkaramazdı. Çünkü çıkaracak olsa ve ol bâbda hangi birisine ednâ bir söz söylese "Seni gidi hınzır kötürüm seni! Hâline bakmıyorsun da daha ses çıkarıyorsun! Bilir misin seni ne yaparız? Billâhi şu kötürümlüğünle beraber sokaklar ortasında sürünür kalırsın!" cevabını alıp melûl mahzun sükûta mecbur olurdu.

Acayip! Daire, debdebe, konak, mal ve menâl Hurşid'in değil mi? Karıların hepsini kapıdan dışarı itsin de yerlerine istediğini getirsin.

Evet, böyle olsa pek güzel birşey olurdu. Hatta bunun hasretini Hurşid dahi çekerdi. Ancak artık iş işten geçmişti. Çünkü herif esîr-i firâş iken karılar kendisinin iâde-i hayat edeceğine inanamayarak ve herbiri kendi başının çaresini aramak kaydına düşerek Hurşid'in hazinelerine müstevlî olmuşlardı. Binaenaleyh Hurşid aklını başına aldığı zaman konağın zimâmı idaresini eline almak için aradı ise de bulamadı. Bilâkis kendi zimâm-ı hürriyet ve ihtiyarını karıların eline teslim ederek mal kendinin iken onların bir lokma ekmeğine kendisini muhtaç görmeğe başladı.

Ama muharrir efendi! Bu felâket pek büyük bir felâkettir. Buna Hurşid Bey mi, Hurşid Efendi mi, yoksa sadece Hurşid mi, her kim ise işte, o acaba alışabildi mi?

Felâketlerin, musibetlerin kendi üzerine teâkub-ı vürûdunu gören insan rahat ve huzuru ye'sde bulmak ve tabir-i âharla kendisini felâkete alıştırmış zannetmek için olanca gayretini sarf eder. Fakat felâkete tahammül edebilmek insana tabiat-ı saniye olabileceğine dair nefsimizde bir tecrübemiz sebkat etmedi ki Hurşid hakkında dahi kat'iyen bir hükümde bulunabilelim. Bildiğimiz şey şu ki kendisi kûşe-i nekbette inim inim inlediği zaman karılarının âlem-i ayş u işrette fink vurduklarını ve ol bâbda re'y edip de kendisini Allah rızası için besliyormuşlarcasına azarladıklarını gördükçe ağlamak isteyerek ve ona

dahi muktedir ve muvaffak olamayarak "Ah! N'olaydı da Halatçı Ömer'in bıçağı ya ilk defasında veyahut ikinci keresinde beni öldürmüş olsaydı! Zaten ölüm acısı bıçak acısından fazla bir şey değildir a? Şimdiye kadar kurtulmuş gitmiş olurdum! Aman ya Rab! Bari canımı tezce al da uzun uzadıya çektirmeden kurtar." diye dünyayı simsiyah gördüğü demler pek çok olurdu.

Aman ya Rab! Ne büyük felâket! Ne fena akıbet! Ne şiddetli intikam!..

Altıncı Bap

Ömer daha bıçağı Hurşid'in vücudu içine aşağıdan yukarıya doğru yürüttüğü zaman herifin bu darbeye tahammül edemeyeceğini yakînen tahmin etmiş ve hele muahharan bıçağı çıkarmağa çalışıp da bir hayli kurcaladığı ve zorladığı hâlde mümkün olamayınca artık bu yaradan geberip gideceğine hiç şüphesi kalmamıştı. Binaenaleyh Azapkapısı'ndan kayığa atlayarak Eminönü'ndeki Cezayir gemisine çıktığı zaman kendisine muntazır bulunan ve hatta öyle habersizce olur olmaz yerlere gittiğine ve bu suretle başını daha büyük bir belâya duçar eylemek ihtimâlâtını kendisi davet ettiğine canı sıkılmakta olan Hüseyin Fellâh'a dedi ki:

Ömer– Dün akşam senin dediğin lâkırdı sahihmiş.

Hüseyin– (Biraz soğuk çehre ile) Hangi lâkırdı o?

Ömer– Haniya sen artık İstanbul'da işimiz kalmadı. Bir iki güne kadar gidebiliriz demedin miydi?

Hüseyin– Ee?

Ömer– Filvaki işimiz kalmamış! İstersen hemen şimdi bile gidebiliriz.

Hüseyin– Ya sen Hurşid Murşid diyordun?

Ömer– Himmetinizle o iş dahi bitmiştir.

Hüseyin– Ee, sen oraya mı gittin?

Ömer– Ya nereye gidecekmişim?

Hüseyin– Ne yaptın bakalım?

Ömer– Ne yapacağım? Herifin hiçbir şeyden şüphesi olma-

yarak beni yani bir Cezayirli kaptanı gecelik kıyafetiyle mabeyn odasında huzuruna kabul eylemiş ve hatta eteğini öptürmek için Nemrud gibi kurulmuş yaslanmıştı. Senin o Girit bıçağını bacakları arası budur diye bir yapıştırdım ki kabzaya kadar gömüldü gitti. Çekip almak istedim. Çıkaramadım.

Hüseyin– Demek oluyor ki herif fitili yuttu.

Ömer– Fitili bilmem ama bıçağı sapına kadar yuttu. Şimdiye kadar canı çıkmıştır bile. Hiç şüphe etmem ki çıkmıştır. Ben de oradan vızladım. Azapkapısı'ndan bir kayığa atladığım gibi geldim.

Hüseyin– Öyleyse demek oluyor ki gideceğiz.

Ömer– Ne zaman istersen.

Hüseyin– Hemen şimdi. Çünkü ben kaptana sordum, kumanyası hazırmış. Biraz eksik şeyleri var ise de önümüzde Gelibolu var, bunca adalar, limanlar var. Her yerde eksiğimizi ikmâl edebiliriz.

Bu müşâfehe ve karar üzerine Hüseyin Fellâh kaptanı yanına çağırarak hemen, mümkünse şimdi demir kaldırmalarını emreyledi. Bu ise kendisinin dahi ümit eylediği vechile pek mümkündü. Tayfalar iş başına davet olunup bir yandan demir almak, yelken çözülmek gibi ameliyâtla iştigâl eylediği hâlde diğer taraftan dahi gemiye gelmiş ve Hüseyin Fellâh'ın ticarete dair birçok emirlerini almakda bulunmuş olan Abdüssamed'e Hasna Hanım'ın Tahtakale'de vaki hanesiyle evvelce Hasna Hanım için gönderilip kendisinde mevcut olan altınların İmam Süleyman Rahmi Efendi'ye verilmesi emri dahi itâ olunmuştu.

İşte İstanbulca bu kadar işler az vakit zarfında yani on onbeş gün içinde görülüp bittikten sonra bu kadar muvaffakiyetten dolayı Cenab-ı Hakk'a nasıl teşekkür edeceklerini bilemeyen Ömer ile Hüseyin gayet hafif bir yıldız rüzgârıyla kendilerini Marmara üzerinde buldular.

Hüseyin Fellâh'ın Şehlevend'le olan macerasına dair Ömer'e hiç bir şey açmamış olduğu malûmumuzdur. Havanın hemen limanlık denilecek mertebede sakin olması ve denizin bu sükûnet-i hâlini bir de gayet açık bir hava ile gayet parlak bir mehtabın tezyin etmekte bulunması çoktan beri kendisini âlem-i

hürriyette bulmamış ve bir hayli zamandır zincirler içinde inlemiş olan Ömer'in hissiyât-ı şâirâne ve âşıkânesini gıcıklamasıyla kendisinin vezinsiz ve kafiyesiz ve ihtimâl ki hem manasız olarak uydurduğu beyitleri germ-i makamıyla mırıldanmağa başlamıştı.

Hüseyin, Ömer'in okumakta olduğu ebyâta kulak verdikte hükmünün meyus bir âşık tarafından yüreğine bu sevdadan kat'-ı ümid etmeği tavsiye etmekten ibaret olduğunu anlamakla şu hâli vesile edinerek ber-vech-i âtî bir söz açtı:

Hüseyin– Ne söylüyorsun Ömer?

Ömer– Ne olacak? Ağzıma ne gelirse onu söylüyorum.

Hüseyin– İnsan ağzına gelip de söylediği şeyin ne olduğunu bilmemek olur mu?

Ömer– Bre canım! İşte diyorum ki, deli gönül, nafile kendine zor verme! Sen kendi kendine cûş u hurûş edemezsin. Şu deryadan daha büyük, daha geniş değilsin? Onu bile cûş u hurûşa getirecek rüzgârdır. Sana bir taraftan bir heva-yı heves esiyor mu ki temevvüc etmek istiyorsun?.. İşte bu yolda aklıma ne gelirse söylüyorum.

Hüseyin– Öyle ama söylediğin şeyleri yüreğinde bir aşk ateşi yanıyormuş gibi yanık yanık söylüyorsun.

Ömer– Hey kuzum hey! Herkesin yüreğinde bir arslan yatar derler, sen bu sözü işittin mi?

Hüseyin– Canım ben senin yüreğinde bir arslan yattığını bilirim. Muradım macera-yı aşk ve sevdanı sana söyletip dinlemektir. Benim bildiğime kalırsa bir âşık sergüzeştini hikâye ettikçe lezzet bulur. Bende dahi bazı mertebe aşk eserleri olduğu için öyle yanık âşıkları dinlemek bana da lezzet verir.

Ömer– Pek doğru söylüyorsun birader. Ben de öyleyim. Lâkin benim başımdan geçen ve yahut başımda olan şeyler öyle herkesin lezzet verecek bir hikâye değildir.

Hüseyin– Vay Şehlevend'in aşkı senin için felâket....

Ömer– (Hüseyin'in lâkırdısını keserek) Ee, sen bunu nereden biliyorsun?

Hüseyin– Öyleyse ben seni kurtarmak için İstanbul'a körü

körüne mi geldim?

Ömer– Hayır! Körü körüne gelmedin ama Şehlevend sana bizim maceramıza dair haber verdi mi demek isterim.

Hüseyin– Elbette verdi ki ben de işimi gücümü bırakıp da geldim.

Ömer– Allah aşkına sana benim için ne dedi?

Hüseyin– Sana olan muhabbetini haber verdi.

Ömer– Yalnız o kadar mı? Aramızda cereyan eden hâllerden?..

Hüseyin– Onlardan pek az bir şey söyledi. Ama pek az! Ben tafsilât vermesini rica ettim, "Sana Ömer hepsini söyler."dedi.

Ömer– Ah arkadaşım! Söylerim amma, ah neyi söylerim? Hep ümitsizliklerimi, hep meyûsiyetleri mi?

Hüseyin– Bana kalırsa bence meyûsiyet filân kalmadı. Cenâb-ı Allah her işimizi yoluna koymaktadır.

Ömer– Hayır Hüseyin! Öyle değil. Şehlevend Hanım sana kendi sergüzeştini hikâye etmiş ya? İşte malûmun olsun ki ta validesiyle beraber bizim evimize gelinceye kadar ben Şehlevend Hanım hakkında "Hanım, Hanımefendizadem"den başka hiç bir histe değildim. Hâlâ da hanımım, hâlâ da efendizademdir ya! Ama bizim evimize geldikten sonra kendisi türlü türlü eğlencelerden, oyuncaklardan ayrılmış olduğu cihetle artık yalnız benimle eğlenmeğe başlamıştı. Vâkıa çocuk değildik, âdeta koskocaman adamlar idik. Ancak validesi Hasna Hanım gerek babamın ve gerek benim kendilerine olan sadakatimizden emin bulundukları cihetle Şehlevend Hanım'ın benimle oynayıp gülmesine, eğlenmesine hiç ses çıkarmazlardı. Masalı pek severdi. Ben de pek çok masallar bilirdim. Bir padişahın üç kızı olup da en büyüğü sadrazamın ve ortancası şeyhülislâmın oğullarını beğendikleri hâlde, en küçüğü bir kel oğlanı beğendiği ve babası bu kıza gazap ederek kendisini kümese nefy ve tard eylediği hâlde sonra padişahın gözleri için arslan sütünü yine o kel oğlanın bulup getirdiğini hikâye eylediğim zaman bana "Ömer! Dünyada zengin ve kibar olmasını mı istersin, yoksa fakir olmasını mı?" der ben de kendisinin fakir olmaklığımdan hoşlanacağını bildiğim cihetle fakir olmaklığımı isterdim. Sonra da "Ömer! Bir

zengin kızı almak mı istersin, yoksa bir fakir kızı mı?" diye sorar, ben de fakir kızı almaklığımı istediğini bildiğim için fakir kızı istediğimi söylerdim. Böyle söyledikçe yüzünden gözünden sevinçler, sürûrlar akardı. Sonra da yine bir sırasını düşürüp ve lâkırdıyı getirip "Ben şimdi bir fakir kızcağızım değil mi Ömer? Beni alsa alsa bir fakir çocuk alır öyle değil mi?" derdi ki işte ben yalnız buna bir cevap bulamazdım.

Hüseyin– Niçin?

Ömer– Niçin mi? Senin koca bir İsmail Ağa kızı iken kendi uşağına muhtaç kaldığın var mı? Ben onu da fakir, kendimi de fakir, yani ikimizi birbirimize nasıl müsavî tutabilirim ki o benim velinimetim, ben de onun bendesiyim.

Hüseyin– Ee senin böyle cevap bulamamaklığına canı sıkılmaz mıydı?

Ömer– Pek ziyade! "Hanımcığım! Sen bir kibar kızsın. Başınıza biraz felâket geldi ama bu felâket sizi kibarlığınızdan düşüremez. Seni yine bir kibar yerden alırlar. Hanım olursun. Bu Ömercik yine kapında kulun olur." derdim.

Hüseyin– Ee, sen onu sevmez miydin?

Ömer– Vallahi ne bileyim. Severdim. Severdim ama onu sevmek benim haddimin haricinde olduğunu bilirdim. Hele bak, daha sonrası neler oldu. Babam vefat eyledi. Kaldılar mı bunlar ana kız yalnız benim başıma? Ama zannetme ki yüksündüğüm için böyle söylüyorum! Haşa! Hatta babamın vefat eylediğine acımayacağım bile gelmişti. "Hanımlarım yalnız bana kaldılar. Dünyada hanımlarımın benden başka kimsesi yoktur! Oh! Ne âlâ ki hanımlarıma yalnız ben malikim." diye sevincimden çıldıracaktım. Sabahleyin karanlıkta işimin başına giderim, akşam dahi yatsı mahalli gelirim. Bir kahveye bile çıkmam. Ne kazanır isem getirip büyük hanıma veririm. Küçük hanım her ne isterse mutlaka alırım. Hatta bazı kere büyük hanım darılır bile! "Oğlum! Bu Şehlevend seni çok masrafa sokuyor. O her şeyi istiyor, sen de almam demiyorsun. Zati senin başına belâ olduğumuz elvermiyor mu ki, bir de..." derdi. Lâkin ben hemen ellerine sarılıp öperek "Ah benim güzel hanımcığım! Benim dünyada senden, bir de küçükhanımdan başka kimim var? Anam yok, babam yok! Hamdolsun kolda kuvvet çok! Çalışırım. İktiza

ederse gece de uyku uyumam! Tek Şehlevend Hanım'ın istediklerini alayım!" derdim. İşte bu yolda yaşamağa başladık. Her akşam yine masallarımız var. Ancak büyük hanım yemeğimizi pişirmek için mutfağa inip de biz yalnız kaldık mı, lâkırdı başkalaşır. Şehlevend "Ee Ömer! Sen benim nemsin? Ben senin nenim?" diye sorar. "Ne olacak? Ben senin kölenim, sen benim hanımımsın." derim. "Hayır hayır! Hiç öyle lâkırdı mı olur? Hiç kul, hanımı besler mi?" der. Hep ister ki beni kendi istediği gibi söyletsin. Lâkin ben utanmadan nasıl öyle şeyler söyleyebilirim? Kezalik bir aralık yanıma sokulup "Ömer! Sen beni nasıl seversin?" der. "Hanımım gibi, velinimetzâdem gibi." derim. Mahzun olur. "Şimdi bizim velinimetimiz sensin." der. Bunu hem söylerim, hem gözleri dolar. Beni de ağlatır. Artık çaresiz "Seni kız kardeşim gibi severim." derim. Ona da razı olmaz.

Hüseyin– Nihayet?

Ömer– Nihayet bizim bir komşu kocakarı vardı. Ben onun elinde büyümüşüm. Lâkırdıyı ben ona açarım. "Hanım nene, iş şu merkezde. Bari sen Hasna Hanım'a bir açsan da Şehlevend Hanım'a biraz nasihat verse." derim. O açar. Fakat Hasna Hanım ne dese iyi? "Ah karındaşım! Biz şimdi Ömer'in eline kaldık. Şehlevend Ömer'in olmaz da kimin olur? Er geç onun olacak değil mi? Varsın ne yaparlarsa yapsınlar!" der.

Hüseyin– İyi ya işte! Her taraf razı! Sen neye razı olmuyordun?

Ömer– Yok! Bak Hüseyin Ağa kardeşim! Ben fakir bir çocuğum, ama haddimi bilir fakirlerdenim! Eğer babası sağ olsaydı veyahut anası evvelki variyetini kaybetmemiş bulunsaydı da bana "Ömer! Biz seni ihya etmek istiyoruz. Şehlevend Hanım'ı sana vereceğiz." deselerdi ayaklarına kapanarak teşekkürler eder, kabul eylerdim. Çünkü o zaman Şehlevend Hanım'ın gerçekten kulu kölesi olmak istediğimi herkese göstermiş olurdum. Ama kendileri benim elime kaldıktan sonra almak istersem, "Bak gördün mü? Kızcağız düştü ya! Allah bir kulunu düşürmesin! Kendi uşağının oğlu da artık kızı benimsedi! Zavallı Şehlevend! Sen Halatçı Ömer'e varacak kız mıydın?" derler.

Hüseyin– Adam sen de! Bunu kim diyecek?

Ömer– Kim mi diyecek? İhtimâl ki validesi, ihtimâl ki kız

kendisi der. Hatta hiç kimse demezse ben derim. Eteğini öptüğüm bir hanıma ben nasıl kocalık edebilir mişim?!

Hüseyin– Evvelki hâlinde iken nasıl edebilecektin?

Ömer– O zaman yine öpecektim.

Hüseyin– Yine öp!

Ömer– Öptürecek mi ya? Görmüyor musun ki hatta daha öyle birşey olmadan bile kendisine "velinimetim" demeği kabul etmiyor.

Hüseyin Fellâh koca Ömer'in buraya kadar istimâ eylediği sözleri üzerine bu çocuğun gayet hakşinâs, gayet mert bir çocuk olduğunu anladı ve hâl ve tavrından ve iki sözün birisinde çektiği âhlardan Şehlevend'e bir alâka-i mahsûsası olduğunu da istifhâm eylediyse de kendi merakı bundan sonra ne hâl ve muamelede bulunacağını anlamak iken, henüz onu anlayamadığına canı sıkılırdı.

Hüseyin– Ee! Şimdi seni Şehlevend Hanım Cezayir'e celbediyor. Bundan sonra ne yapacaksın?

Ömer– Vallahi kardeşim, şimdiye kadar ne yaptım ise, bundan sonra yine onu yapacağım.

Hüseyin– Yani?

Ömer– Yani hizmet!

Hüseyin– Gördüğün hizmet elvermedi mi? Onun için kaç sene küreklerde çürüdün!

Ömer– Heyhat! Ben vazifemden başka bir şey yapmadım. Hatta vazifemi bile lâyıkıyla ifa etmedim. Ben sana fakir bir çocuğum, ama haddimi bilirim dememiş miydim? İşte ben haddim gibi borcumu, vazifemi de bilirim. Şimdiye kadar onların bize ettiği iyiliklerle bizim onlara ettiğimiz hizmeti hesap edecek olsak, devede kulak olmaz. Vay! "Ben sana hizmet ettim, sen de bana var!" demeğe hangi yüz katlanabilir?

Bu cevap Hüseyin Fellâh'ın hoşlanmayacağı bir cevap oldu. Bakılsa bundan pek memnun olmalıydı. Çünkü Ömer, Şehlevend'i icbâr fikrinde olmadığını ikrar ediyordu. Ancak "Ben sana hizmet ettim, sen de bana var!" demeğe insanın yüzü olmadığı hâlde kendisi Şehlevend'e "Sen bana hizmet ettin,

beni ölümlerden kurtardın, şimdi de bana varmalısın! Dünyada benden başka bir sevdiğin daha varsa, onu benim için terk etmelisin." tarzında bir teklifi ne yüzle etmiş olduğuna istiğrab etmesini de mucip oluyor.

İşte Hüseyin Fellâh bir yandan bu istiğrâb-ı hâl içinde ve diğer taraftan dahi Şehlevend'i kendi Ömer'ine ve kendi Ömer'ini dahi Şehlevend'in hayatına katmadıktan ve birbirine hayatta şerik olmadıktan sonra bu âlemde yaşamak gerçekten beyhude olacağı mülâhaza-i fâciası içinde bulunarak yolunda devam ederdi. Havanın inkılâbât-ı müteaddide ve mütehâlifesiyle İstanbul'dan çıktıklarının otuz beşinci günü onbeş yirmi mil mesafeden Cezayir seçilmeğe başladı. Ve bunu Ömer'e dahi irâe ve ihtar ile ikisi birden Cenab-ı Hakk'ın verdiği selâmete şükür için ellerini göğe kaldırdılar.

(İntihâ-yı kitâb-ı sâbi')

Sekizinci Kitap

Birinci Bap

Hüseyin Fellâh'ın Cebelitarık taraflarına seyahati münasebetiyle birkaç vakit için Cezayir'den gaybûbetine Şehlevend kadar Civelek Mustafa'nın dahi teessüf eylediğini ve fakat bu teessüf mahza haydutlara karşı bütün bütün kuvvetü'z-zahrsız kalmaktan neşet etme bir şey olduğunu bundan mukaddem beyan eylemiştik. Hüseyin'in Cuy'a limanından hareketi haberi geldikten birkaç gün sonra bızı mütalâat ve mülâhazat-ı hasudâne Civelek'in bu teessüfünü bir nevi memnuniyete tahvil etmeğe başladığı buraca kayda şayan bir inkılâptır.

Civelek, mülâhazât-ı vâkıasını şu yolda tertip eylemişti ki:

"Hüseyin Fellâh'ın Şehlevend'e gösterdiği muhabbet öyle benim hesap ve tahmin eylediğim kadar şiddetli birşey değilmiş. Araplar da habbeyi kubbe etmekte Acemler'den aşağı kalmıyorlar a! Hüseyin Şehlevend'i benim kadar sevmiş olsaydı, onun dahi bu kapıya kul olması ve Cebelitarık'a, kûh-ı Kaf'a filâna gitmek değil a, Cuy'a karyesinde bile kendisini maşrıkta kadar uzak görerek buradan bir yere ayrılamaması lâzım gelirdi. Bak bîçare Civelek'e! Şehlevend haremde, kendisi selâmlıkta bulunurken mağrip ile maşrık kadar uzakta bulunuyorum zannederek daima Şehlevend'in odasında hatta yatağı içinde ve belki yüreği derununda bulunmağı azmeder. İşte âşık böyle olur. Hâsılı nasıl düşünsem hep hükmediyorum ki bu Hüseyin'in aşkı öyle beni korkutacak kadar birşey değildir. Gelelim Şehlevend'in onu sevmesine:

Artık Şehlevend de o kadar iz'ansız değildir a! Kendisine muhabbeti olmayan bir herifi nasıl sevecek? Öyle büyük konaktan çıkmış, daima kendisine perestiş derecesinde riayete alışmış olan bir kız, olsa olsa benim gibi kendisine kul kurban olan bir adamı sevebilip, yoksa öyle Hüseyin gibi kendisini akçe ile mübâyaa edecek ve âdeta bir odalık olmak üzere istifrâş eyleyecek olan bir Arab'ı sevmez. Vakıa Hüseyin şimdilik biraz efendim

mefendim gibi lâflar paralıyorsa da bunların hep şimdilik olduklarını da Şehlevend bilir ve ileride Nogay'ın dediği gibi "Köpürsen de cerem men, şapırsan da cerem men, paramla algam men." demeğe kadar varacağını da hesap eder.

Hasılı kara babam, Hüseyin'in bu defaki seyahati benim hakkımda pek hayırlı oldu. Şehlevend'i öyle dava eylediği kadar sevmediğini Hüseyin göstermiş olduğu gibi, bunu Şehlevend dahi görmüş oldu. Bahusus bu ayrılık bir iki ay sürer ise Şehlevend'in ondan bütün bütün soğuyacağı da memûldür. Şimdi bana lâzım olan şey zevzekliği bırakıp da Şehlevend'i bütün bütün soğutacak yol ne ise ona gitmektir."

Eğer Hüseyin Fellâh filvaki Cebelitarık taraflarına gitmiş ve bunu Şehlevend dahi böyle bilmiş olsaydı, Civelek'in bu hülyası vakıa mutabık olduğu hükmedilebilirdi. Ancak "Ben Arabım. Asla yalan söylemem." davasında bulunan Hüseyin'in bu defa yalan söylediğini biz biliriz. Çünkü mûma ileyhin Cebelitarık vesilesiyle nereye gittiğini ve ne yaptığını da haber almışızdır. Civelek vakıa işin bu cihetini bizim kadar bilmezdi. Ancak Hüseyin Fellâh bu müfarakati açtığı ve "İnşaallah yakında işlerimiz bütün bütün başkalaşır." deyip de Şehlevend'in yüzüne baktığı zaman o mîzân-ı hissiyât-ı derûn olan çehrede nasıl bir tavr-ı itmi'nânla bir de alâmet-i mahcubiyyet görmüş olduğunu hatırdan çıkarmadık ya? Bu hâl ise elbette Hüseyin'in asıl meramını Şehlevend'in keşfetmiş olduğuna delâlet eder. Binaenaleyh Civelek'in ber-minvâl-i muharrer tasvir eylediğimiz hülyada bulunmasına mukabil Şehlevend'in dahi ber-vech-i âtî tasvir edeceğimiz hülyada bulunduğunu bir haber-i sahih olmak üzere haber verebiliriz.

Şehlevend derdi ki:

"Vakıa İstanbul'dan gelen mektup pek de istediğim yolda yazılmamıştır. Eğerçi ben dahi duçar olduğumuz felâketi etrafıyla ve an'anesiyle hikâye edemedim. Ancak mıknatıs gibi hisli bir çocuk olduğundan hâl-i felâketimizin kendisine mucip olduğu tesirât yek defada benden ümidini kesmesini mucip oldu. Sonra meydana koyduğu seyahat ise Cebelitarık'a değil, mutlaka İstanbul'a olacaktır. Çünkü benim ona gördüğüm hizmete mukabil onun bana vaadeylediği mükâfat Ömer'i kendi eliyle

bana ve beni ona teslim etmekmiş! Ömer İstanbul'dan buraya uçup gelmez ya! Hüseyin Fellâh gibi muktedir bir adam onu kurtarırsa gelir. Eğer benim dediğim gibi çıkmazsa ben de dünyada hiç bir şey bilmiyorum derim. Hele Hüseyin hem beni, hem de dünyada Ömer'i kurtarır ise benim ona ettiğim hizmetten pek büyük bir hizmet etmiş olur. Zira ben onu bir ölümden kurtardım ki şayet kurtarmamış olsaydım bir dakikada can verir kurtulur giderdi. O ise bizi her dakikası bir ölüm demek olarak ömrümüzün sonuna kadar devam edecek olan bir azab-ı müebbedden halâs etmiş ve bu pür-mesâ'ib ömrümüzü elbette mesut edecek esbâb-ı âtiyeyi de göze aldırmış olacaktır. Ya o hâlde ben Hüseyin'e nasıl ve ne yolda teşekkürâtla nimetşinaslığımı anlatabilmiş olurum?.. Ah! Hüseyin! Şu genç yaşımda epeyce adamlar gördüm. Fakat senin gibisini görmedim! Sen daha zengin ve daha mütehassis bir halatçı Ömer'sin! Sen pek zeki, pek âlîcenap bir Civelek Mustafa'sın! Ben ise!.. Ne olduğumu ben de bilmem!.."

Böyle mufassal ve meşrûh roman okumaktan yalnız koca karı masalı okuduğunuz zaman aldığınız lezzet gibi bir lezzetle iktifa etmeyip de her şahısta bir başka cilve ile mütecellî olan tavr-ı beşeri tedkîk ve istiknâh lezzetini dahi almak isterseniz Şehlevend'in şu son lâkırdısı üzerinde fikrinizi sabit ederek biraz vakit hükmünü ve şümûlünü araştırmak için edeceğim davete icabet gösteriniz. Şehlevend Hüseyin Fellâh için daha zengin ve daha mütehassis bir halatçı Ömer diyor. Demek oluyor ki halatçı Ömer'e servet verilir ve hissiyatı tevsî' edilirse sair havâs ve meziyyâtça biaynihî bir Hüseyin Fellâh olacakmış. (Çünkü Hüseyin Fellâh'ın servetini elinden alarak kendisini bir prangaya atıp hissini dahi taklîl etmekle halatçı Ömer hâline îsâl etmeği gönlümüz tecvîz eylemez.) Kezalik Hüseyin'i daha zeki ve daha âlîcenap bir Civelek olmak üzere hükmediyor. Bu da demek oluyor ki Civelek'in kendisinin dahi muterif olduğu safderûnluğunu bir zekâvetle bittebdil ulüvv-i cenâbını dahi müzdâd edersek o da bir Hüseyin Fellâh olacakmış. Şu sözlerin münasebet-i mütekabilesine bakıldığı zaman ise Şehlevend'in Ömer ve Hüseyin ve Civelek meyanında fikrini cevelân ettirir ve hepsini başka başka düşünür bir kız olduğu da müstebân oluyor.

Acaba Şehlevend bu muhakemesinde isabet ediyor mu?

Fıkdân-ı servet ve hürriyetinden kat'-ı nazar tahassüs hususunda zannederiz ki Ömer'e iftira ediyor. Zira Hüseyin esnayı râhda Ömer'i istintak eylediği zaman cümlemiz işittik ki Ömer'in vaktiyle Şehlevend'e ettiği muamele bir velinimete gösterilmesi lâzıme-i zimmet-i bendegî olan muâmele-i ta'zîm ve tekrim olduğunu ve her ne kadar kendisi Şehlevend için eriyip gitmek derecesinde âşık ise de bu hiss-i derûnunu kıza açmağı hayasızlık addeylediğini ifhâm eder yolda lisân kullanmıştır. Şehlevend mutlaka bu sırra vakıf olmaksızın hüküm veriyor. Kendisinin Ömer'i muhabbete davet yolunda ettiği remizleri Ömer anlamamışa döndüğünü gördüğü cihetle bu sehve duçar oluyor.

Hüseyin ile Civelek arasında yaptığı nispete diyeceğimiz yoktur. Kendisini çıldırasıya sevmek ve bu yolda ne kadar fedekârlık matlup ise cümlesini besâletkârâne ve şecîâne göze aldırmak gibi bir âşıka ilk defasında lâzım gelen hasâilde ikisi dahi müsavî görülmektedir. Şu kadar var ki Civelek safvet-i derûnu ile mümtâz ve Hüseyin ise cin gibi zekâsıyla serfirâzdır. Civelek, Hüseyin'in saye-i lûtfunda nâil-i meram olmağı açıktan açığa ümit edemiyor ise de kapalıdan kapalıya olsun o cihete meyleyliyor. Hüseyin ise kendi serveti sayesinde de nâil-i meram olmağı düşünmeyip eğer Şehlevend filvaki Civelek'i seviyor ve onun noksanını da yalnız akçeden ibaret buluyor ise tek maşukasını bu yüzden mesut etmek için olanca malını rakîbi demek olan Civelek'e vermeği de göze aldırıyor.

İyi ama muharrir efendi! Şehlevend bu kadar muhakemâta muktedir bir kız mıdır ki?.. Bakılsa cahil birşey olmalı!

Evet! Zaten bu dersler insana mektepte talim olunmaz ki! Bu dersleri insana kendi akl-ı selîmi ve tab'-ı müstakîmi verir. Evet! Şehlevend bu kadar muhakemâta muktedirdi. Muktedir olsaydı nazarında Ömer'i ve Hüseyin'i ve Civelek'i ayrı ayrı takdir edip de üçünü dahi başka başka düşünmezdi.

Korkarız muharrir efendi siz bu kızı şu üç herifin üçüne dahi âşık edeceksiniz ama bu suret bütün bütün rezalet olur. Bir erkeği üç dört karıya âşık ettirdiğiniz bir çok safsatalar ile bize de yutturdunuz. Bunun bir zararı yoktu. Çünkü erkek dördünü dahi

başka başka idare edebilirdi. Lâkin bir karıyı üç erkeğe âşık ederseniz işte bunun bir çaresini mümkün değil bulamazsınız. Vakıa bu iş bize ait bir vazife değil ise de haniya bir hatıra kabilinden olarak arz ediyoruz.

İnayetinize teşekkürler ederiz efendim. Bizim şimdilik bildiğimiz şey arz eylediğimiz kadardır. Âtiyi keşf ise hikâye âleminde dahi kimsenin bileceği birşey değildir. Fal atılamaz ki atalım. Binaenaleyh meselenin mahiyeti ne ise kendiliğiyle meydana çıkmasına intizardan başka yapacak hiçbir şey yoktur.

Şimdilik yine işimize devam edelim:

Civelek'in Hüseyin Fellâh hakkındaki tasavvuratıyla Şehlevend'in mülâhazat-ı vakıası nisbet edilirse aralarında görülecek mübayenetin mübayenet-i kâmile olacağı derkârdır. İşte fikirlerinde bu mübâyenet mevcut iken bir akşam Şehlevend yatağında uyku dedikleri nimete nail olamadığından ve birbirini takiben vürud eden nice bin evhâm ve hayalât dahi uykusuyla beraber rahat ve huzurunu selb eylemiş bulunduğundan hiç olmazsa Civelek'in bazı safderûnâne tuhaflıklarıyla eğlenmek için kalktı, Ahmed Bey'e asla duyurmaksızın Civelek'in yanına indi.

Civelek'i ne hâlde buldu?

Tesadüf-i garîbeden addolunmalıdır ki onu dahi kendisi gibi uykusu kaçmış ve yatağı içinde yuvarlanmakta bulunmuş olduğu hâlde rast getirdi.

Civelek bu ni'met-i gayr-i müterakkibe üzerine nasıl memnun olacağını bilemeyerek kalktı ve memnuniyet onu yüzünden gözünden etrafa saçılarak kızı istikbâl eyledi. Aralarında cereyan eden kelimât şu oldu:

İkinci Bap

Civelek– Vay Şehlevendciğim! Sen geldin ha? Bana geldin öyle mi? Vallahi akşamdan beri hep seninle, senin hülyanla vakit geçirmekteydim. Uykum kaçtı ama kaçtığına da memnun oldum. Vakıa uykuda da yine seninle meşgul olacak idiysem de ekseriya sen rüyada bile beni her zamanki merhametsizliklerinle kahretmekte olduğundan uyanık iken ettiğim hülyayı

daha tatlı bulmaktayım.

Şehlevend– (Münbasitâne) Uyanık iken nasıl hülya ediyorsun bakayım?

Civelek– Nasıl mı? Söylesem dinleyecek misin?

Şehlevend– İşte görüyorsun ki dinlemek için sual ediyorum.

Civelek– Söylerim ama korkarım sonra darılırsın.

Şehlevend– Hayır bu gece hiç sana darılmayacağım.

Civelek– (Âdeta inanamayarak) Darılırsın Şehlevendciğim darılırsın! Vallahi seni darıltmayı beni kahr ve tekdir etmemek için değil, yalnız kendi kendini üzmemek için istemiyorum. Hele şu ağlayışların yok mu Şehlevendciğim? Beni en ziyade eriten, bitiren işte odur.

Şehlevend– (Civelek'in bu sözünden hasıl olmağa başlayan tesiri dahi cebr-i nefsle menederek ve kasvet-i derûnunu yenmek için çocuğu mutlaka söyletmek isteyerek) Bu gece sana hiç darılmayacağım dedim a?

Civelek– Hiç mi?

Şehlevend– Evet!

Civelek– (Çıldırırcasına sevinerek) Korkarım bu gece leyle-i kadirdir. Yoksa artık bana ettiğin cevr ve cefanın çoğa vardığını anladın da insafa, merhamete mi geldin Şehlevend?

Şehlevend– Ha! İşte yalnız sözü bu taraftan açarsan darılırım. Ben sana hülyanı sordum. Onu hikâye edersen darılmam! Hatta memnun bile olurum.

Civelek– Peki Şehlevendciğim, baş üstüne! Tek sen darılma da ben sözü hiç o taraftan açmam! Sana yalnız hülyamı hikâye ederim. Yani sen demek istiyorsun ki bu gece seni biraz eğlendireyim. Öyle değil mi?

Şehlevend– Beni eğlendirirsen bir zararı olur mu?

Civelek– Nasıl zararı olur be kardeş! Seni eğlendirebilmekten ziyade dünyada benim için fayda mı olur? Hem de hülyam ne kadar tuhaf, ne kadar eğlenceli, bilsen! Evveline bir de "Bir varmış bir yokmuş." koyarsan âlâ bir masal olur.

Şehlevend– Başla bakalım.

Civelek– Hülya ediyorum ki bir kere Hüseyin Fellâh seni benim kadar sevmediği cihetle sen de onu beni sevdiğin kadar sevmiyorsun.

Şehlevend– Hülyanın alt tarafları da böyleyse çürük bir hülya!

Civelek– Niçin?

Şehlevend– Hüseyin'in beni senin kadar sevmediğini neden hüküm ediyorsun?

Civelek– Seni sevmiş olsa burada bu hâl içinde bırakıp da Cebelitarık'a gider miydi? Ticaret işleri içinmiş! Elindeki bunca mal yetişmiyor mu? Bak bana! Senden bir dakikacık ayrılmak istiyor muyum?

Şehlevend– Hüseyin Fellâh'ı Cebeltarık'a mı gitti hesap ediyorsun?

Civelek– Nereye gitti ya?

Şehlevend– Bilmem. Fakat Cebelitarık'a gitti diye hesap ediyorsan farzedelim ki hülyan çürük değildir.

Civelek– Ama öyle değil mi Şehlevendciğim? Seni burada bırakıp da kâr arkasına düşsün! Cihanda sana yâr olmaktan büyük kâr mı olur? Ne ise ben seni buradan kaptığım gibi kaçırmışım. Çünkü başka türlü kurtarmağa kudretim yok, param yok, pulum yok.

Şehlevend– Başka türlü kudretin olmadığı hâlde kaçırmağa nasıl kudretin olur?

Civelek– Bre baba! Şuradan başımızı almış gidivermişiz. Hülya değil mi bu?

Şehlevend– Ben de seninle gitmeğe razı olmuşum öyle mi?

Civelek– Ha! Öyle ya! Hüseyin Fellâh'ı sevmedikten sonra artık bu dünyada sadık Civelek'ten başka kimi seveceksin?

Şehlevend– Kaçmışız gitmişiz ama haydutlar sonra bizi ne yapmışlar?

Civelek– (Mağrûrâne) Orasını sen düşünme Şehlevendciğim! Onu ben düşünürüm! Seni muhafaza etmek bir kere bana kalsın da bak. Allah'a sığınıp da bir kere de yatağana asılırsam vallahi

dağları bile ikiye biçerim inanmazsın?

Şehlevend– Buna kemaliyle inanırım!

Civelek– Hasılı başımızı almışız gitmişiz. Gide gide insan kalabalığı olan yerlerden çıkıp âdeta tenha dağlara düşmüşüz. Bir de ağaçları güzel, mevkii güzel, havası güzel, haniya şu insanın bakmakla, oturmakla doyamayacağı bazı yerler vardır ya? İşte öyle bir yere varmışız. Birbirimize "Burada kalalım mı? Kalalım." demişiz. Ben hemen kollarımı sıvayıp oraya bir kulübe yapmaya başlamışım!

Şehlevend– Bunlar hep iyi. Lâkin oraya kadar bir günde gidememişiz ya? Elbet beş on günde gitmişiz. Yolda ne yemişiz? Ne içmişiz? O kulübeyi yapmak için balta testere filân lâzım! Onları nereden bulmuşuz?

Civelek– Canım arkamızda bir torbacığımız ve içinde böyle en lâzım olan şeylerimiz varmış. Ben onları da düşünmedim değil. Düşündüm. Fakat söz uzamasın diye sana oralarını açmıyorum. Kulübeyi yaptıktan sonra "İşte burası bizim evimiz yuvamız olsun." diye içine girmişiz. Orada yavaş yavaş koyun sığır gibi hayvanlar edinmişiz. Bir güzel bahçe, bir iki tarla tanzim etmişiz. Hayvanlarımızın topraklarımızın mahsulüyle beylerden paşalardan iyi yaşamağa başlarız. Ah! Bu ömür ne ömürdür Şehlevend? Ses yok sada yok! Bizi taciz edecek hiçbir şey yok. Dağlar taşlar hep bizim emrimize muntazır gibi bir hâlde! Kuşlar bizi eğlendirmek için ötüyor, çiçekler kendilerini bize beğendirmek için türlü türlü renklerle boyanıyor, yağmur bizim menfaatimiz için yağıyor, güneş bizim inbisâtımız için açılıyor!

Şehlevend– (İçini çekerek) Ee, bunlar burada yani insanların içinde de hep bizim için olmuyor mu?

Civelek– Öyle olmak lâzım gelir. Öyledir. Allah onun için yaratmıştır. Ama ah! Şehlevendciğim, nasıl söyleyeyim bilmem ki!.. Yüreğimde neler var ama dilimde yok!.. Şu kadar söyleyebileyim ki bunlar hep bizim için yapılmıştır ama insanlar birbirinin boğazına sarılmaktan vazgeçerler mi?

Şehlevend– Sanki ne demek istersin?

Civelek– Bak ne demek isterim: Allah insanları cennette yaşar gibi yaşatmağa kâfi olan bunca şeyleri yaratmış. Fakat

söyle bakayım bana ki bu dünyada bunlaradan senin ve benim için ne nasib vardır? Biz bu Ahmed Bey'in elinde neyiz? Onun bindiği at neyse biz de öyle birşey değil miyiz?.. Of aman ya Rabbi! Yüreğimde olan şeyi bir türlü ağzımla söyleyemiyorum ki... Cahil olduğumdan mıdır Şehlevend?

Şehlevend– Öyle ya! Haydi bakalım biraz daha gayret et! Misâller filânlar bul da...

Civelek– Canım şunu demek isterim ki dünya pek güzel bir dünyadır, ama insanların her biri o güzelliği hep kendisine kabullenmiş ve başka adamları hep kendisine bend etmiş. Haniya şu koyun sürüsü, sığır sürüsü tedarik ettikleri gibi bir de insan sürüsü tedarik etmişler. İşte Ahmed Bey'in de atları, itleri olduğu gibi uşakları, esirleri dahi var ki onlar da bizleriz.

Şehlevend– Sen biraz okumuş olsaydın feylesof olurdun Civelek!

Civelek– Fetirnos!.. Şey feylesof mu? Vay feylesoflar böyle mi olurlar?

Şehlevend– Böyle şeyleri onlar araştırırlar.

Şehlevend'in şu sözü üzerinde bir dakikacık tevakkuf edelim. Kızın bu lâkırdısı pek doğru değil midir? Hükemâ-yı malûmeden hemen cümlesinin terâcim-i ahvâli malûmdur. Bunlardaki fezâil-i hikemiyyeyi kaldırdığınız gibi cümlesinin birer Civelek Mustafa kaldığını görürsünüz. Ama diyeceksiniz ki hikmet safderûnluğa sığar mı? Biz de deriz ki, evet, hikmet safderûnluktan başka bir şeye sığmaz. Malûmunuz olmalıdır ki safderûn olan insan ahmak değildir. Ahmağa ahmak, budalaya budala ve safderûna dahi safderûn derler. Saf safvetten değil midir? Safderûn derûnu pek saf olan değil midir? Bunu niçin zemâyimden addederler? Ağleb, insanların içi dışı mefsedetle dolu olduğundan değil midir?

Mayası ifritlikle yoğrulmuş olan adam bir âlâ müfsid olabilir. Fakat pek âdi bir hakîm bile olamaz. Hakîm hikmeti kabul ve icra edendir. Erbâb-ı şeytanet ne bir kimsenin hikmetini kabul edebilir, ne de kendi vicdanına itaat eyler. Onların mertebe-i kemâli gümrahlık ve dalâlettir. Hakîm safderûnlardan olur. Ol safderûnlardır ki onların âyine-i musaffâ-yı vicdanlarına akse-

den ahkâm şeytanet ve mefsedetten ârî olacağı cihetle bir büyük kanun olabilecek kadar gıll u gıştan berîdir. Hükemâ içinde vatana muhabbet ve ona muhabbetle hizmet-i lâzıme-i zimmet hamiyet olduğunu anlamış, inanmış olan adam vardır ki bu itikadı yolunda muahharan canını dahi (hem de cenk ederek) feda eylemiştir. Bu davayı erbab-ı şeytanet dahi eyler. Ancak mücerret kendi garaz-ı şeytânîsi ve emrâz-ı nefsânîsi için bir âlet etmek üzere eder. İşin encamı geldi mi bu dava üzerinde fedâ-yı can şöyle dursun hatta bu son vazifeyi hüsn-i ifa edenleri dahi safderûnlukla itham eyler. "Sen geberip gittikten sonra vatan nerede kaldı? Sen nerede kaldın? Yalnız senin geberdiğin yanına kaldı." diye istihzâ dahi eder. İşte safderûnlukla cin fikirliliği bu suretle muhakeme ederseniz, safderûnluğu zemâyimden addedenleri siz zemmedersiniz. Sizden gördüğü binlerce iyilikten sonra bin birinci menfaatini dahi sizin helâkinize sa'y edenlerle birleşmekte bulan adam mutlaka safderûnlardan değil cin fikirlilerdendir. Cin fikirli olduğu içindir ki "Adam sen de! Şükran denilen şey nedir? Ahmakları aldatmak için kurulmuş bir düzendir." muhakemesine gider. Sizden gördüğü bir tek iyiliğin kadrini unutmayıp daima mükâfatına hazır bulunacak adam arar iseniz bunu safderûnlarda bulursunuz.

Şehlevend Civelek'e "Sen okumuş olsaydın feylesof olurdun." dedi. Bize kalırsa pek doğru söyledi. Zira işte görüyorsunuz ki Jean Jacques Rousseau gibi ve Voltaire gibi Diyojen gibi meşahire cihanı sarsacak kadar nam kazandırmış olan fikr-i azâdegî bizim Civelek Mustafa'ya dahi gelmiştir. Ona geldiği gibi sair nice bin emsaline de gelir. Yani hikmetin başlangıcı için tahsil lâzım gelmeyip bir akl-ı selîm ve bir tab'-ı müstakîm kifayet eder (ki o da safderûnlarda ekseriyetle bulunur) ama tahsil ve tefennün lâzımdır ki bu cevherlerden kıymetdâr olan efkâr vürûd eyledikçe kaybetmeyerek bilâkis arkasını işletip mahsûlât-ı fikriyyeyi dahi sairlerine nakletmek mümkün olabilsin! Benî beşerin cibilleti tıpkı Civelek Mustafa'nın dediği gibi değil midir? Hükemâdan pekçokları dahi öyle dememiş midir? Yani Allah bu dünyayı nev'-i beşeri her hâlde mesut edebilecek bir surette yaratmış olduğu hâlde yine o nev'-i beşere verdiği bir cibillet muktezâsınca bunlardan herbiri saadet-i dünyeviyyeye müstakillen kendileri malik olmak ve sair insanları kendisine

bend etmek davasına kıyam ederler.

Kütüb-i hikemiyyeyi açınız da bakınız, böyle midir değil midir? Lâkin bu fikir hakîkat-i mahza mıdır, diye bizden sual ederseniz size "Evet" cevabını veremeyiz. Herkes istediği gibi düşünmekte hür ise biz dahi şöyle düşünürüz ki:

Bir nazar-ı umûmî ile bakılsa vakıa insan hürr-i mutlak olarak yaşamak için halk olunmuştur ve bu dünya dahi insanı hürr-i mutlak olarak yaşatmağa kâfi olmak üzere yaratılmıştır. Ancak daha medeniyetlerinin başlangıcında insanoğlu bir suret-i medeniyyet tasavvur eylemiştir ki kendi kendisini bu suretle taht-ı kahr-ı esârete sokmuştur. Şimdi ise insanoğlunu sefâlet-i hâzırasından kurtarıp hürriyet-i tabîiyyesine nail etmek tahayyül olunur ama bu tahayyül mahza hayalât-ı riyâziye gibi hayâlât-ı hikemiyyeden maduttur.

Arşimed mi demiş, kim demiş? Kim demişse demiş olsun, hasılı denilmiştir ki, bir merkez-i istinâd bulsam küre-i arzı yerinden kımıldatabilirim. Bu hayal riyâzî bir hayaldir ki ihtimali inkâr olunamaz. Ancak o merkez-i istinâdı nerede bulmalı? İşte insanları dahi bu dünyada selâmen selâmâ bir maîşet-i ahrârâneye sevketmek sureti hayâlât-ı hikemiyyeden olarak hülya edilebilir ama bu hayali kuvveden fiile nasıl çıkarmalı? Çıkarmağa çalışmış olan yerleri görüyoruz. İnsan salhanesine benzemiş! İnsanlığın tamiri için insanlığı hedmetmek lâzım gelirse sonra tamire muvaffak olacak insanlık kalmaz ki, hatta tamir ve tecdidi mümkün olabilsin! Meğer bu inayeti tabiat maslahat ede! Yoksa insanoğlu için bundan başka teselli yoktur. Feteemmel!..

İşte bizim fikr-i mahsusumuz bu olup şu fikirden ayrılmamakla beraber efkâr-ı hikemiyyeyi yine tetkik ederiz. Lâkin mücerred bir nevi hayâlât-ı zihniye ve tasavvurât-ı fikriyeden ibaret olmak üzere tetkik ederiz. Hakikat-i mahza olmak üzere kabulünü cihanın en az tahmin olunduğuna göre on bin senelik intizamını berbat etmeği mucip buluruz. O hâlde yeni bir intizamın daha husûlünü bir on bin seneye daha muhtaç görürüz.

Yine Şehlevend ile Civelek'in mükâlemesine kulak verelim:

Civelek– Fiternoslar benim neme lâzım Şehlevendciğim?

Ben dupduru bir müslümanım. Yalnız aklımın erdiği kadar düşüne düşüne hareket etmek isterim, işte o kadar. Seninle benim rahatımız için dahi düşünüyorum düşünüyorum da öyle bir güzel dağ başında, bir âlâ su yanında koyunlarımızla, keçilerimizle, bağlarımızla, bahçelerimizle meşgul olarak yaşayıp gitmekten başka rahat bulamıyorum. Fena mı Şehlevendciğim?

Şehlevend– Fena değil! Ee sonra?

Civelek– Ha! Sonrası da var! Orada bütün bütün de yalnız kalmamışız! Çoluğumuz çocuğumuz yetişmiş!

Şehlevend– Vay! Çoluğumuz çocuğumuz da ha?

Civelek– (Biraz mahcûbâne) Öyle olmayacak mı ya? Buna da darıldın mı yoksa?

Şehlevend- Hayır darılmadım ama...

Civelek- Aması ne?

Şehlevend- Ben zannetmiştim ki o dağ başında seninle kardeş kardeşe yaşayacağız!

Civelek- Kardeş kardeşe yaşamak da birşey mi Şehlevendciğim? Karı koca gibi yaşadıktan sonra kardeş gibi yaşamak da onun içine girer!

Şehlevend-Bana kalırsa girmez. Faraza sen benim kardeşim olsan, ben seni kocam olduğun zamandan daha pek çok ziyade severdim.

Civelek- Sahih mi?

Şehlevend- Pek sahih.

Civelek- Ama o zaman sen mutlaka yine birisine varırdın ki işte ben buna hiç dayanamam!

Şehlevend- Ya varmayacak olsam, o zaman sen de beni karın olduğum zamandan daha ziyade sever miydin?

Civelek- (Kafasını kaşıyarak) Ne bileyim Şehlevendciğim? Vallahi bunu daha hiç düşünmedim! Severdim a babam severdim, ama karı koca başka birşeydir kardeş kızkardeş de başka!

Şehlevend- Ben de ikisi birdir demiyorum a? Fakat hangisi daha iyidir?

Civelek- (Sırıtarak) Hey! Bana sorarsan karı koca daha iyidir.

Biraz sükûttan sonra:

Şehlevend- İyi ama şunu sen yakînen bilsen ki benim kocam olamayacaksın. Hem de olamamaklığın için senin de kabul edeceğin sebepler bulunsa. O zaman hâlâ benimle karı koca olmak sevdasından vazgeçmeyerek kardeş kızkardeş olmaklığımı fena mı görürdün?

Civelek- (Bu sualden muzdarip olarak) Şey! Vallahi ne diyeyim Şehlevendciğim? Bunu şimdiye kadar aklıma getirmemiştim ki sana şöyledir diye cevap verebileyim.

Şehlevend- Canım şu aklının şimdilik erdiğini soruyorum.

Civelek- Şimdilik erdiğine kalırsa yine kardeşliği mardeşliği istemezdim. Ah Şehlevendciğim sana âşık olarak ölmek, seninle kardeş olarak yaşamaktan daha tatlı gelecektir zannediyorum.

Kız Civelek'e sorduğu şu son sualleri öyle bir tavırla sorardı ki çehrenin tebeddülâtından hissiyat-ı derûna intikal etmekte mahareti olan bir adam o halde Şehlevend'in yüzüne dikkatle bakmış olsaydı mutlaka derûnunda muzmer olan bir niyet veyahut bir emel veya bir şüpheyi Civelek'e hissettirmeksizin halleylemek yani çocuğun ağzını yoklamak için bu istintakı ettiğini anlardı. Zira her suali yalnız lâfzen sormayıp onu sedasına verdiği bir tatlı aheng-i mahsus ile, kaşları ile, gözleri ile ve bütün harekât-i bedeniyyesi ile de sorup, Civelek ise bu evza' ve etvarı ancak Şehlevend'in kendisine yeniden yeniye bir muhabbet peyda eylemiş olmasına haml ile sevincinden çıldıracağı gelirdi.

Bir iki saat kadar imtidad eden bu mücavebe akşamdan beri Şehlevend'in zihnini işgal eden efkâr ve evhamı dağıtamadıysa da Civelek'ten cevapları aldıkça derecesi artmakta olduğu alâyim-i mahsusasından anlaşılan can sıkıntısı üzerine kalktı odasına avdet etmeye davrandı. Bu halde Civelek kızın önüne geçerek "Bunca zamandır birlikteyiz, hiç bana bu kadar iltifat eylediğin yoktu. Hiçbir geceyi bu kadar lezzetle, saadetle geçirmedim. Allah aşkına olsun, eğer bir kusurumu gördün ise af-

fet. Bana dargın olarak gitme! Tek sen darılma da istersen kardeşliği de kabul ederim." diye istifâ-yı kusur eylemişti. Şehlevend Civelek'in gönlünü ele alacak mücâmele ile çocuğu mahzun bırakmayıp memnunen terk eyledi. Yine Ahmed Bey'e duyurmaksızın odasına gelip yatağına girdi.

Üçüncü Bap

Bu geceden sonra dahi Civelek Şehlevend'de kendisini meyûs ve mahzun edecek ahvâlin gittikçe azalmaya başladığını görür ve bunu ise evvelce kendi hülyası vechile Hüseyin Fellâh'ın Şehlevend'i bırakıp da Cebelitarık'a gidişine filhakika Şehlevend'in canı sıkılmış olduğuna hamlederek memnun olurdu.

İnsanoğlunun hali malûm a? Civelek eğer Hüseyin'in gençliğine acımamış olsaydı, ihtimal ki denizde gemisi batarak gark ve telef olmasını da dua ederdi. Zira bu bâbda ilk hülyasının vakıa mutabakatini gördükçe "Şu Arap ne kadar geç kalırsa bizim işimiz o kadar yoluna girer. Şimdilik Şehlevend'i kardeşliğe razı eyledik ya! Yavaş yavaş herşeye de razı olur." derdi.

Aradan üç beş gün daha geçti. Bu üç beş gün içinde Şehlevend üç beş defa daha Civelek'in yanına giderek çocuğun gönlünü almakta ve kendisini aleddevam kardeşliğe davet ve tahrîs etmekte devam ededursun bizim cemiyet-i eşkıya her gece akd-i encümen-i şekavet eyledikleri gibi bir gece dahi şöyle bir şeye karar verdiler.

Kandûrî- Haberiniz var mı?

Ahmed- Neden?

Kandûrî- Bizim Kurdoğlu iki vurgun daha vurmuş ki!

Ahmed-Nasıl vurgun? Bari okkalıca birşey mi?

Kandûrî- Nasıl okkalıca? Kantarlıca kantarlıca!

Gazrûf- Geçenki Arap gemisinden daha okkalı desene!?

Kandûrî- Nasıl Arap gemisi Allah'ı seversen? Kantarlı diyorum, kantarlı. Geminin yarım pay alan tayfalarına bile onbeşer iryâl bilmem kaçar arşın çuha vesair akmişe düşmüş. Hele Kurdoğlu'nun hissesi bin beşyüzden ziyade iryâli geçmiştir ya! Ondan başka bir de âlâ navi sefine ki Frenk işi! Altı bütün bakır

kaplı!

Gazrûf- Demek oluyor ki bir Frenk sefinesini vurmuşlar ha?

Kandûrî- Evet! Hem de hangi gemi ile vurmuşlar biliyor musunuz? Yine o mahut Arap navisiyle!

Veysel- Evet! Bunu ben de işittim. Arap navisinin tamiri bitip de denize indirdikleri zaman gemi sağ tarafına meyl ederek inmişti de bunu Kurdoğlu pek uğur saymıştı.

Kulaksız- (Bu zamana kadar güç hâlle sabrederek) Gördünüz mü a kardaş, gördünüz mü bir kez?! Söylesek söz olur, söylemesek dert olur. Biz gideriz de beş on kuruş çalıp çarpmak için sırran veyahut cebren âdeta hırsızlık ederiz. Herifler bir küçük gemi ile denize çıkarlar. Deniz şeytanı mıdır, okyanus vampiri midir nedir, hasılı önlerine ne çıkarsa vururlar. Arap demezler vururlar, hacı demezler vururlar. Amma Frenk imiş! Basarlar gülleyi. Amma beylik imiş! Verir dumanı! Nihayet hazineler alırlar. Esirlerini bir ordu kadar çoğaltırlar.

Aziz- Deniz şeytanı, okyanus vampiri dediğin nedir?

Kulaksız- Haniya o Canındanbezdi Reis miydi, neydi, şu Kurdoğlu'nun ortağı?

Aziz- Ee?

Kulaksız- Haniya ilk önce o bir Arap gemisini vurmadı mıydı? İşte onun ismi Deniz şeytanı değil miydi?

Aziz- Ne söylüyorsun Allah'ı seversen? Söylediğin lâkırdıdan hiçbir şey anlaşılmıyor.

Kandûrî- (Hiddetle) Sen de deli gibi oturmuşsun da koca kulağı dinliyorsun! İşte Kurdoğlu'nun bu defa Frenk gemisini vurmuş olduğu Arap navisinin ismi Şeytanü'l-okyanus olduğunu anlatmak istiyoruz. Lâf lâzım değil mi ya? Böyle bir lâf söylemiş olsun diye mırıldanıp duruyor.

Kulaksız-(Barut gibi parlayarak) Fena mı söylüyorum efendim? Bunu da beğenemediniz mi beyim? Herifler bir çürük gemi ile gitsinler koca bir Arap gemisini vursunlar. İçi hacı dolu! En züğürtünde birkaç bin arslanlı var! Paraları alsınlar, hacıları esir etsinler, her hissedar beşer onar köle cariye sahibi olsun. Kurdoğlu da koca bir navi kabullensin. Sonra vakit kaybetmeye-

rek onu tamir ile gitsin iki vurgun daha vursun. Hem de nasıl vurgun ya? Sen diyorsun ki okkalı değil, kantarlı! Hasılı âlem ihya olsun, biz ağzımızı poyraza açalım da yine birşey söyledik mi koca kulak diye seni tahkir etsinler!

Ahmed- İyi ya! Bu kadar bağırmanın manası ne? Âlem kazandı, biz kazanamıyoruz diye şimdi kendi kendimizi vuralım öldürelim mi?

Ahmed Bey'in bu tekdiri üzerine Kulaksız yelkenleri suya indirerek sesini kesmiş olduğundan eşkıya yine söze başlamışlardır:

Gazrûf- Ee! Kulaksız pek de haksız değildir. Şimdi Kurdoğlu, köpek oğlu, filân oğlu böyle Karun hazinelerine malik olsunlar da biz uzaktan ağzımızı açıp da mı bakalım?

Ahmed-Ağzımızı açıp bakalım diye kim dedi? Müzakere etmiyor muyuz? Elbet biz de bir şeye karar veririz.

Kulaksız- (Korkusundan yarım sesle) Veririz veririz! Biz böyle müzakereler, kararlar ile pek çok fırsatlar daha kaybederiz.

Kandûrî- Vallahi benim zihnimde birşey var ama teklifine de cesaret edemiyorum.

Ahmed- Korkma, söyle bakalım nedir? Sen pek de boş yere zihin yormazsın.

Kandûrî- Boş yere zihin yormam ama bu işte benim kumandam ile hareket ederseniz o zaman söylerim.

Gazrûf- Canım bir kere söyle bakalım. Anlayalım, dinleyelim de kumandayı sana mı vermek lâzım gelir, ne icab ederse ona göre hareket eyleriz.

Kandûrî- Ben diyorum ki biz de Kurdoğlu'yu soyup soğana çevirelim. Herif bakakalsın.

Kulaksız- Gördünüz mü bir kere efendimizin aklına geleni! Tereciye tere satmaya başladı. Kurtlar av bulamayınca birbirini paralarmış!

Ahmed- (Tekdir-âmiz bir tavırla) Sana soran yok!

Gazrûf- Fena olmaz! Fakat bunun için ne yol düşünüyorsun?

Kandûrî- Bunun için ne yol mu düşünüyorum? Düşündüğüm yo-

lun semeresi bir günde alınmaz ise de er geç alınacağına hiç şüphe etmem! Kurdoğlu'nun dairesine bir adam kapılandırırız. Bizim adamlarımızdan. Hem de en sadık adamlarımızdan. Meselâ Civelek Mustafa'yı! Anladınız mı? Orada herşeyi görür, gözetir, anlar, dinler! Sonra o gece bize kapıyı açar! Biz de... Anlıyorsunuz a?

Aziz- Vallahi fena değil amma!...

Gazrûf- Amması ne olacak? Pekâlâdır.

Veysel- Benim de aklım kesiyor. Ama biraz beklemek lâzım gelecek!

Ahmed- Geç olsun da güç olmasın derler.

Kandûrî- Demek oluyor ki hepimiz ittifak ediyoruz.

Cümlesi birden- Hay hay!

Kandûrî- Öyleyse riyaseti bana vereceksiniz. Zira benim bir marifetim daha var ki onu kimseye söylemem!

Gazrûf- Nasıl marifet?

Kandûrî- Söylemem demedim mi?

Gazrûf- Canım şunu biraz biz de anlayalım. Sihir mi keramet mi?

Kandûrî- Hemen de öyle birşey! Size şu kadar söyleyim ki meselâ göndereceğiniz adam bize kapıyı açtı! Konak içine girdik. Orada onbeş yirmi kişi var. Silâh kullanmaya da mahal yok. Çünkü memleket içidir. Onlara kendimizi duyurmamak için başka bir marifet kullanmak lâzım gelmez mi?

Ahmed- Ha! Anladım. Onları zıbar...

Kandûrî- (Ahmed Bey'e lâkırdısını bitirmeye meydan vermeden) Sussss!.. Bilirsen dallandırmak olmaz.

Gazrûf- Senin aklın kesti mi Ahmed Bey?

Ahmed- Pekâlâ!

Gazrûf- Öyleyse biz de tabi oluruz.

Ahmed- Fakat herhalde bu işi bir iyice düşünmek lâzımdır.

Kandûrî- Öyle ya! Öyle ya! Ben de size hemen bu akşam işe başlayalım demiyorum a? Düşünür taşınırız. Madem ki Kurdoğlu gibi Dişbudak Reisi gibi öyle enginlere gidip de külliyetli av

avlamaya bizde kudret yok. Biz de onları avlarız!

Kandûrî'nin bu lâkırdısına cümlesi kahkahalar, fakat tahsin kahkahaları ile gülmüş olduklarından Kulaksız'ın "Avlarsınız! Ben de bilmem neyi avlarsınız?" diye ettiği müstehziyane itirazı işitmemişlerdi.

Eşkıyanın bu muhaveresini hem dilsiz hem sağır olan cariyenin birşey işitmeyerek, birşey anlamayarak ve yalnız alık alık dinlemiş ve belki dinler gibi yapmış olacağını anlarsınız. Vakıa Civelek dinler gibi yapmayarak âdeta dinlemiş idiyse de anlayışça bir sağır ve dilsizden ziyadeye varmamıştı.

Fakat ne idi o dilsiz kızdaki ızdırap? Sanki içinde gayet şiddetli bir sancı kendisini yiyip bitiriyormuş gibi kıvrım kıvrım kıvranmaya başlamıştı. Hatta Ahmed Bey dahi bunun farkına vararak sağ elini (Deli Corci gibi) silkerek, sallayarak çehresiyle dahi sual tavrını gösterdi ve kıza "Ne oldun? Ne var?" demek istediğini anlattı. Kız iki elini böğürlerine tutup bir tavr-ı muzdaribâne ile beyân-ı hâl eylediyse de Ahmed Bey'in bir dilsiz cariye ile meşgul olmaya vakti olmayıp derdest bulunan işiyle meşgul olduğundan kızın cevabı üzerine hiç sesini çıkarmamaştı.

Ahmed Bey'in gösteriği yol üzerine Civelek dahi Şehlevend'in ıztırabını anladı. Hem de Civelek Şehlevend'i Ahmed Bey gibi düşünmediğinden "Aman Şehlevendciğim! Ne oldun?" diye üstüne titremeye dahi davranmıştı. Ancak hâl ve mevkiin bu istifsâr-ı hatıra müsaadesi olmadığı derkâr bulunduğundan eşkıya yerli yerine dağılıncaya kadar sesini çıkaramamağa mecbur olmuştur.

Nısfu'l-leyle doğru eşkıya dağıldıktan sonra Civelek, Ahmed Bey'in derin uykuya dalmasını dahi beklemeyerek hemen kalktı, bir dereceye kadar ihtirazla Şehlevend'in odasına geldi. Halbuki Şehlevend dahi o gece Civelek'e gitmek için beyin derin uykuya dalmasına intizar ederdi. Binaenaleyh Civelek'i görünce:

Şehlevend-Aman a çocuk! O haydut henüz uykuya varmadı!

Civelek- (Gazûbâne) Varmadıysa varmayıversin! Canına

susadıysa kalksın da buraya gelsin! Ben seni akşamki hâl içinde görürüm de dayanabilir miyim? Nedir bizim bu haydudun elinden çektiğimiz be?..Vallahi Şehlevendciğim! Sen izin vermiyorsun, yoksa emret gideyim, köpeğin boğazını sıkıvereyim!

Şehlevend- Sakın ha? Hem böyle dik sözler de söyleme! Hüseyin ne dedi unuttun mu? Bunların hakkından yavaş yavaş gelmeli!

Civelek- (Kendi kendine) Şu cenabet Arab'ın birkaç vakittir adı battı idi, nereden aklına geldi? (Kıza) Ee senin derdin neydi Şehlevend? Niçin öyle benzin simsiyah oldu?

Şehlevend- Sen burasını hiç sormayacaksın!

Civelek- Nasıl sormayacağım? Sen hasta olursun da ben sormamam olur mu? Bu da tuhaf be!

Şehlevend- Ben hiç hasta değilim!

Civelek- Öyleyse akşamki o hâl neydi? Yüzüne baktığım zaman ödüm patladı!

Şehlevend- Evet! Akşamki hâlim pek fena idi. Ol kadar fena ki o anda yüreğime inip de ölmediğime şaşıyorum. Lâkin sonra düşündüm ki onun bende pekâlâ bir ilâcı vardır.

Civelek- Nedir?

Şehlevend- Senin himmetin!

Civelek- Benim himmetim mi?

Şehlevend- Evet! Eğer sen benim dediğimi yaparsan ben de bu derde çare bulmuş olurum. Yapmazsan korkarım ki sevgili Şehlevendciğini mezara gömersin.

Civelek- (Aklı başından giderek) Mezara mı? Oraya ben girerim ben! Ben dururken sen mezara girmezsin!

Şehlevend- Ölüme de çare bulursun ha?

Civelek- Mümkün ise ben sana bedel giderim!

Şehlevend- Hiçbirimizin gitmesine hacet yoktur. Sen yalnız benim dediğimi yap!

Civelek- Ben ne zaman senin dediğini yapmadım a Şehlevendciğim?

Şehlevend- Şimdiye kadar senden kendim için hiçbir şey is-

temedim! Ne istedim ise hep Hüseyin için istedim. İşte ilk defa olarak senden şimdi kendim için bir hizmet isteyeceğim.

Civelek- Emret! Emrin baş üstüne!

Şehlevend- Kandûrî'nin dediğini işittin idi ya?

Civelek- Haniya Kurdoğlu'nun vurgun vurduğunu değil mi?

Şehlevend- Haniya Kurdoğlu'nun konağına bir adam göndereceklerini söylediği zaman "Meselâ Civelek Mustafa'yı." dememiş miydi?

Civelek- Haa, demişti, amma onu bir söz gelişi olarak söylemişti. Hiç ben öyle yere gider miyim? Beni onlar kendileri gibi haydut edemezler kuzum!

Şehlevend- Öyleyse dediğimi yapmayacaksın demek!

Civelek- Niçin?

Şehlevend- Çünkü "Gitmem" diyorsun.

Civelek- Vay "Giderim" mi diyeyim?

Şehlevend- Sen oraya gideceksin. Hatta onlar seni unuturlarsa bile sen "Oraya beni gönderiniz. Beni hiç tanımazlar. Bu iş tamam benim işimdir." diye mutlaka kendini gönderteceksin!

Civelek-(İstiğrabla) Ee?

Şehlevend- İşte öyle. Oraya gidip haydutların istediği gibi konağın hâlini tahkik edeceksin. Hem de bir surette ki Kurdoğlu takımı mahut Arap gemisini vurduğu zaman kaç esir almışlar, kaçı karı, kaçı erkek, kaçı çocuk, bunları kaç kişi pay etmişler, esirlerin adı nedir, buralarına varıncaya kadar herşeyi öğreneceksin.

Civelek- İyi ya a babam, şu Kurdoğlu sana ne yaptı ki?

Şehlevend- Orasını sormayacaksın demedim mi ya?

Civelek- Pekâlâ! Haydi sormayım. Lâkin bu senin istediğin iş benim elimden gelir mi?

Şehlevend- Niçin gelmesin? Başka ne işin var? Orada önüne gelenden sorar öğrenirsin. Bir de haniya senin o yarım bıçak kını yok mu?

Civelek- Ben seni bulduktan sonra onu bilmem ne tarafa attım.

Şehlevend- Kaybolmadı ya? Onu bulur, hikâyesini de herkese anlatırsın.

Civelek- Güzel ya a babam, bunun hikmeti?

Şehlevend- Hikmetini hiç sormayacaksın. Aralıkta bir vakit buldukça bana gelip aldığın malûmatı hikâye edeceksin. Bunu anladın mı? İşte bana bu işi de görürsen...

Civelek- (Yılışarak) Ee, görürsem?..

Şehlevend- Sana yok yok!

Civelek- Ben öyle yokları istemem. Var demeli var!

Şehlevend- Artık alt tarafını sorma! İyi anladın mı? Ne zaman bu işi sana teklif ederlerse biraz naz etsen zararı yok, ama bütün bütün reddetmeyip mutlaka kabul etmeli. Eğer onlar sana teklif etmezlerse o zaman sen onlara teklif etmelisin!

Civelek- Anladım! Yaparım. Ama bak demek oluyor ki senden ayrılacağım! Artık ayrılık başı için olsun bir öpücük yok mu?

Şehlevend- Namuslu bir babayiğit böyle mi söyler?

Civelek- A babam! Ne söylemiş olsan o saat karşılığını bulur. İstemem Şehlevendciğim istemem! Öpücük de istemem. Fakat hiç olmazsa beni hatırdan çıkarmazsın ya?

Şehlevend- Deli! Bu mahzuniyet ne? Sanki bütün bütün mü ayrılıyormuşuz? Birkaç günlük iş!

Civelek- Bütün bütün ayrılmayacağımızı ben de bilirim! Fakat ben orada bulundukça sen beni unutup benden soğumazsın ya?

Şehlevend- Billâhi Civelek sen delisin. Hiç bir kere tanıdığım, iyiliğini gördüğüm adamı bir daha unutur muyum?

Şu yüzden açılan sözde devam etmeyi Civelek Mustafa kendi çıkarına asla muvafık bulmadı. Zira bir kere gördüğü adamı unutmamak Hüseyin Fellâh'ı dahi unutmayacağını ifham demek olduğunu kestirip ancak Şehlevend'in bu işe nasılsa pek ziyade ehemmiyet verdiğini dahi görmekle kızı kendisine bend etmek için bu hizmeti hüsn-i îfâya kat'iyen karar verdi. Bahusus bu işte hiçbir tehlike dahi görmezdi. Binaenaleyh sözü başka tarafa yani yine Şehlevend'i ne kadar sevdiğinden ibaret bir bahse çevirip bu yolda tatvîl-i makali ise Şehlevend istemez

idiyse de çarnaçar Civelek'i yarım saat kadar daha dinleyip badehu ikisinin dahi gözlerinden akan uykusu müfarakat ve istirahatlarını emreyledi.

Dördüncü Bap

Şehlevend'in gösterdiği telâşa bakılırsa Kandûrî'nin vukû bulan teklifi üzerine eşkıya hemen ertesi günü Civelek'i Kurdoğlu'nun hanesine musallat etmeli idiler. Ancak ertesi akşamki müzakereleri dahi yalnız dün geceki gibi en sadık adamlarından birisini Kurdoğlu'na göndermekten ibaret kalıp, bu sadık adamı henüz intihap ve tayin etmediklerinden Şehlevend o gece dahi Civelek ile birleşip birçok talimat daha vermiştir.

Bu gecenin daha ertesi ve daha ertesi geceler dahi o sadık adam intihap olunmadı. Şehlevend ise her gece Civelek ile birleşerek ol kadar talimat vermişti ki Civelek "Demek oluyor ki o Arap navisinin içinde kaç tahta ve egser ve ip filân bulunduğuna kadar tahkik edeceğim ha?" diye aklınca Şehlevend'i nev'amâ istihzaya bile kalkıştıysa da Şehlevend "Sana rica eylediğim şeyleri zevzekliğe mi hamlediyorsun? Demek oluyor ki istediğim malûmatı tamamıyla almaya çalışmayacaksın." deyince Civelek, Şehlevend'i gücendirdim zannıyla ne diyeceğini şaşırıp "Billâhi Şehlevendciğim zevzeklik etmiyorum. Eğer geminin iplerine, tayfalarının, yolcularının şekillerine, simalarına, nereli olduklarına, kimin nesi bulunduklarına dair, hasılı ne kadar mümkün ise o kadar malûmat almaya çalışmazsam seni sevmiyor olayım! Sana olan muhabbetimde yalancı olayım! Anladın mı Şehlevendciğim? Benim için bundan büyük yemin olamaz!" diye kıza teminât-ı lâzimeyi verebilmiştir.

Aradan iki gün daha geçtikten ve biz söylemeden sizin anlayacağınız vechile Şehlevend hâlâ talimât-ı vâkıasını tekrar ederek Civelek'e bir güzelce ezberlettikten sonra bir akşam eşkıya işe kat'iyen karar vermeleriyle Ahmed Bey, Civelek'i cemiyetin içinde mevki-i muhatabaya çekip "Ey Civelek! Şimdiye kadar konağım içinde bana ettiğin hizmetten nasıl memnun olduğumu, nasıl teşekkür edeceğimi bilemem! Ancak cemiyetimize henüz hiçbir hizmetin sebkat etmemiştir. İşte bu kere cümlemiz senden şöyle bir iş istiyoruz ve senin bu işi becerebileceğini ise cümlemiz ümit ediyoruz!" mukaddimesiyle mese-

leyi Civelek'e açtı.

Civelek'in Şehlevend'den aldığı talimat malûm a? Hatta bunu bir tiyatro oyuncusunun oynayacağı oyunu ezberleyip de tiyatro temaşagâhında hazırında ve hatırında olanı arz etmesi gibi Civelek dahi müstahzarı olan kelimâtı irada başladı. Dedi ki:

Civelek- Vallahi beyim, ben de sizden gördüğüm efendiliği inkâr edemem ve buna nasıl teşekkürler edeceğimi de bilemem. Ancak korkarım ki bu iş benim elimden gelmez. Bu korkum ise kendi başım için değildir. Sizin işinizi bozarım da umduğunuz şeye benim sebebimle nail olamazsınız diye korkarım.

Civelek bu sözü söylediği vakit gözleri bilâ-ihtiyar Şehlevend'e akmış olduğundan eğer eşkıya bu hâle dikkat etmiş yani Civelek'in yüzüne bakmış olsa idiler, çocuğun tavrında "Nasıl? Beğendin mi? Verdiğin talimatın hükmünü güzel icra ediyor muyum? İşte hepsini böyle harf beharf icra edeceğim!" gibi manalar olduğunu ihtimal ki anlayabilirlerdi. Bereket versin ki bu dikkati eden bulunmadı. Hatta Şehlevend dahi sırrı faş etmek muhatarasından korktuğu cihetle odada durmayıp dışarıya çıktı.

Kandûrî- Hayır Civelek! Ben bu dünyada hiçbir şeyden anlamazsam adamdan anlarım. İnsanın yüzünü gördüğüm gibi kaç paralık adam olduğunu ne işe yarayabileceğini derhal kestiririm. Bu iş içinse senden daha ehil ve erbab bir kimseyi göremiyorum. Artık hepimizin hatırını yapmak istersen bu hizmeti kabul etmelisin!

Civelek- Ben kabul etmem demiyorum a Kandûrî Ağa? Siz emrettikten sonra ortaya kellemi bile koyarım. Ben özrümü söyledim. Sonra kabahati bana bulmayınız da...

Ahmed- Hayır! Kabahati sana bulmayız.

Kulaksız- (Kendi kendine) Eğer kabahati sana bulmak için işin içinde bir yolsuzluk daha çıkarsa sen hiç korkma! Kabahati sana bulamazlar. Çünkü sen o zaman Hamid gibi soluğu ahirette almış olursun!

Kandûrî- Buradan oraya ne halde ve diyerek gideceğini bilir misin?

Civelek- Bir haftadan, on günden beri söylediğiniz lâkırdıları hep dinliyorum. Artık buradan oraya ne diye gideceğimi de bilmez miyim? Orada ne yapacağımı bile şimdiye kadar öğrendim. Ezber ettim!.. Güya kapısız kalmış bir garip yiğitmişim de...

Ahmed- Anlaşıldı! Bilirsin!

Kandûrî- Adam, Civelek'in dirayeti yerindedir be!

Kulaksız- (Kendi kendine) Çocuğu öldürtmek için ne kadar da koltuk veriyorlar!

Ahmed- Eğer bu işi umduğumuz vechile başa çıkarabilirsen kârdan senin hissen ayrılacaktır.

Civelek- Ben hisse filân istemem. Efendilerimin sağlığı benim için en büyük hissedir.

Gazrûf- Aferin be Civelek.

Ahmed- Elbet! İstanbul uşağı, ne kadar olsa arif olur!

Haydutlar Civelek'i teşci ve teşvik edecek daha sair koltukları da verdikten sonra yarından tezi yok işe mübaşeret etmesini ve paraca filhanca bir şeye lüzum görünürse gelip Ahmed Bey'e beyân-ı hâl eylemesini de emrederek dağıldılar.

Gece uyku vaktinde Civelek ile Şehlevend'in yine birleşecekleri bedîhiyattan olup bu ictimada ise Şehlevend Civelek'e artık hiç bu gûne talimat vermeye lüzum ve ihtiyaç göremeyip, yalnız çocuğun aşk ve şevkini müzdâd edecek iltifatlar ile vakit geçirdi. Ol kadar ki Civelek eğer hizmetini Şehlevend'e beğendirebilirse kızın artık Hüseyin'e filâna bakmayarak meyli kendisine olacağını ve hatta Şehlevend dahi iyiliğe iyilik ve ihsana ihsan davasında bulunduğundan bu hizmetine mükâfaten birlikte başlarını alıp dağlara kaçmasa bile artık nimet-i tezevvücü ve meta-ı visali kendisinden esirgemeyeceğini yakînen anladı ve ümit eyledi.

Bunlar o gece âdeta sabahı bulmuşlardı. Tamam ortalık ağarmaya başladığı zaman Şehlevend, Civelek'e "Haydi artık git! Seni Allah'a emanet eyledim kahramanım! İnşallah yiğitliğini bu işte de gösterirsin. Senin gibi maşukası için bir hizmete giden kahraman âşıklara maşukalara peşin bir mükâfat olmak üzere elini öptürürler! Al elimi de öp!" demesiyle Civelek bunca

vakittir Şehlevend'e yalvarıp yakardığı hâlde henüz böyle âşık, maşuk, kahraman, ihsan filân lâkırdılarını işitmemiş olduğundan sanki efsun işitiyormuş gibi sözün tesiriyle gaşyolmak derecelerini buldu ve maamafih gerçekten maşukası bulunan kızın kendisine takdim eylediği desti bus etmekten dahi vazgeçmeyerek aldı şapır şapır öptü. Ne dersiniz? Bu kadar kanı olan ve binaenaleyh taş yürekli olması lâzım gelen bîçare Civelek Şehlevend'in elini üç beş damla gayet iri ve sıcak göz yaşlarıyla ıslatmasın mı? Lâkin aşkın bu feyzi nice bin emsâl ile müsbet ve meşhurdur. Bahusus bundan mukaddem dahi ispat eylemiş olduğumuz vechile Civelek bir kanlı katil, haydut değildir, mahza vikaye-i nâmûs-ı merdâne yolunda gazâ nevinden cenk etmiş bir kahramandır. Yüreği hissiyat-ı kahramanâne ve bununla imtizacı pek âsân olan tesirat-ı âşıkane ile dopdolu bulunan bir adam için bu dakika gibi dakikalarda ağlamak alâmet-i ızdırap değil bilâkis alâmet-i zevk ve lezzet olduğunu da ihtar etmeliyiz. Lâkin ne alâmeti olursa olsun o anda mutlaka Şehlevend dahi Civelek'le hemhâl olmuş bulunmalıdır ki son defa olarak yüzüne bakan âşıkına o siyah ve uzun kipriklerinin her birine pırlanta tanesi gibi sâfî ve berrak birer cevher asmış olduğu halde tevcih-i ayn-ı şefkat eylemişti!

Ahmed Bey, uykudan uyanıp da dilsiz cariyeden Civelek'i sorduğu zaman kız cevap olarak yalnız avucu içine üflemişti. Bu cevap bey için sükût-ı sahihi mucip olmadığından vesair istediği tafsilâtı dilsize sorabilmeyi dahi beceremediğinden kalktı, tenezzülen Civelek'in odasına kadar gidip bilmuayene Civelek kendisine müteallik olan elbise ve çamaşır ve silâh gibi eşyayı alıp götürmüş olduğu cihetle dilsizin avucuna üflemekten ibaret olarak verdiği "Gitti" işareti Civelek'in îfâ-yı vazifeye gitmiş olması demek olduğunu anlayarak müsterihan odasına avdet eyledi.

Şehlevend için her fırsat düştükçe masumiyetini Ahmed Bey'e ispat etmek politikası ne derece mühim bir politika olduğu malûmdur. Bu ehemmiyeti ise kız dahi takdir ederdi.

Binaenaleyh akşam olup da Civelek'in henüz vürud etmemesi üzerine gayet gazabnâk bir hâlle Ahmed Bey'in yanına girip nice garip ve acîb işaretler ile Civelek'in o gün hiç birşey ge-

tirmemiş olduğunu ve akşam için dünkü erzaktan mütebâki bir sahandan maada taam bulunmadığını ve bu çocuğun şu yakında hâli değişmiş ve âdeta tenbelleşmiş idügini beye anlattı. Meğer haydud-ı lâin filhakika kızı bu defa dahi imtihana çekmiş imiş ya! O gün Civelek'in gitmesi üzerine onun hizmetini görecek bir adam tedarikindeki tehiri, mahza Civelek nereye gitmiş olduğundan Şehlevend'in malûmatı olup olmadığını anlamak içinmiş. Ancak kız o cihetten asla haberdar görünmeyerek hatta Civelek'e dostluk dahi etmeyip şikâyete başlayınca Ahmed Bey'in dilsiz cariye hakkındaki emniyeti bir kat daha artmış ve o akşam bu keyfiyeti rüfekasına da açarak onları dahi memnun eylemişti.

Halbuki memnuniyet aranırsa onun en büyüğü Şehlevend'de olacağına hiç şüphe etmemelidir. Çünkü böyle bir mevkide bulunan adam için kurduğu tertibatta muvaffak olduğunu görmek kadar büyük hiçbir memnuniyet olamaz.

Eşkıyanın o gece müzakere edecekleri ve karar verecekleri bir iş olmadığından ve Kurdoğlu'nu bir kapana düşürüp de elinde olan mağsûbâtı alırlarsa nasıl paylaşacaklarına ve ondan sonra işi ne suretle büyülteceklerine dair açılan bir sözü dahi Ahmed Bey "Bırakınız Allah'ı severseniz şu lâkırdıyı! Hüseyin Fellâh işi için de böyle daha yapacağımızı yapıp bitirmeden mırıldandık, başımıza neler geldi? Birşey olmadan olmuş addetmekte uğur yoktur!" diye meneylediğinden söz Civelek'in gaybûbetinden nâşi Ahmed Bey'in yalnız kaldığına intikal eyledi ve rüfekadan bazıları kendi adamlarından birisini beyin hizmetine tayin etmeyi teklife başladı. Fakat Ahmed Bey bunu da kabul etmeyip "Ben ihtiyar Boşnak'tan sonra Civelek'ten başka kimseye emniyet edip de konağıma kabul edemem. Civelek'i nasılsa buraya Allah gönderdi! Siz bana iyilik etmek isterseniz bir adam tayin ediniz. Hergün gelsin erzakımızı, suyumuzu filânımızı getirsin, elverir." diye bu sözün dahi önünü kestirmiş bulunduğundan ehibbaya artık söyleyecek hiçbir söz kalmadı. Cümlesi esnemeye başladılar. Nihayet birer ikişer dağılıp gittiler.

Ertesi akşam Kandûrî ve Gazrûf gibi mülâhazası ziyadece olanlar müzakere edilecek bir iş olmadıktan sonra beyhude Ahmed Bey'i taciz etmek lâzım gelmeyeceğini pîş-i nazar-ı mü-

talâaya alarak gelmemişlerdi. Bu mülâhazada bulunmayanlar dahi onlardan örnek alarak, üçüncü akşam bey bütün bütün yalnız kalmış, dilsiz kız ile şakalaşmakta olan tehlikeyi dahi bildiği cihetle halk beyninde şüyu bulmuş olduğu vechile kitap mütalâasından başka kendisine eğlence bulamamıştı.

Demek oluyor ki Civelek'in gaybûbeti üzerinden üç gün mürur eylediği halde henüz hiçbir eseri zuhur etmedi.

Evet! Üç gün değil beş gün dahi mürur eylediği halde hiçbir eser zuhur etmeyip hatta Ahmed Bey'in itikadınca dilsiz cariye Civelek'in konaktan bütün bütün müfarakat eylediğini henüz anlamış olduğu cihetle kızda teessüfe, kedere delâlet eder haller dahi bu beş gün sonra görülmüştü! Ahvâlden haberdar olmayan adamlar ne garip bir itmi'nân-ı tam ile gâh nalına gâh mıhına vururlar! Bunlardan birisi dahi Ahmed Bey olduğu şüphesizdir. Binaenaleyh kendi kendisine derdi ki "Dilsiz kız Civelek'ten memnun olmadığı hâlde buradan infisaline yine teessüf eyledi! Ne kadar olsa kapı yoldaşlığı var! Lâkin zavallı kızcağız sakat olmakla beraber ne kadar sadık! Ne kadar hamiyetli! Ya Civelek'in avdetini gördüğü zaman kim bilir ne kadar memnun olacaktır."

Buna mukabil Şehlevend dahi kendi kendisine derdi ki "Beş gün oldu Civelek'ten hâlâ haber yok. Ah! Acaba bu işte Allah bize lutfunu,tevfikini yaver edecek midir? Ya etmezse!.. Etmediği surette ben bakıyye-i ömrümde ne ile müteselli olabilirim?"

İki fikrin bir nokta üzerine suret-i vukûuna dikkat ediyor musunuz? Kendi tefekkürat ve tasavvuratınızda Ahmed Bey gibi olmamanızı elbet istersiniz. Öyle ise tefekkür edeceğiniz mesele üzerine ne kadar malûmatınız olmak lâzım geleceğini düşünmelisiniz. Çünkü olur olmaz malûmat ile mütalâata girişenler kendisini Ahmed Bey gibi olmaktan mümkün değil kurtaramazlar.

Beşinci Bap

Beş gün müddet gaybûbette hiçbir eseri zuhur etmeyen Civelek Mustafa'dan altıncı gece saat beş sularında eser zuhur etmemek değil kendisi bizzat zuhur eyledi. Dilsiz cariyenin derece-i memnuniyetine söz olmaz ya! Ancak Ahmed Bey öyle dil-

sizin sağırın memnuniyet ve teessüfünü düşünecek zamanda olmadığından hemen Mustafa'yı istintaka başladı:

Ahmed- Ee, ne yaptın bakalım Civelek?

Civelek- Gittik kapılandık efendim.

Ahmed- Nasıl kapılandın?

Civelek- Diyar garibi bir adam olduğumdan, kapısız kaldığımdan filândan bahsederek kendimi kabul ettirdim.

Ahmed- Benim ismimi verdin mi?

Civelek-Vermek lâzım geldi. Çünkü Cezayir'de kime hizmet ettiğimi sordular. Ben de şayet sonra tahkik ederler diye korktum, doğrusunu söyledim. "Dayızade Ahmed Beye hizmet ettim." dedim. Fakat fena olmadı. Herif sizden pek memnun. "Âlim, fazıl, derviş, keramet sahibi kendi halinde, eli öpülecek bir adamdır, Allah vere de kendisini darıltmamış olsa idin." dedi. Ben de "Darıltmadım efendim! Yalnız hizmeti pek güç! Gece gündüz namaz kılar! Sabahlara kadar uyku yok! Takat getiremedim, izin istedim. O da beni mazur gördü, izin verdi." dedim.

Ahmed- Aferin Civelek! Söz sahibi bir adammışsın be!

Civelek- O kadar becerebildim. Bu gece ruhsat ile geldim. "Bir hemşehride bazı şeylerim var, alayım." diye izin aldım.

Ahmed- Pekâlâ ettin. Lâkin vurdukları vurgunlardan ne anladın bakayım?

Civelek- Kandûrî'nin lâkırdısı pek gerçek! Herifler âdeta ihya olmuşlar? Lâkin daha konağın içini bir lâyıklıca keşfedemedim. Hiç olmazsa onbeş gün, bir ay zaman geçmeli ki!

Ahmed- Öyledir! Aldığın malûmatı da peyderpey bize yetiştirmelisin!

Civelek- Ona ne şüphe?

İstintakın bundan aşağısı Kurdoğlu dairesinin ahvâl-i mahsusasından ibaret olup Civelek daireyi bir suretle vasfeyledi ki Ahmed Bey hasedinden içini çekmeye başladı. Çünkü zaten babadan kalma konak pek yolunda olduğu gibi şimdiye kadar vurulmuş ve gasbedilmiş bulunan Frenk emtiasıyla dahi pek zinetli döşenmiş ve her tarafı altın ve gümüş ile mâlâmâl bulunmuş ol-

duğundan Ahmed Bey gibi bu şeylerin müştak ve mütehassiri bulunan bir adam ne kadar içini çekse yeri vardı.

Civelek iki saat kadar malûmat-ı müktesebesini Ahmed Bey'e hikâye eyledikten sonra beyin ruhsatı ve "Yarın sabah erkenden buradan çıkmalı ve çıktığını da kimseye göstermemeli. Çünkü Kurdoğlu artık senin buraca hiçbir ilişiğin kalmamış olduğundan emin bulunmalıdır." emriyle beyin yanından çıkıp sofada dahi dilsizin dilsizce inek gibi anırarak ve tatlı birşey yalamış gibi ağzını şapırdatarak, damağını çatlatarak gösterdiği meâsir-i memnuniyeti dahi telâkki eyledikten (ve halbuki hakikatte "Sen bana gelme, ben sana gelirim." tenbihatını aldıktan) sonra aşağıya, eski odasına indi ve Şehlevend'in vüruduna muntazıran uzandı yattı.

Vakıa Şehlevend bu gece beyin zıbarmasını iki saat kadar beklemiş idiyse de bu intizar beye şüphe vermemek mütalâasına mebni olmayıp, belki beyefendi hazretleri Kurdoğlu'nun saadeti hakkında aldığı malûmat üzerine hasedinden uykusunu kaçırmış olmasıyla onun için beklemek lâzım gelmişti. Nihayet "Eğer Civelek işin başlangıcında gösterdiği dostluğu nihayetine kadar götürürse Kurdoğlu'nu ine sokarız" tesellisi ateş-i hasedi mümkün mertebe köreltebildiğinden uykuya dalabildi. Şehlevend dahi horultuyu işitir işitmez Civelek'in yanına indi.

Civelek- (Sıçrayıp kalkarak) Gel Şehlevendciğim gel! Ismarladığın işi başa çıkarabileceğimi aklım kesti!

Şehlevend- Aman ne haber aldın bakayım? Çabuk söyle!

Civelek- Amma acele ha! Canım otur bakalım. Biraz hâl hatır soruşalım, sizi görmeyeliden beri nicesiniz?

Şehlevend- Zevzeklik etmeye vaktimiz mi var Civelek? Arap gemisinden ne haber aldın?

Civelek- Epeyce! Efendim bu Arap gemisi İstanbul'dan gelirmiş.

Şehlevend-(Helecanla) Ee?!

Civelek- Evet! Hem de aldığım malûmat geminin tayfalarından birisinin verdiği malûmattır ki, şimdi bu adam Kurdoğlu'nun konağında benim kapı yoldaşımdır.

Şehlevend- Tamam! Malûmatın asıl yerini bulmuşsun.

Civelek- İstanbul'da Unkapanı önünden kalkmış. Hacı yüklü imiş. Akdeniz'e çıktıklarında Girit adası sularında Kurdoğlu'nun korsanlarından birisi tarafından tutulmuş zabtolunmuş!

Şehlevend- (Daha ziyade helecanla) Sonra?

Civelek- Gemiyi Trablusgarb'a ve ondan sonra Tunus'a, nihayet Cezayir'e getirmişler. İçinde elliden ziyade hacı varmış ki yarı miktarı kadın ve çocuk imişler. Meğer bu Cezayir korsanlarının bir adeti varmış ki böyle bir gemideki yolcuları esir ettiler mi, üstlerinde başlarında mal ıtlak olunur neleri varsa aldıktan sonra memleketlerine yazıp da matlup miktar para daha getirtirler ise kendilerini azat ederlermiş. Bu kanunu Trablusgarp'ta hacılara ve gemi tayfasına anlatmışlar. Herkes İstanbul'a ve İskenderiye'ye mektuplar yazmışlar. Nihayet esirlerden en çoğu kendilerini satın alıp yalnız kimsesiz veyahut parasız bulunan bir iki dul karı, fakir adam filân kalmışlar. Bunları da Kurdoğlu ile ortağı bulunan Dişbudak Reis isminde bir adam paylaşmışlar. İşte şimdilik bu kadar.

Şehlevend- (Biraz daha Civelek'i dinliyormuş gibi dalgın bulunduktan sonra) Bu kadar mı?

Civelek- Şimdilik dedim a Şehlevendciğim, şimdilik bu kadar.

Şehlevend- (Ümitvârâne bir tavırla) Sakın darıldım zannetme Mustafacığım! Darılmadım. Bilâkis bu kadar malûmata pek memnun oldum.

Civelek- Mustafacığım mı? Ah Mus...

Şehlevend- Mustafacığım değil misin ya?

Civelek- Bana bu lâkırdıyı daha ilk defa olmak üzere söylüyorsun. Nasıl sevinmem?

Şehlevend- İlk defa, son defa! Söylüyorum ya! Sen ona bak!

Civelek- Elbet, ben ona bakarım. Ah Şehlevendciğim ben senin Mustafacığın olacak isem, bu hizmet beni senin Mustafacığın edecek ise billâhi...

Şehlevend- Sen şimdi o kendisini esirlikten kurtaramayan

dul karılar, fakir adamlar nerede ve onların kimler olduklarını da bana tahkik edeceksin ya?

Civelek- Soruyor musun a babam, soruyor musun?

Şehlevend- Hem de mümkün olduğu kadar çabuk olacak.

Civelek- Elimden gelse yarın.

Şehlevend- Aferin Mustafacığım, ben de senin bu iyiliğini hiç unutmam!

Civelek- Şehlevend! Sen de beni böyle taltif eyledikten sonra ben de bu yolda karşıma süngüler, bıçaklar, yıldırımlar çıkarsalar göz yummam.

İki adamdan her birinin memnuniyeti diğerinin memnuniyeti nispetinde müzdâd olur ve bu izdiyhad birazcık devam ederse, her ikisinin memnuniyetleri ne dereceye baliğ olacağı riyaziyyûnun nazar-ı ehemmiyetini açacak mertebeye varacağı derkârdır. İşte bu gece Şehlevend ile Civelek'in memnuniyetleri dahi böyle ehl-i hesabın nazar-ı dikkatini açacak bir dereceye varmıştı. Zira Şehlevend ızhar-ı memnuniyet eyledikçe Civelek matlûp olan hizmette bezl-i himmeti vaadeylemiş ve o va'd-i himmet eyledikçe Şehlevend memnuniyeti artırmış olduğundan iş bir dereceye varmıştı ki Civelek Şehlevend'in ve bu onun boynuna sarılarak sarmaş dolaş kucaklaşmalarına hemen ramak dahi kalmamıştı. İş bu dereceyi bulduktan sonra Civelek'in Şehlevend'den müfarakat değil, hatta umûr-ı memûresini rü'yete gitmek dahi istemeyeceği pek de anlaşılmayacak birşey değildir. Garip değil midir ki bu gece Şehlevend dahi bu bâbda Civelek'e yakın bir hâldeydi. Ancak Şehlevend Civelek'i bir kat daha tahrîs etmek ve kendisine ısmarlamış olduğu işde şevkini artırmak için ayrılmamak isterdi.

Her ne hâl ise bir zamandan sonra ikisi dahi birbirinden istemeye istemeye ayrıldılar ve yerli yerine çekilip mütalâa-i mahsusalarıyla kaldılar.

Hikâye okumaktan maksat a'zam-ı etvâr-ı gûnâgûn-ı nev'-i beşeri tetkik etmek olduğuna göre Şehlevend ile Civelek'in bade'l-müfâraka meşgul oldukları kendi mütalâa-i mahsusalarının dahi burada şerh ve izahı lâzım gibi derhatır edilirse de biz bunların ikisi hakkında şimdiye kadar almış olduğumuz malû-

mattan şu anda Civelek'in Şehlevend'i kendisine celb etmeye muvaffak olmakta bulunduğunu düşünerek sevincinden yatağı içinde zıp zıp sıçradığını ve Şehlevend'in dahi âlemde son arzusunun da Civelek vasıtasıyla husûle gelmekte bulunduğunu görerek merg-i şâdîye uğramak derecesini bulduğunu istihrac edebiliriz.

Dilsiz cariyenin Ahmed Bey'e teminat vermek için ertesi sabah Civelek'i göremeyince nereye gitmiş olduğunu beyden sorması icabât-ı mutâdedendir. Ertesi akşam ise Ahmed Bey rüfekasına haber göndererek mahsusan cümlesini celple Civelek'ten aldığı malûmatı nakleylemesiyle bu işte muvaffakiyyet hasıl olacağını Kulaksız'dan maada cümlesi bittasdik memnun olmuş ve yalnız Kulaksız zahiren hiçbir şey dememiş idiyse de kalben "Eğer Kurdoğlu'nun konağında da bir kaçımızın leşi kalmazsa şu bıyıkları tıraş ederim de çocuk diye gezerim." demişti.

İlk defa zuhurundan sonra Civelek'in ikinci defa olarak zuhur etmesi için gerek Şehlevend'in ve gerek Ahmed Bey'in üç hafta kadar daha intizar etmesi lâzım geldi. Bu defa müddet-i gaybûbetin bu kadar imtidadına herkesin canı ziyadece sıkılmış idiyse de Civelek bir sabaha karşı vürud edip de evvelâ dilsiz kızı ve saniyen Ahmed Bey'i uyandırarak vermiş olduğu malûmatla iki tarafı dahi derecesiz memnun eylemişti.

Dilsiz cariyeyi uyandırdığı zaman verdiği cevap şu oldu.

Civelek- Şehlevendciğim! Bu defa biraz ziyadece geciktim ama getirdiğim haber seni pek memnum edecektir. Çünkü beni de pek memnun eyledi.

Şehlevend- Ne haber getirdin, aman çabuk söyle. Hem bu haberler beni memnun edeceğini neden bildin? Seni neden dolayı memnun etmişlerdi?

Civelek- Ha! En evvel bunu söyleyeyim! Aldığım haberlerden anladığıma göre sen valideni aramaktasın!

Şehlevend- (Birden bire helecan-ı azîm ile) Sana bunu kim söyledi Mustafacığım? Aman çabuk söyle, Şehlevend sana kurban olsun!

Civelek- (Sevincinden yerinden fırlayıp) Şehlevend bana kurban mı olsun? Aman ya Rab! Sen bana bu saadeti böyle birden

bire verme! Ya ben sevincimden çıldırırım veyahut felek bunu bana çok görerek korkarım mahrum eder...

Şehlevend- Aman Civelek, aman diyorum Allah'ın kulu! Zevzekliği bırak! Çabuk söyle.

Civelek- Öyle pek çabuk söylenmez ki a kardaş! Biraz da sabırlı ol! Haniya senin validen Hasna Hanım seni Mısır'a gelin gitti bildiği cihetle bir Arap gemisine binerek Mısır'a giderken yolda ya gemi batmış veyahut Cezayir hırsızları tarafından soyulmuş olduğunu Hüesyin Fellâh'a gelen Arapça mektupta yazmamışlar mıydı?

Şehlevend- (Hep o hâl-i helecanla) Evet! Ee sonra?

Civelek- Sonrası ne olacak? O gemi batmamış, bizim Kurdoğlu takımının en evvel vurduğu gemi bu imiş. Hele validenin bunun içinde olduğuna hiç şüphem kalmadı!

Şehlevend- Yoksa anacığımdan gerçekten bir haber mi aldın Civelek? Bir haber aldın da birden bire bana söylememeyi istiyorsun?

Civelek- İşte aldığım haber şudur! Haniya o Arap gemisinden çıkan tayfa yok mu? Onunla yarenliği artırdık. Ben başladım işin tafsilâtını sormaya. Bir de herif olan biten işleri hikâye ederken senin valideni de söylemesin mi?

Şehlevend- (Civelek'in boynuna sarılmaya davranarak) Allah aşkına Civelek!..

Civelek-Hem de ismiyle resmiyle dedi ki: En çok ciğerimi acıtmış olan bîçare Hasna Hanım namında bir Türk kadıncağızı idi. Ama ne hatırşinas bir karıcık ya? Beni evlâdı gibi sevdi. Bana kurabiyeler şekerler verirdi. Hatta yelken sararken gömleğimi iplere dolaştırıp yırtmış olduğumdan kadıncağız benim gömleğimi dikip yamadıktan başka, yanında meğer biraz Amerikan bezi varmış, onunla bana bir de yeni gömlek dikti verdi.

Şehlevend- (Gözlerini cânib-i semâya teveccüh ederek) Aman ya Rab! Beni anacığıma kavuşturacak mısın? (Civelek'e) Gördün mü Civelek, iyilik ne güzel şeydir? İşte böyle insanı herkesin dilinde destan eder de o destan olmakla dahi büyük büyük işler görülür. Ee sonra?

Civelek- Ona şüphe mi var? Sonrası "Memleketinize mektup yazınız, para getirtip nefsinizi satın alarak kendinizi kurtarınız." dedikleri zaman bu karıcık dedi ki... Ha! Tayfa tarafından söylüyorum. Demiş ki "A evlâdım, benim memleketimde kimsem kalmadı. Ben dünyada kimsesiz bir bîçareyim! Ben nereden para bulayım?.." Hem Şehlevendciğim! Validenin de nesi var nesi yoksa cümlesini soymuşlar. Hiç fukaralığına merhamet etmemişler!

Şehlevend- Allah da onlara merhamet etmez! Ee sen hikâyene devam et!

Civelek- Hiç demir yürekli haydutlarda merhamet mi olur? Validenden bu lâkırdıyı işitince "Öyleyse kadın, sen esirsin. Çünkü esirliğe kendin razı oluyorsun." diye almışlar Cezayir'e getirmişler!

Şehlevend- Aman Mustafacığım! Şimdi neredeymiş?

Civelek- Onu tayfa da bilmiyor! Ben hâlâ Hasna Hanım'ın senin validen olduğunu anlamamıştım ya? Fakat "Ben kimsesiz bir bîçareyim!" demiş olması üzerine kendisine yüreğim acıyarak nasılsa "Madem ki kimsesizdir, Kâbe'ye nasıl gidiyordu?" diye tayfaya bir sual soruvermişim. Bu sualim üzerine herif "Bana hâlini anlattı! Derdini bana döktü! Meğer zavallı kadıncağızın kızı İskenderiye'ye gelin gitmiş imiş de pek çok vakitten beri haber alamadığından ve İstanbul'da ise kimsesiz ve bakıntısız kaldığından İskenderiye'de kızını bulmaya gidiyormuş! Hatta damadını bana da sordu. Şöyle şöyle bir adam tanır mısınız? dedi." deyince artık bu Hasna Hanım'ın senin validen Hasna Hanım olacağına hiç şüphem kalmadı. Bunun üzerine anladım ki senin beni Kurdoğlu dairesine gönderip mahut Arap gemisini tahkik ettirmekten maksadın valideni bulmakmış.

Şehlevend- (Biraz meyusane) Neme lâzım? Hâlâ bulmuş olmadık ki!

Civelek- Niçin bulmuş olmadık? İşte bulundu demek değil midir?

Şehlevend- Nerede olduğunu bilmedikten sonra?

Civelek- Ha bakayım bir de bunun için ağla! Nazlı kız! Nerede olacak ya Kurdoğlu'nun harem inde yahut

Dişbudakoğlu'nun! Bana bir hafta daha mühlet ver. Eğer bulamazsam...

Şehlevend- Sana bir hafta değil, işte onbeş gün! Eğer bulursan...

Civelek- Eğer bulursam ben sana Hüseyin Fellâh'tan ziyade hizmet etmiş olduğumu teslim edersin ya?

Şehlevend- Şu dakikaya kadar Hüseyin Fellâh'ın bana bir hizmet ettiğini bilmiyorum.

Civelek- (Sevincinden uçarak) Ben ettim değil mi? Şehlevendciğim? Ben hizmet ettim!

Şehlevend- Sen hem ettin, hem de hâlâ ediyorsun ve edeceksin!

Civelek'in Şehlevend'e getirdiği haberin ne kadar mühim ve ne kadar kendisini memnun edecek derecede olduğu görülür. Halbuki Civelek, Ahmed Bey'e getirmiş olduğu malûmattan dahi bir nebzecik kıza açtıkta Şehlevend onu dahi pek mühim bulup hatta "Bu getirdiğin haber üzerine şayet Ahmed Bey bugün yarın Kurdoğlu'na bir kurt kapanı kurmaya kalkışırsa, sakın ha, kendisini menedeceksin. Anacığımdan kat'î bir haber almadıktan ve ben sana emir vermedikten sonra Ahmed Bey'e muvafakat göstermeyeceksin." emrini de ihtiyaten ita etmeye lüzum görmüştü.

Çocuğun Ahmed Bey'e getirdiği havadisin ehemmiyeti neden ibaret olduğunu merak etmeye mahal yoktur. Çünkü aradan hemen hiç vakit geçmeyip Şehlevend, beyi uyandırarak o da Mustafa'yı söyletmiş olduğundan Mustafa dahi keyfiyeti bervech-i âti arz eylemiştir:

Civelek- Efendim! Kurdoğlu'nun selâmlık tarafındaki gümüş ve altın zarfları, şamdanları, kupaları filânları hiçbir şey değil. Bunların asıl madeni haremde! Zaten selâmlıkta kullanılanları dahi lüzumuna göre haremden çıkarılır. Hele paraya, elmasa, inciye müteallik şeyler hep haremde imiş. Konağın eski emektarlarından tahkik eyledim. İşin böyle olması ise bizim için pek hayırlı değil midir? Çünkü Kurdoğlu'nun hareminde bir kendisiyle bir de damadından başka kimsesi yoktur. İcabına göre bunları sık boğaz etmek bile mümkündür. Selâmlık ile harem

arasındaki kapıyı kapadın mı kuş uçamaz!

Ahmed- Aferin Civelek! Ee, Kurdoğlu saat kaça kadar oturur? Haremine kaçta gider? Bunu da anladın mı?

Civelek- Efendim o sizin gibi değil! Yatsı okunduğu gibi soluğu haremde alır. Herifin karısı kartmış ama iki tane cariyesi varmış ki! Hem de birisi Çerkes, birisi de Rum imiş! Anlıyorsunuz ya efendim? Bunlar mıknatıs gibiler.

Ahmed- (Cümleden ziyade Kurdoğlu'nun bu saadetini kıskanarak ve artık şiddetli bir göğüs geçirerek kendi kendisine) Ah! Canına! Bu yaşa geldik, çifte odalığa değil, teke bile muvaffak olamadık! Bizim dilsiz cenabet adam değil ki! İnsan ona da razı olurdu, lâkin biraz çenesini okşadın mı cevap olarak nail olacağın şey bir hürmetli şamardır! (Civelek'e) Ey şimdi sen bize kapıyı açmayı ne zaman için münasip görürsün?

Civelek- Vallahi efendim ne bileyim? Ne diyeyim? İş pek tehlikeli, pek mühim bir iştir. Kaş yapalım derken göz çıkarmamaya ziyadesiyle dikkat etmek lâzımdır. Bana kalırsa siz bu işi bütün bütün bana bırakmalısınız. Ben ne zaman fırsat oluverirse size haber vereceğim.

Ahmed- Zati öyle olacak değil miydi? Bizim de acelemiz yok a? Senin değidiğin asıl matlûp kaş yapalım derken göz çıkarmamaktır. Sen hangi geceyi münasip görürsen, ya gündüzden veyahut akşam üzeri bize bir haber uçurursun. Biz de gelir seni orada kapı dibinde buluruz

Esası şundan ibaret olarak verdiği haber üzerine teferru' eden bazı husûsât-ı sâireyi dahi Civelek Ahmed Bey'e nakil ve rivayet eyledikten sonra sabahın açılmaya başladığını görünce "Artık gideyim, çünkü bir kapı yoldaşına hamamcı olduğumu beyanla çıktım." diye istizân ederek kalktı, Şehlevend'i dahi göz ucuyla veda ederek çıktı gitti.

Altıncı Bap

Civelek Mustafa'nın bu defaki müddet-i gaybûbeti dahi uzayıp gitmiş ve halbuki Şehlevend bîçaresi kendisini hiçbir zamana kıyas edemeyeceği bir ateş-i tahassür içinde yanmakta bulmuş olduğundan eli büsbütün işten kesilmiş kanı çekilmiş her hâl ve kârında bir şaşkınlık, bir avanaklık kendisini istilâ ey-

lemişti. Hatta bunca vakittir hizmet eylediği hayduttan hemen hiçbir tekdire duçar olamadığı halde şu aralık üç beş defa şiddetli tekdirler dahi görmüştür.

Meğer bu defaki ıztırabın şiddeti dahi alacağı beşaretin büyüklüğüyle mütenasib imiş. Zira Civelek Mustafa bir ikindi vakti gelip de Şehlevend'i nasılsa kendi odasında bazı işlerle meşgul bulduğu zaman selâmdan kelâmdan evvel ilk lâkırdısı şu olmuştu:

Civelek-Şehlevend! İşimi bitirdim. Valideni buldum! İşte bu gözler Hasna Hanım'ı gördü! Artık hiç şüphen kalmasın!

Şehlevend-(Kendisini kaybetmek derecesini bularak) Aman Mustafa kulun olayım! Kurbanın olayım! Anacığım nerede? Çabuk söyle!

Civelek-Kurdoğlu'nun kendi konağında! O kendisi bizi buldu. Haniya o tayfa yok muydu? Onu görmüş. Kendisini ona bildirmiş. Tayfa da sanki validesini bulmuş kadar sevinerek keyfiyeti bana söyledi. "Arkadaş meğer Hasna Hanım burada imiş! Burada kalmış! Bugün selâmlığın yemeğini o bana teslim eyledi de gördüm." dedi. Ertesi günü yani bu gün dahi selâmlığın yemeğini haremden ben almaya gittim. Validen karşıma çıktı. Ben yine validen olduğunu bilmeyecek idim ya.

Şehlevend-Sen de kendini bildirdin mi?

Civelek-Hiç ben sana sormadan öyle bir halt eder miyim? Vakıa kendisini görünce kanım kaynadı! "Ah benim Şehlevendciğimin anası! Ah beni Kanlıburç'ta vurulduğum gece kurtaran şefkatli valide!" diye hemen boynuna sarılacağım gelmişti. Ancak sormayınca hiç kendimi bildirmemek lâzım geldi.

Şehlevend-Aferin Civelek! Allah ne muradın varsa versin!

Civelek-(Ellerini göğe kaldırarak) Amin! Yarab amin! Sen benim muradımı bilirsin ya Allahım? İşte o muradım üzerine amin! (Şehlevend'e) Ee şimdi emir nedir bakayım?

Şehlevend-Emrim valideme hiç renk vermemektir. Allah bu kadına muvaffak eyledi ya? Bundan sonrasına da elbet muvaffak eyler.

diye söze başlayarak haydutların Kurdoğlu konağını nasıl

vuracaklarına ve bu esnada kendisi ne entrika çevireceğine dair Civelek'e birçok talimat daha verdi ki cümlesinin suret-i icrası hemen aşağıda görüleceği cihetle burada tafsiline hacet görülemedi.

Şehlevend ile olan mükâlemesini bitirdikten sonra Civelek o telâş hâlâ üzerinde olduğu hâlde doğruca Ahmed Bey'in yanına gidip "Efendim! Bu akşamdan daha münasip vakit yoktur. Çünkü selâmlıktaki adamların yarıdan ziyadesi bugün bir gemiye verildi. Âdeta üç beş kişiden ibaret kaldı. Artık hepsini bir kaşık suda boğmak işten bile değildir." deyince Ahmed Bey bunca zamandan beri hasret olduğu ve kavuşacağını ümit bile etmediği validesine kavuşmak demek olan Şehlevend'den ziyade memnuniyetinden kendisini şaşırarak yerinden fırladı ve Civelek'in alnından öptü. Bu iltifatın Civelek'i ne kadar memnun etmiş olacağını mülâhaza etmelidir. Bu memnuniyetin dahi inzimamıyla Civelek işi o kadar teshil eyledi ki Ahmed Bey artık Kurdoğlu'nun konağındaki hazinelerin âdeta kendi yed-i iğtisâbına muntazır bulunduklarına şüphe bile etmeyek o akşam saat beşten sonra kendilerine muntazır kalmasını Civelek'e bittavsiye iade eyledi.

Vay bu akşam ne ehemmiyetli bir akşam idi! Bu akşamı Ahmed olsun, Şehlevend olsun, hatta Civelek bile halatlar ile çekip daha tez getirmeye gayret ederlerdi.

Nihayet akşam oldu. Daha Ahmed Bey'in gündüzden verdiği malûmat üzerine eşkıya kâmilen toplandı. Fakat girilecek yerde silâha pek de ihtiyaç olmadığı için öyle uşak filân götürmek uyamayacağını Ahmed Bey rey ederek ve bu reyi ise cümleden evvel Kandûrî "Öyle ya! Uşaklardan birisi bir elmas dercep ederse zararı bize ait olacak." diye tasvip eyleyerek yalnız ağaların gitmesine karar verildi.

Hemen her zaman hiçbir şeyi beğenememekte bulunan Kulaksız Kandûrî'nin bu sözünü de beğenememiş ve "Kahbecik! Sanki elmaslar kendisinin olmuş bitmiş de şimdi dahi muhafazasını düşünüyor!" demiş idiyse de bu sözü kalben söylediği cihetle bermutad kimsenin tekdirine duçar olmamıştır.

Şimdi de saat dörde varmasına intizar lâzım geldi. Her saniyesi bir asır gibi geçe geçe saat dahi dördü buldu. Eşkıya kı-

yam ederek Kurdoğlu konağına doğru aheste aheste yürümeye başlardılar. Çünkü dörtten beşe kadar bir saat müddeti de yolda geçirmek lazım gelmişti.

Konağa tekarrub eylediklerinde cümlesinden daha cesur olan Gazrûf ilerleyip kapıyı yavaşça dakkeyledi. Filvaki Civelek Mustafa sanki kapının arkacığında hazırmış gibi derhâl kapıyı açıp cümlesi girdiler.

Ama nasıl giriş? Tafsile hacet var mıdır? Hırsız girişi haydutların cümlesinin nefesi nefesini takip ederek, eğer birisi "Pöh!" demiş olsa hemen cümlesinin yürekleri ağızlarından fırlayıp çıkacak kadar korkacakları derkârdı.

Bunlar merdivenden yukarıya çıkarak Civelek'in delâletiyle mabeyn kapısına vardılar ki kapalı idi Bunun çaresini dahi Kandûrî buldu. Belindeki hançeri çekip kapının orta yerinde bulunan ve mimarlar lisanında (ayna) denilen incerek geçme tahtanın daha ince olan kenarından oymağa başlayıp nihayet el girecek kadar delik açtıktan sonra kapıyı dahi açarak eşkıya harem tarafına girdiler.

Civelek hangi odada adam yattığını ve eşkıyanın en çoğu nerelerde bulunduğunu bunlara irae eylemiş olduğu cihetle insan yatan odalara ilişmeyip eşya dolu olan odaların kapısını kurcalamağa başlamışlardı.

Birisini açmağa dahi muvaffak oldular. Derûnunda buldukları gümüş nargileler ve altın serler ve âlâ çubuk takımları, bunların çeşm-i tama'larını patlatmak derecesine getirmişti. Lâkin bir dakika sonra bir kızılca kıyamettir koptu ki maazallah!

Kurdoğlu ve damadı Şerif Ağa işe nasıl muttali olmuşlar? Ve ta selâmlığa kadar nasıl haber göndermişler? Uşaklarla beraber sekiz kişi oldukları hâlde divanhaneden eşkıya üzerine bilhücum bir âlâ yaylım ateş etmesinler mi?.....

Bu ateş üzerine ortalığın kesbeylediği hâli tarif etmek mümkün değildir. Eşkıyadan bir kaçı yere tekerlenmiş ve diğer bir kaçı ise ellerinde hançer konak sahiplerinin üzerine hücum eylemişlerdi. Hem de ne hücum? Can kurtarmak için son kuvveti pazuya vererek bir hücum ediş değil. Belki öleceklerini ayne'l-yakîn görmeleri üzerine hiç olmazsa birkaç kişiyi temizlemeden

ölmemek gayretiyle bir hücum ki hesap edilse bu hücumun önünde dağların tahammül edemeyecekleri derkârdır. Ancak Kurdoğlu takımı dahi hırlı takımından bulunmayıp Ahmed Bey takımından daha mahir, daha cesur korsan olduklarından edilen hücuma göğüs verebilmekten asla geri kalmamışlardı.

Eğer orada bulunmuş olup da edilen şamataları işitmiş olsaydınız şamatalar arasında "Ben demedim mi? Fakat dediğime kulak verem kim? İşte bizim gibi herşeyi altmış gün müzakere edenler böyle kurda kapan kuralım derlerken kurt kapanına basarlar! Kandûrî Ağa'ya söz geçirebilir isen geçir!" diye yarım sesle inleye inleye edilen bir vızıltının Kulaksız tarafından edildiğini anlayabilirdiniz.

Muharebe ancak on dakika kadar devam edebildi. Tamam eşkıyanın hepsi yerlere serilerek fakat yalnız Aziz ile Veysel gebermiş ve kusûru pek fena halde yaralı olarak nısf-ı halet-i nez'de bulunmuş oldukları hâlde Civelek Mustafa Ahmed Bey'in yanına sokulup "Nasıl? Beyefendi hazretleri! Evliya efendi!.. Çölde sana selâm veren Arab'ın beynine sıktığın kurşun hatırına geliyor mu? Bîçarenin beyni nasıl dağılmıştı?" demesiyle Ahmed Bey "Ah! Be hınzır ben senden pek çok şüphe etmiştim ya? Bari gel son defa olarak Allah için sen de benim beynime bir kurşun sık beni kurtar!" demiş idiyse de bizzat Ahmed Bey'in hançeriyle göğsünün sağ tarafından mecruh olan Kurdoğlu ve Gazrûf'un hançeriyle kafasından yaralı bulunan damadı bu hırsızların Dayızade Ahmed Bey ve ahbab ve yaranı olduklarını anlayınca bittahayyür Ahmed Bey'in Civelek'e ettiği ricayı kabulden çocuğu menederek mecruh olan eşkıyanın ellerini sımsıkı bağladılar.

Tesadüf bu ya Kulaksız'ın ellerini dahi Civelek bağlamaktaydı. Kulaksız Civelek'i görünce "Bağla! Be kardaşım bağla! İstersen öldür de. Fakat Allah aşkına bana söyle ki bu efendiliği bize eden sen misin?" demesiyle Civelek cevap olarak odadan dışarıya çıkıp bir delikanlıyı elinden tutmuş olduğu halde içeriye getirdi ve "İşte bu tertip eyledi ben icra ettim!" dedi.

Kulaksız bu gelen delikanlının kim olduğunu birden bire fark edememişti. Ancak Kandûrî mel'unu derhal tanıyıp Ahmed Beye dahi bilihtar ikisi birden "Vay! Bizim dilsiz cariye ha?!.." dediler. O zaman Şehlevend itiraf-ı nefs edip "Evet

efendim! Dilsiz cariyedir ama şimdi dilini çıkardı! Siz intikama kudreti yoktur zannıyla yüreklerini yaktığınız bunca bîçarelerin gerçekten müntakimlerini yok mudur zannederdiniz? Zühd ü salâhla belkide kerametle müştehir olduğunuz halde âlemde "Allah" denilir bir müntakim-i hakikî olduğunu da hiç hatıra getirmediniz miydi? Âleme hile tuzağı kuranların tuzakları nihayet kendi ayaklarına dolaştığı işte bununla da sabit oldu. Amma Allah bu dersi size göstermek için tertip etmemiştir. Belki Allah'ın vücudunda, kuvvetinde, kudretinde şüpheleri olan bir takım zayıf imanlı eşkıya-yı ümmete göstermek için tertip eylemiştir. Ol eşkıya-yı ümmete ki onlar kuvvet ve kudret-i ilâhiyeyi yalnız dil ucuyla itiraf ederler ve halbuki bir cürüm ve cinayet işleyecekleri zaman Allah'ın basar-ı muhîti kendilerini görmüyor itikadında bulunurlar." deyince Ahmed Bey "Ah! Ölüm acısından büyük acıyı şimdi hisseyledim. Ah bre yezid dilsiz! Çok imtihan ettim ama bir serrişte alamadım. Almış olsaydım senin dahi beynini dağıtacağımı sen de bilirdin!" diye bir kat daha kıvranmaya başladı. Şu hikâye eylediğiniz neticei ahvale yarım saat zarfında nihayet verilmişti. Bu işin neticetü'n-neticesi ise şu oldu ki:

Kurdoğlu bu delikanlının kim olduğunu hâlâ fark edemeyip anlayabildiği şey ise o gece eşkıyanın geleceklerini mübeyyin gündüzden kendisine yazılan imzasız bir pusulanın sahibi bu delikanlı olmasından ibaret bulunarak hemen elinden tuttu ve gözlerinden öperek "Oğlum dile benden ne dilersen?" dedi. Vakıa Şehlevend'in Kurdoğlu'ndan dileyeceği bir büyük dilek vardı. O da mutbahta hidemât-ı süfliyyede bulunan Hasna nam esirin kendisine bahşedilmesinden ibaret idi.

Bunu diledi. Hatta Kurdoğlu "Adam, bir miskin cariyeyi ne yapacaksın? Elli yaşında bir karıyı? Sana âlâ iki tane genç cariye vereyim cehiziyle çemeniyle." diye Şehlevend'i hâlâ erkek zannetmesinden ve o yolda söz söylemesinden dolayı kızın tebessümünü davet eylemişti. Ancak Civelek dahi söze karışarak başka türlü bir ihsanın hiç makbule geçmeyeceğini anlatmalarıyla ihtiyar, miskin(!) Hasna nam mutbah cariyesin, kendisini bir büyük belâdan kurtarmış delikanlıya ihsanla işi ucuzca bitirdiğine Kurdoğlu dahi memnun olmuştur.

(İntihâ-yı kitâb-ı sâmin)

Dokuzuncu Kitap

Birinci Bap

İstanbul'dan avdet etmek üzere bulunan Hüseyin Fellâh'ın onbeş yirmi mil mesafeden Cezayir'i seçmeye başlaması üzerine refakatinde bulunan halatçı Ömer ile beraber dest-i şükranı canib-i semaya ref' etmiş olduklarını yedinci kitabımızın nihayetinde haber vermiştik. Demek oluyor ki Hüseyin'in harekât-ı âtiyesini bu noktadan bed' ile tedkike başlayacağız.

İskele bordasından oldukça kuvvetle esen rüzgârın sancak bordası üzerine yıkılmış ve yatırmış olduğu gemi saatte sekiz mil katetmek üzere iki saat kadar yürüdükten sonra Cuy'a karyesinin mini mini limancığı içine girip demir bıraktı. Halbuki sahilde bulunan çiftlik hademesi her zaman olduğu gibi bu defa dahi sefineyi sekiz on mil mesafeden görüp tanıyarak efendilerini istikbal için iskele ittihaz olunan büyücek bir kaya üzerine yığılmışlar ve Hüseyin Fellâh'ın karaya çıkmasına muntazır bulunmuşlardı.

Hüseyin sandaldan çıkarken elini hademesine tutturmak için uzattığı ve bu dest-i kerem-mutadı tutmaya herkes sa'y ettiği esnada içlerinden birisi kalabalığı yararak, yırtarak ve kimseye meydan vermeyerek sokulup Hüseyin'in kolundan yakalamasıyla ve Hüseyin ise bu zatın koca Civelek Mustafa olduğunu tanımasıyla karaya çıktığında çocuk ile sarmaş dolaş olduysa da hiç intizar etmediği bir zaman ve mekanda Civelek'i görmüş olmasına istiğrabdan dahi kendisini menedemedi.

Hüseyin -Hayrola baba Civelek? seni burada hiç beklemezdim!

Civelek-Hayrı şerri ne olacak? Haydutların hepsini Hamid'in Hunik'in yanına gönderdik!

Hüseyin (Kemal-i istiğrab ve helecanla) Deme Allahı seversen?

Civelek-Niçin demeyeyim be? Yalan mı söylüyorum sanki? Hem bunda şaşacak ne var? Şehlevend'in validesini bile bulduk!

Hüseyin-(Kendisini kaybedecek mertebede şaşırarak) Gördüğün rüyayı mı hikâye ediyorsun Civelek?

Civelek-Nasıl rüya be! Sen de ne lâf anlamaz olmuşsun! İşte senin konağında oturup duruyorlar! Hatta ihtimal ki şimdi bizi temaşa dahi ediyorlar.

Civelek bu haberi verirken sandal içinden dağ parçası gibi bir delikanlı fırlayıp "Allah aşkına birader! Bir doğru haber ver! Hasna Hanım'ı mı buldunuz?" demiş ve bu delikanlı bizim halatçı Ömer olduğu derkâr bulunmuş idiyse de Civelek kendisini tanımadığından Ömer'i bir nazar-ı istihfkarla gözden geçirerek:

Civelek-Sana ne oluyor sanki? (Hüseyin'e) Bu kim oluyor be! Bu Hasna Hanım'ı nereden biliyor?

Hüseyin-Ha! Sahih! Telâşımdan Ömer Ağa'yı sana tanıttırmadım. İşte Şehlevend'in süt kardaşı Ömer Ağa!

Civelek-Haniya şu prangada kürekte olan herif mi?

Hüseyin-(Bozularak) Elhamdülillah kurtarabildik.

Civelek-Nereden kurtardın? Bu Cebelitarık boğazında mı kürekteydi?

Hüseyin-Yok a canım! Ben İstanbul'a gitmiştim.

Civelek-Vay sen Cebelitarık'a gitmedin miydi?

Hüseyin-Hayır! Cebelitarık sözünü yalandan çıkardım. Şayet düşmanlarım duyarlar da deniz üzerinde bana sarkıntılık ederlerse onlar beni garp sularında ararlarken ber şarka varmış olayım diye bu hileyi kurdum. Yoksa benim asıl emelim İstanbul'a giderek Ömer Ağa'yı kurtarmak Şehlevend Hanım'a bu yolda bir hizmet etmek idi.

Civelek-Gördün mü bir kere ömründe hiç yalan söylememiş olan halis Arab'ı.

Ömer-(Sözün uzanmasından dolayı pek fena canı sıkılarak ve bir dakika evvel velinimetlerinin eteğine yüz sürmek arzusuna gittikçe kuvvet vererek) Allah aşkına olsun ağa birader! Bu sözleri sonra söyleşiriz. Beni Hasna Hanım'ın ve Şehlevend Hanım'ın yanlarına kadar götürünüz de...

Civelek-(Çatık bir çehre ile) Ne acele ediyorsun be?

Patlamadın ya! Bunca vakittir prangada nasıl sabredebildin idi?

Halatçı Ömer Civelek'ten gördüğü bu muamele üzerine burnu sızlayacak mertebede hiddetlenmiş idiyse de divane midir, budala mıdır, kaçık mıdır kimdir henüz tanımadığı bir adam ile daha ilk mülâkatta boğaz boğaza gelmeyi istemediğinden ve Hüseyin Fellâh dahi "Şimdi kavuşuruz Ömer Ağa! Telâş etmeye lüzum yok. Bizim Civelek'in ise hâli böyledir. Fakat pek babacan bir çocuktur." sözleriyle araya girmiş olduğundan hiddetini yalnız bir "La havle" ile geçişdirmişti.

İskeleden konağa kadar olan bin beşyüz ikibin hatve kadar mesafede Civelek Mustafa Hüseyin Fellâh'a Kurdoğlu hanesinde vukubulan macerayı bizim bildiğimiz vechile değil daha ziyade izahat ve tafsilâtla anlattıktan sonra şunu da ilâve eyledi ki:

Civelek- Şehlevend erkek kıyafetinde değil mi ya? Kurdoğlu kendisini gerçekten erkek zannederek "Canım elli yaşındaki miskin bir cariye neye yarar? Sana en genç ve en güzellerinden iki odalık vereyim!" diye ter ter tepinir. Anlıyorsun ya? Bu miskin cariye Hasna Hanım'dır! Lâkin biz mutlaka o miskin cariyeyi isteyip, başka şey istemediğimizden zaruri vermeye mecbur oldu. Hasna Hanım'ı aldığımız gibi doğruca Cuy'a yolunu tuttuk. Artık Ahmed Bey'in kanarasında ne işimiz var? Beyefendimiz at nalı kadar iki yara yedikten başka elleri ayakları da sımsıkı bağlandı. Ocağı söndü demek. Cezayir'den buraya kadar hep yaya geldik. Yol ise gece olmak münasebetiyle hâlâ karanlık idi. Yani Hasna Hanım kızını bir türlü görüp tanıyamamıştı. Şehlevend yolda "Ey Hasna, koca bir Hasna Hanım iken şu mutbahlarda sürünür cariye derecesine nasıl indin? Bu belâya nasıl duçar oldun bakalım?" diye sorması üzerine Hasna Hanım hikâye-i hâle başladı ve Şehlevend'in daima kurcalaması üzerine işi daha evvelinden, daha evvelinden ala ala, ta en evvelinden aldı. Meğer İstanbul'dan sana yazılan mektup pek doğru imiş. Meğer Şehlevend'in hikâye eylediği şeyler hep sahih ve gerçek imişler. Fakat bunların ikisi de eksik imiş. Tamamını Hasna Hanım'dan dinlemeli ki! Şehlevend gizli gizli ağlamaya başladı. Ben ise ağladığımı gizleyeme-

meye başladım. Hele korsanlar Arap gemisini soyup da bîçare kadıncağızın elinde ne var ne yok aldıktan ve Kurdoğlu'nun mutbahına atıldıktan sonra hali bir derece diğergûn olmuş ki işitip de ağlamamak mümkün değildir. Ama ağlamaz mısın be Hüseyin? Vaktiyle kendisi kul halayık sahibi iken...

Civelek takririn burasına gelince Hüseyin Fellâh'la Ömer'in yüzüne baktıkta ikisinin dahi ağlamak değil ise de o dereceyi bulduklarını görmüştü. Maamafih takririn ardını arasını kesmeyip yine devam ederdi:

- Tamam çiftliğe geldik. Konağa girdik. Hasna Hanım dahi hikâyesini tekmil eyledi. Baktım ki Şehlevend hâlâ bîçare hanımın göz yaşlarını temaşa edip duruyor. Artık sabır ve kararım tükendi. Ne derse desin, isterse darılsın! O tahammül edebilirse, ben tahammül edemeyeceğim" dedim. Hemen Hasna Hanım'ın elinden tutup "Valide hanım! Dünya ve ahiret validem ol! Fakat artık ağlama! Ağlamak zamanları geçti, gülmek demleri geldi! Dikkatli baksana. Mısır'larda aramaya gittiğin kızın Şehlevend Hanım karşındaki delikanlı değil midir?" dedim. Ben bu lâkırdıyı daha bitirmeden hanım meramım ne olduğunu anlayarak yani kızını tanıyarak şiddetli içini çekip ve bu çekiş ile bir acı çığlık koparıp kızının üzerine atılmasın mı? Fakat boynuna sarılıp öpmeye koklamaya vakit kalmadı.

Ömer- (Şiddet-i helecanla) Korkarım göçtü!

Civelek- (Suratı yine asarak) Sus be! Sana lâf söyleyen yok! Niye çöksün? Niye göçsün? Konakta bizi bekliyor demedik mi? Zavallı karıcık bayıldı! Senin ciğerparen kızını kaybedip hiç ummadığın bir yerde bulduğun var mı? (Hüseyin'e) Hanım bayıldı ama yalnız hanım değil Şehlevend dahi yıkılıp bembeyaz kesildi. Lâkin o senin Sabîre midir, nedir, haniya o Arap kızı yok mu? Ne insaniyetli bir kızcağızmış! Bu hâlde o imdadıma yetişti. Bre burunlarına limon koklat! Yün yak, dumanını koklat! Neyse akıllarını başlarına getirdik. Bu hâller bundan dört beş gün evvel oldu. Ondan sonra ana ile kız birbiriyle dertleşmeye başladılar, ama ne söylediler, neler konuştular anlayamadım. Çünkü artık her zaman zırzır yanlarına girmekten haya eder oldum. Nasıl Hüseyin? Ettiğim hizmeti beğendin mi?

Hüseyin- Aşk olsun! Doğrusu ya...

Civelek- Vakıa biraz zahmet çektik ama...

Hüseyin- Zahmetin zararı yok. Ben de az zahmet çekmedim. Fakat insaf etmeliyiz ki zahmetin en büyüğünü Şehlevend'in kendisiyle validesi ve bir de Ömer Ağa çekmiştir.

Bu lâkırdıya Civelek bir cevap vermeyip yalnız Ömer'in suratına bir bakış bakmıştı ki Ömer hakkında ne his ve mütalâada ise cümlesini bu bakışı içinde göstermişti.

Zannımıza kalırsa muharrir efendi! Civelek'in Ömer hakkında hiçbir gûne hüsn-i teveccühü yoktu. Ve olamayacaktır. Zira herife söylediği sözlere bakılınca.

Keşfiniz pek doğrudur. Bunun sebebi ise Hasna Hanım olmuştu. Zira mumaileyha sergüzeştini hikâye ederken Ömer'in hizmet-i merdâne ve himmet-i mürüvvetmendânesini bir suretle medh ü senâ eylemişti ki Civelek'in hasedini tahrik için yalnız bu medih ve sitayiş bile kifayet edecek idi. Bir de ondan sonra henüz yanında bulunduğundan haberdar olmadığı kızı Şehlevend'den şikayetle "Ömer gibi kendisinin intikamı yolunda ölüme bedel küreğe kadar gitmiş bir muhibb-i sadık varken ona sadakatle her türlü sefalete göğüs germek lâzım olduğu halde kızım olacak hanım yine gelin olmak için benden firar etmeyi göze aldırmasın mı?.." demesin mi? İşte Civelek bu sözden istidlâl eylemişti ki Ömer, Şehlevend'in süt karındaşı değil, âdeta âşıkı, müştâkı, canı, cânânıdır. Bu haberi aldıktan sonra bir daha Civelek Ömer'e nasıl iltifatla bakabilir?

Bereket versin ki Kurdoğlu'nun hanesine memur olduğu zaman Şehlevend'den görmüş olduğu gayet iltifat üzerine çocuğun ümidi ber-kemâl idi. Yoksa icabı derecesinde meyus olacak olsaydı, Allah bilir ama işin fenalaşacağı da ümit olunabilirdi.

Kızının gelin değil esir gitmiş olduğunu Hasna Hanım anladı mı? Kızına bundan dolayı bigayr-i hakkın hasıl olan küskünlüğü bertaraf oldu mu?

Civelek haber verdi ya işte. Birkaç gün dertleşip halleşmiş olduklarını söylemedi mi? O zaman Şehlevend dahi kendi sergüzeştini kâmilen validesine anlatmıştı. Artık küskünlük filân kalmadıktan başka bîçare kadıncağız âlemde selâmet ve saadet ümidini bütün bütün kaybeylemiş olduğu halde bu ümidin kendi-

sine kucak açmış olduğunu görünce artık nasıl sevineceğini bilemez ve hatta Şehlevend'ini gerçekten bulduğuna aralık aralık inanamayacağı gelerek eliyle kızı yoklayıp "Şehlevendim! İki gözüm kızım! Gerçekten kavuştuk mu? İnanamayacağım geliyor! Beni inandır!" demesiyle Şehlevend dahi anasını inandırmak için yanağını dudaklarına götürmekten eslem yol bulamazdı. Elhasıl yolcular konağa kadar vasıl oldular.

İkinci Bap

Yolcuları konağa sokmadan evvel Şehlevend ile validesi Hasna Hanım'ın oturdukları odaya bir nazar etmek lâzım gelir.

Geminin görünmüş olduğundan bütün çiftlik halkı haberdar bulundukları gibi Şehlevend ile Hasna Hanım dahi haber alıp iskeleye nazır bulunan bir odada oturmuşlar seyrederlerdi. Hatta harf-i vahid Türkçe bilmediği halde işaretle mişaretle ifade ve istifade-i merama zekâvet-i fevkalâdesiyle muktedir bulunan Sabîre dahi yanlarında olup Şehlevend'in kimin nesi olduğunu bilmediği halde Araplar'ın cümle-i muhassenât-ı mergûbesinden bulunan misafirperverliği muktezasınca ana ile kıza elinden ve dilinden geldiği kadar hürmet ve iltifat ederdi.

Hüseyin Fellâh'la Civelek önde ve Ömer bunların biraz arkasında ve sair hademe ve hîşân dahi en geride olarak yolcular konağa doğru gelirlerken Şehlevend validesine Hüseyin Fellâh'ı bilirâe senâsına dahi başladı. Bîçare Sabîre! Hararet-i aşkıyla sûzân olduğu Hüseyin Fellâh'ı karşısında ve isim ve senâsını dahi Şehlevend'in lisanında görünce ve işitince sevincinden çırpınarak "Hamden leke yâ men vasalte lî Hüseyin Fellâh!" diye hamd ü senâya müsaraat eyledi. Eğer Sabîre, Şehlevend'in Hüseyin hakkında ne histe bulunduğunu bilmiş olsaydı, kim bilir ne kadar kıskanırdı. Çünkü bir Arap âşıkası için âşığına göz komak kadar âlemde mâ-lâ-yutâk hiçbir musibet olamaz. Şehlevend ise Sabîre Hüseyin'in nesi olduğunu pekâlâ bildiği halde asla haset etmezdi. Çünkü onun davasına göre Hüseyin mutlaka sevmeye lâyık bir vücud-ı ender olup böyle bir zatı sevmeyen hata etmiş olurdu.

Şu nokta üzerinde efkâr ikiye münkasım olup, bir takım kimseler kendi sevdikleri zatı kendilerinden başka kimsenin

sevmesini asla istemezler. Bunların mukabili bulunan takım ise kendi mahbublarının cihan nazarında dahi mahbub ve mergûb görülmesinden ve fakat o mahbub indinde yalnız kendilerinin müreccah ve mümtaz tutulmasından lezzet alırlar. Görülüyor ki Şehlevend bu ikinci kısımdandı.

Ama Şehlevend'in bu ikinci kısımdan olması kuvve-i hatadan mı neşet eder? Bize kalırsa hüküm ber-akistir. Mahbubunuzun sizden başkası nazarında mahbub olmaması davasında iseniz, o hâlde filhakika mahbub olmayan bir şeyi severek kendi kendinizi aldatmış olduğunuza kani ve razı olmanız lâzım gelir. Böyle bir zat size filhakika muhabbet etse bile neye yarar ki âlemde kendisine muhabbet edecek kimseyi bulamadığı için sizi zarurî ve mecburî olarak seviyor demektir. Ama mahbubunuz mahbub-ı cihan olduğu halde size rüçhan gösterir ise o zaman kendinizi mümtaz addetmekte haklı olursunuz. Şehlevend ise Hüseyin'in mahbub-ı cihan olduğunu teslim ile beraber kendisini tercih ve temyiz etmekte bulunduğuna kanaat eylediğinden Sabîre'nin gösterdiği meâsir-i memnuniyet ve muhabbete haset etmemişti. İhtimal ki başka bir fikri de vardı...

Hazır şu muhiblik mahbubluk sözünü açmış iken kendi fikr-i mahsusumuzu da haber verelim ki, her ne kadar Şehlevend Hanım ikinci kısımdan olup bu kısmın kısm-ı evvele rüçhanını dahi teslim edersek de biz kendimizi kısm-ı evvelden bulmaktayız. Hem de hangilerinden bilir misiniz? Mahbubu filhakika güzel olmadığı halde yine onu sevmeye cebr-i nefs eder bir takımdır ki bu yolda olan muhabbetin derece-i lezzetini anlamak isterseniz "Karı Koca Masalı" serlevhalı hikâyemize müracaat buyurmalısınız. Ama diyeceksiniz ki bir adam kendisi filhakika başka bir fikirde bulunup da yazdığı hikâyede dahi onun zıddı olan bir fikir ile muhakemâta girişmek ne demektir? Ha, bu şu demektir ki sizi hiçbir vechile aldatmak istemediğimizden ve kendi fikr-i mahsusumuzu mutlaka nefsü'l-emre muvafıktır diye yutturmak hilekârlığını da kabul etmediğimizden "Bu bâbda bizim kendi fikrimiz bu ise de, bu fikir şuna müraccah olamaz. Daha eslemi budur." diye sözün en doğrusunu söylemek istiyoruz.

Yine mâ-nahnu-fîhimize avdet edelim:

Şehlevend'in irae ve ihtarı üzerine Hasna Hanım Hüseyin Fellâh'ı lâyıkıyla gözden geçirdikte hayırhâhlık ve ulüvv-i cenâbın yüzünden gözünden aktığını gördü ise de Şehlevend, Hüseyin Fellâh'ın mahza Ömer'i kurtarmak için İstanbul'a gitmiş olduğu me'mûlü idügini dahi validesine anlatmış bulunduğundan, bîçare hanım hutût-ı nazarıyla kalabalığı delip Ömer nerede ise onu görmeye çalışırdı.

Fakat buna kendisi muvaffak olamadı. Şehlevend bir "Hay!" edat-ı ıztırabıyla "İşte Ömer de Civelek'in arkasından geliyor." demiş ve dudakları bembayaz kesilmiş olduğundan, validesi kızın tegayyür-i hâline dikkat edemediyse de nazarını Ömer'e isabet ettirebilmişti.

Gelenler cümlece konağa kadar geldiler. Hatta başlarına birer namaz bezi almak suretiyle nîm-tesettür etmiş olan kadınların odasına kadar girdiler.

Şu halde Ömer ile Şehlevend ve Hasna Hanımların sarmaş dolaş olmalarına mı intizar edersiniz? Civelek dahi olanca cinleri başına toplanmış olduğu halde buna intizar eder idiyse de hesap ve tahmini pek yanlış çıktı. Ana ile kız hatta yerlerinden bile kımıldanmadılar. Ömer ise çıldırasıya bir sevinci kahrolasıca bir ye's ile karıştırdığınız zaman hasıl olacak beyne'l-havf ve'r-reca gibi bir hâl ile geldi, evvelâ Hasna Hanım'ın elini ve eteğini ve badehu Şehlevend Hanım'ın yalnız eteğini öptü ki şu halde yalnız Civelek değil Hüseyin Fellâh bile şaşırmış kalmıştı. Halbuki bunların istiğrabını mucip olan hâl yalnız bundan da ibaret değildi. Hasna Hanım gerçekten hanımlık ve kibarlık kalıbından kıyafetinden akacak bir tavırla Ömer'e "Şükür kurtaran Mevlâ'ya oğlum Ömer Ağa! Hoş geldin, safa geldin!" diyebilip Şehlevend ise ağzını açıp da harf-i vahid söyleyememiş olduğu ve Ömer'in dahi sanki ortada hiçbir şey vukubulmamış gibi gayet ihtiram ve tevkîr ile bir iki sözden ibaret bir mukabelede bulunmuş idügi dahi şaşılacak ahvâldendi.

Bunlar yarım saat kadar şu halde oturduktan sonra Hüseyin Fellâh hiçbirisinin şakk-ı şefe etmediğini ve bahusus Ömer'in göz ucuyla olsun Şehlevend'in yüzüne bile bakmaya muktedir olamadığını görünce, kemâl-i ihtirazla Civelek'i eteğinden çekip dışarıya aldı ve Ömer'i Şehlevend ve validesiyle yalnız bı-

rakmaya Civelek'in razı olmayacağını hesap ederken Civelek tıpkı bir kabahatli çocukmuş gibi önüne bakarak dışarıya çıkınca Hüseyin Fellâh buna da başkaca şaştı.

Kendi kendisine "Acayip! Bu Hasna Hanım sihirbaz mıdır nedir? Herkesin dilini ağzını bağlıyor" demekle beraber Civelek ile dahi şöyle bir söze girişti:

Hüseyin- Ne dersin Civelek? Ömer ile Hasna ve Şehlevend Hanımlar arasındaki muameleye ne mana verdin?

Civelek- Ne bileyim ben ne mana vereyim? Benim böyle manalara mefhumlara aklım erer mi? Şu kadar var ki bugün Şehlevend ile Hasna Hanım'ı yeniçeri ağasının haremi kadar şanlı ve azametli gördüm. Güya karılar beni rezil ve rüsvay edeceklermiş gibi utandığımdan yerlere geçtim.

Hüseyin- Vallahi Civelek, ben de öyle!

Civelek- Sen de mi öyle?

Hüseyin- Evet! Ben zaten Şehlevend'in her tavrında birçok kibarlık alâmetleri görür idiysem de, bu kadar büyük nasiye olduğuna dikkat edememiştim. Besbelli biz bu Cezayir'de Türkler'in hep döküntü takımını gördüğümüz için nazar-ı dikkatimiz hâlâ açılmamış olmalıdır.

Civelek- Hele anası anası! Kurdoğlu'nu bugün getirmeliydi de o miskin cariyeyi göstermeliydi!

Hüseyin- Hem Civelek, bugün gördüğümüz tavr-ı necâbet bunların yıllarca çektikleri musibet ve felâketten baki kalabilmiş tavırlarıdır. Ya bunların hikâye edilen daire ve debdebeleri içindeki hâllerini görseydik?.. Ama dikkat ediyor musun? Bunların şu hâline kibir ve gurur diyemeyiz!

Civelek-Artık sen beni o kadar da eşek mi zannettin be? Kibir ve gurur ile büyüklük vakarını fark edemez miyim zannediyorsun? Ben de oldukça adam görmüşüm!

Hüseyin- Aferin Civelek! Bu sözünü pek beğendim. Kibir ve gurur yalan şeyler olduğu için bir yalancının ağzından yalan lâkırdı nasıl dökülüverirse onların da o sahte tavırları üstlerinden başlarından öyle dökülür. Böyle gerçekten kibar olanlara ise kibarlık vakarı biçilmiş kaftan gibi yakışır.

Civelek- Bunun bilinmeyecek neresi var? Hem bir kere şunu da mülâhaza etsene ki bunlar sefaletin son derecesinde iken bile beni Kanlıburç'ta merhamete yardıma şayan bir hâlde gördükleri gibi kendi dertlerini unutup benim imdadıma yetiştiler. İşte bu da büyüklükten gelir. Yabanın birer kahpesi olsa idiler bana merhamet mi ederlerdi? Hiç bed-mâye olan insanda merhamet ve mürüvvet mi olur? Ya Şehlevend'in seni ilk gördüğü zaman alçakçasına bir suikasttan kurtarması?

Hüseyin- Deme artık Civelek! Biz de hizmet ettikse bari adamına hizmet ettik.

Civelek- (Biraz yutkunup tıkandıktan sonra) İyi amma a kardaş, şu halatçı mıdır nedir? O herifi nereden başımıza çıkarttık?

Hüseyin- Acayip! Bu hizmetten memnun olmadın mı? Bu çocuğun gerek Şehlevend'e, gerek validesine ne kadar hizmet eylediğini işitmedin mi?

Civelek- İşitmedim değil! Ama...

Hüseyin- Hayır! Senin bu hesabın da yanlıştır. Acaba şimdi Ömer onların yanında ne hâldedir ki?...

Bunlar şu merakta çok zaman kalmadılar. Hemen Hüseyin daha bu lâkırdıyı söylerken Ömer'in hanımlar yanından çıktığını gördüler. Binaenaleyh üç erkek bir odaya çekilip orada kendi kendilerine erkekçe konuşmaya başladılar. Hatta sözü dahi Civelek açmıştı.

Civelek- (Ömer'e) Hanımların yanında ne öyle put gibi bulundun be? Hâllerini hatırlarını güzel güzel sormak lâzım değil miydi?

Ömer- (Bu defa o dahi Civelek'e çehreyi asarak) Sen onların son felâketlerini görüp de kendilerini sokak karısı mı zanneyledin idi? Öyle hanımların yanında benim gibi kullar ağızlarına gelen hezeyanı geri çekmeyerek zevzeklenir mi?

Hüseyin- Yok, Civelek'in meramı bu değildi Ömer Ağa kardaşım! Kendilerini memnun edecek tesellide bulunmuş olsaydın demek istedi.

Ömer- Hayır kardaşım! Onlar benim tanıdığım kadınlar ise teselliyi ancak kendi kendilerine verebilirler. Başkalarının te-

sellisi onlarca hiç hükmünde kalır. Hele ben huzurlarına girdiğim zaman âdeta merhum ağa efendimizin konağındaki hanımefendinin huzuruna girmişim gibi borçlu olduğum hürmet ve tazim ile girmeye mecburdum. Çünkü kendi bendelerindenim. Ekmekleriyle büyüdüm. Hoş onların ekmeğiyle büyümüş yalnız ben değilim a? Dahası çok! Onlar gibi nimetleri umumu besleyen kibarzade kibar İstanbul'da bile biraz nadircedir. Bunlar öyle kibardandırlar ki âlemi kendi saadetlerine hizmet etmek için yaratılmış itikatında bulunmayıp belki kendilerini âlemin imdadına yetişmek için yaratılmış itikadında bulunarak ona göre bezl-i lûtf ederler. Elması inciyi kendilerini tezyin için cem etmezler. Elması inciyi takınırsak bahtiyar oluruz dâvâ-yı hasretkeşânesinde bulunan bîçareleri bunlardan birer miktarıyla mesrur ve mesut etmek için cem ederler. Bu suretle donatıp gelin etmiş oldukları kızlar elliyi altmışı geçmiştir. İşte ben onlara kibar dediğim zaman muradım böyle kibardan olduklarını anlatmaktır.

Ömer bu lâkırdının her cümlesini irat eyledikçe Civelek kendisini yerin dibine geçiyor ve Hüseyin ise göklerin en üst tabakasına çıkıyor zanneder idi. Çünkü insanoğlunun mayasında ne varsa onun mukteziyâtını gördükçe bizzat kendi kadri terfi ediliyor zanneyler. Bilâkis o muktezanın aksini gördükçe kendi kadri tenzil edilir gibi bir histe bulunur. Bir yerde şecaatten bahsediniz. Mayasında cevher ve şecaat olanlar havalanıyormuşcasına inbisat ederler. Bu cevherden mahrum olanlar ise kendilerini yerin dibine geçirmişcesine bir ıztırapta bulurlar. Kezalik sehâdan söz açınız. Ulüvv-ı cenâb erbabının yürekleri kabarıp olanca mallarını bezl gibi tasavvurata çıkışırlar, erbâb-ı buhl ise bu bahisten gazabnâk olurlar. İşte bunun gibi Hüseyin Fellâh dahi Şehlevend ve validesinin kibarlıkları vasfını işitince çünkü kendi mayası dahi kibarlıkla yoğrulmuş olduğundan eflâke doğru yükselir ve Civelek ise "Ne belâya çattık! Ne garip hikâyeli adamlar içine düştük! Bunlar acaba bana insan diye nazar ederler mi?" mütalâasıyla alçaldıkça alçalırdı.

Ancak Civelek'in nefsinde hisseylediği bu acz ve iftikar ümidini munkatı' eder diye mi hesap edersiniz? Ne yanlış he-

sap!

Civelek zannederdi ki ortaya bu ulüvv-i cenâb ve kibarlık meselesini çıkaran yalnız Ömer olup eğer Ömer olsaydı bu dava ortaya çıkmayacaktı. Civelek meseleyi böyle tasavvur edince Ömer hakkında dahi ne tasavvurda bulunacağı malûm olur ya? Âdeta şu bahsi menetmek ve kendisini Şehlevend'e sahip olmak liyakatinde ibka eylemek için Ömer'in vücudu kaldırılmasını tasavvur ederdi. Maazallah yedi sekiz kanı olan bir adam için bu tasavvur ne tehlikeli bir tasavvurdur. Çünkü icabını icra için yalnız tasavvuratına kat'iyen bir karar vermekten başka hiçbir şey lâzım değildir.

Hüseyin Fellâh Ömer'in ifadâtını dinleyip bitirdikten sonra "Ben henüz hanımefendi validemize arz-ı ubudiyyet etmedim. Hane sahibi bulunduğum hâlde gidip bu vazifeyi ifa etmeliyim!" diye kalktı, evvel emirde kapıyı dakkederek Şehlevend'den istizan eyledi. Bu hâlde Şehlevend'in gözlerini hem sırsıklam yaş ve hem de kıpkırmızı görünce Hüseyin'in ne fena bozulacağı malûmdur. Oraya ne emel üzerine geldiğini anlatıp da Şehlevend'den şimdilik validesini taciz etmemesi ve çünkü onun dahi kendi gibi ağlamakta bulunduğu cevabını alınca bütün bütün nedamet göstererek artık teessüf ve bükâya hiçbir lüzum kalmamış olduğu halde bu ağlamanın hükmünü sordu? Kızdan "Hayır! Ağladığımız teellüm ağlayışı değildir arslanım! Senin sâye-i lûtfunda her musibet bertaraf oldu. Her saadet yüz gösterdi. Geçmiş felâketin yâd ve tahatturuyla şimdiki saadetin memnuniyeti üzerine sevinç ağlayışıyla ağlıyoruz. Bu zaafımızı Ömer'e göstermek istememiştik. Validem ise bunu sana göstermekten dahi hicab eder." cevabını alınca mutmain olarak arkadaşları yanına geldi.

Dikkat ediyor musunuz ki Hüseyin Fellâh hâlâ Sabîre ile iki dakikacık yalnız kalıp da hâlleşememiştir? Buna gerek Hüseyin ve gerek Sabîre ikisi dahi dikkat ediyorlardı. Ancak Sabîre misafirlerin esbâb-ı istirahatlerini istikmâl için hanenin kadını makamındaymışçasına meşgul olduğundan ve Hüseyin ise aralarını pek de iyi görememeye başladığı Civelek ile Ömer'i yalnız bırakmadığından birbirine yalnız ayak üzerinde bir "Hoş geldin. Safa bulduk." ile iktifaya mecbur olmuşlardı.

Civelek'in haber vermiş olduğu vechile Şehlevend ile validesinin Cuy'a'ya vusulleri dört beş gün olmuş ise de Hüseyin ile Ömer'in İstanbul'dan vürutları üzerine bunların dahi misafirliği teceddüt eylemiş olduğundan, o gece ve ertesi gün ve gecesi hep husûsât-ı mihman-nüvâzî ile iştigal edilmiş ve derdest bulunan pek mühim bir işe dair şakkı-ı şefe edilmeye vakit bulunamamıştır.

Üçüncü Bap

Hüseyin Fellâh'ın yevm-i vürûdunun ertesi günü dahi husûsât-ı mihmân-nüvâzî ile iştigal edilmiş olması arada şu musahabetin cereyanına mani olmayacağı derkârdır:

Sabahleyin kahvaltılar tenavül edildikten sonra Hüseyin Fellâh Şehlevend'den bir mülâkat rica etmekle kız dahi bilmuvafaka Ömer ve Civelek de hazır oldukları halde iki saatten mütecaviz sohbet edildi. Söylenen sözler ise Dayızade Ahmed Bey takımı hakkında idi.

Hüseyin- Encâm-ı kâr Allah sizi bu cemiyet-i eşkıya aleyhine muvaffak ve muzaffer etti ha?

Şehlevend- Hem de bir muvaffakiyet ki tarife sığmaz. En büyük teşekkür edilecek ciheti ise anacığıma dahi kavuşmaklığımdır.

Ömer- Bu cemiyet-i eşkıya hakkında malûmatım olmadığı için Şehlevend Hanımefendi'nin muzafferiyetini muvazene edemiyorum.

Hüseyin- Sana bunu yolda biraz çıtlatmıştım da...

diye söze başlayarak Dayızade Ahmed Bey ve rüfekası cemiyet-i şakaveti hakkında Ömer'e gayet mücmel olarak malûmat vermeye başladı. Ancak bu malûmat mücmel olmakla beraber hükmen o kadar kuvvetli idi ki Ömer cemiyet-i mezkûre hakkında bir fikr-i mahsus peyda etmekle bir aciz dilsiz cariyenin bu kadar tehlikeli bir cemiyetle uğraşabildiğine istiğrabdan kendisini menedememişti.

Şehlevend- Bunu size Civelek hikâye etmedi mi?

Civelek- Başından nihayetine kadar!

Şehlevend- Benim en ziyade zevkime giden şey Dayı kona-

ğında ağaların eli ayağı bağlı olduğu halde halk-ı âleme karşı rezil ve rüsvay olmalarıdır.

Hüseyin- Bunu Civelek hikâye etmedi ya?

Civelek- Ha! Sahih be! Ben bunu unuttum.

Ömer- İşin burasını da Şehlevend Hanımefendi'nin kendisinden dinleriz.

Şehlevend- Ben erkek kıyafetinde bulunduğumdan, Kurdoğlu elli yaşındaki miskin cariyeyi (!) bana lâyık göremeye göremeye ihsan eylediği gece biz doğruca buraya gelmiştik. Meğer ertesi sabah Kurdoğlu, Dayı konağına gidip keyfiyeti haber vermiş. Hükümet dahi sekbanlar irsaliyle yaralı ve son nefesleriyle müteneffis bulunan eşkıyayı celb ederek bunlar içinde Dayızade ve evliyalıkla meşhur olan Ahmed Beyefendi hazretlerini ve Şeyh Gazrûf'u filânı görünce herkes şaşmış kalmış. Kandûrî'nin mel'anetine ne dersiniz? O halde iken bile kendilerini kurtarmaya ve Kurdoğlu'nu kapana kıstırmaya çalışıp "Aman efendim! Allah aşkına olsun kerem ediniz! Kurdoğlu'nun nasıl meşhur bir korsan yani haydut olduğunu bilirsiniz. Bizi onlara mı kıyas edeceksiniz? Dayızade Ahmed Bey gibi âlemin müsellemi bulunan bir zattan böyle şeyleri umar mısınız? Bu Kurdoğlu şakisi bizi hanesine davet ederek yedirdikten içirdikten sonra uşaklarına bir işaret kaldırarak üzerimize yağmur gibi kurşun yağdırmaya başladılar. Biz de can havliyle onların üzerine hücum ederek bir kaçını yaraladık ise de ateşli silâhımız olmayıp elimizde hergün herkesin taşıdığı küçük bıçak ve hançerlerden bulunmasıyla nihayet işte bizi bu hâle koydular. Biz Kurdoğlu'nun bühtan ettiği gibi adamlardan olsa idik lâyıkıyla müsellâh gitmez miydik? Ama siz şimdi uşaklarına soracak olsanız onlar da efendileri gibi söylerler." diye herkesin zihnini çelmesin mi?

Hüseyin- Vay hınzır vay! Bir de tevil etmiş ki âdeta benim bile inanacağım geliyor.

Ömer- Ama artık bir konağı soymak üzere bulunan eşkıyanın bu gibi inkârlarına da inanan bulunmaz a!

Civelek- Nasıl bulunmaz be! Sen de lâf anlamıyor musun nesin? Herkes bunları Ebussuud'un torunu gibi tanırlardı.

Şehlevend- Siz beni dinleyiniz! Hükümettekiler âdeta inanmak derecesine gelmişler. Hatta inanmışlar bile. Zira bu ağaları kendisi davet etmeyip de onlar mücerret suikastla gelmiş olduklarını ispat etmesi için Kurdoğlu'nu tazyike başlamışlar.

Hüseyin- Gördün mü Ömer Ağa?

Ömer- Şaşılacak şey!

Civelek- Buna Cezayir derler babam! Böyle şaşılacak şeyler biraz çokçadır.

Şehlevend- Kurdoğlu her ne kadar "Canım ağalar, beyler! Vakıa ben korsanım ama gidip helâlinden gaza ederek o mal ile yaşarım. Frenkler'le gaza ederim! Böyle şeyleri asla kabul etmem." demiş ise de mutlaka ispat istemişler!

Civelek- Evet! Gaza eder! Hacı gemisini soyması dahi bir gaza değil miydi ya?

Şehlevend- Nihayet Kurdoğlu dahi "Ahmed Bey'in hizmetinde bulunan iki delikanlı (ki birisi ben olacağım) bana gündüzden haber vermişlerdi. Onları çağırınız da sorunuz, sual ediniz." demiş. Bilmem bizim burda olduğumuzu nasıl tahkik etmişler, kimden öğrenmişler. Bir de ikindi üzeri iki hayta gelip bizi dayı konağına davet eyledi. Vakit geç olduğundan o akşam gidemeyip ertesi sabaha talik etmek istedik. Ancak heriflere meram anlatmak mümkün olmadı. Derhâl elbisemi erkek elbisesine tebdil ederek Civelek'le beraber atlara bindik, Cezayir'e dayı konağına vardık.

Civelek- İrisi ufağı hep orada idiler.

Şehlevend- Evet! Yaralı haydutlar dahi divanhanede. Bizi muvaceheye çıkardılar: "Ey çocuklar, bu Ahmed Bey'i ve bu diğer ağaları tanır mısınız?" Biz de tanıdığımızı haber verdik. Nasıl tanıdığımızı yani bunların nasıl adamlar olduklarını sordular. Civelek benim yüzüme baktı.

Civelek- Baktım ya! Ben olanı biteni haber vermeye can atıyorum. Yalnız bundan korkuyordum.

Şehlevend- Ben de göz ucuyla "Başla!" işaretini verdim. Civelek başladı saymaya! Ne bildi ise hepsini söyledi. Nihayet kırda Ahmed Beye selâm verdiği halde o merhametsiz

haydudun tabanca kurşunuyla beynini dağıtmış olduğu Arap ile bir de Honik'in yerine aç susuz inlete inlete öldürülmüş olan bîçareye gelince Kulaksız dedikleri kulaklı eşek "Ben size demedim miydi? İşte bu iki adam pek beyhude yere harcandıkları için Allah da bizi böyle etti! Onları böyle boş yere öldürmemiş olsaydık bu belâ başımıza gelmezdi!" demesin mi?!

Civelek- O zaman ben amma güldüm ha!

Şehlevend- Hükümettekiler bu lâkırdıyı işitince hemen Kulaksız'ı istintaka başladılar ve bu sözünü tekrar ettirdiler. Kulaksız ise sanki Kandûrî'den teessürünü bu suretle ahzedecekmiş gibi tekrar eyledikten başka "Efendim, eğer içimizde bu Kandûrî ukalâsı olmasaydı hiç duyulmazdık. Başımıza ne belâ geldiyse hep bunun ukalâlığından geldi." diye daha ziyade izahata dahi girişti.

Ömer- Demek oluyor ki iş bitti?!

Şehlevend- Ne gezer! Kandûrî öyle kolay kolay teslim olur mu? "Efendim, bu herif budaladır. Âdeta divanedir. Hele bu iki delikanlının birisi kız olduğundan şehadeti makbul değildir. Makbul olmaktan başka Kurdoğlu'nun ne kadar hilekâr olduğuna da delâlet eder!" diye hâlâ şirretliği elden bırakmazdı.

Hüseyin- Vay sizin erkek olmadığınızı...

Şehlevend- Evet! Bunu ben de itiraf ettim. Lâkin ne dersiniz? Kandûrî o kadar şirretlendi ki âdeta herkese bir beht gelmişti. Hatta Kandûrî aleyhine ne kadar şiddeti varsa cümlesini ortaya koymak fırsatını şimdi bulmuş olmak gayretiyle Kulaksız daha bizim haber alamadığımız nice vukuatı dahi haber vermişti. Kandûrî bunların cümlesini tevcih etmeye muvaffak olarak nihayet Ahmed Bey nasılsa baki kalabilmiş olan insafıyla "Beyhude zahmete girme Kandûrî! Ben artık böyle her cihetten kemâl-i mahrûmiyetle yaşamaktan yoruldum. Cümlesini doğru olmak üzere itiraf et!" demiş olduğundan işte bu sözü edille-i saireye hacet bırakmamıştır.

Hüseyin- Çok şey! Kandûrî, Ahmed Bey'i de tekzibe kalkışmadı mı?

Şehlevend- Hayır! Yalnız "Beyim, ben yalnız senin için çalışmaktaydım. Sen kabahati yok yerden kendi üzerine alıp ka-

bul edersen ben ne yaparım? Madem ki böyle münasib görüyorsun böyle olsun!" dedi ve artık dilini kesti.

Ömer- Ee, nihayet bu haydutlara ne yaptılar efendim?

Şehlevend- Henüz ne yaptıklarını bilmem! Fakat ihtimal ki boyunlarını vururlar.

Ömer- Yahut ölüme bedel küreğe atarlar!..

Hüseyin- Hayır! Ne boyunlarını vururlar, ne de ölüme bedel prangaya atarlar. Ben size haber vereyim mi ne yaparlar? Zaten bunların şer'an bir davacısı çıkmaz. Çıksa bile hükümet herifi kortutup davasından caydırır! Ondan sonra iş yalnız hükümete kalır. Hükümete ise kan lâzım değildir. Para lâzımdır. Bunların herbirini bir kaçar yüz altın cerimeye sokar. Bununla hem güya herifleri terbiye etmiş olur, hem de filhakika kendi menfaat-i nakdiyyesine hizmet eylemiş sayılır.

Civelek- Böyle şey mi olur artık?

Şehlevend- Niçin olmasın? Zati bu gibi işler şu asırda, nerede olursa olsun, nasıl görülüyor ki?..

Hüseyin- Sağ kalırsan görecek değil miyiz? Eğer dediğim gibi çıkmazsa ben birşey bilmiyorum.

İşte Dayızade Ahmed Bey vak'asının bakıyyesini dahi Şehlevend bu suretle hikâye ve ikmal eyledi ki Hüseyin Fellâh cemiyet-i mezkûrenin böyle âleme karşı tamamıyla rüsvay olarak gördüğü su-i hatimeye istiğrabdan kendisini menedememiş ve Ömer ise bu vak'ayı mebdeinden müntehasına kadar bir defada dinlediği cihetle cihandan el çekmiş ve hatta oda içinde su fışkırtmak ve koca konağı zangır zangır sarsmak gibi havârik-ı âdâtı dahi görülmüş bir zatın nihayet eşkıya reisi olarak mecrûhen ve mukayyeden daire-i hükümete getirilmiş olmasına nasıl taaccüp edeceğini dahi bilememişti.

Musahabete bu suretle nihayet verdikten sonra Hüseyin'in tavsiyesi üzerine Civelek Mustafa, Ömer'i istemeye istemeye refakatine alıp çiftlik kethüdası dahi yanlarında olduğu hâlde çiftliğin bazı mahallerini gezdirmeye götürmüştü. Civelek yalnız bu defa şu işi istemeye istemeye görüyordu. Ömer İstanbul'dan geldiği dakikadan beri Civelek'in tavrı bütün bütün değişip hatta muhafaza ve idame-i hayatı için aldığı nefesleri

bile istemeye istemeye alırdı demiş olsak mübalağa etmemiş oluruz. Hem Hüseyin'in Ömer'i Civelek ile göndermesi esbabından birisi dahi şayet ihtilat ede ede birbirine alışırlar mütalâası üzerine mebni idi.

Vay bu refakatin esbâb-ı sairesi dahi var mıydı? Refakatin değil fakat Civelek ile Ömer'in birazcık gaybûbet etmeleri lüzumunun esbâb-ı sairesi olup birisi dahi Hüseyin'in Şehlevend'i bir dakikacık tenha görmesi emeli idi.

Bu emel hasıl oldu. Ve arada şöyle bir çift lâkırdı mübadele olundu:

Hüseyin- Ee Şehlevend Hanım! Hepimizin misafirliği geçmiş ve geçiyor demek. Fakat ben Civelek ile Ömer'in arasını pek de iyi görmüyorum. Korkarım bu deli oğlan hakikat-i esrardan malûmat almıştır.

Şehlevend- Ah bundan ben de endîşnâkim, malûmat aldığı ise pek gerçektir. Çünkü validem daha kendisini Kurdoğlu konağından kurtaran delikanlılar kim olduklarını bilmediği halde sergüzeştini hikâye ederken ,Ömer ile olan maceramızı temamıyla anlatıverdi.

Hüseyin- Gördünüz mü bir kere! Ey siz bu bâbda ne mütalâada bulunuyorsunuz?

Şehlevend -Benim mütalâamı hiç sormayınız. Çünkü kahkahalarla gülersiniz.

Hüseyin- Estağfurullah! Ben sizin gibi âkıl bir hanımefendinin mütalâatına gülmeyi edepsizlik addederim.

Şehlevend- Söyleyemem efendim, söyleyemem! Siz bana evvelâ şunu söyleyiniz bakayım! Yolda veyahut İstanbul'da Ömer'i benim için ne hâlde buldunuz?

Hüseyin- Bunu nasıl tarif edeyim bilmem ki! Ömer için sizin kulunuz köleniz demek azdır. Belki şöyle dersem işi biraz anlatabilmiş olurum ki size mukabil Ömer kendi varlığını asla hesaba koymayıp bir nefes rahat saadetiniz için kürekten prangadan kurtarmış olduğu canını dokuz defa daha fedaya hazırdır. Vakıa bu derece irtibatın bir kısmı bendezadeniz ve hatta bizzat bendeniz olmasından neş'et eylediği malûm ise de en büyük kısmının...

Şehlevend- (Hüseyin'in sözünü keserek) Malûm.

Hüseyin- (Tehâlük derecesinde bir tahassürle içini çekerek) Ah Şehlevend! Sana Ömer derecesinde bir kul olamadığım için kendimi bedbaht addetmekteyim.

Şehlevend- (Gayet lâtif bir tebessümle) Demek oluyor ki biraz da aşk ve şevkinizi dinleyeceğiz!

Hüseyin- Hayır Şehlevendciğim! Artık kendimi sana âşık sıfatıyla arz etmeye mahal kalmadı. En sadık bir dostunuz sıfatıyla arz ediyorum. Fakat öyle bir dostunuz ki yüreği içinde mahfuz olan yadigâr aşk ve muhabbetinizi hiçbir vakitte kaybetmeyecektir. Meğer o yürek toprak içinde çürüdüğü zaman... Fakat şairin dediği gibi o zaman dahi bu bir lokma eti ekledecek olan kurtlar onu pek leziz bulacaklardır. Çünkü içinde aşk ve sevdanın lezzetini de hissedeceklerdir.

Şehlevend- (Her zaman olduğu gibi bu kere dahi esmerce benzi kireç gibi ağarıp fakat yüzünde zarurî bir tabessüm göstermeye çalışarak güya lâtife-gûne) O lezzet yalnız bana olan aşkın lezzeti olacak değildir ya?

Hüseyin- Sen de muhabbet nâ-kabil-i taksim itikadında isen darılmaya hakkın vardır. Lâkin beni yalancı ve adam aldatıcı olmak üzere itham edemezsin ki. İşte kendi ağzımla yine ikrar ediyorum: Hayır Şehlevendciğim, yalnız sana olan aşkım değildir. Şu küçük kadirşinaslığımla iftihar etmek istiyorum ki şimdiye kadar kimleri sevmiş isem cümlesinin yadigâr-ı hevâları hâlâ zamanları geldikçe yüreğimi sızlatmakta ve cızlatmaktadır.

Şehlevend- (Evvelki çehre bir kat daha dehşetini arttırmış olduğu halde) Vay sen benim yüreğimi bir kimsenin muhabbeti sancısı sızlatmıyor mu zannediyorsun?

Hüseyin- Hayır! Bu zanna mahal yoktur. Çünkü sen Ömer'e olan aşkını bana ikrar etmiş idin.

Şehlevend- Yalnız Ömere mi? Vay Hüseyin, benim yüreciğim odundan mı yapılmıştır? Senin böyle câmiu'l-hasenât bir adam olduğunu ben göreyim de sevmeyim, olur mu?

Hüseyin- (Deryâ-yı hayretin ka'rına kadar birkaç defa dalıp çıktıktan sonra başını kaldırarak) Aman Şehlevend!

Şehlevend- Hem de istiğraba mahal yok!

Hüseyin- Sen bu sırrı bana bir kerecik çıtlatmış idiysen de... Ama bu hüsn-i teveccüh hizmetim mükâfatı bir şey olacaktır zannederim. Öyle değil mi? Yine asıl gönlün Ömer'de olacaktır.

Şehlevend- Hayır! Bu sırrı sana mukaddemâ bir kerecik çıtlatmış idiysem işte şimdi faş ediyorum ki ben henüz nikâh altına yani vazife dairesine girmemiş bir bakir bulunduğumdan gönlümü istediğim yerlerde gezdirmeye salâhiyetim vardır. Gönlüm esnâ-yı geşt-i güzârında bir canfeza bağa tesadüf eder ki burasını tenezzühe bilvücuh şayan görür. Ondan hoşlanır. Ona meyleder. Bağlanır! Lâkin ben bu bağdan hoşlandım diye yine onun gibi güzel bir bağa girip tenezzühü nefsi için haram etmez. Meğer kendisini o bağa bekçi nasbedeler yani onu bu vazife altına sokalar. O zaman yalnız kendi bağını muhafazaya memur ve mecbur olup eğer bu vazife-i şer'iyye ve dîniyyeyi tanımayarak hâlâ bağdan bağa gezerse bu hâlde müttehem ve belki de mel'un olur!

Hüseyin- (Şehlevend'in bu sözünü sanki semt-i semâdan söylenirmiş gibi kemâl-i huzû ve huşû ile dinledikten sonra) Sevdayı alelıtlak ile sevda ve vazife-i zevciyyeyi şu yolda muhakeme eder bir kadın değil a, bir erkek de görmedim Şehlevend!

Şehlevend- Şimdi benim yüreğimin dahi senin yüreğin gibi sızlayacağına emin oldun mu?

Hüseyin- İman bile ettim.

Şehlevend- Öyle ise birşey daha söyleyeceğim, gülmeye başlayacaksın!

Hüseyin- (Iztırap tavrıyla) Sen beni en ziyade tekdir etmek için bundan daha tesirli bir harf söyleyemezsin Şehlevend! Benim gibi bir cahil çiftçinin senin gibi bir hanımın sözüne gülmesi nasıl mümkün olabilir?

Şehlevend- İstersen var gül! Benim yüreğimin sancıları içinde bir kısmı dahi Civelek'in...

Hüseyin- Civelek mi?

Şehlevend- Ben sana gülersin demedim mi?

Hüseyin- Estağfirullah gülmem! Hatta taaccübümü dahi def ve menederim.

Şehlevend- Evet! Taaccüb de etmemelisin. Çünkü seni bana, beni sana ve her âşık ve âşıkayı birbirine sevdiren şey neyse Civelek'i de bana o şey sevdirmiştir.

Hüseyin- Öyleyse Civelek'in tavrı tevekkeli...

Şehlevend- Hayır efendim! Ben bu bâbda Civelek'e kendimi sevdirmek için buna vesair böyle bir söze lüzum göremedim. O kendisi kendiliğiyle yanıp tutuşmaktaydı.

Hüseyin- Ona olan teveccühün dahi mücerret ettiği hizmetlerin...

Şehlevend- Sen bu sözü iki defadır söylüyorsun. Fakat bilmiş ol ki hizmet mükâfatı olarak bir kimseyi sevmek mümkün değildir. Gönlüm hiçbir vakitte cebir altında mecbur olamaz. Şunu bilmiş ol ki ne senin ne Civelek'in bana etmiş olduğunuz hizmeti başıma kakmaya ve beni minnet altına almaya hakkınız yoktur. Çünkü benim karılığımla size ettiğim hizmet sizin erkekliğiniz ile bana ettiğiniz hizmetten elbette daha büyüktür.

Hüseyin-(Bu tekdirden fevkalâde mahcup olarak) Ecdadım namına yemin ederim ki bu tekdirde tamamıyla hakkın vardır Şehlevend!.. Fakat mademki sana kendisini sevdirebilmeye muvaffak olmuş bulunan üç nefer adam karşınızdadır. Bu işe ne suretle bir netice vereceksiniz?

Şehlevend-İşte demincek gülersin dediğim neticeyi şimdi söyleyeceğim. Fakat şimdi halimi tamamıyla anlatmış olduğun için pek de gülecek yeri kalmamış demektir. Kardeşim! Ben istiyorum ki üç kardeş, bir kız kardeş olalım!

Hüseyin- Yani sen ben bir de Hüseyin ile Ömer! Öyle değil mi?

Şehlevend- Evet!

Hüseyin- Pek fena bir şey değil ama buna cümlece razı olabilinir mi?

Şehlevend- Bir kere niçin fena olsun? Saniyen niçin razı olmasınlar? Âlemde muhabbet yalnız şehvânî mi olur? Öyle olsa bir kardeş, kız karındaşının birbirini hiç sevmemesi lâzım ge-

lirdi. Öyle olsa her muhabbet-i şehvâniyye her zevc ve zevceyi mutlaka birbirine sevdirmek icab ederdi. Hâlbuki hemşiresini canı gibi seven kardeşler yok değildir. Hatta bilâkis pek çoktur. Mahza muhabbet-i şehvâniyyesinden dolayı birbirine âşık zevc ve zevce dahi daima meşhut değildir. Bana kalırsa zevciyet bütün bütün başka, muhabbet dahi başka bir şeydir. Eğer siz beni cidden ve hakikaten seviyorsanız hemşireniz olduğum halde de seversiniz. Yok hevesiniz mahza izdivaç ise o halde sizin muhabbetinizi de mahza bir heves-i şehvânîden ibaret addederim.

Hüseyin- (Bir hayli mülâhazadan sonra) Eminim ki bu sözünü benim için söylemedin! Çünkü ben seni hemşirem olduğun hâlde de canım gibi değil ondan pek çok ziyade sevmek mecbûriyyet-i ciddiyyesinde bulunduğumu görüyorsun, biliyorsun. Lâkin ötekiler?..

Şehlevend- Ömer buna can u dilden razı olur!

Hüseyin- Ona her ne emrederseniz can u dilden razı olur! Ben yalnız Civelek'i düşünürüm. Çünkü bu çocuğun ötedenberi gördüğüm tavrını...

Şehlevend- Ben de yalnız onun için bu surette karar vermekteyim a?

Hüseyin- (Yine bir hayli mülâhazadan sonra) Ya sen karabaş mı kalacaksın?

Şehlevend- Benim için bu arzu o kadar kuvvetsiz, o kadar hükümsüzdür ki söylersem inanamayacağın gelir. Hem sizin gibi üç arslan kardeşi olan bir kız yine kocaya varmak kaydında bulunursa pek hata eder. Zira kocalı olan bir karı ne kadar olsa, o kocası kendisine ne derece şefik bulunsa, yine onun esir-i hevesidir. Kardeşler elinde bulunan hemşire ise kardeşlerinin başının tacı olur. Orası senin nene lâzım? Şimdi sen benim söyleyeceğimi iyi dinle! Tarafımdan sen vekil olursun. Bu fikri Ömer ile Civelek'e açarsın. Onları mutlaka ırzâ edersin. Zira Allah'a çok şükür cümlemiz bir yere gelebilmiş olduğumuz hâlde ne benim ne de validemin hâlâ yüreğimiz rahat değildir. Sebebi ise yalnız bu iş olup buna bir suret vermeyince rahat yüzü göremeyeceğimize emin olmalısın!

Dördüncü Bap

Şehlevend bu sözü bitirdikten sonra Hüseyin'i yine mülâhazat-ı amîkaya dalmış olduğu halde terk ederek validesi yanına gitti. Ama Hüseyin bu mülâhazat içinde ne kadar yuvarlandı bilir misiniz? Kendisini çiftliği gezmekten avdet eden Ömer ile Civelek bîdar eylemişlerdi.

Ömer Cuy'a çiftliğinin derece-i intizamını medh ü sitayiş yolunda Hüseyin'e birçok söz söylediği halde Hüseyin bu lâkırdılara kulak misafiri olmaya bile istitâat bulamazdı. Civelek bu derece dalgınlığın sebebini sordu ve âdeta dargıncasına birkaç söz söyleyerek Ömer'in bile canını sıktı ise de Hüseyin'i kızdırmaya bir türlü muvaffak olamadı.

Bu geceyi dahi misafirlik suretinde geçirdiler. Herkes sergüzeşt-i ahvâlini hülâsatan hikâye ederek diğerlerine dinlendirdiği cihetle hatta pek tatlı bir müsâferet edilmişti. Ertesi sabah Hüseyin Fellâh, Ömer ile Civelek'i kendi odasına celb ve cem ederek Şehlevend tarafından aldığı vekâletinin hükmünü icraya başladı.

Sözü şu vadiden açmıştı:

Hüseyin- Ey arkadaşlar! Dün gece her birimize sergüzeştimizi hikâye ettirdiğimin sebebini bilir misiniz?

Civelek- Başka türlü ne ile vakit geçirecek idik ya?

Ömer- Birbirimizin geçmiş ahvâlimizi öğrenmek daha kuvvetli dost olmak için değil mi?

Hüseyin- İkisi de değil. Bu vukuat kumkuması olan ömrümüz için artık muntazam bir çığır açmak istiyorum da!

Ömer- Ne gibi?

Hüseyin- Bu gençlikteki perişânî-i hâlimiz ilânihaye gidemez. Bu keşmekeş-i ahvâl içinde devam edemeyiz. Bari ömrümüzün bundan sonrasına bir nizam vermeliyiz. Hem de bu nizamı üçümüz kardeş gibi konuşarak vereceğiz. Çünkü benim arzuma kalırsa ömrümüzün bundan sonrası birlikte burada bu Cuy'a karyesinde geçecektir.

Civelek- (Vesvese ve vehimli bir suretle) Hüseyin! Ağzında bir lâkırdı var ki çiğneyip yatıyorsun, ama bir türlü söyleyemi-

yorsun. Eğer kardeş gibi konuşacak isek lâkırdımızı açıktan açığa söyleyelim!

Hüseyin- Evet! Kardeş gibi konuşacağız a! Haydi açıktan açığa söyleyelim: Elimiz altında... ve daha doğrusu başımız üzerinde bir Hasna Hanım ile bir de Şehlevend Hanım var. Hasna Hanım cümlemizin validesi olacaktır. Hatta olmuştur bile. Ya Şehlevend Hanım bizim nemiz olacak?

Ömer- O benim velinimet-zadem ve bizzat dahi velinimetimdir. Hem olacak değil, ben dünyaya geldiğim zamandan beri olmuştur.

Civelek- (Mahiyeti tayin edilemeycek bir tavr-ı garîb ile) Velinimet filân demek ne demek?

Ömer- Yani hanımdır!

Civelek- Ha şöyle!... Ee, senin nendir Hüseyin?

Hüseyin- Benim de dünya ve ahiret hemşiremdir!

Civelek- Öyleyse benim de... Hatta bana vaadi bile vardır. Ben Kurdoğlu'nun konağına gittiğim vakit bana "Ah Mustafacığım! Şehlevend sana kul olsun kurban olsun." dedi.

Hüseyin-Şöyle dedi, böyle dedi lâzım değil! Eğri oturalım, doğru söyleyelim. Sen demek istiyorsun ki Şehlevend Hanım senin yavuklundur. Fakat sana bu cüreti veren kimdir?

Civelek- (Biraz tehevvürle) Kim olacak? Şehlevend kendisi! Hizmet ettim. Hizmetimi beğendi! O da bana mükâfat olarak...

Hüseyin-Bu sözü söylemeye ben haya ederim. Hatta Şehlevend bile bana bunu söyledi. "Gerek sen, gerek Civelek, bana hizmet ettim diye başıma kakamazsınız, çünkü benim karılığımla size ettiğim hizmet, sizin erkekliğiniz ile bana ettiğiniz hizmetten büyüktür." dedi. Öyle değil midir Civelek, doğrusu da bu değil midir?

Civelek- (Mahcubane bir hâlde başını önüne eğerek) Orası öyle!

Hüseyin- Ya nesi başka türlüdür? Ömer dururken biz hizmetimizden nasıl bahsedebiliriz?

Civelek- Vay Ömer ne hizmet etmiş sanki?

Hüseyin- Canım kavga edecek değiliz a? Kardeş gibi söyleşeceğiz. Allah için söyleşelim. Biz vakıa Şehlevend'e hizmet ettik. Ettik ama evvela o bizi ihya edercesine hizmetiyle borçlu etmişti. Yarım bıçak kınını kaybettin mi? Ömer ise mücerret insaniyet ve nimetşinaslığı uğrunda prangaya kadar gitti.

Ömer- Ben Şehlevend'e hizmet ettim demekten utanırım. Çünkü kendilerinden gördüğüm nimetin mükâfatını hâlâ ifa edememişimdir. Ben bu vücudu onların uğrunda mahvetsem hiçbir şey yapmamış olurum. Zira bu vücudun ilikleri kemikleri onların nimetiyle meydana gelmiştir.

Civelek- (Tehevvürü artırarak) Bu kadar kurt masalı Şehlevend'i bana vermeyip de Ömer'e vermek için midir Hüseyin?

Ömer- (O da mukabeleten bittehevvür) Bu söz bana ise Civelek, sana nasıl istersen yemin edeyim ki...

Hüseyin- (Lâkırdısını keserek) Hayır Ömer! Bu söz sana değildir. Hem de sana şimdilik söz düşmüyor. (Civelek'e) Yok birader yok! Şehlevend Hanım'ın muradı senden kendisini mahrum edip de Ömer'e varmakta değil.

Civelek- Vay sen Şehlevend'in bu gibi muradlarına kadar esrarına nereden vakıf oldun?

Hüseyin- Orası da senin üstüne elzem değil! Sana yalnız şu kadarını söyleyeyim ki ben bugün şu saatte size her ne söylemekte isem Şehlevend Hanım tarafından bilvekâle söylüyorum.

Civelek- Onun vekilisin ha?

Hüseyin- Evet! Şehlevend Hanım'ın böyle bir muradı yoktur. O ne istiyor bilir misin? Bizim üçümüzü de kendisine karındaş etmek istiyor.

Civelek- (Birden fırlayarak) Karındaş mı? Oh!

Ömer- Ben bu kadar bir şerefe de kendimde istihkak göremiyorum.

Hüseyin- İşin sencesi kolay a kardaşım. (Civelek'e) Karındaş olmak istemesine neden bu kadar şaştın Civelek?

Civelek- Olacak şey değil de onun için!

Hüseyin- Niçin olacak şey olmasın? Şehlevend gibi bir

hemşiren olmasını istemez miydin?

Civelek- Bana Allah hemşire verecek olsaydı şimdiye kadar verirdi. Benim ihtiyacım hemşireye değil!

Hüseyin-Pekâlâ! Senin ihtiyacın bir karıya ise pek kolay! Hangi cariyeyi beğeniyorsan mübayaası benden!

Civelek- Yarım bıçak kınını unutmadın da onun şehadeti vechile Allah ile olan ahdimi niçin unuttun?

Hüseyin- Güzel ama bir kız sana varmak istemezse zorla alacak değilsin a?

Civelek- (Tehevvürü son dereceye kadar artırarak) Vay! Şehlevend bana varmak istemiyor ha?

Hüseyin- Kimseye varmak istemiyor ki sana da varsın!

Civelek- Ben kimseyi filânı bilmem. Bana varmak istemiyor öyle mi?

Hüseyin- Darılma be kardeşim, darılma! İşte onun tarafından bilvekâle ben söylüyorum ki istemiyor.

Civelek- Hayır hayır! Ben bu lâkırdıyı Şehlevend'in kendi ağzından işitmek isterim.

diye Civelek harem tarafına koşmak için kapıya doğru davrandıysa da Hüseyin Fellâh kuş gibi olduğu yerden fırlayarak Civelek'in önünü kesti.

Hüseyin- Acele etme kardeşim! Harem tarafı yasaktır.

Civelek- Bana mı yasak?

Hüseyin- Hepimize. Ta harem tarafından çağrılmayınca bir kimse gidemeyecektir. Sen hâlâ Şehlevend Hanımefendi'yi dahi miskin cariye diye mi tasavvur ediyorsun? Elhamdülillah cümlemizin Müslüman ve şeriat-ı Muhammediyye ahkâmına tâbi olduğumuzu hatıra getirmiyor musun?

Bu lâkırdı üzerine bîçare Civelek tepesinden yıldırım ile vurulmuş gibi yere yıkılıp derhal kendisinden geçti. Ömer ile Hüseyin "Eyvah! Genç delikanlıya bir hâl olduysa hepimiz kanlı olduk." diye derece-i nihayede telâş gösterdiler. Civelek patlıcan gibi mosmor kesilip ağzı deve ağzı gibi köpürmekte ve vücudu ise buz gibi soğumakta idi. Tırnaklarına varınca morardı. Bu halde yirmi dakika kadar kaldıktan sonra morluğu ağar-

maya başlayıp nihayet yarım saat zarfında aklını başına aldı. Aldı ama tavrı bir akıllı adam tavrı değildi. Her tarafı nazarıyla hedm edecek gibi bir bakışla etrafını aranıp Ömer'i görünce:

Civelek- Delikanlı delikanlı! Başımıza sen çıktın da bu belâyı getirdin. Şehlevend'in ancak seni sevdiğini ben anlamıştım. Bugün ise şüphem kalmadı ki Şehlevend'i benden ayırarak sana verecekler! Ben ise Şehlevend'i sözünde sabit bir kız bellemiştim. Zararı...

Hüseyin- Eğer beni yalancı bir adam bellemeyip de doğru sözlü belliyorsan...

Civelek- Çekil oradan sen de! Sen o yalancı Fellâh değil misin ki Cebelitarık'a gidiyorum diye yalan söyleyerek İstanbul'a gittin de başımıza bu belâyı getirdin?

Hüseyin- Benim yalancılığım bundan ibaret ise zararı yok kardeşim! Ben buna hiç darılmadım. Zaten iş benim kendi işim değil ki darılayım. Ama bilmiş ol ki Şehlevend'e de iftira ediyorsun. Çünkü Şehlevend senin dediğin gibi değildir. Yine Şehlevend'in başına yemin ederim ki değildir. Na işte Şehlevend'in bana söylediği lâkırdıyı sana harf beharf tekrar edeyim. Dedi ki: "Sizin üçünüzün de muhabbeti benim yüreğimi sızlatmakta bulunduğundan kendimi üçünüzden de ayıramam. Bari kardeş olalım da üçümüz de bir yerde yaşayıp gidelim!" şimdi bu söz fena bir söz müdür? Ben Şehlevend ile kardeş olmayı kendime şeref bilirim. Ve zannederim ki Ömer Ağa dahi aynıyla benim bu fikrimdedir.

Ömer- Ben bunu şereften daha büyük bilirim.

Hüseyin- Gördün mü işte Civelek? Yalnız bir sen kaldın!

Civelek- (Derece-i dehşeti tarif olunamayacak bir tavr-ı memnûnane ile) Evet Hüseyin! Evet kardaşım! Yalnız bir ben kaldım. Ne demek istiyorsun bakayım? Ben Şehlevend Hanım'a demiştim ki sana âşık olarak ölmek karındaş olarak yaşamaktan bin kat daha lezzetlidir! Evet! Ben Şehlevend Hanım'a âşığım! Hem de öyle sizin gibi aşkın envaını sayan, yok bir adamın iki kimseye birden âşık olması mümkün imiş gibi zevzekçesine muhakemelerde bulunan âşıklardan değilim! Depdeli, çıpçılgın

âşığım! Âlemde benim hayatımın bir mucibi kalmış ise o da Şehlevend'dir. Ben Şehlevend'in kardeşi olarak yaşamayacağım! Âşığı olarak öleceğim... (Ömer'e) Darılma Ömer Ağa! Kardeşim ol! Bugün dünya, yine bugün ahiret kardeşim ol!.. Seviyorum! Şehlevend'i seviyorum be!.. Şehlevend'e âşık olmak affolunmaz bir kabahat ise, işte ben o kabahati işledim! İster affediniz ister affetmeyiniz...

Hüseyin- Kendine gel Civelek kardeşim! Elbet bir çaresini buluruz.

Civelek- (Hüseyin'in lâkırdısı kulağına bile girmeyerek) Zaten benim affolunmayacak kabahatlerim na işte etrafımda! Görüyor musunuz? Bu kafaları? İşte onların hepsini ben kestim. Şu leşleri görüyor musunuz? Onları hep ben öldürdüm... Na işte Hamid! Elinde Acem sûrânisi Hüseyin Fellâh'ı vurmaya geliyor!.. (Avazı çıktığı kadar haykırarak) Onu öyle vurmazlar bre! İşte böyle vururlar. Dur davranma!

Hüseyin ve Ömer- (Birbirinin yüzüne bakarak kemâl-i füturla) İş işten geçti...

Civelek- Kımıldanma! Na işte yedincisi de sen ol!...

Eyvah, sad hezârân eyvah ki! Civelek bu narayı atar atmaz belindeki küçük bıçağı çektiği gibi kendisini tamam da midesi üzerinden vurdu.

Çılgın çocuk bu hareketi yıldırımdan seri bir suretle etmiş olduğu şununla müstedildir ki daha elini kabzaya uzatır uzatmaz Hüseyin ile Ömer bu silâhı kimin vücuduna sokacağını dahi kestiremedikleri hâlde mutlaka Civelek'in kolunu tutarak menetmek için filhâl üzerine yürümüşler idiyse de bıçağını ancak kabzasına kadar mide üzerine saplanmış bularak oradan çekip çıkarmışlardı.

Ne dersiniz, kendisini vurup da akan kanını gördüğü anda zavallı çocuğun aklı başına gelmesin mi? "Eyvah! Kendime kıydım! Of! Kendi elimle kendi canıma kıydım! Aman ya Rab! Bu ne kadar kan!.." diye kıvrandığını gören Hüseyin ile Ömer bir türlü takat getiremeyerek hüngür hüngür ağlamaya başlamışlardı. Neden sonra akılları başlarına gelip çiftlikte umûr-ı cerrahiyyeye biraz vukufu olan bir berberi çağırmaya adam gön-

dermekle beraber Şehlevend'i dahi çağırdılar.

Şehlevend Civelek'i kendi kanı içinde ve sekerât-ı mevtle boğulmakta görünc avazı çıktığı kadar bir nara atarak "Ah! Benim Civelek'im! Ah Mustafacığım! Bu hâl nedir! Gözüm nuru! Keşke Şehlevend sana kurban olaydı!" diye çocuğun üzerine kapanmak istemiş idiyse de Civelek kanı akıp hemen bitmesinden dolayı âdeta bütün bütün tükenmek derecesini bulmuş olan bakıyye-i kuvvetiyle kolunu güç belâ kaldırıp kızı menle:

- Yok yok! Şehlevend! Artık hacet kalmadı. Hüseyin Ağa ihtar etti ki bizim şeriatimizde senin erkekler içine çıkman caiz değildir.. Sen benim için kurban olma kuzum! İşte ben senin için kurban oldum! İnsan kanı değirmen deresi değildir a, şarıl şarıl aksın yatsın?... Fakat ben sana âşık olarak ölmek karındaşın olarak yaşamaktan daha tatlıdır demedim miydi? İşte senin başın için yemin ediyorum ki Şehlevend öldüğüme gam yemeyeceğim! Hem de şimdi şu anda bana gösterdiğin merhamet üzerine gam yemeyeceğim!

Safderûn Civelek'in hakikat-ı mahz olduğuna kimsenin şüphesi olmayan şu sözleri yalnız Şehlevend'in değil Ömer'in ve Hüseyin'in dahi yüreklerini paralamış olduğundan bilhusus Şehlevend bir türlü tahammül edemeyerek busesini ölüm halinde bulunan yiğite arzla "Al Civelek al, sen bunun için pek çok istirhamda bulunmuştun da ben taş yüreklilik ederek seni mahrum etmiştim." dedi.

Fakat heyhat! Ölüm insana ne ulüvv-i cenâb verir, tecrübe ettiğiniz var mıdır? Âlem içinde pinti olarak yaşayan bir adam ölüm yatağında Nûşirevan kesilir. İşte Civelek dahi eski iştiyakını bir istiğnâ-yı kül derecesine vardırmıştı. Binaenaleyh Şehlevend'in takdim eylediği buseyi reddederek:

-Lüzumu kalmadı efendim! Hem o Ömer'in hakkıdır! O buseleri aldıkça ben mezarımda mütelezziz olacağım! (Ömer'e) Sakın ha Ömer! Kıskanırım zannetme! Ben artık ehl-i âhiret oldum. Görmüyor musun ki kanım içinde yatmaktayım. Ehl-i âhirette kıskançlık olamaz. Eğer Şehlevend'i sarmazsan hatırım kalır! Çünkü Hüseyin'in vardır. Hüseyin'e Sabîre'den âlâ yâr olmaz. Yârsız kalan Civelek bîçaresi idi. Kimsesiz kalan o idi! İşte o da aranızdan çıkıyor. Birbirinize mübarek olunuz...

Ben buse istemem. Ahirete gittiğim zaman Allah'ın huzuruna büsbütün bir namurad olarak çıkacağım! Bu kadar müddet gençliğimde bir buseden bile mahrum kalarak ömür geçirmiş olduğumu arz ile bu mahrumiyetim hürmetine olsun affımı rica edeceğim! Çünkü ben affa muhtacım kardaşlarım! Kabahatim çoktur. Kendim gibi yedi nefer babayiğitlerin kanına girdim! İşte en sonra da Allah kendi kısasımı kendi elimle icra ettirdi! Bu!.. Bu... Şu kusurların... Allah!.. Na işte... Görüyorum!.. Allah!... Aman ya Rab!... Sen.... Sen... Allah!

Gerçekten mahrum olan bîçare çocuğun kanından son damla dahi akıp bitmiş olduğu cihetle kâğıt gibi bir çehre ile uzandı,hâlâ buharı tebahhur etmekte bulunan kanı içine yattı. Bundan sonra Civelek'te eser-i hayat olarak yalnız ayaklarını dizleri hizasına kadar çekip badehu yine uzatmaktan ibaret bir hareket görüldüyse de bu eser hayat eseri değil âdeta memat buhranı olduğu bedîhî ve aşikâr idi.

Bu aralık cerrahlıkta vukufu olan berberin gelmiş olduğunu haber vermesinler mi? Ömer belki bütün dünyadan müteneffir bir tavırla gelen hizmetçiye dedi ki "Cerrahlık iş kalmadı! Gassâle lüzumumuz vardır"

Şehlevend- Ona da lüzumumuz yoktur zannediyorum. Çünkü benim itikadımca Civelek şehittir.

Dedi ama bu lâkırdıyı söyler söylemez saçlarını göğsünü bağrını yolarak validesi odasına doğru feryad ve figanla kaçtı gitti.

Bu dakikadan ta bir zamana kadar Cuy'a çiftliği tarafına nazar etmek kariîn-i kiram efendilerim için hiçbir telezzüzü mucip olmayacaktır. Çünkü evlere şenlik cenaze çıkmış olan ve her tarafa ye's ve fütur simsiyah saye salmış bulunan bir yere nazar edip de Hasna ve Şehlevend ve Ömer ve Hüseyin ve hatta Sabîre gibi kalp sahiplerinin gözü yaşlarını görmekte ne lezzet olur ki?...

Binaenaleyh şu kara ve soğuk bâba burada hitam vermek daha tatlıdır itikadındayız!

Beşinci Bap

Civelek'in vefatından ta bir zamana kadar Cuy'a karyesine

atf-ı nazar etmek teellüm ve teessürden başka bir zevk hasıl etmeyeceğini yukarıdaki bâbın nihayetinde haber verdikse de "Ta bir zamana kadar" kaydı bu zamanın miktarı için bir mümsiha olamayacağı derkârdır. Binaenaleyh bu zamanı kat'iyyen tayin eylemek lâzımdır ki hikâyemizin neticesini dahi tayin edebilmiş olalım.

Efendim bu zaman tamam üç sene müddet mümted olmuştur. Bu üç sene müddet zarfında vukubulan ahvâli pek kısaca haber verebiliriz.

Ahvâl-i mezkûrenin en ibtidaisi Dayızade Ahmed Bey takımının netice-i hâlleridir. Bu neticenin aynıyla Hüseyin Fellâh'ın tahmini gibi çıkacağına şüphe kalmamış idiyse de eşkıya-yı merkumeden yalnız Kulaksız'dan maadası aldıkları yaralardan ifakat bulamayarak yekdiğeri arkası sıra ahirete tekerlenmişler ve hele Ahmed Bey maazallah yarasının kangren olması müsebetiyle ol kadar azap ve ıztırap içinde can vermişti ki hakkında hâlâ hüsn-ı teveccühte bulunan sadediller kendisini görmekle hasıl olan teessüflerini hüngür hüngür ağlamakla ancak yenebilmişlerdi. Kulaksız ise yarası ifakat bulduktan sonra artık Cezayir'de oturacak ve kimsenin yüzüne bakacak yüzü kalmamış olduğundan başını alıp Tunus tarafına firar eyledi.

Namusluca bir haydut değil miymiş?

Yine gelelim Cuy'a çiftliğine:

Hüseyin Fellâh ve Ömer ve Hasna ve Şehlevend ve Sabîre gibi zevat melâik-simâta bir saadethane olmak istidadını bilvücuh haiz bulunan bu çiftlik Civelek'in nefsine suikast etmesinden sonra dahi yine bir saadethane olabilir idiyse de o gün Sabîre'ye varıncaya kadar herkesin fevkalgaye hüzün ve elemi üzerine Civelek için tamam üç sene yas ve matem tutulmadıktan sonra hiçbir şeye karar verilmemesi hakkında kaviyyen ahd ve misak edilmiş olmasıyla bu müddet içinde hatta karındaşlığa dair bile harf-i vahid söylemeye kimsenin dili varamamıştı.

Şehlevend'in reyi ve cümlenin tensibi üzerine konağın tamam kapısı karşısında bir mezar tehyie edilerek Civelek oraya defnedilmiş ve kapıdan her giren çıkan bu safiyyü'l-kalb kahramanı yad etmekte bulunmuştu. Hatta kabrin etrafı bir arşın ir-

KİTAP
2006
SKB-9789745-VCK

Başak Matbaacılık ve Tanıtım
Hizm. Ltd. Şti. 0312 384 27 61 - 62

Yalnız